This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 06829809 4

[redacted]

CATECHISMUS

Ex Decreto

SS. CONCILII TRIDENTINI

AD PAROCHOS,

PII V. PONT. MAXIMI

Juſſu Editus,

in capita, & ſectiones diſtinctus, variiſque SS. Patrum ſententiis, utriuſque tum novi, tum veteris Teſtamenti auctoritatibus munitus, & omni cura emendatus.

ACCEDUNT

Indices duo, alter earum rerum, quæ ad Evangelia Dominicalia & aliquot Feſtorum accomodari poſſunt, alter earum, quæ in toto opere continentur.

Dell'Accolito Giovanni Jognacci 1803. ora S. S. 1806.

BASSANI, MDCCL.

Ex Typographia Remondiniana.

SUPERIORUM PERMISSU.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
473897
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS.
1909

:LERICO
LECTORI.

UM Cætera omnia gra-
viter, & ſapienter a Con-
cilii Tridentini Patribus
pertractata ſunt, tum cer-
illud ſapientiſſime inſtitutum, ut
: homines non in Theologicis modo
putationibus, ſed in humaniori-
s etiam Litteris plus, quam me-
)criter verſatos, compendiaria qua-
m methodo ea traderentur, quæ
ericos Divino cultui addictos, &
imarum ſaluti procurandæ deſti-
tos & ſcire, & facere maxime de-
: . Eja igitur quiſquis huic tantæ

rei te, tuamque operam devoviſti; habes hic brevi comprehenſa volumine, quæcunque ab innumeris pene Scriptoribus tum Græcis, tum Latinis prolixe non minus, quam erudite allata ſunt ad Clericorum inſtitutionem pertinentia, adeo ſtrictim, adeo eleganter, ut neque quicquam deſideres, quod addere neceſſe ſit, & omnia abunde ſuppetant, quæ excolere ingenium valent, ſi qua præterea humanitate delecteris. Aſſidua porro lectione opus eſt; idque tibi perſuadeas velim, tuo te muneri ſatis demum facturum, cum, quæ hoc libro continentur, optime perſpecta habueris, & ea, qua par eſt, ſedulitate præſtiteris. Vale.

AR-

ARGUMENTORUM PRINCIPALIUM

INDEX.

Procemium generale. pag. 1.

De Symbolo Apoſtolorum.

Symbolum in communi. pag. 9.

Art. I. 12
Art. II. 26
Art. III. 36
Art. IV. 44
Art. V. 55
Art. VI. 65
Art. VII. 71
Art. VIII. 78
Art. IX. 85
Art. X. 101
Art. XI. 107
Art. XII. 118

De Sacramentis.

Sacramenta in genere. pag. 127
Baptiſmus. 145
Confirmatio. 179
Euchariſtia. 192
Pœnitentia. 244
Extrema Unctio. 276
Sacra Ordinatio. 286
Matrimonio. 305

De Præceptis Decalogi.

Præcepta in communi. pag. 321
Præceptum I. 330
Præceptum II. 344
Præceptum III. 357
Præceptum IV. 368
Præceptum V. 379
Præceptum VI. 389
Præceptum VII. 396
Præceptum VIII. 408
Præceptum IX. 410
Præceptum X. 425

De Oratione Dominica.

Oratio in communi. pag. 429
Neceſſitas Orationis. ibid.
Utilitas Orationis. 431
Partes, & gradus Orationis. 434
Petenda in Oratione. 438
Pro quibus orandum. 439
Quis orandus. 442
Præparatio ad Orationem. 443
Modus, & ordo orandi. 447
Procemium Orationis. 450
Petitio I. pag. 461
Petitio II. 465
Petitio III. 475
Petitio IV. 483
Petitio V. 493
Petitio VI. 504
Petitio VII. 51

INDEX CAPITUM,

ET

SECTIONUM

Totius Operis.

PARS PRIMA.

PRÆFATIO *agens de Paſtorum in Eccleſiæ neceſſitate, auctoritate, officio, & præcipuis doctrinæ Chriſtianæ capitibus, diviſa in ſectiones xiii. Pagina 1. & ſeq.*

Cap. I. *De Fide, & Symbolo fidei, diviſum in ſectiones iv. pag. 9. & ſeq.*

Cap. II. *De primo Symboli Articulo*, Credo in Deum Patrem, Omnipotentem, Creatorem cœli, & terræ, *diviſum in ſectiones xxiii. pag.* 12.

Cap. III. *De ſecundo Symboli Articulo*, Et in Jeſum Chriſtum filium ejus unicum, Dominum noſtrum, *diviſum in ſect. xii. pag. 26.*

Cap. IV. *De tertio Symboli Articulo*, Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine, *diviſum in ſectiones xi. pag. 36. & ſeq.*

Cap. V. *De quarto Symboli Articulo*, Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus, *diviſum in ſectiones xvi. pag.* 41. *& ſequentibus.*

Cap. VI. *De quinto Symboli Articulo*, Deſcendit ad *inferos*, tertia die reſurrexit a mortuis, *diviſum in ſectiones xv. pag.* 55. & ſeq.

Cap.

INDEX CAPITUM.

Cap. VII. *De ſexto Symboli Articulo*, Aſcendit ad cęlos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis, *diviſum in ſect. ix. p. 65. & ſeq.*

Cap. VIII. *De ſeptimo Symboli Articulo*, Inde venturus eſt judicare vivos, & mortuos, *diviſum in ſectiones xi. pag. 71.*

Cap. IX. *De octavo Symboli Articulo*, Credo in Spiritum Sanctum, *diviſum in ſectiones viii. pag. 78.*

Cap. X. *De nono Symboli Articulo*, Sanctam Eccleſiam, &c. *diviſum in ſect. xxvii. pag. 85.*

Cap. XI. *De Decimo Symboli Articulo*, Remiſſionem peccatorum, *diviſum in ſectiones pag. xii. 101. & ſeq.*

Cap. XII. *De undecimo Symboli Articulo*, Carnis reſurrectionem, *diviſum in ſectiones xiv. pag. 107.*

Cap. XIII. *De duodecimo Symboli Articulo*, Vitam æternam, *diviſum in ſectiones xiii. pag. 118. & ſeq.*

PARS SECUNDA.

Cap. I. *De Sacramentis in genere, diviſum in ſectiones xxxii. pag. 117.*

Cap. II. *De Sacramento Baptiſmi, diviſum in ſectiones lxxvi. pag. 145. & ſeq.*

Cap. III. *De Sacramento Confirmationis, diviſum in ſect. xxvi. pag. 179. & ſeq.*

Cap. IV. *De Sacramento Eucariſtiæ, Miſſæ ſacrificio, & Communione, diviſum in ſectiones lxxxi. pag. 192. & ſeq.*

Cap. V. *De Pœnitentiæ Sacramento, & tribus ejus partibus, Contritione, Confeſſione, & Satisfactione, diviſum in ſectiones lxxix. pag. 234. & ſeq.*

Cap. VI. *De Sacramento Extremæ unctionis, diviſum in ſect. xvi. pag. 276. & ſeq.*

Cap. VII. *De Sacramento Ordinis, diviſum in ſect. xxxiv. pag. 286. & ſeq.*

Cap. VIII. *De Sacramento Matrimonii, diviſum in ſect. xxxiv. pag. 305. & ſeq.*

PARS TERTIA.

Cap. I. *De Decalogo, diviniſque legibus obſervandis; diviſum in ſect. xiv. pag. 322. & ſeq.*

Cap. II. *De primo legis præcepto,* Ego ſum Dominus; &c. *diviſum in ſect. xxxiv. pag. 330. & ſeq.*

Cap. III. *De ſecundo legis præcepto,* Non aſſumes nomen Domini, &c. *diviſum in ſectiones xxx. pag. 344.*

Cap. IV. *De tertio legis præcepto,* Memento &c. *diviſum in ſectiones xxviii. pag. 357.*

Cap. V. *De quarto legis præcepto,* Honora patrem tuum, &c. *diviſum in ſect. xxii. pag. 368.*

Cap. VI. *De quinto legis præcepto,* Non occides, *diviſum in ſectiones xxv. pag. 379.*

Cap. VII. *De ſexto legis præcepto,* Non mœchaberis; *diviſum in ſectiones xiii. pag. 389.*

Cap. VIII. *De ſeptimo legis præcepto,* Non furtum facies, *diviſum in ſectiones xxv. pag. 396.*

Cap. IX. *De octavo legis præcepto,* Non loqueris, &c. *diviſum in ſectiones xxiii. pag. 408.*

Cap. X. *De nono, & decimo legis præcepto,* Non concupiſces domum proximi tui, &c. *diviſum in ſectiones xxiii. pag. 419.*

INDEX CAPITUM.

PARS QUARTA.

ıp. I. *De oratione, ejuſque neceſſitate, diviſum in ſe-ctiones iv. pag.* 429.

ıp. II. *De orationis utilitate, diviſum in ſectiones xi. pag.* 431.

ıp. III. *De partibus, & gradibus orationis, diviſum in ſectiones vii. pag.* 434.

ıp. IV. *De his, quæ petenda ſunt, diviſum in ſectiones v. pag.* 438.

ap. V. *Pro quibus orandum ſit, diviſum in ſectiones viii. pag.* 439.

ap. VI. *Quis orandus ſit, diviſum in ſectiones iv. pag.* 442.

ap. VII. *De præparatione adhibenda ad orationem, diviſum in ſectiones vi. pag.* 443.

ap. VIII. *Quæ ratio in orando requiratur, diviſum in ſectiones ix. pag.* 447.

ap. IX. *De proœmio orationis Dominicæ,* Pater noſter, qui es in Cœlis, *diviſum in ſectiones xx. pag.* 450.

ap. X. *De prima Petitione Orationis Dominicæ,* Sanctificetur nomen tuum, *diviſum in ſectiones ix. pag.* 461.

ap. XI. *De ſecunda Petitione Orationis Dominicæ,* Adveniat regnum tuum, *diviſum in ſectiones xix. pag.* 465.

ap. XII. *De tertia Petitione Orationis Dominicæ,* Fiat voluntas tua, *diviſum in ſectiones xxiv. pag.* 473.

ap. XIII. *De quarta Petitione Orationis Dominicæ,* Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, *diviſum in ſectiones xxiii. pag.* 483.

ap. XIV. *De quinta Petitione Orationis* Dominicæ, Et dimit-

dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos
mittimus debitoribus noſtris, *diviſum in*
ſectiones xxiii. pag. 493.
Cap. XV. *De ſexta Petitione Orationis Dominicæ*, Et
nos inducas in tentationem, *diviſum in*
ſectiones xx. pag. 504.
Cap. XVI. *De ſeptima Petitione Orationis Dominicæ*, S
libera nos a malo, *diviſum in ſectiones*
pag. 514.
Cap. XVII. *De extrema Orationis Dominicæ particula*
quæ eſt, Amen, *diviſum in ſectiones*
pag. 521.

Addidimus in fine Bullam Pii IV. quæ Fidei
profeſſionis formulam continet, pag. 525.

F I N I S.

INDEX
EVANGELIORUM
DOMINICALIUM

In gratiam piorum Divini Verbi Declamatorum facili ordine digeſtus, quo demonſtratur, quodnam hujus Catechiſmi argumentum ad quam partem cujuslibet Evangelii referri, & accommodari poſſit: ex quo conciones ornare, & amplificare valebunt non ſolum illi, verum omnes, quibus ad ſedandos hominum affectus, componendam vitam, animaſque Chriſto venandas plebem hortari, & paſcere famelicas oves datum eſt: quales ſunt Parochi, quique animarum curam ex profeſſo adepti ſunt. Porro nullum fere erit Evangelium alicujus ſolemnitatis, cui uberrimam dicendi copiam non ſuppeditet vel more oratorio fuſe, & copioſe, vel Scholaſtico breviter, profunde, & acute, ita ut ſufficienter unicuique animum explere liceat.

Dominica Prima Adventus.

E*Runt ſigna in Sole, & Luna, &c. Luc.* 21. Hoc Evangelium ad argumentum de judicio generali traducendum eſt. Quare hic recurrat Parochus ad Articulum Symboli *Inde venturus eſt judicare vivos, & mortuos* pag. 71. & ſeq. prout faciendum præcipitur *pag. 8. vel ſecundum aliarum Eccl. ritum.*

Ecce rex tuus venit tibi, &c. Matth. 21. Hic opportune tractabit Parochus ea, quæ de Incarnatione, & cauſis Adventus Chriſti Dom. noſtri habentur art. 2. & 3. Symboli Apoſtolici pag. 26. 27. & 36. & ſeq.

Invenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea, ſolvite, &c. D. Athanaſius in ſermone de verbis hujus Evangelii oſtendit ex hoc loco, Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus factam eſſe poteſtatem ſolvendi eos, qui inſt-

aſino-

aſinorum, peccatorum ponde-re preſſi, ad eos confugerent. Quare hic populo exponet Parochus, quæ habentur de confeſſione pag. 252. & ſeq. & ab ſolutione pag. 261. & de poteſtate remittendi peccata in Eccleſia pag. 101. & ſeq.

Dominica Secunda.

Cum audiſset Joannes in vinculis, &c. Tu es, qui venturus es, &c. Matth. 12. Iſta Joannis interrogatio tam ſedula oſtendit, quanto cum ſtudio curare debeamus, ut de rebus fidei & nos, & ii qui nobis ſubſunt, rite, & a Catholicis Doctoribus inſtruamur. Vide, quæ huic argumento inſerviunt, initio Catechiſmi uſque ad primum Symboli articulum, pag. 2. & ſeq.

In vinculis. Fides uſque ad vincula, imo ad necem uſque, cum opus eſt, & a judice urgemur, profitenda eſt, nec eſt ſatis eam pectore incluſam habere, quantumvis rectam, & ſinceram, ut oſtenditur pag. 14. vel, *Erunt ſigna in Sole, & Luna, &c.* ut Domin. præced.

Dominica Tertia.

Confeſsus eſt, & non negavit. Joan. 1. Ex hoc loco ſimpliciter verum fateri docemur, nec intermiſcere jusjurandum, ut nobis fidei adhibeatur. Vide quando, & ſub quibus pœnis jurare prohibitum, p. 353. & ſeq.

Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus? &c. Agendum hic de miniſtris baptiſmi, de quo pag. 155. & 156. Et quomodo ſeſe habeant in diſpenſatione ſacramentorum Chriſtus Dominus, & miniſter, quantum ad effectum ſacramenti, pag. 139. & 140.

Cujus ego non ſum dignus, &c. Hic monere Parochus populum ſibi creditum debet, ut ſe ſe pro feſtis Natalitiis ad ſacram Synaxim præparet, & agere de condigna tanti hoſpitis (cujus corrigiam calceamenti ſolvere indignum ſe Joan. Baptiſta cenſet) ſuſceptione. Vide de præparatione ad Euchariſtiam p. 221. & 222. vel, *Cum audiſſet Joannes in vinculis*, ut in Dominica præced.

Dominica Quarta.

Anno quintodecimo Imperii Tiberii Cæſaris, &c. Luc. 3. Cum hic de Principibus mundi fiat mentio, eadem ratio afferri poteſt, quæ affertur pag. 45. de eodem Pontio Pilato.

Factum eſt verbum Domini ſuper Joannem, &c. Quoniam Joannes non niſi a Deo legitime vocatus officium verbi Dei prædicandi exercuit, ideo hic de legitima vocatione miniſtrorum Eccleſiæ Parochus diſſeret ex

pag.

t ſeq. ; legitimoſ-
os non eſſe dicet,
iunt, ut traditur

lie de probitate,
gritate miniſtro-
ſunt Sacerdotes)
302. & de caſtita-
uando fiunt Sub-
itur, ut habetur

ptiſmum pœniten.
adulti, qui ba
ere debent, affe-
, & præteritæ eos
, traditur p. 163.
baptiſmum Joan-
it, pag. 140.
Domini, rectas fa-
Dei noſtri. Hic de
d Euchariſtiam,
riori Dominica,
mandatorum Dei
e qua p. 325. 326.
ſus eſt, & non ne-
omin. præc.

vitatis Domini.

mogenitum filium
. 2. Explicetur art.
tus ex Maria Vir
ujus loci maxime
g. 40.

ie ad Miſſam
jorem.

erat Verbum, &
&c. Joan. 1. Quo-

niam hic locus, dum agitur de æterna Chriſti Domini generatione, adducitur, hinc Parochus petet hujus loci expoſitionem a pag. 32.

Et Verbum caro factum eſt. Hic exponatur myſterium Incarnationis, prout habetur pag. 37. & 38.

Gloriam quaſi unigeniti a Patre. Quomodo hic unigenitus ſit etiam frater noſter, vide pag. 457.

Dominica inf. Oct. Nativitatis.

Tuam ipſius animam pertranſibit gladius, &c. Luc. 2. Ex hac Simeonis prædictione anſam ſumere poterit Parochus explicandi, cur Deus fideles jam baptizatos, quos filios habet cariſſimos, non eximat ab incommodis vitæ hujus, qua de re agitur pag. 168. 169. Et quo confugiendum tunc ſit, de quo pag. 436. & ſeq.

Non recedebat a templo, jejuniis, & orationibus, &c. De privata, & publica orationes habes pag. 447. Quomodo ad orationem jejunium, & eleemoſyna jungenda ſint, pag. 449. Et quomodo iſta tria conducant ad ſatisfactionem peccatorum, pag. 272. & ſeq.

In Circumciſione Domini.

Et poſtquam conſummati ſunt dies

dies octo, ut circumcideretur puer, &c. Luc. 2. Quoniam circumciſioni ſucceſſit baptiſmus, hic in genere dici poterit de vi, & efficientia ſacramentorum novæ legis ſupra antiquæ legis ſacramenta, ut habetur pag. 136. 242.

Vocatum eſt nomen ejus Jeſus, &c. Quam convenienter hoc nomen inditum fuerit Chriſto Domino, & quare, vide pag. 29. 30. Obſervandum hic etiam eſt, pueris nunc in baptiſmo, ut olim in circumciſione, nomen eſſe imponendum, cujus rei quænam ſit ratio, & quale nomen puero imponi debeat, habes pag. 182. Denique cum impoſitio nominis ſit una ex cæremoniis in baptiſmo uſitatis, hic de baptiſmi cæremoniis, & ritibus apta concio haberi poterit ex pag. 173. & ſeq.

In die Ephiphaniæ.

Vidimus ſtellam ejus in Oriente, &c. Matth. 2. Quoniam non inepte per hanc ſtellam philoſophica de Deo ſcientia poteſt intelligi, ſicut per reſponſum ſacerdotum fidei lumen, non male hic adaptari poterunt, quæ de differentia ſapientiæ Chriſtianæ a philoſophica notitia habentur pag. 14. & 15.

Et procidentes adoraverunt eum, &c. Matth. 2. Hic de adoratione Dei, quæ *Latria* dicitur, & ſimul de veneratione Sanctorum, quæ *Dulia* nominatur. Vide in expoſitione Decalogi pag. 331. uſque ad ſecundum præceptum. Hic agi etiam poteſt de Euchariſtiæ veneratione, & adoratione. Nam ſi eundem Chriſtum, quem Magi adoraverunt, præſentem in Euchariſtia agnoſcimus, & confitemur, ut diſertis verbis probatur pag. 206. ſi pii eſſe volumus, cur non æque ac Magi eum adorabimus? Vide pag. 192.

Domenica infra Oct. Epiph.

Secundum conſuetudinem diei feſti, &c. Luc. 2. De obſervatione dierum feſtorum lege pag. 361. & ſeq.

Et erat ſubditus illis, &c. De officio liberorum erga parentes vide pag. 372. & ſeq.

Dominica Secunda poſt Epiph.

Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ, &c. Joan. 2. De ſacramento Matrimonii vide pag. 305. & ſeq.

Hoc fecit Jeſus initium ſignorum ſuorum. Hæc converſio aquæ in vinum valet plurimum ad confirmandos rudiores in fide tranſubſtantiationis, quæ fit in auguſtiſſimo altaris Sacramento, de qua vide pag. 212. & ſeq.

Domi-

Dominica tertia poſt Epiph.

Ecce leproſus veniens adorabat eum. Matth. 8. Per lepram hæreſim ſignificari, docent Patres. Qui vero ſint cenſendi hæretici, & qui a caſtris Eccleſiæ, ut olim leproſi, ejiciendi, habetur pag. 89.

Vade, oſtende te Sacerdoti. De honore Sacerdotibus Domini, & Eccleſiæ præfectis exhibendo vide pag. 374.

Vade, oſtende te Sacerdoti, &c. Longe excellentiorem virtutem noſtris Sacerdotibus tributam docet Chryſoſtomus lib. 3. de Sacerd. quam Moſaicis: quod illi oblatos ſibi leproſos non mundarent, ſed mundatos tantum eſſe declararent; noſtri vero hominem peccati lepra maculatum, dum abſolutionis Beneficium rite ei præparato impendunt, vere emundant, & perfectæ ſanitati reſtituunt. Hic de poteſtate clavium Sacerdotibus conceſſa, ut habetur p. 241. 242.

Dominica Quarta.

Aſcendente Jeſu in naviculam, Matth. 8. Inter multa, quæ Eccleſiam repræſentant, eſt navicula illa, ſeu arca Noe, de qua p. 89. Hic ergo de Eccleſia Catholica, & notis, quibus internoſcitur, Parochus agere poterit, prout *habetur p. 90. & ſeq.*

Domine ſalva nos, perimus. Quoniam nullum eſt tempus, in quo ita hominum vita, quam in propinquo animæ exitu, periclitetur, ideo Parochus ex hoc loco hortari poterit ſuos ſubditos, ut, cum mortis dies inſtabit, ad Deum maxime recurrant, & extremæ unctionis Sacramentum accipiant, de quo pag. 276. & ſeq.

Qualis eſt hic, quia venti, & mare obediunt ei? Quomodo creaturæ omnes eum, quem a Deo ab initio acceperunt, curſum teneant, homine dempto, vide pag. 474.

Dominica Quinta.

Inimicus homo ſuperſeminavit zizania. Matth. 13. In Eccleſia duo ſunt hominum genera; bonorum, qui tritici nomine deſignantur, & improborum, qui nomine zizaniorum; vide pag. 88. vel per zizania intelliguntur odia, atque rixæ, quas pater diſſenſionis diabolus ſeminare conatur in agro filiorum pacis, cujus morbi remedium habes p. 467.

Inimicus homo hoc fecit. De odio dæmonis in nos, & ad tentandum audacia, & perverſitate, vide p. 507. & ſeq. & ut omnis mali culpæ auctor, mali vero pœnæ ſit exactor, vide pag. 519.

De-

Dominica Sexta poſt Epiph.

Simile eſt regnum cœlorum grano ſinapis. Quoniam juxta Doctores per granum ſinapis fides intelligitur, hic tractanda ſunt quæ de ejus neceſſitate habentur pag. 9. & quomodo ſcrutanda non ſint ea, quæ fide credenda proponuntur, p. 13. & ejus excellentia, & quantum differat Chriſtiana de Deo ſapientia a philoſophica divinarum rerum notitia, p. 15. & 16.

Cum autem creverit. Fidem augeri poſſe, traditur p. 446.

Iterum ſimile eſt regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier. Hanc mulierem Eccleſiam interpretantur, quam in doctrina fidei, aut morum (per fermentum deſignata) errare non poſſe traditur pag. 95.

Donec fermentatum eſt totum. Hic de communione Sanctorum, & meritorum participatione explicari poſſunt, quæ ſunt pag. 98. 99.

Dominica in Septuageſima.

Simile eſt regnum cœlorum homini Patrifamilias. Matth. 20. Hic paterfamilias eſt Deus, qui cur Pater dicatur, habes pag. 18. & 450.

Receperunt ipſi ſingulos denarios. Denarii nomine cœleſtis beatitudo deſignatur, quam hic Paterfamilias alacriter, & ſincere in vinea ſua, ideſt in cultura mandatorum divinorum laborantibus præſtat. De hoc vitæ æternæ denario lege, quæ diffuſe traduntur pag. 119. & ſeq. & 326. & 470. Hujus vero beatitudinis conſequendæ certam viam, ac rationem habes pagin. 125. & 471. & ſequ. Item exhortatio ad colendam hanc vineam mandatorum illuſtris habetur p. 326.

Singulos denarios, &c. In cœlo tamen varietas eſt mercedis & gloriæ pro ratione laboris & affectus, quo quis operatur, ut p. 114. & 125.

Dominica in Sexageſima.

Exiit, qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum, &c. Luc. 8. Semen hoc in terram ſparſum eſt verbum Dei exponente Domino, de quo vide p. 491. & quomodo ſit audiendum, pag. 2.

Venit Diabolus, &c. De dæmonis conatu, & impugnatione habes p. 506. & ſeq.

Et a ſollicitudinibus, & divitiis, &c. Quantum divitiæ, & effrænes rerum temporalium cupiditates impediant hujus divini ſeminis fructum, habes p. 428. ubi hæc ipſa verba habentur.

Dominica in Quinquageſima.

Tradetur enim gentibus, & illudetur, &c. Luc. 18. Ut Chriſti milites ejus crucem, tanquam vexillum ſui ducis, contuentes ad arma pœnitentiæ ſumenda exſtimulentur, ideo hoc evangelium ineunte quadrageſima legitur, quod Paſſionis Dominicæ ſummam complectitur: quo loco non importune Parochus exponet, quæ de Paſſione Domini fuſe traduntur pag. 44. & ſeq. Vel ſi in aliud tempus commodius differre malit hoc argumentum, hodie alteram evangelii partem pertractabit, ut ſequitur.

Cæcus quidam ſedebat ſecus viam. Hic cæcus genus humanum denotat, de cujus poſt peccatum ſtatu miſero vide pag. 475.

Jeſu fili David, miſerere mei. Hic quomodo Deum aliter oremus, ac Sanctos, ex hac formula demonſtrabis, ut habes pag. 442. Porro ſi anguſtiis, aut tribulationibus premimur, aut re aliqua indigemus, ad Dominum cum hoc cæco nobis recurrendum eſt, precibuſque ſollicitandus Deus, ut nobis adſit. Vide de neceſſitate, & utilitate orationis pag. 429. 431.

Quid tibi vis faciam? Hic cauſas, ob quas clementiſſimus Deus vult a nobis *rogari, etiam ſi ſciat*, quibus rebus indigeamus, ex p. 433. proferes.

Feria quarta Cinerum.

Cum jejunatis, &c. Matth. 6. Cum Quadrageſimæ jejunium eo nomine ſit inſtitutum, ut totius anni peccata hac quaſi ſolemni mulcta redimeremus, hodie Parochus excitare fidelem populum debebit ad pœnitentiam amplectendam, de cujus neceſſitate ſcribitur pag. 256. 257. & docere, quibus gradibus ad pœnitentiam liceat aſcendere, ex p. 337. & 238. & quibus operum generibus pro peccatis ſatisfacere poſſimus ex p. 272. & ſeq.

Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra. Vide adverſus eos, qui opes congerere undequaque ſtudent, pag. 398. & ſeq.

Theſaurizate vobis theſauros in cælo. Quoniam Parochi frequenter fidelem populum ad eleemoſynas pauperibus erogandas excitare debent, hic hoc ſtudioſe præſtabunt ex his, quæ habentur pag. 403. & ſeq.

Dominica prima Quadrag.

Ut tentaretur a Diabolo, &c. Matth. 4. Cum ſit tentatio vita hominis ſuper terram, ut dicit Job. 7. hic de tentatione agendum, de generibus tentationum,

ad quid permittantur homines tentari, quibus armis tentationibus reſiſtendum, & cætera hujuſmodi, quæ habentur pag. 506. & ſeq.

Non in ſolo pane vivit homo. De pane ſpirituali, de quo hic agit Chriſtus Dominus, vide pag. 492.

Angelis ſuis Deus mandavit, *&c*. De Angelorum cuſtodia erga homines, pag. 451.

Dominum Deum tuum adorabis. De adoratione Dei, quæ Fide, & Spe, & Charitate perficitur, vide p. 331. & ſeq.

Dominica ſecunda Quadrag.

Aſſumpſit Jeſus Petrum, & Jacobum, & Joannem, & duxit eos, &c. Matth. 17. Hic afferri poſſunt ea, quæ de loco, & tempore, quo homines ad divina contemplanda aptiores ſunt, habentur pag. 329.

Bonum eſt nos hic eſſe. Hic tractari poſſunt ea, quæ de ſumma eorum dignitate, qui Deo obediunt, habentur p. 478. Vel de intimis hominum ſanctorum gaudiis, p. 491. Poterunt etiam Parochi de duodecimo articulo hic habere ſermonem, de quo p. 118.

Hic eſt filius meus dilectus, *&c*. Hic de æterna Filii generatione latiſſimus ſeſe offert dicendi campus, de qua pag. 32. & 33. Vel ſecundum aliarum Eccleſiarum ritum.

Miſerere mei fili David, Matth. 15. Hic typum habes perfectæ orationis, quantum ſpectat ad duas conditiones, quæ in oratione maxime deſiderantur, fidem videlicet, & perſeverantiam, de quibus p. 447. & ſeq.

Filia mea male torquetur a dæmonio, *&c*. Hujus mulieris exemplo parentes monentur diligentem liberorum curam gerere, de qua pag. 377. & 378.

Dimitte eam, quia clamat poſt nos, *&c*. Si Apoſtoli in hac vita degentes adhuc pro ſe ſolliciti pro Chananæa interpellant, & exaudiuntur, in cœlo mutire non audebunt? Inquit D. Hier. contra Vigilantium. Hic de interceſſione Sanctorum, prout habetur p. 333. & 334.

Dominica tertia.

Erat Jeſus ejiciens dæmonium, & illud erat mutum, *&c. Luc.* 11. Dæmonis proprium eſt, eum, quem poſſidet, reddere mutum, id eſt a confeſſione peccati revocare. Sed tamen non eſt alia ratio ejiciendi dæmonis, quam ut linguam ſolvas ad detegendum coram Sacerdote peccatum. Vide quæ de Confeſſione habentur p. 254. & ſeq.

Omne regnum in ſeipſum diviſum deſolabitur. Eccleſia eſt Chriſti regnum, ut habetur p. 462. Id autem, ut in ſeipſum non ſit diviſum, unum eſſe neceſſe

ſti: unde hic de unitate Eccleſiæ agendum eſt ex pag. 90. 91. & ſeq.

Revertar in domum meam. De relabentium in peccata gravitate. p. 51. Et quid poſt confeſſionem agendum, p. 274.

Tunc aſſumit alios ſeptem ſpiritus nequiores ſe. Hic locus, p. 507. inducitur ad probandum, non unum tantum dæmonem ſed plures etiam interdum hominem tentare. Patet autem ex hoc loco, Dæmonem acrius eos tentare, qui ab eo defecerunt, ut eſt pag. 504.

Beatus venter, qui te portavit. Glorificatione B. Mariæ Virginis hoc Evangelium concluditur, de qua habes p. 38. & 39.

Dominica quarta.

Unde ememus panes, ut manducent hi, &c. Joan. 6. Hic aperte explicari poterit illa petitio Dominicæ orationis: *Panem noſtrum quotidianum da nobis*, pag. 483.

Notandum præterea, quod panis iſte vim etiam habebat ſedandi ſitim, ut tenent Doctores. Ita & panis Euchariſtiæ laicis pro calice eſt. Lege de Communione ſub una ſpecie, p. 226.

Hoc autem dicebat tentans eum. Quomodo Deus homines tentet, vide p. 508.

Diſtribuit diſcumbentibus. Chriſtus non diſtribuit, ſed dedit Apoſtolis, & illi diſtribuerunt turbæ. *Matth.* 14. 19. ſic à mundi initio per Patriarchas, & Prophetas, & poſtea per Apoſtolos, eorumque ſucceſſores Deus Verbum Dei, & Sacramenta ſubminiſtrat, ut habetur pag. 139. Chriſtus tamen eſt, qui hæc omnia præcipue efficit, pag. 198. & 140.

Hic eſt vere propheta. De gratiarum actione, p. 441.

Dominica Paſſionis.

Quis ex vobis arguet me de peccato? Jo. 8. Innocentia Chriſti in hodierno Evangelio convenienter profertur in medium, ut in promptu ſit nobis cauſa Dominicæ paſſionis, quam hodie repræſentare incipit Eccleſia, nimirum non propter illius delicta, ſed noſtra. De cauſis paſſionis Chriſti habes pag. 50. 51.

Si veritatem dico vobis. Hic a mendacio cavere docemur, de quo multa p. 415. ſeq.

Qui ex Deo eſt, verba Dei audit, &c. De Verbo Dei audiendo p. 144. 145.

Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus, &c. Ex hoc loco Parochus anſam poterit arripere ad excitandos ſuos fideles ad injurias condonandas, qua de re multa habentur p. 384. 385. & 386. & 441. & alibi.

Sed honorifico Patrem, & vo

Inhonoraſtis me. Chriſtus ſæpe & a multis graviter inhonoratur, ſed ab iis maxime, qui ejus verbum vel male interpretando, vel ad vana convertendo polluunt, de quo pa. 354.

Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum. Ex hoc loco perſpici poteſt, & tempus, & genus mortis a Chriſto delectum fuiſſe, qua de re, p. 48.

Dominica in Ramis Palmarum.

Evangelium, ut in prima Dominica Adventus, de quo ibidem. Cæterum, quoniam ad Euchariſtiam percipiendam ex præcepto Eccleſiæ eo tempore omnes diſcretione præditi obligantur, ideo ex his Evangelii verbis, *Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus*, ad ejus ſumptionem fideles hortari poterit Parochus ex his, quæ habentur pa. 194. 195. & 222. & alibi paſſim. Et quoniam parentes ut plurimum negligentiſſimi ſua ad liberos ſuos ad Euchariſtiæ perceptionem repreſentandos, ideo eis maxime Parochus inculcabit, quæ de ætate, qui pueri ad eam percipiendam tenentur, habentur p. 226.

In die ſancto Paraſceves.

Hoc die quoniam ſolemnis de *myſterio paſſionis* Domini noſtri *Jeſu Chriſti concio* haberi ſolet, ideo præter ea, quæ in expoſitione art. 4. Symboli habentur p. 44. & ſeq. hæc inſuper hoc die tractari poſſe videntur; De ſingulari amore, quo Deus genus humanum proſecutus eſt, cum illud morte unigeniti Filii ſui redimere voluerit, de quo p. 454. De primi parentis lapſu, & miſeriis, quæ illum conſecutæ ſunt, de quibus p. 27. & 474. & ſeq. Quomodo ex paſſione Chriſti omnis remiſſio peccatorum emanarit, de quo pag. 493. & 105. & proinde omnia Sacramenta ex hac Chriſti paſſione virtutem acceperint, ut eſt p. 104. De ſacrificio Chriſti tam cruento, quam incruento ex pag. 231. De ſatisfactione, & merito Chriſti, de quo pag. 232. Denique quomodo nulli unquam patuit, ſed nec patere quidem poteſt aditus ad regnum cœlorum ſine hac de redemptionis humanæ per Chriſtum fide, ut eſt pag. 27. idque eſſe ſummam, & cardinem totius Chriſtianæ religionis, ſcire Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum, ut habes pag. 5.

Dominica Paſchæ.

Surrexit, non eſt hic, &c. Marc. ultim. De reſurrectione Domini exponetur articulus Symboli Apoſtolici *Tertia die reſurrexit*

xit a mortuis pag. 55. & ſequent.

Feria ſecunda poſt Paſcha.

Duo ex diſcipulis Jeſu ibant ipſa die in caſtellum, &c. Luc. 24. Quoniam fieri vix potuit, ut Parochus omnia, quæ ad reſurrectionem Chriſti pertinent, pridie explicuerit, ideo hoc die poterit ea, quæ prætermiſit, ex eo loco repetere.

Oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam. Hic locus eſt proprius cauſas exponendi, ob quas neceſſe fuit Chriſtum reſurgere, quæ habentur pag. 62. & exemplo Chriſti fideles hortandi, ut omni ſtudio incumbant, ut cœleſti regno potiantur, quod habetur pag. 472. & de commodis tribulationis p. 520.

Et factum eſt, dum recumberet cum eis, accepit panem. Hic locus proprius eſt ad probandum, utramque Euchariſtię ſpeciem laicis neceſſario non exhibendam, de quo multa p. 226.

Feria tertia poſt Paſcha.

Stetit Jeſus in medio diſcipulorum ſuorum. Luc. 24. Hic de quatuor dotibus corporis glorioſi agi poteſt, ut habetur p. 114. & ſeq.

Pax vobis. Quoniam regnum Dei, teſte Apoſtolo, pax eſt, & gaudium in ſpiritu Sancto, hic, quale ſit regnum Chriſti in pios, tractari poteſt, ut habetur p. 469.

Prædicari in nomine ejus pęnitentiam, & remiſſionem peccatorum. Quomodo pęnitentiæ prædicatio a Chriſto Apoſtolis injuncta ſit, ex hoc ipſo loco probatur pag. 101. Unde potes tam ex expoſitione articuli de remiſſione peccatorum, quam ex his, quæ de ſacramento Pœnitentiæ hic habentur, longiſſimam habere concionem.

Dominica prima poſt Paſcha.

Cum ſero eſſet, die illa una ſabbatorum. Joan. 20. Chriſti reſurrectionis exemplar quam maxime ſtabilire neceſſe fuit, ut pariter noſtra ſtabiliretur: quibus autem tum ſcripturis, tum rationibus noſtra ſtabiliatur reſurrectio, vide pag. 108. & ſeq. Una Sabbatorum autem quid ſit vide pag. 360.

Quorum remiſeritis peccata, &c. Joan. 20. De poteſtate clavium Sacerdotibus conceſſa, p. 104 & ſeq. & 255. & ſeq.

Mitte digitum tuum in loca clavorum, &c. Qualia futura ſunt corpora poſt reſurrectionem; & cur Chriſtus, & Martyres cicatrices retinebunt, habes p. 113. & ſeq.

Inhonoraſtis me. Chriſtus ſæpe & a multis graviter inhonoratur, ſed ab iis maxime, qui ejus verbum vel male interpretando, vel ad vana convertendo polluunt, de quo pa. 354.

Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum. Ex hoc loco perſpici poteſt, & tempus, & genus mortis a Chriſto delectum fuiſſe, qua de re, p. 48.

Dominica in Ramis Palmarum.

Evangelium, ut in prima Dominica Adventus, de quo ibidem. Cæterum, quoniam ad Euchariſtiam percipiendam ex præcepto Eccleſiæ eo tempore omnes diſcretione præditi obligantur, ideo ex his Evangelii verbis, *Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus*, ad ejus ſumptionem fideles hortari poterit Parochus ex his, quæ habentur pa. 194. 295. & 222. & alibi paſſim. Et quoniam parentes ut plurimum negligentiſſimi ſua ad liberos ſuos ad Euchariſtiæ perceptionem repreſentandos, ideo eis maxime Parochus inculcabit, quæ de ætate, qua pueri ad eam percipiendam tenentur, habentur p. 226.

In die ſancto Paraſceves.

Hoc die quoniam ſolemnis de myſterio paſſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti concio haberi ſolet, ideo præter ea, quæ in expoſitione art. 4. Symboli habentur p. 44. & ſeq. hæc inſuper hoc die tractari poſſe videntur; De ſingulari amore, quo Deus genus humanum proſecutus eſt, cum illud morte unigeniti Filii ſui redimere voluerit, de quo p. 454. De primi parentis lapſu, & miſeriis, quæ illum conſecutæ ſunt, de quibus p. 27. & 474. & ſeq. Quomodo ex paſſione Chriſti omnis remiſſio peccatorum emanarit, de quo pag. 493. & 105. & proinde omnia Sacramenta ex hac Chriſti paſſione virtutem acceperint, ut eſt p. 104. De ſacrificio Chriſti tam cruento, quam incruento ex pag. 231. De ſatisfactione, & merito Chriſti, de quo pag. 232. Denique quomodo nulli unquam patuit, ſed nec patere quidem poteſt aditus ad regnum cœlorum ſine hac de redemptionis humanæ per Chriſtum fide, ut eſt pag. 27. idque eſſe ſummam, & cardinem totius Chriſtianæ religionis, ſcire Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum, ut habes pag. 5.

Dominica Paſcha.

Surrexit, non eſt hic, &c. Marc. ultim. De reſurrectione Domini exponetur articulus Symboli Apoſtolici *Tertia die reſurre-*

xit a mortuis pag. 55. & ſequent.

Feria ſecunda poſt Paſcha.

Duo ex diſcipulis Jeſu ibant ipſa die in caſtellum, &c. Luc. 24. Quoniam fieri vix potuit, ut Parochus omnia, quæ ad reſurrectionem Chriſti pertinent, pridie explicuerit, ideo hoc die poterit ea, quæ prætermiſit, ex eo loco repetere.

Oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam. Hic locus eſt proprius cauſas exponendi, ob quas neceſſe fuit Chriſtum reſurgere, quæ habentur pag. 62. & exemplo Chriſti fideles hortandi, ut omni ſtudio incumbant, ut cœleſti regno potiantur, quod habetur pag. 472. & de commodis tribulationis p. 520.

Et factum eſt, dum recumberet cum eis, accepit panem. Hic locus proprius eſt ad probandum, utramque Euchariſtię ſpeciem laicis neceſſario non exhibendam, de quo multa p. 226.

Feria tertia poſt Paſcha.

Stetit Jeſus in medio diſcipulorum ſuorum. Luc. 24. Hic de quatuor dotibus corporis glorioſi agi poteſt, ut habetur p. 114. & ſeq.

Pax vobis. Quoniam regnum *Dei, teſte Apoſtolo, pax eſt, &* gaudium in ſpiritu Sancto, hic, quale ſit regnum Chriſti in pios, tractari poteſt, ut habetur p. 469.

Prædicari in nomine ejus pęnitentiam, & remiſſionem peccatorum. Quomodo pęnitentiæ prædicatio a Chriſto Apoſtolis injuncta ſit, ex hoc ipſo loco probatur pag. 101. Unde potes tam ex expoſitione articuli de remiſſione peccatorum, quam ex his, quæ de ſacramento Pœnitentiæ hic habentur, longiſſimam habere concionem.

Dominica prima poſt Paſcha.

Cum ſero eſſet, die illa una ſabbatorum. Joan. 20. Chriſti reſurrectionis exemplar quam maxime ſtabilire neceſſe fuit, ut pariter noſtra ſtabiliretur: quibus autem tum ſcripturis, tum rationibus noſtra ſtabiliatur reſurrectio, vide pag. 108. & ſeq. Una Sabbatorum autem quid ſit vide pag. 360.

Quorum remiſeritis peccata, &c. Joan. 20. De poteſtate clavium Sacerdotibus conceſſa, p. 104 & ſeq. & 255. & ſeq.

Mitte digitum tuum in loca clavorum, &c. Qualia futura ſunt corpora poſt reſurrectionem; & cur Chriſtus, & Martyres cicatrices retinebunt, habes p. 113. & ſeq.

Dominica ſecunda poſt Paſcha.

Ego ſum Paſtor bonus, &c. Joan. 10. Paſtorum nomine comprehenduntur non tantum Epiſcopi, & animarum Rectores, ſed etiam Reges, Magiſtratus, Parentes, & Magiſtri. Qui vero Paſtores ejuſmodi ovibus debeant, & quid viciſſim oves Paſtoribus, habes pag. 374. & ſeq.

Mercenarius autem, & qui non eſt Paſtor. Quis ſit iſte mercenarius, & non paſtor, vide pag. 288.

Et fiet unum ovile, & unus Paſtor. Hic de unitate Eccleſiæ, de qua pag. 92. & 90. unoque univerſali Eccleſiæ Paſtore D. Petro, & D. Petri ſucceſſore Romano Pontefice, de quo pag. 92. 93. 94. & 301. & 302.

Dominica tertia poſt Paſcha.

Modicum, & non videbitis me, &c. Joan. 16. Efficax conſolationis genus, dum temporarius mœror pro Chriſto ſuceptus æternis gaudiis compenſatur. Vide, quæ de vita æterna habentur pag. 119. & ſequentibus.

Vos vero contriſtabimini, mundus autem gaudebit. Quare perverſi minus, pii vero acrius a dæmonibus infeſtentur, & proinde illi gaudeant, iſti pro triſtentur, vide p. 507. ve

Triſtitia veſtra vertetur in gaudium, &c. Spe futurorum bonorum quomodo alacri, & conſtanti animo adverſa omnia tolerare debeamus, vide pag. 119. & cur Deus ſinat affligi bonos p. 505.

Dominica quarta.

Si non abiero, Paraclitus non veniet, &c. Joan. 6. De Spiritu ſancto, deque admirandis ejus effectibus, & donis habes p. 78. & ſeq.

Arguet mundum de peccato, &c. Spiritus Sancti proprium munus eſt, corda ad compunctionem movere, & peccantem intrinſecus arguere. Quæ autem contritio vera ſit, qualque res ea habere debeat, p. 236. Huc etiam referri poſſunt ea, quæ de peccatis, quæ remitti non poſſunt, habentur pag. 243.

Dominica quinta.

Si quid petieritis Patrem in nomine meo, &c. Joan. 16. De oratione, & ejus adjunctis hic proprius eſt dicendi locus, de qua p. 429. & ſeq.

Uſque modo non petiſtis quicquam, &c. Hic proprie de modo, quo Deum per Chriſtum orare debemus, de quo p. 515. Hic etiam locus adducitur ad

probandum, in nomine Chriſti orandum eſſe.

In feſto Aſcenſ. Domini.

Aſſumptus eſt in cœlum, & ſedet a Dextris Dei, &c. Marc. 16. Hoc in loco art. Symb. Apoſtolici, qui de Aſcenſione eſt, explicabitur, ut habetur pag. 65. & ſeq.

Dominica poſt Aſcenſionem.

Cum venerit Paraclitus, qui a Patre procedit. Joan. 15. Hic de Proceſſione Spiritus Sancti a Patre, & Filio ex p. 82.

Ut omnis, qui vos interficit, &c. Joan. 16. Hic præceptum Decalogi *Non occides*, exponi poterit, de quo pag. 379. & ſeq.

Arbitretur ſe obſequium, &c. De omnibus adverſis, & calamitatibus hujus vitæ idem judicandum eſt, quod de his, quæ Chriſti cauſa patimur, nempe eas eſſe magnum Dei in nos benevolentiæ ſignum, ut habetur pag. 448.

In feſto Pentecoſtes.

Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, &c. Joan. 14. Spiritus ſanctus ideo credentibus datur, ut ſermonem Dei, qui Decalogo comprehenditur, ſervare poſſint, ad quam rem ut promptiores ſint, afferat Parochus, quæ habentur initio explicationis Decalogi pag. 322. & ſeq. Vel, quoniam hic locus adducitur ad probandum, Dei mandata non eſſe impoſſibilia, ideo de hac re aget ex p. 326.

Vel hodie exponet, quæ traduntur de Confirmationis Sacramento pag. 176. & ſeq. Quandoquidem tali die Apoſtolos a Spiritu ſancto confirmatos fuiſſe docent Patres.

Feria ſecunda poſt Pentec.

Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret, Joan. 4. Hic locus proprius eſt ad ea populo exponenda, quæ de eximia charitate cœleſtis Patris in genus humanum in creatione, & gubernatione demonſtrata, ſed multo magis in redemptione, habentur pag. 451. & ſeq.

Ut omnis, qui credit in eum, non pereat. Hic quomodo fides in Chriſtum omnibus hominibus ab omni ævo neceſſaria fuerit, docendum eſt ex pag. 27. & ſeq.

Qui credit in eum, non judicatur. De verbo *credere* habes pag. 13. quæ hic accomodare poteris; ex qua etiam dicendi forma, Filium Dei vere Deum eſſe, demonſtrabis ex pag. 32. & 33.

Quia non credit in nomine uni-

geniti Filii. Quomodo Dei Filius ſit unigenitus, poterit declarare ex his, quæ habentur pa. 32. & contra, qua ratione hic unigenitus fratres habeat, vide p. 457.

Feria tertia poſt Pentec.

Qui non intrat per oſtium in ovile ovium, &c. Joan. 10. Hic locus proprius eſt ad ea explicanda, quæ de legitima ordinatione miniſtrorum Eccleſiæ habentur pa. 288. & ſeq. & de legitimo miniſtro ſacramenti Ordinis pa. 301.

Et oves vocem ejus audiunt. De obedientia & honore, qui debetur Epiſcopis, & Sacerdotibus, agitur pag. 374. & 375.

Alienum autem non ſequuntur. Hæreticorum Miniſtros non eſſe ſequendos, vide pa. 3. qui autem eos ſequuntur, non oves, ſed hœdi ſunt pag. 509.

In feſto Sanctiſſimæ Trinitatis.

Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra. Mat. 28. Hic explicanda ſunt, quæ de regno Chriſti in pios, & ratione, qua regnat in ſuis fidelibus, habentur pag. 469. & ſeq. de regno etiam gloriæ ejuſdem p. 468. item de poteſtate ipſius in Sacramentis tam inſtituendis, quam conferendis pag. 139. & de poteſtate item clavium ejuſdem, qua remittuntur peccata pag. 104.

Baptizantes eos. Hic locus adducitur ad probandum, quo tempore baptiſmus obligare cœperit pag. 154. & ideo de neceſſitate ejuſdem, & præſertim in infantibus, ea proferri poſſunt, quæ habentur pag. 160. & deinceps.

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Hic de materia, & forma quæ ſunt pag. 148. & ſequent. accurate agendum eſt. Hic etiam de Sanctiſſimæ, & glorioſiſſimæ Trinitatis myſterio poterunt agere Parochi, de quo pag. 18. docebunt autem præſertim vulgus imperitum, Sanctiſſimam Trinitatem pingi, & formari non poſſe; atque adeo ſi quando pingatur, illam picturam proprietates quaſdam illius exprimere, ut habetur pag. 338.

Docentes eos ſervare quæcunque mandavi. Hic de neceſſitate, & poſſibilitate ſervandæ legis divinæ proferentur, quæ habentur pag. 325.

In eadem Dominica.

Eſtote Miſericordes, ſicut & Pater veſter cœleſtis. &c. Luc. 6. de hoc Evangelio in Dominica 4. juxta aliarum Eccleſiarum morem.

Date & dabitur vobis. Hic de communicandi cum proxi-

mis

mis hujus vitæ ſubſidiis dici poſſunt, quæ habentur pagin. 490. & 491. vel de eleemoſynis pag. 414.

Hypocrita, ejice primum trabem. De hypocritis, quorum orationes Dominus rejicit, habes pag. 448.

Niſi quis renatus fuerit, &c. Joan. 3. Hic de neceſſitate baptiſmi, qui in nomine Sanctiſſimæ Trinitatis confertur, de ejus effectibus, & in univerſum quicquid de eo habetur pag. 135. & ſeq. explicabitur.

In feſto Corporis Chriſti.

Caro mea vere eſt cibus, &c. Joan. 6. De Euchariſtiæ Sacramento p. 192. & ſeq.

Dominica ſecunda poſt Pentecoſten, quæ eſt infra Oct. Corporis Chriſti.

Homo quidam fecit cœnam magnam, &c. Luc. 14. Cœnæ nomine, quæ ſub finem diei ſumitur, cœleſtis gloria nobis ſignificatur, quam hic paterfamilias in ipſa vitæ clauſula beatis donabit. In hoc argumentum vide, quæ ponuntur p. 119. Vel cœnæ nomine cum Paulo 1. Cor. 11. intelligitur Sacroſanctum Chriſti Corpus in Sacramento altaris, de quo vide, ut ſup. pag. 192.

Et cœperunt omnes ſimul excuſare. Quoniam omnes hæ excuſationes ex mala concupiſcentia proveniunt, ideo hic adverſus concupiſcentias pravas agendum erit ex pag. 422. & ſeq. Simulque miſeria noſtra ob oculos ponenda, quia ea reſpuimus, quæ ſalutaria nobis ſunt, rebus autem pernicioſis nos addicimus, ut hi fecerunt. Vide p. 459.

Villam emi. Vide, in ſuperbos & ambitioſos, qui per hunc deſignantur, quæ habentur pag. 308.

Juga boum emi quinque. Vide in avaros p. 398. & 399.

Uxorem duxi. Hic deteſtanda libido, & commendanda continentia, & caſtitas, quæ aditum nobis ad cœlorum regnum facilem præbet. Vide p. 392.

Homo quidam erat dives, qui induebatur, &c. Luc. 16. De vanitate veſtibus fugienda, vide quæ habentur p. 394. Et quomodo neceſſariis tantum rebus ad veſtitum pertinentibus contenti eſſe debeamus, p. 487.

Sepultus eſt in Inferno. Ecce quam pœnam incurrant improbi, qui morte præoccupati, ſceleribus pleni decedunt, de qua vide p. 76. 77.

Ut portaretur ab Angelis. Inter Angelorum officia hoc non poſtremum eſt. Vide pagin. 451.

In

In ſinum Abrahæ. De receptaculis animarum poſt mortem habes p. 56. & 57.

Dominica tertia poſt Pentecoſten.

Gaudium erit in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, &c. Luc. 15. Inter cætera, quæ ad pœnitentiam agendam peccatorem extimulare debent, eſt iſta cœlitum lætitia, qua perfruuntur ob peccatoris converſionem. Plura habes in hanc ſententiam p. 102. & ſeq. & 234. & ſeq. vel

Homo quidam fecit, ut in Dominica præcedenti.

Dominica quarta poſt Pentecoſten.

Cum turba irruerent in Jeſum, ut audirent verbum, &c. Luc. 5. Vide exhortationem ad audiendum diligenter verbum Dei p. 3. & 5. Et quomodo pro captu cujuſque tradenda ſit doctrina Evangelii p. 6. Idque præſertim diebus feſtis audiendum p. 365.

Aſcendens in unam navem, quæ erat Simonis, &c. Petri navem non alterius ex Apoſtolis ingreſſus eſt Criſtus: ut hoc ſuo facto inſinuaret, Petrum cum ſucceſſoribus caput eſſe, & Principem Paſtorum Eccleſiæ: de hac re vide p. 91. & ſeq.

Exi a me, Domine. Qui ad ſacram Synaxim accedunt, hoc Petri exemplo, & Centurionis, *Mat.* 8. agnoſcant, eſſe ſe tanti hoſpitis præſentia indigniſſimos. Vide quæ de præparatione Euchariſtiæ traduntur pag. 222. Vel ſecundum aliarum Eccleſiarum ritum: *Eſtote miſericordes, ſicut & Pater, &c. Luc.* 6. Ut Chriſtus nobis condonet, prius condonare ipſi debemus iis, a quibus læſi fuerimus. Vide explicationem illius petitionis *Dimitte nobis debita noſtra, &c.* p. 493. & ſeq. Vide item de hoc Evang. in Conc. Trid.

Dominica quinta poſt Pentecoſten.

Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Non occides, &c. Matth. 5. Hujus loci erit hoc decalogi præceptum exponere, prout habetur p. 379.

Ego autem dico vobis: omnis, qui iraſcitur. Hæc verba exponuntur p. 388.

Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Non mœchaberis, &c. Hic ſimiliter exponatur hoc præceptum; de quo habetur p. 389. vel *Cum turba irruerent in Jeſum*, ut ſup.

Dominica ſexta poſt Pentecoſten.

Miſereor ſuper turbam, quia

ecce jam triduo ſuſtinent me. *Mat.* 8. Præter ea, quæ notata ſunt in Dom. 4. Quadrag. poterit Parochus ea huc proferre, quæ de paterna Dei de hominibus cura habentur p. 451. & ſeq.

Si dimiſere eos jejunos, deficient in via. Hic de imbecillitate hominum, qui nullum opus Deo gratum ſine adjumento Dei poſſunt inſtituere, agendum eſt, ut habetur pag. 480. vel *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Non occides*, ut ſup.

Dominica Septima poſt Pentecoſten.

Attendite a falſis prophetis &c. Matth. 7. Hic cavendum præcipitur ab hæreticis. Quis vero cenſendus ſit Hæreticus, habes p. 86. Quomodo autem hi, cum in Eccleſia non ſint, ab ea puniri poſſint, habes pag. 89. 90. Quibus autem artibus falſi prophetæ utantur ad impia ſua dogmata diffundenda, habes p. 3.

In ignem mittetur &c. De hoc igne infernali pag. 76.

Sed qui facit voluntatem Patris mei, &c. Hæc ſententia eſt veluti methodus breviſſima docens, qua ratione ad regnum cœlorum pervenire poſſimus. Quare quicunque cupimus illud adiſpici, hanc ſententiam præ oculis habere debemus. Vide pag. 472. 473. & deinceps, ubi hæc tertia petitio, *Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, & in terra*, explicatur. Vel *Miſereor ſuper turbam*, ut præcedenti Dominica.

Dominica Octava poſt Petecoſten.

Redde rationem vellicationis tuæ. Luc. 16. De ratione reddenda, cum unuſquiſque migrat e vita, vide pag. 72. & 73.

Facite vobis amices de mammona iniquitatis. Ideo divites a Deo bonis cumulantur, ut pauperibus ea erogent, pag.n. 493. Hic ad eleemoſynas ſuos poterit exhortari Parochus, prout eſt pag. 403. Hic etiam locus pro interceſſione Sanctorum facit, de quo pag. 333. 334. Vel *Attendite a falſis prophetis*, ut in præcedenti Dominica, ſicque deinceps omnia Evangelia, quę conſequenter in reliquis Dominicis proponuntur, in quibuſdam Eccleſiis in præcedenti Dominica legi conſueverunt, quod notare ſuperſedebimus.

Dominica nona poſt Pentecoſten.

Flevit ſuper illam. Luc. 19. Flet Chriſtus, ut nos flere doceat: qumodo vero in pęnitudine erratorum ſint adhibendæ lacrymæ, & quam diligenter pro-

procurandæ, habes p. 246. ubi contritione agitur.

Quia ſi cognoviſſes & tu. Summa eſt ſtatus noſtri miſeria, nolle miſeriam non agnoſcere. vide pag. 475.

Quia venient dies in te, & circumdabunt te, &c. Jeruſalem in exemplum ponitur ejus hominis, qui multis a Deo beneficiis ornatus, male eis in ſui perniciem abutitur. vide p. 520

Dominica decima poſt Pentecoſten.

Hæc apud ſe orabat. Luc. 18. Quibus virtutibus oratio debeat eſſe comitata, ut Deo placeat, & ab eo exaudiatur, vide pag. 447. & ſeq.

Deus propitius eſto mihi peccatori. Hoc veri pœnitentis exemplum inter alia proponitur pagin. 503. Quare cum iſtius, tum aliorum exemplo, qui habentur ibid. & 248. ad veram pœnitentiam Parochi fideles excitabunt. Eſt præterea exemplum eorum, qui cum peccatores ſint, Deum orant, & exaudiuntur, p. 436. Denique quanta humilitate ad Deum precaturi accedere debeamus, hic demoſtratur. p. 443.

Qui ſe exaltat, humiliabitur. Chriſti humilitatis exemplum maximum pondus habet ad noſtram ſuperbiam deprimendam. pagin. 42.

Dominica undecima poſt Pentecoſten.

Et deprecabantur eum, ut illi imponat manum. Mar. 6. Iſtorum exemplo, qui Chriſtum pro muto, & ſurdo ad eum adducto ut ſanaretur interpellant, monemur pro aliis orare. Quomodo vero id faciendum, & pro quibus orandum, habes p. 439.

Miſit digitos in auriculas ejus. Chriſti exemplo pueris in baptiſmo aures, oculi, pectus, humeri ſigno crucis recte inſigniuntur. Vide de his, & aliis baptiſmi cæremoniis, & earum ſignificatione pag. 173. & ſeq.

Suſpiciens in cœlum ingemuit. &c. Cum Deus ſit ubique, cur potius in cœlum, quam alio oculos convertamus, & cur in cœlis eſſe dicatur, pag. 459. Præterea, quoniam ſacræ litteræ nos ſurdos, & cæcos, & omnibus membris captos ſæpe appellant, ut habetur pag. 496. hic de malis, quæ peccatum invehit, ut ibid. habetur, diſſerere Parochus commode poterit.

Dominica duodecima poſt Pentecoſten.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Luc. 10. In hanc ſententiam populo proponantur, quæ habentur initio

ex-

explicationis Decalogi, pagin. 33. uſque ad ſecundum præceptum: vel quia hoc Evangelium concurrit cum Dominica decima ſeptima, poſteriorem hujus Evangelii partem, priori prætermiſſa, exponet.

Homo quidam deſcendebat ab Hieruſalem in Hierico, &c. Hominis hujus ita miſerabiliter a latronibus vulnerati nomine Doctores intelligunt humanam naturam poſt Adæ lapſum; quæ quot, qualia, & quanta vulnera acceperit, habes p. 467. & alibi frequenter.

Samaritanus autem infundens oleum, &c. Hic de ſacramentis agat Parochus, quæ a noſtro Samaritano, ideſt, a Chriſto, inſtituta ſunt, tanquam remedia contra vulnera humanæ naturæ per Adæ lapſum inflicta, ut habetur pag. 134.

Curam illius habe. Nota genus humanum, & Eccleſiam uni homini a Chriſto commiſſam, qua de re vide p. 90. & ſeq.

Quis homo tibi videtur fuiſſe proximus? Ex hoc loco quis ſit proximus explicatur p. 409.

Dominica decimatertia poſt Pentecoſten.

Jeſu præceptor, miſerere noſtri, Luc. 17. de nomine Jeſu vide p. 29.

Ite, oſtendite vos ſacerdotibus, &c. Vide quæ in hanc ſententiam dicta ſunt Dominica ſecunda poſt Epiphaniam, vide præterea pag. 254. ubi nominatim hic locus adducitur. Quomodo item beneficio contritionis peccata remittantur, ex hoc loco probatur pag. 255. Quæ tamen confeſſionem requirit, ut habetur pag. 254.

Dominica decimaquarta poſt Pentecoſten.

Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ, &c. Matth. 6. Quantum immoderata ſolicitudo congerendarum opum, cæteræque cupiditates animæ ſaluti obſint, vide p. 423. & ſeq. Et hujus morbi remedium habes pag. 427.

Scit Pater veſter, quod omnibus his indigetis, &c. Etiamſi Deus ſciat deſideria noſtra, & indigentiam, cur ei preces porrigamus, p. 433.

Primum quærite Regnum Dei, &c. De iis quæ petenda ſunt, & quo ordine, habetur p. 438. & 461. Porro hic commode ſecunda petitio Dominicæ orationis tota explicabitur, ut habetur pag. 465.

Et hæc omnia adjicientur vobis, &c. Quatenus temporalia petenda, p. 484.

Domenica decimaquinta poſt Pentecoſten.

Et reſedit, qui erat mortuus. Luc.

Luc. 7. Si hic mortuus, & quidam alii ſint revocati ad vitam, quomodo intelligendum, quod Chriſtus primus omnium reſurrexit, vide pag 60. Hic tractari poterit art. Symboli Apoſtolici penul. de carnis reſurrectione, p. 107. & ſeq.

Domenica decimaſexta poſt Pentecoſten.

Si licet Sabbato curare, &c. Luc. 14. De ſanctificatione dierum feſtorum, & a quibus tunc abſtinendum, quidve agendum ſit, habes p. 364 & ſeq.

Cum invitatus fueris ad nuptias, &c. Hic locus eſt cohortandi Chriſtianos omnes, ne alii aliis ſe præferant, ut eſt p. 458. neve ambitioſi ſint, honorumque cupidiores, ut eſt ibid.

Dominica decimaſeptima poſt Pentecoſten.

Diliges Dominum Deum tuum, &c. Matth. 22. Vide Evangelium Dominicæ 12. ut ſup.

Quid vobis videtur de Chriſto? &c. Chriſtus quomodo ſit Davidis filius, vide p. 40.

Quomodo item non ſit filius Davidis ratione divinitatis, habes p. 32. 33.

Domenica decimaoctava poſt Pentecoſten.

Videns autem Jeſus fidem eorum, &c. Matth. 9. Ecce quantum ſiue aliena moveatur Deus ad aliquod donum alteri non modo non petenti, ſed ne cogitanti quidem impertiendum. Hinc fit, ut in baptiſmo infantes regenerationis fiant participes, non quia mentis ſuæ aſſenſione credant, ſed quia ſuſceptorum, vel parentum, ſi fideles fuerint, ſin minus, Eccleſiæ Catholicæ (ut ait Auguſtinus) fide muniantur pag. 161. & de patrinis p. 58.

Remittuntur tibi peccata tua, &c. Chriſtum, ut hominem, primum omnium poteſtatem remittendorum peccatorum habuiſſe, ex hoc loco probatur, p. 104. Porro dum Sacerdos juriſdictionem habens vel ordinariam, vel delegatam, rite pœnitenti peccata remittit, non minus abſolvitur, quam hic paralyticus, quantum eſt ex parte ſacramenti. De forma abſolutionis habes p. 241.

Hic blaſphemat, &c. De blaſphemia habetur p. 355. & juramento p. 347. & ſeq.

Dominica decimanona poſt Pentecoſten.

Qui nuptias fecit filio ſuo. Matth. 22. Quibus de cauſis vir, & mulier conjungi debeant, vide p. 310. Et quæ ſponſæ magis ſint quærendæ pag. 311. Et quod Deum orandi cauſa certis tem-

temporibus a matrimonii officio abſtinere debent, pag. 321. Item de tribus matrimonii bonis, pag. 316.

Contumeliis affectos occidunt, &c. De contumelia, de detractione, murmuratione, cœterisque vitiis, quibus proximus læditur, vide p. 411. & ſequentibus.

Non habens veſtem nuptialem. Veſtem hanc nuptialem veſtis candida, vel ſudariolum, quod baptizatis datur, deſignat, de quo p. 179.

Mittite in tenebras exteriores, &c. De ſententia, & pęna damnatorum, p. 75. & ſeq.

Dominica vigeſima poſt Pentecoſten.

Erat quidam Regulus, cujus filius infirmabatur. Joan. 4. Unde tot miſeriæ, & adverſitates, & quæ, quotque illæ ſint, p. 485. Quo in malis, & rebus adverſis confugiendum, pagina 504. & ſeq. Hic exponi poterit ultima petitio Dominicæ orationis: *Sed libera nos a malo*, pag. 514. & ſeq.

Dominica vigeſimaprima poſt Pentecoſten.

Redde quod debes, &c. Matt. 18. Reſtitutio pœnitenti eſt neceſſaria, antequam abſolvatur, quia *non dimittitur peccatum*, niſi reſtituatur ablatum, ut inquit Auguſtin. Vide de reſtitutione, pag. 398. Item de furto, rapina, uſuris, & aliis illicitis rerum uſurpationibus, p. 399. & ſeq.

Si non remiſeritis, &c. Hic exponatur petitio illa orationis Dominicæ, *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus, &c.* p. 493. & ſeq.

Dominica vigeſimaſecunda poſt Pentecoſten.

Magiſter ſimus, quia verax es, &c. Genus aſſentationis peſſimum, quæ ad proximi calamitatem, & perniciem adhibetur. De adulatione habes, p. 412.

Quia verax es, &c. De mendacio vide p. 408. & ſeq. ubi notatur hoc ipſum teſtimonium ex hoc Evangelio decerptum.

Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, &c. Vide, quæ debentur principibus, & ſuperioribus in poteſtate conſtitutis, pag. 275.

Dominica vigeſimatertia poſt Pentecoſten.

Ecce princeps unus acceſſit, & adorabat eum, dicens, &c. Matt. 9. Hic de differentia, qua infideles, & Criſtiani a morbis liberari cupiunt, de qua p. 516. & quomodo in morbis Deum, non ad præſtigiatorum incantationes ſit recurrendum, ibid.

Filia

Filia mea modo defuncta eſt. Hic de morte, & noviſſimis, de quibus ſæpe ad populum agendum eſſe præcipitur p. 276.

Si tetigero tantum fimbriam veſtimenti. Hic de reliquiis Sanctorum, & cultu, & veneratione earum aget Parochus ex p. 336. & ſeq.

Et cum veniſſet Jeſus in domum principis, &c. Hic de ratione juvandi mortuos per ſacrificium Miſſæ, & orationes, de qua p. 232. & 440. Vel in quibuſdam Eccleſiis legitur Evangelium Dominicæ 4. Quadrageſimæ, de quo ibidem. Si plures ſint Dominicæ inter Pentecoſten, & Adventum, ſervetur, quod de his in Breviarii rubricis habetur.

Dominica vigeſimaquarta poſt Pentecoſten.

Cum videritis abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto, &c. Matth. 24. Hic de ſignis præcedentibus diem judicii agendum eſt, de quibus p. 71.

Orate autem, ne fiat fuga veſtra, &c. Hic locus ad probandum, temporalia a Deo peti poſſe, inducitur. p. 487. Unde de hoc argumento Parochi etiam agere poterunt: de quo tum ibid. tum p. 433. agitur.

Sed propter electos breviabuntur dies illi, &c. Hic de dæmonum poteſtate poterit agi, qui, quantum poſſunt, & quandiu volunt, homines tentare non poſſunt, ut habetur p. 508.

LAUS DEO.

INDEX

IN CATECHISMUM

Multo abſolutiſſimus.

A

Abbatibus permiſſum eſt, ut interdum minores ordines adminiſtrent. fol. 301
Abrahæ peregrinatio. 228
Abrahæ ſinus. 57
Abrenunciant Satanæ baptizandi, & cur. 176
Abſolvendi qui ſint. 259
Abſolvendi poteſtas, quibus data. 261
Abſolutionis forma. 241
Abſolutio quando Pœnitentibus deneganda. 265
Abſolutio peccatorum eſt effectus pœnitentiæ. 253
Accidentia in Euchariſtiæ Sacramento manent ſine ſubjecto. 216
Accuſatores quo pacto non recte ſuo fungantur officio. 415
Actiones Deo gratas ſine adjumento divinæ gratiæ ſuſcipere non poſſumus. 480
Actio gratiarum erga Deum quomodo fiat in petitione de facienda Dei voluntate. 487
Actio gratiarum eſt una de partibus orationis. 434
Adam ſibi, & poſteris donum juſtitiæ originalis amiſit. 485
Adam cibo indigebat in ſtatu innocentiæ ad reficiendas vires. 484
Inter Adam neceſſitates, & noſtras multum intereſt. *ibid*
*Adam non indiguiſſet multis re*bus, quibus nos indigemus, ſi non peccaſſet. ibid.
In Paradiſo voluptatis otioſus non erat futurus. ibid.
Adam, & ejus poſteritas fructu ligni vitæ immortalis permanſiſſet. ibid.
Adam in Paradiſo nulla moleſtia affectus fuiſſet. ibid.
Adæ poſteritas fructu vitalis arboris privata, & horribili ſententia maledicta. 49[illegible]
Adam, & Chriſti comparatio. 4[illegible]
Adoratio triplex; Dulia ſanctis, & Prælatis, hyperdulia Mariæ, latria vero ſoli Deo. 335
Adulterium quid. 37[illegible]
Adulterii interdicto quæ peccata prohibeantur. ibid.
Adulterii deteſtatio. 39[illegible]
Adulterium quare prohibitum. ibid.
Adulterii interdicto omne impuritatis, & impudicitiæ genus, quo corpus polluitur, prohibetur. ibid.
Adulterio intima animi libido prohibetur. ibid.
Adulterium inſignem turpitudinis notam inurit. 39[illegible]
Adulterorum ſupplicium, & damna. 393
Advocatus tempore neceſſitatis pauperi gratis debet patrocinari. 415
Advocatorum alia officia. ibid.
Affectus carnis ita domitos habere, ut omnino non excitentur, non eſt in hominis etiam juſtificati poteſtate. 468
Affinitas patrinorum cum quibu[s]

contrahatur. 158
Ad agnitionem peccati quomodo homo perducatur. 494
Amen quid ſignificet. 523 interpretatio. 524 cur in Sacrificio Miſſæ reſervetur ſacerdoti pronunciandum. 517
Cur in aliis precibus hac voce miniſter utatur. ibid.
Amici amico periculoſe ægrotanti quomodo pernicioſe aſſententur. 416
Amor Dei in nos in redemptione erga homines oſtenſus maxime. 454
Angelorum creatio. 23
Angeli ab ortus ſui initio gratia præditi, ſapientia, & potentia ornati. ibid.
Angelicæ ſalutationi adjunxit Eccleſia preces, & implorationem Beatæ Virginis. 441
Angelorum plurimi ex cœleſtibus ſedibus deturbati. 23
Angelorum ſcientia qualis. ibid.
Angelorum poteſtas qualis. ibid.
Angeli quare Virtutes dicti. ibid.
Angelus multa edocuit Tobiam de ratione Matrimonii. 311
Angeli quomodo adorentur. 333
Angeli quare humana ſpecie effingantur, & cum aliis. 338
Angelica ſalutatione Deus laudatur. 441
Angelica ſalutatio eſt actio gratiarum. ibid.
Angelum cuſtodem ſinguli habent 451
Angelorum cuſtodia erga homines. 452
Angelorum obedientia erga Deum 473
Angeli non adorantur, ut Deus. 333
Angelorum opera quotidie a maximis periculis liberamur. 333
Angelorum opera quanta Deus humano generi beneficia contulerir. 451
Angelos eſſe invocandos, & colendos ex Scripturis demonſtratur. 343
ab Anima Chriſti nunquam ſeparata eſt divinitas. 47
in Anima Chriſti ab iſtanti ſuæ Creationis fuit omnis gratiæ plenitudo. 39
Anima Chriſti cruciatus in utraque ſui parte ſenſit. 45
Anima Chriſti re, & præſentia ad inferos deſcendit. 57
Anima Chriſti deſcendens ad inferos communicavit meritum paſſionis animabus Patrum. 58
Anima eſt immortalis. 108
Animę piorum ante Chriſti mortem in ſinum Abrahæ deferebantur. 58
Anima, quæ peccaverit, quomodo mori dicatur, & ob peccatum parentum puniatur. 343
Animæ præter naturam perpetuo ſeparantur a corpore. 108
Anima ſeparata a corpore propenſionem habet ad corpus. ibid.
Anima, duabus alis ad Cœlum pervenit. 436
Animantia omnia præter hominem in ea ſtatu permanſerunt. in quo creata ſunt. 474. & 475
Apoſtoli quare a Chriſto dati. 10
Apoſtolis auctoritas a Chriſto data. ibid.
Apoſtoli in duodecim articulos diſtinctum ſymbolum compoſuerunt, & quare. ib.
Apoſtoli cæremoniarum inſtitutores. 173
Apoſtoli a Domino Chriſmatis compoſitionem didicerunt. 182
Appetitio proprii boni rebus omnibus ingeneratur. 475
Appetere Deum a principio homini datum. ibid.
Appetitionibus corruptæ naturæ etiam reclamantibus, & adverſantibus, voluntas remittendi injurias ſufficit. 502
Aqua, vide Baptiſmus. 300
Archipiſcopi partes quæ ſint. 388
Artibus malis quæ acquiruntur, no-

noſtra non ſunt. 514. & ſeq.
Articuli quare ſingulæ Symboli ſententiæ ſint dictæ. 11
de Articulo fidei Primo. 12 & ſeq. de Secundo. 76. de Tertio 37 de Quarto. 44. de Quinto. 55. de Sexto, 65. de Septimo. 71. de Octavo. 78. de Nono. 85. de Decimo. 101. de Undecimo. 107. de Duodecimo. 118
Articulus de Aſcenſione Chriſti ejus majeſtatem, & gloriam declarat. 66
Aſcendit Chriſtus ut homo corpore. Et anima in Cœlos. ibid
Aſcendens Chriſtus in Cœlum, ſedet ad dexteram Patris, & quomodo intelligatur. 67
Aſcenſio Chriſti eſt tanquam finis, ad quem cætera myſteria referuntur. 67
Aſcenſionis in Cœlum Chriſti cauſæ. 68
Beneficia, quæ ex Aſcenſione Chriſti nobis donantur. 68
Aſſentatio vitium deterrimum. 412
Aſſentatores homines vitio obtrectationis peccant ſæpiſſime. 412
Avari reprehenduntur. 405

B

Baptiſmi cognitio maxime neceſſaria. 145. hoc ſacramentum in quanta veneratione habendum. 155. cum conditione non eſt ſine diſcrimine adhibendum. 171
Baptiſmus quare a Parochis ſit docendus. 145
Quo tempore a Parochis de Baptiſmo diſſerendum ſit. 146.
Baptiſmi vox quid ſignificet. 146
Baptiſmi ſacramentum quibus nominibus ſignificetur. ibid.
Baptiſmi, ut ſacramentum eſt, definitio. 147
Baptiſmi ſacramentum quibus rebus conficiatur. 148
Aqua, quæ in *ſacro fonte ad baptiſmum conficiendum aſſervatur, non eſt ſacramentum*. ibid
Baptiſmi materia eſt aqua elementaris. 148. Aqua cur potiſſimum ad id inſtituta. 149
Baptiſmus ignis quis ſit. 148
Baptiſmi figuræ, & prophetiæ. 149
Baptiſmus pignus eſt redemptionis noſtræ. 455
Baptiſmus cur myſterium, ſeu ſacramentum fidei dicatur. ibid.
Aquæ in Baptiſmo quare chriſma addatur. 150
Baptiſmi forma quæ. 150
hæc explicatur. ibid.
Baptiſmi forma apud Græcos varia. 151
Cur baptizabant Apoſtoli in nomine Jeſu, 151. quomodo intelligendum ſit, declaratur. ibid.
Baptiſmus tribus modis confici poteſt 152
in Baptiſmo unica, an trina ablutio fiat, nihil refert. 153
in Baptiſmo caput abluendum. ib.
in Baptiſmo verba ſimul cum ablutione proferenda. ib.
Baptiſmus a Chriſto Domino inſtitutus, & quando. ib.
Quando vis ſanctificandi per Baptiſmum aquis fuerit tributa. 154
in Baptiſmo Chriſti tota Trinitas apparuit, & cur. ibid.
Baptiſmi lege quo tempore homines teneri cœperunt. 154
Baptiſmi miniſtri, qui, & quot. 155
Baptizare Sacerdotes quare præſente etiam Epiſcopo poſſint. 156
ordo inter Baptiſmi miniſtros ſervandus. 157
Baptizandos ſuſcipere quibus non liceat. 159
Baptiſmus neceſſarius ad ſalutem. 160
Baptiſmi ſacramentum pueris dandum. ibid
Baptizantur pueri in fide parentum & Eccleſiæ. 163
Baptizandi ſunt quamprimum parvuli. 1
in Baptizandis adultis diverſa

ſio eſt ſervanda ab ea, quæ
à in pueris. ibid
Baptiſmus adultis quando ſit ſtatim conferendus. 162
Baptizandi quomodo affecti eſſe debeant. ibid.
Baptizandi cur interrogentur, an velint baptizari. 126
Quando baptizandi amentes, & dormientes. 163
ad Baptiſmi gratiam conſequendam fides eſt neceſſaria. ibid.
Baptizandum peccatorem pœniteat oportet. 164
Baptiſmi Sacramento omne peccatum condonatur. 165
In Baptiſmo prorſus tolluntur peccata, & radicitus evelluntur. 196
In Baptizatis concupiſcentia remanet, ſed peccatum non eſt. ibid
Baptiſmi proprius effectus peccatorum omnium remiſſio. 196
Peccata, & peccatorum pœnæ per Baptiſmum remittuntur. 167
Pœnæ civilibus judiciis perſolvendæ per Baptiſmum non condonantur. 167
Poſt baptiſmum quare non reſtituamur in ſtatum naturæ integræ. 168
Baptiſmi fructus alii. 169
Per Baptiſmum Chriſto incorporamur. 170
Cur poſt Baptiſmum ægre virtutes exerceamus ibid.
Baptiſmus characterem imprimit. 171
Baptiſma iterari ſacrilegium eſt. ib
Baptiſmus Cœli aditum patefacit. 173
Cæremoniæ, & precationes, quæ in Baptiſmo fiunt, ad tria capita rediguntur, & ab Apoſtolis emanarunt. ibid
Fons Baptiſmi conſecratur addito oleo myſticæ unctionis. 17[illegible]
certi dies expectantur ad conſecrandam Baptiſmi aquam. ibid
Baptizandi cur mox in Eccleſiam non admittantur. 174
[illegible]ptizandi fidei ſuæ profeſſionem

faciunt.
Baptizandis quæ nomina [illegible] nenda, & quare.
Beatitudo æternæ vitæ nomi[illegible] ſignata. 119. & cur. 120. nunquam poteſt. 120. qui[illegible] ibid. comprehendi non p[illegible] ibid. omnium bonorum ad[illegible] ne, & omnium malorum ratione definienda.
Beatitudo eſſentialis, in q[illegible] ta.
Beati lumine gloriæ elevant[illegible] divinam eſſentiam videnda[illegible]
Beati quomodo Dei formam [illegible] ant.
Beati omnes iiſdem præmiis n[illegible] ficientur.
Beatitudinis imagines, & ſin[illegible] dines.
Beatitudo accidentalis, in qu[illegible] ſiſtat. 124. conſtat omnib[illegible] nis.
Bella inteſtina hominis.
Bellum ſceleratis eſt cum Deo.
ſine Benedictionibus Dei [illegible] noſtra proſpere non cedunt
Benignitas Dei non uno [illegible] eripit nos a malis. 518. [illegible]
Beſtias occidere, & eas ed[illegible] cer.
Blaſphemare nomen Dei & [illegible] ctorum deteſtabile ſcelus.
Bona humanæ vitæ quare o[illegible] da, & petenda.
Bona temporalia quomodo p[illegible] da.
Bona omnia a Deo.
Bona temporalia a Deo peti[illegible] ſunt.
Bona humanæ vitæ ad bona[illegible] na nos dirigunt.
Bona humanæ vitæ adjumenta ad divinorum bonorum ade[illegible] nem.

C

COElorum præſtantia.
Charitatis præcepta duo
Charitas proximi a charitate [illegible]

…aber. 270
…is officia quæ ſint, 384
…is officium pręſtantiſſimum 385
…nequitia quæ ſit. 506
…recte petentibus non ne- 395
…non ſolum virginibus, ſed …i cęlibem vitam agunt, & …i matrimonio juncti ſunt, …iit. 391
…m ſervare cupienti, quæ …ida. ibid.
…s remedia, quæ in actione …unt. 393
…mi neceſſitas. 4
…ni doctrina ad captum cu…que accommodanda. 6
…ecundæ ſunt adminiſtræ …anus. 463
…iæ, & precationes, quæ …tiſmo fiunt, ad tria capi…guntur. 171
…iæ, quæ ad pœnitentiæ …entum adhibentur. 142 256
…iæ, quę in Sacramento Ex… Unctionis adhibentur. 279
…em tenet baptizatus, quid …et. 177
…r trium Sacramentorum ef… 143
…r quid præſtet. 144
…rem imprimit Baptiſmus.
…rem imprimit Confirma… 290
…rem imprimit ordinis Sa…tum. 304
…in Baptiſmo cur adhibet… 176
…materia confirmationis, …i conſecratione conſici… 182
…quare ex oleo, & bal…conficiatur. 183
…cur *ſacris precationibus* …*ſolum Epiſcopo*. 182
…*um omnium unus ſpi-*

…ritualis ortus & una nobilitas, & unus pater. 456. & ſunt ideo maxima neceſſitudine copulati. ibid.
Chriſtiani nunquam Deum in ipſorum oblivionem venire cogitare debent. 453
Chriſtiani cur Deum Patrem noſtrum invocemus, ibid.
Chriſtiani qua ratione Chriſti fratres cenſeantur. 457
Chriſtiani alii aliis præferre ſe non debent. 456
Chriſtianorum dignitas ſumma eſt Dei eſſe filios. 459
Chriſtiani hominis ſcientia uno capite comprehenditur. 5
Chriſtiani Doctoris opera in quo præcipuæ verſari debeat. ibid.
Chriſtiani vita non in otio degenda. 6
Chriſtiana Philoſophia, & ſæculi ſapientia, in quo differant. 14
Chriſtianus homo quantum Chriſto debeat, & ſe totum Chriſto debet tradere. 34
Chriſtiani non de ſe ſolum, ſed de aliis ſolliciti eſſe debent. 481
Chriſtiani in omnibus calamitatibus Deum habent perfugium. 507
Chriſtiani quare ſancti dicantur. 94
Chriſti cauſa libenter ſtultitiæ fama ſubeunda. 490
Chriſtus quomodo in nobis regnet 461.
Chriſtus frater noſter. 455
Chriſtus Eccleſiæ caput primarium caput unum viſibile Eccleſiæ præfecit. 92
Chriſti ſanguinis triplex effectus 4… 203
Chriſti corpus mox atque formatum eſt, ei anima, atque divinitas eſt adjuncta. 38
Chriſti tria in Ecleſia inſignia beneficia. 71
Chriſtus imitandus in referenda noſtra voluntate ad voluntatem Dei. 47
Chriſtus verus animæ panis eſt. 4…

Chriſti paſſionis myſterium maxime Dei potentiam, & benignitatem oſtendit. 518. & ſeq.
Chriſti adventus duplex. 72
Chriſti regnum ſpirituale. 31
Chriſti nomen quid ſignificet. 30
Cur hoc nomen Domino noſtro ſit tributum. ibid.
Chriſtus a diverſis naturis diverſas proprietates accepit. 31
Chriſtus quare Dominus noſter dicendus. 33
Chriſtus non eſt dicendus filius Dei adoptione, ſed naturæ 39
Chriſtus a Davide originem traxit ſecundum carnem. 40
Chriſtus quare noviſſimus Adam appllatus. 41
Chriſtus naſcens ſalutari doctrina nos inſtituit. 42
Chriſti ſanguine ſcelera noſtra expiantur. 105
Chriſtus ſacramentorum omnium auctor. 139
Chriſtus totus in ſacramento Euchariſtiæ continetur. 210
Chriſtus qua ratione ſit in ſacramento. 215
Chriſtus qua ratione pœnitentiæ ſacramentum inſtituerit. 23
Chriſti, & ejus Matris, & Sanctorum imagines pingi non interdicitur præcepto legis. 338
Chriſti reſurrectio fraternitatem Chriſti cum hominibus non dirimit. 457
Chriſti divinitas nunquam a corpore ſejuncta. 47
Chriſtus pro peccatoribus paſſus. 50
Cibus multiplex, & delicatus non poſtulandus a Deo. 480
Cibus multiplex animæ. 48.
Circumſtantiæ peccatorum ſunt in confeſſione patefaciendæ. 259
Clavium poteſtas eſt in Eccleſia. 102
Clavium dignitas, & amplitudo. 103
Clavium poteſtatem non omnes habent. ibid.
Clavibus Eccleſiæ aditum in cœlum aperiri 253
Clerici nomen unde deductum. 292
Clericorum coronæ unde ortum habuerit, & quid ſignificet. 293
Colere Deos alienos qui maxime dicti ſint. 337
Communia tribus perſonis divinis ſunt omnia opera ad extra 38
Communio unum ex nominibus Euchariſtiæ. 193
ante Communionem præparatio qualis eſſe debeat, & quam ſit neceſſaria. 222
præparatio ad Communionem maxime neceſſaria eſt, & pacem cum aliis habere. 235
Comunionem ſumpturus nihil habere debet, quod conſcientiam gravet. 223
Communicare volens aliquam etiam corporis curam habere debet. 223
Communicandum ſæpe eſſe demonſtratur. 225. quod fuiſſe olim in Eccleſia uſitatum oſtenditur, 224
Communicandum omnibus eſſe ſaltem in Paſchate. 225
Communicandi ſub una ſpecie quare Eccleſia conſuetudinem approbaverit. Vide Euchariſtia. 226
Concio ſacra a fidelibus attente audienda. 6
Concupiſcentia in renatis remanet, ſed peccatum non eſt. 166
Concupiſcentia prava ſtirps malorum omnium eſt. 419
Concupiſcentia rerum alienarum, & alienæ uxoris quid inter ſe differant. ibid.
Concupiſcentia quid. 321
Concupiſcendi vis non ſemper in vitio ponenda. 422
Concupiſcendi vis recta Deo auctore a natura nobis inſita eſt, ibid hæc quæ nobis præſter, ſi rectæ rationi ſit conformis. ib.
Concupiſcentia primorum parentum peccato depravata. ibid.
Concupiſcentia vis, ſi moderata eſt qua-

quaſnam utilitates afferat, 422
Concupiſcentia quare a Paulo peccatum ſit dicta. 423
Non concupiſces quem ſenſum habeat. ib.
Concupiſcenda non eſt aliena uxor 426
Concupiſcere alienam uxorem quam grave peccatum ſit. ib.
Concupiſcendi vitio qui maxime laborent. 428
Concupiſcentia perpetua in membris noſtris latitat. 468
Concupiſcentia quomodo peccatum eſſe cognoſcatur. 323. quando eſt peccatum. 424
Concupiſcentiæ remedia. 427. & incommoda, quæ ab ea emanant. 427
Confeſſarius qualis diligendus. 262 nunquam debet audita in confeſſione manifeſtare. ibid.
Confeſſarius erga pœnitentem quomodo ſe gerere debeat. 263
Citra confeſſionem ſalutem recuperare non poſſunt, qui peccatis ſunt obnoxii capitalibus. 250
Confeſſio contritionem perficit. 252
Confeſſio peccatorum, & ejus neceſſitas. 253
Confeſſio quare inſtituta. ibid
Confeſſionis utilitas. ibid.
Confeſſio quid ſit, & cur accuſatio dicatur. 254
Judicium Eccleſiaſticum, quod fit in Confeſſione, longe diſſimile eſt forenſibus judiciis. ibid.
Confeſſio a Chriſto ob ejus bonitatem, & miſericordiam inſtituta. 251
Confeſſio Sacerdoti facienda. 255
Confeſſionis figuræ. ibid.
Confeſſionis legi quinam parere debeant. 257
Confeſſio quo tempore puero indicta. ibid.
Confeſſio quando facienda. 257
Confeſſio integra eſſe debet 258
Confeſſio nuda, & aperta eſſe debet 260. item prudens, & verecunda. ibid. per Internuntium, aut per litteras fieri non debet. ib.
Confeſſio quando iteranda. 259 & quando non. 260
Confeſſionis miniſter idoneus, & legitimus quis ſit. 261
In Confeſſione ſcelera non excuſanda. 264
Culpa eorum, qui verecundia impediti, peccata confiteri non audent. 264
Peccata diligenter perveſtiganda, antequam quis confiteatur. 265
Confeſſor quando a ſe pœnitentes dimittere debeat. ibid. pudori quorundam confitentium quomodo conſulere. 165
Confidere oportet in officio precandi. 445
Confirmationis ſacramentum. 179
Confirmationis nomen unde ducatur. 180
Confirmatio eſt vere ſacramentum 180
Confirmationis Sacramentum a Baptiſmo maxime disjunctum. 181
Confirmationis Sacramenti Chriſtus auctor. 182
Confirmationis Sacramentum Chriſma appellatur. ibid.
Confirmationis materia Chriſma. 182
Confirmationis Sacramenti forma quæ ſit: 184
In Confirmatione tria obſervanda. ibid.
Confirmationis Sacramenti miniſter proprius Epiſcopus. 185
Ad Confimationem quare patrinus advocetur. 186
Affinitas, quæ cum patrinis Confirmationis contrahitur. 186
Confirmandi qua ætate eſſe debeant. 187
Confirmationis Sacramentum quomodo ſit neceſſarium. 186
Confirmationis Sacramentum ad univerſos fideles æque pertinet. ib.
Confirmationis Sacramentum ſufci-

Re ſcipientes adulti dolere debent de peccatis. 187
Confirmationis Sacramentum præcedere debet confeſſio in adultis. ibid.
Confirmationis Sacramentum novam gratiam tribuit. 188
Confirmationis vocabulum unde deductum. ibid.
Confirmationis effectus. 189
Confirmatio non poteſt iterari. 190
Confirmationis Sacramenti cæremoniæ, & ritus. ibid.
Confirmationis Sacramentum quo tempore potiſſimum adminiſtretur. 190
Conſilia Evangelica ſequi nemo obligatur, ea tamen contemnens peccat. 353
Contra eos, qui medicamentis utuntur dæmonum arte compoſitis. 517
Contritio cur peccati deteſtatio nominetur. 247. cur hoc nomine, & aliis hæc pœnitentiæ pars dicetur. ibid.
Contritio quid. 245. dolor cur dicatur. 246
Contritionis vis, & efficacia. 251
Contritionis proprius dolor ad ſingula peccata mortalia adhibendus. 249 quandoque tamen conteri generatim ſufficit. 249
Ad contritionem veram quæ ſint neceſſaria. 249
Ad excitandum eum ad contritionem, qui de peccatis non doleat, quid faciendum. 252
Coronæ viventibus paratæ a Deo, dæmones, & alios hoſtes vincentibus. 514
Creationis opus ab iis facilius creditur, qui de Dei omnipotentia non dubitant. 21
Quare Deus creavit omnia. 20
De creatione Angelorum. 23
De creatione hominis. 24
Creator viſibilium, & inviſibilium Deus. 24
Quæ creavit Deus, & ea conſervat. ibid.
Creatio omnibus perſonis Trinitatis communis. 18
Creatura nova in Chriſto, quæ. 320
Verbi hujus, *Credo*, in materia fidei Evangelicæ acceptio, & profeſſio. 13
Credere quis proprie dicatur. ibid. quid primo credendum. 11
Credens inquirendi curioſitate eſt liber. 1;4
Credendum eſt Deo. 14
Credens interiorem fidei actum aperta fidei profeſſione proferre debet. 11
Crucis ſupplicium cur Chriſtus ſubierit. 45
Crucis ſignum quare in Baptiſmo toties adhibeatur. 115
Cultus divini cupidos homines eſſe quantum oporteat. 341
Cultus externus Deo præcipitur adhiberi tertio præcepto. 357
Cultus ſabbati quo tempore ſublatus eſt. 3'9
Cultus diei feſti quare inſtitutus. ibid.
Cupiditas vitioſa quare prohibeatur. 423
Cupiditates propriæ etiam juſtis adverſantur. 47

D

DÆmones in exitu animæ quomodo nobis inſidientur. 38;
Dæmones eos maxime tentant, qui ab eis defecerunt. 517
Dæmonum odium in homines implacabile. 471
Dæmon, ſimulans angelum lucis, quæ bona non ſunt, tanquam bona poſtulare perſuadet. 06
Dæmonum externi impetus, & impreſſiones. 506
Dæmones, quare principes appellati, & rectores mundi tenebrarum. 507
Dæmones perpetuum bellum nobiſcum gerunt. ibid.

Dæmones quomodo a nobis vincantur. 513
Dæmones non ſinguli, ſed plures quandoque unum hominem impugnant. 567
Dæmones quos non oppugnent, & quos maxime infeſtent. 507
Dæmonum vis alligata. 508
Dæmon quare malus præcipue dicatur. 509. eſt peccati auctor. ib.
Dæmoni aſſignamus omnia mala, quæ in nos a proximis proficiſcuntur, tanquam auctori, & impulſori. 508
Debita, quæ dimitti poſtulamus, quæ ſint. 498
Cujus debiti ſolutio ſit ad ſalutem neceſſaria. ibid.
Debita quare dicantur noſtra. 499
De Decalogo. 322
Decalogus legum omnium ſumma, & epitome. ibid. & ſeq.
Decalogi præcepta decem ex duobus charitatis pendent. 322
Decalogi Deum eſſe auctorem credere, maximam vim habet ad homines excitandos ad eam legem ſervandam. 323. & 324
Decalogi lex quanta majeſtate data. 324. Vide lex. Vide item præceptum.
Deſcenſus Chriſti ad inferos cauſa. 58
Ex deſcenſu Chriſti ad inferos nihil ejus dignitati detractum eſt. 57
Deſcendere ad inferos cur Chriſtus voluerit. 58
Deſideria piorum exaudit Deus. 433
Detractionis vitium quam grave, & quanta incommoda hoc vitium conſequantur. 41
Detractores qui dicendi ſint. 412.
Detractoribus aures præbentes quantum peccent. 412
Deum unum ſolum eſſe, non plures confitendum eſt. 52
Deum pœnitere quomodo intelligatur. 236
Deus ſolus remittit peccata auctoritate propria. 104
Dei nomen creaturis cur aliquando tribuatur. 16
Deus generali ratione omnium hominum, peculiari vero Chriſtianorum pater dicitur. 17
Deo omnipotens vis tribuitur. 19
Deus omnipotens cur in ſymbolo prætermiſſis cæteris attributis dicatur. 20
Deus ſuam excellentiam etiam ethnicis cur manifeſtaverit. 15
Deo quomodo nulla fieri poſſit acceſſio. 461
Deo cur Patris nomen tribuatur. 450
Deus omnium creator. 22. 13
Deus, qui creavit, conſervat. 24
Deo, & non Sanctis, Sacrificium offertur. 230
Deus eſt legis auctor. 323
Deus quare fortis in decalogo dicatur. 339
Deus totus eſt in ſingulis mundi partibus. 459
Deus auctor non eſt peccati. 500
Deus quare zelotes appellatus. 341
Deus quare pœnam ad tertiam, & quartam generationem comminetur. 341
Dei bonitas ſuperat ejuſdem juſtitiam. 456
Dei nomen quomodo ſit intelligendum. 345
Dei nomen quomodo honoretur. 340
Deo multa impoſita nomina. 345
Deus quibus modis laudamus. 306
Deus non habebit inſontem eum, qui nomen ejus fruſtra aſſumpſerit. 356
Deus primum diligendus, deinde parentes. 368. 369
Deus deſideria piorum exaudit. 438
Deus omnium hominum pater vocatur. 454.
Dei providentia erga homines. 451
Deus hominum non obliviſcitur. 453.
Dei benignitas & miſericordia erga ho-

homines. 455
Dei amor erga homines in redemptione oſtenſus. ib
Dei manus cum nos tangit, id non hoſtiliter facit, ſed amanter. 455.
Deus quare caſtigat, quos amat. 456.
Deus calamitates noſtras non ignorat. ib.
Deus omnium Dominus eſt.
Deus eſt ubique, & quomodo. 459
Deus quare in cœlis eſſe dicatur. ib
Deus quomodo ex animo amet. 461
A Deo quid primo petendum. ib.
Dei gloria quomodo petatur. ib
Dei nomen quomodo ſanctificari petamus.
Deo non oratio aliquo, ſed amore ſerviendum. 481.
Deo ſervire regnare eſt. 478
Dei nomen ſanctum, & terribile ſanctificatione non eget. 462
Dei nomen re, non verbis tantum ſanctificandum. 464
Dei providentia erga hominum ſalutem plane regia. 466
Dei potentia. & providentia. 468
Deus non ad otium, & inertiam nos vocavit. 472
Deus nunquam nos deſerit. ib.
Deus adminicula nobis concedit ad regnum cœlorum conſequendum. 472
Deum amare, ut par eſt, ſine divinæ gratiæ adminiculo non poſſumus. 475
Deum amare ſine modo debemus. 250. 251.
Ad chriſtianam prudentiam, niſi Deo auctore, & adjutore, nos aſpirare non poſſumus. 476
Deus in juſtificatis mentem ſanat, non carnem. 476. & ſeq.
Deus requirit ſummum amorem in opera, & ſtudio, quod ei navamus. 481
Dei opera omnia bona: 482
Deus omnibus operibus ſuis ſuam bonitatem impertivit. ib.
*Dei voluntatem quare maxime co*lamus. ib.
Dei viæ inveſtigabiles. ib.
Deus nobis melius conſulit, quam nos optare poſſumus. 488
Ad Dei gloriam omnia ad uſus vitæ neceſſaria ſunt referenda. 484
Dei infinita potentia colenda. 48
Deus promptus, & paratus ad condonandum peccata pœnitentibus. 498
Deus beneficentiſſimus parens. ib.
Deus quomodo tentet ſuos. 510
Deus quomodo tentari ſinat bonos. ib.
Dei benignitas nullis hominum injuriis exhauritur. 454
Deus negat propitius, quæ concedit iratus. 432
Deus cur rogari velit, cum ſciat, quibus indigeamus. 433
Deo magis curæ eſt noſtra ſalus, quam nobis. 482
Ad Deum confugere in malis naturale eſt. 512
Deus quomodo nos in tentationem inducere dicatur. 509
Deus dat vires ad Satanam proſternendum. 512
Dei benignitas non uno modo eripit nos a malis. 518
Deus non vult nos ab omnibus incommodis ſolutos eſſe. 508
Deus dat ſolatia iis, qui adverſis premuntur. ib.
Deus utitur dæmone miniſtro in repetendis pœnis a ſceleratis. 519
Diabolo ſeſe homines per peccatum addicunt. 496
Diaboli crudelis dominatus. ib.
Diabolus quare mundi princeps, & tenebrarum dicatur. ib.
Diaboli proprium officium tentare homines. 509
Diabolus cur malus dicatur. 510
Diabolus quo animo tentet homines. ib.
Diabolus quare tentator dicatur. ib.
Diabolus quibus modis utatur ad tentandum. 503

Dies

Dies dominicus cur pro ſabbato inſtitutus. 360
Cur diei dominico alia feſta acceſſerint. 363
Dies Domini Chriſti noviſſimus adventus dicitur. 72
Die dominico quid agere, & a quibus abſtinere fideles oporteat. 366
Divitiæ non amandæ. 426
Divites quare panem quotidianum petere debeant. 489
Divites facultates ſuas Deo acceptas referant. 493
Divites, quare bonis cumulentur a Deo. ib
Divortio nullo matrimonii vinculum diſrumpitur. 315
Doctoris legitimi opera neceſſaria fidelibus. 2
Doctrina Catechiſmi ad captum cujuſque accommodanda. 6
Doctrina fidei Catholicæ quibus rebus contineatur. 7
Doctrinæ Chriſtianæ capita quatuor. 8
Domus vocabulo quid intelligatur in nono præcepto. 424
Dubitare in oratione non debemus 431

E

ECcleſiæ nomine quid ſit proprie intelligendum. 86. & ſeq.
Eccleſiæ cur fidelium cœtus vocetur. 87
Eccleſiæ, & ſynagogæ differentia ib.
Eccleſia multis nominibus vocatur. ib.
Eccleſiæ nomen multa ſignificat. 90
Eccleſia militans, & triumphans quales ſint. ib
Eccleſia militans, & triumphans una eſt. 88
In Eccleſia ſunt boni, & mali. ib.
Eccleſiam credere quomodo ad articulos fidei pertineat. 96
Eccleſiæ quanta ſit majeſtas propter Euchariſtiæ *in ea myſterium.* 209
Eccleſiæ Catholicæ agnitione Dei nomen ſanctificatur: 464
Eccleſiæ prærogativæ. ib.
Eccleſia eſt regnum Chriſti. 470
Eccleſiæ figuræ, & ſimilitudines. 89
Quinam ab Eccleſia excludantur. ib.
Eccleſiæ Catholicæ proprietates, & prærogativæ. 90
Eccleſiæ caput viſibile Pontifex Romanus. 91
Eccleſia eſt una. 92
Eccleſia cur ſancta appelletur. 93 & 94.
Eccleſia cur catholica ſit. ib.
Eccleſiæ veræ dignoſcendæ a falſa certiſſima regula. 95
Eccleſia eſt Apoſtolica. ib.
Eccleſia non poteſt errare. 96
Extra Eccleſiam verus Dei cultus non reperitur. ib.
Eccleſia originem ſuæ veritatis traxit ab Apoſtolis. 95
Eccleſiam univerſalem omnes tenere debent, qui ſalutem conſequi cupiunt. 95
Eccleſiæ author Deus. 96
Eccleſiam claves regni Cœlorum habere fide intelligimus. 97
Quare credere ſanctam Eccleſiam & non in ſanctam dicatur. 97
Effundere ſe in conſpectu Domini quid ſit. 436
Eleemoſyna purgat peccata. 504
Eleemoſynæ neceſſitas. 403
Cohortatio ad Eleemoſynam faciendam. 404
Eleemoſynæ faciendæ cauſa parce vivendum eſt. ib.
Eleemoſyna orationi addenda. 449
Eleemoſyna medicina eſt accommodata ſanandis animæ vulneribus. 504
Epiſcopi tantum, & ſacerdotes poteſtatem habent remittendi peccata. 103
Epiſcopi adminiſtratio quæ ſit. 301
Epiſcopus tantum ordines confert. ibid
Epiſcopi, & ſacerdotes quomodo

ho

honorandi. 374
Eſcarum conquiſitiſſima genera perſequi non licet. 498
Euchariſtiæ, & pœnitentiæ uſu qui aliquandiu carent, plurimum damni patiuntur. 144
Euchariſtiæ inſtitutio. 193
Euchariſtiæ dignitas, & excellentia. ib.
Euchariſtiæ ſacramentum pluribus nominibus appellatur. ib.
Euchariſtia quare dicatur communio, viaticum, & cœna. 149. & ſeq.
Euchariſtiam poſt cibum, & potum ſumere non licet. ib.
Euchariſtia vere eſt ſacramentum, & unum ex ſeptem. ib
In Euchariſtiæ ſacramento, adoramus corpus, & ſanguinem Chriſti. ibid.
Quæ proprie ſacramenti rationem habeant in Euchariſtia. ib.
Euchariſtiæ a cæteris ſacramentis differentia. 195
Euchariſtiæ ſacramentum perfectū facit materiæ conſecratio. 197
Euchariſtia eſt unum tantum ſacramentum, & non plura. ib.
Euchariſtiæ ſacramentum ſignificat tria myſteria. ibid.
Euchariſtiæ ſacramenti materia duplex. 198
Panem, ex quo Euchariſtia conficitur, azymum eſſe conveniens eſt. ib. non tamen omnino neceſſarium. 199
Aqua modica vino quare admiſceatur in Euchariſtia. 200
Aqua in Euchariſtia adhiberi non omnino neceſſarium. ib.
In Euchariſtiæ ſacramento quid ſignificet panis, & vinum. 201
Euchariſtiæ ſacramenti forma, ib.
In hac forma quæ ſint non abſolute neceſſaria. 202
Forma conſecrationis vini, & ejus *declaratio*. 103
In Sacramento Euchariſtiæ tria ſunt maxime admiranda. 106
In Euchariſtia verum corpus Chriſti, & ſanguinem contineri. 212
Euchariſtiam verum Chriſti corpus continere demonſtratur. 206. & ſeq.
Euchariſtiæ ſacramentum non eſt tantum ſignum corporis Chriſti. 207.
In Euchariſtiæ ſacramento totus Chriſtus continetur. 210
In Euchariſtiæ ſacramento quæ ſint ex concomitantia. ib.
Duæ conſecrationes quare ſeparatim fiant in Sacramento Euchariſtiæ. 211
In qualibet utriuſque ſpeciei particula Euchariſtiæ totus Chriſtus continetur. ib.
Panis, & vini ſubſtantia poſt conſecrationem in ſacramento Euchariſtiæ non remanet. 212
Poſt conſecrationem quare Euchariſtiæ ſacramentum panis vocetur. 213
Converſio mirabilis in Sacramento Euchariſtiæ tranſubſtantiatio vocatur. 214
Euchariſtiæ ſacramentum non curioſe ſcrutandum. ibid.
Qua ratione Chriſtus ſit in Euchariſtiæ Sacramento. 215
Panis, & vini ſpecies in ſacramento Euchariſtiæ ſine aliqua re ſubjecta manent. 216
Euchariſtiæ ſacramentum quare ſub panis, & vini ſpecie adminiſtrari Chriſtus inſtituerit. ib.
Euchariſtia fons omnium gratiarum. 217
Euchariſtia ea commoda animæ confert, quæ cibus corpori. ib.
Euchariſtia quomodo gratiam tribuat. 218
Prima gratia nemini tribuitur, niſi prius Euchariſtiæ ſacramentum voto perceperit. ib.
Euchariſtia omnium ſacramentorum finis. ib.
Euchariſtiæ figura eſt manna. ib

En-

Euchariſtiæ utilitates. 219
Euchariſtiæ ſacramenti ſumendi tres modi. 220. 226
Maximis bonis ſe privant, qui cum parati ſint ſacramentaliter ſumere Euchariſtiam, ſpiritu tantum accipiunt. 221
Euchariſtiam accipere nemini licet ante ſacramentalem confeſſionem, ſi ſacerdotis facultas data ſit, ſi peccatum mortale conſcientiam ſtimulet. 222
Jejuni ad Euchariſtiæ ſacramentum accedere debemus. 223
Aliquot dies ab uxoribus abſtinendum iis, qui matrimonio juncti ſunt, cum ad Communionem accedere volunt. ib.
Euchariſtiæ communio ſæpius iteranda 224
Euchariſtiæ ſacramento quotidie alenda eſt anima. 205
Euchariſtiam olim fideles quotidie ſumebant. ib.
Ab Euchariſtiæ communione excipiuntur, qui per ætatem rationis uſum non habent. 225
Euchariſtia quare infantibus negetur. 226
Euchariſtiæ ſacramentum amentibus non detur. 225
Euchariſtiam ſub utraque ſpecie laicis ſumere non licet. ib.
Vide, communio, & tranſubſtantiatio.
Quare Eccleſia conſuetudinem communicandi ſub utraque ſpecie prohibuerit. 226
Solis Sacerdotibus poteſtas tradita eſt ſacramentum Euchariſtiæ coſiciendi. 227
Euchariſtia eſt ſacrificium. 228
Euchariſtia victima Deo gratiſſima. ib.
Euchariſtia a Chriſto inſtituta duabus de cauſis 229
Euchariſtia, ut *Sacramentum eſt, merendi, ut autem ſacrificium, non ſolum merendi ſed, etiam ſa*tisfaciendi vim habet. ib.
Euchariſtiæ ſacrificium quando inſtitutum. 230
Euchariſtiæ figuræ, & oracula. 231
Euchariſtiæ ſacramentum inexplicabile pignus charitatis eſt. 492
Euchariſtiæ ſacramentum quare dicatur panis noſter. ib.
Euchariſtiæ ſacramentum quare dicatur quotidianus panis. ib.
Execrationes Sanctorum in Scripturis ſunt prædictiones. 441
Exempla, quæ ad bene ſperandum nos inducere poſſunt. 312
Exempla humanæ infirmitatis 406
Exitus petitionum noſtrarum Deo permittendus. 492
Exorciſmi uſus in Baptiſmo. 175
Extrema unctio. 276

F

Falſum teſtimonium quid. 408
Falſi teſtimonii damna. 410
Falſum teſtimonium non ſolum in judicio, ſed extra judicium vetatur. 409
Falſum teſtimonium dicere contra ſe non licet. ib.
In falſis teſtimoniis mendacium numeratur. 410
Felicitas cur æternæ vitæ nomine ſignificetur. 129. hæc nequaquam comprehendi poteſt. 120
Felicitas in omnium bonorum aggregatione conſiſtit. 122
Felicitas in quo conſiſtat. 120
Felicitas ſemel adepta nunquam amittitur. Vide Beatitudo. ib.
Feſtorum dierum præceptum. 364
Feſti dies cur inſtituti. 357
Feſti dies præter ſabbatum alii apud Judæos fuerunt. 363
Feſti dies præter diem Dominicum quare inſtituti ab Eccleſia. 364
Dies feſti celeberrimi in Eccleſia. ib.
Feſtis diebus quibus operibus Chriſtiani ſe exercere debeant. 365
Fideles ad complectendam cæleſtem doctrinam quando ſint propenſiores. 321

Fi-

Fides quid ſit, & quomodo ſit ad ſalutem conſequendam neceſſaria. 9
Fidei multi gradus. 10
Fides unde concipiatur. 1
Notitia, quæ fidei diſciplina comparatur, multo certior eſt quam quæ humanis eſt rationibus comprehenſa. 14
Fides de omnipotentia Dei quam neceſſaria, & utilis. 22
Fides redemptionis ad ſalutem neceſſaria ſemper fuit. 27
Fides veterum, & noſtra eadem. ib.
Fides pęnitētiā ātecedat oportet. 237
Fides non vere dicitur pars pœnitentiæ. ib.
Fide firmos eſſe, caput eſt ad rite orandum. ib.
Fides ad juſtificationē neceſſaria. 61
Fides duodecim capitibus cur ab Apoſtolis comprehenſa. 10
Fidei Chriſtianæ excellentia. 15.16.
Fidei doctrina præter philoſophicas ſciētias eſt ad ſalutē neceſſaria. ib.
Eides in matrimonii bonis numerata quid ſit. 317
Fiducia impetrandi a Deo, quæ in oratione petimus, unde ſit. 446
Fiduciam conciliat nomen patris in oratione. ib.
Fiduciam orationis in nobis quæ juvare poſſunt. 446
Figuræ, & Prophetię Conceptionis, & Nativitatis Jeſu Chriſti. 41
Figuræ Crucis Chriſti. 45
Figuræ confeſſionis. 284
Filius Dei, & vere Deus eſt Jeſus Chriſtus. 42
Filius Dei quomodo generetur. 31
Forma ſacramenti Euchariſtiæ declaratur. 201
Forma ſacramenti Pœnitentiæ. 241
Forma ſacramęnti Extremæ Unctionis. 279
Forma Confirmationis ſacramēti. 148
Forma aliorum ſacramentorum. Vide *in propriis locis*.
Formula orandi diverſa ad Deum, & ſanctos. 442
Fornicationis peccati calamitas propria. 392. Variæ ejus ſpecies. 390.
Vide adulteriū, concupiſciētiā 404
Frugalitati conſulendum. ib.
De Furto non faciendo præceptū auditoribus inculcandū maxime. 396
Hoc præcepto Dei benignitas erga nos maxime perſcipitur. 396
Hoc præceptum in duas partes diviſum monſtratur. 397
Furti nomine quid intelligatur. ib.
Quare hoc præceptum ſub Furti nomine, non rapinæ datum ſit. ib.
Furti, quod eſt injuſta poſſeſſio, & uſus rerum alienarum, variæ ſpecies. 397
Furandi etiam animus lege Dei prohibetur. ib.
Furtum quam grave ſcelus ſit. 398
Furti immanitatem declarant, quæ furtum conſequuntur. ib.
Furtorum multa genera. 399
Furto ablata reſtituenda. 398
Furtum quibus rationibus ſit deteſtandum. 405
Fœnerari eſt rapinam committere, & quam grave ſcelus illud ſit. 401
Furti excuſationem nullam accipit Deus. 405
Excuſationes, quibus ſe homines defendunt in Furtis. ib.
Fur divinum nomen dedecorat. 406

G

Gaudia intima Sanctorum. 492
Gloria inenarrabilis Sanctorum. 120
Gloria Dei quomodo in oratione petatur. 461
Gloria quid. ib.
Gradus, quibus ad orationem accedimus. 444
Gratia quid. 170
Gratiæ divinæ in baptiſmo virtutes adjunguntur. ib.
Gratiarum actione maxime utimur, cum ſanctos veneramur. 370
Gratia iterum quid ſit, 470. 471
Gratiæ regno plerumque hic excidimus. ib.

Gratia Dei præcedit converſionem. 468
Gratia prævenit, comitatur, & ſequitur bona noſtra opera. 303
Gratia Chriſti quomodo ex eo, quod nobis communicetur, copioſior appareat. ib.
Gratiæ gratis datæ, & cætera dona toti ſunt Eccleſiæ communia. 99
Gratiam quomodo Euchariſtia conferat. 218
Gratiarum actio cum oratione jungenda. 449
Gradus in Eccleſia diverſi non tollunt fraternæ neceſſitudinis nexum. 458
Gravitas relabentium in ſcelera 451

H

HÆreſis quam late ſerpſerit. 3
Hæreticis adhærentes, legitimis relictis Eccleſiæ paſtoribus, damnantur. 491. 492
Hæretici ſunt adminiſtri diaboli ad tentandos homines. 509
Hæreticorum artes, quibus ſunt niſi ad impia dogmata infundenda. 4
Hæreticus quis dicatur. 86
Hæreticorum peſtis quo irrepſerit. 4
Hebræorum gentem quare Deus delegerit. 238
Hebraici populi liberatio ab Ægypto. 328
Hebræos duriſſima ſervitute premi quare Deus permiſerit. 329
Hebræo populo promiſſa præſtita poſt 459. annos quare. 458
Homicidium prohibens præceptum auditu jucundum 339
Homicidium prohibens præceptum duo continet. ibid.
Homicidium cauſale, quando citra peccatum fit. 381
Homicidium cauſale quando eſt peccatum. ibid.
Homicidiũ ſui ipſius interdictũ. 382
Homicidium peccatum eſt nefarium. 383
Homicidium, *quod hoc præcepto non vetatur.* 380
Homicidii qui ſint rei. 381
Homicidii voluntas eſt peccatũ. 338
Hominem occidere privata auctoritate vetitum eſt omnibus. 382
Omnes homines hujus legis vi, Non occides, defenduntur. ib.
Homo ad imaginem, & ſimilitudinem Dei formatus ſecundum animam, & corpus. 24
Homo poſtremo creatus non vi naturæ, ſed divino beneficio immortalis. ib.
Homo Chriſtianus quantum Chriſto debeat. ibid.
Homo quid debeat Deo. 455
Homo quæ bona per peccatum amiſerit. 474
Homo pueris comparatur. 475
Homo etiam juſtificatus non ita habet domitos carnis affectus, ut illi poſtea excitari non poſſint. 477
Homo qua maledictione condemnatus poſt Adæ peccatum. 485
Homo nullus eſt, qui ſe peccatorem non debeat vere agnoſcere. 494
Homo ne unius quidem diei victum per ſe parare poteſt. 389
Homines nos perſequentes Dei miniſtri ſunt. 386
Homines divini cultus quam cupidos eſſe oporteat. 341
Homines comparantur ægris iis, qui guſtum amiſerunt. 474
Homines voluptuoſi a divina voluntate alieni. 470
Hominis inſtabilitas. 408
Hominis imbecillitas tanta eſt, ut ſine Dei auxilio peccata vitare non poſſit. 480
Hominis inſcitia, & imbecillitas. 509
Hominum miſeriæ propter peccatum primi parentis. 474. 475
Hominum omnis labor, niſi Deus faveat, inanis. 486
Honor Deo habendus quomodo, & ubi præcipiatur. 339
Honorare quam vim habeat. 372
Hõ vox rite in præcepto poſita. ib.
Honorandi a nobis patres cujuſcunque

que generis. 372
Honoris officia, quæ in parentes conferri debent. 339
Honorantes parentes quos fructus percipiant. 376
Honor mortuis parentibus tribuendus. 374
Honorantes parentes, etiamſi cito moriantur, hujus præcepti præmium capiunt. 376
Non honorantium parentes pœnæ. 477
De honorandis parentibus præceptum explicatur. 308
Hoſtes humani generis quando omnes adverſus nos artes excogitent. 509
Humiliter regnum Dei a nobis petendum. 447
Hypocritæ ex animo non orant. 448
Hypocritarum mos in orando fugiendus. ib.

I

JEjunium, & eleemoſyna orationi ſocianda. 449
JESUM Chriſtum filium Dei credentes quam utilitatem capiant. 26
Jeſus Dei filius ſolus potuit nos Deo reconciliare. 27
Jeſus quid ſignificet. 29
Jeſus nomen quomodo alia ejus nomina contineat. 30
Jeſus Chriſtus Rex, Sacerdos, & Propheta ſupremus. ib.
Jeſus filius Dei, & verus Deus. 32
Imagines pingere qua ratione prohibitum ſit. 237
Imagines pingere abſolute non eſt prohibitum. ib.
Imaginem Trinitatis pingere quomodo liceat. 338
Imagines Angelorum cur fiant ib.
Imagines Chriſti, & Sanctorum in Eccleſia habere non ſolum licet, ſed maximo fidelium bono factum eſt. ib.
Ad Imaginem ſanctorum cum quis orationem Dominicam enunciat, quid ſentire debeat. 443
Impiorum pœna duplex, damni, & ſenſus. 76
Incarnatio Verbi quanti facienda. 37
Incarnationis myſterium non una ſola perſona confecit. ib.
Per Incarnationem nulla facta eſt naturarum confuſio. ib.
Incarnationis Verbi opus quare Spiritui Sancto peculiari quadam ratione tribuatur. 38
In Incarnationis myſterio quædam ſupra naturæ ordinem, quædam naturæ vi effecta. ib.
Mirabilia, quæ in verbi Incarnatione acciderunt. 39
Incarnationis Jeſu Chriſti myſterium quanto pietatis ſtudio recolendum. 36
Incommoda omnia æquo animo ferenda. 520
Indigentiam habemus terrenarum rerum ad victum, vitamque excolendam. 484
Indignari non debemus, cum noſtras preces non exaudit Deus. ib.
Infantes. Vide Baptiſmus.
Infelicitas hominis quomodo cognoſci poſſit 467
Inferorum nominis ſignificatio. 56
Inferorum loca quot ſint. ib.
Inferorum ad loca quomodo Chriſtus deſcenderit. 57
Vide Animæ Chriſti deſcenſus
Infidelis ad fidem converſus primam uxorem retineat, 314
Inhumanitas in egenos fugienda ab eo, qui a Deo vult exaudiri. 444
Inimicorum dilectio præſtantiſſimum charitatis officium. 385
Inimicos diligentes ſunt filii Dei, 501
Inimicis non eſt iraſcendum, ſed diabolo. 500
Inimicis parcendum, ſi volumus nobis peccata dimitti. 251
Inimici diligendi. ib.
Inimicis non parcentes quid a Deo de-

petere debeant. 503
Inimici inviſibiles quales. 506
Injurias oblivisci eſt Chriſtianis omnino perſuadendum. 385
Injurias oblivisci quomodo probandum. 502
Injuriæ remittendæ ab eo, qui vult, ut Deus ſibi ignoſcat. 444
Injuriarum oblivionem a nobis requirit Deus. 500
Injurias qui condonant, quæ commoda capiant. 389
Injurias condonare nolentes in quæ incommoda incidant. 387
Remedia ad deponendas injurias. 388
Injurias remittendi voluntas ſufficit, reclamantibus corruptæ naturæ appetitionibus. 501
Injuriarum oblivio eſt optima eleemoſyna. 504
Injurias non oblivisci in animo habentes uti debent hac precationis conditione: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos*, & cur. 502
Inſtrumenta, quibus quæritur, & invenitur regnum Dei, paranda. 466
Interpretatio Cypriani verborum *Sicut in cœlo, & in terra*. 482
Interpretatio hujus vocis *Amen*. 523. & ſeq.
Invocans Deus in ſuis calamitatibus eum honorat, & contra faciens Deum inhonorat. 355
Iraſci quando ſit peccatum, vel non ſit. 385
Judex omnium Chriſtus quare futurus. 74
de Judicio finali. 71. & ſeq.
quare Chriſtus ad judicandum venturus. 72
Judicium Chriſti de nobis duplex fiet. 72
Judicii generalis neceſſitas. 73
Judicium cur non perinde Patri, Spiritui ſancto, ac Filio tribuatur. 75
Judicium *præcedentia ſigna*. *ib.*
Judicii forma, & ratio. ib.
Judicantis Chriſti ſententiæ verba explicantur. 76
Judicii univerſalis articulus quam utilis. 77
Judices venales rapinas committunt. 401
Judices in judicando quot peccata poſſint committere. 410
Judicia forenſia jure, & ex legibus adminiſtranda. ib.
Jurans quæ conſiderare debeat. 246
Jurando peccat, qui injuſtum aliquid promittit. 34
Jurare cur liceat. 350
Jurandi neceſſitas excuſationem habet. 352
Jurandi nimia conſuetudo multa mala parit. ib.
Jurans temere gravi peccato ſe diſtringit. ib.
Jurare falſum prohibitum eſt ſecundo præcepto. ib.
Jurare falſum eſt pejerare, & quot modis pejerent homines. 353
Jurans verum, quod eſſe putat falſum, perjurus eſt. ib.
Jurans falſum, quod putat eſſe verum, quomodo pejeret. ib.
Jurans peccatum mortiferum, vel contra conſilia Evangelica, ut peccet. ib.
Jurans per falſos Deos peccat. 354
Jurans levibus conjecturis adductus peccat. ib.
Juramentum promiſſorium non ſervans perjurus eſt. 353
Jurandi præcepto quare minæ adjunctæ. 355
ad Jurandum male ſumma hominum proclivitas eſt. ib.
Jurandi lex quæ jubeat, & quæ prohibeat. 345
Jurandi frequens uſus minime laudandus, quamvis jusjurandum in ſe ſit bonum. 347
Jurare quare ſit inſtitutum, & quando. ib.
Jurare quid. 348

Jurare per creaturas jusjurandum eſt. 316
ropter peccatum male jurandi diverſis ſuppliciis affligimur. 356
Jurisdictionis poteſtas unde probetur. 261
Jus naturale, ſeu lex naturæ quid ſit. 323
Jus naturæ violant, qui inimicis non parcunt. 501
Jusjurandum in judicio quomodo fiat. 349
Jusjurandum non exigitur a pueris ante pubertatem. ib.
Jusjurandum quando ſit laudabile. 351
Jusjurandum a fide originem ducit. ibid
Jusjurandum ad quem finem tendere oporteat. 351
Quomodo Jusjurandum a Chriſto prohibeatur. ib
Jusjurandum a malo eſſe, quomodo Chriſtus dixerit. 352
Jusjurandum per execrationem 350
Jusjurandum aſſertorium, & promiſſorium. 348
Jusjurandum ut rectum ſanctumque ſit quæ requirantur. ib
Jusjurandum quomodo in veritate præſtetur. ibid.
Juſtificati mentem ſanat Dei gratia, non carnem. 477
Juſtificari non poteſt, qui non eſt paratus ad omnia Dei præcepta ſervanda. 316
Juſtificatio peccatorum eſt infinitæ Dei potentiæ opus. 104
Fit per ſacramenta tanquam inſtrumenta. 135
Juſtitia originalis ſuper naturæ facultatem homini a Deo data 24
Juſtitia juramenti comes maxime in promiſſis requiritur. 350

L

Labor omnis in Paradiſo jucundus fuiſſet. 470
Labore manuum ea quærenda, quæ paupe ibus tribuamus. 404
Lacrymæ in pœnitentia ſummopere optandæ. 24[illegible]
Lex naturæ a lege ſcripta non diverſa. 3[illegible]
Lex in Decalogo contenta non eſt nova lex, ſed naturæ lex illuſtrata ibid.
Legis juſſa difficultatem non habent. 51[illegible]
Legem mandans, dat etiam vim eam implendi. ibid.
Legem a Deo accepiſſe quantum ſit beneficium. 3[illegible]
Lex cur tali loco, & tali tempore data ſit. 3[illegible]
Legi obtemperandum. 31[illegible]
Legis obſervantiæ fructus. 32[illegible]
Ad Legem obſervandam propenſiores nos reddit ſcire, Deum eſſe Dominum noſtrum. 33[illegible]
Lex omnis ad præcepta ſervanda homines præmio, aut pœna inducit. 34[illegible]
Legis ſervandæ modus, & ratio. 343
Lege non concupiſcendi præſcripta quid a Deo proviſum ſit. 45[illegible]
Lex Dei intimo animi ſenſu ſervanda. ibid.
Legum divinarum & humanarum differentia. 421
Lex divina quaſi ſpeculum quoddam eſt, in quo naturæ noſtræ vitia intuemur 421
Libellorum famoſorum auctores damnantur. 413
Libellus repudii ab Evangelica lege damnatur. 413
Libello repudii ſeparati rurſus conjungi poſſunt. 316
Liberum arbitrium homini datum. 24
Linguæ vitium communiſſimum. 408
Loquacitas in oratione prohibetur, non longæ preces. 448
Loquacitas vitanda. 417
Lucris honeſtis tranquillitas ineſt. 488

Lu-

livinum quid in nobis ſa- 13

M

giſtratibus politicis honor ferendus. 375
do eſt obtemperandum, indo minime. 375
n patimur, ad Dei auxi- confugimus. 516
cum non liberamur, non iari debemus. 520
i omnium liberationem erimus. 515
ædam, quæ communiter putantur, ſunt tamen fru- . 520
i deprecamur, quæ nullam utilitatem afferre poſſunt.
ſ malis liberari petendum 518
uæ in nos a proximis pro ntur, dæmoni aſſignanda.
i liberatio a Deo poſtu- . 517
imæ, & corporis depreca- iemus. 494
tio, qua condemnatus eſt poſt Adæ peccatum. 485
Dei, & hominis mater ve- proprie dicitur. 39
iater Dei quare. 40
perpetua, & incorrupta vir- s in partu ſervata. 41
n partu Spiritus Sanctus . ib.
um Eva confertur. 41
x Regibus orta. 40
elicitatem gratulamur, cum Angelica ſalutatione ſalu- . 441
jure oramus, ut nobis pec- bus veniam ſua interceſſio- ncilieт. ib.
iater miſericordiæ. ib
dvocata noſtra. ib
erita apud Deum præſtan- ib.

Mariæ ſumma voluntas adiuvandi humanum genus. ib
Mariti quæ ſunt officia. 3.8
Materia Sacramenti Euchariſtiæ du- plex. 197
Materia Sacramenti Extremæ un- ctionis 278
Materiam aliorum ſacramentorum vide in propriis locis. 3 6
Matrimonium unde dictum. 308
Matrimonii ſacramentum variis no- minibus appellatum. ib.
Matrimonii definitio, & eius de- claratio. ib.
in Matrimonio quot reperiantur res, quarum tamen nulla niſi conjun- ctio eſt Matrimonium. ib.
Matrimonium inire non poſſunt, qui legibus a Matrimonii conſor- tio excluduntur. ib.
Matrimonii vis, & natura in quo conſiſtat. ib.
conſenſus Matrimonium efficit. ib.
conſenſus verbis, quæ præſens tem- pus ſignificat, exprimatur. ib.
conſenſus alterius tantum ad Ma- trimonium conjungendum ſatis eſſe non poteſt. 308
Matrimonii obligatio qualis. ib.
Matrimonium non contrahitur per verba futurum tempus ſignifican- tia. ib.
verborum loco in Matrimonio nu- tus, & ſigna ſufficiunt. ib.
ad verum Matrimonium concubitus neceſſario non requiritur. 309
Matrimonii duplex ratio eſt, ut eſt officium naturæ, & ut eſt Sacramentum. ib.
Matrimonium, ut eſt officium na- turæ, a Deo inſtitutum. ib.
Matrimonium indiſſolubile inſti- tutum. 3.0
Matrimonium quibus cauſis inſti- tutum. 311
Matrimonii natura, ut Sacramen- tum eſt. 312
Matrimonium quid ſignificet. ib
Matrimonium ſacramentum eſſe,

d 2 unum

unum de ſeptem legis Evangelicæ ſacramentis probatur. 312
Matrimonii ſacramentum a Chriſto inſtitutum. 315
Matrimonium gratiam ſignificat, & tribuit. 313
Matrimonii Sacramentum quantũ præſtet matrimoniis ante legem. ibid.
Matrimonia Judæorum ſanctiora fuerunt matrimoniis Gentilium. 314
Matrimonium neque in lege naturæ, neque in lege ſcripta decorem ſuum retinuit. 314
Matrimonium duorum tantum, & non plurium conjunctione definitur. ib.
Matrimonii vinculum nullo divortio diſſolvi poteſt. ib.
Matrimonium diſſolvi non poſſe utiliſſimum eſt. 315
Matrimonia fidelium perfectione, & nobilitate Gentilium, & Judæorum matrimoniis longe præſtant. 316
Matrimonii bona tria. 319
Matrimonia clandeſtina neque vera, neque rata eſſe poſſunt. ib.
Matrimonii impedimenta tradenda ſunt. ib.
Matrimonium contrahentes quomodo affecti eſſe debeant. ib.
ad Matrimonium contrahendum parentum conſenſus requirendus. 320
Matrimonii uſus quis eſſe debeat. ibid.
Matrimonii officio interdum orandi cauſa abſtinendum. 321
Medicina a Deo homini data. 517
in Medicinæ remediis quomodo ſpes ponenda. ib.
Meditationes de Chriſti Paſſione. 43
Mendacium quid ſit, 351
Mendacium dicere in utilitatem *proximi non licet.* 410
Mendacio fallere joco, & officii

cauſa indignum eſt.
Mendacii ſumma miſeria,
pitudo.
Mendacii pater dæmon.
Mendacium quot incomm
cietati humanæ inferat.
Mendacia excuſare error
Mendacio nemo ſtudeat.
Mens bona a Deo ubi po
489
Merendi ampla occaſio eſt
ti animo labores, & in
da ferre.
Mereri poſſumus cum divi
tia vitam æternam.
Meretur oratio noſtra e
per meritum Chriſti.
Meritum noſtrum ex divi
tia ortum habet.
Meritis paria reddentur
in cœlis.
Merentur fructum paſſioni
ſacrificio Euchariſtiæ co
cant.
Meritum præmii gloriæ in
lis operibus noſtris tribui
Meritum operum noſtro
merito Paſſionis Chri
der.
Meritum noſtrum non
Chriſti paſſionem, ſed
clariorem reddit.
Meritorum communicatio
Eccleſia.
Miniſter Sacramenti Baptiſ
prius. 155. Et qui extr
nem miniſtrare hoc ſac
rum poſſint.
Miniſtrorum Baptiſmi ord
ſervandus ſit.
Miniſter propriusSacramen
firmationis.
Miniſtrum confeſſionis ſc
& prudentia præditum
portet.
Miniſter Pœnitentiæ dupli
ſtate, ordinis ſcilicet, &
ctionis præditus, eſſe deb
Miniſtri Sacrificium

ſti perſonam ſuſcipiant. 231
hominis in hac vita . de-
ratur. 467
ſumma humani generis,
mala ſunt, non ut mala,
re. 475
humanæ cauſa potiſſima.

hominis propter pecca-
orimi parentis quot, &
æ. 474
hominum unde. ib.
crificium idem eſt cum eo,
n cruce oblatum eſt. 231
icrificium non eſt nuda
emoratio ſacrificii in cru-
acti, ſed vere propitiato-
232
icrificium pro mortuis of
, & illis prodeſt. ib.
icrificium propitiatorium
:ium. ib.
mnes communes dicendæ.

itus non ſunt inanes, &
acanei. ib.
i prohibitum eſt præce-
xto. 389
quare poſt homicidium
ocatur. 390
um de Mœchia quibus
tractandum. ib.
præcepti duplex vis. ib.
, ſeu adulterii nomine
prohibeatur. ib.
de Mœchia vide in Adul.
& Fornicatione.
Chriſtus in ligno Crucis
erpellus ſit. 45
Chriſti Parochi ſæpe ex-
e debent. 46
Chriſtus vere ſuſtinuit. 47
Chriſtus ſubivit ſponte. 48
nortis, & tempus ipſe
. ib.
uare ex latere viri for-
na ex pedibus, aut ex
318

N

NAtivitas Chriſti duplex non facit duos filios. 53
Neceſſitate noſtra cognita ad patrem adire cogimur. 480
Neceſſitati noſtræ quæ ſuperſunt cum aliis communicanda. 480
Nequitia carnis, & ſpiritus. 507
Nomen Dei Tetragrammaton non pronunciare inanis eſt ſuperſtitio. 345
Nomina quare imponenda baptizatis. 177
Nomina Gentilium imponere baptizatis reprehenduntur. ib.
Nomina Deo impoſita quot. 349
Nomini divino quomodo verus honor attribuatur. 345
Nomen clerici unde deductum. 29[illegible]
Nomen Dei quomodo ſanctiſicari petatur. 461
Nomen Dei cur a Gentilibus blaſphemetur. 464
Nomen Dei quomodo in infidelibus ſanctificari poſſit. 463 & in peccatoribus. ib.
Nomen Dei ſanctum, & terribile ſanctificatione non eget. 462
Nomen Dei re, non verbis tantum, ſanctificandum. ib.
Noviſſimorum commemoratio ſæpe populo facienda, & cur. 372

O

OBedire debent omnia divinæ voluntati 476
Obſervatio legis neceſſaria ad ſalutem. 215
Obtrectatio vitium peſſimum. 348
Obtrectatorum multa genera. ib.
Odium Dei maximum omnium peccatorum. 349
Odium proximi multa peccata ſequuntur. 387
Odium dæmonum in nos infinitum 506
Officium Parochi quid auditoribus præſtare debeat. 46
Omnis doctrinæ ratio fidelibus tradenda in ſcripturam, & tradi-
ne

nem diſtribuitur. 8
Opera, quæ ſine fide, & charitate fiunt, grata Deo eſſe non poſſunt. 272
Opera noſtra ex Chriſti gratia merentur. 271
Operibus regnum Dei comparatur. 474
Operibus cum gratia Dei factis divinæ legi ſatisfacere poſſumus. 371
Operibus noſtris vitam æternam conſequi poſſumus. ib.
Opus ullum Deo gratum ſine gratia Dei nemo præſtare poteſt. 482
Opus redimendi hominum genus eminet inter opera gubernationis, & creationis. 455
Orandus primo Deus, deinde Sancti. 442
Orandus Deus aliter, & aliter Sancti. ib.
Orandi optimus modus. 436. pro quibus orandum. 439
Orandi Sancti, & qua ratione, ut noſtri miſereantur. 465
Orandi ratio optima. 447
Orandum eſt in ſpiritu, & veritate. ib.
Orandi in ſpiritu conſuetudinem infideles non habent. 448
Orandum in nomine Chriſti. 449
Orandus Deus, cum proximus nos lædit, & quomodo. 520
Orantes Deo honorem habemus. 451
Oranti majeſtas divina fit propior. 522
Orare intra cubiculum quid ſit. 448
Orantem Chriſtianum pro aliis Deus libenter audit. 457
Orare alii pro aliis debemus. 590
Orantes cum Deo colloquuntur. 522
Orantium fructus, & munera. ib.
Orare, ſicut oportet, debemus, & *qui non ſic orent*. ib.
Orandi modus, quem effundendi voce Scripturæ exprimunt, quis ſit. 436
Orationis, ſeu petitionis, ſeu gratiarum actionis multi ſunt gradus. 346
Quos peccatores in Oratione Deus exaudiat, & juvet. 429
Oratio ad Deum neceſſaria. ib.
Orationis neceſſitatem quibus rationibus fideles intelligant. ib.
Oratione dæmones fugamus. 436
Orationes pias ſemper exaudit Dominus. 432. cur aliquæ non exaudiantur. 6
Chriſtus in oratione pernoctabat. 499
Orationis utilitas, & fructus. 431
Oratio eſt quoddam religionis argumentum. ib.
Oratione Deo nos ſubjectos eſſe profitemur. ib.
Oratio eſt cœli clavis. ib.
Oratione ampliſſima dona conſequimur. ib.
Oratio quibus partibus conſtet. 434
Orationis partes præcipuæ duæ ib.
Oratio eorum, qui nondum fidei lucem acceperunt, quomodo exaudiatur. 437
Orationum, quæ fiunt in Eccleſia in die Paraſceves, antiquitas. 440
Oratio requirit aſſiduitatem. 449
In Oratione Sanctorum fervor imitandus, & petitioni gratiarum actio adjungenda. ib.
Oratio noſtri deſiderii interpres. 461
Oratio, ſive impetretur, quod petitur, ſive non, quam ſalutaris. 493
Oratio Dominica quotidie recitanda. 412
Oratio quorum non exaudiatur a Deo. 438
Orationes pro impiis fieri debent. 440
Orationes pro mortuis in Purgatorio ab Apoſtolis fluxere. 451
Orationes pro peccantibus ad mortem non proficiunt. ib.
Orationem Dominicam ante imagines ſanctorum pronuncians quid

ſentire debeat. 443
humilis eſſe debet. ib.
nis præparatio. ib.
ione qui vult exaudiri, a qui-
i ſceleribus abſtinendum. ib.
nem noſtram facit execrabi-
ontemptus divinæ legis. 444
dubitationem non admittit.

'mentalis vocalem non ex-
t, & mentalis principalem
n tenet. 447
ni vocalis propria utili-
& neceſſitas. ib.
privata, & publica. ib.
nis Dominicæ expoſitio. 447
q.
pro altero facta Deo gra
quam pro ſe. 457
manis eſt, niſi poſtulet cę-
, aut cum cœleſtibus con-
a. 461
nes ſunt arma contra ſata-
. 514
rcipio timoris plenæ, in
exultationis. 522
ervandus in oratione. 516
quid 291. eſt Sacramentum
s habens grados, & varias
iones. 291
ſacer inter Eccleſiæ ſacra-
a quaſe enumerandus. ib.
dinis Sacramento omnia a-
cramenta pendent. 286
s dignitate nulla in terris
lentior. 287
iti rite ſunt legitimi Ec-
e miniſtri. ib.
ndi quales eſſe debeant. 293
iem finem ſibi proponere
nt. 287
s ſacramento initiati præci
erunt Eccleſiæ munera. 298
s poteſtas ad quæ ſe ex-
it. 290
s miniſtrorum *quare plures*
uti. 291
ſacramenti quis ſit mini-
itimus. 301

Ordinis ſeptem qui. 292 alii ma-
jores, alii minores. ib.
Ordo oſtiarii, lectoris, exorci-
ſtarum, acolythorum. 294
Subdiaconi, & eorum munera. ib.
& ſeq.
Ordinibus ſacris lex perpetuæ con-
tinentiæ imponitur. 295
Ordo diaconi, & munus. 296
Sacerdotii. 297. vide ſacerdos,
& ſacerdotium. ib.
Ordines ſacri fiunt ſtatis diebus
quibus etiam jejunia indicun-
tur. 301
Ordinandi prius Sacramento pœ-
nitentiæ conſcientiam purgent.
ib.
Ordinis ſacramentum pueris, &
furioſis non conferendum.
303 qui ætatis annus in ſingu-
lis Ordinibus expectandus. ib.
Ordinis ſacramentum gratiam con-
fert. 303
Ordinis ſacramentum characterem
imprimit. ibid.
Originalis juſtitiæ donum homi-
ni datum. 24
Originale peccatum ex Adam pro-
pagatum. 27

P

PAnis nomine multa in divi-
nis litteris ſignificari. 486 &
omnia neceſſaria victui, & ve-
ſtitui intelliguntur. ib.
Panis ad neceſſitatem, non ad lu-
xuriam petendus. 488
Panis a nobis jure acquirendus,
non injuria, vel fraude. ib.
Panis quare quotidianus appella-
tus. 488 & quare aſſidue a Deo
petendus. ib.
Panem quotidianum quomodo di-
vites petere debeant. ib.
Panis ſpiritualis. 491
Panis, qui Chriſtus eſt, incredi-
bili lætitia perfundit piorum
animos. ib
Panis noſter ſubſtantialis Chriſtus
in Eucharistiæ ſacramento con-

neſur. ib.
Parentibus honor quis debeatur. 471 & iis in neceſſitate ſubveniendum eſt. 372
Iſdemque etiam mortuis honor tribuendus. 373
Parentum officia erga filios. 377 nimiam ſeveritatem, & indulgentiam fugiant. ibid.
Parochi, qui ſine diſcrimine cum conditione iterum baptizant, ſunt irregulares. 172
Paſſionis Chriſti myſterium maxime Dei potentiam, & benignitatem oſtendit. 493
Paſſionis Chriſti tempus quare obſervatur. 45
Paſſionis Chriſti cauſa. 47
Paſſionis Chriſti hiſtoria populo ſæpe inculcanda. 46
Paſſionis Chriſti beneficium qua ratione contemplari conveniat. 49
Paſſus eſt Chriſtus pœnas graviſſimas. 51
Paſſiones Chriſti acerbiores, quam ſanctorum. ibid. & ſeq. & quæ commoda nobis conferant, ib.
Paſſio Chriſti nobis veniam peccatorum promeruit. 493
A Paſſione Chriſti omnis ſatisfactionis vis, & ratio fluxit. 499. & ſeq.
Paſtorum Eccleſiæ verba, tanquam Dei verba recipienda. 2
Paſtores etiam hodie neceſſe eſt verbum Dei prædicare. ib.
Patris vox quid in Deo ſignificet. 18. 19.
Pater quare dicatur prima perſona in divinis. ib
Patris nomine qui vocentur. 361
Patres cujuſcunque generis a nobis honorandi. ib. & ſeq.
Pater quare in principio orationis poſitum. 451
Pater omnium Deus; ibid.
Utrum veteris legis polygamia
excuſatur. 414
Patriarchæ olim quot, & eorum gradus. 300
Patrini quare adjuncti ad Baptiſmum præter Sacramenti miniſtros. 157 158
Patrinorum uſus antiquus. 159 & quot eſſe debeant. ib.
Patrinorum affinitas cum quibus contrahitur. 158
Patrini partes. ib.
Patrino in baptiſmo eſſe cui non liceat. 159
Patrinus quare ad confirmationem vocetur. 186
Patrini Confirmationis quam affinitatem contrahant. ib.
Peccatum; & peccati pœna ex Adam ad nos permanavit. 27
Peccata quædam remitti non poſſe, quomodo intelligatur. 143
Peccata cogitationis quantum refert a Deo fuiſſe prohibita. 421
Peccata omnia mortalia etiam cogitationis in confeſſione aperienda. 258. & 262
Peccata diligenter perveſtiganda ad ea confitenda. 265
Peccata in Eccleſia quomodo remittantur. 108
Peccata pœnitentibus condonare ſemper promptus eſt, & paratus Deus. 498
Peccata quare debita dicantur. 499
Peccata ſine Dei auxilio vitare non poſſumus. 480
Peccati culpa dimiſſa, pœna non remittitur. 267
Ad Peccati veniam conſequendam tria requiruntur. 495
Peccati veniam poſtulans qualiter affectus eſſe debeat. 503
Peccati peſtis teterrima. 496
Ad Peccati condonationem dolor & malorum ſenſus quam ſit neceſſarius. 497
Peccatum conſequuntur duo. 207
Peccatum, id eſt, peccati fomes ubi habitet. 487

Pec-

Peccatorum noſtrorum immanitate averſus a nobis Deus operibus noſtris non benedicit. 485
Peccato omnes addictos eſſe. 494
Peccatorum recordatio qualis eſſe debeat. 495
Peccatum, etſi ejus actio transierit, macula tamen, & reatus permanet. 497
Peccatorum turpido, ib.
Peccatum ſemper inſequitur ira Dei. ibid.
Peccatis Deus offenditur. 458
Peccatorum remiſſionem petentes excuſatione non utamur. 489
Quomodo noſtra ſint. ib.
Pejerat is, qui jurando juſtitiam deſerit. 354
Pejerare variis modis ſolemus. ib. ſumma hominum proclivitas ad pejerandum. ibid.
Pericula, in quibus aſſidue verſamur, ante oculos ponenda. 506
Perjurii cauſa eſt, cur diverſis ſuppliciis affligamur. 354
Permiſſio in Deo quomodo intelligatur. 504
Perſonarum divinarum proprietates. 19
Perſona prima in divinis quare pater dicatur. ib. quæ ad Divinas Perſonas pertinent, ſubtilius exquirere non oportet. ib.
Petere quid primum a Deo debeamus. 461
Petere regnum Dei non ſatis eſt ad illud acquirendum. 472
Petere, ut Deus noſtris cupiditatibus non ſatisfaciat, difficile in animum inducimus. 479
Petere non debemus abundantem, & exquiſitam copiam ciborum. 487
Petere ſubſidium rerum humanarum a Deo poſſumus. 487
Cur hæc a Deo *petere liceat*. 484
Petere non ſibi, ſed omnibus, eſt proprium Chriſtianæ charitatis. 490
Petere dimitti debita quid ſibi velit. 499
Petere debemus malorum depulſionem, ſi id ad gloriam Dei faciat. 516
Petere non debemus, ut omnino non tentemur. 511
Petere non debemus omnino ab omnibus malis liberari. 518
Petere debemus, ut Domini manus cibos ſuppeditet ſalubres. 479
Petenda a Deo quæ ſint. 438
Petendum quid ſit ſine adjunctione. 439
Petentibus piis hominibus, ſi quid negat Deus, argumentum eſt id eis utile non fore. 492
Cur cum petitio de regno Dei cum omnibus conjungatur, ea tamen ſeparatim facienda ſit. 466
Petitio *Fiat voluntas tua* quem ordinem habeat. 475
Petitiones, quibus corporis & animæ ſubſidia petuntur quæ ſint. 482
Petitionum ordo ſequi debet ordinem rerum expetendarum. 461
Petitio omnis noſtra ad cœleſtia referri debet. ibid.
Petitores & accuſatores quomodo ſuo officio recte fungantur. 415
Petrus ſummus Pontifex, & caput omnium Apoſtolorum. 23. & a Chriſto caput Eccleſiæ conſtitutus. ib.
Petri ſucceſſor eandem cum Petro poteſtatem habet. ibid.
Philoſophi quid de Deo ſenſerint. 15
Philoſophia Chriſtiana a ſæculari ſapientia quid differat. 15
Pœnæ graviſſimæ, quas Chriſtus perpeſſus eſt. 52
Pœnitentiæ uſu carere diutius plurima damna affert. 144
Pœnitentiæ Sacramentum eſt neceſſarium. 2
Reiterari debet. ib

Pœ

Pœnitentia ſecunda naufragii tabula. ib.
Pœnitentia multiplex. 235
Pœnitentiæ nominis varia notio, & poteſtas. ib.
Pœnitere Deum per translationem dicimus. ib.
Pœnitentiæ variæ ſignificationes, in quo differant. 236
Pœnitentiam fides antecedat neceſſe eſt. 237
Pœnitentia virtus eſt, & Sacramentum. 236
Pœnitentia, ut virtus eſt, quid ſit. ibid.
Citra Pœnitentiam nullus condonationem peccatorum obtinere poteſt. 244
Pœnitentia quid ſit. ibid.
Per pœnitentiam cur peccatum non ita dimittatur, ſicut in Baptiſmo. 266
Per pœnitentiam Chriſto aſſimilamur. 270
Pœnitentia intima quare ſit virtus. 236
Pœnitens vere quid ſibi proponere debeat. 237
Quibus gradibus ad Pœnitentiam licet aſcendere. ib.
Pœnitenti regnum cœlorum ſacræ litteræ pollicentur. 282
Pęnitentia exterior eſt ſacramentum. 281
Pęnitentiæ ſacramentum quare Deus inſtituerit. ib.
Pęnitentiæ ſacramenti materia, & forma. 241
Pęnitentiæ ceremoniæ, & ritus, ib.
Pęnitentiæ ſacramenti fructus. 241 & 243
Pęnitentia nos in Dei gratiam reſtituit. ib.
Pęnitentiæ partes integrales. 244
Pęnitentia quare ex partibus conſtet. 245
Pęnitentia publica quare publico peccato indicatur. 260
In Pęnitentia duo animadvertenda. 270
Pœnitentiæ pęna a nobis ſuſcepta Dei animadverſionem antevertit. ib.
Pontificem Romanum catholica Eccleſia patrem orbis terrarum appellat. 300
Pontifex Romanus eſt Eccleſiæ caput viſibile. 91
Ejus auctoritas patrum ſententiis roboratur. 92
Pontifici Romano ſumma dignitas, & juriſdictio jure divino data. ib.
Pontifex Romanus moderator univerſalis Eccleſiæ, Petri ſucceſſor, & Chriſti verus & legitimus Vicarius. 301
Poſtulatio de regno Dei magnam vim donorum, & copiam continet. 467
Poſtulatio dimittendi debita de quibus intelligatur. 518
Poteſtas Eccleſiaſtica duplex eſt, ordinis, & juriſdictionis. 290
Præcepta omnia legis Moſaicæ ex decem pendent præceptis, & illa decem ex duobus. 322
Præceptum primum decalogi. 330
Præceptorum ordinis ratio. ib.
Præceptum duplex continetur in verbis primi præcepti. 331
Præceptum omnium primum, & maximum eſt primum. ib.
Præcepto primo non prohibetur ars ſculpendi, pingendi, & fingendi. 337
Præceptum primum quare a ſecundo ſeparatim traditum. 336
Præcepti ſecundi lex quid prohibeat, & quid jubeat. 334
Præcepti de diligendis parentibus uſus latiſſime patet. 332
Præcepta Decalogi duabus tabulis inciſa, & quare. 369
Præceptum de diligendis parentibus quare matrem explicet. 379
Præcepta ultima duo quare ſimul con-

conjuncta. 419
Præcepta duo poſtrema qui ſervat, cætera omnia ſervat. ib. quo pacto hæc inter ſe differant. 410
Ex Præceptis his duobus poſtremis quanta ad homines promanet utilitas. 410
Præceptorum duorum ultimorum duplex utilitas. ib.
Prædicatio divini verbi nunquam intermittenda. 2
Prædicare non debet aliquis niſi mittatur. 1
Prædicatio verbi Dei fidem nobis acquirit. 2
Prædicantium verbum Dei auctoritas. ib.
Præmia victoribus propoſita. 387
Præparatio ad orationem in quo conſiſtat. 430. & ſeq.
Præparatio ante Communionem qualis, & quam neceſſaria. 221
Requiritur, ut jejuni accedamus. 227
Præſidia quot, & quanta Deus nobis ad conſequendam ſalutem conceſſerit. 473
Precatione Dominica ſinguli quotidie uti debent. 491
Precantes omnes Eccleſiæ nomine precantur. 503
Preces Deo aſſidue faciendæ. 449
Preces etiam pro proximis faciendæ, etiamſi ab illis læſi fuerimus. ib.
Preces chriſtianorum, & infidelium in quo differant. 516
Preces cum non audit Deus, indignari non debemus. 480
Preces, quę in Litaniis fiunt, Dominicam orationem explicant. 518
Pretium Crucis Chriſti quanti ſit. 496
Prophetæ planius de Eccleſia, quam de Chriſto locuti ſunt. 85
Prophetæ falſi *exierunt in mundum*. 3
Prophetarum falſorum impietas quam longe ſit progreſſa. 4
Providentia Dei erga homines. 488
Proximus quid ſit. 410
Prudentiam ad ſalutem neceſſariam, niſi Deo auctore, comparare non poſſumus. 41
Pudicitia, & continentia omni ſtudio colenda. 400
Purgatorius ignis probatur. 56
Purgatorius ignis ante Chriſti adventum Judæis perſuaſus. 58

R

Rapina majus peccatum, quam furtum. 397
Rapinę, & quot earum genera. 400
Raptores qui dicendi. ib.
Redemptionis pondere quid accepimus. 455
Regnum Dei ante omnia poſtulandum. 457
Regni Dei multæ ſignificationes. 558
Regnum Chriſti non eſſe de hoc mundo, quomodo intelligendum. 450
Regnum Dei in nobis quale. ib.
Regnum Dei intra nos quomodo intelligendum. 469
Regni cœlorum prædicatio eſt initium, & finis Evangelii. 465
Regnum Dei quomodo petendum. 467
Regnum Chriſti quare juſtitia dicatur. 461
Regnum gloriæ quid. 470
Semel, adeptum nunquam amittitur. 471
Regnum gratiæ prius ponendum, quam gloriæ. 470
Regni Chriſti, quod eſt Eccleſia, petitur a Deo propagatio. 471
Regni Chriſti deſiderium, quibus rationibus in nobis excitabitur. 467
Regnum Dei quomodo veniat in peccatores. 471
Regnum Chriſti quomodo petatur, ut in nobis ſit. ib.
Regni Chriſti excellentia. 47
Regni cęlorum conſequendi adn

nicula a Deo nobis conceſsa. 484
Regnum cœlorum ingredi cupientes petere debent a Deo, ut fiat voluntas ejus. 429
Rei per legitimum magiſtratum interrogati mentiri non poſſunt. 410
Reliquiarum Sanctorum virtus unde confirmetur. 336
Remedia ad diverſas noxias cupiditates. 426
Remedia ægrotanti animæ pœnitentia, & Euchariſtia. 484
Remedia ſanitatum tantum proſunt, quantum Deus voluerit. 503
Remiſſio peccatorum eſt cumulus bonorum, quibus per Chriſtum ſumus affecti. 493
Remiſſio peccatorum in Eccleſia reperitur. 64. ejuſque poteſtas. ib.
Remiſſionem peccatorum nemo ſine pœnitentia conſequitur. 490
Remiſsa culpa non ſemper pœna, quæ peccato debetur, condonatur. 267
Remittendi peccata poteſtatem Chriſtus Epiſcopis, & Sacerdotibus in Eccleſia conceſſit. 163
Remittuntur peccata in Eccleſia virtute clavium. 102
Remittendi peccata poteſtas nulli homini ante Chriſtum conceſſa. 104
Renati inter hujus vitæ miſerias ſolidis gaudiis non deſtituuntur. 170
Reſtitutio pœnitenti eſt neceſſaria. 402
Qui cogendi ſint, ut reſtituant. 274
Reſurrectio Chriſti, & de ejus glorioſo myſterio. 59
Chriſtus ſua virtute reſurrexit. 59
Reſurrectio Chriſti quas ob cauſas neceſsaria fuit. 62
Reſurrectio Chriſti quot commoda humano generi attulerit. 62
Reſurrectionis beneficio Chriſtus primus omnium eſt affectus. Id hoc quomodo intelligendum ſit, exponitur. 60
Reſurrexiſse Chriſtum tertia die quomodo intelligatur. ib.
Reſurrectionis Chriſti myſterium maxime neceſsarium ad credendum. 62
Reſurrectionis Chriſti finis. 62
Reſurrectio Chriſti quæ nobis exempla ſumenda proponat. 63
Reſurrexiſse aliquem ſecundum ſpiritum ex quibus indiciis colligatur. 63
Reſurrectio quibus ſcripturis ſtabiliatur. 108. ſimilitudines, & rationes, quæ idem probant. 109
Reſurgentium corpora qualia ſint futura. 112
Reſurrectionis mortuorum fidei fides noſtra innititur. 107
Reſurrectio hominis quare reſurrectio carnis dicatur. 108
Reſurgentium varia conditio. 114
Reſurrecturi omnes morituri ſunt, nemine excepto. 111
Reſurgent corpora noſtra immortalia, & eadem. 112
Reſurrectio mortuorum probatur. ib. eorum, qui reſurgent, dotes. 115 & ſeq.
Ex Reſurrectionis articulo qui fructus capiantur, 116
Romana Eccleſia omnium mater, & magiſtra. 279 ejus deſertores damnantur. 591

S

Sabbati celebritas quare in ſacris literis ſæpiſſime præcipiatur. 357
Sabbatum quid ſignificet. 361
Sabbatum quare Domino conſecratum. 361
Sabbatũ quarũ rerũ ſignũ fuit. 362
Sabbatum cœleſte, & ſpirituale quod ſit. 362
Sabbatum quare in diem Dominicum translatum. 363
Sabbatum qua ratione colendum. 365
Sacerdotibus ſolis data eſt facultas ſa-

Sacramentum eucharistiæ conſciendi. 227
Hi, quamvis improbi, ſacramentum conſecrare, & miniſtrare poſſunt. ibid.
Sacerdotes quando Chriſtus inſtituerit. 231
Sacerdos quilibet in neceſſitate quemlibet pœnitentem abſolvere poteſt. 262
Sacerdotibus ad victum neceſſaria ſuppeditanda. 274
Sacerdotium Chriſti excellentius eſt Sacerdotio legis naturæ, & legis ſcriptæ. 290
Sacerdotum Chriſti poteſtas in dijudicanda peccati lepra quantum differat a poteſtate ſacerdotum legis veteris. 242
Sacerdos quare presbyter nominetur. 297
Sacerdos ſilentio peccata in confeſſione audita comprimat. 263
Sacerdotes Dii, & Angeli vocantur. 287
Sacerdotes novi teſtamenti cæteris omnibus præſtantiores. 287
Sacerdotum poteſtas maxima. ib.
Sacerdotes qui mercenarii. 288
Sacerdotes per oſtium Eccleſiam ingredientes qui ſint. 289
Sacerdotes in omni lege fuerunt. 290
Sacerdoti ab Epiſcopo quanta poteſtas tradatur. 291
Sacerdotalis ordo tametſi unus eſt, varios tamen & dignitatis, & poteſtatis gradus habet. 299
Sacerdotes ſimplices qui. ib.
Quid in eo, qui Sacerdos creandus eſt, requirendum. 302 & quam cognitionem habere debeat. 302
Sacerdotis duo munera. ibid.
Sacerdotio initiandi quem finem ſibi proponere debeant. 289
Sacerdotis dignitate nulla in terris excellentior. ib.
Sacerdotii onus nemini tentere imponendum. 287
Qui ad Sacerdotium vocari dicantur a Deo. ibid.
Sacerdotii poteſtas duplex. 290
Sacerdotii evangelici poteſtas a Chriſto ortum habet. 291
Sacerdotium externum non cadit in omnes Chriſtianos. 298
Sacerdotium duplex, internum, & externum. 297
Sacerdotii munera propria. 298
Sacerdotii functio præcipua. ibid.
Sacramenti nomen quomodo accipiatur. 131
Sacramentum quid. 135
Sacramentum non unam tantum rem præſentem deſignat, ſed plures. 133
Sacramenta novæ legis in quo excellant veteris legis ſacramentis. 136
Sacramenta ſeptem unde ex Scripturis demonſtrentur. 138
Sacramentorum virtus æqualis non eſt. ibid.
Sacramentum, & ſacrificium in quo differant. 229
Sacramenti definitio ex Auguſtino. 129
Sacramenta inter eas res, quæ ſignificant, referuntur. ib.
Sacramenta ſunt ſigna a Deo tradita. 131
Sacramentum ſanctitatem ſignificat, & efficit. ibid.
Sacramenta non ſunt imagines ſanctorum, & cruces. ib.
Sacramenta legis Evangelicæ quare inſtituta. 133 134
Sacramentum quodlibet ex duobus conficitur, ex materia, & forma. 135
Sacramentorũ ceremoniæ ſine peccato prætermitti nõ poſſunt. 136
Sacramenta quare cum ſolemnibus ceremoniis miniſtrentur. 137
Sacramentorum differentia inter ſe. 138
Sacramentorũ auctor Chriſtus. 139

Sa-

Sacramenta quare per homines Deus miniſtrari voluerit. ib.
Sacramentorum miniſtri Chriſti perſonam gerunt. ibid.
Sacramenta novæ legis impura conſcientia miniſtrare quam perniciofum ſit ipſis miniſtris 140
Sacramentorum effectus. 141
Sacramenta gratiam juſtificantem conferunt. 142
Sacramentorum miniſtri ſua pravitate effectus ſacramentorum impedire non poſſunt. 139
Sacramentorum effectus cur initio mirabiliter deſignati. 142
Sacramenta quibus rationibus veneranda ſint. ibid.
Sacramentorum novæ legis excellentia ad vetera comparatorum. ib.
Sacramenta tria characterem imprimunt. 143
Sacramentorum uſu Chriſtianum ædificium fulcitur. 144
Sacramenta per improbos, ſi, quæ ad eorum rectam rationem attinent, rite ſerventur, conficiuntur. 228. 229
Sacrificium noſtrum quando fuerit inſtitutum. 229
Sacrificium quibus figuris, & prophetiis deſignatum fuerit. 231
Sacrificium unum ſunt cruenta, & incruenta hoſtia. ib
Sacrificium idem eſt, quod in Miſſa, & quod in cruce oblatũ eſt. ib.
Sal in baptiſmo quare adhibeatur. 175
Saliva quare nares, & aures in baptiſmo liniantur. ib.
Sanctorum communio quam utilis, & quid ſignificet. 98
in Sanctis venerandis Dei gloria non minuitur, ſed augetur. 314
Sanctorum patrocinium non eſt ſupervacaneum. 336
Chriſtus etſi mediator propoſitus *ſit, non propterea ſequitur*, quin *ad Sanctorum gratiam confugere liceat.* ibid.
a Sanctis quomodo petere poſſimus, ut noſtri miſereantur. 443
Satanæ incurſibus qui maxime omnium petantur. 508
Satan quibus rebus vincatur. 520
de Satisfactionis doctrina. 266
Satisfactio, quæ nobis Deum placatum reddidit, ſolius Chriſti eſt. 266. & ſeq.
Satisfactio canonica quæ. 266
Satisfactio a nobis ſumpta quæ ſit. ib.
Satisfactio, quæ eſt Sacramenti pars, quæ ſit. ib.
Satisfactione cur opus ſit poſt peccatorum remiſſionem. 269
ad Satisfactionem neceſſe eſt, ut homo ſit in gratia. 272
Satisfactoriæ ſunt afflictiones, quæ extrinſecus inferuntur, 273
Satisfactionis definitio, & neceſſitas. 238
Satisfactio noſtra Chriſti ſatisfactionem non obſcurat, ſed multo clariorem reddit. 271
omne Satisfactionis genus ad tria præcipue confertur opera. 272
Satisfacere unus pro altero poteſt. 223
in Satisfactionis pœna irroganda quid ſit ſervandum. 269
Satisfactionis opera a Sacerdote indicta pœnitens ſæpe etiam ultro ſuſcipiat. 272
Schiſmatici ut damnentur. 491
Sepulturæ Chriſti cur fiat expreſſa mentio in Symbolo. 47
Servi aliorum non ſunt per cupiditatem ſollicitandi. 425
Servire Deo nihil magnificentius. 490
Sicut particula, cum dicimus, *Sicut & nos*, quam vim habeat. 500
Signa a Deo inſtituta tam veteri, quam in novo teſtamento. 131
Signa a natura adinventa, & divinitus data. 129

Si-

Signa quæ dicantur. ib.
Signa ante judicium quæ. 75
Signaculum totius orationis Dominicæ eſt vox, *Amen*. 521
Spes impetrandi maximum pondus ad impetrandum affert. 445
Spe cœleſtium præmiorum quomodo nos Deo dicare debeamus. 481
Spem unde habere debeamus impetrandi veniam peccatorum. 497
Spes in tentationibus ex quibus naſcatur. 511
Spiritus ſancti perſonam non debemus ignorare. 78
Spiritus ſancti nomen aliis perſonis commune eſſe poteſt. ib.
Spiritus ſancti perſonæ cur proprium nomen tributũ non ſit. 79
Spiritus ſanctus Patri, & Filio in omnibus omnino æqualis. ib.
Spiritus ſanctus eſt Deus. ibid.
Spiritus ſanctus eſt una Trinitatis perſona per ſe ſubſiſtens. 80
Spiritum ſanctum a Patre, Filioque procedere demonſtratur. 82
Spiritus ſancti admirandi effectus qui, quales, & quanti. 84
Spiritus ſanctus quare Dominus appellatus. 81
Spiritui ſancto cur opera quædam, & dona peculiariter tribuantur. 83
Spiritus ſanctus noſtrarum orationum author eſt. 446
Superbia magnopere Deum offendit. 437
Symboli neceſſitas quæ ſit. 11
in Symbolo propoſita quomodo curioſe ſcrutanda non ſint. 7
in Symbolo quomodo dogma de veritate Euchariſtiæ includatur. 209
Symbolum ab Apoſtolis compoſitum, & quare ſic appellatum. 10
Symbolum *in tres partes diſtributum*. 11

T

Tentare quid ſit. 508
Tentet, qui non impedit tentationem. 509
Tentet Deum quis in oratione. 408
Tentatio in hac vita triplex eſt. 507
Tentationum fluctibus agitati in precationis portum confugiamus. 505
in Tentationem ne inducamur, orandus eſt Deus. 511
Tentatio eſt vita hominis ſuper terram. ib.
in Tentationem inducere quomodo Deus dicatur. 509
in Tentationibus ſuperandis Dux Chriſtus eſt, ſocii Sancti. 512
Tentator quare diabolus dicatur. 509
Terra in media mundi parte conſiſtit, & quomodo creata. 24
Teſtem juratum judex rejicere non poteſt. 409
Teſtimonii falſi non dicendi præceptum. 408. & ſeq.
quid præcepto non dicendi falſum Teſtimonium prohibeatur. 409
Teſtimonium falſum dicere, aut mentiri propter amicum non licet. 410
Teſtimonium falſum in ſeipſum dicere non licet. ib.
Teſtimonium falſum quod vocet Apoſtolus. ib.
Teſtimonii falſi damna. 411
Teſtimonium eſt confeſſio laudis Dei. 414
Teſtimonii veri in rebus humanis maximus uſus. ib.
Tondendi caput in coronæ ſpeciem conſuetudinem S. Petrus primus induxit. 293
Tonſura prima quid ſit. 292
Traditione Apoſtolica declaratur purgatorius ignis. 75
Traditio Apoſtolorum, qua Epiſcopus a tribus Epiſcopis conſecratur. 301
Tranſubſtantiatio in Conciliis approbata, in Scripturis fundamentum

tum habet. 212
tiam Patres quomodo agnoverint. ib. quomodo fiat tranſubſtantiatio. 214
Tribulationum commoda. 520
Trinitatis opera ſunt indiviſa ad extra. 83
Trinitas apparuit in baptiſmo Chriſti, & cur. 154

V

Vaſa ſacra nemo non conſecratus tangere poteſt. 228
Verbum Dei inhonoratur vel male interpretando, vel jocando. 354
Verba inter omnia ſigna maximam vim habent. 135
Verbi prædicatione, & Sacramentorum uſu chriſtianum ædificium fulcitur. 143. & 144
Verbi incarnatio. 87. Vide Incarnatio.
Verbum Dei cibus eſt animæ. 491
Verbi Dei fames quare a Deo mittatur. ib.
Verum tacere interdum licet, ſed extra judicium. 414
Veſtis candida in Baptiſmo data quid deſignet. 177
Victoria contra diabolum quomodo paretur. 513
Victoria omnis eſt a Deo. 514
Vigiliæ tentationes vincunt. 513
Viri officium erga uxorem. 318
Virginitas conjugio præſtantior. 310
Vita æterna quid ſignificet. 118
Vita quantum bonum ſit, etiam ſi multis ſit calamitatibus obnoxia. 121
Vita, & ſalus noſtra ex Deo pendet. 489
a Vitio linguæ innumerabilia mala proficiſcuntur. 308
Unctionis extremæ ſacramentum quare ſic dictum. 276
Unctio extrema eſt vere ſacramentum. ib. & unum tantum. 277
Unctionis extremæ materia, & forma, & ritus. 278
Unctionis extremæ Sacramentum quibus ſit conferendum, & quibus non. 280
Unctionis extremæ Sacramentum a Chriſto inſtitutum. 280
Unctionis extremæ ſacramentum quo tempore adhibeatur. 280 & ſeq.
Unctionis extremæ ſacramentum ſuſcipere apti non ſunt, qui rationis uſu carent. 281. & pueri. ib.
quæ partes corporis ſint ungendæ. ib.
Unctionis extremæ Sacramentum poteſt iterari. 282
Unctionis extremæ miniſter. ib.
Unctionis extremæ utilitas. 283
Unctionis extremæ tempus opportuniſſimum. 283
Vocationis ſuæ quiſque acquieſcat. 482
Voluntas Dei ut fiat, quare petamus. 473. & ſeq.
Voluntas Dei ut fiat, qui maxime petere debeant. 477
Voluntas ſigni quæ. ib.
Voluntas tua fiat, quomodo Deo ex animo dicendum. 480
Voluntas Dei ſumma omnium ratio eſt. 483
Voluntate Dei omnia eveniunt. ibid.
Voluntatem Dei quare maxime colamus. 493
Votum non ſervans perjurus eſt. 253
Uſura quid ſit. 401
Uxoris, & viri mutua officia. 318
Uxoris partes erga virum. ib.

Z

Zelus quis Deo tribuendus. 341

FINIS.

ꞆATECHISMI ROMANI

PRÆFATIO,

genꝫ de Paſtorum in Eccleſia Neceſſitate, Auctoritate, Officio, & præcipuis Doctrinæ Chriſtianæ Capitibus.

SECTIO PRIMA.

omo non poteſt, ſuis relictus viribus, veram ſapientiam, & obtinendæ beatitudinis certas rationes conſequi.

EA eſt humanæ mentis, & intelligentiæ ratio; ut, quum alia multa, quæ ad divinarum rerum cognitionem pertinent, ipſa per ſe, magno adhibito labore, & diligentia inveſtigaverit, ac cognoverit: maximam tamen illorum partem, quibus æterna ſalus comratur, cujus rei in primis cauſa homo conditus, at. ıe ad imaginem, & ſimilitudinem Dei creatus eſt, ıturæ lumine illuſtrata cognoſcere, aut cernere nunıam potuerit. *a Inviſibilia quidem Dei* (ut docet Apoɔlus) *a creatura Mundi per ea, quæ facta ſunt, tellectu conſpiciuntur; ſempiterna quoque ejus virtus, › divinitas.* Verum *b* myſterium illud, quod abſcontum eſt a ſæculis, & generationibus, ita humanam telligentiam ſuperat, ut, niſi manifeſtum fuiſſet ſanis, quibus voluit Deus fidei munere notas facere ditias gloriæ ſacramenti hujus in gentibus, quod eſt hriſtus, nullo ſtudio homini ad eam ſapientiam aſpire licuiſſet.

2. *Unde tam præclarum fidei munus concipiatur?*

Quum autem *c* fides ex auditu concipiatur, perſpi-

Theol. in ſent. diſt. 26. id oſtendunt. Conſulatur 6. Sectio pr. art. ſymb. & 3. Sect. 12. c. de Orat. Do. Pſ. 118. Lucerna pedib. meis, &c. Baruc. 3, 31. Non eſt, qui poſſit, &c. 3. Tim. 3, 16. Omnis Scrip. a Rom. 1. 20. Da. l. 2. c. 30. b Col. 1. 26. Dei grat. fideiq; munere homo veram ſapient. conſ. S. Th. 2. 2. q. 174. ar. 6. in corpor. c Rom. 10. 17. Da. l. 4. c. 11.

 cuum

cuum eſt, quam neceſſaria ſemper fuerit ad æternam ſalutem conſequendam, doctoris legitimi fidelis opera, ac miniſterium: ſiquidem dictum eſt: *a Quomodo audient ſine prædicante? Quomodo vero prædicabunt, niſi mittantur?* Et quidem ab ipſius Mundi origine clementiſſimus, ac benigniſſimus Deus ſuis nunquam defuit; ſed *b* multifarie, multiſque modis loquutus eſt Patribus in Prophetis, eiſque pro temporum conditione ad cœleſtem beatitudinem certum, ac directum iter monſtravit.

a Rom. 16. 14. 15.
b Hebr. 1. 2.
Deus miniſterio docentium fidé animis hominum inſtillat, D. Th. 2. 2. q. 6. ar. 1. Hoc luculenter doc. B. A. in l. de doctr. Chriſtiana.

3. *Chriſtus in hunc Mundum venit ad docendum fidem, quam poſtea Apoſtoli, & ſucceſſores eorum propagarunt.*

Sed, quoniam prædixerat daturum ſe doctorem juſtitiæ *c* in lucem gentium, ut *d* eſſet ſalus ejus uſque ad extremum terræ, *e* noviſſime loquutus eſt nobis in filio, quem etiam, voce e cœlo delapſa a magnifica gloria juſſit, *f* ut omnes audirent, ejuſque præceptis obtemperarent. Deinde vero filius alios *g* dedit Apoſtolos, alios Prophetas, alios Paſtores, & Doctores, qui verbum vitæ annuntiarent, *h* ne circumferremur, tanquam parvuli fluctuantes omni vento doctrinæ: ſed firmo fidei fundamento adhærentes, *i* coædificaremur in habitaculum Dei, in Spiritu Sancto.

c Iſ. 49. 6.
d Pſal. 40. Joel 7. 23.
e Hebr. 1. 2.
f 2. Pet. 7. 17.
g ad Ep. 4. n.
Ap. & Diſcipul. quorum legitimi ſucceſſ. ſunt Eccleſiar. Paſtores, hi ſunt. Videatur princ. ſeſ. 5. Conc. Tr.

4. *Quomodo verba Paſtorum Eccleſiæ ſint recipienda.*

Ac, ne quis *k* verbum auditus Dei ab Eccleſiæ miniſtris, tanquam verbum hominum, ſed, ſicut vere eſt, verbum Chriſti acciperet; ille ipſe Salvator noſter tantam auctoritatem eorum magiſterio tribuendam eſſe ſtatuit, ut diceret: *l Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit:* quod quidem non de iis tantum, quibuſcum ſermo habebatur, intelligi voluit; verum de omnibus etiam, qui legitima ſucceſſione docendi munus obirent, *m* quibus ſe omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi affuturum eſſe pollicitus eſt.

h Eph. 4. 14.
i Eph. 2. 22.
k 1. Th. 2. 13.
l Luc. 16. 16.
Quanta ſit auctor. evangelizantium. Conc. Tr. ſeſ. 23. c. in decr. de Sacram. Ordin.
m Mat. 28. 20

5. *Veritate jam manifeſtata, hodie etiam neceſſarium eſt, Paſtores verbum Dei prædicare.*

At vero, cum hæc divini verbi prædicatio nunquam intermitti in Eccleſia debeat, tum certe hoc tempore majori ſtudio, & pietate elaborandum eſt, ut ſana, &

Verb. D. perpetua eſſe debet in Eccl. prædicatio.

incorrupta doctrina, tanquam pabulo vitæ, fideles nutriantur, & confirmentur. *a* Exierunt enim falſi Prophetæ in Mundum, de quibus dixit Dominus: *Non b mittebam Prophetas, & ipſi currebant: non loquebar ad eos, & ipſi prophetabant*, ut *c* variis doctrinis, & peregrinis Chriſtianorum animos depravarent. Qua in re illorum impietas, omnibus Satanæ artibus inſtructa, tam longe progreſſa eſt, ut nullis fere certis finibus contineri poſſe videatur. Ac, niſi Salvatoris noſtri præclara illa promiſſione niteremur, qui ſe adeo ſtabile Eccleſiæ ſuæ fundamentum poſuiſſe affirmavit, *d* ut portæ Inferi adverſus eam prævalere nunquam poſſint; maxime verendum eſſet, ne hoc tempore, tot undique hoſtibus obſeſſa, tot machinis tentata, & oppugnata concideret. Nam, ut omittamus nobiliſſimas provincias, quæ olim veram, & Catholicam religionem, quam a majoribus acceperant, pie, & ſancte retinebant, nunc autem derelinquentes viam rectam erraverunt, atque in eo ſe maxime pietatem colere palam profitentur, quod a patrum ſuorum doctrina quam longiſſime receſſerunt: nulla tam remota regio, aut tam munitus locus, nullus Chriſtianæ Reipublicæ angulus inveniri poteſt, quo hæc peſtis occulte irrepere non tentarit.

a *Joan. 4. 1. Infra de Sacram. Ord. ſect. 3. & 4.*
b *Jer 23. 21.*
c *Hebr. 13. 9.*
d *Matt. 16. 18.*

Hæreſis quam late ſerſperit.

6. *Catechiſmi potiſſimum hæretici Chriſtianorum animos depravare ſtuduerunt.*

Qui enim fidelium mentes corrumpere ſibi propoſuerunt, quod fieri nullo modo poſſe intelligerent, ut omnibus coram colloquerentur, & in eorum aures venenatas voces infunderent, idem alia ratione aggreſſi, multo facilius, ac latius impietatis errores diſſeminarunt. Nam præter illa ingentia volumina, quibus Catholicam fidem evertere conati ſunt (a quibus tamen cavere, cum apertam hæreſim continerent, non magni fortaſſe laboris, ac diligentiæ fuit) infinitos etiam libellos conſcripſerunt, qui cum pietatis ſpeciem præſeferrent, incredibile eſt, quam facile incautos ſimplicium animos deceperint.

Quo aſtu hæretici ſint uſi ad impia ſua dogmata infundenda.

Catechiſmorum apud hæreticos perniciei.

7. *Peſtilentibus Pſeudoprophetarum vocibus, & ſcriptis occurrendum Sancta Synodus recte ſtatuit.*

Quamobrem Patres OEcumenicæ Tridentinæ Syno- *Tr. Synod.*

 di,

Seſſ. 24. c. 7. & ſeſſ. 25. in fine.
Duplex antidotum peſtis graſſantis.
Primum.
Secundum.

di, cum tanto, & tam pernicioſo huic malo ſalutarem aliquam medicinam adhibere maxime cuperent, non ſatis eſſe putarunt, graviora Catholicæ doctrinæ capita contra noſtri temporis hæreſes decernere; ſed illud præterea ſibi faciendum cenſuerunt, ut certam aliquam formulam, & rationem Chriſtiani populi ab ipſis fidei rudimentis inſtituendi traderent, quam in omnibus Eccleſiis illi ſequerentur, quibus legitimi Paſtoris, & Doctoris munus obeundum eſſet.

8. *Neceſſe fuit etiam Oecumenici Concilii ſtudio, ſummique Pontificis auctoritate, poſt tot Doctrinæ Chriſtianæ conſcriptas inſtitutiones, novum Catechiſmum Paſtoribus proponere.*

Editionis hujus Catec. ratio. Vide ſecundam ſection. primi c. de Sym. Ap.
Epheſ. 4. 5.

Multi quidem adhuc in hoc ſcriptionis genere cum magna pietatis, & doctrinæ laude verſati ſunt: ſed tamen Patribus viſum eſt maxime referre, ſi liber Sanctæ Synodi auctoritate ederetur, ex quo Parochi, vel omnes alii, quibus docendi munus impoſitum eſt, certa præcepta petere, atque depromere ad fidelium ædificationem poſſent: ut, quemadmodum *unus eſt Dominus, una fides*, ita etiam una ſit tradendæ fidei, ad omniaque pietatis officia populum Chriſtianum erudiendi communis regula, atque præſcriptio.

Comparatio hujus Catec. cum aliis Catholic. Catechiſmis.
Paſter. præcipue ſervit hæc inſtruct. & per eorum miniſterium omnibus Chiſtianis.

9. *Non ſunt exacte univerſa noſtræ religionis dogmata hic diſcuſſa.*

Ergo, cum multa ſint, quæ ad Chriſtianæ religionis profeſſionem pertinere videantur, nemo exiſtimet, illud Sanctæ Synodo propoſitum fuiſſe, ut omnia Chriſtianæ fidei dogmata, uno libro comprehenſa ſubtiliter explicarentur (quod ab iis fieri ſolet, qui ſe profitentur univerſæ religionis inſtitutionem, & doctrinam tradere; id enim & infiniti operis fuiſſet, & inſtituto minus convenire perſpicuum eſt) ſed, quoniam Parochos, Sacerdoteſque, animarum curatores, earum rerum cognitione inſtruendos ſuſcepit, quæ paſtoralis muneris maxime propriæ ſunt, & ad fidelium captum accommodatæ, ea tantum in medium afferri voluit, quæ hac in re pium paſtorum ſtudium, ſi in difficilioribus divinarum rerum diſputationibus non ita verſati fuerint, adjuvare poſſent. Quæ cum ita ſint, antequam ad ea ſigillatim

Multa, quæ ad Paſtoris offic. pertinent tract. fere poſteriori parte cujuſque ſeſſ. Conc. Trid. ubi agitur de reformat.

tractanda accedamus, quibus hujus doctrinæ ſumma continetur; inſtitutæ rei ordo poſtulat, ut pauca quædam exponantur, quæ Paſtores conſiderare, ſibique ante oculos proponere in primis debent.

10. *Cum paſtores animarum hic inſtituendi ſuſcipiantur, quid illis potiſſimum, ut rite ſuo fungantur munere, ſit conſiderandum.*

Igitur, ut ſciant, quonam, veluti ad finem, omnia eorum conſilia, labores, & ſtudia referenda ſint, quove pacto id, quod volunt, facilius conſequi, & efficere poſſint: illud primum videtur eſſe, ut ſemper meminerint, omnem Chriſtiani hominis ſcientiam hoc capite comprehendi, vel potius, quemadmodum Salvator noſter ait: a *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti, Jeſum Chriſtum.* Quamobrem in eo præcipue Eccleſiaſtici Doctoris opera verſabitur, ut fideles ſcire ex animo cupiant b *Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum*: ſibique certo perſuadeant, atque intima cordis pietate, & religione credant, c *aliud nomen non eſſe datum hominibus ſub cœlo, in quo oporteat nos ſalvos fieri*: d ſiquidem ipſe propitiatio eſt pro peccatis noſtris. At vero, e quia *in hoc ſcimus, quoniam cognovimus eum, ſi mandata ejus obſervemus*; proximum eſt, & cum eo, quod diximus, maxime conjunctum, ut ſimul etiam oſtendat, vitam a fidelibus non in otio, & deſidia degendam eſſe; verum oportere, ut, f *quemadmodum ipſe ambulavit, ita & nos ambulemus*, g ſectemurque omni ſtudio juſtitiam, pietatem, fidem, charitatem, manſuetudinem. *Dedit* enim h *ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum*, quæ Apoſtolus Paſtoribus præcipit, ut loquantur, & exhortentur. Cum autem Dominus, ac Salvator noſter non ſolum dixerit, ſed etiam exemplo ſuo demonſtrarit, i Legem, & Prophetas ex dilectione pendere; Apoſtolus deinde confirmarit, k charitatem eſſe finem præcepti, ac l legis plenitudinem: dubitare nemo poteſt, hoc, tanquam præcipuum munus, omni diligentia curandum eſſe, ut fidelis populus ad immenſam Dei erga nos bonitatem amandam

Paſtores omnem ſuam doctr. eo debent primum referre, ut omnes intelligant, quantum benefic. Deus generi humano per Criſt. præſtiterit, quod eſt primum.

a Jo. 17. 8.
b 1. Cor. 2. 2.
c Act. 4. 12.
d 1. Jo. 2.
e 1. Jo. 2. 3.

Secundum, quod Paſtor. docendo debent reſpicere, ſunt mãdata Chriſti, ad quæ ſubditi ſunt excitandi.

f 1. Jo. 2. 6.
g 2. Ti. 2. 22.

Opera eſſe fidei adjungenda, nec unquam in hac ſola ſibi debere blandiri, clare oſtẽditur c. 1. ſ. 4. Conc. Tri. & c. 20. ejuſd.

h ad Ti. 2. 14.

Paulus præcipit Paſtor. ut fideles excitent ad pietatis, & charitatis opera quod eſt ter.

i Mat. 22. 2.
k 1. Tim. 1. 5.
l Ro. 13. 11

dam excitetur, ac divino quodam ardore incenſus, ad ſummum illud, & perfectiſſimum bonum rapiatur, cui adhærere, ſolidam, & veram felicitatem eſſe is plane ſentiet, qui illud Prophetæ dicere poterit: a *Quid enim mihi eſt in cœlo, & a te quid volui ſuper terram?* Hæc nimirum eſt via illa excellentior, quam idem b Apoſtolus demonſtravit, quum omnem doctrinæ, & inſtitutionis ſuæ rationem ad charitatem, quæ nunquam excidit, dirigeret. Sive enim credendum, ſive ſperandum, ſive agendum aliquid proponatur, ita in eo ſemper charitas Domini noſtri commendari debet, ut quivis perſpiciat, omnia perfectæ Chriſtianæ virtutis opera, non aliunde, quam a dilectione ortum habere, neque ad alium finem, quam ad dilectionem referenda eſſe.

Solida felicitas hom. eſt Deo integre per amorem adhær.

a Pſ. 72. 25.
b 1. Cor. 1. 8.

Omnis doct. Catholico doctori ad charitatem dirigenda eſt.

Declaratur, quomodo plenitudo legis ſit dilectio.

Virtus nulla perfecta ſine charitate.

11. *Non ſatis eſt Paſtores ad duos illos fines inter docendum reſpicere; ſed ſe ad captum cujuſque debent accommodare.*

Cum autem in omni re tradenda plurimum interſit, utrum hoc, an illo modo aliquid doceas: tum vero hoc in Chriſtiani populi inſtitutione maximi momenti exiſtimandum eſt. Obſervanda eſt enim audientium ætas, ingenium, mores, conditio; ut, qui docendi munus exercet, omnia omnibus c efficiatur, ut & omnes Chriſto lucrifaciat, & d ſeipſum fidelem miniſtrum, & diſpenſatorem probare poſſit, ac, e veluti ſervus bonus, & fidelis, dignus ſit, qui ſuper multa conſtituatur a Domino. Neque vero unius tantum generis homines fidei ſuæ commiſſos eſſe arbitretur, ut præſcripta quadam, & certa docendi formula erudire, atq; ad veram pietatem inſtituere æque omnes fideles poſſit, ſed, quum f alii, veluti modo geniti infantes, ſint, alii in Chriſto adoleſcere incipiant, nonnulli vero quodammodo confirmata ſint ætate; neceſſe eſt diligenter conſiderare, quibus g lacte, quibus ſolidiore cibo opus ſit, ac ſingulis ea doctrinæ alimenta præbere, quæ ſpiritum augeant, h *donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*. Id vero Apoſtolus in ſeipſo omnibus obſervandum indicavit, quum i dixit, ſe Græcis, & barbaris, ſapientibus, & inſipientibus debitorem eſſe: ut videlicet intellige-

Paſtor. auditorum circumſtantiæ conſideranda, & inter docend. ad captum cujuſq; reſpic.

c 1. Cor. 9. 19 22.
d 1. Cor. 4. 2. 1
e Mat. 25. 23
f 1. Pet. 2. 2.
g 1. Cor. 3. 2. Hebr 5. 12.
h Eph. 4. 13.

Paulus veri Paſtoris exemplar.

i Rom. 1. 14.

rent,

rent, qui ad hoc miniſterium vocati ſunt, ita in tradendis fidei myſteriis, ac vitæ præceptis doctrinam ad audientium ſenſum, atque intelligentiam accomodari oportere, ut, cum eorum animos, qui exercitatos ſenſus habent, ſpirituali cibo expleverint, ne interim parvulos fame perire patiantur, ut *a* qui panem petant, & non ſit, qui frangat eis. Neque vero cujuſquam ſtudium in docendo retardari debet, propterea quod interdum neceſſe ſit auditorem earum rerum præceptis inſtrui, quæ leviores, & humiliores videntur, nec ſine moleſtia ab iis potiſſimum tractari ſolent, quorum animus in ſublimium rerum contemplatione verſatur, ac conquieſcit. Nam, ſi ipſa æterni Patris ſapientia in terras deſcendit, ut in carnis noſtræ humilitate cœleſtis vitę pręcepta nobis traderet; quem non compellat charitas Chriſti, *b* ut parvulus fiat in medio fratrum ſuorum, & tanquam nutrix fovens filios ſuos ita cupide proximorum ſalutem deſideret, ut, quod de ſe ipſo Apoſtolus teſtatur, *c* eis velit non ſolum Evangelium Dei, ſed etiam animam tradere?

a *Tre.* 4. *Non eſſe hoc exercit. ob rerum levitatem contemnendum.* *Ab exemplo Christi.* b 1. *Th.* 2. 7. c *Ibid.* 2. 8.

12. *Cum Deus viſibilem ſui præſentiam nobis ſubduxerit, Paſtores ejus verbum haurient ex ſcriptura, & traditionibus.*

Omnis autem doctrinæ ratio, quæ fidelibus tradenda ſit, verbo Dei continetur, quod in Scripturam, traditioneſque diſtributum eſt. Itaque in harum rerum meditatione Paſtores dies, nocteſque verſabuntur, memores illius D. Pauli admonitionis, quam ad Timotheum ſcriptam omnes, quicumque animarum curæ præpoſiti ſunt, ad ſe pertinere exiſtimabunt. Eſt autem hæc admonitio in hunc modum: *d Attendite lectioni, exhortationi, & doctrinæ. Eſt enim* e *omnis ſcriptura divinitus inſpirata, utilis ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia, ut perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus.* Sed quoniam, quæ divinitus tradita fuerunt, multa ſunt, & varia, ut nec ita facile aut animo comprehendi, aut etiam mente comprehenſa memoria teneri poſſint, ut quum ſe obtulerit docendi occaſio, eorum parata ſit, & prompta explicatio: ſapientiſſime majores noſtri totam hanc vim, & rationem ſalutaris doctrinæ *in quatuor hæc* capita redactam diſtribuerunt,

Doct. fidei Catholicæ Scriptur. & Traditionib. continetur. d 1. *Ti.* 4. 13. e 2. *Tim.* 3. 16. 17. *De Ver. Dei ſcript. & non ſcript. extat peculiare decr. ſeſ. 4. Conc. Tri. Tradition. Eccleſiæ varietas. Traditiones in quatuor capita diſtributæ.*

Primum. runt, Apoſtolorum Symbolum, Sacramenta, Decalogum, Dominicam Orationem. Nam omnia, quæ Chriſtianæ fidei diſciplina tenenda ſunt, ſive ad Dei cognitionem, ſive ad Mundi creationem & gubernationem, *Secundum.* ſive ad humani generis redemptionem ſpectent, ſive ad bonorum præmia, & malorum pœnas pertineant, Sym- *Tertium.* boli doctrina continentur. Quæ autem ſigna ſunt, & tanquam inſtrumenta ad divinam gratiam conſequen- *a 1 Tim. 1. 5.* dam, hæc Septem Sacramentorum doctrina complecti- *Quartum.* tur. Jam vero, quæ ad leges referuntur, *a* quorum finis eſt Charitas, Decalogo deſcripta ſunt. Quidquid denique ab hominibus optari, ſperari, ac ſalutariter peti poſſit, Dominica Precatione comprehenditur. Quare ſequitur, ut explanatis quatuor his, quaſi communibus Sacræ Scripturæ locis, nihil fere ad eorum intelligentiam, quæ Chriſtiano homini diſcenda ſunt, deſiderari poſſit.

Traditionũ quatuor capita ſunt velut communes Scripturæ loci, ad quorum aliquẽ omnis labor docentis reſpicere debet.

13. ***Qua methodo Parochi explicationem Evangelii cum Catechiſmi explicatione conjungent.***

Itaque viſum eſt, monere Parochos, ut, quoties uſuvenerit, ut aliquem interpretentur Evangelii, vel quemvis alium Divinæ Scripturæ locum: intelligant ejus loci, quicumq; is fuerit, ſententiam cadere ſub unum aliquod quatuor illorum capitum, quæ diximus, quo, tanquam ad ejus doctrinæ fontem, quod explicandum ſit, confugient. Exempli cauſa, ſi explanandum ſit illud Evangelium primæ Dominicæ Adventus: *b Erunt ſigna in Sole, & Luna, &c.* quæ ad eam rationem pertinent, tradita ſunt illo Symboli Articulo: *Venturus eſt judicare vivos, & mortuos*: quibus inde aſſumptis, Paſtor una, eademque opera fidelem populum & Symbolum, & Evangelium docebit. Quare in omni docendi, & interpretandi munere hanc conſuetudinem tenebit dirigendi omnia ad prima illa quatuor genera, ad quæ referri univerſam Divinæ Scripturæ vim, atque doctrinam diximus. Docendi autem ordinem eum adhibebit, qui & perſonis, & tempori accommodatus videbitur; nos Patrum auctoritatem ſequuti, qui in initiandis Chriſto Domino, & in ejus diſciplina inſtituendis hominibus, a fidei doctrina initium fecerunt, operæ pretium duximus, quæ ad fidem pertinent, prius explicare.

Vide indicem novum, quẽ huic operi adjunximus

b Lu. 21. 25.

Paſtores Eccleſiarũ debere ſuas cõciones juxta hujus Catec. doc. inſtituere ſtatuitur c. 7. Decret. de reform. ſ. 24. Con. Tri.

A Fidei doctrina inchoandum.

CATECHISMI ROMANI
PARS PRIMA.

DE FIDE, ET SYMBOLO FIDEI.

CAPUT I.

1. *Quid ſit Fides hoc loco, & quæ ejus ad ſalutem neceſſitas.*

SEd quoniam in divinis literis multiplex eſt Fidei ſignificatio; nos hic de ea loquimur, cuius vi omnino aſſentimur iis, quæ tradita ſunt divinitus. Hanc autem ad ſalutem conſequendam eſſe neceſſariam, nemo jure dubitabit, præſertim cum ſcriptum ſit: a *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.* Cum enim finis, qui ad beatitudinem homini propoſitus eſt, altior ſit, quam

A fidei doctrina incipiendum.

De fide, & Symb. fidei Pars Prima.

a *Heb.* 11. 6.

Quam ſit fid. ad juſtificationem, &

ut

ut humanæ mentis acie perſpici poſſit, neceſſe ei erat ipſius a Deo cognitionem accipere. Hæc vero cognitio nihil aliud eſt, niſi fides: cujus virtus efficit, ut id ratum habeamus, quod a Deo traditum eſſe ſanctiſſimæ matris Eccleſiæ auctoritas comprobarit. Nulla enim fidelibus poteſt accidere dubitatio in iis, quorum Deus auctor eſt, a qui eſt ipſa veritas. Ex quo intelligimus, quantum inter hanc fidem, quam Deo habemus, interſit, & illam, quam humanæ Hiſtoriæ ſcriptoribus adhibemus. Fides autem quanquam late pateat, & magnitudine, ac dignitate differat (eſt enim ſic in ſacris litteris: b *Modica fidei, quare dubitaſti?* & c *Magna eſt fides tua:* & *Adauge nobis fidem:* item e *Fides ſine operibus mortua eſt:* & f *Fides, quæ per charitatem operatur*) tamen eſt idem genere, & diverſis fidei gradibus eadem definitionis vis, & ratio convenit. Quam vero fructuoſa ſit, & quantam ex ea utilitatem capiamus, in articulorum explicatione dicetur.

Salutem conſequendam neceſſaria, repetatur ex ſeſſ. 5. Conc. Tri. decr. de juſtificatione, præſertim c. 7. & 8.
a *Jo.* 14. 6.
Fid. Catholica etſi una ſit, tamen ex perſonarum qualitate diverſos habet gradus.
b *Mat.* 14. 31
c *Luc.* 17. 6.
d *Mat.* 15. 18
e *Gal.* 5. 6.
f *Jac.* 2. 17. 20.

2. *Quando, & qua de cauſa, hæc duodecim fidei capita ab Apoſtolis ſint tradita.*

Quæ igitur primum Chriſtiani homines tenere debent, illa ſunt, quæ fidei duces, doctoreſque ſancti Apoſtoli, divino ſpiritu afflati, duodecim Symboli Articulis diſtinxerunt. Nam, cum mandatum a Domino accepiſſent, g ut pro ipſo legatione fungentes, in univerſum Mundum proficiſcerentur, h atque omni creaturæ Evangelium prædicarent; Chriſtianæ fidei formulam componendam cenſuerunt, ut ſcilicet id ipſum omnes ſentirent, ac dicerent; neque ulla eſſent inter eos ſchiſmata, quos ad fidei unitatem vocaſſent, ſed eſſent *perfecti in eodem ſenſu, & in eadem * ſententia.*

g *Matt.* 28. 220.
h *Mar.* 16. 16
1. *Cor.* 1. 10.
* *Quamvis vulgata editio habeat* ſcientia; *Græca tamen & Syriaca, & manuſcripta exemplaria habent* ſententia.

3. *Symbolum unde ſit dictum.*

Hanc autem Chriſtianæ fidei, & ſpei profeſſionem a ſe compoſitam, Apoſtoli Symbolum appellarunt; ſive quia ex variis ſententiis, quas ſinguli in commune contulerunt, conflata eſt; ſive quia ea veluti nota, & teſſera quadam uterentur, qua deſertores, k & ſubintroductos falſos fratres, qui Evangelium adulterabant, ab iis, qui vere Chriſti militiæ Sacramento ſe obligarent, facile poſſent internoſcere.

k *Galat.* 2. 4.

4. Qua

4. *Quæ Symboli hujus ſit neceſſitas, & quot in partes dividatur.*

Credo in Deum. Cum multa in Chriſtiana religione fidelibus proponantur, quorum ſigillatim, vel univerſe certam, & firmam fidem habere oportet; tum vero illud primo, ac neceſſario omnibus credendum eſt, quod (veluti veritatis fundamentum, ac ſummam) de Divinæ eſſentiæ unitate, & trium perſonarum diſtinctione, earumque actionibus, quæ præcipua quadam ratione illis attribuuntur, Deus ipſe nos docuit. Hujus myſterii doctrinam breviter in Symbolo Apoſtolorum comprehenſam eſſe Parochus docebit. Nam, ut majores noſtri, qui in hoc argumento pie, & accurate verſati ſunt, obſervaverunt: in tres potiſſimum partes ita diſtributum videtur, ut in una, Divinæ naturæ prima perſona, & mirum creationis opus deſcribatur; in altera, ſecunda perſona, & humanæ redemptionis myſterium; in tertia, tertia item perſona, caput & fons ſanctitatis noſtræ, variis, & aptiſſimis ſententiis concludatur. Eas autem ſententias, ſimilitudine quadam a Patribus noſtris frequenter uſurpata, Articulos appellamus. Ut enim corporis membra Articulis diſtinguuntur; ita etiam in hac fidei confeſſione, quid quid diſtincte, & ſeparatim ab alio nobis credendum eſt, recte, & appoſite Articulum dicimus.

Criſtiano præcipue credendum eſt, quod Deus ſit Trinus, & Unus.

Symboli Apoſtol. tres partes trib. Perſonis Divinis ſunt accomodata.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Singulæ Symboli ſententiæ quæ ſunt veluti fidei Apoſtolicæ decretum, cur Articuli vocati.

Quid Articulus.

DE PRIMO SYMBOLI ARTICULO.

CAPUT II.

PETRUS.

Credo in Deum Patrem Omnipotentem Creatorem Cœli, & Terræ.

1. *Explicatur breviter Primus Articulus.*

Primi Articuli brev. expoſitio, quæ poſtea minutim examinatur.

a *Gen.* 1. 2. & *ſeq.* *Eſt.* 13. *Pſ.* 32. 6. 35. 5. *Act.* 14. 15. & 17. 24.

HIs verbis ea ſententia ſubjecta eſt: Certo, ac firmiter credo, & ſine ulla dubitatione profiteor Deum Patrem, primam ſcilicet Trinitatis Perſonam, a qui ſua omnipotenti virtute cœlum ipſum, & terram, & omnia, quæ cœli, & terræ ambitu continentur, ex nihilo condidit, & condita tuetur, ac regit: neque ſolum eum corde credo, & ore confiteor, verum ſummo ſtudio, ac

ac pietate ad illum, veluti ſummum, & perfectiſſimum bonum, contendo. Hæc igitur ſit brevis quædam primi hujus Articuli comprehenſio. Sed, quoniam magna myſteria in ſingulis fere verbis latent, ea nunc diligentius Parocho perpendenda ſunt: ut, quantum Dominus permiſerit, ad ejus majeſtatis gloriam contemplandam cum timore, & tremore fidelis populus accedat.

Singu Symboli ve ba diligent exponenda

2. *Credendi verbum quid ſignificet?*

Verbi huju Credo, in m teria fidei vangelica acceptio, profeſſio.

Igitur *Credendi* vox, hoc loco *putare*, *exiſtimare*, *opinari* non ſignificat; ſed, ut docent ſacræ literæ, certiſſimæ aſſenſionis vim habet, qua mens Deo, ſua myſteria aperienti, firme, conſtanterque aſſentitur. Quamobrem is credit (quod ad hujus loci explicationem attinet) cui aliquid ſine ulla hæſitatione certum, & perſuaſum eſt. Neque vero exiſtimare quiſquam debet, fidei notitiam minus certam eſſe, quod ea non cernantur, quæ nobis credenda fides proponit: etenim divinum lumen, quo ea percipimus, tametſi rebus perſpicuitatem non afferat, nos tamen de his dubitare non ſinit. *Deus* enim, a *qui dixit de tenebris lucem ſplendeſcere*, ipſe illuxit in cordibus noſtris, *b* ut non ſit nobis opertum Evangelium, ſicut iis, qui pereunt.

Conferant hac cũ ſe 1. ſuperio capitis.

Fidei no tiam, prop infallibilen qua a De mentibus i funditur, v ritatem, e certam.

a 2. *Cor.* 4.
b *Ibid.* 5.

3. *Quæ in Symbolo proponuntur, non curioſe ſcrutanda, ſed ſimpliciter aſſerenda ſunt.*

Jam vero ex iis, quæ dicta ſunt, conſequitur, eum, qui cœleſti hac fidei cognitione præditus eſt, inquirendi curioſitate liberum eſſe. Deus enim, cum juſſit nos credere, non divina judicia ſcrutanda, eorumque rationem, & cauſam perquirendam nobis propoſuit; ſed immutabilem fidem præcepit, quæ efficit, ut animus in æternæ veritatis notitia conquieſcat. Ac profecto quum Apoſtolus teſtetur: *c Deus verax eſt*, d *omnis autem homo mendax*: ſi arrogantis, & impudentis hominis eſt, gravi, ac ſapienti viro aliquid affirmanti fidem non habere, ſed præterea urgere, ut, quod dixerit, rationibus, aut teſtibus probetur; cujus temeritatis, atque adeo ſtultitiæ fuerit, Dei voces audientem, cœleſtis, ac ſalutaris doctrinæ rationes requirere? Fides itaque, ſecluſa omnino non ſolum ambiguitate, ſed etiam demonſtrandi ſtudio, tenenda eſt.

Curioſus v ritatis ind gator eſt m dica fidei.

c *Rom.* 3.
d *Pſal.* 11

A minori majus.

Fides nō ſi ambigui tatem demon ſione rit.

4. ***Non ſufficit ad ſalutem credere, ſed etiam fidem profiteri neceſſarium eſt.***

Fidei actus interior, & exterior. *Actus fidei interior voce declarandus.*

Verum illud præterea doceat Parochus, eum, qui dicit *Credo*, præterquamquod intimum mentis ſuæ aſſenſum declarat (qui interior fidei actus eſt) debere id, quod animo incluſum habet, aperta fidei profeſſione præſeferre, ſummaque alacritate palam fateri, ac prædicare. Oportet enim fideles eum ſpiritum habere, quo fretus Propheta dixit: *a Credidi, propter quod loquutus ſum*: imitari Apoſtolos, qui ad principes populi reſponderunt: *b Non poſſumus, quæ vidimus, & audivimus, non loqui*: Divi Pauli præclara illa voce excitari: *c Non erubeſco Evangelium: virtus enim Dei eſt in ſalutem omni credenti*: item quo maxime hujus ſententiæ veritas confirmatur: *d Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.*

a *Pſ.115.10.* b *Act.4.20.* c *Rom.1.16.* d *Rom.10.15.*

Chr. ſapientia, quæ fide, ſpe, & charitate perficitur, dignitas.

5. ***Fidei Chriſtianæ excellentia.***

In Deum. Hinc jam Chriſtianæ ſapientiæ dignitatem, & præſtantiam, ex eaque, quantum divinæ bonitati debeamus, cognoſcere licet, quibus datum eſt, ſtatim ad rei præſtantiſſimæ, maximeque expetendæ cognitionem, quaſi fidei gradibus aſcendere.

Profuer. hac conſ. cum iis quæ de cæleſti, & perfectiori Dei cognit. ſect. 6. a.12. explic.

6. ***Quantum differat Chriſtiana de Deo ſapientia a Philoſophica rerum divinarum notitia.***

e Rom. 1.20. *Obſcuram quandam Dei cognit. philoſophia vix præſtat.* *Chr. ſapientia ad certam Dei notit. adducit.* *Fidei ſum. Symb. comprehenſa.* *f 1.Pet.2.9.* *g 1.Pet.1.8.* *h Jer.32.13.*

In hoc enim multum inter ſe differunt Chriſtiana Philoſophia, & hujus ſæculi ſapientia: quod hæc quidem naturalis tantum luminis ductu ab effectibus, & ab iis, quæ ſenſibus percipiuntur, paulatim progreſſa, non niſi poſt longos labores, vix tandem *e* inviſibilia Dei contemplatur, primamque omnium rerum cauſam, & auctorem agnoſcit, atq; intelligit: contra vero illa humanæ mentis aciem ita exacuit, ut in cœlum nullo labore penetrare poſſit, atque divino ſplendore colluſtrata, primum quidem æternum ipſum luminis fontem, deinde, quæ infra ipſum poſita ſunt, intueri: *f* ut nos vocatos eſſe de tenebris in admirabile lumen, quod eſt apud Apoſtolorum Principem, cum ſumma animi jucunditate experiamur *g*, & credentes exultemus lætitia inenarrabili. Recte igitur fideles primo ſe in Deum credere profitentur, cujus majeſtatem, ex *h* Hieremiæ ſententia, incom-

comprehenſibilem eſſe dicimus: *a Lucem enim*, ut ait Apoſtolus, *inhabitat inacceſſibilem, quam nullus homi num vidit, ſed nec videre poteſt*: cum enim ad Moyſem loqueretur: *b Non videbit me*, inquit, *homo, & vivet*. Nam, ut mens noſtra ad Deum, quo nihil eſt ſublimius, perveniat, neceſſe eſt eam omnino a ſenſibus abſtractam eſſe: cujus rei facultatem in hac vita naturaliter non habemus. Sed, quamvis hæc ita ſint, *c Non reliquit* tamen Deus, ut inquit Apoſtolus, *ſemetipſum ſine teſtimonio, benefaciens, de cœlo dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda hominum*. Quæ cauſa fuit Philoſophis nihil abjectum de Deo ſentiendi, &, quidquid corporeum, quidquid concretum, & admiſtum eſt, ab eo longiſſime removendi, cui etiam bonorum omnium perfectam vim, & copiam tribuerunt, ut ab eo, tanquam a perpetuo quodam, & inexhauſto fonte bonitatis, ac benignitatis, omnia ad omnes creatas res, atque naturas perfecta bona dimanent: quem ſapientem, veritatis auctorem & amantem, juſtum, beneficentiſſimum, & aliis nominibus appellaverunt, quibus ſumma, & abſoluta perfectio continetur: cujus immenſam, & infinitam virtutem, omnem complentem locum, & per omnia pertinentem eſſe dixerunt. Hoc ex divinis litteris longe melius conſtat, & illuſtrius, ut illo loco: *d Spiritus eſt Deus*: item; *e Eſtote vos perfecti, ſicut & Pater veſter cœleſtis perfectus eſt*; *item*; *f Omnia nuda, & aperta ſunt oculis ejus*: & illud, *g O altitudo divitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei*: deinde; *h Deus verax eſt*: &; *i Ego ſum via, & veritas, & vita*: præterea, *k Juſtitia plena eſt dextera tua*; denique: *l Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione*: poſtremo; *m Quo ibo a ſpiritu tuo, & quo a facie tua fugiam?* Et; *Si aſcendero in cœlum, tu illic es, ſi deſcendero in infernum, ades: ſi ſumpſero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis maris, &c.* Et, *n Nunquid non cœlum, & terram ego impleo, dicit Dominus?* Magna, & præclara hæc ſunt, quæ de Dei natura ſacrorum librorum auctoritati conſentanea, & conſequentia ex rerum effectarum inveſtigatione Philoſophi cognoverunt; quamquam in eo etiam cœleſtis

do-

a 1. *Tim.* 6 16.
b *Ex.* 33. 20
c *Act.* 14. 16
Deus ſuam excell. & bonitatem, Ethnicis, quo ſe magis a terrenis ſenſibus abducerent per ea, quæ facta ſunt oſtentavit, Certius, & clarius ſe Deus hom. cognoſcend. præbuit ſuo verbo.
d *Jo.* 4. 24
e *Mat.* 5. 48
f *Hebr.* 4. 13
g *Rom.* 11. 3
h *Rom.* 3. 4.
i *Joan.* 14. 6
k *Pſ.* 47. 11
l *Pſ.* 144. 16
m *Pſ.* 138. 7. 8. 9.
n *Hie* 23. 2.
Ad Philoſophicam de Deo notitiam cur neceſſaria fuerit dei do-

4. *Non ſufficit ad ſalutem credere, ſed etiam fidem profiteri neceſſarium eſt.*

Fidei actus interior, & exterior.

Actus fidei interior voce declarandus.

Verum illud præterea doceat Parochus, eum, qui dicit *Credo*, præterquamquod intimum mentis ſuæ aſſenſum declarat (qui interior fidei actus eſt) debere id, quod animo incluſum habet, aperta fidei profeſſione præſeferre, ſummaque alacritate palam fateri, ac prædicare. Oportet enim fideles eum ſpiritum habere, quo fretus Propheta dixit: *a Credidi, propter quod loquutus ſum*: imitari Apoſtolos, qui ad principes populi reſponderunt: *b Non poſſumus, quæ vidimus, & audivimus, non loqui*: Divi Pauli præclara illa voce excitari: *c Non erubeſco Evangelium: virtus enim Dei eſt in ſalutem omni credenti*: item quo maxime hujus ſententiæ veritas confirmatur: *d Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.*

a *Pſ. 115. 10.*
b *Act. 4. 20.*
c *Rom. 1. 16.*
d *Rom. 10. 15.*

Chr. ſapientia, quæ fide, ſpe, & charitate perficitur, dignitas.

5. *Fidei Chriſtianæ excellentia.*

In Deum. Hinc jam Chriſtianæ ſapientiæ dignitatem, & præſtantiam, ex eaque, quantum divinæ bonitati debeamus, cognoſcere licet, quibus datum eſt, ſtatim ad rei præſtantiſſimæ, maximeque expetendæ cognitionem, quaſi fidei gradibus aſcendere.

Profuer. hac conf. cum iis quæ de cœleſti, & perfectiori Dei cognit. ſect. 6. a. 12. explic.

6. *Quantum differat Chriſtiana de Deo ſapientia a Philoſophica rerum divinarum notitia.*

In hoc enim multum inter ſe differunt Chriſtiana Philoſophia, & hujus ſæculi ſapientia: quod hæc quidem naturalis tantum luminis ductu ab effectibus, & ab iis, quæ ſenſibus percipiuntur, paulatim progreſſa, non niſi poſt longos labores, vix tandem *e* inviſibilia Dei contemplatur, primamque omnium rerum cauſam, & auctorem agnoſcit, atq; intelligit: contra vero illa humanæ mentis aciem ita exacuit, ut in cœlum nullo labore penetrare poſſit, atque divino ſplendore colluſtrata, primum quidem æternum ipſum luminis fontem, deinde, quæ infra ipſum poſita ſunt, intueri: *f* ut nos vocatos eſſe de tenebris in admirabile lumen, quod eſt apud Apoſtolorum Principem, cum ſumma animi jucunditate experiamur *g*, & credentes exultemus lætitia inenarrabili. Recte igitur fideles primo ſe in Deum credere profitentur, cujus majeſtatem, ex *h* Hieremiæ ſententia, incom-

e *Rom. 1. 20.*

Obſcuram quandam Dei cognit. philoſophia vix præſtat.

Chr. ſapientia ad certam Dei notit. adducit.

Fidei ſum. Symb. comprehenſa.

f *1. Pet. 2. 9.*
g *1. Pet. 1. 8.*
h *Jer. 32. 13.*

ehenſibilem eſſe dicimus: a *Lucem enim*, ut ait
olus, *inhabitat inaceſſibilem, quam nullus homi* a 1. Tim. 6.
vidit, ſed nec videre poteſt: cum enim ad Moy- 16.
oqueretur: b *Non videbit me*, inquit, *homo*, *& vi-*
vam, ut mens noſtra ad Deum, quo nihil eſt ſubli- b Ex. 33. 20.
perveniat, neceſſe eſt eam omnino a ſenſibus ab-
tam eſſe: cujus rei facultatem in hac vita naturali-
n habemus. Sed, quamvis hæc ita ſint, c *Non* c act. 14. 16.
it tamen Deus, ut inquit Apoſtolus, *ſemetipſum*
ſtimonio, benefaciens, de cœlo dans pluvias, &
a fructifera, implens cibo, & lætitia corda ho-
n. Quæ cauſa fuit Philoſophis nihil abjectum de
entiendi, &, quidquid corporeum, quidquid con-
n, & admiſtum eſt, ab eo longiſſime removendi,
am bonorum omnium perfectam vim, & copiam
runt, ut ab eo, tanquam a perpetuo quodam, &
auſto fonte bonitatis, ac benignitatis, omnia ad
s creatas res, atque naturas perfecta bona dima-
quem ſapientem, veritatis auctorem & amantem,
n, beneficentiſſimum, & aliis nominibus appella-
t, quibus ſumma, & abſoluta perfectio contine-
cujus immenſam, & infinitam virtutem, omnem
lentem locum, & per omnia pertinentem eſſe di-
it. Hoc ex divinis litteris longe melius conſtat, &
ius, ut illo loco: d *Spiritus eſt Deus*: item; e *Eſtote*
rfecti, ſicut & Pater veſter cœleſtis perfectus eſt;
f *Omnia nuda, & aperta ſunt oculis ejus*: & illud,
lltitudo divitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei: de
h *Deus verax eſt*: &; i *Ego ſum via, & veritas*,
a: præterea, k *Juſtitia plena eſt dextera tua*; deni-
l *Aperis tu manum tuam, & imples omne animal*
ctione: poſtremo; m *Quo ibo a ſpiritu tuo, & quo*
tua fugiam? Et; *Si aſcendero in cœlum, tu illic*
deſcendero in infernum, ades: ſi ſumpſero pennas
diluculo, & habitavero in extremis maris, &c. Et, n Hie 23. 24
quid non cœlum, & terram ego impleo, dicit Do-
? Magna, & præclara hæc ſunt, quæ de Dei na-
ſacrorum librorum auctoritati conſentanea, &
quentia ex rerum effectarum inveſtigatione Phi-
i cognoverunt; quamquam in eo etiam cœleſtis dei doct-
do,

Deus ſuam excell. & bonitatem, Ethnicis, quo ſe magis a terrenis ſenſibus abducerent, per ea, quæ facta ſunt, oſtentavit. Certius, & clarius ſe Deus hom. cognoſcend. prabuit ſuo verbo.

d Jo. 4. 24.
e Mat. 5. 48.
f Hebr. 4. 13.
g Rom. 11. 33
h Rom. 3. 4.
i Joan. 14. 6.
k Pſ. 47. 11.
l Pſ. 144. 16.
m Pſ. 138. 7. 8. 9.

Ad Philoſophicam de Deo notit. cur neceſſaria fuerit fi-

hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, qui eſt primogenitus in multis fratribus; a *nec confunditur vocare nos fratres.* Sive igitur communem creationis, & providentiæ, ſive præcipuam ſpiritualis adoptionis cauſam ſpectes, merito fideles Deum *Patrem* ſe credere profitentur.

a Heb. 2.11.

10. *Ex hac voce* Patris, *quæ colligenda myſteria, & de diſtinctione Perſonarum in divinis.*

Pia meditatio circa nomen Pater, in divinis, & de perſonarum proprietatibus.

b 1. Tim. 6.

2aſcoſto

Tertio Patris nomen unius eſſentia plures eſſe perſonas arguit.

Damaſ. l. de orth. fid. c. 9.

l Praf. Miſſa de ſanct. Trinitate, non ex diſſimilit. eſſentia, ſed externa diſt. proprietatũ, quæ in Perſ. Divinis inveniuntur, exiſtim. eſt.

In Trinitate nihil majus, aut minus.

Symb. Ath.

Dam. l. 1. c. 11. lit. k.

Prima Trin. Perſona cur Patris nomẽ ordinatur.

Verum præter eas notiones, quas explicavimus, *Patris* nomine audito, ad altiora myſteria mentem erigendam eſſe Parochus docebit. Quod enim *b* in luce illa inacceſſibili, quam inhabitat Deus, magis reconditum, & abſtruſum eſt, quodque humana ratio, & intelligentia non conſequi, aut ne ſuſpicari quidem poterat, id *Patris* vocabulo Divina Oracula nobis aperire incipiunt. Indicat autem hoc nomen, in una divinitatis eſſentia non unam tantum perſonam, ſed perſonarum diſtinctionem credendam eſſe. Tres enim ſunt in una divinitate perſonæ, Patris, qui a nullo genitus eſt; Filii, qui ante omnia ſæcula a Patre genitus eſt; Spiritus Sancti, qui itidem ab æterno ex Patre, & Filio procedit. Atqui Pater eſt in una divinitatis ſubſtantia, prima perſona, *qui cum unigenito Filio ſuo, & Spiritu Sancto, unus eſt Deus, unus eſt Dominus, non in unius ſingularitate perſonæ, ſed in unius Trinitate ſubſtantiæ.* Jam vero hæ tres perſonæ, quum in iis quidquam diſſimile, aut diſpar cogitare nefas ſit, ſuis tantummodo proprietatibus diſtinctæ intelliguntur. Pater ſiquidem ingenitus eſt; Filius a Patre genitus; Spiritus Sanctus ab utroque procedit. Atque ita trium perſonarum eandem eſſentiam, eandem ſubſtantiam confitemur, *ut in confeſſione veræ, ſempiternæque Deitatis, & in perſonis proprietatem, & in eſſentia unitatem, & in Trinitate æqualitatem* pie, & ſancte colendam credamus. Nam, quod Patris primam eſſe perſonam dicimus, hoc non ita accipiendum eſt, perinde ac ſi aliquid in Trinitate prius, aut poſterius, majus, aut minus cogitemus: abſit enim hæc a fidelium mentibus impietas, quum eandem æternitatem, eandem gloriæ majeſtatem in tribus perſonis Chriſtiana religio prædicet. Sed Patrem, propterea quod ipſe ſit principium ſine pri-

principio, primam eſſe perſonam, vere, & ſine ulla dubitatione affirmamus: quæ quidem uti Patris proprietate diſtincta eſt, ita in unam illam præcipue hoc convenit, quod Filium ab æterno genuerit: ſemper enim Deum ſimul, & Patrem fuiſſe, nobis ſignificatur, cum Dei, & Patris nomina conjuncta in hac confeſſione pronunciamus. Verum, quoniam in nullius rei, quam hujus omnium altiſſimæ, ac difficillimæ notitia, atque explicatione aut periculoſius verſari, aut gravius errare poſſumus; doceat Parochus, religioſe retinenda eſſe eſſentiæ, & perſonæ propria vocabula, quibus hoc myſterium ſignificatur: & ſciant fideles, unitatem eſſe in eſſentia, diſtinctionem autem in perſonis. Sed hæc ſubtilius exquirere nihil oportet, cum meminerimus illius vocis: *a Qui ſcrutator eſt majeſtatis, opprimetur a gloria*: ſatis enim videri debet, quod fide certum, & exploratum habeamus, nos a Deo (cujus oraculis non aſſentiri, extremæ ſtultitiæ, atque miſeriæ eſt) ita edoctos eſſe. *b Docete*, inquit, *omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Rurſus: *c Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum ſunt*. Oret tamen aſſidue, ac precetur Deum, & Patrem, qui univerſa ex nihilo condidit, *d diſponitque omnia ſuaviter, qui e dedit nobis poteſtatem filios Dei fieri*, qui Trinitatis myſterium humanæ menti patefecit; oret, inquam, ſine intermiſſione, qui divino beneficio hæc credit, ut aliquando in æterna tabernacula receptus, dignus ſit, qui videat, quæ tanta ſit Dei Patris fœcunditas, ut ſeipſum intuens, atque intelligens, parem, & æqualem ſibi Filium gignat: quove modo duorum idem plane, & par charitatis amor, qui Spiritus Sanctus eſt, a Patre, & Filio procedens genitorem, & genitum æterno, atque indiſſolubili vinculo inter ſe connectat; atque ita Divinæ Trinitatis una ſit eſſentia, & trium perſonarum perfecta diſtinctio.

Patris proprietas, Filium ab æterno genuiſſe. Divinitatis Unitas in eſſentia, Trinitas in Perſonis admittenda.

a *Pro. 25. 27.*

b *Mat. 28. 19.*

c *1. Jo. 5. 7.*

d *Sap. 8. 1.*

e *Joan. 1. 12.*

Dei majeſtas multis nominibus in Scripturis exponitur.

11. *Nomine Omnipotentis quid hic intelligamus.*

Omnipotentem. Solent ſacræ literæ multis nominibus Dei ſummam vim, & immenſam majeſtatem explicare, ut oſtendant, quanta religione, & pietate illius ſanctiſſimum nomen colendum ſit; ſed in primis doceat

Omnipotentia Deo frequentius tribuitur.

Parochus, illi omnipotentem vim frequentiſſime tri-
a *Gen. 17.1.* bui. Ipſe enim de ſe dicit: *a Ego Dominus omnipotens.*
Et rurſus Jacob, cum filios ad Joſeph mitteret, ita il-
b *Gen. 43.14* lis precatus eſt: *b Deus autem meus omnipotens faciat*
vobis eum placabilem. Deinde vero in Apocalypſi ſcri-
c *Apoc. 1.8.* ptum eſt: *c Dominus Deus, qui eſt, & qui erat, & qui*
d *Ap. 16.14.* *venturus eſt omnipotens.* & alibi: *d Dies magnus Dei*
omnipotentis appellatur. Nonnunquam etiam pluribus
verbis illud idem ſignificari ſolet. Atque huc pertinet,
e *Luc. 1. 37.* quod dicitur: *e Non erit impoſſibile apud Deum omne*
f *Nu. 11. 23.* *verbum*: &: *f Nunquid manus Domini invalida eſt?*
g *Sap. 12. 18.* Item: *g Subeſt tibi, cum volueris, poſſe.* Et alia gene-
ris ejuſdem: ex quibus variis dicendi formis id per-
cipitur, quod uno Omnipotentis verbo comprehendi
perſpicuum eſt. Intelligimus autem hoc nomine, nihil
eſſe, nihil animo, & cogitatione fingi poſſe, quod De-
us efficere nequeat: etenim non ſolum hæc, quæ tametſi
maxima ſunt, aliquo tamen modo in cogitationem no-
ſtram cadunt, efficiendi poteſtatem habet, nimirum ut
omnia ad nihilum recidant, atque ut plures mundi ex
nihilo repente exiſtant: verum etiam multo majora in
illius poteſtate ſita ſunt, quæ humanæ menti, & intel-
ligentiæ ſuſpicari non licet.

Omnipotens ideo Deus cenſetur, quia omnia poteſt, quæ ſumma ejus perfectioni non repugnant. Dam. l. 2. c. 29. in fin.

12. *Cum Deus ſit omnipotens, peccare tamen, vel falli non poteſt.*

Mentiri, fallere, ignorare, vel peccare ſũt actiones imbecillitatis, non potentiæ.

Neque vero, cum omnia Deus poſſit, mentiri tamen,
aut fallere, aut falli, aut peccare, aut interire, aut igno-
rare aliquid poteſt. Hæc enim in eam naturam cadunt,
cujus imperfecta actio eſt: Deus vero, cujus perfectiſſi-
ma ſemper eſt actio, ideo hæc non poſſe dicitur, quia
poſſe ex infirmitatis eſt, non ſummæ, & infinitæ o-
mnium rerum poteſtatis, quam ille habet. Ita igitur De-
um *Omnipotentem* eſſe credimus, ut ab eo tamen longe
omnia abeſſe cogitemus, quæ perfectæ ejus eſſentiæ
maxime conjuncta, & convenientia non ſunt.

13. *Cur aliis nominibus, quæ de Deo dicuntur, præter-
miſſis, ſolius Omnipotentiæ in Symbolo fiat mentio:
quæque ſint ejus fidei utilitates.*

Omnipotẽtiæ vox quam multa ſuo ambitu concludat.

Recte autem, ſapienterque factum Parochus oſten-
dat, ut, prætermiſſis aliis nominibus, quæ de Deo dicun-
tur,

tur, hoc unum nobis credendum in Symbolo proponeretur. Nam, cum Deum *omnipotentem* agnoſcimus, ſimul etiam fateamur neceſſe eſt, eum omnium rerum ſcientiam habere, omnia item ejus ditioni, & imperio ſubjecta eſſe. Cum vero omnia ab eo fieri poſſe non dubitemus, conſequens omnino eſt, ut cætera etiam explorata de illo habeamus: quæ ſi deſint, quomodo omnipotens ſit, prorſus intelligere non poſſumus. Præterea nulla res tam ad fidem, & ſpem noſtram confirmandam valet, quam ſi fixum in animis noſtris teneamus, nihil non fieri a Deo poſſe. quidquid enim deinceps credere oporteat, quamvis magnum, & admirabile ſit, rerumque ordinem, ac modum ſuperet; illi tamen facile humana ratio, poſtquam Dei omnipotentis notitiam perceperit, ſine ulla hæſitatione aſſentitur: quin potius, quo majora ſint quæ Divina Oracula doceant, eo libentius fidem eis habendam eſſe exiſtimat. Quod ſi boni etiam aliquid expectandum ſit, nunquam animus rei magnitudine, quam exoptat, frangitur; ſed erigit ſeſe, atque confirmat, ſæpe illud cogitans, nihil eſſe, quod ab *omnipotenti Deo* effici non poſſit. Quare hac fide præcipue munitos nos eſſe oportet, vel cum admiranda aliqua opera ad proximorum uſum, & utilitatem edere cogimur, vel cum a Deo precibus impetrare aliquid volumus. Alterum enim ipſe Dominus docuit, cum Apoſtolis incredulitatem objiciens diceret: *a Si habueritis fidem, ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, Tranſi hinc illuc, et tranſibit; et nihil impoſſibile erit vobis.* De altero autem Sanctus Jacobus ita teſtatus eſt: *b Poſtulet in fide, nihil hæſitans: qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui a vento movetur, et circumfertur: non ergo æſtimet homo ille, quod accipiat aliquid a Domino.* Multa præterea hæc fides commoda, atque utilitates nobis præbet: in primis vero ad omnem animi modeſtiam, & humilitatem nos inſtituit: ſic enim inquit Princeps Apoſtolorum: *c Humiliamini ſub potenti manu Dei:* monet etiam non eſſe trepidandum, ubi non ſit timor, ſed unum Deum timendum eſſe, in cujus poteſtate nos ipſi, noſtraque omnia poſita ſunt; inquit enim Salvator noſter: *d Oſtendam vobis, quem timeatis.* Ti-

Damaſc. in Dial. contra Manichæum fol. 48. lit. K.

Omnipotentia perſuaſio fidē & ſpem maxime confirmat.

Fides omnipotentia quando ſit maxime neceſſaria.

a *Mat. 17. 19.*

b *Jac. 1. 6. 7.*

Omnipotentia fides humilitatem, & confidentiam bonam præſtat.

c *1. Pet. 5. 6.*

d *Luc. 12.*

mete eum, qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam. Utimur deinde hac fide ad immenſa erga nos Dei beneficia cognoſcenda, & celebranda. Nam qui Deum omnipotentem cogitat, tam ingrato animo eſſe non poteſt, quin ſæpius exclamet: *a Fecit mihi magna, qui potens eſt.*

Omnipotentia opinio ad laudandum Deum fideles excitat.

a Luc. 1. 49.

14. *Omnipotentia vox non ita Patri hic attribuitur, ut de Filio, vel Spiritu ſancto etiam non dicatur.*

Sed, quod Patrem omnipotentem in hoc Articulo vocamus, neminem eo errore duci oportet, ut arbitretur, ita illi hoc nomen tributum eſſe, ut Filio etiam, & Spiritui ſancto commune non ſit. Nam *b* quemadmodum Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum ſanctum, neque tamen tres Deos, ſed unum Deum eſſe dicimus; ita æque Patrem, ac Filium, & Spiritum ſanctum omnipotentem, neque tamen tres omnipotentes, ſed unum omnipotentem eſſe confitemur. At vero præcipua quadam ratione Patrem, quia omnis originis fons eſt, hoc nomine vocamus; uti etiam Filio, qui æternum Patris verbum eſt, ſapientiam, & Spiritui ſancto, qui utriuſque amor eſt, bonitatem tribuimus; quamvis hæc, & alia hujuſmodi nomina communiter de tribus perſonis ex Catholicæ fidei regula dicantur.

b Athanaſ. in Symb. Damaſc l. 1. de fid. orth. c. 10. & 11. Idem li. 1. c. 15. in fin.

15. *Quo pacto, quaque de cauſa Deus cœlum, & terram creaverit.*

Creatorem cœli, & terræ. Quam neceſſarium fuerit, omnipotentis Dei cognitionem paulo ante fidelibus tradi, ex iis, quæ nunc de univerſorum creatione explicanda erunt, perſpici poteſt. Tanti enim operis miraculum facilius creditur, quod nullus de immenſa creatoris poteſtate dubitandi locus relinquitur. Deus enim non ex materia aliqua mundum fabricatus eſt, ſed ex nihilo creavit; idque nulla vi, aut neceſſitate coactus, ſed ſua ſponte, & voluntate inſtituit. Neque vero ulla alia fuit cauſa, quæ illum ad opus creationis impelleret, niſi ut rebus, quæ ab ipſo effectæ eſſent, bonitatem ſuam impertiretur: nam Dei natura, ipſa per ſe beatiſſima, nullius rei indigens eſt, ut inquit David: *c Dixi Domino Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Quemadmodum autem ſua bonitate adductus,

Deus, ut ſuam bonitatem aliis cõmunicaret mundum ex nihilo creav: Dam. lib. 2. de orth. fid. cap. 2.

c Pſal. 15. I. no 3

a quæcunque voluit, fecit; ita non exemplum aliquod aut formam, quæ extra ſe poſita eſſet, cum univerſa conderet, ſequutus eſt; verum, quia rerum omnium exemplar divina intelligentia continetur, id ſummus artifex in ſe ipſo intuens, ac veluti imitatus, ſumma ſapientia, & infinita virtute, quæ ipſius propria eſt, rerum univerſitatem initio procreavit. *b Ipſe enim dixit, & facta ſunt: ipſe mandavit, & creata ſunt.*

Deus in ſua creatione nulla idea extrinſeca uſus eſt, ſed ex ſeipſo exemplar ſumpſit.
a Pſal. 113.
b Pſal. 148. 5.

16. Quid per cœlum, & terram hoc loco intelligendum ſit.

Verum cœli, & terræ nomine, quidquid cœlum, & terra complectitur, intelligendum eſt. Nam præter cœlos, *c* quos opera digitorum ejus Propheta appellavit, Solis etiam ſplendorem, Lunęque, & cæterorum ſiderum ornatum addidit; atque, *d* ut eſſent in ſigna, & tempora, & dies, & annos, ita cœlorum orbes certo, & conſtanti curſu temperavit, ut nihil perpetua eorum converſione mobilius, nihil mobilitate illa certius videri poſſit.

Dam. l. 2. c. 5.
Pſal. 145.
c Pſal. 8.
d Gen. 1.

17. De creatione cœlorum ſpiritualium, ideſt Angelorum.

Præterea ſpiritualem naturam, innumerabileſque Angelos, qui Deo miniſtrarent, atque aſſiſterent, ipſe ex nihilo creavit, quos deinde admirabili gratiæ ſuæ, & poteſtatis munere auxit, atque ornavit. Nam, cum illud ſit in divinis litteris, *e Diabolum in veritate non ſtetiſſe*, perſpicuum eſt, eum, reliquoſque deſertores Angelos ab ortus ſui initio gratia præditos fuiſſe: de quo ita eſt apud Sanctum Auguſtinum: *Cum bona voluntate, ideſt, cum amore caſto, quo illi adhærent, Angelos creavit, ſimul in eis & condens naturam, & largiens gratiam.* Unde ſine bona voluntate, hoc eſt, Dei amore, numquam ſanctos Angelos fuiſſe credendum eſt. Quod autem ad ſcientiam attinet, extat illud ſacrarum litterarum teſtimonium: *f Tu Domine mi rex, ſapiens es, ſicut habet ſapientiam Angelus Dei, ut intelligas omnia ſuper terram.* Poteſtatem denique eis tribuit divinus David illis verbis: *g Potentes virtute, facientes verbum illius;* atque ob eam rem ſæpe in ſacris litteris *h* virtutes, & exercitus Domini appellantur. Sed, quamvis omnes ii cœleſtibus donis ornati fuerint, plurimi tamen, qui a Deo parente, & creatore ſuo defecerunt, ex altiſſimis illis ſedibus deturbati, atque in obſcuriſſimum

Fulg. l. de fide ad Petr. Diac. c. 3.
e Joan. 8. 44.
Angeli omnes in gratia creati.
Aug. lib 12. de Civ. Dei cap. 9.
Sapientes Angeli.
Alex. de Ales 2. p. q. 19. memb. 2.
S. Tho. 1. p. q. 62. ar. 3.
f 2. Reg. 14. 20.
g Pſal. 102. 20.
Angeli cur virtutes vel exercitus Domini dicantur.
h Pſal. 23. 45. & 58. Iſa. 6

Angeli apoſtatæ in æternas pœnas conjecti.
a 2. Pet. 2. 4. Ep. Jud ſe. 6. Job 26. b Pſal. 103.

terræ carcerem incluſi, æternas ſuperbiæ ſuæ pœnas luunt: de quibus Princeps Apoſtolorum ſcribit in hunc modum; *a Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in judicium reſervari.*

18. *De Terra creatione.*

Terra orbis centrum. c Ibid. Terra arboribus & plantis, & anim. d Gen. 1.

At vero *b* terram etiam ſuper ſtabilitatem ſuam fundatam Deus verbo ſuo juſſit in media mundi parte conſiſtere, effecitque, *c* ut *aſcenderent montes, & deſcenderent campi in locum, quem fundavit eis;* ac, ne aquarum vis illam inundaret, terminum poſuit, quem *non transgredientur, neque convertentur operire terram.* Deinde non ſolum arboribus, omnique herbarum, & florum varietate conveſtivit, atque ornavit, ſed innumerabilibus etiam animantium generibus, quemadmodum antea aquas, & aera, ita etiam terras complevit.

19. *De creatione Hominis.*

Homo immortalis & impaſſibil. creatus etiã ſecundum corpus. Conc. Milev. can. 1. Et de conſecr. diſt. 4. can. 152. Homin. anima lib. arbit. particeps creata, & in illa ratio domina ſenſitivi appetitus inſtituta. Anima cum origin. juſtitia creata.

Poſtremo Deus ex limo terræ *d* hominem ſic corpore affectum, & conſtitutum effinxit, ut non quidem naturæ ipſius vi, ſed divino beneficio immortalis eſſet, & impaſſibilis. Quod autem ad animam pertinet, eum ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam formavit, liberumque ei arbitrium tribuit; omnes præterea motus animi, atque appetitiones ita in eo temperavit, ut rationis imperio nunquam non parerent. Tum originalis juſtitiæ admirabile donum addidit, ac deinde cæteris animantibus præeſſe voluit: quæ quidem facile erit Parochis ad fidelium inſtitutionem ex ſacra Geneſis hiſtoria cognoſcere.

20. *Cœli, & Terræ nomine viſibilia omnia, & inviſibilia comprehenduntur.*

An amiſſa poſt Adæ peccatũ juſt. etiam liberũ hominis arbitriũ ſit extinctum, declaratur ſeſ. 6. Conc. Tri. ca. 4. 5. & c. Cœli, & terræ nomine omnia viſib.

Hæc igitur de univerſorum creatione, cœli & terræ verbis, intelligenda ſunt; quæ omnia breviter quidem Propheta complexus eſt illis verbis: *e Tui ſunt cœli, & tua eſt terra: orbem terræ, & plenitudinem ejus tu fundaſti:* ſed multo etiam brevius Patres Nicæni Concilii, additis in Symbolo duobus illis verbis *viſibilium, & inviſibilium,* ſignificaverunt. Quæcunque enim rerum univerſitate comprehenduntur, atque a Deo creata eſſe confitemur, ea vel ſub ſenſum cadunt, & viſibilia di-

cuntur; vel mente, & intelligentia percipi a nobis poſſunt, quæ inviſibilium nomine ſignificantur.

lia,& inviſibilia denot.
e Pſal.88.12. Symb. Nic.

21. *Res Dei virtute condita, citra ipſius gubernationem & providentiam, ſubſiſtere non poſſunt.*

Res condita Dei virtute, & providentia ſubſiſt.& gubernatur.

Nec vero ita Deum creatorem, atque effectorem omnium credere oportet, ut exiſtimemus, perfecto abſolutoque opere, ea, quæ ab ipſo effecta ſunt, deinceps ſine infinita ejus virtute conſtare potuiſſe. Nam quemadmodum, omnia ut eſſent, Creatoris ſumma poteſtate, ſapientia, & bonitate effectum eſt: ita etiam, niſi conditis rebus perpetua ejus providentia adeſſet, atque eadem vi, qua ab initio conſtitutæ ſunt, illas conſervaret, ſtatim ad nihilum reciderent. Atque id Scriptura declarat, cum inquit; *a Quomodo poſſet aliquid permanere, niſi tu voluiſſes: aut quod a te vocatum non eſſet, conſervaretur?*

a Sap.11.16. Pſal. 103. Joan. 5.

22. *Deus ſua gubernatione ſecundarum cauſarum vim non evertit.*

Deus ita res a ſe conditas gubernat, ut tamen ſecūdarum cauſarū virtutē non evertat, ſed hanc etiam præveniat.

Non ſolum autem Deus univerſa, quæ ſunt, providentia ſua tuetur, atque adminiſtrat; verum etiam, quæ moventur, & agunt aliquid, intima virtute ad motum, atque actionem ita impellit, ut, quamvis ſecundarum cauſarum efficientiam non impediat, præveniat tamen; cum ejus occultiſſima vis ad ſingula pertineat, &, quemadmodum Sapiens teſtatur, *b attingat a fine uſque ad finem fortiter, & diſponat omnia ſuaviter.* Quare ab Apoſtolo dictum eſt, cum apud Athenienſes enunciaret Deum, quem ignorantes colebant: *c non longe eſt ab unoquoque noſtrum: in ipſo enim vivimus, & movemur, & ſumus.*

b Sap. 8.1.
c Act.17.27.28.

23. *Rerum creatio ſoli Patri tribuenda non eſt.*

Creationis opus toti Trinis comune eſt. Ex ipſo Patre effect. & per ipſum Filium e.ēpl[a]iter, & in ipſo Spiritu ſancto ſinal.

Atque hæc de Primi Articuli explicatione ſatis fuerint, ſi tamen illud etiam admonuerimus, creationis opus omnibus ſanctæ, & individuæ Trinitatis perſonis commune eſſe. Nam hoc loco, ex Apoſtolorum doctrina, Patrem creatorem cœli, & terræ confitemur: in ſcripturis ſacris legimus de Filio; *d Omnia per ipſum facta ſunt:* & de Spiritu ſancto; *e Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas:* & alibi: *f Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris ejus omnis virtus eorum.*

d Joan. 1. 3.
e Gen. 1. 2.
f Pſal. 32.6.

DE SECUNDO SYMBOLI ARTICULO.

CAPUT II.

ANDREAS.

Et in Jeſum Chriſtum, Filium Dei unicum Dominum noſtrum.

1. *De ſecundo Articulo, & de profeſſionis ejus utilitate.*

Parochus docebit, Confeſſione æterna Chriſti Nativitatis noſtra ſalutis fundament.

a 1. *Jo.* 4.15.

b *Mat.* 16.17 2. *Cor.* 12.11.

MIrificam, & uberrimam eſſe utilitatem, quæ ex hujus Articuli fide, & confeſſione confluxit ad humanum genus, & illud ſancti Joannis teſtimonium oſtendit: *a Quiſquis confeſſus fuerit, quoniam Jeſus eſt Filius Dei, Deus in eo manet, & ipſe in Deo*, & beatitudinis præconium declarat, quod a Chriſto Domino tributum eſt Principi Apoſtolorum: *b Beatus es, Simon Bariona,* quia

quia caro, & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt. Hoc enim fundamentum firmiſſimum eſt noſtræ ſalutis, ac redemptionis.

2. *Unde magnitudo beneficii hoc articulo propoſiti potiſſimum cognoſcatur.*

Sed quoniam admirabilis hujus utilitatis fructus maxime ex fœliciſſimi illius ſtatus ruina intelligitur, in quo Deus primos homines collocarat, incumbat in hanc curam Parochus, ut fideles communium miſeriarum, & ærumnarum cauſam cognoſcant. Cum enim a Dei obedientia deſciviſſet Adam, interdictumque violaſſet illud, *a Ex omni ligno paradiſi comede; de ligno autem ſcientiæ boni, & mali ne comedas: in quo cunque enim die comederis ex eo, morte morieris*: in ſummam illam incidit calamitatem, ut ſanctitatem, & juſtitiam, in qua conſtitutus fuerat, amitteret, & reliqua ſubiret mala, quæ ſancta Tridentina Synodus uberius explicavit. Propterea vero peccatum, & peccati pœnam in uno Adam non conſtitiſſe commemorabit, ſed ex eo, tanquam ex ſemine, & cauſa, ad omnem poſteritatem jure permanaſſe.

3. *Nullus, præter Chriſtum, genus humanum potuit reſtaurare.*

Cum igitur ex altiſſimo dignitatis gradu concidiſſet noſtrum genus, ſublevari inde, & in priſtinum locum reſtitui nullo modo poterat hominum, aut Angelorum viribus: quare reliquum erat illud ruinæ, & malorum ſubſidium, ut Dei filii infinita virtus, aſſumpta carnis noſtræ imbecillitate, *b* infinitam tolleret peccati vim, *c* & nos reconciliaret Deo in ſanguine ſuo.

4. *Citra redemptionis fidem nullus unquam ſalvari potuit; & propterea Chriſtus a mundi initio ſæpe prænunciatus eſt.*

Hujus autem redemptionis fides, & confeſſio hominibus ad ſalutem conſequendam neceſſaria eſt, ſemperque fuit, quam Deus initio præmonſtravit: nam in illa damnatione humani generis, quæ ſtatim peccatum conſequuta eſt, oſtenſa etiam fuit ſpes redemptionis illis verbis, quibus proprium Diabolo damnum, quod

Nemo poteſt dicere. Dominus Jeſus, niſi in Spiritu Sancto.

Juſtit. orig. deperdita, per ſolũ Dei Filium recuperata.

Hic ponitur cauſa occaſionalis, & acceſſoria Incarnat. Filii Dei, ut veniret mortalis, & paſſibilis, ſed initio ponitur cauſa prima, & per ſe.

a *Gen. 2.19.*
Trid. Sy. ſeſ. 5. can. 1. & 2. & ſeſſ. 6. can. 1.

Peccatum Adæ ad poſteros eſt propagatum. Conc. Tr. ſeſ. 5. ca. 2. & 3. Dam. li. 2. c. 11, & 30.

Genus humanum non potuit ullius creaturæ vírib. reſtitui. Vide Concil. Trid. ſeſſ. 6. can. 1. & 2.

b *Joan. 1.29.*
c *Rom. 5.10.*

Redemptionis fides ad ſalut. ſempe

neceſſaria, & mox poſt hominis lapſũ divinitus fuit oſtenſa.

Primum ſub lege naturæ.

D. Th. 2. 2. q. 2. art. 7.

ex liberatione hominum facturus erat, denunciavit; a *Inimicitias ponam inter te, & mulierem; ſemen tuum, & ſemen illius; ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo ejus*: & deinceps eandem promiſſionem ſæpe confirmavit, majoremque ſui conſilii ſignificationem iis præſertim hominibus dedit, quibus voluit ſingularem benevolentiam præſtare: inter cæteros vero *b* Patriarchæ Abrahæ, cum ſæpenumero hoc myſterium ſignificaſſet, tum eo tempore apertius declaravit, cum ille Dei juſſis obediens, filium ſuum unicum Iſaac immolare voluit. inquit enim: *c Quia feciſti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum, ſicut ſtellas cœli, & velut arenam, quæ eſt in littore maris: poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum tuorum, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, quia obediſti voci meæ.* Ex quibus verbis facile colligi poterat, ex progenie Abrahæ futurum, qui omnibus ab immaniſſima Satanæ tyrannide liberatis ſalutem afferret: illum autem Dei filium, natum ex ſemine Abrahæ ſecundum carnem, fore neceſſe erat. Non ita multo poſt Dominus, ut ejuſdem promiſſionis memoria conſervaretur, idem fœdus cum Jacob Abrahæ nepote ſancivit. *d Nam cum ille in ſomnis vidit ſcalam ſtantem ſuper terram, & cacumen illius tangens cælos, Angelos quoque Dei aſcendentes, & deſcendentes per eam*, ut teſtatur Scriptura; audivit etiam Dominum innixum ſcalæ dicentem ſibi: *e Ego ſum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Iſaac: terram, in qua dormis, tibi dabo, & ſemini tuo: eritque ſemen tuum, quaſi pulvis terræ. Dilataberis ad orientem, & occidentem, & ſeptentrionem, & meridiem, et benedicentur in te, et in ſemine tuo cunctæ tribus terræ.* Neque poſtea deſtitit Deus eadem ſui promiſſi memoria renovanda, & generi Abraham, & multis præterea hominibus Salvatoris expectationem commovere: ſiquidem Judæorum republica, & religione conſtituta, notior populo ſuo fieri cœpit: nam & mutæ res ſignificarunt, & homines prædixerunt, quæ, & quanta nobis bona Salvator ille, & Redemptor noſter Chriſtus Jeſus allaturus eſſet. Ac *f* Prophetæ quidem, quo-

a Gen. 3. 15.

b Gen. 12. 17. & 18. 1. 2.

c Gen. 22. 17.

d Gen. 28. 12.

e Gen. 28. 13. 14.

Sub lege ſcripta ſæpius memoria redempt. humana renovata per ſacrificia, typos, & prædictiones Prophetarum.

f Pſal. 2. 25. 48. & 119. Iſa. 28. 9. 11.

quorum mens cœleſti lumine illuſtrata fuit, Filii Dei ortum, admirabilia opera, quæ homo natus effecit, doctrinam, mores, conſuetudinem, mortem, reſurrectionem, cæteraque ejus myſteria, hæc omnia, quaſi tunc adeſſent, palam docentes, populo prænunciarunt; ita ut, ſi futuri, & præteriti temporis tollatur diverſitas, nihil jam inter Prophetarum prædicta, & Apoſtolorum prædicationem, nihil inter veterum Patriarcharum fidem, & noſtram intereſſe videamus. Sed jam de ſingulis Articuli partibus dicendum videtur.

5. *De Jeſu nomine, et quod Chriſto proprie conveniat.*

Jeſus proprium eſt nomen ejus, qui Deus, & homo eſt (quod Salvatorem ſignificat) non quidem fortuito, aut hominum judicio, & voluntate, ſed Dei conſilio, & præcepto illi impoſitum. Angelus enim Mariæ matri ita annunciavit: a *Ecce concipies in utero, et paries filium, et vocabis nomen ejus Jeſum.* Ac deinde Joſeph virginis ſponſo non ſolum ut eo nomine puerum appellaret, præcepit, ſed etiam, cur ita nominandus eſſet, declaravit. inquit enim: b *Joſeph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt: pariet autem filium, et vocabis nomen ejus Jeſum: ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum.*

6. *Non eſt eadem ratio, cur aliis quibuſdam hominibus idem nomen ſit tributum.*

Multi quidem eo nomine fuerunt in divinis litteris. nam idem nomen Nave filio fuit, qui Moyſi ſucceſſit, & populum a Moyſe ex Ægypto liberatum, in terram promiſſionis, quod illi negatum fuerat, deduxit. eodem etiam nomine filius Syrach Jeroſolymita qui renovavit ſapientiam de corde ſuo, & Joſedech ſacerdotis filius, appellati ſunt. Sed quanto verius Salvatorem noſtrum hoc nomine appellandum exiſtimabimus? qui non uni alicui populo, ſed univerſis omnium ætatum hominibus, non quidem fame, aut Ægyptiaco, vel Babylonico dominatu oppreſſis, ſed in umbra mortis ſedentibus, & duriſſimis peccati, & diaboli vinculis obſtrictis, lucem, libertatem, & ſalutem dederit: qui eis cœleſtis regni jus, & hæreditatem acqui-

& 52. per totum Hie. 23. 5. 30 Da. 7. & alibi ſæpe. Patriarcharum, Proph. & Apo. fides ſola temporis circũſtantia differt. Jeſus nomen humani generis redẽpt. Dei præcepto fuit impoſit.

a *Luc.* 1. 31. *Iſa.* 7. 14. *D. Th.* 3 *p. q.* 37. *art.* 2.

b *Matt.* 1. 20. 21.

Joſue fil. Nũ. a LXX. dic. paſſim Jeſus. Eccl. 47. 1. *Jeſus filius Syrach. Eccl.* 50. 29. *Jeſus filius Joſedech apud Eſdram, Aggaum, & Zachariam ſæpe, & iſte eſt ille qui fuit Eliezer apud Lucam c.* 3. 29. *Jeſus nomen propriiſſime Chriſto convenit, qui ut Rex reddidit libertatem, ut Propheta lucem & ut Sacerdos ſalut*

Iſa. 7. 14. Zach. 6. 12. Jeſu nomen ſua ãplitud. quicquid aliis nominib. per Prophet. Chriſto fuit attributum, complectitur

ſiverit: qui eos Deo Patri reconciliaverit: in illis Chriſtum Dominum adumbratum videmus, a quo iis beneficiis, quæ diximus, cumulatum eſt genus humanum. Quæ præterea nomina *a* prædicta ſunt, Dei filio divinitus imponenda, ad unum hoc Jeſu nomen referuntur: cum enim cætera ſalutem, quam nobis daturus erat, aliqua ex parte attingerent, hoc ipſum univerſæ ſalutis humanæ vim, rationemque complexum eſt.

Chriſtus eſt officii, & dignitat. nom. b 1. Reg. 12. 15. 24. & 26. 9. 1. Par. 16. 22. Pſal. 104. 15. Sacerdotum officiũ. c Exod. 29. 6. & 40. 15. 1. Reg. 9. 1. Regum offic. d Luc. 8. 11. 12. Num. 3. 3. 2. Reg. 10. 2. & 16. 22. 2. Reg. 4. 3. e 3. Re. 10. 15. Sacerdot. & Reges quare ſoliti ſint inungi. Proph. inuncti. Filius Dei incarn. triũ Perſonarum officia quia ſuſcepit, ideo Chriſtus dictus eſt. Chriſtus non humano auxilio ad ternas illas dignitates eſt evectus, nec

7. *Quid ſibi hic velit Chriſti nomen, & quot rationibus Jeſu noſtro conveniat.*

Jeſu nomini Chriſti etiam nomen additum eſt, quod unctum ſignificat, & honoris, & officii nomen eſt, nec unius rei proprium, ſed commune multorum: nam veteres illi *b* Patres noſtri Chriſtos appellabant ſacerdotes, *c* & reges, quos Deus propter muneris dignitatem ungi præceperat. Sacerdotes enim ii ſunt, qui populum aſſiduis precibus Deo commendant, qui ſacrificia Deo faciunt, qui pro populo deprecantur. Regibus autem populorum gubernatio commiſſa eſt, ad eoſque pertinet maxime legum auctoritatem, innocentium vitam tueri, & nocentium audaciam ulciſci. Quoniam igitur utraque harum functionum Dei majeſtatem referre in terris videtur, ideo qui vel ad regium, vel ad ſacerdotale munus obeundum delecti erant, *d* unguento ungebantur. Prophetas etiam ungendi *e* mos fuit, qui Dei immortalis interpretes, & internuncii cœleſtia arcana nobis aperuerunt, atque ad emendandos mores ſalutaribus præceptis, & futurorum prædictione hortati ſunt. At vero cum Jeſus Chriſtus Salvator noſter in mundum venit, trium perſonarum partes, & officia ſuſcepit, Prophetæ, Sacerdotis, ac Regis; atque ob eas cauſas Chriſtus dictus eſt, & unctus ad illorum munerum functionem, non quidem alicujus mortalis opera, ſed cœleſtis Patris virtute, non terreno unguento, ſed ſpirituali oleo; quippe quum in ſanctiſſimam ejus animam Spiritus ſancti plenitudo, gratiaque, & omnium donorum uberior copia effuſa ſit, quam ulla alia creata natura capere potuerit: atque id præclare Propheta oſtendit, cum Redempto-

rem

rem ipſum affatus diceret: *a Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Idem etiam, ac multo apertius Iſaias iis verbis demonſtravit: *b Spiritus Domini ſuper me, eo quod unxerit Dominus me, ad annunciandum manſuetis miſit me.* Itaque Jeſus Chriſtus c ſummus Propheta, & magiſter fuit, qui nos Dei voluntatem docuit, & a cujus doctrina orbis terrarum Patris cœleſtis cognitionem accepit: quod ei nomen præclarius, ac præſtantius convenit, quod omnes, quicunque Prophetæ nomine dignati ſunt, ejus diſcipuli fuerunt, atque ob illam præcipue cauſam miſſi, ut Prophetam hunc, qui ad ſalvandos omnes venturus erat, prænunciarent. Chriſtus item ſacerdos fuit, non quidem ex ordine, ex quo in veteri lege Leviticæ tribus ſacerdotes extiterunt, verum ex illo, de quo David Propheta cecinit: *d Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* Cujus rei argumentum Apoſtolus ad e Hebræos ſcribens, accurate perſequutus eſt. Sed Chriſtum, non ſolum ut Deus, verum ut homo, ac noſtræ naturæ particeps eſt, regem etiam agnoſcimus, de quo Angelus teſtatus eſt: *f Regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis:* quod quidem Chriſti regnum ſpirituale eſt, atque æternum, in terriſque inchoatur, in cœlo perficitur. Ac regis quidem officia admirabili providentia ſuæ præſtat Eccleſiæ. Ipſe eam regit: ipſe ab hoſtium impetu, atque inſidiis tuetur: ipſe ei leges præſcribit: ipſe non ſolum ſanctitatem, & juſtitiam largitur, verum etiam ad perſeverandum facultatem, & vires præbet. Quanquam autem hujus regni finibus tam boni, quam mali contineantur, atque adeo omnes homines jure ad illud pertineant: ii tamen præ cæteris ſummam regis noſtri bonitatem, & beneficentiam experiuntur, qui ex ejus præceptis integram, atque innocentem vitam degunt. Neque vero hoc illi regnum hæreditario, aut humano jure obtigit, tametſi genus g a clariſſimis regibus duceret; ſed Rex fuit, propterea quod Deus in illum hominem contulit, h quidquid poteſtatis, amplitudinis, dignitatis hominis natura capere poſſet. Illi igitur totius mun-

terreno unguento inunctus.
a *Pſal. 44. 8. Hebr. 1. 9. Ful. l. 3. ad Traſim. Reg. cap. 14.*
b *Iſa. 61. 1. Luc. 4. 18.*
Chriſtus Prophetarum ſummus.
c *Deut. 18. 15.*
Chriſtus Sacerdos.
Bern. ſer. 15. ſup. Cant. poſt med.
d *Pſ. 109. 4.*
e *Heb. 5. 6.*
Chri. juxta utramque naturam eſt Rex.
f *Luc. 1. 33.*
Chriſti regnum ſpirituale eſt quod paulo poſt ar. 6. ſe. 5. oſtēdetur.
Chriſt. quib. modis Regis officiū obeat.
Videatur ſecunda petitio Dominicæ orationis.
Omnes homines ad Chri. regnū generali quadam ratione pertinent, peculiarius tamen ſoli boni.
Chriſtus jure divino ſecū-

Cum humanā etiam naturā totius mundi Rex. mundi regnum tradidit, eique omnia, quod jam fieri cęptum eſt, plene, ac perfecteque in die judicii ſubjicientur.

g *Mat.* 1. 6. 7. 8.
h *Matt.* 28. 18.

8. *Quo pacto Jeſum Chriſtum Filium Dei unicum nos credere, & confiteri conveniat.*

a *Joan.* 7. 17. *Apoc* 17, 19. 2. *Cor.* 15. 27. 28.
Filius Dei verus Deus eſt, & aliis duabus Perſonis omnino æqualis.
Dam. l. 1. de orth. fid. c. 8.
b *Joan.* 1. 1.

Filium ejus unicum. His verbis altiora myſteria de Jeſu credenda, & contemplanda fidelibus proponuntur; nimirum Filium Dei eſſe, & verum Deum, ſicuti Pater eſt, qui eum ab æterno genuit. Præterea illum Divinæ Trinitatis ſecundam perſonam, aliis duabus omnino æqualem confitemur: nihil enim impar, & diſſimile in divinis Perſonis aut eſſe, aut fingi animo debet, cum unam omnium eſſentiam, voluntatem, poteſtatem agnoſcamus. quod cum multis pateat divinæ Scripturæ oraculis, tum præclariſſime illud oſtendit ſancti Joannis teſtimonium: *b In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Sed, cum Jeſum Filium Dei eſſe audimus, nihil terrenum, aut mortale de ejus ortu cogitandum eſt: verum ortum illum, quo ab omni æternitate Pater Filium genuit, quem ratione percipere, atque perfecte intelligere nullo modo poſſumus, conſtanter credere, & ſumma animi pietate colere debemus, ac veluti myſterii admiratione obſtupefacti, illud cum Propheta dicere: *c Generationem ejus quis enarrabit.* Hoc igitur credendum eſt, Filium ejuſdem eſſe naturæ, ejuſdem poteſtatis, & ſapientiæ cum Patre, ut in Symbolo Nicæno explicatius confitemur. inquit enim; *Et in unum Dominum Jeſum Chriſtum, Filium Dei unigenitum: & ex Patre natum ante omnia ſæcula; Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, conſubſtantialem Patri, per quem omnia facta ſunt.*

Spiritualis Filii Dei ex Patre nativitas, admiranda potius quā ſcrutāda. *Fulg.* l. 3. ad Monim. cap 7.
c *Iſa.* 53. 8.
Ex Sym. Ni. 1. & *Conſtāt.* can. 7. & *Gr. Naz.* or. 40. *Dam.* li 1. de orth, fid. c. 8.

9. *De modo generationis æternæ, ducta ſimilitudine a rebus creatis; & de duplici nativitate, & filiatione Chriſti.*

Modus æternæ Chriſti generationis ſimilitudine declaratur.
d *Jo.* 1. 1.

Ex omnibus autem, quæ ad indicandum modum, rationemque æternæ generationis ſimilitudines afferuntur, illa propius ad rem videtur accedere, quæ ab animi noſtri cogitatione ſumitur: quamobrem ſanctus Joannes filium ejus *d Verbum* appellat. Ut enim

mens

mens noſtra, ſeipſam quodammodo intelligens, ſui effingit imaginem, quam Verbum Theologi dixerunt; ita Deus, quantum tamen Divinis humana conferri poſſunt, ſeipſum intelligens, Verbum æternum generat. Etſi præſtat contemplari, quod fides proponit, & ſincera mente Jeſum Chriſtum verum Deum, & verum hominem credere & confiteri, genitum quidem, ut Deum, ante omnium ſæculorum ætates, ex Patre, ut hominem vero, natum in tempore, ex matre Maria virgine. Et quanquam duplicem ejus nativitatem agnoſcamus, unum tamen Filium eſſe credimus. Una enim perſona eſt, in quam divina, & humana natura convenit.

S. Th. de hac de generatione æterna profunde ſe habet in 1. ſent. diſt. 10. q. 6. li. A & H. & idem 3. diſt. 5. q. unica.

Duplex Chriſti nativitas nõ facit duos Filios, licet duas filiationes.

Ath. in Sym.

10. *Quomodo Chriſtus fratres habere, vel non habere cenſendus ſit.*

Et, quod ad divinam generationem attinet, nullos fratres, aut cohæredes habet, cum ipſe Patris unicus Filius, *a* nos vero homines figmentum, & opus manuum ejus ſimus. At ſi humanum ortum conſideremus, *b* multos ille non ſolum fratrum nomine appellat, ſed fratrum etiam loco habet, ut una cum eo paternæ hæreditatis gloriam adipiſcantur: Ii ſunt, qui fide Chriſtum Dominum receperunt, & fidem, quam nomine profitentur, re ipſa, & charitatis officiis præſtant: quare *primogenitus in multis fratribus* ab Apoſtolo vocatur.

Pluribus hæc explicantur ſeſſ. 9. c. 9. de oratione Dominica.

a *Iſa. 64. 8.*

b *Hebr. 2. 12.*

Fratres Chriſti qui ſint.

Rom. 8. 29.

11. *Chriſtus ſecundum utramque naturam Dominus noſter dicitur.*

Dominum noſtrum. Multa ſunt, quæ de Salvatore noſtro in ſacris litteris dicuntur: quorum alia, ut Deus eſt, alia, ut homo, ipſi convenire perſpicuum eſt, quoniam a diverſis naturis diverſas earum proprietates accepit. Igitur vere dicimus Chriſtum eſſe omnipotentem, æternum, immenſum, quod a divina natura habet. Rurſum de illo dicimus, paſſum, mortuum eſſe, reſurrexiſſe, quæ naturæ hominum convenire nemo dubitat. Verum, præter hæc, quædam alia utrique naturæ congruunt, ut hoc loco, cum *Dominum noſtrum* dicimus. Igitur, ſi ad utramque naturam hoc nomen *referatur*, merito Dominus noſter prædicandus eſt.

Diverſa proprietates juxta diverſas naturas Chriſto tribuuntur.

Communicatio idiomatum eſt in Chriſti perſona ratione diverſarum naturarum.

Chriſtus juxta utramq; naturã noſter Dominus eſt.

Dam. l. 4. de orth. fid. ca. 19.

eſt. Nam quemadmodum ipſe æternus Deus eſt, uti Pater, ita etiam omnium rerum æque Dominus eſt, ac Pater; & quemadmodum ipſe, & Pater non eſt alius, atque alius Deus, ſed idem plane Deus, ita etiam ipſe, & Pater non eſt alius, atque alius Dominus. Sed recte etiam multis rationibus, ut homo eſt, Dominus noſter appellatur. Ac primum quidem, quoniam ipſe Redemptor noſter fuit, atque a peccatis nos liberavit, jure hanc poteſtatem accepit, ut vere Dominus noſter eſſet, ac diceretur. Ita enim Apoſtolus docet: a *Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Jeſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, et infernorum: et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jeſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.* Atque ipſe de ſe poſt reſurrectionem, b *Data eſt*, inquit, *mihi omnis poteſtas in cœlo, et in terra.* Ob eam quoque rem Dominus dicitur, quod in una perſona duæ naturæ, divina, & humana conjunctæ ſint. Hac enim admirabili conjunctione meruit, ut quamvis pro nobis mortuus non eſſet, tamen Dominus conſtitueretur, communiter quidem omnium rerum, quæ conditæ ſunt, præcipue autem fidelium, qui illi parent, atque ſummo animi ſtudio inſerviunt.

Atha. in Sy. Pſal. 67. Iſa. 42. Joan. 13. Apoc. 19.

a Philip. 2. 9.

b Mat. 28. 18

Unio hypoſtatica cauſa eſt, cur Chriſtus Dominus dicitur etiam ſi Adam non peccaſſet.

Leo Papa ſerm. 2 de Nat. Chriſti. Greg. Naz. orat. 38. Scot. 3. diſt. 7. q. 3. D. Th. 2. 2. q. 2. art. 7.

12. *Chriſtiani ſe totos Jeſu Chriſto, principe tenebrarum conculcato, tradere debent.*

Quod igitur reliquum eſt, Parochus fidelem populum ad eam rationem cohortabitur, ut ſciat, æquiſſimum eſſe, præ cæteris hominibus nos, qui ab eo nomen invenimus, Chriſtianique vocamur, & quanta ille in nos beneficia contulerit, ignorare non poſſumus, ob id maxime, quod ejus munere hæc omnia fide intelligimus, æquum eſſe, inquam, nos ipſos, non ſecus ac mancipia, redemptori noſtro domino in perpetuum addicere, & conſecrare. Et quidem cum baptiſmo initiamur, ante Eccleſiæ fores id profeſſi ſumus: declaravimus enim, nos Satanæ, & Mundo renunciare, & Jeſu Chriſto totos nos tradere. Quod ſi, ut Chriſtianæ militiæ adſcriberemur, tam ſancta ſolemni profeſſione

Quantum homo Chriſtianus Chriſto debeat.

Quanta ſit indignitas, poſtquā nos Deo addiximus, ſervire diabolo.

ne nos ipſos Domino noſtro devovimus, quo ſupplicio digni erimus, ſi, poſtquam Eccleſiam ingreſſi ſumus, Dei voluntatem, & leges cognovimus, poſtquam ſacramentorum gratiam percepimus, ex Mundi, & Diaboli præceptis, ac legibus vixerimus, perinde ac ſi, cum baptiſmo abluti ſumus, Mundo, & Diabolo, non Chriſto Domino, ac redemptori nomen dediſſemus? Sed cujus animum amoris facibus non incendat tanti Domini tam benigna, & propenſa in nos voluntas, qui, tametſi nos in poteſtate ſua, & dominatu, veluti ſervos, ſanguine ſuo redemptos habeat, ea tamen charitate complectitur, a ut non ſervos vocet, ſed amicos, ſed fratres? Hæc profecto juſtiſſima cauſa eſt, atque haud ſcio, an omnium ſit maxima, cur eum perpetuo debeamus Dominum noſtrum agnoſcere, venerari, & colere.

Dominatus Chriſti in redemptos quã ſit pius.

a Joa. 15. v. 14.

DE TERTIO ARTICULO.

CAPUT IV.

JACOBUS.

Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine.

1. *Tertius fidei Articulus quid credendum fidelibus proponat.*

Quo conſilio, & ratione Chriſtus genus humanum liberavit.

MAximo quidem, & ſingulari beneficio humanum genus a Deo affectum eſſe, qui nos e duriſſimi tyranni ſervitute in libertatem vindicarit, ex iis, quæ ſuperiori articulo declarata ſunt, intelligere fideles poſſunt. At vero, ſi conſilium etiam & rationem, qua potiſſimum id efficere voluit, nobis ante oculos pouamus, profecto nihil divina in nos beneficentia, ac bonitate illu-

illuſtrius, nihil magnificentius eſse videbitur. Ejus igitur myſterii magnitudinem, quod nobis tanquam ſalutis noſtræ præcipuum caput ſacræ litteræ conſiderandum ſæpiſſime proponunt, Parochus a tertii articuli explicatione oſtendere incipiet; cujus hanc eſſe ſententiam docebit, nos credere, & confiteri, eum ipſum Jeſum Chriſtum, unicum Dominum noſtrum, Dei Filium, cum pro nobis humanam carnem ſuſcepit in utero virginis, non ex virili ſemine, ut alii homines, ſed ſupra omnem naturæ ordinem *a* Spiritus ſancti virtute conceptum eſſe, ita ut eadem perſona Deus permanens, quod ex æternitate erat, Homo fieret, quod ante non erat. Ea autem verba ita accipienda eſſe, ex ſacri Concilii Conſtantinopolitani confeſſione plane perſpicitur: ſic inquit enim: *Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis: Et incarnatus eſt de Spiritu ſancto ex Maria Virgine, & homo factus eſt.* Atque id etiam ſanctus Joannes Evangeliſta explicavit, ut qui ex ipſius Domini Salvatoris pectore altiſſimi hujus myſterii cognitionem hauſiſſet. Nam cum divini Verbi naturam declaraſſet illis verbis, *b In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*; ad extremum concluſit, *c Et Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis.*

Senſus tertii articuli. Dam. lib. 3. c. 1. & 9.
a Matth. 1. 20. Luc. 1. 35.
Symb. Conſtantinopolit. quod extat canonum c. 7. Canonum ejuſdē Conc. Similia habet Nicæn. Conc. Dam. l. 3. de orth. fid. cap. 8.
b Joan. 1. 1.
c Ibid. 14.

2. Per temporariam nativitatem nulla facta fuit in Chriſto naturarum confuſio.

Verbum enim, quod divinæ naturæ hypoſtaſis eſt, ita humanam naturam aſſumpſit, ut una, & eadem eſſet divinæ, & humanæ naturæ hypoſtaſis, ac perſona: quo factum eſt, ut tam admirabilis conjunctio utriuſque naturæ actiones, & proprietates conſervaret, atque, ut eſt apud Sanctum Leonem magnum illum Pontificem, *nec inferiorem conſumeret glorificatio, nec ſuperiorem minueret aſſumptio.*

Duæ naturæ in una perſona retinent utraſque proprietates.
Leo ſer. 1. de Nativ. Dom. Da. l. 3 c. 17.

3. Solus Spiritus ſanctus Incarnationis opus non perficit.

Sed quoniam prætermittenda non eſt verborum explicatio, doceat Parochus, cum dicimus Dei Filium Spiritus Sancti virtute conceptum eſſe, unam hanc divinæ *Trinitatis perſonam* Incarnationis myſterium

Quidquid extra tres Perſonarum Trinitatis proprietates fit divinitus, o-

non confeciſſe. Quamvis enim unus Filius humanam naturam aſſumpſerit, tamen omnes divinæ Trinitatis perſonæ, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, hujus myſterii auctores fuerunt: ſiquidem illa Chriſtianæ fidei regula tenenda eſt, Omnia, quæ Deus extra ſe in rebus creatis agit, tribus perſonis communia eſſe, neque unam magis quam aliam, aut unam ſine alia agere. Quod autem una perſona ab alia procedat, hoc unum omnibus commune eſſe non poteſt; nam Filius a Patre tantum generatur, Spiritus Sanctus a Patre, & Filio procedit: quidquid vero extra illas ab ipſis proficiſcitur, tres perſonæ ſine ullo diſcrimine agunt. Atque ex hoc genere Filii Dei Incarnatio cenſenda eſt. Quamquam vero hæc ita ſe habeant, ſolent tamen ſacræ litteræ earum rerum, quæ omnibus perſonis communes ſunt, aliam aliis tribuere: quemadmodum ſummam omnium rerum poteſtatem Patri, ſapientiam Filio, Spiritui ſancto amorem aſcribunt. Et quoniam divinæ Incarnationis myſterium ſingularem, atque immenſam Dei erga nos benignitatem declarat, ob eam rem peculiari quadam ratione hoc opus Spiritui Sancto tribuitur.

nibus Perſonis eſt comm. August. li. 1. de Trin. c. 4. Proprietates, quæ in tribus Perſonis inveniuntur, non ſunt omnibus communes. Dam. lib. 1. c. 10. & 11. Incarnatio Patri, & Filio, & Spiritui ſancto etiam tribuenda. Prov. 8. Prov. 9. Matth. 1. Ambr. l. 2 de Spir. S. ca. 8. Fulg. l. 3. ad Traſim. Reg. c. 27. Cur Spiritui Sancto tribuatur.

4. *Omnia ſupra naturæ ordinem in Chriſti conceptione facta non ſunt, ſed plurima.*

In hoc myſterio quædam ſupra naturæ ordinem, quædam naturæ vi effecta eſſe animadvertimus. Nam, quod ex puriſſimo Virginis matris ſanguine Chriſti corpus formatum credimus, in eo naturam humanam agnoſcimus, cum illud omnium hominum corporibus comune ſit, ut ex matris ſanguine formentur. Quod vero & naturæ ordinem, & humanam intelligentiam ſuperat, illud eſt quod ſimul atque beata Virgo Angeli verbis aſſentiens dixit, a *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum*, ſtatim ſanctiſſimum Chriſti corpus formatum, eique anima rationis compos conjuncta eſt; atque ita in ipſo temporis articulo perfectus Deus, & perfectus Homo fuit. Hoc autem novum fuiſſe, atque admirabile Spiritus Sancti opus, nemo dubitare poteſt, cum, ſervato naturæ ordine, nullum corpus, niſi intra præſcriptum temporis ſpatium hominis ani-

In Incarnatione Chriſti quædam ſecundum naturam, quædam ſupra naturā facta inveniūtur. Dion. Areop. ep. 3. ad Cajum. Leo Papa ſer. 2. de Nativ. Dom. Ambr. l. de Incar. Verb. c. 6. Dam. l. 3. c. 2. & l. 4. c. 15. a Luc. 1. 38.

anima informari queat. Deinde vero illud accedit maxima admiratione dignum, quod, ut primum cum corpore anima conjuncta fuit, ipſa etiam divinitas cum corpore, & anima copulata eſt: quare ſimul corpus formatum, atque animatum eſt, corpori, & animæ divinitas conjuncta: ex quo fit, ut eodem temporis puncto perfectus Deus, & perfectus Homo eſſet, & Virgo ſanctiſſima vere, & proprie mater Dei, & Hominis diceretur, quod eodem momento Deum, & Hominem concepiſſet. Hoc autem ab Angelo ei ſignificatum eſt, cum ait, *a Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jeſum: Hic erit magnus, & filius Altiſſimi vocabitur*. Et eventu comprobatum eſt, quod Iſaias prædixit: *b Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel*. Idem quoque Eliſabet, cum Spiritu Sancto repleta, Filii Dei conceptionem intellexiſſet, his verbis declaravit; *c Unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?* Sed quemadmodum Chriſti corpus ex puriſſimis integerrimæ Virginis ſanguinibus, ſine ulla viri opera, ut antea diximus, verum ſola Spiritus Sancti virtute formatum eſt; ita etiam, ut primum conceptus eſt, illius anima uberrimam ſpiritus Dei copiam, atque omnem chariſmatum abundantiam accepit. Neque enim, ut aliis hominibus, qui ſanctitate, & gratia ornantur, ipſi ad menſuram, ut teſtatur ſanctus Joannes, *d dat Deus Spiritum*; ſed omnem gratiam tam affluenter in ejus animam infudit, *e ut de plenitudine ejus nos omnes acceperimus*.

Quo temporis articulo credatur Chriſti corpus formatum in utero Virginis.
Athanaſius in Symb.
Quando divinitas ſit humanitati conjuncta.
Leo Papa ſer. 8. de Nat. Dom. Dam. l. 3. c. 2.
Eodem momento Maria Deum, & Hominem concepit.
a *Luc. 1. 31.*
b. *Iſa. 7. 14.*
c *Luc. 1. 43.*
Dam. l. 3. de orth. fid c. 2.
In Chriſti anima fuit plenitudo omnis gratiæ.
d *Joan. 3. 34.*
e *Joan. 1. 16.*

5. *Chriſtus dici non poteſt filius Dei adoptivus.*

Neque tamen Chriſtum Filium Dei adoptivum appellare licet, quamvis ſpiritum illum habuerit, quo ſancti homines filiorum Dei adoptionem conſequuntur. Nam cum natura Filius Dei ſit, adoptionis gratiam, aut nomen in eum convenire nullo modo exiſtimandum eſt.

Chriſtus nequit dici Filius Dei adoptivus, quia eſt hæreſis Bonoſiana 24. q. 3. c. 39.
Ambr. l. 1. de fide cap. 9.
Dam. l. 4. c. 8. Greg. Naz. orat. 51.

6. *Quid circa primam articuli partem præcipue meditandum ſit.*

Hæc ſunt, quæ de admirabili conceptionis myſterio explicanda viſa ſunt, ex quibus ut ſalutaris fructus ad nos redundare poſſit, illa in primis fideles memoria re-

Cur Deus incarnatus.
Athan. diſ habis a in C

petere, ac ſæpius cogitare eum animis ſuis debent, Deum eſſe, qui humanam carnem aſſumpſit; ea vero ratione hominem factum, quam mente nobis aſſequi non licet, nedum verbis explicare: ob eum denique finem hominem fieri voluiſſe, ut nos homines filii Dei renaſceremur. Hæc cum attente conſideraverint, tum vero omnia myſteria, quæ hoc articulo continentur, humili, ac fideli animo credant, & adorent; nec curioſe, quod ſine periculo vix unquam fieri poteſt, illa inveſtigare, ac perſcrutari velint.

Athan. contra Arium. Greg. Naz. carm. 2. de Filio. Dam. l. 3. c. 18. Ambr. l. 4. in Lucam. Cant. 4. Vulneraſti cor meum, &c. Vulnus cordis, vulnus amoris. Heb. 2. Decebat enim eum &c.

7. *Chriſtum ex Maria virgine natum quid ſit.*

Natus ex Maria virgine. Hæc altera eſt hujus Articuli pars, in qua explicanda Parochus diligenter verſabitur, cum fidelibus credendum ſit, Jeſum Dominum non ſolum conceptum Spiritus Sancti virtute, ſed etiam ex Maria Virgine natum, & in lucem editum eſſe. Cujus myſterii fides quanta cum lætitia, & jucunditate animi meditanda ſit, Angeli vox, qui primus feliciſſimum nuncium mundo attulit, declarat; inquit enim, *a Ecce evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo.* Tum ex illius cœleſtis militiæ Cantico, *Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis,* quod Angeli cecinerunt, facile eſt intelligere. Hinc etiam ampliſſimum illud Dei promiſſum ad Abraham impleri cœptum eſt, cui dictum eſt, *b* fore aliquando, ut in ejus ſemine omnes gentes benedicerentur. Maria enim, quam vere matrem Dei prædicamus & colimus, quod eam perſonam, quæ ſimul Deus, & Homo erat, peperit, *c* à Davide rege originem duxit.

Nativitas Chriſti quanta læt. cauſa. a Luc. 2. 10. Maria dicitur Mater Dei per communicationẽ idiomatum: ſicut & alia dicũtur matres ſimul animæ, & corporis, ita Maria Dei, & hominis. Dam. 3. c. 12. b Gen. 22. 18. Maria quomodo Deipara ſit. Quia Filius Dei ſubſiſtit in natura aſſumpta.

8. *Chriſtus ſecundum communem naturæ curſum non eſt natus.*

Sed quemadmodum conceptio ipſa naturæ ordinem prorſus vincit, ita in ortu nihil non divinum licet contemplari. Præterea, quo nihil admirabilius dici omnino, aut cogitari poteſt, naſcitur ex matre ſine ulla maternæ virginitatis diminutione, & *d* quomodo poſtea ex ſepulchro clauſo, & obſignato egreſſus eſt, *e* atque ad Diſcipulos clauſis januis introivit, vel, ne a rebus etiam, quæ natura quotidie fieri videmus, diſcedatur, quomodo Solis radii concretam vitri ſubſtantiam penetrant,

c Mat. 1. 18. Chriſti ortus quam fuerit admirabilis. d Mat. 28. 6. e Joan. 20. 26.

trant; atque frangunt tamen, aut aliqua ex parte lædunt: ſimili, inquam, & infinitis partibus altiori modo Jeſus Chriſtus ex materna alvo ſine ullo maternæ virginitatis detrimento editus eſt; ipſius enim incorruptam, & perpetuam virginitatem veriſſimis laudibus celebramus. Quod quidem Spiritus Sancti virtute effectum eſt, qui in filii conceptione, & partu, Matri ita affuit, ut ei & fœcunditatem dederit, & perpetuam virginitatem conſervarit.

Similitudine oſtenditur Chriſti ortus qualis ſit.

Mariæ perpetua virginitas Spiritus Sancti virtute fuit conſervata.

9. *Chriſtus ſecundus Adam, & Maria altera Eva recte dicitur.*

Solet interdum *a* Apoſtolus Chriſtum Jeſum noviſſimum Adam appellare, eumque primo Adam conferre. Nam, ut in primo omnes homines moriuntur, ita in ſecundo omnes ad vitam revocantur; atque ut Adam, quod ad naturalem conditionem pertinet, humani generis parens fuit, ita Chriſtus gratiæ, & gloriæ auctor eſt. Ad eum modum nobis etiam licet Virginem matrem cum Eva ita conferre, ut priori Evæ ſecunda Eva, quæ eſt Maria, reſpondeat, quemadmodum ſecundum Adam, hoc eſt Chriſtum, primo Adam reſpondere oſtendimus. Eva enim, *b* quia ſerpenti fidem habuit, maledictum, & mortem in humanum genus invexit; &, Maria poſtquam *c* Angelo credidit, Dei bonitate effectum eſt, ut benedictio, & vita ad homines perveniret. Propter Evam *d* naſcimur filii iræ; a Maria Jeſum Chriſtum accepimus, per quem filii gratiæ regeneramur. Evæ dictum eſt, *e In dolore paries filios*; Maria hac lege ſoluta eſt, ut quæ ſalva virginalis pudicitiæ integritate, ſine ullo doloris ſenſu, ut antea dictum eſt, Jeſum filium Dei peperit.

a Rom. 5. 12. 1. Cor. 15. 21.

Chriſtus Adamo frequenter comparatus, & ſecundus Adam dictus.

Maria cum Eva comparatio, & quod illa ſit altera Eva. Vide de comparationem Mariæ cum Eva apud Iren. l. 3. c. 33. & l. 4. c. 19.

b *Geneſ. 3.*
c *Luc. 1. 38.*
d *Epheſ. 2.*
e *Gen 3. 16.*

10. *Quibus præcipue figuris, ac prophetiis conceptionis, & nativitatis Chriſti ſacramenta adumbrata ſint.*

Cum igitur tanta, & tam admiranda ſint hujus conceptionis, & nativitatis ſacramenta, divinæ providentiæ conſentaneum fuit, ut ea multis figuris, & oraculis ſignificarentur. Quare huc pertinere ſancti Doctores intellexerunt multa, quę in variis ſacræ ſcripturæ locis legimus, præcipue vero *portam illam* Sanctuarii, *f* quam *Ezechiel clauſam vidit*: *g* item lapidem de monte ſine

Prophetia & figuræ conceptionis, & nativitatis Jeſu Chriſti.

f *Ezec 44. 2. Vide Hier. ad Pammach.*

g *Dan. 2. 35.*

ma-

Vide Iren. l. 3. cap. 23. manibus abſciſſum, ut eſt apud Danielem, qui *factus eſt magnus mons, & implevit univerſam terram*: deinde *a* Aaron virgam, quæ una inter virgas principum Iſraelis germinavit: *b* & rubum, quem Moyſes vidit ardere, & non comburi. Multis verbis ſanctus *c* Evangeliſta Chriſti nativitatis hiſtoriam deſcripſit: qua de re nihil eſt, quod plura a nobis dicantur, cum ea lectio Parocho in promptu ſit.

a Num. 17.8.
b *Exod. 3.2.*
c *Luc. 2. per tot. fere cap.*

11. *Incarnationis myſterium ſæpius populo eſt inculcandum, quidque utilitatis ex ejus meditatione capiatur.*

Danda autem illi eſt opera, ut hæc myſteria, quæ ad doctrinam noſtram ſcripta ſunt, infixa animo, & mentibus fidelium hæreant: primum quidem, ut tanti beneficii commemoratione aliquam gratiam ejus auctori Deo referant; deinde, ut eximium hoc, & ſingulare humilitatis exemplum eis ante oculos ad imitandum proponat. Quid enim nobis utilius, atque ad animorum noſtrorum ſuperbiam, & elationem comprimendam accommodatius eſſe poteſt, quam ſæpius cogitare, Deum ita ſeſe humiliare, ut cum hominibus gloriam ſuam communicet, & hominum infirmitatem, fragilitatemque aſſumat? Deum hominem fieri, ſummamque illam, & infinitam majeſtatem homini miniſtrare, *d ad cujus nutum columna cœli*, ut inquit Scriptura, *contremiſcunt, & pavent*: eumque in terra naſci, *e* quem in cœlis Angeli adorant? Quid igitur, cum hæc Deus noſtra cauſa faciat, quid, inquam, nos, ut illi obſequamur, facere oportet? quam libenti, atque alacri animo debemus omnia humilitatis officia amare, amplecti, præſtare! Videant fideles, quam ſalutari doctrina Chriſtus naſcens nos inſtituat, antequam vocem aliquam emittere incipiat. Naſcitur egenus; naſcitur ut peregrinus in diverſorio: naſcitur in vili præſepio: naſcitur media hieme. Ita enim ſcribit ſanctus Lucas: *f. Factum eſt, cum eſſent ibi, impleti ſunt dies, ut pareret, & peperit filium ſuum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præſepio, quia non erat ei locus in diverſorio.* Potuitne *Evangeliſta* humilioribus verbis omnem cœli, & terræ *majeſtatem*, & gloriam includere? Neque vero ſcribit,

Roman. 15.4.

Incarnationis myſterium ſæpius populis inculcandum, ut ſint grati tanto benefactori, & ejus humilitatem imitentur.

d Job 26.11.
e Pſal. 96.8.
f Luc. 2.6.7.

ſit, non fuiſſe locum in diverſorio, ſed ei non fuiſſe, qui dicit, *a Meus eſt orbis terra, & plenitudo ejus*. Quod etiam alius Evangeliſta teſtatus eſt: *b In propria venit, & ſui eum non receperunt*. Hæc cum fideles ſibi ante oculos propoſuerint, tum vero cogitent, Deum carnis noſtræ humilitatem, & fragilitatem ſubire voluiſſe, ut humanum genus in altiſſimo dignitatis gradu collocaretur. Nam illud unum ſatis declarat excellentem hominis dignitatem, & præſtantiam, quæ illi divino beneficio tributa eſt, quod homo fuerit, qui idem verus, & perfectus Deus ſit: ut jam gloriari nobis liceat, Filium Dei *c* os noſtrum, & carnem noſtram eſſe: quod beatiſſimis illis ſpiritibus non licet. *Nuſquam enim*, ut eſt apud *d* Apoſtolum, *Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit*. Præterea cavendum eſt, ne maximo noſtro malo eveniat, ut, quemadmodum illi in diverſorio Bethlehem locus, ubi naſceretur, defuit; ita etiam, quando jam in carne non naſcitur, locum in cordibus noſtris invenire non poſſit, ubi in ſpiritu naſcatur. Hoc enim, cum ſalutis noſtræ cupidiſſimus ſit, vehementer optat. Nam, ut ille Spiritus ſancti virtute ſupra naturæ ordinem homo factus, & natus eſt, ſanctuſque, atque adeo ſanctitas ipſa fuit; ita nos oportet, *e* non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo naſci; ac deinde veluti *f* novam creaturam *g* in novitate ſpiritus ambulare, ſanctitatem illam, ac mentis integritatem cuſtodire, quæ homines ſpiritu Dei regeneratos maxime decet: hac enim ratione ſanctæ hujus Filii Dei conceptionis, & nativitatis imaginem aliquam in nobis ipſis exprimemus, quam fideli animo credimus, & credentes *h* Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt, ſuſpicimus, & adoramus.

a Pſal.49.12.
b Joan.1.11.
Incarnationis Filii Dei myſterium, quanto pietatis ſtudio recolendum. Hominis quanta dignitas.
c Gen.2.23.
d Hebr.2.16.
Domicilium Chriſto in cordibus noſtris parandum.
e Joan.1.13.
f Gal 6 15.
g Rom.6.4.
Filii Dei nativitatis imago quomodo in nobis ipſis exprimi poſſit.
h 1.Cor.2.7.

tulit, hoc etiam divino conſilio tribuendum eſt, *Ut ſcilicet, a unde mors oriebatur, inde vita reſurgeret*: ſerpens enim, b qui in ligno primos parentes vicerat, victus eſt a Chriſto in ligno crucis. Plures ejus rei afferri rationes poſſunt, quas ſancti c Patres latius perſecuti ſunt, ut oſtendamus conſentaneum fuiſſe, redemptorem noſtrum mortem crucis potiſſimum ſubire. Verum ſatis eſſe Parochus admoneat, ſi fideles credant, illud genus mortis a Salvatore delectum eſſe, quod quidem ad humani generis redemptionem aptius, atque accommodatius videretur, quemadmodum certe nullum turpius, atque indignius eſſe potuit. Non ſolum enim apud Gentiles crucis ſupplicium execrandum, & dedecoris ignominiæque pleniſſimum ſemper exiſtimatum eſt, verum etiam in lege Moyſis *d maledictus homo* appellatur, *qui pendet in ligno*.

5. Hiſtoria paſſionis Chriſti frequentius populo eſt replicanda.

Neque vero Parochus hujus articuli hiſtoriam prætermittet, quæ diligentiſſime a ſanctis Evangeliſtis expoſita eſt, ut ſaltem ſumma ejus myſterii capita, quæ ad confirmandam fidei noſtræ veritatem magis neceſſaria videntur, fideles cognita habeant. Hoc enim articulo, veluti fundamento quodam, Chriſtiana religio, & fides nititur: eoque poſito, reliqua omnia recte conſtituta ſunt. Nam ſi quid aliud humanæ menti, & intelligentiæ difficultatem affert, certe crucis myſterium omnium difficillimum exiſtimandum eſt: vixque percipi a nobis poteſt, ſalutem noſtram ex cruce ipſa, & ex eo, qui pro nobis ligno illi affixus eſt, pendere. Sed in hoc, ut docet Apoſtolus, ſummam Dei providentiam licet admirari. *e Nam, quia in Dei ſapientia non cognovit mundus per ſapientiam Deum, placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſalvos facere credentes.* Quare mirandum non eſt, ſi Prophetæ ante Chriſti adventum, & Apoſtoli poſt ejus mortem & reſurrectionem tantopere laborarunt, ut hominibus perſuaderent hunc eſſe mundi redemptorem, eoſque in Crucifixi poteſtatem, atque obedientiam redigerent. Quare Dominus, cum nihil tam ab humana ratione remotum eſſet, quam

crucis

...ſtro ſalutis, &c. Hym. de Paſſione Domini.

a *Præfatio Miſſæ de S. C.*

b *Gen. 2. 23.*

c *Vide inter cæteros Irenæum l. 4. c. 17.*

Crucis ſupplicium apud Gentiles, & Judæos fuit execrandum.

d *Deu. 21. 23. Gal. 3. 13.*

Quã neceſſaria hujus quarti articuli profeſſio, & fides myſterii abſconditi in cruce.

Crucis myſterium creditur omniũ difficillimũ, unde Gnoſtici Chriſtum negabãt cruci fuiſſe affixum, ſed illius loco Simonẽ Cyrenæum. Iren. l. 1. c. 23.

e *1. Cor. 1. 21.*

Prophetæ, Apoſtoli & Deus ipſe, cur tantopere inculcarint crucis, & paſſionis myſteria.

crucis myſterium, ſtatim poſt peccatum nunquam deſtitit tum figuris, tum Prophetarum oraculis Filii ſui mortem ſignificare. Atque, ut de figuris pauca quædam attingamus, *a* Abel primum, qui fratris invidia occiſus eſt, deinde *b* Iſaac ſacrificium, præterea *c* agnus, quem Judæi, cum e terra Ægypti egrederentur, immolarunt, tum *d* ſerpens æneus, quem Moyſes in deſerto exaltavit, Chriſti Domini paſſionis, ac mortis figuram præmoſtrabant. Quod autem ad Prophetas pertinet, quam multi extiterint, qui de ea vaticinati ſunt, id vero multo notius eſt, quam ut explicari hoc loco oporteat. Sed præ cæteris, ut *e* Davidem omittamus, qui omnia præcipua redemptionis noſtræ myſteria in Pſalmis complexus eſt, *f* Iſaiæ oracula tam aperta, & clara ſunt, *g* ut recte dici queat, eum potius rem geſtam expoſuiſſe, quam futuram prædixiſſe.

Figuræ mortis Chriſti.

a *Gen.* 4. 8.
b *Ge.* 22. 6. 7
c *Exod.* 12. 5. 6. 7.
d *Num.* 21. 8. 9.
Joan. 3. 14.
e *Pſ.* 2. & 21. 68. 109.
f *Hier. in ep. ad Paulinum.*
g *Iſa.* 53.

6. *Quid hac clauſula,* Mortuus, & ſepultus, *credendum ſignificet.*

Mortuus, & ſepultus. His verbis Parochus credendum explicabit, Jeſum Chriſtum, poſtquam crucifixus eſt, vere mortuum, ac ſepultum eſſe. Neque vero ſine cauſa hoc ſeparatim fidelibus credendum proponitur, cum non defuerint, qui eum in cruce mortuum negarent. Illi igitur errori hanc fidei doctrinam ſancti Apoſtoli merito opponendam cenſuerunt; de cujus articuli veritate dubitandi nullus nobis locus relinquitur; nam omnes *h* Evangeliſtæ conſentiunt, Jeſum ſpiritum emiſiſſe. Præterea, cum Chriſtus verus, & perfectus homo fuerit, vere etiam mori potuit: moritur autem homo, cum anima ſeparatur a corpore. Quare, cum Jeſum mortuum eſſe dicimus, id ſignificamus, ejus animam a corpore diviſam eſſe, neque tamen concedimus divinitatem ſejunctam a corpore: quin potius conſtanter credimus, & confitemur, anima ejus a corpore diviſa, divinitatem tum corpori in ſepulcro, tum animæ apud inferos conjunctam ſemper fuiſſe. *i* Decebat autem Filium Dei mori, *ut per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium*, id eſt, diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant ſervituti.

Chriſtus vere in cruce fuit mortuus.

Gnoſtici Chriſtum mortuum negarunt.
Iren. Tertul. l. de præſcr. Epiph.

h *Matt.* 27. 50.
Marc. 15. 37
Jo. 19. 30.

Morte Chriſti divinitas a corpore, vel anima non fuit ſeparata.

i *Heb.* 2. 10.
Dam. lib. 3. *c.* 27.

gloria, & figura ſubſtantiæ ejus, qui portat omnia verbo virtutis ſuæ. Hic igitur purgationem peccatorum faciens, ſedet ad dexteram majeſtatis in excelſis. Atque ut uno verbo complectamur, patitur Jeſus Chriſtus Deus & homo: patitur Creator pro iis, quos ipſe condidit: patitur Dominus pro ſervis: patitur is, per quem Angeli, homines, cœli, elementa facta ſunt: ille, inquam, *a in quo, per quem, & ex quo ſunt omnia.*

Quare mirandum non eſt, ſi, eo tot paſſionum tormentis commoro, totum etiam ædificium concuſſum eſt: nam, ut inquit Scriptura, *b terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt:* c *tenebræ* etiam *factæ ſunt per univerſam terram, & Sol obſcuratus eſt.* Quod ſi mutæ etiam res, & ſenſu carentes Creatoris ſui paſſionem luxerunt, cogitent fideles, quibus lacrymis ipſi, tanquam *d* vivi lapides hujus ædificii, dolorem ſuum declarare debeant.

11. *Cur Chriſtus voluerit extrema pati; quidque ſentiendum de his ſit, qui Chriſtianiſmum profeſſi, in peccatis ſordeſcunt.*

Jam vero cauſæ etiam paſſionis exponendæ ſunt, ut eo magis divinæ erga nos charitatis magnitudo, & vis appareat. Si quis igitur quærat, quæ cauſa fuerit, cur Filius Dei acerbiſſimam paſſionem ſubierit, hanc potiſſimum fuiſſe inveniet, (præter hæreditariam labem primorum parentum) vitia, & peccata, quæ homines a mundi origine uſque ad hanc diem admiſerunt, ac deinceps uſque ad conſummationem ſæculi admiſſuri ſunt. Hoc enim in paſſione, & morte Filius Dei Salvator noſter ſpectavit, ut omnium ætatum peccata redimeret, ac deleret, & pro eis Patri abunde, cumulateque ſatisfaceret. Illud etiam accedit ad augendam rei dignitatem, quod non ſolum Chriſtus pro peccatoribus paſſus eſt, ſed etiam pro illis, qui pœnarum omnium, quas pertulit, auctores & miniſtri fuerunt. De quo Apoſtolus nos admonet, ita ad Hebræos ſcribens: *e Recogitate eum, qui talem ſuſtinuit a peccatoribus adverſus ſemetipſum contradictionem, ut ne fatigemini animis veſtris deficientes.* Atque hac culpa omnes teneri judicandum eſt, qui in peccata ſæpius pro-

la-

a Ro. 11. 36.
b Mat. 27. 51.
c Luc. 22. 44. 45.
d 1. Petri 2. 5.
Oſea 11.
Joan. 3. Sic Deus &c.
Rom. 5. Commendat charitatem.
Quod potuit gutta, voluit unda, ut nos alliceret magis ad amorem ſuum.
Pondera ly omnium ætatum, quia incarnatus eſt in medio annorum, ut omnes æqualiter participarent in tertio, millenario & medio. Abac. 3.
e Heb. 10 12. 3.
Et de rigore juſtitiæ erat neceſſarium quod eſſet Deus & homo. O vere neceſſarium Adæ peccatum, &c.

labuntur. Nam, cum peccata noſtra Chriſtum Dominum impulerint, ut Crucis ſupplicium ſubiret, profecto qui in flagitiis, & ſceleribus volutantur, *rurſus*, quod in ipſis eſt, *a crucifigunt in ſemetipſis Filium Dei, & oſtentui habent*. Quod quidem ſcelus eo gravius in nobis videri poteſt, quam fuerit in Judæis, quod illi, eodem Apoſtolo teſte, *b ſi cognoviſſent, nunquam Dominum Gloriæ crucifixiſſent*; nos autem & noſſe eum profitemur & tamen factis, negantes, quodammodo violentas ei manus videmur inferre.

Aug. in Ben. Cerei Paſch. Relabentes ſæpius in ſcelera Deum iterum crucifigunt, & gravius plerunque quam Judæi.
a *Heb.* 6. 6.
b 1. *Cor.* 2. 8.

12. *Chriſtus a Patre, & a ſemetipſo etiam traditus eſt.*

Sed a Patre etiam, & a ſemetipſo Chriſtum Dominum traditum eſſe ſacræ litteræ teſtantur. Inquit enim apud Iſajam, *c Propter ſcelus populi mei percuſſi eum*; et paulo ante idem Propheta, cum Dominum plagis, & vulneribus affectum ſpiritu Dei plenus videret, dixit, *Omnes nos quaſi oves erravimus, unuſquiſque in viam ſuam declinavit, & poſuit Dominus in eo iniquitatem omnium noſtrum*. De Filio autem ſcriptum eſt: *d Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum*. Sed eandem rem Apoſtolus gravioribus etiam verbis expreſſit, cum tamen ex altera parte vellet oſtendere, quantum nobis de immenſa Dei miſericordia, & bonitate ſperare liceat: inquit enim, *e Qui etiam proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis * donavit?*

Joan. 3.
Rom 8.
Epheſ. 5.
Matth. 4.
c *Iſa.* 53. 8.
Amb. l. 1. *de fide ad Grat. c.* 7 *& l* 1. *de Spiritu Sancto cap.* 12.
d *Ibid.* 10.
e *Rom.* 8. 32.
* *Donabit Græca, & Syriaca exemplaria.*

13. *Chriſtus tormentorum acerbitatem corpore, & animo vere ſenſit.*

Sequitur nunc, ut, quanta fuerit paſſionis acerbitas, Parochus doceat. Quamquam, ſi memoria teneamus *f* ſudorem Domini factum, ut guttas ſanguinis* decurrentis in terram, cum ille tormenta, & cruciatus animo perciperet, quibus paulo poſt afficiendus erat, facile ex eo unuſquiſque intelliget, nihil ad illum dolorem addi potuiſſe. Nam, ſi malorum imminentium cogitatio tam acerba fuit, *g* id quod ſanguinis ſudor declaravit, quid ipſam perpeſſionem fuiſſe exiſtimandum eſt?

Acerbitas Paſſionis.
f *Luca* 22. 44.
* *Decurrentes habet Græcus textus.*
g *Ibid.*

Sed tamen Chriſtum Dominum ſummis tum ani-

corpore quanta pertulit.

mi, tum corporis doloribus affectum eſſe conſtat. Ac primum quidem nulla fuit ejus corporis pars, quæ graviſſimas pœnas non ſenſerit. Nam & pedes, & manus clavis cruci affixæ, caput ſpinis compunctum, arundine percuſſum, facies ſputis fœdata, alapis cæſa, totum corpus flagellis verberatum eſt. Præterea omnium & generum, & ordinum homines a *convenerunt in unum, adverſus Dominum, & adverſus Chriſtum ejus.* b Gentes enim, & Judæi paſſionis ſuaſores, auctores, miniſtri fuerunt; Judas eum prodidit; Petrus negavit; cæteri omnes deſeruerunt. Jam vero in cruce ipſa acerbitatem ne, an ignominiam, an utrumque ſimul queremur? Ac profecto nullum aut turpius genus mortis, aut acerbius excogitari eo potuit, quo affici nonniſi nocentiſſimi, & ſceleratiſſimi homines conſueverunt; & in quo ſummi doloris, & cruciatus ſenſum mortis diuturnitas vehementiorem efficiebat. Augebat autem pœnarum magnitudinem ipſa Chriſti Jeſu corporis conſtitutio, & habitus: quod quidem cum Spiritus ſancti virtute formatum eſſet, multo perfectius, & temperatius fuit, quam aliorum hominum corpora eſſe poſſunt; atque ideo acriorem quoque ſentiendi vim habuit, & gravius tormenta illa omnia perpeſſum eſt.

a Pſal. 2. 2.
b Matt. 26. & 15. Luc. 22. & 23. Jo. 13. & 19.

Mortis Chriſti genus acerbiſſimum, & ignominioſiſſimum.

Corpus Chriſti perfectiſſimum, & temperatiſſimũ fuit.

2. Cor. 4. 7. in omnibus tribulatione, &c. uſque ad Nõ perimus. Nã Chriſtus anguſtiatus, eſt a contrariis, deſtitutus ab Apoſtolis, derelictus a Deo, confuſus a Judæo.

Quod vero ad intimum animi dolorem pertinet, nemo dubitare poteſt, quin ſummus in Chriſto fuerit. Sanctis enim hominibus, quicunque ſupplicia, & cruciatus pertulerunt, non defuit animæ ſolatium divinitus datum, quo recreati tormentorum vim æquo animo ferre poſſent; imo vero in cruciatibus plerique intima lætitia efferebantur. Inquit enim Apoſtolus, c *Gaudeo in paſſionibus pro vobis: & adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea, pro corpore ejus, quod eſt Eccleſia*; & alibi, d *Repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra*. Verum Chriſtus Dominus amariſſimæ Paſſionis calicem, e quem bibit, nulla ſuavitate permiſta temperavit. Humanæ enim naturæ, quam aſſumpſerat, ſentire omnia tormenta permiſit, non ſecus ac ſi homo, non etiam Deus fuiſſet.

c Col. 1. 24.
d 2. Cor. 7. 4.
e Matth. 25. 39. Pſal. 69. Et ſuſtinui &c. Et 141. Conſiderabam. Thren. 1. Longe factus e &c.

14. Qua

14. *Quæ potiſſimum commoda, & bona Chriſtiano generi Chriſti paſſio pepererit.*

Reliquum modo eſt, ut commoda etiam, & bona, quæ ex Paſſione Domini percepimus, a Parocho accurate explicentur. Primum igitur Domini paſſio peccati liberatio fuit. Nam, ut eſt apud ſanctum Joannem: a *dilexit nos, & lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* Et Apoſtolus inquit: b *Convivificavit vos cum illo, donans vobis omnia delicta, delens quod adverſum nos erat, chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci.* Deinde a dæmonis tyrannide nos eripuit. Ipſe enim Dominus inquit: c *Nunc judicium eſt mundi: nunc princeps hujus mundi ejicietur foras: & ego, ſi exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipſum.* Pœnam præterea peccatis noſtris debitam perſolvit. Tum vero, quia nullum gratius, & acceptius Deo ſacrificium offerri potuit, d Patri nos reconciliavit, eumque nobis placatum, & propitium reddidit. Poſtremo, quoniam peccata ſuſtulit, cœlorum etiam aditum, communi humani generis peccato interclusum, nobis patefecit. Atque id Apoſtolus ſignificavit illis verbis: e *Habemus fiduciam in introitu ſanctorum in ſanguine Chriſti.* Neque vero in veteri lege hujus myſterii figura, & imago quædam defuit. Nam illi, f quibus interdictum erat, ne in patriam ante ſummi Sacerdotis mortem reverterentur, hoc ſignificabant, nemini, quamvis juſte, & pie vixiſſet, aditum in cœleſtem patriam patere, antequam ſummus ille, atque æternus Sacerdos Chriſtus Jeſus mortem obiret: qua quidem obita, ſtatim cœli fores patuerunt iis, qui Sacramentis expiati, Fideque, Spe, & Charitate præditi paſſionis ejus participes fiunt.

15. *Unde vim habuerit Chriſti paſſio ad tanta nobis bona promerenda.*

Hæc autem omnia maxima, & divina bona Parochus docebit ex Domini paſſione ad nos perveniſſe. Primum quidem, quia eſt integra, atque omnibus numeris perfecta ſatisfactio, quam admirabili quadam ratione Jeſus Chriſtus pro peccatis noſtris Deo Patri perſolvit. Neque vero pretium, quod pro nobis perſolvit,

Lucæ 22. Apparuit illi Angelus de cælo, &c. nota ly. Confortans; Et ſolve, ex Pſal. 9. Exurge Domine &c. bene & ſubtiliter meditanti quænam ſit illa confortatio.

Primus fructus paſſionis Chriſti.

a *Apoc.* 1. 5.

b *Col.* 2. 14.

Secundus.

c *Jo* 12. 31.

Tertius.

Quartus.

d *Rom* 5. 10. 2. *Cor.* 5. 18.

Quintus.

e *Heb.* 10. 19.

f *Num* 35. 25.

Patribus veteris teſtamenti ante Chriſti mortē cæli aditus non patuit, vide Iren. l. 5. c. 21. Tert. l. 4. ad Marcionem, Orig. in c. 5. ad Rom.

1. *Reg.* 9. *Quia de induſtria &c.*

Matth. 26. *Et cum guſtaſſet.*

1. Petri 2. *Chriſti paſſio verum ſacrificium.*

vit, debitis noſtris par ſolum, & æquale fuit, verum ea longe ſuperavit. Deinde ſacrificium Deo acceptiſſimum fuit; quod cum illi Filius in ara Crucis obtulit, Patris iram, atque indignationem prorſus mitigavit. Atque hoc nomine Apoſtolus uſus eſt, cum inquit, *a Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis*. Præterea redemptio: de qua eſt apud Apoſtolorum Principem: *b Non corruptibilibus auro, vel argento redempti eſtis de vana veſtra converſatione paternæ traditionis, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti, & incontaminati*: & Apoſtolus docet: *c Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum.*

a Eph. 5. 2. *Redemptio.*

b *1. Petr 1. 18.* *Apoc. 5. Redemiſti nos Domine, &c. nota illa 4 ex omni tribu & lingua &c.*

16 *In Chriſti paſſione ſunt omnium virtutum exempla.*

Verum præter hæc immenſa beneficia, illud etiam vel maximum conſecuti ſumus, ut in hac una paſſione omnium virtutum clariſſima exempla habeamus. Nam & patientiam, & humilitatem, & eximiam charitatem, & manſuetudinem, & obedientiam, & ſummam animi conſtantiam non ſolum in perferendis propter juſtitiam doloribus, ſed etiam in morte oppetenda ita oſtendit, ut vere dicere poſſimus, Salvatorem noſtrum, quæcunque vitæ præcepta toto prædicationis ſuæ tempore verbis nos docuit, ea omnia uno paſſionis die in ſe ipſo expreſſiſſe. Atque hæc breviter de Chriſti Domini ſaluberrima paſſione, & morte dicta ſint. Utinam vero hæc myſteria in animis noſtris aſſidue verſentur: & una cum Domino pati & mori & ſepeliri diſcamus, ut deinde, abjecta omni ſorde peccati, ad novam vitam cum illo reſurgentes, aliquando tandem, ipſius gratia, & miſericordia, digni ſimus, qui cœleſtis regni, & gloriæ participes efficiamur.

c Gal. 3. 13. *Sextus Chriſti paſſionis fructus.*

DE

DE QUINTO ARTICULO.

CAPUT VI.

THOMAS.

Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit a mortuis.

1. *Prima pars hujus articuli quomodo ſit intelligenda.*

MAxime quidem refert noſſe gloriam ſepulturæ Domini noſtri Jeſu Chriſti, de qua proxime dictum eſt; ſed plus intereſt fidelis populi cognoſcere illuſtres triumphos, quos ex devicto diabolo, & ſpoliatis inferorum ſedibus deportavit: de quibus, ſimulque de reſurrectione dicendum eſt: qui locus etſi ſeparatim per ſe recte tractari poſſit, nos tamen ſanctorum Patrum

Iſa. 11. Et erit pulcrum et gloriosum

auctoritatem ſecuti, eum cum deſcenſu ad inferos conjungendum putavimus. Ejus igitur priori parte hoc nobis credendum proponitur, Chriſto jam mortuo, ejus animam ad inferos deſcendiſſe, ibique tamdiu manſiſſe, quamdiu ejuſdem corpus in ſepulcro fuit. His autem verbis ſimul etiam confitemur, eandem Chriſti perſonam eodem tempore & apud inferos fuiſſe, & in ſepulcro jacuiſſe. Quod quidem cum dicimus, nemini mirum videri debet, propterea quod, ut ſæpe jam docuimus, quamvis anima a corpore diſceſſerit, nunquam tamen Divinitas vel ab anima, vel a corpore ſeparata eſt.

Prioris partis quinti artic. ſententia.

Chriſtus eodem tempore in ſepulcro, & apud inferos fuit.

Vide ſect. 6. ſuperioris ar.

2. *Quid hic inferorum vocabulo intelligendum ſit.*

De multiplici vocis Inferni ſignificatione.

Inferni quid ſignificent.

Sed quoniam articuli explanationi plurimum lucis afferre poteſt, ſi Parochus prius doceat, quid hoc loco inferorum vocabulo intelligendum ſit; monere oportet, Inferos hoc loco pro ſepulcro non accipi, ut quidam non minus impie, quam imperite putaverunt, (ſuperiori enim articulo, Chriſtum Dominum ſepultum eſſe, edocti ſumus; nec ulla cauſa erat, cur in fide tradenda alio, & quidem obſcuriori loquendi genere idem a ſanctis Apoſtolis repeteretur) verum Inferorum nomen abdita illa receptacula ſignificat, in quibus animæ detinentur, quæ cœleſtem beatitudinem non ſunt conſecutæ. Ita vero ſacræ litteræ hanc vocem multis in locis uſurparunt. Nam apud Apoſtolum legimus, a *in nomine Jeſu omne genu flecti, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum*, & in Actis Apoſtolorum D. Petrus teſtatur, b *Chriſtum Dominum ſuſcitatum, ſolutis doloribus Inferni.*

a *Phil.* 2.10.
b *Act.* 2.24.

Receptacula inferna animarum non ſunt unius generis.

c *Mat.* 25.41

Primus locus damnatorũ.

3. *Quot ſint loca, quibus animæ extra beatitudinem conſtitutæ poſt mortem detinentur.*

d *Mat.* 5. & 10.20.29.
e *Apoc.* 9.11.

Ponderaly torquentur; qua torſione, quia ſecundũ Amb ſer. 20 ſup. Beati immaculati, &c. Greg.

Neque tamen ea receptacula unius, & ejuſdem generis ſunt omnia. Eſt enim teterrimus, & obſcuriſſimus carcer, c ubi perpetuo, & inextinguibili igne damnatorum animæ ſimul cum immundis ſpiritibus torquentur, qui etiam d gehenna, e abyſſus, & propria ſignificatione f Infernus vocatur. Præterea eſt Purgatorius ignis, quo piorum animæ ad definitum tempus cruciatæ expiantur, ut eis in æternam patriam ingreſſus

pate-

patere poſſit, *g* in quam nihil coinquinatum ingreditur. Ac de hujus quidem doctrinæ veritate, quam & Scripturarum teſtimoniis, & Apoſtolica traditione confirmatam eſſe ſancta Concilia declarant, eo diligentius, & ſæpius Parocho diſſerendum erit, quod in ea tempora incidimus, quibus homines ſanam doctrinam non ſuſtinent. Tertium poſtremo receptaculi genus eſt, in quo animæ Sanctorum ante Chriſti Domini adventum excipiebantur, ibique ſine ullo doloris ſenſu beata redemptionis ſpe ſuſtentati, quieta habitatione fruebantur. Horum igitur piorum animas, quæ in ſinu Abrahæ Salvatorem expectabant, Chriſtus Dominus ad inferos deſcendens liberavit.

4. *Anima Chriſti non potentia tantum, ſed reipſa ad inferos deſcendit.*

Nec vero exiſtimandum eſt, eum ſic ad inferos deſcendiſſe, ut ejus tantummodo vis, ac virtus, non etiam anima eo pervenerit; ſed omnino credendum eſt, ipſam animam re, & præſentia ad inferos deſcendiſſe: de quo extat firmiſſimum illud Davidis teſtimonium: *a Non derelinques animam meam in inferno.*

5. *Aliquid dignitati Chriſti ex ejus deſcenſu ad inferos detractum non eſt.*

Verum, etſi Chriſtus ad inferos deſcendit, nihil de ejus ſumma poteſtate detractum eſt, neque ejus ſanctitatis ſplendor macula aliqua aſperſus: cum potius hoc facto veriſſima eſſe omnia, quæ de illius ſanctitate celebrata erant, eumque Filium Dei eſſe, quemadmodum ante tot prodigiis declaraverat, apertiſſime comprobatum ſit: id quod facile intelligemus, ſi cauſas, cur Chriſtus, & alii homines in ea loca venerint, inter ſe conferamus. Cæteri enim omnes captivi deſcenderant: ipſe vero *b* inter mortuos liber, & victor, ad profligandos dæmones, a quibus illi ob noxam incluſi, & conſtricti tenebantur, deſcendit. Præterea alii omnes qui deſcenderunt, partim pœnis acerbiſſimis torquebantur, partim vero, ut alio doloris ſenſu carerent, tamen Dei aſpectu privati, & ſpe beatæ gloriæ, quam expectabant, ſuſpenſi torquebantur; at Chriſtus Dominus deſcendit, non ut aliquid pateretur, verum ut ſanctos, & juſtos ho-

2. Pet. 2. Angelis peccantibus, &c. Diabolus non habet pœnam ſenſus, ſed ſolum damni uſque ad diem judicii, & tunc utramque. f *Luc. 26. 22.* g *Ap. 21. 27. Secundus locus animarum eſt Purgatorium. Tertium animarum receptaculum eſt ſinus Abrahæ Luc. 16. Chriſtus liberavit omnes animas Patrum & omnes purgantes tunc ibi exiſtentes. Anima Chriſti reipſa deſcendit ad inferos Jo. 12. Cum exaltatus &c. Unde dicit descendit ad inferos, non ad infernum.* a *Pſ. 15. 10.* b *Greg. Naz. orat. 42. Pſal. 87. 6. Alia fuit Chriſto cauſa deſcendendi ad inferos, quam aliis hominibus.*

homines ex miſera illius cuſtodiæ moleſtia liberaret, eiſque paſſionis ſuæ fructum impertiret. Quod igitur ad inferos deſcendit, nulla prorſus de ſumma ejus dignitate, & poteſtate diminutio facta eſt.

Dam. lib. 3. c. 29.

Chriſtus animas inferno extractas mox efficit beatas.

6. *Quibus de cauſis Chriſtus ad inferos deſcendere voluerit.*

His expoſitis, docendum erit, propterea Chriſtum Dominum ad inferos deſcendiſſe, ut ereptis dæmonum ſpoliis, ſanctos illos Patres, cæteroſque pios e carcere liberatos ſecum adduceret in cœlum, quod ab eo admirabiliter, ſummaque cum gloria perfectum eſt. Statim enim illius aſpectus clariſſimam lucem captivis attulit, eorumque animas immenſa lætitia, gaudioque implevit; quibus etiam optatiſſimam beatitudinem, quæ in Dei viſione conſiſtit, impertivit: quo facto id comprobatum eſt, quod latroni promiſerat illis verbis, a *Hodie mecum eris in Paradiſo*. Hanc vero piorum liberationem Oſeas tanto ante prædixerat in hunc modum; b *Ero mors tua, o mors: morſus tuus ero, inferne*. Hoc etiam ſignificavit Zacharias propheta, cum ait: c *Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua*. Idipſum denique expreſſit Apoſtolus illis verbis: d *Expolians principatus, & poteſtates traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo*. Verum, ut hujus myſterii vim melius intelligamus, ſæpe illud memoria repetere debemus, pios homines, non ſolum qui poſt adventum Domini in lucem editi erant, ſed qui illum poſt Adam anteceſſerant, vel qui utique ad finem ſæculi futuri ſunt, ejus paſſionis beneficio ſalutem conſecutos eſſe. Quamobrem, antequam ille moreretur, ac reſurgeret, cœli portæ nemini unquam patuerunt: ſed piorum animæ cum e vivis exceſſiſſent, vel in ſinum Abrahæ deferebantur, vel, quod etiam nunc iis contingit, quibus aliquid diluendum, & perſolvendum eſt, Purgatorii igne expiabantur. Eſt illa præterea cauſa, cur deſcenderit ad inferos Chriſtus Dominus, ut ibi etiam, quemadmodum in cœlo, & in terris, vim ſuam, poteſtatemque declararet, & omnino, e *ut in nomine ejus omne genu flecteretur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum*. Quo loco quis ſummam Dei benignitatem in genus humanum non

Quomodo latroni promiſſa eodem die beatitudo ſit præſtita.

a *Luc. 23. 43.* b *Oſe. 13. 14.* c *Zach. 9. 11. Eccl. 24.* d *Col. 2. 15.*

Paſſionis Chriſti fructus ad omnium temporum fideles eſt diffuſus.

Purgatorium ignem Judæis ante Chriſti mortem fuiſſe perſuaſum colligitur ex 1. Reg. 31. 13. Tob 4. 17. 2. Mach. 12. 43. Vide Au. de cura pro mortuis gerenda c. 2.

e *Phil. 2. 10.*

non admiretur, & obſtupeſcat, qui non modo pro nobis acerbiſſimam mortem ſubire, ſed infimas etiam terræ partes penetrare voluerit, ut ſibi chariſſimas animas, inde ereptas, ad beatitudinem traduceret? *Ubi ſint inferi.*

7. Alterius partis quinti Articuli ſenſus.

Sequitur altera articuli pars: in qua explicanda quantum laborare Parochus debeat, declarant illa Apoſtoli verba: *a Memor eſto, Dominum Jeſum Chriſtum reſurrexiſſe a mortuis.* Quod enim Timotheo præcepit, idem etiam reliquis animarum curatoribus præceptum eſſe, dubitandum non eſt. Ea autem articuli eſt ſententia: Poſtquam Chriſtus Dominus ſexta feria, hora diei nona, in cruce ſpiritum emiſit, & eadem die veſpere ſepultus eſt ab ejus diſcipulis, *b* qui Pilati Præſidis permiſſu corpus Domini e cruce depoſitum in propinqui horti monumentum novum intulerunt, tertio a morte die, qui fuit Dominicus, *c* ſummo mane illius anima corpori iterum conjuncta eſt: atque ita is, qui triduum illud mortuus fuerat, ad vitam, ex qua moriens diſceſſerat, rediit, & ſurrexit.

De glorioſo reſurrectionis Chriſti myſterio.
a 2. *Tim.* 2. 8.
b *Jo.* 10. 38.
c *Matt.* 28. 1. *Mar.* 16. 1. *Luc.* 24. 1. 2. 3 *Joan.* 20. 1.

8. Non aliena virtute, ut cæteri homines, ſed propria vi Chriſtus reſurrexit.

Sed reſurrectionis voce non illud ſolum intelligendum eſt, Chriſtum a mortuis excitatum eſſe, quod multis aliis commune fuit, ſed ſua vi, ac virtute reſurrexiſſe, quod proprium in illo fuit, & ſingulare. Neque enim natura patitur, nec ulli homini conceſſum eſt, ut ſeipſum poſſit virtute ſua a morte ad vitam revocare. Hoc vero ſummę Dei poteſtati tantummodo reſervatum eſt, ut ex illis Apoſtoli verbis intelligimus: *d Etſi crucifixus eſt ex infirmitate, ſed vivit ex virtute Dei.* Quæ quoniam neque a Chriſti corpore in ſepulcro, neque ab anima, cum ad inferos deſcendiſſet, ſejuncta unquam fuit, divina vis tum in corpore inerat, qua animæ iterum conjungi, tum in anima, qua ad corpus denuo reverti poſſet, qua & licuit ſua virtute reviviſcere, atque a mortuis reſurgere. Id vero David ſpiritu Dei plenus prædixit his verbis: *e Salvavit ſibi dextera ejus, & brachium ſanctum ejus;* deinde ipſe Dominus divino oris ſui teſtimonio confirmavit: *f Ego pono animam meam ut* iterum

Suavi Chriſtus ab inferis eſt excitatus.
Scot. 4. *diſt.* 43. *q.* 3.
Job. 7.
d 2. *Cor.* 13 4.
e *Pſal.* 97. 2.
f *Jo.* 10. 17. 18.

iterum ſumam eam; & poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Judæis etiam

a Jo. 2. 19.

ad confirmandam doctrinæ veritatem dixit: *a Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*. Quod quidem tametſi de templo illo magnifice ex lapidibus ſtructo intelligerent, ille tamen, ut ſcripturæ verbis eodem in loco declaratum eſt, dicebat de templo corporis ſui. Quamvis autem in ſcripturis interdum legamus,

b Act. 2. & 3. 24. Rom. 8. 11.

b Chriſtum Dominum a Patre ſuſcitatum eſſe, hoc ad eum, ut ad hominem, referendum eſt, quemadmodum illa rurſus ad eundem, ut Deum, ſpectant, quibus ſignificatur, eum ſua virtute reſurrexiſſe.

9. *Quomodo Chriſtus primogenitus mortuorum dicatur, cum alii ante ipſum reſuſcitati noſcantur.*

Sed illud etiam præcipuum Chriſti fuit, quod ipſe primus omnium hoc divinæ reſurrectionis beneficio af-

c Col. 1. 18.
d Apoc. 1. 5.
e 1 Cor. 15. 20. 21.

fectus eſt. Nam in ſcripturis & *c primogenitus ex mortuis, & d primogenitus mortuorum* vocatur; atque, ut eſt apud Apoſtolum, *e Chriſtus reſurrexit a mortuis, primitiæ dormientium: quoniam quidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum: & ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur. Unuſquiſque autem in ſuo ordine: primitiæ Chriſtus, deinde ii, qui ſunt Chriſti*. Quæ quidem verba de perfecta reſurrectione interpretanda ſunt, qua ad immortalem vitam, omni prorſus moriendi neceſſitate ſublata, excitamur. Atque in eo genere Chriſtus Dominus primum locum obtinet. Nam ſi de reſurrectione loquimur, hoc eſt, de reditu ad vitam, cui iterum moriendi neceſſitas adjuncta eſt,

f 3. Reg. 17. 21.

f ante Chriſtum multi alii a mortuis excitati ſunt, qui omnes tamen ea conditione revixerunt, ut eis iterum moriendum eſſet: at Chriſtus Dominus ita ſurrexit morte ſubacta, & oppreſſa, ut mori amplius non poſſet: quod quidem

g Rom. 6. 9.

apertiſſimo illo teſtimonio confirmatur; *g Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur: mors illi ultra non dominabitur*.

10. *Quomodo, & qua ex cauſa Chriſtus in tertiam diem ſuam reſurrectionem diſtulerit.*

Quod vero articulo additur *Tertia die*, Parocho ex-

explanandum erit, ne fideles arbitrentur, totos ipſos tres dies Dominum in ſepulcro fuiſſe. Nam quod integrum naturalem diem, partemque tum antecedentis, tum conſequentis diei in ſepulcro conditus eſt, ob eam rem veriſſime dicitur triduo in ſepulcro jacuiſſe, ac tertia die a mortuis ſurrexiſſe. Ut enim divinitatem ſuam declararet, reſurrectionem uſque ad finem ſæculi differre noluit: rurſus vero, ut eum vere hominem, vereque mortuum eſſe crederemus, non ſtatim poſt mortem, ſed tertio die, revixit: quod temporis ſpatium ad veram mortem comprobandam ſatis eſſe videbatur. *Tertia die nō ſimpliciter, ſed ſecundū Scripturas. Oſea 6. Jona 2. Matth. 12. Greg. Nyſſ. orat. de Reſurrectione Chriſti. Alex. de Ales par. 3. qu. 20. Mem. 3. ar. 3.*

11. ***Quare Patres Conſtantinopolitanę Synodi huic Articulo clauſulam adjecerint*, Secundum Scripturas.**

Patres primæ Conſtantinopolitanæ Synodi huic loco addiderunt *Secundum Scripturas*; quod quidem ab *a* Apoſtolo acceptum, in fidei Symbolum propterea tranſtulerunt, quod reſurrectionis myſterium maxime neceſſarium eſſe, idem Apoſtolus docuerit iis verbis: *b Si Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt ergo prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra; & ſi Chriſtus non reſurrexit, vana eſt fides veſtra: adhuc enim eſtis in peccatis veſtris.* Quare D. Auguſtinus, cum hujus articuli fidem admiraretur, ita ſcripſit, *Non magnum eſt credere, quia mortuus eſt Chriſtus, hoc & Pagani, & Judei, & omnes iniqui credunt; hoc omnes credunt, quia mortuus eſt. Fides Chriſtianorum reſurrectio Chriſti eſt: hoc pro magno habemus, quia credimus eum reſurrexiſſe.* Ex quo factum eſt, ut frequentiſſime *c* Dominus de ſua reſurrectione loquutus ſit; ac nunquam fere de paſſione ſua cum diſcipulis collocutus eſt, quin de reſurrectione loqueretur. Quare cum dixiſſet, *d Filius hominis tradetur gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conſpuetur, &, poſteaquam flagellaverint, occident eum;* ad extremum addidit, *Et tertia die reſurget*: et cum Judæi ab eo peterent, ut aliquo ſigno, & miraculo doctrinam ſuam comprobaret, reſpondit, *e nullum aliud ſignum eis datum iri, quam Jonæ Prophetę ſignum: ſicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus; ſic futurum* affirmavit *filium hominis in*

a 1. Cor. 15. 4.
b 1. Cor. 15. 14.
D. Auguſt. in Pſal. 120.
c Matth. 16. & 17. & 20. 21.
d Luc. 18. 32.
e Mat. 12. 39. Luc. 11. 29.

corde

corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus. Verum, ut hujus articuli vim, & ſenſum melius perſpiciamus, tria nobis inveſtiganda, & cognoſcenda ſunt, primum quidem, quare neceſſe fuerit Chriſtum reſurgere, deinde quis reſurrectionis finis, & ſcopus ſit, & quæ ab ea utilitates, & commoda in nos ſint profecta.

12. *Quas ob cauſas neceſſe fuerit Christum reſurgere.*

D.Th.3.p. q.53.art.1. Pſal.63. Accedet homo ad cor altum, &c. Prima cauſa a Philip.2.8. 4.Reg.19. Mittes radicem &c. Secunda. 1.Cor.15.12. 1.Petri 1. Lucæ 15. Congratulamini, &c. Tertia.

Quod igitur ad primum attinet, neceſſe fuit eum reſurgere, ut Dei juſtitia oſtenderetur, a quo maxime decebat eum extolli, qui, ut illi obtemperaret, depreſſus, atque omni ignominia affectus erat. Hanc Apoſtolus cauſam attulit, cum ad Philippenſes inquit: *a Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum.* Præterea, ut fides noſtra confirmaretur, ſine qua hominis juſtitia conſtare non poteſt. Illud enim maximo argumento eſſe debet, Chriſtum filium Dei fuiſſe, quod ſua virtute a mortuis reſurrexit. Deinde, ut ſpes noſtra aleretur, atque ſuſtentaretur. Cum enim Chriſtus reſurrexerit, certa ſpe nitimur fore, ut nos etiam reſurgamus: ſiquidem membra capitis ſui conditionem conſequantur, neceſſe eſt. Ita enim Apoſtolus argumentationem concludere videtur, cum ad *b* Corinthios, & *c* Theſſalonicenſes ſcribit; & a Principe Apoſtolorum Petro dictum eſt: *d Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui ſecundum miſericordiam ſuam magnam regeneravit nos in ſpem vivam, per reſurrectionem Jeſu Chriſti ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem.*

b 1. Cor. 15. c 1.Theſſ.4.14. d 1.Petri 1.3.

Poſtremo ob eam etiam rem Domini reſurrectionem neceſſariam fuiſſe docendum eſt, ut ſalutis, & redemptionis noſtræ myſterium abſolveretur. Chriſtus enim morte ſua nos a peccatis liberavit; reſurgens vero præcipua nobis bona reſtituit, quæ peccando amiſeramus. Quare eſt apud Apoſtolum dictum: *e Chriſtus traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter juſtificationem noſtram.* Ne quid igitur humani generis ſaluti deeſſet, quemadmodum illum mori, ita reſurgere etiam oportuit.

Quarta. e Rom.4.25.

13. *Quæ commoda ex reſurrectione Chriſti ad homines redeant.*

Ex iis vero, quæ hactenus dicta ſunt, perſpicere poſſumus, quantum utilitatis Chriſti Domini reſurrectio fidelibus attulerit: in reſurrectione enim Deum eſſe immortalem, plenum gloria, mortis & diaboli victorem agnoſcimus: quod de Chriſto Jeſu ſine ulla dubitatione credendum, & confitendum eſt. Deinde Chriſti reſurrectio nobis etiam corporis reſurrectionem peperit, tum quia ejus myſterii efficiens cauſa fuit, tum quia ad Domini exemplum reſurgere omnes debemus. Nam quod ad corporis reſurrectionem attinet, Apoſtolus ita teſtatur: *a Per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum*. Quæcunque enim Deus in redemptionis noſtræ myſterio egit, ad omnia Chriſti humanitate, tanquam efficienti inſtrumento, uſus eſt. Quare ejus reſurrectio inſtrumentum quoddam fuit ad reſurrectionem noſtram efficiendam. Exemplar vero dici poteſt, quoniam Chriſti Domini reſurrectio omnium eſt perfectiſſima; ac quemadmodum Chriſti corpus reſurgens ad immortalem gloriam immutatum eſt, *b* ita noſtra etiam corpora, quæ prius imbecilla, & mortalia fuerant, gloria, & immortalitate ornata reſtituentur. Ut enim Apoſtolus docet, *c Salvatorem expectamus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ*. Hoc etiam de anima in peccatis mortua dici poteſt: cui quo pacto Chriſti reſurrectio exemplar proponatur, idem Apoſtolus iis verbis oſtendit: *d Quomodo Chriſtus ſurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis ejus: ſimul & reſurrectionis erimus;* & paucis interjectis, inquit: *Scientes, quod Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur: mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel; quod autem vivit, vivit Deo. Ita & vos exiſtimate, vos mortuos quidem eſſe peccato, viventes autem Deo in Chriſto Jeſu.*

Utilitas reſurrectionis Chriſti. Secundo.

a 1. Cor. 15. 21.

Reſurrectio Chriſti defunctis eſt vita, peccatoribus venia, ſanctis eſt gloria. Ambr. ſer. 52.

b 1. Cor. 15. 42.

c Philip. 3. 2.

Tertio.

d Rom. 6. 4. 5

4. *Quæ ex Chriſti reſurrectione exempla ſint ſumenda?*

Duo igitur a Chriſti reſurrectione exempla petere debemus. Alterum eſt, ut, poſtquam peccati maculas abluimus, novum vitæ genus inſtituamus, in quo morum

corde terra tribus diebus, & tribus noctibus. Verum, ut hujus articuli vim, & ſenſum melius perſpiciamus, tria nobis inveſtiganda, & cognoſcenda ſunt, primum quidem, quare neceſſe fuerit Chriſtum reſurgere, deinde quis reſurrectionis finis, & ſcopus ſit, & quæ ab ea utilitates, & commoda in nos ſint profecta.

12. *Quas ob cauſas neceſſe fuerit Chriſtum reſurgere.*

D.Th.3.p. q.53.art.1. Pſal. 63. *Accedet homo ad cor altum, &c.* *Prima cauſa* a Philip.2.8. 9.4.Reg.19. *Mittet radicem &c.* *Secunda.* 1.Cor.15.12. 1.Petri 1. Luca 15. *Congratulamini, &c.* *Tertia.*

Quod igitur ad primum attinet, neceſſe fuit eum reſurgere, ut Dei juſtitia oſtenderetur, a quo maxime decebat eum extolli, qui, ut illi obtemperaret, depreſſus, atque omni ignominia affectus erat. Hanc Apoſtolus cauſam attulit, cum ad Philippenſes inquit: *a Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum.* Præterea, ut fides noſtra confirmaretur, ſine qua hominis juſtitia conſtare non poteſt. Illud enim maximo argumento eſſe debet, Chriſtum filium Dei fuiſſe, quod ſua virtute a mortuis reſurrexit. Deinde, ut ſpes noſtra aleretur, atque ſuſtentaretur. Cum enim Chriſtus reſurrexerit, certa ſpe nitimur fore, ut nos etiam reſurgamus: ſiquidem membra capitis ſui conditionem conſequantur, neceſſe eſt. Ita enim Apoſtolus argumentationem concludere videtur, cum ad *b* Corinthios, & *c* Theſſalonicenſes ſcribit; & a Principe Apoſtolorum Petro dictum eſt: *d Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui ſecundum miſericordiam ſuam magnam regeneravit nos in ſpem vivam, per reſurrectionem Jeſu Chriſti ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem.*

b 1. Cor. 15. c 1.Theſſ.4.14. d 1. Petri 1. 3.

Quarta.

Poſtremo ob eam etiam rem Domini reſurrectionem neceſſariam fuiſſe docendum eſt, ut ſalutis, & redemptionis noſtræ myſterium abſolveretur. Chriſtus enim morte ſua nos a peccatis liberavit; reſurgens vero præcipua nobis bona reſtituit, quæ peccando amiſeramus. Quare eſt apud Apoſtolum dictum: *e Chriſtus traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter juſtificationem noſtram.* Ne quid igitur humani generis ſaluti deeſſet, quemadmodum illum mori, ita reſurgere etiam oportuit.

e Rom.4.25.

13. *Quæ commoda ex reſurrectione Chriſti ad homines redeant.*

Ex

Ex iis vero, quæ hactenus dicta ſunt, perſpicere poſſumus, quantum utilitatis Chriſti Domini reſurrectio fidelibus attulerit: in reſurrectione enim Deum eſſe immortalem, plenum gloria, mortis & diaboli victorem agnoſcimus: quod de Chriſto Jeſu ſine ulla dubitatione credendum, & confitendum eſt. Deinde Chriſti reſurrectio nobis etiam corporis reſurrectionem peperit, tum quia ejus myſterii efficiens cauſa fuit, tum quia ad Domini exemplum reſurgere omnes debemus. Nam quod ad corporis reſurrectionem attinet, Apoſtolus ita teſtatur: *a Per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum*. Quæcunque enim Deus in redemptionis noſtræ myſterio egit, ad omnia Chriſti humanitate, tanquam efficienti inſtrumento, uſus eſt. Quare ejus reſurrectio inſtrumentum quoddam fuit ad reſurrectionem noſtram efficiendam. Exemplar vero dici poteſt, quoniam Chriſti Domini reſurrectio omnium eſt perfectiſſima; ac quemadmodum Chriſti corpus reſurgens ad immortalem gloriam immutatum eſt, *b* ita noſtra etiam corpora, quæ prius imbecilla, & mortalia fuerant, gloria, & immortalitate ornata reſtituentur. Ut enim Apoſtolus docet, *c Salvatorem expectamus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ*. Hoc etiam de anima in peccatis mortua dici poteſt: cui quo pacto Chriſti reſurrectio exemplar proponatur, idem Apoſtolus iis verbis oſtendit: *d Quomodo Chriſtus ſurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis ejus: ſimul & reſurrectionis erimus*; & paucis interjectis, inquit: *Scientes, quod Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur: mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel; quod autem vivit, vivit Deo. Ita & vos exiſtimate, vos mortuos quidem eſſe peccato, viventes autem Deo in Chriſto Jeſu*.

Utilitas reſurrectionis Chriſti. Secundo.

a 1. Cor. 15. 21.

Reſurrectio Chriſti defunctis eſt vita, peccatoribus venia, ſanctis eſt gloria. Ambr. ſer. 52.

b 1. Cor. 15. 42.

c Philip. 3. 2.

Tertio.

d Rom. 6. 4. 5

14. *Quæ ex Chriſti reſurrectione exempla ſint ſumenda?*

Duo igitur a Chriſti reſurrectione exempla petere debemus. Alterum eſt, ut, poſtquam peccati maculas eluimus, *novum vitæ genus* inſtituamus, in quo morum

inte-

integritas, innocentia, ſanctitas, modeſtia, juſtitia, beneficentia, humilitas eluceant. Alterum eſt, ut in eo vitæ inſtituto ita perſeveremus, ut, adjuvante Domino, a juſtitiæ via, quam ſemel ingreſſi fuerimus, non excidamus. Neque vero *a* Apoſtoli verba id ſolum demonſtrant, Chriſti reſurrectionem ad reſurrectionis exemplum nobis proponi; verum etiam reſurgendi virtutem nobis præbere, vireſque, & ſpiritum largiri, quo in ſanctitate, & juſtitia permaneamus ac Dei præcepta ſervemus, declarant. Nam quemadmodum ex ejus morte non ſolum peccatis moriendi exemplum capimus, ſed virtutem etiam haurimus, qua peccatis moriamur: ita ejus reſurrectio ad juſtitiam conſequendam nobis vires affert; ut deinde pie, & ſancte Deum colentes, in novitate vitæ ambulemus, ad quam reſurgimus. Hoc enim maxime reſurrectione ſua Dominus effecit, ut qui antea una cum illo peccatis, & huic ſæculo mortui eramus, cum illo etiam ad novam vitæ inſtitutionem, & diſciplinam reſurgeremus.

a Rom. 6. 4. 5. *Chriſti reſurrectio corporalis nos ad ſpiritualem hortatur reſurrectionem.*

15. *Quibus indiciis colligatur, aliquem ſecundum ſpiritum cum Chriſto reſurrexiſſe.*

Hujus reſurrectionis quæ potiſſimum ſigna obſervanda ſint, Apoſtolus nos admonet. Nam, cum inquit, *b Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt, quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens*, plane oſtendit, eos, qui vitam, honores, otium, divitias ibi maxime, ubi Chriſtus eſt, habere cupiunt, vere cum Chriſto ſurrexiſſe: cum vero addit, *c Quæ ſurſum ſunt, ſapite, non quæ ſuper terram*, alteram etiam hanc veluti notam appoſuit, qua perſpicere poſſimus, num vere cum Chriſto ſurrexerimus. Ut enim corporis affectionem, & valetudinem guſtus indicare ſolet, ita *d* ſi quæcunque ſunt vera, quæcunque pudica, quæcunque juſta, quæcunque ſancta, alicui ſapiant, iſque cœleſtium rerum jucunditatem intimo mentis ſenſu percipiat, hoc maximo argumento eſſe poteſt, eum, qui ita affectus ſit, ad novam, & ſpiritalem vitam una cum Chriſto Jeſu ſurrexiſſe.

Quæ ſint ſigna reſurrectionis noſtræ ſpiritualis.
b Col. 3. 1.
c Ibid. 3. 2.
d Philip. 4. 8.

DE SEXTO ARTICULO.

CAPUT VII.

JACOBUS MIN.

Aſcendit ad cęlos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

1. *Hujus articuli excellentia, & primæ partis ſententia.*

DAvid Propheta, cum beatam, & glorioſam Domini Aſcenſionem ſpiritu Dei plenus contemplaretur, omnes ad eum triumphum ſumma lætitia, & gaudio celebrandum illis verbis hortatur, cum inquit: a *Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis: Aſcendit Deus in jubilatione.* Ex quo intelliget Parochus, maximo ſtudio hoc myſterium explicandum eſſe, ſibique diligenter *curandum*, ut fideles illud non ſolum

a *Pſal. 46. 1.*

fide, & mente percipiant, ſed, quoad ejus fieri poterit, juvante Domino, factis etiam, & vita exprimere ſtudeant. Quod igitur ad ſexti Articuli explanationem attinet, in quo potiſſimum de divino hoc myſterio agitur, a priori ejus parte incipiendum eſt, &, quæ ejus ſit vis, atque ſententia, aperiendum. De Christo enim Jeſu illud etiam fideles ſine ulla dubitatione credere oportet, eum, perfecto jam, & abſoluto redemptionis noſtræ myſterio, ut homo eſt, in cœlum corpore, & anima aſcendiſſe: nam, ut Deus eſt, nunquam ab eo abfuit, ut qui divinitate ſua loca omnia compleat.

2. *Non ſolum divinitatis virtute Chriſtus aſcendit, ſed vi etiam humanitatis.*

Aſcendiſſe autem eum ſua virtute doceat, non aliena vi ſublatum, quemadmodum *a* Helias, qui igneo curru in cœlum evectus eſt, *b* vel Abacuch propheta, vel *c* Philippus Diaconus, qui divina virtute per aerem delati, longinqua terrarum ſpatia permearunt. Neque vero ſolum, ut Deus, præpotenti divinitatis virtute in cœlos aſcendit, ſed etiam, ut homo eſt. Quamvis enim naturali vi id fieri non potuerit, tamen virtus illa, qua beata Chriſti anima prædita erat, corpus, ut libuit, movere potuit: corpus vero, quod jam gloriam adeptum erat, moventis animæ imperio facile parebat. Atque hac ratione, ut Deus, & ut homo eſt, Chriſtum in cœlum ſua virtute aſcendiſſe credimus.

a 4. *Reg.* 2. 11. b *Dan.* 14. 35. c *Act.* 8. 39.

3. *Quo ſenſu Chriſtus poſteriore articuli parte dicatur ſedere ad dexteram Patris.*

Sedere denotat poſſeſſionem, & quietem gloriæ, non poſitionem corporis, quia Chriſtus ſtat, & non ſedet, ſicut & omnes beati ſtabunt, quia ſedere imbecillitatis eſt, ſtare vero eſt naturalis ſtatus hominis perfectus.

In altera Articuli parte hæc ſunt, *ſedet ad dexteram Dei Patris*: quo loco tropum, ideſt verbi immutationem licet animadvertere, frequentem in divinis litteris, cum humanas affectiones, & membra ad noſtram intelligentiam accommodantes, Deo tribuimus. Neque enim, cum ſpiritus ſit, quidquam in eo corporeum cogitari poteſt. Sed, quoniam in humanis rebus ei majorem honorem tribui exiſtimamus, qui ad dexteram collocatus eſt; eandem rem ad cœleſtia etiam transferentes, ad explicandam Chriſti gloriam, quam ut homo præ cæteris omnibus adeptus eſt; cum in Patris dextera eſſe confitemur.

Sedere autem hoc loco non ſitum, & figuram corporis ſignificat, ſed eam regiæ, ſummæque poteſtatis, ac gloriæ firmam, & stabilem poſſeſſionem, quam a Patre accepit, declarat: de quo ait Apoſtolus: *a Suſcitans illum a mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cœleſtibus, ſupra omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non ſolum in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro;* &, *b omnia ſubjecit ſub pedibus ejus.* Ex quibus verbis apparet, hanc gloriam adeo propriam, & ſingularem Domini eſſe, ut cuivis alii creatæ naturæ convenire non poſſit. Quare alio loco teſtatur: *c Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: d Sede a dextris meis?*

Scot. 4. diſt. 43. q. 13. Cajet. in Marc. 16.

Sedere ad dexteram Dei quid denotet, vide Ath. ſer. 2. cont. Arian. Baſil. l. de Spiritu ſancto c. 6. Dam. l. 4. c. 2. Sedere ad dexteram Dei ſoli Chriſto eſt tributum.

4. *Quare Aſcenſionis Chriſti hiſtoria frequentius apud populum ſit repetenda.*

Sed Articuli ſenſum Parochus latius explanabit, Aſcenſionis hiſtoriam perſequens, quam ſanctus Lucas Evangeliſta in *e* Actis Apoſtolorum admirabili ordine deſcripſit. In cujus explicatione illud primum obſervare oportebit, cætera omnia myſteria ad Aſcenſionem, tanquam ad finem, referri, in eoque omnium perfectionem, & abſolutionem contineri; nam, ut ab Incarnatione Domini omnia religionis noſtræ myſteria initium habent, ita Aſcenſione ejus peregrinatio concluditur. Præterea alia Symboli capita, quæ ad Chriſtum Dominum pertinent, ſummam ejus humilitatem, & contemptionem oſtendunt; neque enim abjectius, aut humilius quicquam cogitari poteſt, quam quod Filius Dei pro nobis humanam naturam, & imbecillitatem aſſumpſerit, patique, & mori voluerit. At vero, quod eum ſuperiori Articulo a mortuis reſurrexiſſe, nunc vero in cœlum aſcendiſſe, & ad Dei Patris dexteram ſedere confitemur, nihil ad ejus ſummam gloriam divinamque majeſtatem declarandam magnificentius dici, aut admirabilius poteſt.

a Epheſ. 1. 20. 21. 22. b Pſal. 8. 8. c Heb. 1. 11. d Pſal. 109. 1. e Act. 1. per totum fere.

Ad Aſcenſionem omnia Chriſti myſteria diriguntur.

5. *Cur Chriſtus in cœlum aſcenderit, nec in terra potius regnum ſuum conſtituerit.*

Jam his expoſitis, accurate docendum eſt, cujus rei cauſa Chriſtus Dominus in cœlos aſcenderit. Primum enim aſcendit, *propterea* quod ejus corpori, quod immor-

Chriſti in cœlum aſcenſionis cauſa. Prima.

mortalitatis gloria in reſurrectione donatum fuerat, non terrenæ hujus, & obſcuræ habitationis locus, ſed altiſſimum, & ſplendidiſſimum cæli domicilium conveni-

Secunda. ret. Nec vero ſolum ut ejus gloriæ, & regni ſolio potiretur, quod ſanguine meruerat, verum etiam, ut ea,

Tertia. quæ ad ſalutem noſtram pertinebant, curaret. Deinde,

a Jo. 18. 36. Vide 2. a. ſe. 7 Chriſti regnum non terrenum, ſed ſpirituale. Qui ex hominibus ſint in regno Chriſti ditiores. *a* ut regnum ſuum non eſſe ex hoc mundo reipſa comprobaret: nam mundi regna terrena, & fluxa ſunt, magniſque opibus, & carnis potentia nituntur, Chriſti vero regnum non terrenum, quale Judæi expectabant, ſed ſpirituale, & æternum: itemque ejus opes, & divitias ſpirituales eſſe ipſe oſtendit, cum ſuam ſedem in cælis collocavit: in quo quidem regno illi ditiores, & omnium bonorum copia affluentiores exiſtimandi ſunt, qui ea, quæ Dei ſunt, diligentius quærunt, nam & ſanctus Jacobus

b Jac. 8. 5. teſtatur, *b* Deum elegiſſe pauperes in hoc mundo, divites in fide, & hæredes regni, quod repromiſit Deus dili-

Quarta. gentibus ſe. Sed etiam illud Dominus noſter in cœlum aſcendens efficere voluit, ut nos eundem aſcendentem mente, & deſiderio proſequeremur: Nam quemadmodum morte, & reſurrectione ſua, moriendi, & reſurgendi ſpiritu exemplum nobis reliquerat; ita aſcenſu nos docet, atque inſtruit, ut in terris poſiti, in cœlum nos co-

c Heb. 11. 13. gitatione conferamus, *c* confitentes nos peregrinos, &

d Eph. 2. 19. hoſpites eſſe ſuper terram, ac patriam inquirentes, *d* ci-

e Phil. 3. 20. ves eſſe Sanctorum, & domeſticos Dei. *e* Noſtra enim,

Quanta redeant ad nos commoda ex Aſcenſione Domini. ut idem inquit Apoſtolus, converſatio in cælis eſt.

6. Quæ beneficia ex Chriſti Aſcenſione hominibus ſint collata.

f Pſal. 67. 19. Jam vero vim, & magnitudinem inexplicabilium bo-

g Eph. 4. 8. norum, quæ in nos Dei benignitas effudit, divinus *f* Da-

Primũ miſit Spiritum Sanctum. vid, *g* Apoſtolo interprete, multo ante cecinerat illis verbis: *h Aſcendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus.* Nam decimo die *i* Spiritum

h Act. 2. per tot. ſanctum dedit, cujus virtute, atque ubertate complevit

i Jo. 16. 16. præſentem illam fidelium multitudinem, & vere tum magnifica illa promiſſa perſolvit: k *Expedit vobis, ut*

Secundo. Advocatum agit. *ego vadam: ſi enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos, ſi autem abiero, mittam eum ad vos.* Aſcendit et-

k Heb. 9. 29. iam in cœlum ex Apoſtoli ſententia, ut appareat

nunc

nunc vultui Dei pro nobis, & apud Patrem advocati officio fungatur. *a Filioli mei*, inquit S. Joannes, *hæc ſcribo vobis, ut non peccetis; ſed & ſi quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jeſum Chriſtum juſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris*. Nec vero quidquam eſt, unde fideles majorem lætitiam, & animi jucunditatem capere debeant, quam Jeſum Chriſtum patronum cauſæ, ac deprecatorem ſalutis noſtræ conſtitutum eſſe, cujus ſit apud æternum Patrem ſumma gratia, & auctoritas. *b* Paravit denique nobis locum, quod etiam ſe facturum promiſerat, atque omnium noſtrum nomine caput ipſe Jeſus Chriſtus venit in cœleſtis gloriæ poſſeſſionem. Nam in cœlum abiens, portas, quæ Adami peccato intercluſæ fuerant, patefecit, nobiſque viam munivit, qua ad cœleſtem beatitudinem perveniremus; *c* quemadmodum ipſe in cœna diſcipulis futurum prædixerat: quod quidem ut rei etiam eventu aperte comprobaret, piorum animas, quas ab inferis eripuerat, ſecum in æternæ beatitudinis domicilium introduxit.

a 1. Jo. 2. 1. Tertio. Spem noſtrã erigit de remiſſione peccatorum. Quarto.

b Jo. 14. 23. Locũ amicis apparat, & viam ad cęlũ praſtruit. Tange inſtãtiam ex Jo. 3 Nemo aſcendit, &c.

c Jo. 16. 24. 27. Captivam abduxit captivitatem.

7. Commoda, quæ Chriſtus ſua Aſcenſione nobis attulit.

Hanc cęleſtium munerum admirabilem copiam ſalutaris illa commodorum ſeries conſecuta eſt. Primum enim fidei noſtræ merito maximus cumulus acceſſit; nam fides earum rerum eſt, quæ ſub aſpectum non cadunt, atque ab hominum ratione, ac intelligentia remotæ ſunt. Quare, ſi Dominus a nobis non diſceſſiſset, fidei noſtræ meritum minueretur: ſiquidem a Chriſto Domino *d beati* prædicantur, *qui non viderunt, & crediderunt*. Præterea Chriſti in cęlum aſcenſus ad confirmandam ſpem in cordibus noſtris magnum momentum habet: nam quoniam Chriſtum hominem in cœlum aſcendiſse, & humanam naturam in dextera Dei Patris collocaſse credimus, magna in ſpe ſumus, fore, ut nos etiam, ejus membra, illuc aſcendamus, atque ibi cum capite noſtro conjungamur: quod ipſe Dominus his verbis teſtatus eſt: *e Pater, quos dediſti mihi, volo, ut, ubi ſum ego, & illi ſint mecum*. Deinde hoc quoque vel maximum beneficium conſecuti ſumus, quod amorem *noſtrum ad cęlum* rapuit, ac divino ſpiri-

Primo. Fidem noſtrã confirmat, & meritũ auget.

d Joa. 20 29. Secundo. Beatitudinis noſtra expectatione certam facit.

e Joa. 17. 24. Tertio. Charitatem noſtram promovit, & affectum a terrenis ad cęleſtia ſuſtulit.

tu inflammavit; nam veriſſime dictum eſt, *a* ibi cor noſtrum eſſe, ubi theſaurus noſter eſt.

a Matth. 6. 21. Lucæ 12. 34.

8. *Non fuit nobis utile Chriſtum in terris manere.*

Ac profecto, ſi Chriſtus Dominus in terris verſaretur, omnis noſtra cogitatio in ipſo hominis aſpectu & conſuetudine defixa eſſet, & illum dumtaxat hominem ſpectaremus, qui nos tantis beneficiis afficeret, eumque terrena quadam benevolentia proſequeremur; *b* verum in cœlum aſcendens, amorem noſtrum ſpiritualem reddidit, effecitque, ut, quem nunc abſentem cogitamus, eum, ut Deum, veneremur, & diligamus. Id autem partim Apoſtolorum exemplo intelligimus, quibus dum præſens affuit Dominus, humano fere ſenſu de illo judicare videbantur; partim vero ipſius Domini teſtimonio confirmatum eſt, cum inquit, *c Expedit vobis, ut ego vadam.* Nam imperfectus ille amor, quo Chriſtum Jeſum præſentem diligebant, divino amore perficiendus erat, idque Spiritus ſancti adventu: quare ſtatim addit, *Si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos.*

b 2. Cor. 5. 16. Eſt elevatus in cœlum, ut nos divinitatis ſuæ tribueret eſſe participes. Præfatio de Chriſti Aſc.
c Joan. 16. 7.

9. *Poſt Chriſti Aſcenſionem Eccleſia maxime amplificata fuit.*

Accedit etiam, quod in terris domum ſuam, ideſt, Eccleſiam, amplificavit, quæ Spiritus ſancti virtute, & ductu gubernaretur: *d* ejus vero univerſæ inter homines Paſtorem, & ſummum Antiſtitem Petrum Apoſtolorum Principem reliquit: tum vero *dedit quoſdam quidem e Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios vero Evangeliſtas, alios autem Paſtores, & Doctores.* Atque ita ad dexteram Patris ſedens, aliis atq; aliis diverſa dona ſemper impertitur: nam teſtatur Apoſtolus, *f unicuique noſtrum datam eſſe gratiam, ſecundum menſuram donationis Chriſti.* Ad extremum vero, quod antea de Mortis, & Reſurrectionis myſterio docuimus, idem etiam de Aſcenſu fidelibus cogitandum eſt. Quamvis enim Chriſti paſſioni ſalutem, & redemptionem noſtram debeamus, qui merito ſuo aditum juſtis ad cœlum aperuit: tamen ejus Aſcenſus non ſolum velut exemplar nobis propoſitum eſt, quo alte ſpectare, & ſpiritu in cœlum aſcendere diſcamus, ſed divinam etiam virtutem, qua id efficere poſſimus, largitus eſt.

d Joa. 21. 15. Petrus univerſæ Eccleſiæ Paſtor relictus.
e 1. Cor. 12. 28. Eph. 4. 11. Chriſtus quotidie Eccleſiam ſuis donis auget.
f Eph. 4. 7. Aſcenſio Chriſti nobis aſcendendi virtutem præſtat.

DE

DE SEPTIMO ARTICULO.

CAPUT VIII.

PHILIPPUS.

Inde venturus eſt judicare vivos, & mortuos.

1. *Chriſti tria in ſuam Eccleſiam beneficia, & articuli ſeptimi ſententia,*

TRia ſunt Domini noſtri Jeſu Chriſti ad ſuam Eccleſiam decorandam, & illuſtrandam inſignia officia, & munera, redemptionis, patrocinii, & judicii. Cum autem ſuperioribus articulis ab eo genus humanum paſſione, & morte redemptum eſſe, aſcenſu etiam in cœlum noſtram cauſam, & patrocinium in perpetuum ſuſceptum conſtet: ſequitur, ut ejus judicium hoc articulo declaretur: cujus articuli ea vis eſt & ratio ſum-

Chriſti tria inſignia in ſuam Eccleſiam beneficia.

Articuli primi ſen-

ſummo illo die Chriſtum Dominum de univerſo hominum genere judicaturum eſſe.

2. *Duplex Chriſti adventus.*

Sacræ enim litteræ duos Filii Dei adventus eſſe teſtantur: alterum, cum ſalutis noſtræ cauſa carnem aſſumpſit, & homo in Virginis alvo effectus eſt; alterum, cum in conſummatione ſæculi ad judicandos omnes homines veniet. Hic adventus in ſacris litteris *a* Dies Domini appellatur, de quo ait Apoſtolus, *b Dies Domini, ſicut fur in nocte, ita veniet*; & Salvator ipſe, *c De die autem illa, & hora nemo ſcit*. Ac de ſummo judicio ſatis ſit illa auctoritas Apoſtoli: *d Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſive bonum, ſive malum*. Plena enim eſt ſacra *e* Scriptura teſtimoniorum, quæ paſſim Parochis occurrent, ad rem non ſolum comprobandam, ſed etiam fidelium oculis ſubjiciendam: ut, quemadmodum a mundi initio dies ille Domini, quo humanam carnem induit, omnibus optatiſſimus ſemper fuit, quod in eo myſterio liberationis ſuæ ſpem poſitam haberent; ita deinceps poſt Filii Dei mortem, & aſcenſum in cœlum, alterum diem Domini vehementiſſimo ſtudio deſideremus, *f expectantes beatam ſpem, & adventum gloriæ magni Dei*.

a 1. Pet. 3. 10. Apoc. 3. 16. *b* 1. Theſſ. 5. 2. *c* Matth. 24. 36. Marc. 13. 30. *d* 2. Cor. 5. 10. Rom. 14. 10. *e* 1. 2. Reg. 10. Pſ. 95. 97. 13. Iſa. 2. 13. 26. 27. 30. & 66. Jerem. 30. 23. Dan. 7. 9. Joel. 2. 1. 31. Soph. 1. 14. Malach. 4. 1. Matth. 12. 13. 16. & 26. Luc. 17. 29. Act. 1. 1. & 31. Rom. 2. 14. 1. Cor. 15. 1. Theſſ. 1. 4. 2. Theſſ. 1. 17. Apoc. 20. 11. *f* Tit. 2. 13.

5. *Quoties quilibet homo Chriſti judicis ſententiam coram ſubire debeat.*

Sed duo tempora Parochis ad rei explicationem obſervanda ſunt, in quibus unicuique neceſſe eſt in conſpectum Domini venire, & ſingularum cogitationum, actionum, verborum denique omnium rationem reddere, demumque judicis præſentem ſubire ſententiam. Primum eſt, *g* cum unuſquiſque noſtrum migrat e vita; nam ſtatim ad Dei tribunal ſiſtitur, ibique de omnibus juſtiſſima quæſtio habetur, quæcunque aut egerit, aut dixerit, aut cogitarit unquam: atque hoc privatum judicium vocatur. Alterum vero, *h* cum uno die, atque uno in loco omnes ſimul homines ad tribunal Judicis ſtabunt, ut, omnibus omnium ſæculorum hominibus inſpectantibus, & audientibus, ſinguli, quid de ipſis decretum, & judicatum fuerit, cognoſcant: cujus ſen-

Aug. toto libro 20. de Civ. Dei.

Duplex cujuſque hominis judicium, particulare, & generale.

g Heb. 9. 27. Luc. 16. 22. Eccl. 11. 28. Aug. li. 2. de anima, c. 4. *h* Mat. 25. 21. Joel 3. 2. 3.

ſententiæ pronunciatio impiis, & ſceleſtis hominibus non minima futura eſt pœnarum, & ſupplicorum pars: rurſus vero pii, & juſti non parvum ex ea præmium, fructumque percepturi ſunt, cum, qualis quiſque in hac vita fuerit, apparebit. Hoc autem generale judicium appellatur..

Cauſa ob quas privato judicio univerſale ſubjiciatur.

4. Cur neceſſe fuerit privato judicio generale ſubijcere.

De quo illud neceſſario oſtendendum eſt, quæ cauſa fuerit, cur præter privatum de ſingulis, alterum etiam de univerſis hominibus judicium exerceretur. Nam, cum vel ipſis hominibus mortuis interdum ſuperſtites ſint ſi lii parentum imitatores, reliqui ſint libri, ac diſcipuli, exemplorum, orationum, actionum amatores, ac propugnatores; quibus rebus ipſorum mortuorum præmia, & pœnas augeri neceſſe eſt; cum hæc vel utilitas, vel calamitas ad plurimos pertinens non prius finem habitura ſit, quam extremus veniat mundo dies, æquum erat de univerſa hac recte, aut perperam factorum, dictorumque ratione perfectam quęſtionem haberi; quod fieri non poterat, niſi facto communi hominum judicio.

Prima ratio. Mortuorum pręmia, vel pęna augentur virtutibus, & vitiis ſuorum ſectatorum. Vide Baſilium l. de Sancta virginitate ante mediū & Scot. 4. diſt. 59. qu. 1. D. Thom. 3. par. q. 59. a. 5.

Accedit etiam, quod, cum piorum fama ſæpe lædatur, impii vero innocentiæ laude commendentur, divinæ juſtitiæ ratio poſtulat, ut pii ereptam injuria apud homines exiſtimationem in publico univerſorum hominum conventu, & judicio recuperent.

Secunda, ut laudem pii, ignominiam impii palam conſequantur. Hac ratio ſumitur ex Rom. 2. 6. 5. & 1. Cor. 4.

Deinde vero boni, & mali homines, quæcunque in vita egerunt, cum non ſine corporibus egerint, omnino ſequitur, ut benefacta, ſive malefacta ad corpora etiam pertineant, quæ actionum ipſarum iſtrumentum fuerunt. Maxime igitur conveniebat, corporibus una cum eorum animis debita æternæ gloriæ pręmia, aut ſupplicia impertiri: quod quidem neque ſine omnium reſurrectione, neque ſine generali judicio fieri poterat.

Tertia, ut corpora vel pręmium, vel pęnam cum animo ex ęquo participent.

Athan. in Symb.

Poſtremo, quoniam in adverſis, & ſecundis hominum rebus, quæ promiſcue nonnunquam bonis, & malis eveniunt, probandum erat, nihil non infinita Dei ſapientia, & juſtitia geri, ac gubernari, par fuit non ſolum bonis præmia, improbis ſupplicia in futuro ſæculo conſtitui, verum etiam publico, ac generali judicio decerni, quo omnibus *notiora, & illuſtriora* fierent, atque ut Deo juſti-

Pſ. 36. & 61. 2. Cor. 5.

Quarta, ut divina providentia ratio omnibus conſtet; hęc ratio ſumitur ex Eccl. 9. 1. 2. 3. Pſal.

juſtitiæ; & providentiæ laus ab omnibus tribueretur, pro injuſta illa querela, qua ſancti etiam viri deplorare interdum, ut homines, ſolebant, cum improbos valentes opibus, & honoribus florentes animadverterent.
a Pſal. 72. 2. Nam Propheta, *a Mei*, inquit, *pene moti ſunt pedes, pene effuſi ſunt greſſus mei, quia zelavi ſuper iniquos, pacem peccatorum videns*: & paulo poſt, *b Ecce ipſi peccatores, & abundantes in ſaculo, obtinuerunt divitias; & dixi: Ergo ſine cauſa juſtificavi cor meum; & lavi inter innocentes manus meas; & fui flagellatus tota die, & caſtigatio mea in matutinis*. Atque hæc frequens querela *c* multorum fuit. Ergo neceſſe erat, ut generale judicium exerceretur: ne forte homines dicerent, *d* Deum circa cardines cœli perambulantem non curare terrena. Hæc autem veritatis formula, jure una ex duodecim fidei Chriſtianæ articulis conſtituta eſt: ut, ſi quorum animi in providentia, & juſtitia Dei nutarent, hujus doctrinæ ratione confirmarentur. Præterea propoſito judicio pios recreari, impios terreri oportebat, ut cognita Dei juſtitia, illi ne deficerent, hi a malis æterni ſupplicii metu, atque expectatione revocarentur. Quare Dominus, & Salvator noſter, *e* cum de extremo die loqueretur, declaravit futurum aliquando generale judicium, ſignaque adventantis ejus temporis deſcripſit: ut, cum illa viderimus, finem ſæculi prope eſſe intelligamus: ac deinde in cœlum aſcendens Angelos miſit, qui Apoſtolos ejus abſentia mœrentes, his verbis conſolarentur: *f Hic Jeſus, qui aſſumptus eſt a vobis in cœlum, ſic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum*.

b Ibidem 12. 13.
c Job. 28. 78. Jer. 12. 1. 2. Abac. 1. 13.
d Job. 22. 14.
Quinta, ut boni perſeverarent, & mali reſipiſcerent.
e Matth. 24. 29. 39.
f Act. 1. 11.

5. *Juxta utramque naturam Chriſto tributa eſt poteſtas judicandi genus humanum.*

Chriſtus etiam ut homo judex omnium conſtitutus eſt.

Verum Chriſto Domino non ſolum ut Deo, ſed etiam ut homini hoc judicium datum eſſe ſacræ litteræ declarant. Quamvis enim judicandi poteſtas omnibus ſanctæ Trinitatis Perſonis communis ſit, præcipue tamen Filio eam tribuimus, quod ipſi quoque ſapientiam convenire dicimus. Quod autem, ut homo, mundum judicaturus ſit, Domini teſtimonio confirmatur, qui inquit: *g Sicut Pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit &*

g Joh. 5. 26. Aug. in Joa.

Filio

Filio habere vitam in ſemetipſo, & poteſtatem dedit ei judicium facere, quia filius hominis eſt.

tract. 22. & 1 de Trin. c. 13

6. Cur perinde Patri, vel Spiritui ſancto hoc judicium non adſcribatur.

Decebat autem maxime a Chriſto Domino hoc judicium exerceri; ut, cum de hominibus decernendum eſſet, illi corporeis oculis judicem videre, & auribus ſententiam, quæ proferebatur, audire poſſent, & omnino judicium illud ſenſibus percipere. Ac præterea æquiſſimum erat, ut homo ille, qui iniquiſſimis hominum ſententiis condemnatus fuerat, omnium deinde judex ſedere ab omnibus conſpiceretur. Quamobrem Apoſtolorum Princeps, cum in Cornelii domo ſumma Chriſtianæ religionis capita expoſuiſſet, docuiſſetque, Chriſtum a Judæis in ligno ſuſpenſum, atque occiſum, tertia vero die ad vitam reſurrexiſſe, ſubjunxit: a *Et præcepit nobis prædicare populo, & teſtificari, quia ipſe eſt, qui conſtitutus eſt a Deo judex vivorum, & mortuorum.*

Judex Chriſtus corporeis oculis videbitur. Auguſt. de verb. Dom. ſerm. 64. Job. 36. 17. Cauſa tua quaſi, &c.

a *Act. 10. 42.*

7. Quibus indiciis extremum judicium imminere agnoſcetur.

Tria hæc præcipua ſigna judicium anteceſſura eſſe ſacræ litteræ declarant, Prædicationem Evangelii per univerſum orbem, Diſceſſionem, Antichriſtum. Inquit enim Dominus; b *Prædicabitur hoc Evangelium regni in univerſo orbe, in teſtimonium omnibus gentibus; & tunc veniet conſummatio*; & Apoſtolus nos admonet, ne ab aliquo ſeducamur, *quaſi inſtet dies Domini*: c *quoniam, niſi venerit diſceſſio primum, & revelatus fuerit homo peccati, judicium non fiet.*

Signa judicium præceſſura Dam. de fide orth. l. 4. cap. 27.

b *Matth. 24. 14.*

Aug. de ſer. Domini in monte l. 2. & c. 8. ad Heſic.

c *2. Theſſ. 2. 3.*

Aug. l. 20. de civ. Dei c. 19

8. Quomodo fiet judicium, quaque ratione de omnibus feretur ſententia.

Quæ autem judicii forma, & ratio futura ſit, Parochis ex d Danielis oraculis, tum ex e ſanctorum Evangeliorum, & Apoſtoli doctrina facile erit cognoſcere. Præterea ſententia, quæ a Judice pronuncianda ſit, diligentius hoc loco expendenda erit. Chriſtus enim Salvator noſter, lætis oculis pios a dextera ſtantes intuens, ita de illis judicium ſumma cum benignitate pronunciabit: f *Venite benedicti Patris mei: poſſidete regnum, quod paratum eſt vobis a conſtitutione mundi.* Quibus ver-

Judicii forma.

d *Dan. 7. 9.*

e *Matth. 24. & 25. Marci 13. Theſſ. n. 4*

Judicis ſententia piis læta, impiis horribilis.

f *Matt. 25. 34.*

Ville An

ſer. 37. de Sanctis, & Cyrillum Alexa. in ora. de exitu animæ.

verbis nihil jucundius audiri poſſe illi intelligent, qui ea cum impiorum damnatione contulerint, ac cum animo ſuo cogitaverint, iis verbis pios, & juſtos homines a laboribus ad quietem, a lacrymarum valle ad ſummum gaudium, a miſeriis ad perpetuam beatitudinem, quam illi charitatis officiis promeriti fuerint, vocari.

9. *Quibus pœnarum generibus impii afficientur.*

a Mat. 25. 41

Duplex impiorum pæna, una quæ eſt damni, & altera ſenſus: de pęna damni vide Chry. hom. 23. in Matt. Aug. in Enchb. c. 112.

Deinde ad eos, qui a ſiniſtra ſtabunt, converſus, ſuam juſtitiam in eos effundet, his verbis: *a Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis ejus.* Prioribus illis verbis, *diſcedite a me*, maxima pœna ſignificatur, qua impii plectendi erunt, cum a Dei aſpectu quam longiſſime ejicientur, neque ulla ſpes eos conſolari poterit, fore aliquando, ut tanto bono perfruantur. Atque hæc quidem a Teologis pœna damni appellata eſt, quod ſcilicet impii apud inferos divinæ viſionis luce perpetuo carituri ſint. Quod vero additur *Maledicti*, mirum in modum auget illorum miſeriam, & calamitatem. Si enim, cum a divina præſentia expellendi eſſent, aliqua ſaltem benedictione digni haberentur, hoc profecto magno eis ſolatio eſſe potuiſſet: at, quoniam nihil hujuſmodi ipſis expectandum eſt, quod calamitatem leviorem faciat, jure optimo, cum expellentur, divina juſtitia eos omni maledictione perſequetur.

Pęna ſenſus quanta futura ſit. Aug. ſerm. 181. de Tem. & in l. de tri. hab. c. 2. Gr. l. 9. mor. 6. 46 & l. 4. diale. l. 28. Scot. 4. ds 44. q. 2. & 3. Socii pęnarum non levient pęnas inferni. Solatium eſt miſerorum ſocios habere pęnarum in mundo, non in inferno. Sententię illius acerbiſſima æquitas.

10. *De pœna ſenſus, & ſocietate damnatorum.*

Sequitur deinde *in ignem æternum*: quod quidem alterum pęnarum genus, Pœnam ſenſus Theologi vocarunt, propterea quod ſenſu corporis percipiatur, ut in verberibus, & flagellis, aliove graviori ſuppliciorum genere; inter quæ dubitari non poteſt, ignis tormenta ſummum doloris ſenſum efficere: cui malo cum accedat, ut perpetuum tempus duraturum ſit, ex eo oſtenditur, damnatorum pęnam omnibus ſuppliciis cumulandam eſſe, atque hoc magis declarant verba illa, quæ in extrema ſententiæ parte poſita ſunt, *qui paratus eſt diabolo, & angelis ejus.* Cum enim ita comparatum ſit, ut omnes moleſtias levius feramus, ſi calamitatis noſtræ ſocium aliquem, & conſortem habeamus, cujus prudentia, atque humanitate aliqua ex parte juvari poſſimus; quę tandem erit damnatorum miſeria, quibus in tantis ærumnis

mnis a perditiſſimorum dæmonum ſocietate divelli nunquam licebit? Et hæc quidem ſententia in impios juſtiſſime a Domino Salvatore noſtro feretur, ut qui omnia veræ pietatis opera neglexerint, & eſurienti ac ſitienti nec cibum, nec potum miniſtraverint, hoſpitem non exceperint, nudum non operuerint, aut in carcere incluſum, ægrumque non viſitarint.

11. *Judicii materia ſæpius fidelis populi auribus inculcari debet.*

Hæc ſunt, quæ Paſtores fidelis populi auribus ſæpiſſime inculcare debent. Nam hujus articuli veritas, fide concepta, maximam vim habet ad pravas frænandas animi cupiditates, atque a peccatis homines abſtrahendos. Quare in Eccleſiaſtico dictum eſt: a *In omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis.* Ac profecto vix quiſquam adeo præceps in ſcelera feretur, quem illa cogitatio ad pietatis ſtudium non revocet, fore aliquando, ut ei apud juſtiſſimum Judicem omnium non ſolum factorum, dictorumque, ſed occultiſſimarum etiam cogitationum ratio reddenda, & pro meritis pœna perſolvenda ſit. Juſtus vero ad colendam juſtitiam magis, ac magis incitetur, ac ſumma lætitia efferatur neceſſe eſt, quamvis etiam in egeſtate, infamia, cruciatibus vitam degat, cum animum ad eum diem refert, quo (poſt ærumnoſæ hujus vitæ certamina) victor univerſis hominibus audientibus declarabitur, & divinis, atque illis quidem æternis honoribus in cœleſtem patriam receptus afficietur. Quod igitur reliquum eſt, hortari fideles oportet, ut optime vivendi rationem comparent, ad omne pietatis ſtudium ſe exerceant, quo poſſint adventantem magnum illum Diem Domini majori cum ſecuritate animi expectare, atque adeo, ut filios decet, cum ſumma cupiditate expetere.

Baſilius Magnus ſer. ſuper Pſal. 33.

a *Eccl. 7, 40. Au. ſer. 120. de temp. Greg. Hom. 39 in Evang. Bern. ſerm. 1. in feſto omnium ſanct. & ſer. de primordiis, mediis, & noviſſimis noſtris.*

DE OCTAVO ARTICULO

CAPUT IX.

BARTHOLOMÆUS.

Credo in Spiritum Sanctum.

1. *Quanta ſit fidei in Spiritum Sanctum neceſſitas, & fructus.*

De Spiritu ſancto ſcite, & profunde diſputarunt Gregor. Naz. orat. 37. quæ eſt 5. de Theologia; Amb. lib. de Spiritu ſancto, Baſilius & Damaſc.

HActenus, quæ ad primam, & ſecundam ſanctæ Trinitatis perſonam pertinebant, quantum propoſiti argumenti ratio poſtulare videbatur, expoſita ſunt. Sequitur nunc, ut illa etiam, quæ in Symbolo de tertia perſona, hoc eſt, de Spiritu ſancto traduntur, explicentur. Qua in re declaranda omne ſtudium, & diligentiam Paſtores adhibebunt, cum homini Chriſtiano non ma-
1 *Act. 19. 2.* gis liceat hanc partem ignorare, vel de ea minus re-

cte

cte ſentire, quam de aliis ſuperioribus articulis exiſtimandum ſit. Quare *a* Apoſtolus non permiſit Epheſios quoſdam Spiritus ſancti perſonam ignorare; a quibus cum quæſiſſet, an Spiritum ſanctum accepiſſent, cum illi, ne ſi Spiritus ſanctus quidem eſſet, ſe ſcire reſpondiſſent, ſtatim rogavit: *In quo ergo baptizati eſtis?* Quibus verbis ſignificavit, diſtinctam hujus articuli notitiam fidelibus maxime neceſſariam eſſe: ex qua cum præcipue fructum capiunt, quod cum attente cogitant, *b* ſe, quidquid habent, Spiritus ſancti munere & beneficio conſecutos eſſe, tum vero de ſeipſis modeſtius, & humilius ſentire, & in Dei præſidio omnem ſpem ponere incipiunt: qui primus homini Chriſtiano gradus ad ſummam ſapientiam, & felicitatem eſſe debet.

Fructus fidei hujus articuli.

b 1. Cor. 12. 3. 4.

2. *Spiritus ſancti verbum non ita tertia perſona Trinitatis convenit, ut etiam aliis tribui non poſſit.*

Pater & Filius etiam dicuntur Spiritus ſanctus; quin etiam omnes ſpiritus cœleſtes, ſanctorumque animæ.

Hujus igitur articuli explanationem à vi, & notione, quæ hoc loco Spiritus ſancti vocabulo ſubjecta eſt, exordiri oportebit. Nam, cum illud æque de Patre, & Filio rectiſſime dicatur (uterque enim *c* Spiritus eſt, & *d* ſanctus, ſiquidem Deum ſpiritum eſſe confitemur) deinde vero hac voce *e* Angeli etiam, & *f* piorum animæ ſignificentur; cavendum eſt, ne populus verbi ambiguitate in errorem inducatur. Quare docendum eſt, in hoc articulo Spiritus ſancti nomine tertiam Trinitatis perſonam intelligi; quomodo in ſacris literis tum veteris nonnumquam, tum novi teſtamenti frequenter accipitur. Nam David precatur, *Et g Spiritum Sanctum tuum ne auferas a me;* & in libro Sapientiæ legimus, *h Senſum tuum quis ſciet, niſi tu dederis ſapientiam, & miſeris Spiritum ſanctum tuum de altiſſimis?* & alibi, *i Ipſe creavit illam in Spiritu ſancto.* In novo vero teſtamento jubemur *k* baptizari in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti: & Sanctiſſimam Virginem de Spiritu ſancto concepiſſe legimus: tum vero a ſancto *l* Joanne ad Chriſtum mittimur, qui nos in Spiritu ſancto baptizat: ac plurimis præterea aliis in locis ea vox legentibus occurrit.

c Joan. 4. 24. 2. Cor. 3. 17. d Iſa. 6. 3. Apoc. 4. 8. e Pſa. 103. 4. Heb. 1. 7. f Pſa. 145. 4. Eccle. 12. 7.

Tertia Trinitatis perſona proprie dicitur Spiritus Sanctus.

g Pſa. 50. 12. h Sap. 9. 17. i Eccl. 1. 9. k Matth. 28. 19. Matth. 1. 20. Luc. 1. 35. l Joan. 1. 33. Marc. 1. 8.

3. *Quare tertia perſona Trinitatis, perinde ac aliis duabus, proprium nomen non ſit tributum.*

Ve-

Cur Spiritus Sancti commune nomen tertiæ perſonæ tributum ſit vide Aug. in 15. de Tri. c. 19. & in Joan. tra. 99.

Mens humana non aliam eſſentiæ communicandæ rationem agnoſcit, quam per generandi virtutem.

Tertia perſona cur dicatur Spiritus Sanctus.

Spiritum ſanctum omnino Patri, & Filio in omnibus æqualem præter Scripturam, docuerunt D. Dion. Areop. de Divino. 4. c. 2. Iren. l. 4. c. 14.

Verum nemo mirari debet, tertiæ perſonæ, quemadmodum primæ, & ſecundæ, proprium nomen tributum non eſſe. Nam ſecunda perſona ideo proprium nomen habet, & Filius dicitur, quia ejus æternus a Patre ortus proprie generatio vocatur, ut in ſuperioribus articulis explicatum eſt. Ut igitur ortus ille generationis nomine ſignificatur, ita perſonam, quæ emanat, proprie Filium appellamus, & a qua emanat, Patrem. Nunc, cum tertiæ perſonæ productioni proprium nomen impoſitum non ſit, ſed ſpiratio & proceſſio appelletur, ſequitur, ut etiam perſona, quæ producitur, ſuo nomine careat. Nullum autem proprium nomen ejus emanatio habet, propterea quod nomina, quæ Deo tribuuntur, a rebus creatis mutuari cogimur: in quibus quoniam nullam aliam naturæ, & eſſentiæ communicandæ rationem, quam generandi virtute agnoſcimus, ob eam cauſam fit, ut rationem, qua ſeipſum totum Deus vi amoris communicat, proprio vocabulo exprimere non poſſimus. Quare communi Spiritus Sancti nomine tertia perſona appellata eſt: quod quidem illi maxime convenire ex eo intelligimus, quia ſpiritualem vitam in nos infundit, ac ſine ejus ſanctiſſimi numinis afflatu nihil æterna vita dignum efficere poſſumus.

4. *Spiritus ſanctus Deus eſt, ejuſdem omnino cum Patre & Filio potentia, & natura.*

Quæ ſit hoc in ſymbolo particulæ In, energia. Amb. l. 1. de Spiritu Sancto, c. 13. & 14.

Verum explicata vocabuli ſignificatione, docendus in primis erit populus, Spiritum ſanctum æque ac Patrem & Filium Deum eſſe, eidem æqualem, æque omnipotentem, æternum, & infinitæ perfectionis, ſummum bonum, ac ſapientiſſimum, ejuſdemque cum Patre, & Filio naturæ. Quod quidem illius vocis *In*, cum dicimus *Credo in ſpiritum ſanctum*, proprietas ſatis indicat, quæ ad exprimendam fidei noſtræ vim ſingulis Trinitatis perſonis appoſita eſt. Atque id etiam aperta ſacrarum litterarum teſtimonia confirmant. Nam cum ſanctus Petrus in Actis Apoſtolorum dixiſſet, [a] *Anania, cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto?* mox inquit, *Non es mentitus hominibus, ſed Deo*: quem prius Spiritum ſanctum appellaverat, eundem ſtatim Deum vocat. Apoſtolus etiam ad Corinthios,

a Act. 5. 3.

Spiritus ſancti divinitas pulcherrime confirmatur.

rinthios, quem Deum dixerat, Spiritum ſanctum eſſe interpretatur. *Diviſiones*, inquit, *operationum ſunt*, a 1. Cor. *idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus*; deinde 6. Ibid. 11. ſubjungit: *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens ſingulis prout vult*. Præterea in actis Apoſtolorum, quod uni Deo Prophetæ tribuunt, ille Spiritui ſancto aſcribit. Dixerat enim Iſajas, *b Audivi vocem Domini, dicentis: Quem mittam? & dixit mihi*: b Iſa. 6. 8. *Vade, & dices populo huic; Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude; ne forte videat oculis ſuis, & auribus ſuis audiat*: quæ verba cum Apoſtolus citaret, *c Bene*, inquit, *Spiritus ſanctus locutus eſt* c Act. 28. 25. *per Iſaiam Prophetam.* Deinde vero, cum Scriptura Spiritus ſancti perſonam cum Patre, & Filio conjungit, ut *d* d Mat. 28. 19. cum Patris, & Filii, & Spiritus ſancti nomen in baptiſ- 1. Joan 5. 7. mo adhiberi præcipit, nullus nobis de hujus myſterii ve- e 1. Cor. 1. 13. ritate dubitandi locus relinquitur; nam ſi Pater Deus eſt, Vide ex hoc & Filius Deus, omnino fateri cogimur, etiam Spiritum loco pulcherrimam ratio- ſanctum, qui cum eis pari honoris gradu conjungitur, nem apud Deum eſſe. Accedit autem, quod is, qui in nomine cu- D. Greg. Na. juſvis rei creatæ baptizatur, nullum ex eo fructum con- orat. 5 de ſequi poteſt. *e Nunquid in nomine Pauli*, inquit, *baptizati* Theol. quę eſt *eſtis*? ut oſtenderet hoc eis nihil ad comparandam ſalu- 37. in ordine. tem profuturum eſſe. Cum igitur baptizemur in nomine Spiritus ſancti, eum eſſe Deum fateri oportet. Sed hunc eundem trium perſonarum ordinem, quo Spiritus ſancti divinitas comprobatur, licet animadvertere tum in epi- f 1. Joa. 5. 7. ſtola Joannis, *f Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cęlo*, Vide ex hoc *Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres unum ſunt*; loco argumentum ex præclaro illo ſanctę Trinitatis elogio, quo divinę tum apud laudes, & pſalmi concluduntur, *Gloria Patri, & Filio,* Aug. lib. 1. *& Spiritui ſancto*. Poſtremo, quod ad eam veritatem Trin. c. 6. confirmandam maxime pertinet, quæcunque Dei pro- g 1. Cor 6. 19. pria eſſe credimus, ea Spiritui ſancto convenire ſacræ h 2. Th. 2. 13. 1. Pet. 1. 2. litteræ teſtantur. Quare illi templorum honorem tri- i Joan. 6. 63. buunt, ut cum Apoſtolus ait: *g An neſcitis, quoniam* k 1. Cor. 2. 10. *membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti*? Item *h ſan-* 1. Cor. 3. 6. *ctificationem*, & i *vivificationem*, & k *ſcrutari profunda* l 2. Pet. 1. 21. *Dei*, & l *per Prophetas loqui*, & m *ubique eſſe*: quæ o- m Pſ. 138. 7. mnia divino tantum numini tribuenda ſunt. Sap. 1. 7. Spiritum Sanctum Re-

F 5. Certo

5. Certo credendum eſt, Spiritus ſancti vocabulum tertiam Divinitatis perſonam per ſe ſubſiſtentem ſignificare.

Sed illud præterea fidelibus accurate explanandum eſt, Spiritum ſanctum ita Deum eſſe, ut eum tertiam perſonam in divina natura a Patre, & Filio diſtinctam, & voluntate productam confiteri oporteat. Nam, ut alia ſcripturarum teſtimonia omittantur, baptiſmi forma, *a* quam Salvator noſter docuit, apertiſſime oſtendit, Spiritum ſanctum tertiam eſſe perſonam, quæ in divina natura per ſe conſtet, & ab aliis diſtincta ſit. Quod etiam Apoſtoli verba declarant, cum inquit, *b Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio ſancti Spiritus ſit cum omnibus vobis, Amen.* Idem vero multo apertius demoſtrant, quæ Patres in Conſtantinopolitano primo Concilio hoc loco ad confutandam impiam Macedonii amentiam addiderunt, *Et in Spiritum ſanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit; qui cum Patre, & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur, qui locutus eſt per Prophetas.* Quod igitur *Spiritum ſanctum* Dominum confitentur, in eo declarant, quantum Angelis antecellat, qui tamen nobiliſſimi ſpiritus a Deo conditi ſunt: illos enim omnes ſanctus *c* Paulus teſtatur eſſe *adminiſtratorios ſpiritus in miniſterium miſſos, propter eos, qui hereditatem capiunt ſalutis.* Vivificantem vero appellant, quod anima cum Deo conjuncta magis vivit, quam corpus animæ conjunctione alitur, ac ſuſtinetur. Quoniam vero Spiritui ſancto *d* ſacræ litteræ hanc animæ cum Deo conjunctionem tribuunt, rectiſſime *vivificantem Spiritum ſanctum* vocari perſpicuum eſt.

6. Spiritum ſanctum a Patre, & Filio, tanquam ab uno principio, procedere declaratur.

Jam vero quod ſequitur *qui ex Patre, Filioque procedit*, docendi ſunt fideles, Spiritum ſanctum a Patre, & Filio, tanquam ab uno principio, æterna proceſſione procedere; id enim Eccleſiaſtica regula, a qua Chriſtiano non licet aberrare, credendum nobis proponit, & divinarum litterarum, & Conciliorum auctoritate confirmatur. Nam Chriſtus Dominus, cum de Spiritu ſancto loqueretur, dixit; *e Ille me clarificabit, quia de meo*

Adhuc ſubſiſtentem per ſe probant Patres, qui contra Sabellium dimicarunt.

a *Mat. 28. 19.*

b *2. Cor. 13. 13.* *In Symb. Conſtantin. pri. & Niceno illa vox*, Filioque, *non fuit, ſed poſtea a latinis addita eſt, qua potius fuit explicatio quam additio ex Con. Lugdun. & Floren.*

c *Heb. 1. 14.* *Deus eſt vita animæ Aug. l. 19. de Civ. cap. 26. & de verb. Apoſt. ſer. 16.*

d *Rom. 8. 1. Cor. 12. 1.*

Spiritũ ſanctum a Filio procedere, Græci Patres ſcribũt, Ath. in Symbol. & ſerm. 4 cont. Ari. Baſil li. 1. & 3. & cõt. Eun. & alii. Conc. Later. ſ 1. Lugdun. iii Decr. l. 6. & Florentinũ in lit. unionis.

e *Jo. 16. 14.*

meo accipiet. Hoc idem ex eo colligitur, quod in ſcripturis ſacris Spiritus ſanctus nonnunquam ſpiritus *a* Chriſti, interdum ſpiritus Patris appellatur: modo a Patre, & modo a Filio mitti dicitur, ut æque a Patre, & Filio procedere non obſcure ſignificetur *b Qui ſpiritum Chriſti non habet*, inquit ſanctus Paulus, *hic non eſt ejus*: & idem ſpiritum Chriſti vocat, cum ad Galatas inquit: *c Miſit Deus ſpiritu Filii ſui in corda veſtra, clamantem, Abba pater*. Apud ſanctum Matthæum ſpiritus Patris appellatur: *d non vos eſtis, qui loquimini. ſed ſpiritus Patris veſtri*; & Dominus in cœna inquit: *e Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me*. Tum alibi eundem Spiritum ſanctum a Patre mittendum affirmat his verbis: *f Quem mittet Pater in nomine meo*. Ex quibus verbis cum proceſſionem Spiritus ſancti intelligamus, perſpicuum eſt, eundem ab utroque procedere. Hæc ſunt, quæ de Spiritus ſancti perſona credenda erunt.

a Act 16.7. 1. Petr. 1. 11.
b Rom. 8. 9.
c Gal. 4. 6.
d Matt. 10. 20.
e Jo. 15.
f Jo. 14. 26.

7 *Cum opera Trinitatis ſint indiviſa, quare peculiariter quidam effectus, & dona Spiritui ſancto tribuantur.*

Docere præterea oportebit, quoſdam eſſe Spiritus ſancti admirabiles effectus, & ampliſſima quædam munera, quæ ab ipſo, tanquam a perenni bonitatis fonte, oriri, & manare dicuntur. Quamvis enim ſanctiſſimæ Trinitatis opera, quæ extrinſecus fiunt, tribus perſonis communia ſint, ex iis tamen multa Spiritui ſancto propria tribuuntur, ut intelligamus, illa in nos a Dei immenſa charitate proficiſci. Nam, cum Spiritus ſanctus a divina voluntate, veluti amore inflammata, procedat, perſpici poteſt, eos effectus, qui proprie ad Spiritum ſanctum referuntur, a ſummo erga nos Dei amore oriri. Quare ex eo conſequitur, ut Spiritus ſanctus donum appelletur: nam doni vocabulo ſignificatur id, quod benigne & gratuito, nulla ſpe remunerationis propoſita, donatur. Ac proinde quæcunque dona, & beneficia a Deo in nos collata ſunt (*g* quid autem habemus, quod a Deo, ut inquit Apoſtolus, non acceperimus?) ea nobis Spiritus ſancti conceſſu, & munere data eſſe, pio & grato animo agnoſcere debemus.

De admirandis Spiritus ſancti effectibus, & donis vide Aug. l. de ſer. Domini in monte. c 9. & Greg. hom. 19. in Ezech.
Trinitatis opera indiviſa ſunt ad extra Aug. l 1. de Trinitate c. 4 & in Jo. tr. 10. & alibi frequenter. Cur peculiariter quædam opera Spiritui ſancto tribuantur.
Spiritus ſanctus cur donum vocetur. Aug in Enc. c 40 & in 6. de Trin c 15
g 1. Cor. 4.

Plures ſunt Spiritus ſancti effectus.

8. *Qui, qualeſve, & quanti ſint Spiritus ſancti effectus.*

Ejus autem plures effectus ſunt. Nam *a* ut mundi creationem, *b* creatarumque rerum propagationem, & gubernationem omittamus, de quibus in primo articulo commemoravimus, vivificationem Spiritui ſancto proprie tribui, paulo ante demonſtratum eſt, & Ezechielis teſtimonio confirmatur: *c Dabo*, inquit, *vobis ſpiritum, & vivetis.* Præcipuos tamen, & maxime proprios Spiritus ſancti effectus Propheta enumerat, *d Spiritum ſapientiæ, & intellectus, ſpiritum conſilii, & fortitudinis, ſpiritum ſcientiæ, & pietatis, & ſpiritum timoris Domini*: quæ dona Spiritus ſancti vocantur: interdum autem Spiritus ſancti nomen eis tribuitur. Quare ſapienter D. Auguſtinus monet, animadvertendum eſſe, cum in ſacris litteris hujus vocis Spiritus ſancti mentio fit, ut dijudicare poſſimus, tertiam ne Trinitatis perſonam, an ejus effectus, atque operationes ſignificet; nam hæc duo eodem intervallo diſtinguenda ſunt, quo etiam Creatorem a rebus creatis differre credimus. Atque hæc eo diligentius explicanda ſunt, quod ex hiſce Spiritus ſancti donis Chriſtianæ vitæ præcepta haurimus, ſentireque poſſumus, an Spiritus ſanctus in nobis ſit. Verum præ cæteris ejus ampliſſimis muneribus gratia illa prædicanda eſt, quæ nos juſtos facit *e* ſignatque ſpiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ. Hæc enim mentem noſtram arctiſſimo amoris vinculo Deo jungit: ex quo fit, ut ſummo pietatis ſtudio accenſi novam vitam inſtituamus, ac *f* naturæ divinæ participes effecti, *g* filii Dei nominemur, & vere ſimus.

a *Job.* 13. 4. *Pſal.* 32. 6.
b *Sap.* 1. 7.
c *Ezech.* 37. 6.

Spiritus ſancti dona.

d *Iſa.* 11. 2. *D. Aug. lib.* 15. *de Trin. c.* 18. & 19. *Fulg. l.* 2. *ad M.n. cap.* 7. & 8.

Juſtificatio noſtra eſt Spiritus ſancti ſignaculum, de qua copioſe agitur ſeſſ. 6. *Conc. Trid.*

e *Epheſ.* 1. 13.
f 2. *Pet.* 1. 4.
g 1. *Jo.* 3. 1.

DE NONO ARTICULO.

CAPUT X.

MATTHÆUS.

Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam, Sanctorum Comunionem.

1. *Quibus de cauſis nonus articulus omnium frequentiſſime populo inculcandus ſit.*

De Eccleſia ex veteribus ſcripſerunt Aug. concione 2. ſuper Pſ. 30. & Cyri. de unit. Eccl. Cur prophetæ planius de Eccl. quam de Chriſto ſint locuti. Aug. in Pſ. 30. vide prophetarum

Quanta diligentia curare Paſtores debeant, ut hujus noni articuli veritatem fidelibus explicent, ſi duo potiſſimum conſiderentur, facile cognoſci poterit. Primum enim, teſte ſancto Auguſtino, Prophetæ planius, & apertius de Eccleſia, quàm de Chriſto locuti ſunt, cum in eo multo plures errare, ac decipi poſſe, quam in Incarnationis ſacramento præviderent. Neque enim de-

Teſtimonia apud eundem in l. de uti. cred. c. 7. 8. & 9. & adhuc fuſius in lib 17. de Civ. Dei c 4. 5. 8. 16. 20. & li 18 fere per totum.

Verus noni articuli profeſſor nequit dici Hæreticus.

defuturi erant impii, qui ad ſimiæ imitationem, quæ ſe hominem eſſe fingit, ſolos ſe Catholicos eſſe profiterentur, & Catholicam Eccleſiam apud ſe tantum, non minus nefarie, quam ſuperbe affirmarent. Deinde ſi quis hanc veritatem firmo animo conceptam habuerit, facile horrendum hæreſis periculum effugiet. Non enim, ut quiſque primum in fide peccarit, Hæreticus dicendus eſt; ſed qui, Eccleſiæ auctoritate neglecta, impias opiniones pertinaci animo tuetur. Cum igitur fieri non poſſit, ut aliquis ſe hæreſis peſte commaculet, ſi iis fidem adhibeat, quæ in hoc articulo credendi proponuntur: curent omni ſtudio Paſtores, ut fideles, cognito hoc myſterio, contra adverſarii artes muniti in fidei veritate perſeverent. Pendet autem hic articulus e ſuperiori; quia, cum jam demonſtratum ſit, Spiritum ſanctum omnis ſanctitatis fontem, & largitorem eſſe, nunc ab eodem Eccleſiam ſanctitate donatam confitemur.

2. *Quid peculiari ratione nomine Eccleſiæ, quidque generatim denotetur.*

Eccleſia eſt evocatio a verbo græco ἐκκαλέω.

Et bene Eccleſia dicitur, quia omnes ad ſalutem vocat, & colligit, ut ait Dominus Levit c 8.3

a Act. 19.39.

b Pſal. 25.5.

Eccleſia peculiari, & uſitata conſuetudine ſignificat omnium fidelium multitudinem; cæteræ ſignificationes nominis Eccl. exponuntur.

Ac quoniam Eccleſiæ vocem Latini a Græcis mutuati poſt divulgatum Evangelium ad res ſacras tranſtulerunt, quam vim habeat hoc vocabulum, aperiendum eſt. Significat autem Eccleſia Evocationem. Verum ſcriptores poſtea uſurparunt pro concilio, & concione. Neque vero refert, utrum populus ille veri Dei, an falſæ religionis cultor extiterit: in Actis enim de Epheſino populo ſcriptum eſt, cum ſcriba turbas ſedaſſet, dixiſſe; a *Si quid autem alterius rei quæritis, in legitima Eccleſia poterit abſolvi*. Legitimam vocat Eccleſiam populum Epheſinum, Dianæ cultui addictum. Neque ſolum gentes, quæ Deum non noverunt, ſed etiam malorum & impiorum hominum concilia interdum Eccleſia nominantur. b *Odivi*, inquit Propheta, *Eccleſiam malignantium, & cum impiis non ſedebo*. Communi vero deinde ſacrarum ſcripturarum conſuetudine hæc vox ad rempublicam Chriſtianam, fideliumque tantum congregationes ſignificandas uſurpata eſt; qui ſcilicet ad lucem veritatis, & Dei notitiam per fidem vocati ſunt; ut, rejectis ignorantiæ, & errorum tenebris, Deum

verum,

verum, & vivum pie & ſancte colant, illique ex toto corde inſerviant. Atque, ut unico verbo hæc res tota abſolvatur, Eccleſia, ut ait Sanctus Auguſtinus, *eſt populus fidelis per univerſum orbem diſperſus.*

ſect. 9. huius articuli.

Definitio Eccleſiæ Aug in Pſal. 240. vide Cyprianũ Ep. 69.

3. *Quæ potiſſimum myſteria in vocabulo Eccleſiæ contemplanda offerantur.*

Nec vero levia myſteria in hoc vocabulo continentur. Etenim in Evocatione, quam Eccleſia ſignificat, ſtatim divinæ gratiæ benignitas, & ſplendor elucet, intelligimuſque Eccleſiam ab aliis rebus publicis maxime differre. Illę enim humana ratione, & prudentia nituntur; hæc autem Dei ſapientia, & conſilio conſtituta eſt; vocavit enim nos intimo quidem Spiritus ſancti afflatu, qui corda hominum aperit, extrinſecus autem Paſtorum, & Prædicatorum opera, ac miniſterio. Præterea ex hac vocatione quis nobis finis propoſitus eſſe debeat, nimirum æternarum rerum cognitio, & poſſeſſio, is optime perſpiciet, qui animadverterit, cur olim fidelis populus ſub lege poſitus, ſynagoga, ideſt, congregatio diceretur. Nam, ut docet ſanctus Auguſtinus, *hoc ei nomen impoſitum eſt, quia pecudum more, quibus magis congregari convenit, terrena, & caduca tantum bona ſpectaret.* Quare merito Chriſtianus populus non ſynagoga, ſed Eccleſia dicitur: quia terrenis, & mortalibus rebus contemptis, cœleſtes, & æternas tantummodo conſectatur.

Eccleſia quo a cæteris gentilibus politiis differat.

Deus qui ſuam Eccleſiã vocarit.

Duplex Eccleſia vocatio.

Finis vocationis varius qui eſt æternarum rerũ poſt cognitionem poſſeſſio. Aug. in Pſ. 77. & 81.

Eccleſia quo differat a Iudaorum republica.

4. *Quibus nominibus Chriſtianorum univerſitas in ſacris litteris deſcripta inveniatur.*

Multa præterea nomina, quæ plena ſunt myſteriis, ad Chriſtianam rempublicam ſignificandam traducta ſunt. Nam & *a* domus, & *b* ædificium Dei ab Apoſtolo vocatur. *Si tardavero*, inquit ad Timotheum, *ut ſcias, quomodo oporteat te in domo Dei converſari, quæ eſt Eccleſia Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis.* Domus autem Eccleſia idcirco appellatur, quia ſit veluti una familia, quam unus paterfamilias moderatur, & in qua eſt bonorum omnium ſpiritualium communio. Dicitur etiam *c* grex ovium Chriſti, quarum ille oſtium eſt, & Paſtor; vocatur & ſponſa Chriſti. *d Deſpondi vos uni viro virginem caſtam* exhibere

a *Luc. 6. 48. & 15. 25. 1. Tim. 3. 15. 2. Tim. 2. 20. Hebr. 3. 4.*

b *Ædificiũ Mat. 16. 18. Rom. 35. 20. 1. Cor. 3. 9.*

Domus Dei cur ſit dicta Eccleſia.

Grex ovium. c *Ioa. 10. 2.*

Sponſa Chriſti.

d *2. Cor. 11. 2.*

 Chriſto,

a Epheſ. 5. 25 vide Cyp. ep. 6. l. 1. & in l. de unit. Eccl. b Eccleſia eſt corpus Chriſti. Rom. 12. 3. 4. 1. Cor. 12. 12. c Eph. 1. 23. d Col. 1. 24. e 1. Pet. 2. 9. 10.

Chriſto, inquit Apoſtolus ad Corinthios. Idem ad Epheſios: *a Viri diligite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam*: ac de matrimonio, *Sacramentum hoc*, inquit, *magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia*. Dicitur denique Eccleſia *b* corpus Chriſti, *c* ut ad Epheſios, *d* & Coloſſenſes licet videre. Et hæc ſingula plurimum valent ad fideles excitandos, ut ſe dignos immenſa Dei clementia, & bonitate præbeant, qui eos, *e* ut populus Dei eſſet, elegit.

5. *Duæ præcipuæ Eccleſiæ partes recenſentur, triumphans una, militans altera.*

De Ecc. militante, & triumphante Au. in Ench. c. 56. & l. 10. de Civ. Dei c. 7. Triumphans Ecc. quid ſit. Aug. in Enc. c. 57. Animæ purgandorũ triumphant in ſpe certa. Militans Eccleſia.

His vero explicatis, neceſſe erit ſingulas Eccleſiæ partes enumerare, earumque differentias docere, quo magis Deo dilectæ Eccleſiæ naturam, proprietates, dona, & gratias populus percipiat, & ob eam cauſam ſanctiſſimum Dei numen laudare nunquam intermittat. Eccleſiæ autem duæ potiſſimum ſunt partes, quarum altera triumphans, altera militans vocatur. Triumphans eſt cœtus ille clariſſimus, & feliciſſimus beatorum ſpirituum, & eorum, qui de mundo, de Carne, de iniquiſſimo Dæmone triumpharunt, & ab hujus vitæ moleſtiis liberi ac tuti, æterna beatitudine fruuntur. Militans vero Eccleſia eſt cœtus omnium fidelium, qui adhuc in terris vivunt: quæ ideo militans vocatur, quod illi cum immaniſſimis hoſtibus Mundo, Carne, Satana perpetuum ſit bellum.

6. *Eccleſia militans, & triumphans una eſt.*

Aug. l. 12. de Civ. Dei c. 9. Quia idem Princeps, idẽ populus, eadẽ lex, idem civibus & eadem civitas eſt.

Neque idcirco tamen duas eſſe Eccleſias cenſendum eſt: ſed ejuſdem Eccleſiæ, ut antea diximus, partes duæ ſunt; quarum una anteceſſit, & cœleſti patria jam potitur, altera in dies ſequitur, donec aliquando cum Salvatore noſtro conjuncta, in ſempiterna felicitate conquieſcat.

7. *In Eccleſia militanti duo hominum ſunt genera, boni ſcilicet, & mali.*

In Eccleſia militãti duo ſunt hominũ genera. Vide Aug. in Breviculo, col. 3.

Jam in Eccleſia militanti duo ſunt hominum genera, bonorum, & improborum; & improbi quidem eorundem ſacramentorum participes, eandem quoque, quam boni, fidem profitentur, vita ac moribus diſſimiles; boni vero in Eccleſia dicuntur ii, qui non ſolum

fidei

fidei profeſſione, & communione ſacramentorum, ſed etiam ſpiritu gratiæ, & charitatis vinculo inter ſe conjuncti, & colligati ſunt: de quibus dicitur, *a Cognovit Dominus, qui ſunt ejus*. Poſſunt vero etiam homines aliquibus conjecturis opinari, quinam ſint, qui ad hunc piorum hominum numerum pertineant. certo autem ſcire minime poſſunt. Quare exiſtimandum non eſt, Chriſtum Salvatorem de hac Eccleſiæ parte locutum eſſe, *b* cum ad Eccleſiam nos remiſit, eique ut pareamus, præcepit. Nam cum illa ſit incognita, cui certum eſſe poterit, ad cujus judicium confugiendum, & cujus auctoritati obtemperandum ſit? Bonos igitur, & improbos Eccleſia complectitur, quemadmodum *c* & divinæ litteræ, & ſanctorum virorum ſcripta teſtantur: in quam ſententiam ſcriptum eſt illud Apoſtoli, *d Unum corpus, & unus ſpiritus*.

8. *Eccleſia viſibilis eſt, & bonos, & malos ſuo ſinu concludit.*

Hæc autem Eccleſia nota eſt, *e* urbique ſupra montem ſitæ comparata, quæ undique conſpicitur: nam *f* cum illi ab omnibus parendum ſit, cognoſcatur neceſſe eſt. Neque bonos tantum, ſed etiam malos complectitur, ut multis parabolis Evangelium docet: veluti cum *g* regnum cœlorum, ideſt, militantem Eccleſiam, ſimile eſſe ſagenæ in mare miſſæ commemorat: vel agro, in quo zizania ſuperſeminata ſunt, vel *h* areæ, in quo frumentum cum paleis continetur, vel *i* decem virginibus partim fatuis, partim prudentibus. Sed multo ante etiam in *k* arca Noe, qua non ſolum munda, ſed etiam immunda animantia concludebantur; hujus Eccleſiæ figuram, & ſimilitudinem licet intueri. Quamvis autem bonos, & malos ad Eccleſiam pertinere Catholica fides vere, & conſtanter affirmet, ex iiſdem tamen fidei regulis fidelibus explicandum eſt; utriuſque partis diverſam admodum rationem eſſe: ut enim paleæ cum frumento in area confuſæ ſunt, vel interdum membra varie intermortua corpori conjuncta, ita etiam mali in Eccleſia continentur.

9. *Quinam Eccleſia militantis finibus non contineantur.*

Ex quo fit, ut tria tantummodo hominum genera ab ea excludantur: *primo infideles*, deinde Hæretici, & ſchiſ-

a 2. *Tim.* 2. 19. *Electorum Ecc eſt incerta. Conſulatur c.* 12. *ſeſ.* 6. *Conc. Trid. decreto de juſtificatione: vide item Aug. tract.* 45. *in Joan.*
b *Mat.* 18. 17.
c *Mat.* 13. & 13. 22. 25. & *ſeq.* 1. *Cor.* 5. 3. 4. 2. *Tim.* 2. 20. *Greg. Naz. ora* 51. & 52. *adv. Appl.*
d *Eph.* 4. 4.
e *Mat.* 5. 18.
f *Mat.* 18. 17.
Ceterum Eccleſiam viſibile eſſe præter hæc loca, confirmāt etiam Num. 20. 4.
g *Mat.* 13. 47.
h *Mat.* 3. 12.
i *Mat.* 25. 1. 2.
k *Gen.* 7. 2. 1. *Pet.* 2. 6.
Duarum Eccleſiæ partiū diverſiſſimā eſſe ſortem. Vide Aug. tract. 6. *in Jo. & ſer.* 107. *de temp, & in Pſal.* 47.
Tria hominū genera ab Eccleſia excluduntur; & primo infid.

ſchiſmatici, poſtremo excommunicati. *a* Ethnici quidem, quod in Eccleſia nunquam fuerunt, neque eam unquam cognoverunt, nec ullius ſacramenti participes in populi Chriſtiani ſocietate facti ſunt: *b* Hæretici vero, atque ſchiſmatici, quia ab Eccleſia deſciverunt: neque enim illi magis ad Eccleſiam ſpectant, quam transfugæ ad exercitum pertineant, a quo defecerunt. *c* Non negandum tamen, quin in Eccleſiæ poteſtate ſint, ut qui ab ea in judicium vocentur, puniantur, & anathemate damnentur. Poſtremo etiam *d* excommunicati, quod Eccleſiæ judicio ab ea excluſi, ad illius communionem non pertineant, donec reſipiſcant. De cæteris autem, quamvis improbis, & ſceleratis hominibus, adhuc eos in Eccleſia perſeverare dubitandum non eſt: idque fidelibus tradendum aſſidue, ut ſi forte Eccleſiæ Antiſtitum vita flagitioſa ſit, eos tamen in Eccleſia eſſe, nec propterea quidquam de eorum poteſtate detrahi, certo ſibi perſuadeant.

m 1. Cor. 5. 13. a. Hæretici. b 1. Ti. 1. 19. Cypr. in epiſt. ad Jul. Sunt tamen in poteſtate Eccl. ut ab ea puniantur. c Deut. 17. 12 Ro. 13. 4 unde leges inhæret. lat. Excommun. nō ſunt in Eccl. d Matth. 18. 17. Cor. 5. 4. Antiſt. dign. nihil deperit, etiam ſi illi mali ſint. Jo. 11. Unus autem &c.

10. *Nominis Eccleſiæ ſignificationum varietas.*

Verum univerſæ etiam Eccleſiæ partes Eccleſiæ nomine ſignificari ſolent: ut cum Apoſtolus Eccleſiam, *e* quæ eſt Corinthi, *f* Galatiæ, *g* Laodicenſium, *h* Theſſalonicenſium nominat, privatas etiam fidelium familias Eccleſias vocat; nam *i* Priſcæ, & Aquilæ domeſticam Eccleſiam ſalutari jubet; item alio in loco; *k Salutant vos*, inquit, *in Domino multum Aquila, & Priſcilla cum domeſtica ſua Eccleſia*: ad Philemonem *l* etiam ſcribens eandem vocem uſurpavit. Interdum quoque Eccleſiæ nomine ejus Præſides, ac Paſtores ſignificantur, *m Si te non audierit*, inquit Chriſtus, *dic Eccleſiæ*: quo in loco præpoſiti Eccleſiæ deſignantur. *n* ſed locus etiam, in quem populus ſive ad concionem, ſive alicujus rei ſacræ cauſa convenit, Eccleſia appellatur. Præcipue vero in hoc articulo Eccleſia bonorum ſimul, & malorum multitudinem, nec præſides ſolum, ſed eos etiam, qui parere debent, ſignificat.

e 1. Cor. 1. 2. f Gal. 1. 2. g Col. 4. 16. h 1. The. 1. 1. Privatæ fidelium familiæ Eccl. appell. i Rom. 16. 4. k 1. Co. 16. 19 l Phil. 1. 2. m Matt. 18. 17. Eccl. pro ipſius præp. & paſtor. aliquādo uſurpatur. n 4. Reg. 8. Eccl. pro loco. Deut 23. & 1. Cor. 11. 20 Hic. Eccl. proprie accipitur pro omnium fide-

11. *De Notis veræ Eccleſiæ, & primo cur una dicatur.*

Aperiendæ autem ſunt fidelibus hujus Eccleſiæ proprietates, ex quibus licebit agnoſcere, quanto beneficio a Deo affecti ſint, quibus contigerit in ea naſci, atque

educari. Prima igitur proprietas in Symbolo Patrum deſcribitur, ut una ſit. *a Una enim*, inquit, *eſt columba mea, una eſt ſpecioſa mea*. Vocatur autem una tanta hominum multitudo, quæ tam longe lateque diffuſa eſt, ob eas cauſas, quæ ab Apoſtolo ad Epheſios ſcriptæ ſunt. *b Unum enim Dominum, unam fidem, unum baptiſma* tantum eſſe prædicat. Unus eſt etiam ejus rector ac gubernator, inviſibilis quidem Chriſtus, quem æternus Pater dedit *c* caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius; viſibilis autem is, qui Romanam cathedram Petri Apoſtolorum Principis legitimus ſucceſſor tenet.

12. *Quid de Romano Pontifice viſibili Eccleſiæ Chriſti capite ſentiendum ſit.*

De quo fuit illa omnium Patrum ratio, & ſententia conſentiens, hoc viſibile caput ad unitatem Eccleſię conſtituendam, & conſervandam neceſſarium fuiſſe, quod prçclare & vidit, & ſcripſit ſanctus Hieronymus & contra Jovinianum iis verbis: *Unus eligitur, ut capite conſtituto, ſchiſmatis tollatur occaſio*, & ad Damaſum: *Faceſſat invidia: Romani culminis recedat ambitio: cum ſucceſſore piſcatoris, & diſcipulo crucis loquor. Ego nullum primum, niſi Chriſtum ſequens, Beatitudini tuæ, ideſt Cathedræ Petri, communione conſocier; d ſuper illam Petram ædificatam Eccleſiam ſcio. e Quicunque extra hanc domum agnum comederit, profanus eſt: f ſi quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio.* Quod & longe antea ab Irenęo probatur, & Cypriano, qui de unitate Eccleſię loquens, ait: *Loquitur Dominus ad Petrum: Ego, Petre, dico tibi: quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Super unum ædificat Eccleſiam; & quamvis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam, parem poteſtatem tribuat, & dicat, g* Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos: accipite Spiritum ſanctum; *tamen ut unitatem manifeſtaret, unam cathedram conſtituit: & unitatis ejuſdem originem, ab uno incipientem, auctoritate ſua diſpoſuit*, &c. Optatus deinde Melevitanus ait: *Ignorantiæ tibi aſcribi non poteſt, ſcienti in urbe Roma Petro primo cathedram Epiſcopalem eſſe collatam, in qua ſederit omniū Apoſtolorum caput Petrus: in quo uno Cathedra unitas*

lium tam bonorum quam malorū multitudine.

Prima Eccleſia nota eſt, ut ſit una à qua quidem nota ab hæreticorū omniū cętibus diſtinguitur.

a *Cant. 6. 8. Cy. l. de unit. Eccleſiæ.*

b *Eph. 4. 5.*

c *Eph. 1. 22.*

Poſt viſibile Ec. caput, neceſſario ſtatuē viſibile caput colligitur ex Scriptura, in qua Ec. cōparatur Exercitui. Ca. 6. Cor. humano, in quo eſt caput.

S. Hier. l. 1. cont. Jovi. in med. & ep. 57. Cant. 9. 3. Regno. Dan. 2. 44. Ovili. Jo. 10. 16. Domui. Tim. 3. 15. Navi ſeu arca Noe.

In his autem omn. viſibilis rector cernitur; ergo & in Eccleſia cerni debet.

a & ſanctos appellat, in quibus nonnullos fuiſſe perſpicuum eſt, quos ut carnales, *a* & gravioribus etiam nominibus acriter objurgat. Sancta etiam dicenda eſt, quod veluti corpus cum ſancto capite Chriſto Domino *b* totius ſanctitatis fonte conjungitur, *c* a quo Spiritus ſancti chariſmata, & divinæ bonitatis divitiæ diffunduntur. Præclare ſanctus Auguſtinus, interpretans verba illa Prophetę, *d Cuſtodi animam meam, quoniam ſanctus ſum, Audeat*, inquit, *& corpus Chriſti, audeat & unus ille homo. clamans a finibus terræ, cum capite ſuo, & ſub capite ſuo dicere: Sanctus ſum. Accepit enim gratiam ſanctitatis, gratiam Baptiſmi, & remiſſionis peccatorum*; ac paulo poſt: *Si Chriſtiani omnes, & fideles, in Chriſto baptizati, ipſum induerunt*, ſicut Apoſtolus dicit: *e Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis; ſi membra ſunt facta corporis ejus. & dicunt ſe ſanctos non eſse, capiti ipſi faciunt injuriam, cum membra ſancta ſunt.* Accedit etiam, quod ſola Eccleſia legitimum ſacrificii cultum, & ſalutarem habet ſacramentorum uſum, per quę tanquam efficacia divinæ gratiæ inſtrumenta, Deus veram ſanctitatem efficit: ita ut quicunque vere ſancti ſunt, extra hanc Eccleſiam eſſe non poſſint. Patet igitur, Eccleſiam eſſe ſanctam, ac ſanctam quidem, quoniam corpus eſt Chriſti, a quo ſanctificatur, cujuſque ſanguine abluitur.

16. *Qua ratione Eccleſia Chriſti ſit Catholica.*

Tertia proprietas Eccleſiæ ea eſt, ut Catholica, nempe univerſalis, vocetur: quæ appellatio vere illi tributa eſt: quoniam, ut teſtatur ſanctus Auguſtinus, *A ſolis ortu uſque ad occaſum unius fidei ſplendore diffunditur.* Neque enim, ut in humanis rebuſpublicis, aut Hæreticorum conventibus, unius tantum regni terminis, aut uno hominum genere Eccleſia definita eſt: verum omnes homines, *f* ſive illi barbari ſint, ſive Scythæ, ſive ſervi, ſive liberi, ſive maſculi, ſive fœminæ, charitatis ſinu complectitur. Quare ſcriptum eſt: *g Redemiſti nos Deo in ſanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione: & feciſti nos Deo noſtro regnum.* De Eccleſia dicit David; *h Poſtula a*-

me,

a Dan. 9.24. b Eph. 2.24. S. Aug. in Pſ. 85. 2. c Pſ 85. vide etiam Ambr. l. 1. comm. in Luc. 1. Reg. 2 d Rom. 6 3. Galat. 3. 27.

Tertia ratio. Greg. l. 35. moral. c. 6. Sancta dicitur Eccleſia, quia firma ſēper & ſtabilis perſeveravit ab Adā incipiens uſque ad finem mundi duratura. Pſ. 47. Sicut audivimus ſic & e Vel ideo Sancta, quia fūdata Sāguine Chriſti, & ſanctorum.

Eccl. ab antiquiſſimis temporibus univerſalem fuiſſe tradūt Te. cōtra Judęos. S. Aug. ſer. 131. & 81. de tēpore. e Col. 3. 3. 11. f Apoc 5. 9. g Pſal. 2 8. Aug lib. de agone Chriſti, c. 29. & epiſt. 161. h Pſ. 86. 4. v. Raab pro noſtro

mi, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ: item; *a* *Memor ero Rahab, & Babylonis ſcientium me:* & ; *Homo natus eſt in ea.* Præterea omnes fideles, qui ab Adam in hunc uſque diem fuerunt, quive futuri ſunt, quandiu mundus extabit, veram fidem profitentes, ad eandem Eccleſiam pertinent, *b* quæ ſuper fundamento Apoſtolorum fundata eſt, ac Prophetarum, qui omnes in illo lapide angulari Chriſto, *c* qui fecit utraque unum, *d* & pacem iis, qui prope, & iis qui longe, annunciavit, conſtituti ſunt, & fundati. Univerſalis etiam ob eam cauſam dicitur, quod omnes, qui ſalutem æternam conſequi cupiunt, eam tenere & amplecti debeant, *e* non ſecus ac qui arcam, ne diluvio perirent, ingreſſi ſunt. Hæc igitur veluti certiſſima regula tradenda eſt, qua vera & falſa Eccleſia judicetur.

17. *Quo pacto Eccleſia Chriſti etiam Apoſtolica dicatur.*

Sed ex origine etiam, quam revelata gratia ab Apoſtolis ducit, Eccleſiæ veritatem agnoſcimus: ſiquidem ejus doctrina veritas eſt, non recens, neque nunc primum orta, ſed ab Apoſtolis jam olim tradita; & in omnem orbem terrarum diſſeminata. Ex quo fit, ut nemo dubitare poſſit, impias hæreticorum voces longe a veræ Eccleſiæ fide abeſſe, cum doctrinæ Eccleſiæ, quæ ab Apoſtolis ad hunc diem prædicata eſt, adverſentur. Quare ut omnes intelligerent, quænam eſſet Eccleſia Catholica, Patres in Symbolo illud divinitus addiderunt *Apoſtolicam*. Etenim Spiritus ſanctus qui Eccleſiæ præſidet, eam non per aliud genus miniſtrorum, quam per Apoſtolicum, gubernat. Qui Spiritus primum quidem Apoſtolis tributus eſt, deinde vero ſumma Dei benignitate ſemper in Eccleſia manſit.

18. *Eccleſia in fidei, aut morum dogmatibus errare non poteſt.*

Sed quemadmodum hæc una Eccleſia errare non poteſt in fidei, ac morum diſciplina tradenda, cum a Spiritu ſancto gubernetur: ita cæteras omnes, quæ ſibi Eccleſiæ nomen arrogant, ut quæ Diaboli ſpiritu ducantur, in doctrinæ, & morum pernicioſiſſimis erroribus verſari neceſſe eſt.

Ægypto in Scripturis ſumitur, ut Iſa. 51.
a *Eph.* 2. 20.
b *Ibid.* 14.
c *Ibid.* 17.
Extra Eccleſiam nulla eſt ſalus Cyp. de ſim. prælat. Aug. ſe. 181. *de Tempore.*
d *Gen.* 7. 8.
Eccleſia vera a falſa dignoſcenda certiſſima regula. Hæ ſunt ergo veræ Eccleſiæ notæ, quod una, q; ſancta, quod catholica & q; Apoſtolica. una, & ſibi cõſentiens in omni fidei doctrina, ſancta quia ſtabilis, & perſeverans; catholica, quia ubique diffuſa omne genus humanum complectitur, & quia generaliter omne genus peccat. curat, & profligat ac deniq; Apoſtol. q; omne virt. genus poſſidet
Mat. 18. Eccl. errare non pot. 1. Tim. 3. 15. Ter. de

19. Qui-

19. *Quibus præcipue figuris Chriſti Eccleſia in veteri Teſtamento adumbrata ſit.*

Sed, quoniam magnam vim habent figuræ veteris Teſtamenti ad excitandos fidelium animos, revocandamque rerum pulcherrimarum memoriam, cujus rei potiſſimum cauſa Apoſtoli his uſi ſunt; illam quoque doctrinæ partem, quæ magnas utilitates habet, Parochi non prætermittent. In his autem illuſtrem ſignificationem habet arca Noe, quæ ob eam rem tantum divino juſſu conſtructa eſt, ut nullus dubitandi locus relinquatur, quin Eccleſiam ſignificet, quam Deus ſic conſtituit, ut quicunque per baptiſmum illam ingrederentur, ab omni mortis æternæ periculo tuti eſſe poſſent; qui vero extra illam eſſent, quemadmodum iis evenit, qui in arcam recepti non ſunt, ſuis ſceleribus obruerentur. Alia figura eſt magna illa civitas *Hieruſalem*, cujus nomine Scripturæ ſæpius ſanctam Eccleſiam ſignificant. Nimirum in illa ſola offerre Deo ſacrificia licebat, quia in ſola etiam Dei Eccleſia, neque extra eam uſquam verus cultus, verumque ſacrificium reperitur, quod Deo placere ullo modo poſſit.

Arca Noe fuit Eccleſię figura. Gen. 6. 1. Pet. 3. 20. vide Au. l. 15. civ. c. 16. & 27.

Hieruſalem figura Eccleſię. Pſ. 121. 3. Iſa 33. 60. 20. & 62. Gal. 4. 25.

Extra Eccl. Catholicam non eſt verus Dei cultus, verumque ſacrificium. Aug. ſerm. 1. 186. de temp.

20. *Qua ratione credere Chriſti Eccleſiam ad articulos pertineat.*

Jam illud etiam extremo loco de Eccleſia docendum erit, quanam ratione nos credere Eccleſiam, ad fidei articulos pertineat. Nam etſi quivis ratione, & ſenſibus percipiat, Eccleſiam, id eſt, hominum conventum, in terris eſſe, qui Chriſto Domino addicti, & conſecrati ſunt, neque ad eam rem animo concipiendam fide opus eſſe videatur, cum nec Judæi, nec Turcæ quidem de eo dubitent: tamen illa myſteria, quæ in ſancta Dei Eccleſia contineri partim declaratum eſt, partim in ſacramento Ordinis explicabitur, mens fide tantummodo illuſtrata, non ullis rationibus convicta, intelligere poteſt. Cum igitur hic articulus non minus, quam cæteri, intelligentiæ noſtrę facultatem, & vires ſuperet; jure optimo confitemur nos Eccleſiæ ortum, munera, & dignitatem non humana ratione cognoſcere, ſed fidei oculis intueri.

Dubium.

Reſponſio.

21. *Quæ, quot, & quanta ſint, quæ in Eccleſia eſſe credere jubemur.*

Neque enim homines hujus Eccleſiæ auctores fuerunt, ſed Deus ipſe immortalis, qui eam *a* ſuper firmiſſimam petram ædificavit, teſte Propheta, *b Ipſe fundabit eam Altiſſimus:* quam ob cauſam *c* Hæreditas Dei, & *d* Dei populus appellatur. Nec poteſtas, quam accepit, humana eſt, ſed divino munere tributa. Quare quemadmodum naturæ viribus comparari non poteſt, ita etiam fide ſolum intelligimus, in Eccleſia *e* claves regni cœlorum eſſe, eique poteſtatem peccata remittendi, *f* excommunicandi, *g* verumque Chriſti corpus conſecrandi traditam; deinde cives, *h* qui in ea morantur, non habere hic civitatem permanentem, ſed futuram inquirere. Unam igitur Eccleſiam ſanctam, & Catholicam eſſe, neceſſario credendum eſt.

a Mat. 16. 18. b Pſal. 2. 8. & 32. 12. 77. 62. d Pſal. 27. 8. & 28. 11. e Matth. 16. 19. & 18. Joan. 20. 23. f 1. Cor. 5. 3. g Luc. 22. 19. h Heb. 13. 14.

22. *Non ut in Deum, ita in Eccleſiam credendum eſt.*

Poteſtas Eccleſia a Deo proceſſit.

Tres enim Trinitatis perſonas, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum ita credimus, ut in eis fidem noſtram collocemus. Nunc autem mutata dicendi forma, ſanctam, & non in ſanctam Eccleſiam credere profitemur, ut hac etiam diverſa loquendi ratione Deus omnium effector a creatis rebus diſtinguatur, præclaraque illa omnia, quæ in Eccleſiam collata ſunt beneficia, divinæ bonitati accepta referamus.

Credimus Eccl., ſed non in Eccleſiam. vide Aug. tra. 29. in Joan. & ſer. 61. de verbis Domini.

23. *De extrema hujus articuli clauſula*, Sanctorum communionem.

Quanti ſit momenti hanc particulam rite explicari.

Sanctorum communionem. Cum ſanctus Joannes Evangeliſta de divinis myſteriis ad fideles ſcriberet, cum eos in illis erudiret, hanc rationem attulit. *i Ut & vos*, inquit, *ſocietatem habeatis nobiſcum, & ſocietas noſtra ſit cum Patre, & cum Filio ejus Jeſu Chriſto.* Hæc ſocietas in communione Sanctorum ſita eſt, de qua in hoc articulo ſermo habetur. Utinam vero in eo explicando Eccleſiarum præſides, *k* Pauli, & aliorum Apoſtolorum diligentiam imitarentur! eſt enim non ſolum quædam ſuperioris articuli interpretatio, doctrinaque uberrimorum fructuum, ſed etiam, quis uſus myſteriorum eſſe debeat, quæ Symbolo continentur, declarat. Omnia enim ejus rei cauſa perveſtiganda ſunt, ac percipien-

i 1. Jo. 1. 3. k Rom. 12. 4. 1. Cor. 12. 12. 2. Cor. 8. 13. Eph. 4. 15. Vide item Aug. in Joa. tra. 31.

piend, ut in hanc tam amplam & beatam ſocietatem Sanctorum admittamur, admiſſique conſtantiſſime perſeveremus; *a cum gaudio gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem ſortis Sanctorum in lumine.*

a Col. 1. 12. Pſ. 35.

24. *Explicatio alterius particulæ, & in quo conſiſtat Sanctorum communio.*

In primis igitur fideles docendi ſunt, hunc articulum eſſe illius, qui de una ſancta Eccleſia Catholica antea poſitus eſt, veluti explicationem quandam. Unitas enim ſpiritus, a quo illa regitur, efficit, ut, quidquid in eam collatum eſt, commune ſit. Omnium enim ſacramentorum fructus ad univerſos fideles pertinet: quibus ſacramentis, veluti ſacris vinculis, Chriſto connectuntur, & copulantur, & maxime omnium Baptiſmo, quo, tanquam janua, in Eccleſiam ingrediuntur. Hac autem Sanctorum Communione Sacramentorum communionem intelligi debere, Patres in Symbolo ſignificant illis verbis; *Confiteor unum Baptiſma*. Baptiſmum vero in primis Eucariſtia, & deinceps cætera ſacramenta conſequuutur. Nam etſi hoc nomen omnibus Sacramentis convenit, cum Deo nos conjungant, illiuſque participes, cujus gratiam recipimus, efficiant; magis tamen proprium eſt Euchariſtiæ, quæ hanc efficit Communionem.

Chriſtianorũ communitas. Sacramenta ſunt ſacra vincula. Vide Aug. l. 19. contra Fau. c. 11. Sanctorum communio in ſacramentorum communione præcipue ſpectatur Symb. Conſ. Euchariſtia Communio cur proprie dicatur. Dam. lib. 4. de fid. orth. c. 4 in fin.

25. *Participatio meritorum eſt in Eccleſia.*

Sed alia etiam communio in Eccleſia cogitanda eſt. Quæcumque enim pie, ſancteque ab uno ſuſcipiuntur, ea ad omnes pertinent, & ut illis proſint, *b* charitate fit, quæ non quærit, quæ ſua ſunt, efficitur. Id vero ſancti Ambroſii teſtimonio comprobatur, qui locum illum Pſalmi explanans, *c Particeps ego ſum omnium timentium te*, ita inquit: *Sicut membrum particeps eſſe dicimus totius corporis, ſic conjunctum omnibus timentibus Deum. Quare Chriſtus eam nobis orandi formam præſcripſit, ut diceremus: d Panem noſtrum, non meum: ac reliqua ejus generis, non nobis tantum, ſed omnium ſaluti, & commodis proſpicientes.* At vero hæc bonorum communicatio *e* membrorum humani corporis aptiſſima ſimilitudine in ſacris litteris ſæpe demonſtratur.

Charitate efficimur participes omniũ bonorum, quæ in Eccleſia fiunt. b 1. Cor. 13. 5. *S. Amb. in Pſ. 118. ſer. 8.* c Pſ. 118. d Mat. 6. 11. e Rom. 12. 4. 5. 1. Cor. 12. 13. Eph. 4. 16.

tur. Nam in corpore multa ſunt membra, ſed, etſi multa ſunt, unum tamen corpus conſtituunt, in quo ſingula proprio, non autem omnia eodem munere funguntur. Nec vero omnia eandem dignitatem habent, *a* aut æque utiles, & decoras functiones exequuntur, nullique ſuum, ſed totius corporis commodum, atque utilitas propoſita eſt. Omnia deinde tam apta inter ſe, & connexa ſunt, ut, ſi unum aliquod dolore afficitur, cætera item naturæ cognatione, & conſenſu doleant; ſi contra bene affectum eſt, communis ſit omnibus ille jucunditatis ſenſus. Atque hæc eadem in Eccleſia licet contemplari: in qua etſi diverſa ſunt membra, nempe variæ nationes, Judæorum, Gentium, liberi, & ſervi, pauperes, & divites, cum tamen baptiſmo initiantur, unum corpus cum Chriſto fiunt, *b* cujus ille caput eſt. Unicuique præterea in hac Eccleſia ſuum munus aſſignatum eſt. Ut enim alii in ea *c* Apoſtoli, alii Doctores, omnes vero publicæ utilitatis cauſa ſunt conſtituti; ita aliorum eſt præeſſe, ac docere, aliorum item parere, & ſubjectos eſſe.

a 1. *Cor.* 12. 19.

b *Eph.* 1. 23. *Coloſſ.* 1. 18.

Functionum in Eccleſia varietas.

c 1. *Cor.* 12. 28. *Eph.* 4. 11.

26. *Scelerati in Eccleſia participatione bonorum ſpiritualium non gaudent.*

At vero tot, tantiſque muneribus, ac bonis divinitus collatis illi fruuntur, qui in charitate vitam Chriſtianam degunt, juſtique, & chari Deo ſunt. Membra vero mortua, nimirum homines ſceleribus obſtricti, & a Dei gratia alienati, hoc quidem bono non privantur, ut hujus corporis membra eſſe deſinant, ſed, cum ſint mortua, fructum ſpiritualem, qui ad juſtos, & pios homines pervenit, non percipiunt: tametſi, cum in Eccleſia ſint, ad amiſſam gratiam, vitamque recuperandam ab iis adjuvantur, qui ſpiritu vivunt, & eos fructus capiunt, quorum expertes eſſe dubitari non poteſt, qui omnino ab Eccleſia ſunt præciſi.

Scelerib. capital. obſtricti fructum ſpiritualem non percipiunt. hoc poteſt colligi ex 1. *Joan.* 2. *& Aug. ſuper Pſ.* 70. *conc.* 2.

27. *Gratia gratis data, & cætera Dei dona toti Eccleſiæ ſunt communia.*

Nec vero tantum communia ſunt ea dona, quæ homines caros Deo, ac juſtos reddunt, ſed gratiæ etiam gratis datæ, in quibus numerantur *d* ſcientia, prophetia, donum linguarum, ac miraculorum, & cætera

Gratia gratis data in Eccl. etiam communes.

d 1. *Cor.* 12. 8. 9.

hujus generis, quæ dona malis etiam hominibus, non privatæ, ſed publicæ utilitatis cauſa, ad ædificandam
Eccl. 38. 9 Eccleſiam conceduntur; nam ſanitatis gratia, non illius, qui ea præditus eſt, ſed ægroti curandi cauſa tributa eſt. Ac nihil tandem a vere Chriſtiano homine poſſidetur, quod ſibi cum cæteris omnibus commune eſſe non exiſtimare debeat: quare ad ſublevandam indigentium miſeriam prompti, ac parati eſſe debent. Nam
a *Joan. 3. 17.* *a* qui hujuſmodi bonis ornatus eſt, ſi viderit fratrem
Jacob. 2. 15. ſuum egere, nec illi ſubvenerit, is Dei charitatem non habere plane convincitur. Quæ cum ita ſe habeant, ſatis conſtat, eos, qui in hac ſancta communione ſunt, quadam felicitate perfrui, & vere illud dicere poſſe,
b Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! con-
b *Pſ. 83. 1.* *cupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini*; & c
c *Ibidem 5.* *Beati, qui habitant in domo tua, Domine!*

DE

DE DECIMO ARTICULO.

CAPUT XI.

SIMON.

Remiſſionem peccatorum.

1. Quomodo neceſſarium ſit credere, remiſſionem peccatorum eſſe in Eccleſia.

NEmo eſt, qui, cum videat hunc articulum de remiſſione peccatorum in cæteris Fidei Articulis numeratum eſſe, dubitare poſſit, eo non ſolum divinum aliquod myſterium, ſed etiam ad ſalutem comparandam maxime neceſſarium, contineri. Nam antea declaratum eſt, ſine certa eorum fide, quæ in Symbolo credenda proponuntur, *nemini ad* Chriſtianam pietatem aditum pate-

Sine certa articulorum Symboli fide nemo ſalvatur.

In præfatione.

patere. Verum, ſi id, quod per ſe omnibus notum eſſe debet, aliquo etiam teſtimonio confirmandum videatur, ſatis illud erit, quod Salvator noſter paulo ante aſcenſum in cælum de ea re teſtatus eſt, cum diſcipulis ſenſum aperuit, ut intelligerent Scripturas: *a Oportebat*, inquit, *Chriſtum pati, & reſurgere a mortuis tertia die, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hieroſolyma.* Quæ verba ſi Parochi animadverterint, facile intelligent, cum cætera, quæ ad religionem pertinent, fidelibus tradenda ſint, tum vero præcipue hujus articuli diligenter explicandi magnam eis a Domino neceſſitatem impoſitam eſſe.

a Lucæ 24. 46. Iſa. 53. 5. 6. Dan. 9. 24. Matt. 1. 21. Joan. 1. 20. Act. 13.

2. *In Eccleſia veram eſſe remittendorum peccatorum poteſtatem.*

Munus igitur Parochi erit, quod ad hunc locum attinet, docere, non ſolum peccatorum remiſſionem in Catholica Eccleſia reperiri, de qua Iſaias prædixerat, *b Populus, qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas*, ſed etiam poteſtatem peccata remittendi in ea eſſe. qua ſi rite, & ſecundum leges a Chriſto Domino præſcriptas Sacerdotes utantur, vere peccata remitti, & condonari credendum eſt.

b Iſa. 33. 24. Joa. 20. 23. Cyp. l. 1. epiſt. 2. ad Cornelium. Chry. 3. de Sac. Au. l. 50. Hom. 49. Iren. l. 3. c. 13

3. *Qua ratione peccata in Eccleſia remittantur.*

Hæc autem venia, cum primum fidem profitentes ſacro baptiſmo abluimur, adeo cumulate nobis datur, ut nihil aut culpæ delendum, ſive ea origine contracta, ſive quid propria voluntate omiſſum, vel commiſſum ſit, aut pœnæ perſolvendum relinquatur. Verum per baptiſmi gratiam nemo tamen ab omni naturæ infirmitate liberatur; quin potius (cum unicuique noſtrum adverſus concupiſcentiæ motus, quæ nos ad peccata incitare non deſinit, pugnandum ſit) vix ullum reperias, qui vel tam acriter reſiſtat, vel tam vigilanter ſalutem ſuam tueatur, ut omnes plagas vitare poſſit.

Culpa omnis & pœna in baptiſmo remittitur. Hac latius ubi de baptiſmo agetur. Baptiſmo non tollitur concupiſcentia. Conc. Trid. ſeſſ. 5. cap. 5. Aug. lib. de pecca. mor. c. 28. & 1. de Civ. c. 25.

4. *Præter baptiſmum remitti peccata in Eccleſia virtute clavium oſtenditur.*

Cum igitur neceſſe fuerit, in Eccleſia poteſtatem eſſe peccata remittendi, alia etiam ratione, quam baptiſmi ſacramento, claves regni cœlorum illi concreditæ ſunt,

qui-

quibus poſſint unicuique pœnitenti, etiamſi uſque ad extremum vitæ diem peccaſſet, delicta condonari. Clariſſima hujus rei teſtimonia in ſacris litteris habemus. Nam apud Sanctum Matthæum Dominus ita ad Petrum loquitur: *a Tibi dabo claves regni cœlorum, & quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis:* Item: *b Quæcunque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo.* Deinde S. Joannes teſtatur, Dominum, cum inſufflaſſet Apoſtolis, dixiſſe: *c Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.*

a *Mat.* 16. 19
b *Mat.* 18. 18
c *Jo.* 20. 23. *Pſal.* 147.

5. *Nullis certis peccatis, & temporibus poteſtas remittendi peccata circumſcribitur.*

Neque vero exiſtimandum eſt, hanc poteſtatem certis quibuſdam peccatorum generibus definitam eſſe. Nullum enim tam nefarium facinus vel admitti, vel cogitari poteſt, cujus remittendi poteſtatem ſancta Eccleſia non habeat: quemadmodum etiam nemo adeo improbus, & ſceleſtus fuerit, quem *d* ſi erratorum ſuorum vere pœniteat, certa ei veniæ ſpes propoſita eſſe non debeat. Sed neque hæc eadem poteſtas ita circumſcribitur, ut præfinito ſolum aliquo tempore ea uti liceat. Nam quacumque hora peccator ad ſanitatem redire voluerit, rejiciendum non eſſe docuit *e* Salvator noſter, cum Principi Apoſtolorum interroganti, quoties peccatoribus ignoſcendum eſſet, an ſepties, reſpondit, *Non ſepties, ſed uſque ſeptuagies ſepties.*

Poteſtatis remittendi peccata amplitudo.
Vide Amb. l. 1. de pœn. c. 1. & 2. Au. in Enc. c. 83.
d *Eze.* 18. 21.
e *Mat.* 18. 21
Species tribuitur Spiritui ſancto 77 Chriſto, qui in 77 generatione incarnatus eſt, & ideo Chriſtus in quantum Deus auctoritative, & inquantum homo meritorie remittit peccata.

6. *Non omnibus Chriſtianis poteſtas remittendi peccata eſt conceſſa.*

Verum, ſi miniſtros divinæ hujus poteſtatis ſpectemus, ea minus late patere videbitur. Dominus enim non omnibus, ſed Epiſcopis tantum, & Sacerdotibus tam ſancti muneris poteſtatem dedit. Idem etiam cenſendum erit, quod ad rationem ejus poteſtatis exercendæ pertinet. Nam per Sacramenta ſolum, ſi eorum forma ſervetur; peccata remitti poſſunt; aliter vero nullum jus a peccatis ſolvendi Eccleſiæ datum eſt: ex quo ſequitur, tum Sacerdotes, tum Sacramenta ad peccata con-

Am. l. 8. *in Lucam c.* 7. [illegible]

donanda, veluti inſtrumenta valere, quibus Chriſtus Dominus auctor ipſe, & largitor ſalutis, remiſſionem peccatorum, & juſtitiam in nobis efficit.

7. Quantum ſit munus remittendorum peccatorum Eccleſia conceſſum.

** al. leg. ſuſcipiant.*

Juſtificatio peccatorum eſt infinita Dei potentia opus.

Rom. 8. 23. 1. Cor. 6. 11. D. Aug. tr. 72. In Joan. & colligitur etiam ex Pſ. 144. 9.

Ut autem fideles cœleſte hoc munus, quod ſingulari in nos Dei miſericordia Eccleſiæ donatum eſt, magis * ſuſpiciant, atque ad ejus uſum, & tractationem ardentiori pietatis ſtudio accedant, conabitur Parochus hujus gratiæ dignitatem, & amplitudinem demonſtrare. Ea autem ex hoc potiſſimum perſpicitur, ſi cujus virtutis ſit peccata remittere, & homines ex injuſtis juſtos reddere, diligenter expoſitum fuerit. Conſtat enim, infinita & immenſa Dei vi hoc effici: quam eandem in excitandis mortuis, & in mundi creatione neceſſariam eſſe credimus. Quod ſi etiam, ut Auguſtini ſententia confirmatur, majus opus exiſtimandum eſt, aliquem ex impio pium facere, quam cœlum, & terram ex nihilo creare, cum ipſa creatio non niſi ex infinita virtute poſſit exiſtere, conſequens eſt, ut multo magis peccatorum remiſſio infinitæ poteſtati tribuenda ſit.

Solus Deus peccata remittit, quod ſimilitudine declaratur. Aug. li. 1. de peccat. meritis cap. 23. & Hom. 23. in lib. 50. Hom. Ambr. lib. 2. de Cain, & Abel, cap. 9.

a Iſa. 43. 2. Matth. 9. 3. Marc. c. 71. b Matt. 6. 12. Luca 16.

8. Nullus præter ſolum Deum propria auctoritate peccata dimittit.

Quare veriſſimas eſſe priſcorum Patrum voces agnoſcimus, quibus confitentur ab uno Deo peccata hominibus condonari, neque ad alium auctorem, quam ad ſummam ejus bonitatem, & potentiam, tam mirificum opus referendum eſſe. a *Ego ſum*, inquit ipſe Dominus per Prophetam, *ego ſum ipſe, qui deleo iniquitates tuas*. Nam ſcelerum remittendorum eadem ratio videtur eſſe, quam in pecunia debita ſervare oportet. Quemadmodum igitur a nemine, niſi a creditore, pecunia, quæ debetur, remitti poteſt; ita cum uni Deo peccatis obſtricti ſimus (ſiquidem quotidie oramus b *Dimitte nobis debita noſtra*) perſpicuum eſt, a nemine præter illum debita nobis condonari poſſe.

9. Poteſtas remittendi peccata ante Chriſtum natum nulli mortalium conceſſa fuit.

Chriſtus ut homo poteſtatem habuit remiſſa

Hoc vero admirabile, & divinum munus, antequam Deus homo fieret, nulli creatæ naturæ impertitum eſt.

Primus

Primus omnium Chriſtus, Salvator noſter, ut homo, cum idem Deus verus eſſet, hoc munus a cœleſti Patre traditum accepit. a *Ut ſciatis*, inquit, *quia Filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico; Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.* Cum igitur homo factus eſſet, ut hominibus hanc peccatorum veniam largiretur, priuſquam in cœlum aſcenderet, ut ibi ad dexteram Dei in perpetuum ſederet, b eam poteſtatem Epiſcopis, & Presbyteris in Eccleſia conceſſit: quamquam, ut antea docuimus, Chriſtus ſua auctoritate, cæteri, ut ejus miniſtri, peccata dimittunt. Quamobrem, ſi quæ infinita virtute effecta ſunt, maxime admirari, & ſuſpicere debemus, ſatis intelligimus, pretioſiſſimum hoc munus eſſe, quod Chriſti Domini benignitate Eccleſiæ donatum eſt.

tendi peccata excellenter.
Vide D. Tho. 3.p.q.64.a.3
a *Matth.9.6. Marc. 2. 9*
b *Joa. 21.23*

10. *Qua virtute homines peccatorum ſuorum veniam conſequantur.*

Sed ipſa etiam ratio, qua Deus clementiſſimus Pater mundi peccata delere conſtituit, animos fidelium ad hujus beneficii magnitudinem contemplandam vehementer excitabit. c Sanguine enim unigeniti Filii ſui ſcelera noſtra expiari voluit, ut pœnam, quam nos pro peccatis commeruimus, ultro ille perſolveret, d juſtuſque pro injuſtis damnaretur, innocens pro reis morte acerbiſſima afficeretur. Quare cum animo cogitabimus, e nos non corruptibilibus auro, & argento redemptos eſſe, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti, & incontaminati, facile ſtatuemus, nihil nobis ſalubrius contingere potuiſſe hac remittendi peccata poteſtate, quę inexplicabilem Dei providentiam, ſummamque erga nos charitatem oſtendit. Ex hac autem cogitatione maximus fructus ad omnes perveniat neceſſe eſt.

Chriſti ſanguine peccata remitti.
Matth.1. 6
c *Rom. 3.24 Eph.1.7. Apo. 1. & 5. 7.21*
d *1. Pet.3.18*
e *1. Pet.1.18*

11. *Quo maxime pacto cernatur amplitudo beneficii, quod in poteſtate clavium offertur.*

Nam qui Deum mortali aliquo peccato offendit, quidquid meritorum f ex Chriſti morte, & cruce conſecutus eſt, ſtatim amittit; & g omnino paradiſi aditu, quem prius interclusum Salvator noſter paſſione ſua omnibus patefecit, prohibetur. Quod quidem, cum in mentem venit, facere non poſſumus, quin humanæ mi-

ſeriæ

Mortalis peccati effectus.
f *Heb.10.26.*
g *1.Cor.6.6. Gal. 19. Apoc.22.15. Gen.3.*

Quantum ſit Dei beneficium in poteſtate clavium Eccl. conceſſum. ſeriæ conſideratio vehementer ſollicitos nos habeat. Verum ſi animum ad hanc admirabilem poteſtatem referamus, quę Eccleſiæ divinitus tributa eſt, & hujus articuli fide confirmati, oblatam unicuique facultatem credamus, ut poſſit divina ope adjutus in priſtinum dignitatis ſtatum reſtitui; tunc vero cogimur ſummo gaudio, & lętitia exultare, & immortales Deo gratias agere. Ac profecto, ſi grata & jucunda medicamenta videri ſolent, *Simile.* quæ nobis medicorum arte, & induſtria, cum gravi aliquo morbo laboramus, parantur; quanto jucundiora eſſe debent ea remedia, quæ Dei ſapientia ad animorum curationem, atque ad(eo) ad vitam reparandam inſtituit, cum pręſertim non quidem dubiam ſalutis ſpem, ut medicinæ illæ, quæ corporibus adhibentur, ſed certiſſimam iis, qui ſanari cupiunt, ſalutem afferant?

12. *Cur, ac quomodo remedia in poteſtate clavium Eccleſia tributa Chriſtiani frequentare debeant.*

Frequentandum pęnitentia ſacramentum, Erunt igitur fideles hortandi, poſtquam tam ampli, & præclari muneris dignitatem cognoverint, ut illud etiam ſtudeant ad ſuum commodum religioſe convertere. Vix enim fieri poteſt, ut qui re utili, & neceſſaria non utatur, eam contemnere non exiſtimetur, præſertim vero cum Dominus hanc poteſtatem remittendi peccata ea re tradiderit Eccleſiæ, ut omnes hoc ſalutari remedio *Propter veniæ facultatem non peccandum.* uterentur. Nam quemadmodum nemo ſine baptiſmo expiari poteſt, ita quicunque baptiſmi gratiam mortiferis ſceleribus amiſſam recuperare voluerit, ad aliud *Eccl. 5.6. & 21. ver. 1. Nō differendam eſſe pænitentiam uſque ad mortem docet Chriſtus Luca 12. 39. Joa. 6 & 12. vide Aug. tr. 33. in Joa. & lib. 50. Hom. 41. A. l. 2. de pęnit. c. 1. & 2. c. 11.* expiationis genus, nimirum pœnitentiæ ſacramentum, confugiat neceſſe eſt. Verum hoc loco admonendi ſunt fideles, ne tam ampla veniæ facultate propoſita, (quam etiam nullius temporis termino definiri declaravimus) vel ad peccandum faciliores, vel ad reſipiſcendum tardiores reddantur. In altero enim cum injurioſi, & contumelioſi in hanc divinam poteſtatem manifeſte deprehendantur, indigni ſunt, quibus Deus miſericordiam ſuam impertiatur: in altero vero magnopere verendum eſt, ne morte præoccupati, fruſtra Peccatorum Remiſſionem confeſſi fuerint, quam tarditate, & procraſtinatione merito amiſerunt.

DE

DE UNDECIMO ARTICULO.

CAPUT XII.

THADDÆUS.

Carnis Reſurrectionem.

1. Quantum referat de hoc articulo exploratam habere cognitionem.

MAgnam hujus articuli vim eſſe ad fidei noſtrę veritatem ſtabiliendam, id maxime oſtendit, quod *a* divinis litteris non ſolum credendus fidelibus proponitur, ſed multis etiam rationibus confirmatur; quod quidem cum in aliis Symboli articulis vix fieri videamus, intelligi poteſt, hoc veluti firmiſſimo fundamento ſalutis noſtræ ſpem nixam eſſe. Nam, ut Apoſtolus ratiocinatur, *ſi mortuorum reſurrectio non eſt, neque* Chri-ſtus

Reſurrectionis articulus Scripturis præcipue eſt confirmatus.

a Jo. 19. 26. Iſa. 26. 10. Ezech. 37. Joan. 11. 34.

b 1 Cor. 15. 14. 15.

ſtus reſurrexit: quod ſi Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra. In eo igitur explicando Parochus non minus operæ, & ſtudii ponet, quam in eo evertendo multorum impietas laborarit; magnas enim, & præclaras utilitates ex ea cognitione ad fidelium fructum redundare, paulo poſt demonſtrabitur.

2. *Cur Apoſtoli reſurrectionem hominum hic Carnis reſurrectionem appellarint.*

Sed hoc in primis attendere oportebit, reſurrectionem hominum in hoc articulo Carnis reſurrectionem appellari. Quod quidem ſine cauſa factum non eſt. Nam docere voluerunt Apoſtoli id, quod neceſſario ponendum eſt, animam eſſe immortalem: quare ne quis forte eam ſimul cum corpore interiiſſe, utrumque vero in vitam revocari exiſtimaret, cum animam plurimis ſacrarum litterarum locis immortalem eſſe plane conſtet, ob eam rem Carnis tantum ſuſcitandæ mentio in articulo facta eſt, & quamquam ſæpe etiam in ſacris Scripturis caro integrum hominem, ut eſt apud Iſaiam, a *Omnis caro fœnum*, & apud ſanctum Joannem; b *Et Verbum caro factum eſt*, ſignificet; hoc tamen loco Carnis vox corpus declarat: ut duarum partium, animæ, & corporis, quibus homo conſtat, alteram tantum, nempe corpus, corrumpi, c & in pulverem terræ ex qua compactum eſt, redire, animam vero incorruptam manere, intelligamus. At vero, cum nemo, niſi mortuus fuerit, ad vitam revocetur, anima proprie non dicitur reſurgere. Carnis quoque mentio facta eſt illius hæreſis confutandæ cauſa, quæ vivo d Apoſtolo, Himenæi, & Phileti fuit, qui aſſerebant, cum de reſurrectione in Scripturis ſacris ageretur, non de corporea, ſed de ſpirituali, qua a morte peccati ad vitam innocentem reſurgitur, accipiendum eſſe. Itaque his verbis planum fit, eum errorem tolli, & veram corporis reſurrectionem confirmari.

3. *Quibus potiſſimum Scripturis doctrina de vera corporum reſurrectione ſtabilienda ſit.*

Verum Parochi partes erunt hanc veritatem illuſtrare exemplis ex veteri, novoque Teſtamento, & ex omni Eccleſiaſtica hiſtoria depromptis. Alii enim ab e Helia,

Animā immortalem eſſe probat Iren. l. 3. c. 44. in Geneſ. 2. & Pſ. 10 & 148 Vide item Aug. l. 2. ſoliloquior. c. 13. & conſentiens eſt Dam. in ſua logica c. 64. Ariſt. l. 12. Metaph. tex. 17.

a *Iſa. 40. 6.*
b *Jo. 1. 14.*

Ad cujus adventū omnes homines, &c. Ath. in Symbol.

c *Geneſ. 3. 19*

Corpus ſolū corrumpitur Dam. lib. 4. cap. 28.

Anima cum nō intereat, non reſurgit.

d *1 Tim. 2. 17 18. Errorem hunc Baſilides ſecutus eſt, teſte Irenæo l. 1. cap. 13.*

e *3. Reg. 17. 29.*

&

& *a* Heliſeo in veteri Teſtamento, alii, præter eos quos *b* Chriſtus Dominus a morte excitavit, a ſanctis *c* Apoſtolis, *d* aliiſque permultis ad vitam revocati ſunt: quæ reſurrectio multorum hujus articuli doctrinam confirmat. Ut enim plures a morte excitatos credimus, ita univerſos ad vitam revocatum iri, credendum eſt: quin etiam præcipuus fructus, quem nos ex hujuſmodi miraculis capere debemus, ille eſt, ut ſummam fidem huic articulo tribuamus. Sunt multa teſtimonia, quæ Parochis, qui in ſacris litteris mediocriter verſati ſunt, facile occurrent. Illuſtriora vero loca ſunt in veteri quidem Teſtamento, quæ leguntur apud Job, *e* cum ait ſe in carne ſua conſpecturum Deum ſuum, & apud Danielem de iis, *f* qui in pulvere terræ dormiunt, alios in vitam æternam, alios in opprobrium ſempiternum evigilaturos. In novo autem Teſtamento, quæ ſanctus Matthæus *g* refert de diſputatione, quam Dominus cum Sadducæis habuit: præterea, *h* quæ Evangeliſtæ narrant de extremo judicio. Atque huc etiam referenda ſunt, quæ Apoſtolus *i* ad Corinthios, & ad *k* Theſſalonicenſes ſeribens accurata oratione diſſeruit.

a 4. *Reg.* 4. 34. b *Matt.* 9. 14. *Luca* 7. 4. *Joan.* 11. 43. c *Act.* 9. & 20. *verſ.* 39. d *Iren.* l. 2. c. 16. & *Euſ.* l. 5. c. 7. *Ambr. ſerm.* 90. *de Sancta Agneſe.* e *Job.* 19. 26. f *Dan.* 12. 2. g *Mat.* 22. 31. *Marc.* 12. 25. *Luca* 20. 30. h *Matth.* 25. & 19. 31. *Marc.* 13. 16. *Joan.* 5. 28. i 1 *Cor.* 15. 12. k 1. *Theſſ.* 5. 13.

4. *Quibus ſimilitudinibus eadem veritas ſtabiliri poſſit.*

Sed quamvis hoc fide certiſſimum ſit, multum tamen proderit vel exemplis, vel rationibus oſtendere, id, quod fides credendum proponit, a natura, aut ab humanæ mentis intelligentia non abhorrere. Itaque Apoſtolus quærenti quomodo reſurgerent mortui, ſic reſpondit: *l Inſipiens, tu quod ſeminas, non vivificatur, niſi prius moriatur: & quod ſeminas, non corpus, quod futurum eſt, ſeminas, ſed nudum granum, ut puta, tritici, aut alicujus cæterorum. Deus autem dat illi corpus ſicut vult;* & paulo poſt inquit: *Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione.* Ad eam ſimilitudinem multa præterea adjungi poſſe, Sanctus Gregorius oſtendit: *Lux enim*, inquit, *quotidie, quaſi moriendo, oculis ſubtrahitur, & rurſus, quaſi reſurgendo, revocatur: & arbuſta viriditatem amittunt, & rurſus quaſi reſurgendo reparantur: & ſemina putreſcendo moriuntur, & rurſum germinando reſurgunt.*

Amb. l. de fide Reſur. 6 10. *uſque ad* 20. l. 1. *Cor.* 15. 36. *Dam. l.* 4. *de fid. orth. c.* 28. *S. Greg. l.* 14. *Moral. c.* 28. 29. & 30.

5. *Rationes, quibus hæc ipſa veritas comprobatur.*

Hęc ratio ſumitur ex Ariſtot. in 3. de Anima tex. 4 & 12. Met. tex. 17. Aug. l. 2. ſoliloqu. c 13 uſq. ad 19. Ariſt. l. 2. de cęlo textu 18. Scot. 4. diſt. 4. 43. q. 2. lit. Tim. a Mat. 22. 32

Rationes illæ præterea, quæ ab Eccleſiaſticis Scriptoribus afferuntur, ſatis ad eam rem probandam accommodatæ videri poſſunt. Ac primum quidem, cum animę immortales ſint, & tamquam pars hominis ad humana corpora naturalem propenſionem habeant, eas a corporibus ſejunctas perpetuo manere, præter naturam exiſtimandum eſt. Quoniam vero quod naturæ adverſatur, ac violentum eſt, diuturnum eſſe non poteſt, conſentaneum fore videtur, ut denuo cum corporibus jungantur. Ex quo etiam ſequitur, ut corporum reſurrectio futura ſit: quo quidem argumentandi genere *a* Salvator ipſe noſter uſus videtur, cum adverſus Saduceos diſputans, ex animarum immortalitate corporum reſurrectionem concluſit.

Vide hanc rationem apud Dam. l. 4. de fid. orth. c. 28. & Amb. in l. de fide reſur. c. 19.

Deinde cum malis ſupplicia, bonis præmia a juſtiſſimo Deo ſint propoſita, ex illis vero quamplurimi, antequam debitas pœnas perſolvant, ex his magna ex parte nullis affecti virtutis pręmiis e vita decedant: neceſſe eſt iterum animas cum corporibus conjungi, ut pro ſceleribus, aut recte factis corpora, quibus veluti peccati ſociis homines utuntur, una cum anima pęna, aut præmio afficiantur. Qui locus diligentiſſime tractatus eſt a Sancto Chryſoſtomo in homilia ad populum Antiochenum. Quare Apoſtolus, cum de reſurrectione diſſereret, *b Si in hac vita*, inquit, *tantum in Chriſto ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus.* Quæ quidem verba nemo ad animæ miſeriam referri exiſtimabit, quæ cum immortalis ſit, quamvis corpora non reſurgerent, in futura tamen vita beatitudine frui poſſet: verum de toto homine intelligenda ſunt: niſi enim corpori debita pro laboribus præmia reddantur, neceſſe eſt, ut qui, quemadmodum Apoſtoli, tot ærumnas, & calamitates in vita perpeſſi ſunt, omnium ſint miſerrimi. Idem vero multo apertius docet ad Theſſalonicenſes his verbis: *c Gloriamur in Eccleſiis Dei pro patientia veſtra, et fide in omnibus perſecutionibus veſtris, et tribulationibus, quas ſuſtinetis in exemplum juſti judicii Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo et patimini: ſi tamen juſtum eſt apud Deum retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant, et vobis, qui tribulamini, requiem*

S. Chriſoſt. hom. 49 & 50 ad pop. Antioch. vide item Hom. 44 in Joan. b 1. Cor. 16. 22.

c 2. Theſſ. 1. 5. 4. Actuum 5

nobiſcum, in revelatione Domini Jeſu de cœlo, cum Angelis virtutis ejus, in flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, et qui non obediunt Evangelio Domini noſtri Jeſu Chriſti. Adde etiam, non poſſe homines, quamdiu anima a corpore ſejuncta eſt, plenam felicitatem, & bonis omnibus cumulatam adipiſci. Ut enim quælibet pars, a toto ſeparata, imperfecta eſt, ita etiam anima, quæ corpori non eſt adjuncta. Ex quo ſequitur, ut illi ad ſummam felicitatem nihil deſit, corporum reſurrectionem neceſſariam eſſe. His igitur, atque aliis hujuſmodi rationibus Parochus fideles in hoc articulo erudire poterit.

Plena beatitudo hominis non eſt, niſi anima corpori jungatur.

6. Nullus homo tunc invenietur, qui mortis, & reſurrectionis ſit expers.

Explicare præterea diligenter oportebit ex Apoſtoli doctrina, quinam ad vitam ſuſcitandi ſint: nam ad Corinthios ſcribens, *a Sicut in Adam*, inquit, *omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur.* Omni itaque malorum, bonorumque diſcrimine remoto, omnes a mortuis, quamquam non omnium par conditio futura eſt, reſurgent, *b qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt, in reſurrectionem judicii.* Cum autem omnes dicimus, tam eos intelligimus, qui adventante judicio mortui jam erunt, quam eos, qui morientur. Huic enim ſententiæ, quæ aſſerit omnes morituros eſſe, nemine excepto, Eccleſiam acquieſcere, ipſamque ſententiam magis veritati convenire, ſcriptum reliquit Sanctus Hieronymus: idem ſentit & Sanctus Auguſtinus. Neque vero huic ſententiæ repugnant Apoſtoli verba ad Theſſalonicenſes ſcripta: *c Mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi, deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obviam Chriſto in aera.* Nam S. Ambroſius, cum ea explanaret, ita inquit: *In ipſo raptu mors, præveniet & quaſi per ſoporem, ut egreſſa anima in momento reddatur; cum enim tollentur, morientur, ut pervenientes ad Dominum præſentia Domini recipiant animas: quia cum Domino mortui eſſe non poſſunt.* Eademque ſententia comprobatur Sancti Auguſtini auctoritate in libro de civitate Dei.

De varia reſurgentium conditione.
a 1 Cor. 15. 22
Omnes reſurgemus, ergo omnes moriemur.
b Joan. 5. 29.
Omnes homines morientur ante quam judicio finis imponatur.
Gen. 3.
Rom. 5. 6.
Hebr. 9.
Pſalm. 88.
Hieron. epiſt. 152. ad Myſterium, & Alexandrum.
Aug. l. 20. de civ. cap. 20.
c 1. Theſ. 4. 16 S. Ambr. in 1. epiſt. ad Theſ c. 4.
Aug. l. 20. de civ. Dei c. 20

7. Idem

7. *Idem prorſus corpus anima humana in extremo judicio recipiet.*

Idē omnino corpus reſurget. Hieron. in Paula epitap. Greg. lib. 14 Mor. c. 29. Ezech. 37. a 1. Cor. 15. 53. b Job. 19. 26. Dam. lib. 4. de ortho. fide. c. 28.

Cum vero multum referat, nobis certo perſuaderi, hoc ipſum, atque adeo idem corpus, quod uniuſcujuſque proprium fuit, quamvis corruptum ſit, & in pulverem redierit, tamen ad vitam ſuſcitandum eſſe, illud etiam Parochus accurate explicandum ſuſcipiet. Hæc Apoſtoli eſt ſententia, cum inquit, a *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem*, ea voce, *Hoc*, proprium corpus aperte demonſtrans. Job etiam de eo clariſſime vaticinatus eſt: b *Et in carne mea*, inquit, *videbo Deum Salvatorem meum, quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius*. Hoc idem colligitur ex ipſius reſurrectionis definitione. Eſt enim reſurrectio, auctore Damaſceno, *ad eum ſtatum, unde cecideris, revocatio*. Denique ſi conſideremus, cujus rei cauſa reſurrectionem futuram paulo ante demonſtratum eſt, nihil erit, quod cujuſquam animum hac in re dubium facere poſſit.

8. *Cujus rei cauſa reſurrectio corporum divinitus ſit inſtituta.*

Reſurrectionis cauſas vide ſect. 5. c 2 Cor. 5. 10. Matth. 22.

Idcirco autem corpora excitanda eſſe docuimus, c *ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſive bonum, ſive malum*. Hominem igitur ex ipſo corpore, cujus opera vel Deo, vel dæmoni ſervivit, reſurgere oportet, ut cum eodem corpore triumphi coronas, & præmia conſequatur, aut pœnas, & ſupplicia miſerrima perferat.

Corporis reſurgentis pulchritudo & integritas S. Aug. l. 12. de civ. Dei, c. 19. 29. & 21. & Ench. c. 86. 87. 88. 89. 90. v. de Item Hieron. in epiſt. ad Pammachiū de error. Joānis Hieroſ.

9. *Corpora contractam in hac mortali vita deformitatem non reſument.*

Neque vero corpus tantum reſurget, ſed quidquid ad illius naturæ veritatem, atque ad hominis decus, & ornamentum pertinet, reſtituendum eſt. Præclarum ea de re Sancti Auguſtini teſtimonium legimus. *Nihil tunc vitii*, inquit, *in corporibus exiſtet. Si aliqui plus pinguedine obeſi, & craſſi extiterint, non totam corporis molem aſſument, ſed quod illam habitudinem ſuperabit, reputabitur ſuperfluum: & e diverſo, quæcunque vel morbus, vel ſenium confecit in corpore, reparabitur per Chriſtum virtute divina: ut ſi aliqui*

pro-

in [...] fuerint graciles: *quia Chriſtus non ſo-lum corpus reparabit, ſed quidquid per miſeriam [...] fuerit nobis ademptum.* Item alio loco: *Non [...] homo capillos, quos habuerit, ſed quos decuerit,* [...] illud: *a Omnes capilli capitis veſtri numerati ſunt, ſecundum divinam ſapientiam ſunt reparandi.* In pri[...] vero quoniam membra ad veritatem humanæ [...]ræ pertinent, ſimul reſtituentur omnia. Qui enim [a]b ipſo ortu oculis capti ſunt, vel ob aliquem mor-[...] lumina amiſerunt, claudi, atque omnino manci, [...]ibuſvis membris debiles, integro, ac perfecto cor-[...] reſurgent: aliter enim animæ deſiderio, quæ ad [...]oris conjunctionem propenſa eſt, minime ſatisfa-[...]n eſſet: cujus tamen cupiditatem in reſurrectione [...]endam eſſe, ſine dubitatione credimus. Præterea [...]conſtat, reſurrectionem æque, ac creationem in-[...] præcipua Dei opera numerari. Quemadmodum i-[...]r omnia a Deo initio creationis perfecta fuerunt, etiam in reſurrectione futurum omnino affirmare [...]ret.

Capilli quot homo recipiet — *Aug. lib. 22. civit. cap. 19. & Ench. c. 89.* — a *Mat. 10. 30.* — *Eph. 4.* — *Luca 21.* — *Gen. 1.*

Martyres corporibus integris reſurgentes, in eis vulnerum cicatrices geſtabunt.

[N]eque id de martyribus ſolum fatendum eſt, de qui[bus] S. Auguſtinus ita teſtatur: *Non erunt abſque illis [mem]bris: non enim poſſet illa mutilatio non eſſe corporis [vitium]; alioquin qui capite truncati ſunt, deberent ſine [capi]te reſurgere: verumtamen extabunt in eorumdem mem-[bro]rum articulis gladii cicatrices, refulgentes ſuper a-[...] aurum, & lapidem pretioſum, veluti & cicatrices [vul]nerum Chriſti.*

Vide l. 22. de civ. Dei c. 20. ubi horũ verborum ſenſus planior eſt.

Cicatrices martyrum relinquentur poſt reſurrectionem ad cumulum felicitatis, in improbis autem ad miſeriam.

Etiam improborum corpora mutilata hic reſurgent integra.

[Q]uod de improbis quoque veriſſime dicitur, & ſi illo-[rum] culpa membra amputata fuerint: nam quo plura [mem]bra habebunt, tanto acerbiori dolorum cruciatu con-[flic]tur: quare illa membrorum reſtitutio non ad eorum [felici]tatem, ſed calamitatem, ac miſeriam erit redunda-[tura]; cum merita non ipſis membris, ſed perſonæ, cujus [corpo]ri conjuncta ſunt, adſcribantur: nam iis, qui pœ-[niten]tiam egerint, ad præmium, illis vero, qui eandem

contempſerint, ad ſupplicium reſtituentur. Hæc vero ſi a Parochis attente conſiderentur, nunquam eis rerum, & ſententiarum copia deerit ad excitandos, inflammandoſque pietatis ſtudio fidelium animos, ut vitæ hujus moleſtias, & ærumnas cogitantes, beatam illam reſurrectionis gloriam, quæ juſtis, & piis propoſita eſt, avide expectent.

12. *Corpora hominum poſtquam reſurrexerint qualia ſint futura.*

Corpus juxta ſubſtantiam idem prorſus reſurget, ſed tamen diverſa qualitate.

Corpora damnatorum, in medio igne fore perpetua probat Aug. l. 21 de civ. c. 2. 3 4.

Sequitur nunc, ut fideles intelligant, ſi ea ſpectemus, quæ corporis ſubſtantiam conſtituunt, quamvis illud ipſum, atque idem corpus a mortuis revocari oporteat, quod antea extinctum fuerat, longe aliam tamen, & diverſam ejus conditionem fore. Ut enim cætera omittamus, in eo maxime reſurgentium corpora omnia a ſeipſis different, quod cum antea mortis legibus ſubjecta eſſent, poſteaquam ad vitam ſuſcitata fuerint, ſublato bonorum, malorumque diſcrimine, immortalitatem aſſequentur. Quam quidem admirabilem naturæ reſtitutionem inſignis Chriſti victoria meruit, quam de morte reportavit, quemadmodum ſacrarum litterarum teſtimonia nos admonent. Scriptum eſt enim, *a Præcipitabit mortem in ſempiternum*; & alibi, *b Ero mors tua, o mors*; quod explicans Apoſtolus inquit, *c Noviſſime autem inimica deſtruetur mors*; & apud Sanctum Joannem legimus, *d Mors ultra non erit*. Decebat autem, maxime Chriſti Domini merito, quo mortis imperium everſum eſt, peccatum Adæ longo intervallo ſuperari. Idem etiam divinæ juſtitiæ conſentaneum fuit, ut boni beata vita perpetuo fruerentur, mali vero ſempiternas pœnas luentes, *e* quærerent mortem, & non invenirent, optarent mori, & mors fugeret ab eis. Atque hæc quidem immortalitas bonis, & malis communis erit.

a *Iſa.* 25. 8.
b *Oſe.* 13. 14.
c 1. *Cor.* 15. 26.
d *Apoc.* 21.

Immortalitas bonis & malis communis juſtitia Dei conſentanea.

e *Apoc.* 9. 4.

13. *Cujuſmodi dotibus beatorum corpora poſt reſurrectionem erunt ornata.*

Quatuor dotes reſurgentium corporū in beatis, de quibus poſt Apoſtolum Aug. ſer. 99. de temp.

Habebunt præterea Sanctorum rediviva corpora inſignia quædam, & præclara ornamenta, quibus multo nobiliora futura ſint, quam unquam antea fuerint. Præcipua vero ſunt quatuor illa, quæ Dotes appellantur,

ex

& Apoſtoli doctrina, a Patribus obſervatæ. Earum prima eſt Impaſſibilitas, munus ſcilicet, & dos, quæ efficiet, ne moleſti aliquid pati, ullove dolore, aut incommodo affici queant: nihil enim aut frigorum vis, aut flammæ ardor, aut aquarum impetus obeſſe eis poterit. *a Seminatur*, inquit Apoſtolus, *in corruptione, ſurget in incorruptione.* Quod autem Impaſſibilitatem potius quam incorruptionem Scholaſtici appellarint, ea cauſa fuit, ut, quod eſt proprium corporis glorioſi, ſignificarent. Non enim impaſſibilitas illis communis eſt cum damnatis, quorum corpora, licet incorruptibilia ſint, æſtuare tamen poſſunt, atque algere, variiſque cruciatibus affici.

Hanc conſequitur Claritas, qua Sanctorum corpora, tanquam Sol, fulgebunt. Ita enim apud Sanctum Matthæum teſtatur Salvator noſter: *b Juſti*, inquit, *fulgebunt, ſicut ſol, in regno Patris eorum.* Ac ne quis de eo dubitaret, *c* ſuæ transfigurationis exemplo declaravit. Hanc interdum Apoſtolus Gloriam, modo Claritatem appellat. *d Reformabit*, inquit, *corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ*; & rurſum, *e Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria.* Hujus etiam gloriæ *f* imaginem quandam vidit populus Iſrael in deſerto, cum facies Moyſis ex colloquio & præſentia Dei ita colluceret, *g* ut in eam filii Iſrael oculos intendere non poſſent. Eſt vero claritas hæc fulgor quidam ex ſumma animæ felicitate ad corpus redundans, ita ut ſit quædam communicatio illius beatitudinis, qua anima fruitur, quomodo etiam anima ipſa beata efficitur, quod in eam pars divinæ felicitatis derivetur. Hoc vero munere non æque omnes, perinde ac primo, ornari credendum eſt. Erunt quidem Sanctorum corpora omnia æque impaſſibilia, ſed eumdem ſplendorem non habebunt: nam, ut teſtatur Apoſtolus, *h Alia claritas Solis, alia claritas Lunæ, & alia claritas ſtellarum; ſtella enim a ſtella differt in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum.*

Cum hac dote conjuncta eſt illa, quam Agilitatem vocant, qua corpus ab onere, quo nunc premitur, liberabitur, facillimeque in quamcunque partem

Amb. in Epiſt. 1. ad Cor. 15.
Primum ornamentum reſurgentium corporum in beatis eſt impaſſibilitas.
a 1. Cor. 15. 42.
vide item Iſa. 25. & 49. 10. Apoc. 7. 16. 21. 4.
Damnatorum corpora licet ſint incorruptibilia, pati tamen poſſunt.
Job. 24. Iſa. 66. 24. Matt. 13. 50. & 25. 46.
Secundum ornamentum eorum Claritas.
b *Mat. 13. 43. Sap. 3. 7. Dan. 12. 3.*
c *Mat. 17. 2.*
d *Phil. 3. 21.*
e *1. Cor. 15. 43.*
f *Ex. 34. 29.*
g *2. Cor. 4. 7.*
Claritas hæc quid ſit.
Joan. 14. In domo Patris mei manſiones, &c.
h *1. Cor. 15. 41.*
Tertium ornamentum Agilitas.
Sap. 3. Apoc. 14.

a Aug. lib. 13. de civ. c. 18. & 20. & lib. 22. cap. 11. Hier. in c. 40. Iſa ſuper illa verba, Mutabunt fortitudinem 43. a. 1. Cor. 15.

anima voluerit, ita moveri poterit, ut ea motione nihil celerius eſſe queat; quemadmodum aperte Sanctus Auguſtinus in lib. de civitate Dei, & Hieronymus in Iſaiam docuerunt. Quare ab Apoſtolo dictum eſt: *a Seminatur in infirmitate; ſurget in virtute.*

Quartum ornamentum Subtilitas, b 1. Co. 15. 44.

His vero addita eſt, quæ vocatur Subtilitas: cujus virtute corpus animæ imperio omnino ſubjicietur, eique ſerviet, & ad nutum præſto erit: quod ex illis Apoſtoli verbis oſtenditur: *b Seminatur*, inquit, *corpus animale, ſurget corpus ſpirituale.* Hæc fere præcipua ſunt capita, quæ in hujus articuli explicatione tradenda erunt.

14. *Quem fructum ex tantis reſurrectionis myſteriis fideles capient.*

Quam ſalutares ex articulo reſurrectionis capiantur fructus. Primus. c Matth. 11. 25.

Ut autem fideles ſciant, quem fructum ex tot, tantorumque myſteriorum cognitione capere poſſint, primum declarare oportebit, maximas a nobis Deo gratias agendas eſſe, *c* qui hæc ſapientibus abſconderit, & revelaverit parvulis. Quot enim viri vel prudentiæ laude præſtantes, vel ſingulari doctrina præditi, in hac tam certa veritate cęci plane fuerunt! Quod igitur nobis illa patefecerit, quibus ad eam intelligentiam adſpirare non licebat, eſt quod ſummam ejus benignitatem, & clementiam perpetuis laudibus celebremus.

Secundus.

Deinde magnus etiam ille fructus ex hujus articuli meditatione conſequetur, quod ſcilicet in eorum morte, qui nobis neceſſitudine, vel benevolentia conjuncti ſunt, facile tum alios, tum nos ipſos conſolabimur; quo quidem genere conſolationis *d* Apoſtolum uſum eſſe conſtat, cum ad Theſſalonicenſes de dormientibus ſcriberet.

d 1. Theſſ. 4. 13.

Tertius.

Sed in omnibus etiam aliis ærumnis, & calamitatibus, futuræ reſurrectionis cogitatio, ſummam nobis doloris levationem afferet: quemadmodum ſancti Job exemplo didicimus, *e* qui una hac ſpe afflictum, & mœrentem animum ſuſtentabat, fore aliquando, ut in reſurrectione Dominum Deum ſuum conſpiceret.

e Job. 19. 25. Pſalm. 91.

Præ-

Præterea hoc plurimum valebit ad perſuadendum fidelibus populis, ut rectam vitam, integram, ab omnique prorſus peccati labe puram agere quam diligentiſſime curent. Si enim cogitaverint, ingentes illas divitias, quæ reſurrectionem conſequuntur, ipſis propoſitas eſſe, facile ad virtutis, & pietatis ſtudia allicientur. Contra vero nulla res majorem vim habitura eſt ad comprimendas animi cupiditates, homineſque a ſceleribus avocandos, quam ſi ſæpius admoneantur, quibuſnam malis, & cruciatibus improbi afficiendi ſint, a qui extremo illo die procedent in reſurrectionem judicii.

Quartum.

a Joan. 5.29.

DE DUODECIMO ARTICULO.

CAPUT XIII.

MATTHIAS.

Vitam æternam.

1. *Cur poſtremo loco hic fidei articulus ſit poſitus, & quantum referat illum frequenter populo explicari.*

Agens agit propter finẽ Ariſt. lib. 2. Phyſ. tex. 49 & 81.

SAncti Apoſtoli, duces noſtri, Symbolum, quo fidei noſtræ ſumma continetur, æternæ vitæ articulo claudi, & terminari voluerunt: tum quia poſt carnis reſurrectionem nihil aliud fidelibus expectandum eſt, niſi æternæ vitæ præmium: tum vero, ut perfecta illa felicitas, & bonis omnibus cumulata, nobis ſemper ante oculos verſaretur; doceremurque in ea men-

tem,

tem, & cogitationes noſtras omnes defigendas eſſe. Quare Parochi in erudiendis fidelibus unquam intermittent, præmiis æternæ vitæ propoſitis, eorum animos accendere, ut, quæcunque vel difficillima Chriſtiani nominis cauſa ſubeunda eſſe docuerint, facilia, atque adeo jucunda exiſtiment, promptioreſque ad parendum Deo, & alacriores reddantur.

Fidelibus difficillima quæque æternæ vitæ intuitu facilia. Matth. 5. 16. & 19. 2. Cor. 4. 17. Hebr. 1. 19.

2. *Quid hic per vitam æternam ſignificetur.*

Sed quoniam ſub his verbis, quæ ad beatitudinem noſtram declarandam hoc loco uſurpantur, plurima myſteria in occulto latent, ea ſic aperienda ſunt, ut quantum cujuſque ingenium ferat, omnibus patere poſſint. Admonendi igitur ſunt fideles, his vocibus, *Vitam æternam*, non magis perpetuitatem vitæ, cui etiam dæmones ſceleratique homines addicti ſunt, quam in perpetuitate beatitudinem, quæ beatorum deſiderium expleat, ſignificari. Atque ita intelligebat legis peritus ille, *a* qui a Domino Salvatore noſtro, quid ſibi faciendum eſſet, ut vitam æternam poſſideret, in Evangelio quæſivit, perinde ac ſi diceret: Quænam mihi præſtanda ſunt, ut ad eum locum, ubi perfecta felicitate frui liceat, perveniam? In hunc vero ſenſum ſacræ litteræ hæc verba accipiunt, ut *b* multis in locis licet animadvertere.

Vita æterna æternam beatitudinem ſignificat. vide Aug. l. 5. civit. c. 12. 19. & 11. & in Pſal. 118. Conc. 19. Apoc. 19. Pſ. 48. & 54. Job 20. a Luc. 10. 25. b Mat. 19. 20. & 15. 46. Joan. 17. Rom. 2. 7.

3. *Cur vita æterna nomine ſumma illa beatitudo deſignetur.*

Hoc vero potiſſimum nomine ſumma illa beatitudo appellata eſt, ne quis exiſtimaret, eam in rebus corporeis, & caducis, quæ æternæ eſſe non poſſunt, conſiſtere. Neque enim hæc ipſa beatitudinis vox ſatis explicare poterat, quod quærebatur; præſertim cum non defuerint homines inanis cujuſdam ſapientiæ opinione inflati, qui ſummum bonum in iis ponerent, quæ percipiuntur ſenſibus. Hæc enim pereunt, & veteraſcunt; beatitudo vero nullo temporis termino definienda eſt: quin potius terrena hæc longiſſime a vera felicitate abſunt: a qua is quam maxime recedit, qui mundi amore, & deſiderio tenetur. Scriptum eſt enim: *c Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo ſunt*: Si quis *diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo*; & paulo c 1. Jo. 2. 15.

Beatitudo non in rebus corporis conſiſtit. vide Aug. l. 19 de civ. c. 4. 5. & 6. 7. & Ar. l. 1. Et hic c. 7. 8. & 9. D. Thom. 1. 2. q. 2. art. 3.

Beatitudo duplex, una eſſentialis, altera acceſſoria; de hac diſtinctione vide Doctores in 4. ſent. diſt. 49.

illius felicitatis adipiſcendæ cupiditate inflammare po- terunt, breviter, & dilucide explicentur. Sed illa in primis diſtinctione uti oportebit, quam a graviſſimis divinarum rerum ſcriptoribus accepimus: ii enim duo bonorum genera eſſe ſtatuunt, quorum alterum ad beatitudinis naturam pertinet, alterum ipſam beatitudinem conſequitur; quare illa eſſentialia, hæc vero acceſſoria bona, docendi cauſa, appellarunt.

7. *In quo conſiſtat eſſentialis, & primaria æternæ beatitudinis cauſa.*

Præmiũ eſſentiale eſt Dei viſio. Aug. li. 22. civit. c. 29. a Joan. 17.3 Ubi nota quod loquit. de fide, non de beatitudine. b 1. Jo. 3.2. Beatitudo hominis duobus conſtat.

Ac ſolida quidem beatitudo, quam eſſentialem communi nomine licet vocare, in eo ſita eſt, ut Deum videamus, ejuſque pulchritudine fruamur, qui eſt omnis bonitatis, ac perfectionis fons, & principium. *a Hæc eſt vita æterna*, inquit Chriſtus Dominus, *ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti, Jeſum Chriſtum*: quam ſententiam ſanctus Joannes videtur interpretari, cum ait, *b Chariſſimi, nunc filii Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus: ſcimus quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum, ſicuti eſt*, ſignificat enim beatitudinem ex iis duobus conſtare, tum quod Deum intuebimur, qualis in natura ſua, ac ſubſtantia eſt, tum quod veluti Dei efficiemur. Nam qui illo fruuntur, quamvis propriam ſubſtantiam retineant, admirabilem tamen quandam, & prope divinam formam induunt, ut Dii potius, quam homines videantur.

8. *Beati quomodo Dei formam, & naturam quodammodo induant.*

Beati ad divinam naturam proxime accedunt. 2. Cor. 5.

Hoc autem cur ita fiat, ex eo perſpicuum eſt, quod unaquæque res vel ex ejus eſſentia, vel ex ejus ſimilitudine, & ſpecie cognoſcitur. At quoniam nihil eſt Deo ſimile, cujus ſimilitudinis adjumento ad perfectam ejus notitiam pervenire poſſimus; conſequens eſt, ut ejus naturam, & eſſentiam videre nemini liceat, niſi hęc eadem divina eſſentia ſe nobis conjunxerit. Atque id Apoſtoli verba ſignificant: *c Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*; nam, quod inquit *In ænigmate*, interpretatur Sanctus Auguſtinus, in ſimilitudine ad Deum intelligendum accom-

c 1 Cor. 13.12

Aug. l. 15. de Trin. c. 9.

mediata. Quod etiam ſanctus Dionyſius aperte oſtendit, cum affirmavit nulla inferiorum ſimilitudine ſuperiora percipi poſſe. Neque enim ex alicujus rei corporeæ ſimilitudine, ejus, quæ corpore careat, eſſentia, & ſubſtantia cognoſci poteſt, cum præſertim neceſſe ſit, rerum ſimilitudines minus concretionis habere, & magis ſpirituales eſſe, quam res ipſas, quarum imaginem referunt; quemadmodum in omnium rerum cognitione facile experimur. Quoniam vero fieri non poteſt, ut alicujus rei creatæ ſimilitudo æque pura, & ſpiritualis, ac Deus ipſe eſt, reperiatur; ita ſit, ut ex nulla ſimilitudine divinam eſſentiam perfecte intelligere poſſimus. Accedit etiam, quod omnes creatæ res certis perfectionis terminis circumſcribuntur: At Deus infinitus eſt, neque ullius rei creatæ ſimilitudo ejus immenſitatem capere poteſt. Quocirca una illa ratio divinæ ſubſtantiæ cognoſcendæ relinquitur, ut ea ſe nobis conjungat, & incredibili quodam modo intelligentiam noſtram altius extollat, atque ita idonei ad ejus naturæ ſpeciem contemplandam reddamur.

S. Dionyſius c. 1. de div. nomin. Vide D. Th. in p. 1 q. 12. art. 1. contra gentes l. 3. c. 51.

9. ***Lumine gloriæ beati illuſtrantur, & ad Deum videndum tota ſpe omnes commoveri debent.***

Id vero lumine gloriæ aſſequemur, cum eo ſplendore illuſtrati, *a* Deum lumen verum in ejus lumine videbimus: nam beati Deum præſentem ſemper intuentur: quo quidem dono, omnium maximo, & præſtantiſſimo, *b* divinæ eſſentiæ participes effecti, vera & ſolida beatitudine potiuntur: quam nos ita credere debemus, ut eam etiam Dei benignitate, cum certa ſpe, nobis expectandam eſſe, in Symbolo Patrum definitum ſit; inquit enim: *Expecto reſurrectionem mortuorum, & vitam venturi ſæculi.*

a Pſal 35. 10. De lumine gloriæ vide S. Tho. 1. p. q. 12. art. 5. Scot. 4. ſent. diſt. 49. qu. 11.
b 2. Pet. 1. 4. Symbolum Conſtantinopolitanum.

10. ***Quomodo in beatitudine homo Deo conjungatur, ſimilitudine explicatur.***

Divina hæc plane ſunt, neque ullis verbis explicari, aut cogitatione comprehendi a nobis poſſunt. Verum licet aliquam hujus beatitudinis imaginem in iis etiam rebus, quæ ſenſu percipiuntur, cernere. Nam, *quemadmodum ferrum, admoto igni, ignem concipit, & quamvis ejus ſubſtantia non mutetur, ſit tamen*, ut di-

A ſimili. Aug. l. 15 de Civ. Dei c. 9. Anſelmus etiam hanc tangit ſimilitudinem in l. de Similit. c. 56.

Diverſa b-runt in cœlo meritorum prœmia.

Iſa. 56. 4. 5. Mat. 19. 28. 1. Cor. 15. 42. Aug. l. 22 civi. c. 30 Cyp. de opere.

Continuatio primæ partis ad ſecundam de ſacram.

a Iſa. 34. 18.

parce ſeminat, parce & metet, & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Quare non ſolum ad eam beatitudinem fideles excitabunt, verum etiam ejus conſequendæ certam rationem hanc eſſe frequenter monebunt, ut fide & charitate inſtructi, & in oratione, & ſacramentorum ſalutari uſu perſeverantes, ad omnia benignitatis officia in proximos ſe exerceant. Ita enim Dei miſericordia fiet, qui beatam illam gloriam diligentibus ſe præparavit, ut aliquando impleatur, quod dictum eſt per Prophetam, *a Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiducia, & in requie opulenta.*

CATECHISMI ROMANI

PARS SECUNDA.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

CAPUT I.

1. ***Doctrinam Sacramentorum tradere Parocho in primis eſt curandum.***

CUm omnis Chriſtianæ doctrinæ pars Paſtoris ſcientiam, diligentiamque deſiderat, tum ſacramentorum diſcipli na, quæ & Dei juſſu neceſſaria, & utilitate uberrima eſt, Parochi facultatem, & induſtriam poſtulat ſingularem, ut ejus accurata, ac frequenti perceptione fideles tales evadant, quibus præſtantiſſimæ ac ſanctiſſimæ res digne & ſalutariter impertiri poſſint & Sacerdotes ab illa divini interdicti regula non diſcedant: a *Nolite ſanctum dare canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos: ne forte conculcent eas pedibus ſuis, & converſi dirumpant vos.*

Canes ſunt infideles Eccleſiam Dei lacerantes. Porci autem porcinam vitã agentes, omnia genera virtutum conculcãtes, de quibus inq; Chriſtus. a Matth. 7. 6. Abſcondiſti hac a ſapientibus, & prudentibus, & revelaſti ea parvulis.

2. ***Quidnam ſibi velit Sacramenti vocabulum.***

Principio igitur, quoniam univerſe de toto genere Sacramentorum agendum eſt, ab ipſius nominis vi, atque notione oportet incipere, ejuſque ambiguam ſignificationem explanare, ut quæ hujus verbi ſententia hoc loco propria ſit, facilius intelligatur. Quare docendi ſunt fideles, Sacramenti nomen (quod ad propoſitam rem attinet,) aliter a prophanis, quam a ſacris ſcriptoribus acceptum eſſe. Nam alii auctores ſacramenti nomine obligationem illam ſignificari voluerunt, cum jurati aliquo ſervitutis vinculo obſtringimur: ex quo jusjurandum, quo ſe milites fidelem operam reipublicæ præſtaturos pollicentur, ſacramentum militare dictum eſt. Atque

Matth. 7. 6.

Sacramenti vox eſt multiplex.

hæc

hæc frequentiſſima hujus vocabuli ſignificatio apud illos videtur fuiſſe. Verum apud Latinos Patres, qui res divinas ſcriptis tradiderunt, ſacramenti nomen aliquam rem ſacram, quæ in occulto latet, declarat: quemadmodum Græci ad eandem rem ſignificandam myſterii vocabulo uſi ſunt. In eam vero ſententiam ſacramenti vocem accipiendam eſſe intelligimus, cum ad Epheſios ſcribitur: *a ut notum faceret nobis ſacramentum voluntatis ſuæ*; deinde ad Timotheum: *b Magnum eſt pietatis ſacramentum*; præterea in libro Sapientiæ: *c Neſcierunt ſacramenta Dei*. Quibus in locis, & aliis multis licet animadvertere, Sacramentum nihil aliud, niſi rem ſacram abditam, atque occultam ſignificare.

Latine pro Jurejurando ſacram. ſumſerunt. Tullius Ci. 1 offi. Patres pro re divina attēte myſterii, & ſacr. nom. uſi ſunt.

a *Eph. 1. 9.*
b *1. Ti. 3. 16.*
c *Sap. 2. 22.*
Eph. 5. 32.
Apoc. 1. 19.

3. *Sacramenti nomen ad ſigna ſacra ſignificanda a Patribus accommodatum eſt antiquiſſimum.*

Quare Latini doctores ſigna quedam ſenſibus ſubjecta, quæ gratiam, quam efficiunt, ſimul etiam declarant, ac veluti ante oculos ponunt, ſacramenta commode appellari poſſe exiſtimarunt. Quamquam, ut D. Gregorio placet, ob id ſacramenta dici poſſunt, quod divina virtus ſub rerum corporearum tegumentis occulte ſalutem efficiat. Nec vero quiſquam putet, hoc vocabulum nuper in Eccleſiam inductum eſſe. Nam qui ſanctos Hieronymum, & Auguſtinum legerit, facile perſpiciet, antiquos religionis noſtræ ſcriptores ad eam, de qua loquimur, rem demonſtrandam ſępiſſime Sacramenti nomine, interdum vero etiam Symboli, vel Myſtici ſigni, vel Sacri ſigni voce uſos eſſe. Atque hæc de Sacramenti nomine dicta ſint; quod quidem veteris etiam legis ſacramentis convenit, de quibus nihil opus eſt Paſtoribus præcepta tradere, cum ea Evangelii lege, & gratia ſublata ſint.

D. Greg. in c. 16. l. 1. Regū ſupra illud Directus eſt ſpiritus Domini in Dav. Sacram. nomen a primis Eccl. Patrib. ſpe fuit uſurpat. Vide Tertul. de preſc. & li. 1. adverſ. Mar. Cypr. epiſt. 55 & in l. de baptiſ. Chriſti. Hier. in commentar. in Thren. Aug. l. 19. contra Fauſt. c. 11. in Jo. tr. 80.

4. *Quam rem Catholicis Scriptoribus proprie denotet Sacramentum.*

Verum præter nominis notionem, quæ hactenus declarata eſt, rei etiam vis, & natura diligenter inveſtiganda, & quid Sacramentum ſit, fidelibus aperiendum eſt. Sacramenta enim ex genere earum rerum eſſe, quibus ſalus, & juſtitia comparatur, dubitare nemo poteſt. Sed cum multæ rationes ſint, quę ad hanc rem explicandam aptæ, & accommodatæ videntur, nulla tamen planius, & di-

De propria vi. atq; nat. ſacramenti. Sacram eſt res, qua ſalus & juſtitia compar.

& dilucidius eam demonſtrat, quam definitio a D. Auguſtino tradita, quam deinde omnes Doctores ſcholaſtici ſecuti ſunt. a *Sacramentum*, inquit ille, *eſt ſacra rei ſignum*: vel, ut aliis verbis, in eandem tamen ſententiam, dictum eſt: b *Sacramentum eſt inviſibilis gratia viſibile ſignum, ad noſtram juſtificationem inſtitutum.*

5. *Rerum ſenſibilium diviſio, quidque ſigni nomine intelligendum ſit.*

Quæ quidem definitio ut magis pateat, ſingulæ ejus partes Paſtoribus exponendæ erunt. Atque in primis docere oportebit, rerum omnium, quæ ſenſibus percipiuntur, duo eſſe genera: aliæ enim ob id inventæ ſunt, ut aliquid ſignificent, aliæ non alterius rei ſignificandæ, ſed ſua tantum cauſa effectæ ſunt: quo in numero omnes pene res, quæ natura conſtant, haberi poſſunt. At vero in priori genere vocabula rerum, ſcripta, vexilla, imagines, tubæ, & alia hujuſcemodi permulta ponenda ſunt: nam ſi ex vocabulis vim ſignificandi detraxeris, ſublata videtur eſſe cauſa, quamobrem vocabula inſtituerentur. Hæc igitur ſigna proprie dicuntur. Illud enim ſignum eſſe S. Auguſtinus teſtatur, quod præter rem, quam ſenſibus objicit, efficit etiam, ut ex ſe alterius rei cognitionem capiamus: ſicut ex veſtigio, quod terræ impreſſum intuemur, tranſiſſe aliquem, cujus veſtigium apparet, facile cognoſcimus.

6. *Quomodo Sacramenta in genere ſigni reponenda ſint, oſtenditur.*

Quæ cum ita ſe habeant, ſacramentum ad hoc rerum genus, quę ſignificandi cauſa inſtitutæ ſunt, referri perſpicuum eſt: ſiquidem ſpecie quadam, & ſimilitudine id nobis declarat, quod Deus in animis noſtris ſua virtute, quæ ſenſu percipi non poteſt, efficit. Baptiſmus enim (ut, quod docetur, exemplo notius fiat) cum adhibitis certis, & ſolemnibus verbis, aqua extrinſecus abluimur, hoc ſignificat, Spiritus ſancti virtute omnem peccati maculam, & turpitudinem interius elui, & animas noſtras præclaro illo cœleſtis juſtitiæ dono augeri, atque ornari: ſimulque ea corporis ablutio, ut poſtea ſuo loco explicabitur, illud in animo efficit, quod ſignificat.

7. *Idem etiam ex Scripturis demonſtratur.*

a *D. Aug. l. 10 de Civ. Dei c. 5. Ale. de Ales 4. p. q. 1. mem. 1. D. Thom. in 3. p. qu. 60 per totam.*

b *Hæc definitio colligitur ex Aug. l. de catech. rud. c. 26.* *Rerum ſenſibilium duo eſſe genera Aug. l. 2. de doctrina Chriſt. cap 1.* *Signa alia naturaliter, alia ad placitum. Ariſt. l. 1. Periher c. 1. Aug. l. 2. de doctr. Chriſti c. 1. quem ſequitur Mag. l. 4. diſt. 1. & Gratian de conſec. diſt. 2. c. ſignum.*

Sacramentū cur inter res quæ ſignificant reponi debeat Aug. l. 2 de doctr. Chriſti c. 9. & epiſt. 23. ad Bonif. in l. de catech. rud. c. 26. Tertul. in lib de reſurrect carnis. Greg l. 6. c. 3 in l. Reg

Sacramenta inter res, quæ ſignificant, eſſe numeranda, ex Scripturis colligitur.

Sed ex Scripturis etiam aperte colligitur, Sacramentum inter ſigna numerandum eſſe. Apoſtolus enim de circumciſione, veteris legis Sacramento, quæ *a* Abraham patri omnium credentium data erat, ita ad Romanos ſcribit: *b Et ſignum accepit circumciſionis, ſignaculum juſtitiæ fidei.* Et alio loco, *c* cum affirmat nos omnes, *qui baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizatos eſſe*, licet cognoſcere, baptiſmum hujus rei ſignificationem habere, nimirum, ut ait idem Apoſtolus, *Nos conſepultos eſſe cum illo per baptiſmum in mortem.* Neque vero parum proderit, ſi fidelis populus ſacramenta ad ſigna pertinere intellexerit. Ita enim fiet, ut quę illis ſignificantur, continentur, atque efficiuntur, ſancta, & auguſta eſſe facilius ſibi perſuadeat, cognitaque eorum ſanctitate, ad divinam erga nos beneficentiam colendam, ac venerandam magis excitetur.

a *Gen.* 17. 10. 11. 12.
b *Rom.* 4. 11.
c *Rom.* 6. 5. *ibidem.* 4.

Utilitas ex doctrina ſuperiori emanans.

Sacramentum eſſe rei ſacrę ſignum quomodo intelligendum, & quod quadruplex ſit ſignorum genus.

8. *Quot ſint ſignorum genera.*

Sequitur nunc, ut verba illa *rei ſacræ*, quæ eſt altera definitionis pars, explicentur. Quod quidem ut commode fieri poſſit, paulo altius repetenda ſunt, quæ de ſignorum varietate S. Auguſtinus acute, & ſubtiliter diſputavit. *Quædam enim ſigna naturalia dicuntur, quæ præter ſeipſa alterius rei notitiam* (quod omnibus ſignis commune eſſe, antea demonſtratum eſt) *in animis noſtris gignunt*, veluti fumus, ex quo ſtatim ignem adeſſe intelligitur. Atque hoc ſignum ob eam cauſam naturale appellandum eſt, quod fumus non voluntate ignem ſignificat, ſed rerum uſus efficit, ut ſi quis fumum tantum videat, naturam ſimul, & vim ignis, qui adhuc latet, ſubeſſe, mente, & cogitatione percipiat. *Quædam vero ſigna natura non conſtant, ſed conſtituta, atque ab hominibus inventa ſunt*, ut colloqui inter ſe, & aliis animi ſui ſenſa explicare, viciſſimque aliorum ſententiam, & conſilia poſſent cognoſcere. Hæc autem quam varia, & multiplicia ſint, ex eo licet animadvertere, quod nonnulla ad oculorum, pleraque ad aurium ſenſum, reliqua ad cęteros ſenſus pertinent. Nam cum aliquid alicui innuimus, & exempli cauſa ſublato vexillo quippiam declaramus, ſatis conſtat, eam ſignificationem ad oculos tantum referri: quemadmodum tubarum,

Signa naturalia, voluntaria, prognoſtica, & practica.

rum, tibiarum, aut citharæ ſonus, qui non ſolum delectandi, ſed plerumque ſignificandi cauſa funditur, ad aurium judicium ſpectat: quo quidem præcipue ſenſu verba etiam accipiuntur, quæ ad exprimendas intimas animi cogitationes maximam vim habent.

9. De ſignis a Deo inſtitutis tam in veteri, quam in novo Teſtamento.

Verum præter illa ſigna, quæ hominum conſenſu, & voluntate conſtituta eſſe hactenus diximus, alia quædam ſunt divinitus data, quorum tamen non unum genus eſſe omnes conſentiunt. Alia enim ſigna ob eam tantum rem a Deo hominibus commendata ſunt, ut aliquid ſignificarent, vel admonerent, cujuſmodi fuerunt a legis purificationes, panis azymus, & alia permulta, quæ ad Moſaici cultus cæremonias pertinebant; alia vero Deus inſtituit, quæ non ſignificandi modo, ſed efficiendi etiam vim haberent. Atque in hoc poſteriori ſignorum genere Sacramenta novæ legis numeranda eſſe liquido apparet; ſigna enim ſunt divinitus tradita, non ab hominibus inventa, quæ rei cujuſpiam ſacræ, quam declarant, efficientiam in ſe continere certe credimus.

Signa quædam ſunt divinitus data.

Aug. l. 3. de doct. Chriſt. cap. 9. & in 3. de Tri. c. 10.

Vide de his Leviticum fere per totum. Significationes autem pete ex Cyrillo in l. de adorat. in Spiritu & veritate.

a *Exod.* 12. 15. 18. & 23. 15. & 34. 28.

10. Res ſacra quomodo in definitione Sacramenti ſit intelligenda.

Sed quemadmodum ſigna in multiplici varietate eſſe oſtendimus, ita etiam res ſacra non unius modi exiſtimanda eſt. Quod vero ad propoſitam Sacramenti definitionem attinet, divinarum rerum ſcriptores ſacræ rei nomine Dei gratiam, quæ nos ſanctos efficit, ac omnium divinarum virtutum habitu exornat, demonſtrant; huic enim gratiæ propriam ſacræ rei appellationem tribuendam merito putarunt, quippe cum ejus beneficio animus noſter Deo conſecretur, & conjungatur.

Conc. Trid. ſeſſ. 7. cap. 6. de ſacramentis.

Gratia Dei ſacra res proprie nuncupatur. Mag. in 4. d. 1. D. Thom. in 3. p. quaſt. 60. art. 2. & Hugo de Sacramentis.

11. Sacramenti uberior definitio, & qua ratione a reliquis ſignis ſacris illud differat.

Quare, ut explicatius, quid Sacramentum ſit, declaretur, docendum erit, rem eſſe ſenſibus ſubjectam, quæ ex Dei inſtitutione ſanctitatis, & juſtitiæ tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habet: ex quo ſequitur, ut facile quivis poſſit intelligere, Imagines Sanctorum, Cruces, & alia id genus, quamvis ſacrarum rerum

Scot. 4. diſt. 1. qu. 2. lit. M.

Sacramenta inter res, quæ ſignificant, eſſe numeranda, ex Scripturis colligitur.

Sed ex Scripturis etiam aperte colligitur, Sacramentum inter ſigna numerandum eſſe. Apoſtolus enim de circumciſione, veteris legis Sacramento, quæ *a* Abrahæ patri omnium credentium data erat, ita ad Romanos ſcribit: *b* *Et ſignum accepit circumciſionis, ſignaculum juſtitiæ fidei.* Et alio loco, *c* cum affirmat nos omnes, *qui baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizatos eſſe*, licet cognoſcere, baptiſmum hujus rei ſignificationem habere, nimirum, ut ait idem Apoſtolus, *Nos conſepultos eſſe cum illo per baptiſmum in mortem.* Neque vero parum proderit, ſi fidelis populus ſacramenta ad ſigna pertinere intellexerit. Ita enim fiet, ut quę illis ſignificantur, continentur, atque efficiuntur, ſancta, & auguſta eſſe facilius ſibi perſuadeat, cognitaque eorum ſanctitate, ad divinam erga nos beneficentiam colendam, ac venerandam magis excitetur.

a *Gen.* 17.10. 11.12.
b *Rom.* 4.11.
c *Rom.* 6.5. *ibidem.* 4.

Utilitas ex doctrina ſuperiori emanans.

Sacramentum eſſe rei ſacrę ſignum quomodo intelligendum, & quod quadruplex ſit ſignorum genus.

8. *Quot ſint ſignorum genera.*

Sequitur nunc, ut verba illa *rei ſacræ*, quæ eſt altera definitionis pars, explicentur. Quod quidem ut commode fieri poſſit, paulo altius repetenda ſunt, quæ de ſignorum varietate S. Auguſtinus acute, & ſubtiliter diſputavit. *Quædam enim ſigna naturalia dicuntur, quæ præter ſeipſa alterius rei notitiam* (quod omnibus ſignis commune eſſe, antea demonſtratum eſt) *in animis noſtris gignunt*, veluti fumus, ex quo ſtatim ignem adeſſe intelligitur. Atque hoc ſignum ob eam cauſam naturale appellandum eſt, quod fumus non voluntate ignem ſignificat, ſed rerum uſus efficit, ut ſi quis fumum tantum videat, naturam ſimul, & vim ignis, qui adhuc latet, ſubeſſe, mente, & cogitatione percipiat. *Quædam vero ſigna natura non conſtant, ſed conſtituta, atque ab hominibus inventa ſunt*, ut colloqui inter ſe, & aliis animi ſui ſenſa explicare, viciſſimque aliorum ſententiam, & conſilia poſſent cognoſcere. Hæc autem quam varia, & multiplicia ſint, ex eo licet animadvertere, quod nonnulla ad oculorum, pleraque ad aurium ſenſum, reliqua ad cęteros ſenſus pertinent. Nam cum aliquid alicui innuimus, & exempli cauſa ſublato vexillo quippiam declaramus, ſatis conſtat, eam ſignificationem ad oculos tantum referri: quemadmodum tubarum,

Signa naturalia, voluntaria, prognoſtica, & practica.

rum, tibiarum, aut citharæ ſonus, qui non ſolum delectandi, ſed plerumque ſignificandi cauſa funditur, ad aurium judicium ſpectat: quo quidem prçcipue ſenſu verba etiam accipiuntur, quæ ad exprimendas intimas animi cogitationes maximam vim habent.

9. De ſignis a Deo inſtitutis tam in veteri, quam in novo Teſtamento.

Verum præter illa ſigna, quæ hominum conſenſu, & voluntate conſtituta eſſe hactenus diximus, alia quædam ſunt divinitus data, quorum tamen non unum genus eſſe omnes conſentiunt. Alia enim ſigna ob eam tantum rem a Deo hominibus commendata ſunt, ut aliquid ſignificarent, vel admonerent, cujuſmodi fuerunt *a* legis purificationes, panis azymus, & alia permulta, quæ ad Moſaici cultus cæremonias pertinebant; alia vero Deus inſtituit, quæ non ſignificandi modo, ſed efficiendi etiam vim haberent. Atque in hoc poſteriori ſignorum genere Sacramenta novæ legis numeranda eſſe liquido apparet; ſigna enim ſunt divinitus tradita, non ab hominibus inventa, quæ rei cujuſpiam ſacræ, quam declarant, efficientiam in ſe continere certe credimus.

Signa quadã ſunt divinitus data. *Aug. l. 3. de doct. Chriſt. cap. 9. & in 3. de Tri. c. 10.* *Vide de his Leviticum fere per totum. Significationes autẽ pete ex Cyrillo in l. de adorat. in Spiritu & veritate.* *a Exod. 12. 15. 18. & 23. 15. & 34. 18.*

10. Res ſacra quomodo in definitione Sacramenti ſit intelligenda.

Sed quemadmodum ſigna in multiplici varietate eſſe oſtendimus, ita etiam res ſacra non unius modi exiſtimanda eſt. Quod vero ad propoſitam Sacramenti definitionem attinet, divinarum rerum ſcriptores ſacræ rei nomine Dei gratiam, quæ nos ſanctos efficit, ac omnium divinarum virtutum habitu exornat, demonſtrant; huic enim gratię propriam ſacræ rei appellationem tribuendam merito putarunt, quippe cum ejus beneficio animus noſter Deo conſecretur, & conjungatur.

Conc. Trid. ſeſſ. 7. cap. 6. de ſacramentis. *Gratia Dei ſacra res proprie nuncupatur. Mag. in 4. d. 1. D. Thom. in 3. p. quaſt. 60. art. 2. & Hugo de Sacramentis.* *Scot. 4. diſt. 1. qu. 2. lit. M.*

11. Sacramenti uberior definitio, & qua ratione a reliquis ſignis ſacris illud differat.

Quare, ut explicatius, quid Sacramentum ſit, declaretur, docendum erit, rem eſſe ſenſibus ſubjectam, quæ ex Dei inſtitutione ſanctitatis, & juſtitiæ tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habet: ex quo ſequitur, ut facile quivis poſſit intelligere, Imagines Sanctorum, Cruces, & alia id genus, quamvis ſacrarum rerum

ſigna ſint, non ideo tamen ſacramenta dicenda eſſe. Hu-jus autem veritatis doctrinam facile erit omnium ſacramentorum exemplo comprobare, ſi, quod antea de Baptiſmo admonuimus, cum dicebamus, ſolemnem illam corporis ablutionem ſignum eſſe, & efficientiam habere rei ſacræ, quæ interius Spiritus ſancti vi fieret, idem etiam in aliis Sacramentis exercere aliquis velit.

D. Tho. in 3. p. q. 60. ar. 3. quod probat ex Aug. verbis, quæ citantur de conſec. d. 2. c. Hoc eſt quod.

12. *Sacramenta non unam tantum rem, ſed plures ſignificant.*

Jam vero hiſce myſticis ſignis, quæ a Deo inſtituta ſunt, illud etiam præcipue convenit, ut ex Domini inſtitutione non unam aliquam rem, ſed plures ſimul ſignificent. Quod in ſingulis Sacramentis licet cognoſcere, quæ non ſolum ſanctitatem, & juſtitiam noſtram, ſed præterea duo alia cum ipſa ſanctitate maxime conjuncta declarant, Chriſti ſcilicet redemptoris paſſionem, quæ ſanctitatis cauſa eſt, & vitam æternam, cœleſtemque beatitudinem, ad quam ſanctitas noſtra, tanquam ad finem, referri debet. Quod quidem cum in omnibus Sacramentis perſpici poſſit, merito ſacri Doctores unicuique Sacramentorum triplicem ſignificandi vim ineſſe tradiderunt, tum quia alicujus rei præteritæ memoriam afferat, tum quia aliam præſentem indicet ac demonſtret, tum quia aliam futuram prænunciet. Neque vero exiſtimandum eſt, hoc ita ab illis doceri, ut etiam ſanctarum ſcripturarum teſtimonio non probetur. Nam cum Apoſtolus ait, a *Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizati ſumus*, plane oſtendit, idcirco Baptiſmum ſignum dicendum eſſe, quod Dominicæ paſſionis, & mortis nos admoneat. Deinde cum inquit, *Conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem, ut quomodo Chriſtus ſurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus*, ex iis verbis perſpicuum eſt, Baptiſmum ſignum eſſe, quo cœleſtis gratia in nos infuſa declaratur: cujus munere nobis datum eſt, ut novam vitam inſtituentes, omnia veræ pietatis officia facile, & libenti animo exequamur. Poſtremo cum addit, b *Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis ejus, ſimul & reſurrectionis erimus*, apparet Baptiſmum vitæ etiam æter-

Unumquodque ſacram. tria ſimul ſignificat, Paſſionem, Gratiam, & gloriam. Signũ rememorativum.

a Rom. 6. 3. Demonſtrativum, & prognoſticũ; quæ tria habentur in feſto Corporis Chriſti, ibi O Sacrum convivium, &c. Et 1. Cor. 2. Non enim me judicavi ſcire aliquid, niſi Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum. Et in canone Miſſæ; Hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia.

b Rom. 6. 5.

æternæ, quam per illum conſecuturi ſumus, non obſcuram ſignificationem dare.

Significatio Sacramenti Allegorica paſſionis, Hiſtorica gratiæ, Anagogica gloriæ.

13. *Sacramentum non unam tantum præſentem rem, ſed plures deſignat.*

Sed præter hæc, quæ commemoravimus, varia ſignificandi genera, & rationes, ſæpe etiam evenit, ut Sacramentum non unam tantum rem præſentem, ſed plures demonſtret, ac notet. Id vero ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum intuentibus facile eſt intelligere, quo veri corporis & ſanguinis Domini præſentia, nec non gratia, quam non impure ſacra myſteria ſumentes percipiunt, deſignatur. Ex iis igitur, quę dicta ſunt, Paſtoribus argumenta deeſſe non poterunt, quibus oſtendant, quanta divinitatis potentia, quot arcana miracula Sacramentis novæ legis inſint: ut ea ſumma cum religione colenda, & ſuſcipienda eſſe, omnibus perſuadeant.

Sacramentũ aliquando plures res præſentes deſignat.

Sacramentũ Euchariſtiæ quot habeat ſignificationes, vide Dam. l. 4. de orth. fid. c. 14. & D. Th. in 3. p. q. 73. ar. 4.

14. *Cur Sacramenta inſtitui apud Chriſtianos oportuerit.*

Verum ad rectum Sacramentorum uſum docendum nihil accommodatius videri poteſt, quam diligenter cauſas exponere, cur Sacramenta inſtitui oportuerit. Plures autem numerari ſolent: quarum prima eſt, humani ingenii imbecillitas; ſiquidem natura ita comparatum videmus, ut ad earum rerum notitiam, quæ mente, atque intelligentia comprehenſæ ſunt, niſi per ea, quæ aliquo ſenſu percipiuntur, nemini adſpirare liceat. Ut igitur quæ occulta Dei virtute efficiuntur, facilius intelligere poſſemus, idem ſummus rerum omnium artifex ſapientiſſime fecit, ut eam ipſam virtutem aliquibus ſignis quæ ſub ſenſum cadunt, pro ſua in nos benignitate declararet. Nam, ut præclare a ſancto Chryſoſtomo dictum eſt, *Si homo corporis concretione caruiſſet, nuda ipſa bona, neque ullis integumentis involuta ei oblata eſſent: quoniam anima corpori conjuncta eſt, omnino opus fuit, ut rerum, quæ ſentiuntur, adminiculo ad ea intelligenda uteretur.*

Cauſæ ob quas inſtituta ſūt ſacramenta. Hug. de ſacr. par. 9. cap. 9. Magiſt. in 4. diſt. 1. D. Th. in 3 p. q. 61. art. 1. Prima, ut humani ingenii imbecillitatem adjuvent. Aug. l. 11. de Trin. c. 2. S. Chryſoſt. hom. 83. in Matth. & ho. 60. ad pop. Antioch.

Altera vero cauſa eſt, quod animus noſter haud facile commovetur ad ea, quæ nobis promittuntur, credenda. Quare Deus a mundi exordio, quæ facere inſtituerat, verbis quidem frequentiſſime indicare conſuevit: interdum vero, *cum opus* aliquod inſtitueret, cujus ma-

Secunda, ut credendi tarditatem erigant. Aug. l. 4. contra Donat. c. 2.

magnitudo promiſſi fidem abrogare poſſet, alia etiam ſigna, quæ nonnunquam miraculi ſpeciem haberent, verbis adjunxit. Nam cum Deus *a* Moyſen ad Iſraelitici populi liberationem mitteret, ille vero ne Dei quidem præcipientis auxilio fretus, timeret, ne onus ſibi gravius imponeretur, quam ut ſuſtinere poſſet, aut ne populus divinis oraculis, & dictis fidem non adjungeret, *b* Dominus promiſſionem ſuam multa ſignorum varietate firmavit. Quemadmodum igitur in veteri teſtamento Deus fecerat, ut magni alicujus promiſſi conſtantia ſignis teſtificaretur: ita etiam in nova lege Chriſtus, Salvator noſter, cum nobis peccatorum veniam, cœleſtem gratiam, Spiritus ſancti communicationem pollicitus eſt, quædam ſigna oculis, & ſenſibus ſubjecta inſtituit, quibus eum quaſi pignoribus obligatum haberemus, atque ita fidelem in promiſſis futurum dubitare nunquam poſſemus.

a Exo. 3. 10. 12.

b Exo. 4. 2.

Inſtituta ſunt Sacramenta ut oſtendatur plenitudo divinæ miſericordiæ, & diſpenſatio divinæ juſtitiæ. Alex. de Ales 4. p. q. 1. membro 2. art. 2.

Tertia cauſa fuit, ut illa tanquam remedia, ut ſcribit S. Ambroſius, atque *c* Evangelici Samaritani medicamenta ad animarum ſanitatem vel recuperandam, vel tuendam præſto eſſent. Virtutem enim, quæ ex Paſſione Chriſti manat, hoc eſt, gratiam, quam ille nobis in ara Crucis meruit, per Sacramenta, quaſi per alveum quendam, in nos ipſos derivare oportet; aliter vero nemini ulla ſalutis ſpes reliqua eſſe poterit. Quare clementiſſimus Dominus Sacramenta verbo ſuo, & promiſſione ſancita relinquere in Eccleſia voluit, per quæ paſſionis ſuæ fructum nobis reipſa communicari ſine dubitatione crederemus; ſi modo unuſquiſque noſtrum ad ſe eam curationem pie, & religioſe admoveret.

Tertia, ut parata, & certa ſit medicina ad depellendos animi morbos, & ſalutem tuendam. S. Amb. lib. 5. de ſacramen. c. 4.

c Luca 10. 33. 34.

Sed quarta etiam cauſa accedit, cur Sacramentorum inſtitutio neceſſaria videri poſſit: ut ſcilicet notæ quædam, & ſymbola eſſent, quibus fideles internoſcerentur, cum præſertim *in nullum nomen religionis, ſive verum, ſive falſum*, ut a Divo Auguſtino traditum eſt, *colligari homines poſſint, niſi aliquo ſignorum, vel ſacramentorum viſibilium fœdere conjungantur.* Utrumque igitur præſtant novæ legis Sacramenta, quæ & Chriſtianæ fidei cultores ab infidelibus diſtinguunt, & ipſos fideles ſancto quodam vinculo inter ſe connectunt.

Quarta, ut ſint Chriſtianiſmi, veraque religionis ſymbola, & ſanctæ ſocietatis vincula. D. Aug. l. 19. con. Fauſtum c. 11. & de vera rel. cap. 17 & Baſil. in exhortat. ad Baptiſmum.

Præ

Præterea aliam etiam juſtiſſimam fuiſſe cauſam Sacramenta inſtituendi, ex illis Apoſtoli verbis, *a Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem,* oſtendi poteſt. Sacramentis enim fidem noſtram in hominum conſpectu profiteri, & notam facere videmur. Quare ad Baptiſmum accedentes, palam teſtamur, nos credere ejus aquæ virtute, qua in ſacramento abluimur, ſpiritualem animæ purgationem fieri.

Quinta, ſunt teſtimonia noſtræ fidei, ejuſque certa declaratio.

a *Rom. 10. 10.*

Magnam deinde vim habent Sacramenta non ſolum ad fidem in animis noſtris excitandam, & exercendam, ſed etiam ad eam charitatem inflammandam, qua amare inter nos debemus, cum, arctiſſimo nos vinculo colligatos, & unius corporis membra effectos eſſe, ex ſacrorum myſteriorum communione recordamur.

Sexta, ut ſint incitamenta fidei, & charitatis.

Poſtremo, quod in Chriſtianæ pietatis ſtudio plurimi faciendum eſt, humanæ mentis ſuperbiam edomant, ac comprimunt, noſque ad humilitatem exercent, dum ſenſibilibus elementis ſubjicere nos cogimur, ut Deo obtemperemus, a quo antea impie defeceramus, ut mundi elementis ſerviremus. Hæc ſunt, quæ potiſſimum de Sacramenti nomine, natura, inſtitutione fideli populo tradenda eſſe viſa ſunt: quæ poſteaquam a Paſtoribus accurate expoſita fuerint, docere deinceps oportebit, quibus ex rebus ſingula Sacramenta conſtent, quæve ſint illorum partes, ac præterea qui ritus & cæremoniæ additæ illis fuerint.

Septima, ſunt humilitatis excitanda instrumenta.

Gal. 4.

Epilogus, ſuperiorum.

15. *Partes ad conſtituendam unumquodque Sacramentum neceſſaria.*

Primum igitur explicandum eſt, rem ſenſibilem, quæ ſupra in Sacramenti definitione poſita eſt, non unam tantum eſſe, quamvis unum ſignum conſtitui credendum ſit. Duo enim ſunt, ex quibus quodlibet Sacramentum conficitur: quorum alterum materiæ rationem habet, atque Elementum dicitur; alterum formæ vim, & Verbum communi vocabulo appellatur. Sic enim a Patribus accepimus. Qua in re notum eſt, atque apud omnes pervulgatum illud Sancti Auguſtini teſtimonium: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Rei igitur ſenſibilis nomine, tum materiam, ſive elementum intelligunt, ut in Sacramento Ba-

Duobus quodlibet ſacramentum conſtat. Mag. in 4. ſent. diſt. 1. litt. D. Th. in 3 p. quæ 60. art. 4. 5. & 6.

S. Aug. tract. 80. in Joan. In utero Maria acceſſit Verbum.

Verbum Divinitatis ad Elementum humanitatis & factum eſt Sacramentũ Incarnationis.
a Eph. 5. 25. 26.

Baptiſmi aquam, Confirmationis chriſma, & Extremæ unctionis oleum, quæ omnia ſub aſpectum cadunt; tum præterea verba, quæ formæ rationem habent, atque ad aurium ſenſum pertinent. Apoſtolus vero utrunque aperte indicavit, cum inquit: *a Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ.* Quo in loco materia, & forma Sacramenti exprimitur.

16. *Cur elemento verba addita fuerint.*

Materia, & forma ſacramentorum ex ſcripturis trahuntur. Verborum in ſacramentis virtus.
b Aug. l. 8. de doctr. Chriſt. cap. 3.

Addenda autem erant verba ad materiam, ut apertior, clariorque rei, quæ gerebatur, ſignificatio fieret. Verba enim inter omnia ſigna maximam vim habere perſpicuum eſt: ac ſi ipſa deſint, plane obſcurum erit, quidnam materia Sacramentorum deſignet, ac demonſtret. Nam, ut in Baptiſmo licet videre, cum aqua non minus refrigerandi, quam abluendi vim habeat, & utriuſque rei ſymbolum eſſe poſſit, niſi verba addantur, utrum horum in Baptiſmo ſignificet, aliquis fortaſſe conjectura aliqua dijudicabit, nemo autem ea de re quippiam certi affirmare audebit; at cum verba adhibentur, ſtatim intelligimus, abluendi vim, & ſignificationem habere.

17. *Excellentia Sacramentorum novæ legis.*

Sacramenta legis veteris formam deſinitam non habebant; hoc colligitur ex Scripturis, in quibus veterum ſacramentorum ſit mentio. Forma ſublata ratio ſacramenti tollitur.

In hoc autem noſtra Sacramenta antiquæ legis Sacramentis plurimum præſtant, quod in illis adminiſtrandis nulla, quod quidem acceperimus, definita forma ſervaretur, quo etiam fiebat, ut incerta admodum, & obſcura eſſent: noſtra vero formam verborum ita præſcriptam habent, ut, ſi forte ab ea diſcedatur, Sacramenti ratio conſtare non poſſit: ob eamque rem clariſſima ſunt, ac nullum relinquunt dubitandi locum. Hæ igitur ſunt partes, quæ ad naturam, & ſubſtantiam Sacramentorum pertinent, & ex quibus unumquodque Sacramentum neceſſario conſtituitur.

18. *Quæ ſit cæremoniarum in Sacramentis virtus, & natura.*

Videatur c. 13. de ſacramentis in genere, ſeſſ. 7. Conc. Trid.

His accedunt cæremoniæ; quæ tametſi prætermitti ſine peccato non poſſunt, niſi aliud facere ipſa neceſſitas cogat, tamen, ſi quando omittantur, quoniam rei naturam non attingunt, nihil de vera Sacramenti ratione

imminui credendum eſt. Ac merito quidem a primis uſque Eccleſiæ temporibus illud ſemper ſervatum eſt, ut Sacramenta ſolemnibus quibuſdam cæremoniis miniſtrarentur. Primum enim maxime decuit ſacris myſteriis eum religionis cultum tribuere, ut ſancta ſancti tractare videremur. Præterea, quæ Sacramenta efficiuntur, cæremoniæ ipſæ magis declarant, ac veluti ante oculos ponunt, & earum rerum ſanctitatem in animos fidelium altius imprimunt. Deinde vero mentes illorum, qui eas intuentur, & diligenter obſervant, ad ſublimium rerum cogitationem erigunt, fidemque in eis, & charitatem excitant: quo major cura, & diligentia adhibenda erit, ut fideles vim cæremoniarum, quibus ſingula Sacramenta conficiuntur, cognitam, & perſpectam habeant.

Cæremoniarū antiquitas. Dion. Areop. in l. de eccl. Hiera. c. 2. Clem. ep. 3. Baſ. de Spir. ſancto c. 27. Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 4 & 5. in fidei doctrina. Cæremoniarū effectus. Iſi. l. de offic. Eccl. c. 10.

19. *Quot ſint Catholicæ Eccleſiæ Sacramenta.*

Sequitur, ut Sacramentorum etiam numerus explicetur; quæ quidem cognitio hanc utilitatem affert, quod populus eo majori pietate omnes animi ſui vires ad laudandam, & prædicandam Dei erga nos ſingularem beneficentiam convertet, quo plura ſalutis, ac beatæ vitæ adjumenta nobis divinitus parata eſſe intellexerit. Catholicæ igitur Eccleſiæ Sacramenta, quemadmodum ex *a* Scripturis probatur, & Patrum traditione ad nos pervenit, & *b* Conciliorum teſtatur auctoritas, ſeptenario numero definita ſunt.

De neceſſitate, numero, & utilitate ſacramentorum.

a Prov. 9. 1. Zach. 3. & 4. v. 9. & 2.
b Seſ. 7. Conc. Trid. can. de ſacramentis in gen. Conc. Conſt. ſeſ 15. Flor. de decr. dato Armenis.

20. *Cur nec majori, nec minori numero Sacramenta concludantur.*

Cur autem neque plura, neque pauciora numerentur, ex iis etiam rebus, quæ per ſimilitudinem a naturali vita ad ſpiritualem transferuntur, probabili quadam ratione oſtendi poterit. Homini enim ad vivendum, vitamque conſervandam, & ex ſua, reique publicæ utilitate traducendam, hæc ſeptem neceſſaria videntur, ut ſcilicet in lucem edatur, augeatur, alatur, ſi in morbum incidat, ſanetur, imbecillitas virium reficiatur: deinde, quod ad rempublicam attinet, ut magiſtratus nunquam deſint, quorum auctoritate, & imperio regatur; ac poſtremo, legitima ſobolis propagatione ſeipſum, & humanum genus conſervet. Quæ omnia quoniam vitæ

Humano generi ſeptem ſunt neceſſaria ad vitā cōmode traducendam. Conc. Conſt. ſeſ. 19. Flor. in decr. dato Armenis Tr. Seſ. 7. D. Th. in 3. p. q. 65 art. 1.

a Joan. 3. 2. Tit. 3. 5. Scot. 4. ſent. diſt. 2. q. 1. D. Aug. Epiſt. 108. b Luc. 24. 49. Act. 1. 8. c Joan. 6. 55. d Joan. 20. 22. 23. e Jacob. 5. 14. f Act. 13. 2. 3. 1. Tim. 4. 14. 2. Tim. 1. 6. g Eph. 5. 31. 32.

illi, qua anima Deo vivit, reſpondere ſatis apparet, ex iis facile Sacramentorum numerus colligetur.

21. Septem Sacramenta eſſe ex Scripturis demonſtratur.

Primus enim eſt Baptiſmus, veluti cæterorum janua, quo *a* Chriſto renaſcimur. Deinde Confirmatio, cujus virtute fit, ut divina gratia augeamur, & roboremur: baptizatis enim jam Apoſtolis, ut D. Auguſtinus teſtatur, inquit Dominus *b Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto.* Tum Euchariſtia, qua, tanquam cibo vere cœleſti, ſpiritus noſter alitur, & ſuſtinetur: de ea enim dictum eſt a Salvatore: *c Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus.* Sequitur quarto loco Pœnitentia, *d* cujus ope ſanitas amiſſa reſtituitur, poſtquam peccati vulnera accepimus. Poſtea vero Extrema unctio, qua peccatorum reliquiæ tolluntur, & animi virtutes recreantur: ſiquidem Divus Jacobus, cum de hoc Sacramento loqueretur, ita teſtatus eſt: *e Et ſi in peccatis ſit, remittentur ei.* Sequitur *f* Ordo, quo publica Sacramentorum miniſteria perpetuo in Eccleſia exercendi, ſacraſque omnes functiones exequendi poteſtas traditur. Poſtremo additur *g* Matrimonium, ut ex maris & fœminæ legitima & ſancta conjunctione filii ad Dei cultum, & humani generis conſervationem procreentur, & religioſe educentur.

De præſtantia, & differentia ſacramentorum. Tria ſunt ſacramenta præ cæteris neceſſaria. D. Th. in 3 p. q. 65 art. 4. Conc. Trid. de ſacramentis in genere, ſeſſ. 7 can. 3. & 4.

22. Æqualis non eſt omnium Sacramentorum vel neceſſitas, vel dignitas.

Baptiſmi neceſſitas. h Joan. 3. 5. Pœnitentiæ neceſſitas. i Apoc. 2. 5. Luc. 13. 3. Ordinis neceſſitas. Prov. 11. 14. Euchariſtiæ dignitas. Dion. in l. de Eccl. Hier. c. 3. D. Thom. 3. p. q. 65. ar. 3.

Illud vero maxime animadvertendum eſt, quamvis omnia Sacramenta divinam, & admirabilem virtutem in ſe contineant, tamen non parem omnia, & æqualem neceſſitatem, aut dignitatem, aut unam, eandemque ſignificandi vim habere. Atque ex iis tria ſunt, quæ tametſi non eadem ratione, tamen præ cæteris neceſſaria dicuntur. Baptiſmum enim unicuique ſine ulla adjunctione neceſſarium eſſe, Salvator his verbis declaravit: *h Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Pœnitentia *i* vero illis tantummodo neceſſaria eſt, qui ſe poſt Baptiſmum aliquo mortali peccato obſtrinxerunt: neque enim æternum exitium effugere poterunt, niſi eos admiſſi peccati rite pœnituerit. Ordo præterea, etſi non ſingulis fidelibus, toti tamen Eccleſiæ omnino neceſſarius eſt.

Ve-

Verum ſi dignitas in ſacramentis ſpectetur, Euchariſtia ſanctitate, & myſteriorum numero, ac magnitudine longe ceteris antecellit. Quæ omnia facilius intelligentur, cum ſuo loco ea, quæ ad ſingula Sacramenta pertinent, explicabuntur.

23. *A quo hæc ſacra, & divina myſteria ſint accepta, principaliterque diſpenſentur.*

Cauſa efficiens, ſeu auctor ſacramentorum Deus eſt per Chriſtum.

Deinceps videndum eſt, a quo hæc ſacra, & divina myſteria acceperimus. Neque enim dubitandum eſt, quin præclari alicujus muneris dignitas, ejus, a quo donum ipſum profectum eſt, dignitate, & præſtantia quam maxime augeatur. Sed ea quæſtio difficilem explicationem habere non poteſt. Nam cum Deus ſit, a qui homines juſtos efficiat, ipſa vero Sacramenta juſtitiæ adipiſcendæ mirifica quædam inſtrumenta ſint, patet, unum, eundemque Deum in Chriſto Juſtificationis, & Sacramentorum auctorem agnoſcendum eſſe. Præter ea Sacramenta eam vim, & efficientiam continent, quæ ad intimam animam penetrat. Cum vero unius Dei potentiæ proprium ſit in corda, & mentes hominum illabi, ex hoc etiam perſpicitur, Sacramenta a Deo ipſo per Chriſtum inſtituta eſſe, quemadmodum ab eo quoque intus diſpenſari, certa, & conſtanti fide tenendum eſt. Hoc enim teſtimonium de illo ſe accepiſſe Sanctus Joannes affirmat, cum ait, b *Qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris: Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto.*

a Amb. lib. 4. de ſac. c. 4. D. Th. in 3. p. q. 64. Trid. ſeſſ. 7. de Sacramentis in genere, can. 1.

a Rom. 8.

Proprium eſt Dei illabi in animam hominis. in lib. de Eccl. dogm. & Caſſian collat. 7. cap. 13.

b Joan. 1. 33

24. *Quibus miniſtris utatur Deus in Sacramentis diſpenſandis.*

Diſpenſat. Deus ſacramenta per homines.

Sed quamvis Deus Sacramentorum auctor, & diſpenſator ſit, c ea tamen non per Angelos, verum per homines miniſtrari in Eccleſia voluit. Non minus enim miniſtrorum officio, quam materia, & forma ad Sacramenta conficienda opus eſſe, perpetua ſanctorum Patrum traditione confirmatum eſt.

c 1. Cor. 4. 1. Heb. 5. 1. D Th. in 3. p. q. 64. art. 4. Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 10.

25. *Miniſter ſua pravitate gratiæ Sacramentalis virtutem impedire non poteſt.*

Atque hi quidem miniſtri, quoniam in ſacra illa functione non ſuam, ſed Chriſti perſonam gerunt, ea re fit, ut

Miniſtrorum, quæ ſit ratio. ſeſſ. 7. Con

Trid. de Sacramentis in genere can. 11 & 12. vide Greg Naz. orat. in S. Bap. Ambr. de his qui myſt. ini. ca. 5 Chryſ. Hom. 8. in 1. Cor. Auguſt. contr. Creſc. l. 4. c. 20. & 4 cont. Don. c. 4. l. 2. cont. lit. Pet. c. 47. a 1. Cor. 3. 6. 7.

ut ſive boni, ſive mali ſint, modo ea forma, & materia utantur, quam ex Chriſti inſtituto ſemper Eccleſia Catholica ſervavit, idque facere proponant, quod Eccleſia in ea adminiſtratione facit, vere Sacramenta conficiant, & conferant: ita ut gratiæ fructum nulla res impedire poſſit, niſi qui ea ſuſcipiunt, ſeipſos tanto bono fraudare, & Spiritui ſancto velint obſiſtere. Hanc vero in Eccleſia certam, & exploratam ſententiam ſemper fuiſſe, S. Auguſtinus in iis diſputationibus, quas adverſus Donatiſtas conſcripſit, clariſſime demonſtravit. Quod ſi etiam ſcripturæ teſtimonia quærimus, ipſum Apoſtolum his verbis loquentem audiamus: *a Ego*, inquit, *plantavi, Apollo rigavit, ſed Deus incrementum dedit: itaque neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus.* Ex quo loco ſatis intelligitur, quemadmodum arboribus nihil obeſt eorum improbitas, quorum manu ſatæ ſunt, ita nihil vitii aliena culpa contrahi illis poſſe, qui malorum hominum miniſterio Chriſto inſiti ſunt. Quare, ut ex

b Joan 4. 2.

ex D. *b* Joannis Evangelio ſancti Patres noſtri docuerunt, Judas etiam Iſcariotes plures baptizavit, ex quibus tamen neminem iterum baptizatum fuiſſe legimus: ita ut præclare D. Auguſtinus ſcriptum reliquerit:

D. Aug. tra. 5. in Joan. c Act. 19. 4.

Dedit Baptiſmum Judas, & non baptizatum eſt poſt Judam: dedit c Joannes, & baptizatum eſt poſt Joannem; quia quod datum eſt a Juda, Baptiſma Chriſti erat; quod autem a Joanne datum eſt, Joannis erat: non Judam Joanni, ſed Baptiſmum Chriſti, etiam per Judæ manus datum, Baptiſmo Joannis etiam per manus Joannis dato recte præponimus.

Sacramenta novæ legis impura conſcientia miniſtrare, quam perniciosum ipſis ſit miniſtris. D. Th. in 3. p. q. 64. ar. 4. ex Dio. lib. de Eccl. Hier. c. 1. & ex epiſt. ad

26. *Quid de illis ſentiendum ſit, qui impura conſcientia Sacramenta adminiſtrant.*

Neque vero paſtores, aliive Sacramentorum miniſtri, cum hæc audiunt, ſatis ſibi eſſe arbitrentur, ſi poſthabita morum integritate, ac conſcientiæ munditia, illud tantum cogitent, quomodo Sacramenta ab illis rite miniſtrentur. Id enim etſi diligenter curandum eſt, in hoc tamen omnia, quæ ad eam functionem pertinent, poſita non ſunt. Meminiſſe autem ſemper debent, Sacramenta divinam quidem virtutem, quæ illis ineſt,

nun-

nunquam amittere; *a* at vero impure ea miniſtrantibus æternam perniciem, & mortem afferre. *b Sancta enim*, quod ſemel, atque iterum, ac ſæpius admonere oportet, *ſancte, & religioſe tractanda ſunt*. *c Peccatori*, ut eſt apud Prophetam, *dixit Deus: Quare tu enarras juſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? tu vero odiſti diſciplinam*. Quod ſi homini peccatis contaminato minus licet de rebus divinis agere; quantum ab eo ſcelus concipi exiſtimandum erit, qui ſibi multorum ſcelerum conſcius eſt, nec tamen ſacra myſteria polluto ore conficere, vel in fœdas manus ſumere, contrectare, atque aliis porrigere, & miniſtrare vereatur? Cum præſertim apud S. Dionyſium ſcriptum ſit, *malis ſymbola* (ita enim Sacramenta appellat) *ne contingere quidem permiſſum eſſe*. Sanctitatem igitur ſacrarum rerum miniſtri in primis ſectentur, pure ad ſacramenta miniſtranda accedant, atque ita ſe ad pietatem exerceant, ut ex eorum frequenti tractatione & uſu uberiorem in dies gratiam, adjuvante Deo, conſequantur.

Demoph Cœ. ſent. Aug. l. 2 cont. Epiſt. Parm. c. 10. & tract. 5. in Joa & lib. 3. cont. Creſc. cap. 6.
a *2. Reg. 6. 7 & 1. Paral. 13. v. 9. 10*
b *Iſa. 12. 11.*
c *Pſ. 49. 16. 17. Seſ. 7. Conc. Trid. de ſacramen. in gen. can. 6. S. Dionyſ. de Eccl. Hier.*

27. *De duobus præcipuis Sacramentorum effectibus.*

Sed jam, his rebus explicatis, docendum erit, quinam Sacramentorum effectus ſint: id enim Sacramenti definitioni, quæ ſupra tradita eſt, non parum lucis allaturum videtur. Hi autem duo præcipue numerantur. Ac principem quidem locum merito gratia illa obtinet, quam uſitato a ſacris doctoribus nomine juſtificantem vocamus; ita enim Apoſtolus apertiſſime nos docuit, cum inquit, *Chriſtum* d *dilexiſſe Eccleſiam, & ſeipſum tradidiſſe pro ea, ut illam ſanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*. Quo autem pacto tanta res, & tam admirabilis per Sacramentum efficiatur, ut, quemadmodum Sancti Auguſtini ſententia celebratum eſt, *Aqua corpus tangat, & cor abluat*, id quidem humana ratione, atque intelligentia comprehendi non poteſt; conſtitutum enim eſſe debet, nullam rem ſenſibilem, ſuapte natura, ea vi præditam eſſe, ut penetrare ad animam queat; at fidei lumine cognoſcimus, omnipotentis Dei virtutem in Sacramentis ineſſe, qua id

De ſacramentorum primo effectu, qui eſt gratia juſtificans.
Seſſ. 7. Conc. Trid. de ſacramentis in genere can. 6. 7. & 8. D. Th. in 3. p. q. 62. ar. 1. 2. 5.
Aug. Tra. 80. in Joan.
Scot. 4. d. 1. q. 5.

effi-

efficiant, quod ſua vi res ipſæ naturales præſtare non poſſunt.

28. *Quomodo effectus Sacramenti initio naſcentis Eccleſia ſint mirabiliter deſignati.*

Sacramentorum vis miraculis declarata initio naſcentis Eccleſia. Aug. l. q. vet. & novi Teſtam. q. 93.

a Matt. 3. 16. Matt. 1. 10. Luc. 3. 21. 22.

** alii legunt, ſanctificationem.*

Act. 2. 3. 4.

Quocirca, ne ulla unquam hujus effectus dubitatio in animis fidelium reſideret, cum miniſtrari Sacramenta cœptum eſt, voluit clementiſſimus Deus, quid illa interius efficerent, miraculorum ſignificationibus declarare, ut eadem perpetuo interius fieri conſtantiſſime crederemus, quamvis longe a noſtris ſenſibus remota eſſent. Itaque ut omittamus, Salvatori noſtro in Jordane baptizato, *a* cœlos apertos eſſe, & Spiritum ſanctum columbæ ſpecie apparuiſſe, ut admoneremur, ejus gratiam, cum ſalutari fonte abluimur, in animam noſtram infundi, ut hoc, inquam, omittamus (magis enim ad baptiſmi * ſignificationem, quam Sacramenti adminiſtrationem pertinet) nonne legimus, cum Pentecoſtes die Apoſtoli Spiritum ſanctum acceperunt, quo deinde ad prædicandam fidei veritatem, adeundaque pro Chriſti gloria pericula alacriores, & fortiores fuerunt, tunc, facto repente de cœlo ſonitu tanquam advenientis Spiritus vehementis, apparuiſſe illis diſpertitas linguas, quaſi ignis? ex quo intellectum eſt, Sacramento Confirmationis eundem nobis Spiritum tribui, eaſque vires addi, quibus poſſimus Carni, Mundo, & Satanæ, perpetuis ſcilicet hoſtibus noſtris, fortiter repugnare, & reſiſtere. Atque *b* hæc miracula, quoties Apoſtoli Sacramenta iſta miniſtrarent, initio naſcentis Eccleſiæ aliquandiu viſa ſunt, donec firmata jam fide, & corroborata fieri deſierunt.

b Act. 8. 17. & 19. 6.

29. *Quanta ſit Sacramentorum novæ legis ſupra veteris ſacramenta excellentia.*

Præſtantiora eſſe legis novæ Sacramenta veteribus docet. Aug. lib 19. cont. Fauſt. c. 13. & in Pſ. 83. Amb. lib. de Sacr. c. 4.

c Gal. 4. 9.

d Heb. 9. 13.

Ex iis igitur, quæ de priori ſacramentorum effectu, gratia ſcilicet juſtificante, demonſtrata ſunt, illud etiam plane conſtat, excellentiorem, & præſtantiorem vim Sacramentis novæ legis ineſſe, quam olim veteris legis ſacramenta habuerunt: quæ cum *c* infirma eſſent, egenaque elementa, *d* inquinatos ſanctificabant ad emundationem carnis, non animæ: quare, ut ſigna tantum earum rerum, quæ myſteriis noſtris efficiendæ eſſent, inſtituta ſunt. At vero Sacramenta novæ legis ex Chri-

Sacramenta novæ legis ex

ſti-

ſti latere manantia, *a* qui per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundant conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſerviendum Deo viventi; atque ita eam gratiam, quam ſignificant, Chriſti ſanguinis virtute operantur. Quocirca ſi ea cum antiquis ſacramentis conferamus, præterquam quod plus efficaciæ habent, & utilitate uberiora, & ſanctitate auguſtiora eſſe inveniuntur.

Chriſti latere manant. Aug. l. 2. de Symb. c. 6. in Joan. tract. 15. & l. 15. civ. c. 26.

a Heb. 9. 24.

Secundus ſacramentorũ effectus eſt characteris ſacri in animam impreſſio.

30. *Quæ Sacramenta Characterem imprimant, & quid ſit Character.*

Alter vero Sacramentorum effectus non quidem omnibus communis, ſed trium tantummodo proprius, Baptiſmi, Confirmationis, & Ordinis ſacri, eſt Character, quem animæ imprimunt. Nam cum Apoſtolus ait, *b Unxit nos Deus, qui & ſignavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris*, voce illa *Signavit* non obſcure Characterem deſcripſit, cujus proprium eſt aliquid ſignare, & notare. *Eſt autem Character veluti inſigne quoddam animæ impreſſum, quod deleri nunquam poteſt, eique perpetuo inhæret*: de quo ita apud Sanctum Auguſtinum ſcriptum eſt: *An minus forte Sacramenta Chriſtiana, quam corporalis hæc nota, qua ſcilicet miles inſignitur, poterunt? Illa namque militi ad militiam, quam deſeruiſſet, revertenti, non nova imprimitur, ſed antiqua cognoſcitur, & approbatur.*

Seſſ. 5. Conc. Trid. de Sac. in gen. can. 9.

b 2. Cor. 1. 22.

Scot. 4. Reg. ort. diſt. 6. q. 7. D. Aug. l. 1. con. epiſt. Parm. c. 13. & epiſt. 50. circa medium, & tract. 6. in Joan & lib. 1. cont. Creſc. c. 30. vide item D. Tho. in 3. p. queſt. 63.

31. *Quis ſit Characteris effectus, & quomodo Sacramenta Characterem imprimentia iterari non debeant.*

Characteris uſus duplex.

D. Tho. in 3. p. q. 63. a. 2.

Jam vero Character hoc præſtat, tum ut apti ad aliquid ſacri ſuſcipiendum, vel peragendum efficiamur, tum ut aliqua nota alter ab altero internoſcatur. Ac Baptiſmi quidem charactere utrumque conſequimur, ut ad alia Sacramenta percipienda reddamur idonei, & eo præterea fidelis populus a gentibus, quæ fidem non colunt, diſtinguatur. Idem autem in Charactere Confirmationis, & ſacri Ordinis licet agnoſcere: quorum altero veluti Chriſti milites, ad ejus nominis publicam confeſſionem, & propugnationem, ac contra inſitum nobis hoſtem, *c* & ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus armamur, atque inſtruimur, ſimulque ab iis, qui nuper ba-

Character baptiſmi quid efficiat.

Character Confirmationis quid præſtet.

Character ſacramenti Ordinis quid ſignet.

c Eph. 6. 6. 12.

ejus, qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.

6. Qua ratione Baptiſmi ſacramentum perficiatur.

Baptiſmus ablutione, & forma verborum perficitur. Chryſoſt. Hom. 14. in Joan. Aug l. 6. contr Donat. cap. 25. Conc. Flor. & Trid. D. Au. Tract. 80. in Joan.

Sed quibuſcumque tandem verbis Baptiſmi naturam explicari contigerit, docendus erit populus, hoc Sacramentum confici ablutione; cui ex Domini Salvatoris inſtituto certa, & ſolemnia verba neceſſario adhibentur; quemadmodum ſemper ſancti Patres docuerunt: quod apertiſſimo illo D. Auguſtini teſtimonio demonſtratur: *Accedit Verbum ad Elementum, & fit Sacramentum.* Id vero eo diligentius monere oportebit, ne forte fideles in eum errorem inducantur, ut exiſtement, quod vulgo dici ſolitum eſt, aquam ipſam, quæ ad conficiendum Baptiſmum in ſacro fonte aſſervatur, Sacramentum eſſe. Tunc enim Sacramentum Baptiſmi dicendum eſt, cum aqua ad abluendum aliquem, additis verbis, quæ a Domino inſtituta ſunt, reipſa utimur. Jam vero quoniam ſingula Sacramenta ex materia, & forma conſtitui initio diximus, cum generatim de omnibus Sacramentis ageretur, idcirco, quæ utraque ſit in Baptiſmo, a Paſtoribus declarandum erit.

Aqua non poteſt dici Sacramentũ, ſed ablutio.

7. Qua ſit propria Baptiſmi materia.

De materia Baptiſmi ſeſ. 7. Conc. Trid. de Baptiſmo can. 2. Conc. Florent.

Materia igitur, ſive elementum hujus Sacramenti, eſt omne naturalis aquæ genus, ſive ea maris ſit, ſive fluvii, ſive paludis, ſive putei, aut fontis, quæ ſine ulla adjunctione aqua dici ſolet. Nam & Salvator docuit, *a Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*: & Apoſtolus inquit, *b Eccleſiam lavacro aquæ mundatam eſſe*: & in B. Joannis epiſtola ſcriptum legimus: *c Tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis.* Quod etiam *d* aliis ſacrarum literarum teſtimoniis comprobatur.

a Joan. 3. 5. b Eph. 5. 26. c 1. Jo. 5. 8. d Act. 8. 10. 47. Heb. 18. 1. & 1. Pet. 3. 20.

8. Locus D. Matthæi de Baptiſmo ignis exponitur.

Quod vero a Joanne Baptiſta dictum eſt, venturum eſſe Dominum, *e* qui baptizaret in Spiritu ſancto, & igne, id quidem nullo modo de Baptiſmi materia intelligendum eſt, ſed vel ad intimum Spiritus ſancti effectum, vel certe ad miraculum referri debet, *f* quod die Pentecoſtes apparuit, cum Spiritus ſanctus e cœlo in

e Matth. 3. 11. Sic exponit Hier. in Matth. f Act. 2. 3. Seſſ. 7. Conc. Trid. de Baptiſmo can. 1.

Apo-

Apoſtolos ignis ſpecie delapſus eſt: de quo alio loco Chriſtus Dominus noſter prædixit: *a Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu ſancto non poſt multos hos dies.*

a Act. 1. 5.

9. *Quibus figuris, & Prophetiis vis aquarum Baptiſmi ſit demonſtrata.*

Verum idem quoque a Domino tum figuris, tum Prophetarum oraculis ſignificatum eſſe, ex divinis ſcripturis animadvertimus. Diluvium enim, *b* quo mundus purgatus eſt, quod *c* multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum, hujus aquæ figuram, & ſimilitudinem geſſiſſe, Apoſtolorum Princeps *d* in priori Epiſtola oſtendit. *e* Et maris rubri tranſitum ejuſdem aquæ ſignificationem habuiſſe, *f* D. Paulus ad Corinthios ſcribens expoſuit: ut interim omittamus *g* tum Naaman Syri ablutionem, *h* tum probaticę piſcinę admirabilem vim, & alia id genus multa, in quibus hujus myſterii ſymbolum ineſſe facile apparet.

Amb. l. 1. de ſacr. c. 5. & 6. & l. 2. per totum.
b *Gen. 6. 5.*
Diluvium olim Baptiſmum repręſentavit.
c *Gen. 6. 3.*
d *1. Pet. 3. 21.*
Mare Rubrū.
e *Exo. 14. 21.*
f *1. Cor. 10.*
Naaman ablutio.
g *4 Reg. 5. 14.*
h *Joan. 5. 1.*
Probatica piſcina.

De prædictionibus autem dubitare nemo poteſt, quin aquæ illæ, ad quas tam liberaliter *i* Iſajas Propheta omnes ſitientes invitat, *k* vel quas e templo egredientes Ezechiel in ſpiritu vidit, *l* præterea fons ille, quem domui David, & habitantibus Hieruſalem paratum in ablutionem peccatoris, & menſtruatæ Zacharias prænunciavit, ad ſalutarem Baptiſmi aquam indicandam, atque exprimendam pertineant.

Vim aquarū baptiſmi prędidit Iſaias.
i *Iſa. 55. 1.*
k *Ezec. 47. 1.*
l *Zach. 13. 1.*

10. *Cur aqua ad Baptiſmum conficiendum nos potius uti voluerit Deus, quam alia materia.*

Quantum vero Baptiſmi naturæ, & virtuti conſentaneum fuerit, ut ejus propria materia aqua inſtitueretur, pluribus quidem rationibus D. Hieronymus ad Oceanum ſcribens demonſtravit. Sed quod ad hunc locum attinet, Paſtores docere in primis poterunt, quoniam hoc Sacramentum omnibus ſine ulla exceptione ad conſequendam vitam neceſſarium erat, idcirco aquæ materiam, quæ nuſquam non præſto eſt, atque ab omnibus facile parari poteſt, maxime idoneam fuiſſe. Deinde aqua effectum Baptiſmi maxime ſignificat; ut enim aqua ſordes abluit, ita etiam Baptiſmi vim, atque effi-

Aquæ uſus in Baptiſmo quam ſit naturæ conſentaneus, & conveniens.
S. Hier. epi. 84. tom. 2. vide D. Th. in 3 p. q. 66. art 3.
Prima ratio.
Secūda ratio.

Tertia ratio. cientiam, quo peccatorum maculæ eluuntur, optime demonſtrat. Accedit illud, quod quemadmodum aqua refrigerandis corporibus aptiſſima eſt, ſic Baptiſmo cupiditatum ardor magna ex parte reſtinguitur.

11. *Aquæ ſimplici, & naturali quare Chriſma adjiciatur.*

Aquæ ſimplici, & naturali cur chriſma adjiciatur, vide Ambr. lib. 1. de ſacr. c. 2. & l. 3. cap. 1. & Innoc. l. 1. decr. tit. 15. cap. cum veniſſet. Dam. l. 3. c. 10. in fin.

Illud vero animadvertendum eſt, quamvis aqua ſimplex, quæ nihil aliud admixtum habet, materia apta ſit ad hoc Sacramentum conficiendum, quoties ſcilicet Baptiſmi miniſtrandi neceſſitas incidat, tamen ex Apoſtolorum traditione ſemper in Catholica Eccleſia obſervatum eſſe, ut cum ſolemnibus cæremoniis Baptiſmus conficitur, ſacrum etiam Chriſma addatur, quo Baptiſmi effectum magis declarari perſpicuum eſt. Docendus quoque erit populus, etſi aliquando incertum eſſe poteſt, utrum hæc, an illa vera aqua ſit, qualem Sacramenti perfectio requirat, hoc tamen pro certo habendum eſſe, nunquam ex alia materia, quam ex aquæ naturalis liquore, Baptiſmi Sacramentum ulla ratione confici poſſe.

12. *Quare promiſcue omnibus fidelibus perfecta Baptiſmi forma clare exponenda ſit.*

Quam ſæpe & quanta cura Baptiſmi natura ſit inculcanda.

Sed duarum partium, ex quibus Baptiſmus conſtare debet, poſtquam altera, hoc eſt, materia, diligenter explicata fuerit, ſtudebunt Paſtores eadem diligentia formam etiam tradere, quæ eſt altera ejus pars maxime neceſſaria. In hujus autem Sacramenti explicatione eo majori cura, & ſtudio elaborandum putabunt, quod tam ſancti myſterii notitia non ſolum ſua ſponte fideles vehementer delectare poteſt, quod quidem in omni divinarum rerum ſcientia communiter evenit, verum etiam ad uſus fere quotidianos ſummopere expetenda eſt. Cum enim ſæpe incidant tempora, quemadmodum ſuo loco planius dicetur, in quibus tum ab aliis de populo, tum ſæpiſſime a mulierculis Baptiſmum miniſtrari oporteat, ita fit, ut promiſcue omnibus fidelibus ea, quæ ad hujus Sacramenti ſubſtantiam pertinent, cognita, & perſpecta eſſe debeant.

Aug. l. 6. contr. Donat. c. 15.

13. *Quæ ſit perfecta, & abſoluta hujus Sacramenti forma.*

Quare dilucidis, & apertis verbis, quæ facile percipi

ab

ab omnibus poſſint, Paſtores docebunt, hanc eſſe perfectam, & abſolutam Baptiſmi formam: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Ita enim a Domino, & Salvatore noſtro traditum eſt, cum Apoſtolis apud Matthæum præcepit: a *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Ex illo autem verbo *Baptizantes* Catholica Eccleſia divinitus edocta optime intellexit, in hujus Sacramenti forma actionem miniſtri exprimendam eſſe: quod quidem fit, cum dicitur, *Ego te baptizo.* At quoniam præter miniſtros tum illius perſonam, qui baptizatur, tum principalem cauſam, quæ Baptiſmum efficit, ſignificare oportebat, idcirco illud pronomen *Te*, & diſtincta divinarum perſonarum nomina adduntur, ut abſoluta Sacramenti forma iis verbis concludatur, quæ modo expoſita ſunt: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Neque enim ſola Filii perſona, de quo a Joanne ſcribitur, b *Hic eſt, qui baptizat*, ſed ſimul omnes Sanctæ Trinitatis perſonæ ad Baptiſmi Sacramentum operantur. Quod autem *in Nomine*, non *in Nominibus* dictum eſt, hoc plane declarat unam Trinitatis naturam, & divinitatem. Etenim hoc loco *Nomen* ad perſonas non refertur, ſed divinam ſubſtantiam, virtutem, & poteſtatem, quæ una, & eadem eſt in tribus perſonis, ſignificat.

Greg. Naz. or. 40. Baptiſmi forma.

a *Mat. 28. 19. 20. Iſa 18.*

Actio miniſtri in Bapt. ex Chriſti verbo eſſe neceſſaria colligitur.

Perſona quæ baptizatur.

Principalis cauſa ſanctificationis eſt S. Trinitas.

b *Joa. 1. 13. Amb. l. 1. de Spiritu ſan. c. 14. & l. 2. de ſacram. can. 7.*

In forma baptiſ. quid Nomen ſignificet.

14. *An in forma Baptiſmi verba omnia perinde ſint neceſſaria.*

Sed in hac forma, quam integram, & perfectam eſſe oſtendimus, obſervandum eſt, quædam prorſus neceſſaria eſſe, quæ ſi omittantur, Sacramentum confici non poteſt: quædam vero non ita neceſſaria, ut ſi deſint, Sacramenti ratio non conſtet, cujuſmodi eſt vox illa *Ego*, cujus vis in verbo *Baptizo* continetur. Imo vero in Eccleſiis Græcorum variata dicendi ratione prætermitti conſuevit: propterea quod nullam fieri oportere miniſtri mentionem judicarunt. Ex quo factum eſt, ut in Baptiſmo hac forma paſſim utantur: *Baptizetur ſervus Chriſti in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*; a quibus tamen perfecte Sacramentum miniſtrari, ex Concilii *Florentini ſententia*, & definitione apparet: cum his ver-

Ignorantia linguæ latinæ mutans baptiſmi verba verũ confert baptiſma.

Summa Conciliorum fol. 120. Bernardus ep. 34.

Græcorum baptizandi ratio. Alex. de Ales 4. p. q. 13 memb. 3. art. 2.

Conc. Flor. in doctrina de Sacrament.

verbis ſatis explicetur id, quod ad Baptiſmi veritatem attinet, nimirum ablutio, quæ tunc reipſa peragitur.

15. *Quomodo Apoſtoli in nomine Chriſti baptizaverint.*

D. Th. in 3. p. q. 66. art. 6. Quod ſi etiam aliquando tempus fuiſſe dicendum eſt, cum Apoſtoli *a in nomine* tantum Domini *Jeſu Chriſti* baptizarent, id quidem Spiritus ſancti afflatu eos feciſſe exploratum nobis eſſe debet; ut initio naſcentis Eccleſiæ *Jeſu Chriſti* nomine prædicatio illuſtrior fieret, divinaque, & immenſa ejus poteſtas magis celebraretur. Deinde vero rem penitus introſpicientes, facile intelligemus, nullam earum partium in ea forma deſiderari, quæ ab ipſo Salvatore præſcriptæ ſunt. Qui enim Jeſum Chriſtum dicit, ſimul etiam Patris perſonam, a quo unctus eſt, & Spiritum ſanctum, quo unctus eſt, ſignificat.

a Act. 2. 38. & 8. 16. & 10. 48. & 9. 5. Baptizabant Apoſtoli in nomine Chriſti, hoc eſt, in forma tradita a Chriſto. Matth. 28. Damaſc. l. 4.

16. *Apoſtolos in nomine Chriſti, tacitis aliis duabus perſonis Trinitatis, nunquam baptizaſſe credendum eſt.*

S. Amb. l. 1. de Spiritu ſancto c. 3. Cum nomen Jeſu adoramus, totam Dei majeſtatem veneramur. Petrus Chryſologus ſerm. 144. Quanquam dubium fortaſſe alicui videri poteſt, an hujuſmodi forma Apoſtoli aliquem baptizaverint; ſi Ambroſii, & Baſilii ſanctiſſimorum, & graviſſimorum Patrum auctoritatem ſequi volumus, qui ita Baptiſmum in nomine Jeſu Chriſti interpretati ſunt, ut dixerint, iis verbis ſignificari Baptiſmum, non qui a Joanne, ſed qui a Chriſto Domino traditus eſſet: tametſi a communi, & uſitata forma, quę diſtincta trium perſonarum nomina continet, Apoſtoli non diſcederent. Atque hoc loquendi genere Paulus etiam in epiſtola ad Galatas uſus videtur, cum inquit: *b Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis*, ut ſignificaret, in fide Chriſti, nec alia tamen forma, quam idem Salvator, & Dominus noſter ſervandam præceperat, baptizatos eſſe. Hactenus igitur de materia, & forma, quæ ad Baptiſmi ſubſtantiam maxime pertinent, fideles docere ſatis fuerit.

b Gal. 3. 27. 1. Cor. 12.

17. *Quo pacto in hoc regenerationis myſterio fieri debeat ablutio.*

Ablutio baptiſmi trib. modis fieri poteſt. D. Tho. in 3. q. 66. art. 7. Quoniam vero in hoc Sacramento conficiendo legitimæ etiam ablutionis rationem ſervare oportet, idcirco ejus quoque partis doctrina a Paſtoribus tradenda eſt, atque ab eis breviter explicandum, communi Eccleſiæ mo-

more, & conſuetudine receptum eſſe, ut Baptiſmus uno aliquo ex tribus modis confici poſſet. Nam qui hoc Sacramento initiari debent, vel in aquam merguntur, vel aqua in eos infunditur, vel aquæ aſperſione tinguntur. Ex his autem ritibus, quicunque ſervetur, Baptiſmum vere perfici credendum eſt; aqua enim in Baptiſmo adhibetur, ad ſignificandam animæ ablutionem, quam efficit; quare Baptiſmus ab *a* Apoſtolo lavacrum appellatus eſt. Ablutio autem non magis fit, cum aliquis aqua mergitur, quod diu a primis temporibus in Eccleſia obſervatum animadvertimus, quam vel aquæ effuſione, quod nunc in frequenti uſu poſitum videmus, vel aſperſione, quemadmodum *b* a Petro factum eſſe colligitur, cum uno die tria millia hominum ad fidei veritatem traduxit, & baptizavit.

a Eph. 5. 26. *Lavacrum regenerationis Trina merſio fuit in uſu Auguſtini tempore.* *b Act. 1. 31.*

18. *Unica ne ablutio requiratur, an trina.*

Utrum vero unica, an trina ablutio fiat, nihil referre exiſtimandum eſt. Utrovis enim modo & antea in Eccleſia Baptiſmum vere confectum eſſe, & nunc confici poſſe, ex D. Gregorii Magni epiſtola ad Leandrum ſcripta ſatis apparet. Retinendus eſt tamen a fidelibus is ritus, quem unuſquiſque in ſua Eccleſia ſervari animadverterit.

Una ne, an trina ablutio fieri debeat. *c. 49. Apoſtolorum.* *Conc. Tolet. IV. can. 5.*

19. *Quare caput hic potiſſimum abluatur.*

Atque illud præcipue monere oportet, non quamlibet corporis partem, ſed potiſſimum caput, in quo omnes tum interiores, tum externi ſenſus vigent, abluendum; ſimulque ab eo, qui baptizat, non ante, aut poſt ablutionem, verba Sacramenti, quæ formam continent, ſed eodem tempore, quo ablutio ipſa peragitur, pronuntianda eſſe.

Dion. lib. de Ecc. Hie. c. 4. *D. Th. in 3. p. q. 66. nu. 7. ad 3.* *Verba Sacramenti eodem tempore, quo abluitur caput, pronuncianda ſunt. Pſ. 28. Dominus ſuper aquas.*

20. *Chriſtus ne Baptiſmum ante, an poſt paſſionem inſtituerit.*

His expoſitis conveniet præterea docere, atque in memoriam fidelium reducere, Baptiſmum, quemadmodum & reliqua Sacramenta, a Chriſto Domino inſtitutum eſſe. Hoc igitur Paſtores frequenter docebunt, explicabuntque, duo diverſa tempora Baptiſmi notanda eſſe, alterum, cum Salvator eum inſtituit, alterum, cum lex de eo ſuſcipiendo ſancita eſt. Ac quod ad pri-

Duo tempora inſtitutionis baptiſmi *D. Tho. 3. p. q. 66.*

mum

Quādo Chriſtus baptiſma inſtituerit. a Mat. 3. 16. D. Gre. Naz. ora. in natal. Salvatoris circa fin. Am. ſ. 18. & 21 ſuper Beati immaculati. Aug. ſer. 29. 36. & 37. de tempore. Aquæ vis per Chriſtum eſt aucta. Tota Trinit. in baptiſmo Chriſti præſēs ſuum numen declaravit. b Mat. 3. 16. 17. Mar. 1. 10. 11 Luca 3. 21. Au ſer. 36. de tempore. Baptiſ. ante Chriſti paſſionē fuit quidē uſitatus, poſtea tamen vim ſuam accepit.

mum attinet, tunc a Domino hoc Sacramentum inſtitutum eſſe perſpicitur, cum ipſe a *a* Joanne baptizatus ſanctificandi virtutem aquæ tribuit. Teſtantur enim ſancti Gregorius Nazianzenus, & Auguſtinus, eo tempore aquæ vim generandi, in ſpiritualem ſcilicet vitam, datam eſſe. Et alio loco ita ſcriptum reliquit, *Ex quo Chriſtus in aqua mergitur, ex eo omnia peccata abluit aqua*. Et alibi, *Baptizatur Dominus, non mundari indigens, ſed tactu mundo carnis aquas mundans, ut vim abluendi habeant*. Atque ad eam rem illud maximo argumento eſſe potuit, quod tunc ſanctiſſima Trinitas, in cujus nomine Baptiſmus conficitur, numen ſuum præſens declaravit. *b* Vox enim Patris audita eſt, Filii perſona aderat, & Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie deſcendit; præterea cœli aperti ſunt, quo nobis jam per Baptiſmum licet aſcendere. Quod ſi quis ſcire cupiat, quanam ratione tanta, & tam divina virtus a Domino aquis tributa ſit, id quidem humanam intelligentiam ſuperat: hoc vero ſatis percipi a nobis poteſt, Baptiſmo a Domino ſuſcepto, ſanctiſſimi, & puriſſimi ejus corporis tactu, aquam ad Baptiſmi ſalutarem uſum conſecratam eſſe; ita tamen, ut hoc Sacramentum, etſi ante Paſſionem inſtitutum fuerit, a Paſſione tamen, quæ omnium Chriſti actionum tanquam finis erat, vim, & efficientiam duxiſſe, credendum ſit.

21. *Quando lex Baptiſmi homines obligare cœperit.*

Lex de Baptiſmo ſuſcipiendo quando lata fuerit. c Mat. 28. 19 Mar 16. 15. Quando Baptiſmus homines obligare cœpit. d 1. Pet. 1. 3. e Eph 5. 26.

Sed de altero etiam, quo ſcilicet tempore lex de Baptiſmo lata fuerit, nullus dubitandi locus relinquitur. Nam inter ſacros Scriptores convenit, poſt Domini reſurrectionem, cum Apoſtolis præcepit, *c Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, ex eo tempore omnes homines, qui ſalutem æternam conſecuturi erant, lege de Baptiſmo teneri cœpiſſe. Quod quidem ex Apoſtolorum Principis auctoritate colligitur, cum inquit, *d Regeneravit nos in ſpem vivam per Reſurrectionem Jeſu Chriſti ex mortuis*. Idemque ex illo Pauli loco, *e Seipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret*, (cum de Eccleſia loqueretur) *mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*, licet cognoſcere. Uterque enim Baptiſmi obligationem

ad

ad tempus, quod mortem Domini conſecutum eſt, videtur retuliſſe: ut dubitandum nullo modo ſit, verba etiam illa Salvatoris, *a Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*, id ipſum tempus ſpectaſſe, quod poſt paſſionem futurum erat. *a Joan. 3. 5.*

22. *Sacramentum Baptiſmi in quanta veneratione habendum!*

Ex iis igitur, ſi accurate a Paſtoribus tractentur, haud dubium eſſe poteſt, quin fideles maximam in hoc Sacramento dignitatem agnoſcan , ac ſumma animi pietate venerentur, præſertim vero cum cogitarint, præclara illa, & ampliſſima munera, quæ, cum Chriſtus Dominus baptizaretur, miraculorum ſignificationibus declarata ſunt, ſingulis, cum baptizantur, intima Spiritus ſancti virtute donari, atque impertiri. Ut enim, ſi quemadmodum *b* Eliſæi puero contigit, nobis oculi ita aperirentur, ut cœleſtes res intueri poſſemus, nemo adeo communi ſenſu carere putandus eſſet, quem divina Baptiſmi myſteria in maximam admirationem non traducerent; cur idem etiam eventurum non exiſtimemus, cum a Paſtoribus hujus Sacramenti divitiæ ita expoſitæ fuerint, ut eas fideles, ſi non corporis oculis, at mentis acie fidei ſplendore illuminatæ, contemplari queant?

Quanta munera in Baptiſmo conferatur ex his, quæ in Chriſti Baptiſmo evenerunt, docet D. Th. in 3. p. q. 39. a. 5. & 6.

b 4. Reg. 6. 17

Nō homo, ſed Chriſtus eſt, qui baptizat, Sacerdos vero legatione tantum pro Chriſto fungitur.

23. *Quot hominum genera Baptiſmum adminiſtrare poſſint.*

Jam vero, a quibus miniſtris hoc Sacramentum conficiatur, non utiliter modo, ſed neceſſario tradendum videtur, tum ut ii, quibus præcipue hoc munus commiſſum eſt, illud ſancte, & religioſe curare ſtudeant, tum ut ne quis tamquam fines ſuos egreſſus, in alienam poſſeſſionem intempeſtive ingrediatur, vel ſuperbe irrumpat; cum in omnibus ordinem ſervandum eſſe Apoſtolus admoneat. Doceantur igitur fideles, triplicem eſſe eorum ordinem: ac in primo quidem Epiſcopos, & Sacerdotes collocandos eſſe, quibus datum eſt, ut jure ſuo, non extraordinaria aliqua poteſtate, hoc munus exerceant. Iis enim in Apoſtolis præceptum eſt a Domino, *d Euntes baptizate.* Quamvis Epiſcopi,

Joa 1. Super quem &c. Cyp de baptiſ. Chriſti circa princ. Et dicitur, Ego te baptizo in nomine &c.

c 1. Cor. 13.

Triplex ordo miniſtrorum Baptiſ. Primus ordo eſt Epiſcoporū, & Sacerdotum

Iſid. lib. 2. de off. Ecc. c. 24. *a Mat. 28. 29.* *a 1. Cor. 1. 17.* *Sacerdotum proprium eſt baptiſmum conferre. D. Th. in 3. p. q. 67. ar. 2.* ** Iſid. l. 2. de offic. Ecc. c. 4.* *b 1. Cor. 10. 17. Vide Leonem Magnum ep. 19.*

ne graviorem illam docendi populi curam deſerere cogerentur, *a* Baptiſmi miniſterium Sacerdotibus relinquere ſoliti eſſent. Quod vero Sacerdotes jure ſuo hanc functionem exerceant, ita ut præſente etiam Epiſcopo miniſtrare Baptiſmum poſſint, ex doctrina * Patrum, & uſu Eccleſiæ conſtat. Nam cum ad Euchariſtiam conſecrandam inſtituti ſint, *b* quæ eſt pacis, & unitatis Sacramentum, conſentaneum fuit, poteſtatem iis dari omnia illa adminiſtrandi, per quæ neceſſario hujus pacis, & unitatis quilibet particeps fieri poſſet. Quod ſi aliquando Patres Sacerdotibus ſine Epiſcopi venia baptizandi jus permiſſum non eſſe dixerunt, id de eo Baptiſmo, qui certis anni diebus ſolemni cæremonia adminiſtrari conſueverat, intelligendum videtur.

Secundus ordo eſt Diaconorum. *Diaconi ſine neceſſitate baptizare non poſſunt; Diſt. 93. cap. Diaconus.*

Secundum miniſtrorum locum obtinent Diaconi, quibus ſine Epiſcopi, aut Sacerdotis conceſſu non licere hoc Sacramentum adminiſtrare, plurima ſanctorum Patrum decreta teſtantur.

24. *Qui Sacramentum Baptiſmi in caſu neceſſitatis conferre poſſint.*

D. Th in 3 p. q. 67. a. 1. & de conſ. diſt. 4. c. Cunctas *Quilibet in neceſſitate baptizare poteſt, ſeſſ. 7. Con. Trid de baptiſ. can. 4. Conc. item Lat. c. 1. & habetur de ſumma Tri. c. Firmiter, & Con. Flor. in decr Eugenii.*

Extremus ordo illorum eſt, qui cogente neceſſitate ſine ſolemnibus cæremoniis baptizare poſſunt: quo in numero ſunt omnes etiam de populo, ſive mares, ſive fœminæ, quamcunque illis ſectam profiteantur. Nam Judæis quoque, infidelibus, & Hæreticis, cum neceſſitas cogit, hoc munus permiſſum eſt, ſi tamen id efficere propoſitum eis fuerit, quod Eccleſiâ Catholica in eo adminiſtrationis genere efficit. Hæc autem cum multa veterum Patrum, & conciliorum decreta confirmarunt, tum vero a Sacra Tridentina Synodo anathema in eos ſancitum eſt, qui dicere audeant, Baptiſmum, qui etiam datur ab Hæreticis, *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia, non eſſe verum Baptiſmum. In quo profecto ſummam Domini noſtri bonitatem, & ſapientiam licet admirari. Nam cum hoc Sacramentum neceſſario ab omnibus percipiendum ſit, quemadmodum aquam ejus materiam inſtituit, qua nihil magis commune eſſe poteſt, ſic etiam neminem ab ejus adminiſtra-

ſtratione excludi voluit. Quamvis, ut dictum eſt, non omnibus licet ſolemnes cæremonias adhibere, non quidem quod ritus, aut cæremoniæ plus dignitatis, ſed quod minus neceſſitatis, quam Sacramentum, habeant.

Populares non debent ſolemnes cæremonias in Baptiſmo adhibere.

25. *Quis ordo in baptizando a fidelibus ſervandus ſit.*

D. Tho. in 3. p. q. 67. art. 3.

Neque vero hoc munus ita omnibus promiſcue permiſſum eſſe fideles arbitrentur, quin ordinem aliquem miniſtrorum inſtituere maxime deceat. Mulier enim, ſi Mares adſint, Laicus item præſente Clerico, tum Clericus coram Sacerdote, Baptiſmi adminiſtrationem ſibi ſumere non debent. Quamquam obſtetrices, quæ baptizare conſueverunt, improbandæ non ſunt, ſi interdum præſente aliquo viro, qui hujus Sacramenti conficiendi minime peritus ſit, quod alias viri magis proprium officium videretur, ipſæ exequantur.

26. *Cur præter eos, qui baptizant, in regenerationis myſteriis Patrini adhibeantur.*

Accedit autem ad eos miniſtros, qui, ut hactenus declaratum eſt, Baptiſmum conficiunt, aliud etiam miniſtrorum genus, qui ad ſacram, & ſalutarem ablutionem celebrandam ex vetuſtiſſima Catholicæ Eccleſiæ conſuetudine adhiberi ſolent; ii nunc Patrini, olim Suſceptores, Sponſores, ſeu Fidejuſſores, communi vocabulo, a rerum Divinarum Scriptoribus vocabantur. De quorum munere, quoniam ad omnes fere laicos pertinet, accurate a Paſtoribus agendum erit, ut fideles intelligant, quæ potiſſimum ad illud recte perficiendum neceſſaria ſint. In primis vero explicare oportet, quæ cauſa fuerit, cur ad Baptiſmum, præter Sacramenti Miniſtros, Patrini etiam, & Suſceptores adjungerentur. Quod quidem optimo jure factum eſſe, omnibus videbitur, ſi meminerint, Baptiſmum eſſe ſpiritualem regenerationem, per quam filii Dei naſcimur. De ea enim ita loquitur D. Petrus; a *Sicut modo geniti infantes, rationabiles, ſine dolo, lac concupiſcite*. Ut igitur poſtquam aliquis in hanc lucem editus eſt, nutrice, & pædagogo indiget, quorum ope, atque opera educetur, ac doctrina, & bonis artibus

De patrinis baptizandorum agit Dionyſ. l. de Eccl. Hier. cap. 4. Alex. de Ales p. 3. q. 10. memb. 3. art. 1.

D. Th. in 3. p. q. 67. art. 7.

a 1. Pet. 2. 2.

tibus erudiatur: ita etiam neceſſe eſt, ut qui ex Baptiſmi fonte vitam ſpiritualem vivere incipiunt, alicujus fidei, & prudentiæ committantur, a quo Chriſtianæ religionis præcepta haurire, ad omnemque pietatis rationem inſtitui poſſint, atque ita paulatim in Chriſto adoleſcere, donec tandem viri perfecti, juvante Domino, evadant: cum præſertim Paſtoribus, qui publicæ Parochiarum curationi præpoſiti ſunt, tantum temporis non ſuperſit, ut privatam illam curam pueros in fide erudiendi ſuſcipere poſſint. Hujus autem vetuſtiſſimę conſuetudinis præclarum teſtimonium a Divo Dionyſio habemus, cum inquit, *Divinis noſtris Ducibus* (ſic enim Apoſtolos vocat) *in mentem venit, & viſum eſt ſuſcipere infantes ſecundum iſtum ſanctum modum, quo naturales parentes pueri eum cuidam docto in divinis, veluti pædagogo traderent, ſub quo, ſicut ſub divino patre, & ſalvationis ſancta ſuſceptore, reliquum vitæ puer degeret.* Eandem vero ſententiam confirmat Higinii auctoritas.

Patrinorum adhibendorum quam vetuſta ſit conſuetudo.

S. Dion. de Eccl. Hierar. c. 7. p 3 & 12. in fin.

Higin. Papa de conſ diſ. 4. c. in Catechiſmo, & ib. c. Non plures, & c. in Baptiſmate, & 30 q. 1. c pervenit. & ſeq.

27. ***Cognatio ſpiritualis in Baptiſmo contracta matrimonium impedit, & dirimit.***

De affinitate in Baptiſmo contracta.

Seſ. 24. Conc. Trid. de reform. Matr. c. 2. 30. q. 1. vide item & de cognat. ſpirit in 6.

Quamobrem ſapientiſſime a ſancta Eccleſia conſtitutum eſt, ut non ſolum is, qui baptizat, cum baptizato, ſed etiam ſuſceptor cum eo, quem ſuſcipit, & cum ejus veris parentibus affinitate devinciatur: ita ut legitima nuptiarum fœdera inter hos omnes iniri non poſſint, atque inita dirimantur.

28. ***Quæ ſint Patrinorum partes, quidque ab illis exigatur.***

Patrinorum officium.

D. Th. in 3. p. q. 67. ar. 8.

Præterea docere oportet fideles, quæ ſint Suſceptoris partes. Etenim hoc munus adeo negligenter in Eccleſia tractatur, ut nudum tantum hujus functionis nomen relictum ſit, quid autem ſancti in eo contineatur, ne ſuſpicari quidem homines videantur. Hoc igitur univerſe Suſceptores ſemper cogitent, ſe hac potiſſimum lege obſtrictos eſſe, ut ſpirituales filios perpetuo commendatos habeant, atque in iis, quæ ad Chriſtianę vitę inſtitutionem ſpectant, curent diligenter, ut illi tales ſe in omni vita præbeant, quales eos futuros eſſe ſolemni cæremonia ſpoponderunt. Audiamus, quid ea de re

S. Dio-

, Dionyſius ſcribat, verba Sponſoris exprimens: *Spon-io puerum inducturum, cum ad ſacram intelligen-am venerit, ſedulis adhortationibus meis, ut abrenun-et contrariis omnino, profiteatur, peragatque divina, ua pollicetur.* Item Divus Auguſtinus, *Vos*, inquit, *ıte omnia tam viros, quam mulieres, qui filios in Ba-iſmate ſuſcepiſtis, moneo, ut cognoſcatis fidejuſſores ud Deum extitiſſe pro illis, quos viſi eſtis de ſacro fon-ſuſcipere.* Ac profecto decet maxime, eum, qui ali-uod officium ſuſcepit, in eo diligenter exequendo nun-uam defatigari; & qui ſe alterius pœdagogum, & cu-odem profeſſus eſt, minime pati, illum eſſe deſertum, ıem ſemel in fidem, & clientelam ſuam recepit, donec um opera, & præſidio ſuo egere intellexerit. Quæ au-m filiis ſpiritualibus tradenda ſint, paucis D. Au-ıſtinus comprehendit, cum de hoc ipſo Suſceptorum ficio loqueretur; inquit enim: *Debent eos admonere, caſtitatem cuſtodiant, juſtitiam diligant, charitatem neant; & ante omnia Symbolum, & Orationem Do-inicam eos doceant, Decalogum etiam, & quæ ſint pri-a Chriſtiana religionis rudimenta.*

9. *Quivis promiſcue ad Suſceptoris munus non eſt admittendus.*

Quæ cum ita ſe habeant, facile intelligimus, cuinam ominum generi ſanctæ hujus tutelæ adminiſtratio mmittenda non ſit; nimirum iis, qui eam gerere aut ſeliter nolint, aut ſedulo & accurate non queant. uocirca præter naturales parentes, quibus non licet m curationem ſuſcipere, ut ex eo magis appareat, antum hæc ſpiritualis educatio a carnali diſtet, Hære-ci in primis, Judæi, infideles ab hoc munere omnino ohibendi ſunt, ut qui in ea cogitatione, & cura ſemper rſentur, ut fidei veritatem mendaciis ſemper obſcu-nt, atque omnem Chriſtianam pietatem evertant.

). *Quis Patrinorum numerus eſſe debeat.*

Plures quoque ne baptizatum de Baptiſmo ſuſci-ant, ſed ut unus tantum, ſive vir, ſive mulier, vel ad mmum unus, & una, Tridentino Concilio ſtatutum t: tum quia diſciplinæ, atque inſtitutionis ordo a ultitudine magiſtrorum perturbari poterat, tum quia

pro-

Dionyſius de Eccl. Hierar. c. 7. par. 3.

D. Aug. ſer. 163. de tempore. Amb. l. 1. de ſacram. c. 2. in fine.

Quid ſuſceptores filios ſuos ſpirituales docere debeant, fuſius Au. ſer. 165. de tempore, ſed hac habetur de conſ. diſt. 4. c. 120. Vos autem.

Quales patrini ſint aſſumendi.

Parentes naturales filios ſuos ſuſcipere non poſſunt. 30. q. 1. c. Pervenit. D. Th. in 3. p. q. 67. a. 8. ad ſecundum.

Neque infideles, & heretici ex Conc. Mog. can. 59. & de conſ. diſt. 4. c. in baptiſmate.

Patrinorum numerus. Seſſ. 24. Con. Trid. de reform. Matri. c. 2. & idem habetur de

verbis ſatis explicetur id, quod ad Baptiſmi veritatem attinet, nimirum ablutio, quæ tunc reipſa peragitur.

15. *Quomodo Apoſtoli in nomine Chriſti baptizaverint.*

D. Th. in 3. p. q. 66. art. 6. Quod ſi etiam aliquando tempus fuiſſe dicendum eſt, cum Apoſtoli *a in nomine* tantum Domini *Jeſu* a Act. 2. 38. & 8. 16. & 10. 48. & 9. 5. *Chriſti* baptizarent, id quidem Spiritus ſancti afflatu eos feciſſe exploratum nobis eſſe debet; ut initio naſcentis Eccleſiæ *Jeſu Chriſti* nomine prædicatio illuſtrior fieret, divinaque, & immenſa ejus poteſtas magis celebraretur. *Baptizabant Apoſtoli in nomine Chriſti, hoc eſt, in forma tradita a Chriſto.* Deinde vero rem penitus introſpicientes, facile intelligemus, nullam earum partium in ea forma deſiderari, quæ ab ipſo Salvatore præſcriptæ ſunt. Matth. 28. Qui enim Jeſum Chriſtum dicit, ſimul etiam Patris perſonam, a quo unctus eſt, & Spiritum ſanctum, quo Damaſc. l. 4. unctus eſt, ſignificat.

16. *Apoſtolos in nomine Chriſti, tacitis aliis duabus perſonis Trinitatis, nunquam baptizaſſe credendum eſt.*

Quanquam dubium fortaſſe alicui videri poteſt, an S. Amb. l. 1. de Spiritu ſancto c. 3. hujuſmodi forma Apoſtoli aliquem baptizaverint; ſi Ambroſii, & Baſilii ſanctiſſimorum, & graviſſimorum Patrum auctoritatem ſequi volumus, qui ita Baptiſmum in nomine Jeſu Chriſti interpretati ſunt, ut dixerint, iis verbis ſignificari Baptiſmum, non qui a Joanne, ſed qui a Chriſto Domino traditus eſſet: tametſi a communi, & uſitata forma, quę diſtincta trium perſonarum nomina continet, Apoſtoli non diſcederent. *Cum nomen Jeſu adoramus, totam Dei majeſtatem veneramur.* Petrus Chryſologus ſerm. 144. Atque hoc loquendi genere Paulus etiam in epiſtola ad Galatas uſus videtur, cum inquit: *b Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis*, ut ſignificaret, b Gal. 3. 27. 1. Cor. 12. in fide Chriſti, nec alia tamen forma, quam idem Salvator, & Dominus noſter ſervandam præceperat, baptizatos eſſe. Hactenus igitur de materia, & forma, quæ ad Baptiſmi ſubſtantiam maxime pertinent, fideles docere ſatis fuerit.

17. *Quo pacto in hoc regenerationis myſterio fieri debeat ablutio.*

Ablutio baptiſmi trib. modis fieri poteſt. Quoniam vero in hoc Sacramento conficiendo legitimæ etiam ablutionis rationem ſervare oportet, idcirco ejus quoque partis doctrina a Paſtoribus tradenda eſt, D. Tho. in 3. q. 66. art. 7. atque ab eis breviter explicandum, communi Eccleſiæ

more, & conſuetudine receptum eſſe, ut Baptiſmus uno aliquo ex tribus modis confici poſſet. Nam qui hoc Sacramento initiari debent, vel in aquam merguntur, vel aqua in eos infunditur, vel aquæ aſperſione tinguntur. Ex his autem ritibus, quicunque ſervetur, Baptiſmum vere perfici credendum eſt; aqua enim in Baptiſmo adhibetur, ad ſignificandam animæ ablutionem, quam efficit; quare Baptiſmus ab *a* Apoſtolo lavacrum appellatus eſt. Ablutio autem non magis fit, cum aliquis aqua mergitur, quod diu a primis temporibus in Eccleſia obſervatum animadvertimus, quam vel aquæ effuſione, quod nunc in frequenti uſu poſitum videmus, vel aſperſione, quemadmodum *b* a Petro factum eſſe colligitur, cum uno die tria millia hominum ad fidei veritatem traduxit, & baptizavit.

a Eph. 5. 26. Lavacrum regenerationis Trina merſio fuit in uſu Auguſtini tempore. b Act. 1. 31.

18. *Unica ne ablutio requiratur, an trina.*

Utrum vero unica, an trina ablutio fiat, nihil referre exiſtimandum eſt. Utrovis enim modo & antea in Eccleſia Baptiſmum vere confectum eſſe, & nunc confici poſſe, ex D. Gregorii Magni epiſtola ad Leandrum ſcripta ſatis apparet. Retinendus eſt tamen a fidelibus ritus, quem unuſquiſque in ſua Eccleſia ſervari animadverterit.

Una ne, an trina ablutio fieri debeat. c. 49. Apoſtolorum.

19. *Quare caput hic potiſſimum abluatur.*

Atque illud præcipue monere oportet, non quamlibet corporis partem, ſed potiſſimum caput, in quo omnes tum interiores, tum externi ſenſus vigent, abluendum; ſimulque ab eo, qui baptizat, non ante, aut poſt ablutionem, verba Sacramenti, quæ formam continent, ſed eodem tempore, quo ablutio ipſa peragitur, pronuntianda eſſe.

Conc. Tolet. IV. can. 5. Dion. lib. de Ecc. Hie. c. 4. D. Th. in 3. p. q. 66. nu. 7. ad 3. Verba Sacramenti eodem tempore, quo abluitur caput, pronuncianda ſunt. Pſ. 28. Dominus ſuper aquas.

20. *Chriſtus ne Baptiſmum ante, an poſt paſſionem inſtituerit.*

His expoſitis conveniet præterea docere, atque in memoriam fidelium reducere, Baptiſmum, quemadmodum & reliqua Sacramenta, a Chriſto Domino inſtitutum eſſe. Hoc igitur Paſtores frequenter docebunt, explicabuntque, duo diverſa tempora Baptiſmi notanda eſſe, alterum, cum Salvator eum inſtituit, alterum, cum lex de eo ſuſcipiendo ſancita eſt. Ac quod ad primum

Duo tempora inſtitutionis baptiſmi. D. Tho. in 3. p. q. 66. ar. 2.

providere oportebat, ne inter plures hujuſmodi affinitates conjungerentur, quæ impedirent, quominus legitimo matrimonii vinculo hominum inter homines ſocietas latius diffunderetur.

31. *Baptiſmus ad ſalutem omnibus neceſſarius.*

Sed cum cæterarum rerum cognitio, quæ hactenus expoſitæ ſunt, fidelibus utiliſſima habenda ſit, tum vero nihil magis neceſſarium videri poteſt, quam ut doceantur, omnibus hominibus Baptiſmi legem *a* a Domino præſcriptam eſſe, ita ut, niſi per Baptiſmi gratiam Deo renaſcantur, in ſempiternam miſeriam, & interitum a parentibus, ſive illi fideles, ſive infideles ſint, procreentur. Igitur ſæpius a Paſtoribus explicandum erit, quod apud Evangeliſtam legitur: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.*

32. *Infantes omnino ſunt baptizandi.*

Quam legem non ſolum de iis, qui adulta ætate ſunt, ſed etiam de pueris infantibus intelligendam eſſe, idque ab Apoſtolica traditione Eccleſiam accepiſſe, communis Patrum ſententia, & auctoritas confirmat. Præterea credendum eſt, noluiſſe Chriſtum Dominum Baptiſmi Sacramentum, & gratiam pueris denegari, de quibus dicebat, *b* *Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire, talium eſt enim regnum cœlorum*; *c* quos amplexabitur, ſuper quos manus imponebat, & quos benedicebat. Deinde cum *d* legimus totam aliquam familiam a Paulo baptizatam eſſe, ſatis apparet, pueros etiam, quin illorum numero erant, ſalutari fonte ablutos eſſe. Deinde Circumciſio, quæ figura fuit Baptiſmi, eum morem maxime commendat; *e* pueros enim octavo die circumcidi ſolitos, nemo eſt qui ignoret. At quibus *f* circumciſio manufacta in expoliatione corporis carnis proderat, iiſdem Baptiſmum, qui eſt *g* circumciſio Chriſti non manufacta, prodeſſe perſpicuum eſt.

Poſtremo, ut Apoſtolus docet, *h* *ſi unius delicto mors regnavit per unum, multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & juſtitiæ accipientes in vita regnabunt per unum Jeſum Chriſtum*. Cum itaque per

Adæ

conſter. diſt. 4. c. Non plures & de cog. ſpirit. c. Quamvis.
a Joan. 3. 5. Matt. 28. 9. Clemens Roman. epiſt. 4. Aug. in Joa. Tract. 11. Amb. de iis, qui myſter. initiantur. c. 4. Conc. Lat. c. 1. Citra Baptiſmũ nullus omnino ſalvari poteſt. Conc. Trid de Bap. can 5. & ſeſ. 6. de juſtificatione c. 4. De Bap. parvulorum ſeſ. 5. Conc. Trid. dec. de peccato originali, & ſeſs. 7. de Baptiſ. c. 12. 13. & 14. Dion. Areo. de Eccl. Hier. c. 7. Aug. ep. 28. & l. 1. de peccat merit. & remiſ. c. 23. Conc. Milev. cap. 2.
b *Mat. 19. 14.*
c *Mar. 10. 16. Luc. 18. c. 15.*
d *1. Cor. 1. 16.*
e *Gen. 17. 12. Levit. 12. 3. Luc. 1. 59.*
f *Eph. 2. 11.*
g *Col. 2. 11.*
h *Rom. 5. 17.*

Adæ peccatum pueri ex origine noxam contraxerint, multo magis per Chriſtum Dominum poſſunt gratiam, & juſtitiam conſequi, ut regnent in vita: quod quidem ſine Baptiſmo fieri nullo modo poteſt. Quare docebunt Paſtores, infantes omnino baptizandos, & deinde paulatim teneram ætatem Chriſtianæ religionis præceptis ad veram pietatem informandam eſſe. Nam, a ut a Sapiente præclare dictum eſt, *Adoleſcens juxta viam ſuam, etiam cum ſenuerit, non recedet ab ea.*

Dion. Areop. in 7. c. lib. de Hier. Eccl. hanc rationē habet.

a Prov. 22. 6.

33. *Infantes in Baptiſmo gratiam ſpiritualem percipiunt.*

Neque enim dubitare licet, quin Infantes fidei Sacramenta, cum abluuntur, accipiant, non quia mentis ſuæ aſſenſione credant, ſed quia parentum fide, ſi parentes fideles fuerint, ſin minus, fide (ut D. Auguſtini verbis loquamur) univerſæ ſocietatis ſanctorum muniuntur. Etenim ab iis omnibus recte dicimus eos Baptiſmo offerri, quibus placet, ut offerantur, & quorum charitate ad communionem ſancti ſpiritus adjunguntur.

Infantes etiam in Baptiſmo gratiam accipiunt.

Aug. in Enchir. c. 42. Sc. 4. diſt. 4. quæſt. 1.

34. *Infantum Baptiſmus non differendus.*

Hortandi autem ſunt magnopere fideles, ut liberos ſuos, cum primum id ſine periculo facere liceat, ad Eccleſiam deferendos, & ſolemnibus cæremoniis baptizandos curent. Nam cum pueris infantibus nulla alia ſalutis comparandæ ratio, niſi eis Baptiſmus præbeatur, relicta ſit, facile intelligitur, quam gravi culpa illi ſeſe obſtringant, qui eos Sacramenti gratia diutius, quam neceſſitas poſtulet, carere patiantur, cum præſertim propter ætatis imbecillitatem infinita pene vitæ pericula illis impendeant.

Infantes mox ad Baptiſmū ſunt deferendi.

Gre. Naz. or. 40. in Sanct. Baptiſma. Aug. l. 3. de or. animæ c. 9. & lib. 1. de pec. mor. & rem. c. 23.

35. *Adulti quomodo ante Baptiſmum inſtruendi ſint.*

Diverſam vero rationem in iis ſervandam eſſe, qui adulta ætate ſunt, & perfectum rationis uſum habent, qui ſcilicet ab infidelibus oriuntur, antiquæ Eccleſiæ conſuetudo declarat. Nam Chriſtiana quidem fides illis proponenda eſt, atque omni ſtudio ad eam ſuſcipiendam cohortandi, alliciendi, invitandi ſunt. Quod ſi ad Dominum Deum convertantur, tum vero monere oportet, ne ultra tempus ab Eccleſia præſcriptum Baptiſmi Sacramentum differant. Nam cum ſcriptum ſit, *b Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die*

De Baptiſmo adultorum vide Aug. in lib. de fide & operibus c. 9. & de conſecr. diſt. 4. c. ante Baptiſmum, & ante viginti.

b Eccl. 5. 8

L in

p. q. 18. Mem. 2. art. 2.
a Mar. 16. 16.
Tertio requiritur Pœnitentia.

Dominus, & Salvator noſter docuit: *a Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Deinde ut quemlibet admiſſorum ſcelerum, & male actæ vitæ pœniteat, atque ut idem in poſterum a peccatis omnibus abſtinere ſtatuat, opus eſt; aliter enim qui ita baptiſmum peteret, ut tamen peccandi conſuetudinem nollet emendare, omnino repellendus eſſet. Nihil enim Baptiſmi gratiæ, & virtuti adeo repugnat, quam eorum mens, & conſilium, qui nullum unquam peccandi finem ſibi conſtituunt. Cum itaque Baptiſmus ob eam rem expetendus ſit, *b ut Chriſtum induamus*, & cum eo conjungamur, plane conſtat, merito a ſacra ablutione rejiciendum eſſe, cui in vitiis, & peccatis perſeverare propoſitum eſt: præſertim vero, quia nihil eorum, quæ ad Chriſtum, & Eccleſiam pertinent, fruſtra ſuſcipiendum eſt; inanemque Baptiſmum, ſi juſtitiæ, & ſalutis gratiam ſpectemus, in eo futurum eſſe, ſatis intelligimus, *c* qui ſecundum carnem ambulare, non ſecundum ſpiritum cogitat: etſi, quod ad ſacramentum pertinet, perfectam ejus rationem ſine ulla dubitatione conſequitur, ſi modo, cum rite baptizatur, in animo habeat id accipere, quod a ſancta Eccleſia adminiſtratur. Quamobrem Princeps Apoſtolorum magnæ illi hominum multitudini, qui, ut ait Scriptura, compuncti corde, ab eo, & a reliquis Apoſtolis, quid ſibi faciendum eſſet, quæſiverant, ita reſpondit: *d Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum*, & alio loco, *e Pœnitemini*, inquit, *& convertimini, ut deleantur peccata veſtra.* Item beatus Paulus ad Romanos ſcribens aperte oſtendit, ei, *f* qui baptizatur, omnino moriendum eſſe peccatis; quare nos monet, *g ne exhibeamus membra noſtra arma iniquitatis peccato, ſed exhibeamus nos Deo, tanquam ex mortuis viventes.*

b Gal. 3. 27.
Ubi fruſtra adhiberi Sacramenta videntur, ibi abſtinendum eſt.
c Rom. 8. 1.
Verus Baptiſmus eſſe poteſt in impœnitente, ſed non ſalutaris.
d Act. 2. 38.
e Act. 3. 19.
f Rom. 6. 11.
g Ibidem 13.

41. *Quantum de his ſermonem habere conferat.*

Hæc vero ſi fideles ſæpe meditati fuerint, primum quidem ſummam Dei bonitatem vehementer admirari cogentur, qui nihil tale merentibus, tam ſingulare, & divinum Baptiſmi beneficium, ſola ſua miſericordia adductus tribuit; deinde cum ſibi ante oculos proponent, quam aliena eſſe debeat ab omni crimine eorum

vita,

vita, qui tanto munere ornati ſunt, illud etiam in primis a Chriſtiano homine requiri facile intelligent, ut quotidie tam ſancte, & religioſe traducere vitam ſtudeat, perinde ac ſi ea ipſa die Baptiſmi Sacramentum, & gratiam conſecutus eſſet. Quamquam ad inflammandos veræ pietatis ſtudio animos nihil magis proficiet, quam ſi Paſtores accurata oratione explicaverint, quinam ſint Baptiſmi effectus.

42. *Præcipuus Baptiſmi effectus quis ſit.*

De eximiis Baptiſmi effectibus. Greg. Naz. O. 40. in ſanctum Baptiſma.

Primus, ac præcipuus Baptiſmi effectus eſt cujuſcumque peccati remiſſio. Concil Trid. Seſ. 4. de peccato orig.

a Ezec. 36. 25. b 1. Cor. 6. 11. D. Aug. l. 5. de pec. mor. & remiſſ. c. 15. Vide eumdem l. 1. contra duas ep. Pelag. c. 13. & in Ench. c. 64. Greg. l. 9. ep. 36. S. Hieronymo 2. ad Oceanum ep. 81. ante medium. Concil. Vien. & Florent. in doct. de Sacr. Trident. Syn. ſeſ. 5. de peccato orig.

De his igitur quoniam ſæpe agendum eſt, ut fideles magis perſpiciant, ſe in altiſſimo dignitatis gradu poſitos eſſe, nec ſe ab eo dejici, ullis adverſarii inſidiis, vel impetu, ullo unquam tempore patiantur, hoc primum tradere oportet, peccatum, ſive a primis parentibus origine contractum, ſive a nobis ipſis commiſſum, quamvis etiam adeo nefarium ſit, ut ne cogitari quidem poſſe videatur, admirabili hujus Sacramenti virtute remitti, & condonari. Id vero multo ante ab Ezechiele prænunciatum eſt, per quem Dominus Deus ita loquitur: *a Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.* Et Apoſtolus ad Corinthios, poſt longam peccatorum enumerationem, ſubjecit: *b Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis.* Atque hanc doctrinam perpetuo a ſancta Eccleſia traditam eſſe perſpicuum eſt. Sanctus enim Auguſtinus in libro, quem de Baptiſmo parvulorum conſcripſit, ita teſtatur; *Generante carne tantum contrahitur peccatum originale; regenerante autem ſpiritu, non ſolum originalium, ſed etiam voluntariorum peccatorum fit remiſſio.* Et ſanctus Hieronymus ad Oceanum, *Omnia*, inquit, *in baptiſmate condonata ſunt crimina.* Ac ne dubitare amplius ea de re cuiquam liceret, poſt aliorum Conciliorum definitionem, ſacra etiam Tridentina Synodus idem declaravit, cum anathema in eos decrevit, qui aliter ſentire auderent, quive aſſeverare non dubitarent, quamvis peccata in Baptiſmo remittantur, ea tamen prorſus non tolli, aut radicitus evelli, ſed quodam modo abradi, ita ut peccatorum radices animo infixæ adhuc remaneant. Namque, ut ejuſdem ſanctæ Synodi verbis utamur, in renatis nihil

odit Deus: *quia* a *nihil damnationis eſt his*, *qui* b *vere conſepulti ſunt cum Chriſto per baptiſma in mortem*; *qui non ſecundum carnem ambulant*, *ſed* c *veterem hominem exuentes*, *&* d *novum*, *qui ſecundum Deum creatus eſt*, *induentes*, *innocentes*, *immaculati*, *puri*, *innoxii*, *ac Deo dilecti effecti ſunt*.

a *Rom. 8. 1.* b *Rom. 6. 4.* c *Eph. 4. 24.* *Au. de Gen. ad litt. lib. 6. c. 24. & habetur de Pœnit. diſt. 2. c.* *Quomodo renovari.*

43. *Concupiſcentia in baptizatis an ſit peccatum.*

Ac fateri quidem oportet, ſicut eodem loco ipſius Synodi auctoritate decretum eſt, in baptizatis concupiſcentiam, vel fomitem remanere; ſed illa vere peccati rationem non habet. Nam ex D. quoque Auguſtini ſententia e *In parvulis baptizatis concupiſcentia reatus abſolvitur*, *ad agonem relinquitur*. Atque idem alibi teſtatur: f *Concupiſcentia reatus in baptiſmate ſolvitur*, *ſed infirmitas manet*. *Concupiſcentia enim*, *quæ ex peccato eſt*, *nihil aliud eſt*, *niſi animi appetitio*, *natura ſua rationi repugnans*: *qui tamen motus*, *ſi voluntatis conſenſum*, *aut negligentiam conjunctam non habeat*, *a vera peccati natura longe abeſt*. At cum S. Paulus inquit, g *Concupiſcentiam neſciebam*, *niſi lex diceret*, h *Non concupiſces*, ex his verbis non jam concupiſcendi vim, ſed voluntatis vitium intelligi voluit. Eandem doctrinam tradit S. Gregorius, ita ſcribens: *Si qui ſunt*, *qui dicant*, *peccata in baptiſmo ſuperficie tenus dimitti*, *quid eſt hac prædicatione infidelius*? *cum per fidei Sacramentum anima peccatis radicitus abſoluta*, *ſoli Deo inhæreat*. Atque ad eam rem demonſtrandam, Salvatoris noſtri teſtimonio utitur, cum apud S. Joannem ait: i *Qui lotus eſt*, *non indiget*, *niſi ut pedes lavet*, *ſed eſt mundus totus*.

De concupiſcentia in baptizatis remanente *Conc. Trid. de peccato orig. ſeſſ. 5.* *Quid concupiſc.* d *D. Aug. l. 1. de pec. mer. & rem. c. 39.* e *Idem lib. 1. de nupt. & conc. c. 23. & 25. & contr. Jul. l. 6. c. 3. l. 1. retract. c. 15. & de verb. Apoſt. ſer. 6.* f *Rom. 7. 7.* g *Exo. 20. 17.* *S. Greg. li. 9. reg. ep. 39.* h *Joan. 13. 10*

44. *Omnia peccata baptiſmo tolli iterum demonſtratur.*

Quod ſi cui expreſſam hujus rei figuram, & imaginem libet intueri, proponat ſibi ad contemplandum Naaman Syri leproſi hiſtoriam, k qui cum ſepties Jordanis aqua ſe abluiſſet, teſtante Scriptura, ita a lepra mundatus eſt, ut ejus caro, caro pueri videretur. Quare Baptiſmi proprius effectus eſt peccatorum omnium, ſive originis vitio, ſive noſtra culpa contracta ſint, remiſſio. Cujus rei cauſa a Domino, & Salvatore noſtro inſtitutum eſſe, clariſſimis Verbis Apoſtolorum Prin-

k *4. Reg. 5. 14.*

ceps,

ceps, ut alia teſtimonia omittamus, explicavit, cum inquit, *c Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Jeſu Chriſti in remiſſionem peccatorum.* a Act. 2. 38.

45. *Ut culpa, ita etiam pœna omnis Baptiſmo remittitur.*

Jam vero in Baptiſmo non ſolum peccata remittuntur, ſed peccatorum etiam, & ſcelerum pœnæ omnes a Deo benigne condonantur. Nam etſi omnibus Sacramentis hoc commune eſt, ut per illa virtus paſſionis Chriſti Domini communicetur; de ſolo tamen Baptiſmo dictum eſt ab Apoſtolo, *b* nos per ipſum Chriſto commori, & ſepeliri. Ex quo ſancta Eccleſia ſemper intellexit, ſine maxima Sacramenti injuria fieri non poſſe, ut ei, qui Baptiſmo expiandus ſit, ejuſmodi pietatis officia, quæ uſitato nomine ſancti Patres Opera ſatisfactionis vocarunt, imponantur. Nec vero quæ hoc loco traduntur, veteris Eccleſiæ conſuetudini adverſantur; quæ olim Judæis, cum baptizarentur, præcipiebat, ut quadraginta continuos dies jejunarent. Neque enim illud inſtitutum ad ſatisfactionem pertinebat, ſed qui baptiſmum percepiſſent, ea ratione admonebantur, ut Sacramenti dignitatem venerantes, jejuniis, & orationibus aliquandiu ſine intermiſſione operam darent.

Secundus Baptiſmi effectus eſt omnium pœnarum, quæ peccatis debebantur, condonatio. D. Th. in 3. p. q. 69. art. 1. Ex Amb. in c. 11. Epi. ad Rom. cui conſentit Aug. l. 1. de nupt. & concup. c. 34.

b Rom. 6. 3.

Jam recens baptizato non eſt imponenda ſatisfactio. D. Th. in 3. p. q. 68. art. 5. Greg. lib. 7. Regiſt. Ep. 11.

46. *Non liberatur mox baptizatus a pœnis civilibus.*

Sed quamquam in Baptiſmo pœnas peccatorum condonari exploratum eſſe debet, ab eo tamen pœnarum genere, quæ civilibus judiciis ob grave aliquod ſcelus perſolvendæ ſunt, nemo liberatur, ita ut qui morte dignus ſit, per Baptiſmum a pœna, quæ legibus conſtituta eſt, eripiatur. Tametſi vehementer laudanda eſſet eorum Principum religio, & pietas, qui eam quoque animadverſionem, ut Dei gloria in ſuis Sacramentis illuſtrior fieret, ſontibus remitterent, ac condonarent.

D. Th. in 3. p. q. 69. ar. 2. ad tertium.

47. *Remittuntur in baptiſmo pœnæ, quæ poſt hanc vitam inferri ſolent.*

Efficit præterea Baptiſmus poſt hujus vitæ curriculum pœnarum omnium, quæ originale peccatum conſequuntur, liberationem. Siquidem merito mortis Domini factum eſt, ut hæc conſequi poſſemus, Baptiſmo autem, ut

Pœnæ inferni in Baptiſmo remittuntur. Fulg. l. de fide ad Petr. Diac. c. 3

ut ſupra dictum eſt, ei commorimur. *a Si enim*, ut in-
a Rom. 6. 5. quit Apoſtolus, *complantati facti ſumus ſimilitudini mor-
tis ejus; ſimul & reſurrectionis erimus.*

Cur poſt Baptiſmum hujus vitę pœnę remaneant.

48. *Quare per Baptiſmum integra naturæ ſtatus non ſta-
tim reddatur?*

Concil. Trid. ſeſ. 5. can. 5. D. Tho. in 3. p. q. 69. ar. 3. Prima ratio.

Quod ſi quærat aliquis, cur ſtatim poſt Baptiſmum, in hac etiam mortali vita, his incommodis non careamus, atque ad perfectum illius vitæ gradum, in quo Adam primus humani generis parens ante peccatum collocatus fuerat, ſacræ ablutionis virtute non transferamur, id quidem duabus potiſſimum de cauſis factum
b Rom. 6. 3 4. eſſe reſpondebitur; quarum prima eſt, quod nobis, *b* qui per Baptiſmum Chriſti corpori conjuncti, atque
c Joan. 1. 14. de orth. fid. Dam. lib. 3. c. 20. ejus membra effecti ſumus, plus aliquid dignitatis tribuendum non erat, quam ipſi capiti noſtro tributum eſſet. Cum igitur Chriſtus Dominus, etſi ab initio ortus ſui, *c* gratiæ, & veritatis plenitudinem habuit, tamen humanæ naturæ fragilitatem, quam ſuſcepit, non ante depoſuerit, quam paſſionis tormenta, & mortem pertulit, ac deinde ad immortalis vitæ gloriam reſurrexit; quis miretur, cum videat fideles, qui jam per Baptiſmum cœleſtis juſtitiæ gratiam adepti ſunt, adhuc tamen caduco, & fragili corpore veſtiri, ut poſtquam multis laboribus pro Chriſto perfuncti, morte obita, denuo ad vitam revocati fuerint, tandem digni ſint, qui cum Chriſto ævo ſempiterno perfruantur?

Secunda ratio.

Altera vero cauſa, cur in nobis poſt Baptiſmum infirmitas corporis, morbus, dolorum ſenſus, concupiſcentiæ motus relinquatur, illa eſt, ut ſcilicet tanquam ſegetem, & materiam virtutis haberemus, ex qua deinde uberiorem gloriæ fructum, atque ampliora præmia conſequeremur. Nam cum patienti animo vitæ incommoda omnia toleramus, pravaſque animi noſtri affectiones ſub rationis imperium divina ope ſubjicimus,
d 2. Tim. 4. 7. certa ſpe niti debemus, fore, ut, ſi cum Apoſtolo *d* bonum certamen certaverimus, curſum conſummaverimus, fidem ſervaverimus, repoſitam quoque juſtitiæ coronam reddat nobis Dominus in illa die juſtus Judex.
Exod. 14. 24. 5. Sic vero etiam cum filiis Iſrael videtur Dominus egiſſe, quos etſi ab Ægyptiorum ſervitute, Pharaone atque

ejus

ejus exercitu in mare demerſo, liberavit, tamen non ſtatim in beatam illam promiſſionis terram introduxit, ſed prius in multis, variiſque caſibus exercuit: ac deinde cum eos in promiſſæ terræ poſſeſſionem miſiſſet, cæteros quidem incolas e patriis ſedibus exturbavit, *a* quaſdam vero nationes reliquas fecit, quas delere non potuerunt, ut populo Dei bellicæ virtutis, & fortitudinis exercendæ occaſio nunquam deeſſet. a *Jud.* 3. 1. 3.

Tertia ratio

Huc accedit, quod, ſi per Baptiſmum, præter dona cœleſtia, quibus anima ornatur, corporis etiam bona tribuerentur, dubitari merito poſſet, quin multi præſentis potius vitæ commoda, quam futuræ ſperatam gloriam conſectantes, ad Baptiſmum venirent: cum tamen *non falſa hæc, & incerta, b quæ videntur, ſed vera, atque æterna, quæ non videntur*, bona Chriſtiano homini ſemper propoſita eſſe debeant. b 2. *Cor.* 4. 18.

49. *Renati inter hujus vitæ miſerias ſolida animi oblectatione non deſtituuntur.*

Renati inter hujus vitæ miſerias ſuā habent lætitiam.

Sed interim tamen hujus vitæ conditio, quæ miſeriarum plena eſt, in his, qui *c* digne ambulant ſua vocatione, ſuis voluptatibus, & lætitiis non caret. Quid enim nobis, qui jam per Baptiſmum *d* veluti palmites inſiti ſumus in Chriſtum, jucundius, aut optabilius eſſe poteſt, quam, cruce in humeros noſtros ſublata, eum ducem ſequi, nulliſque aut laboribus defatigari, aut periculis retardari, quominus *e* ad præmium ſupernæ vocationis Dei omni ſtudio contendamus, *f* alii virginitatis lauream, alii *g* doctrinæ, & prædicationis coronam, *h* alii martyrii palmam, alii alia virtutum decora a Domino accepturi? Quæ quidem præclara laudis inſignia nemini darentur, niſi prius nos ipſos in hujus ærumnoſæ vitæ ſtadio exercuiſſemus, atque in acie invicti ſtetiſſemus.

c *Eph.* 4. 1. d *Joan.* 15. 5. e *Phil.* 3. 14. f *Apoc.* 14. 4. g *Dan.* 12. 3. h *Apoc.* 7. 9.

50. *Quid præter culpæ, & pœnæ remiſſionem Baptiſmo homini præſtetur.*

Tertius Baptiſmi effectus eſt gratia Dei largitio.

Sed ut ad Baptiſmi effectus oratio redeat, exponendum erit, hujus Sacramenti virtute nos non ſolum a malis, quæ vere mala dicenda ſunt, liberari, verum etiam eximiis bonis, & muneribus augeri. *i* Animus enim noſter divina gratia repletur, qua *k* juſti, & filii Dei

D. Th. in 3. *p. q.* 69. *art.* 4. i *Tit.* 3. 7. k *Joan.* 1. 12.

a Rom. 6. 17. b Mar. 16. 16. *Quomodo per Baptiſmum filii Dei efficiamur, declarabitur ſeſſ. 9. de præc. Dominica.* c Eph. 5. 26. *Quid ſit gratia. Seſſ. 6. Conc. Trid. de juſtificatione c. 7.* d [illegible] 5. 5. e [illegible] 1. 23 & Seq. *Virtutes infuſæ Baptiſmo* [illegible] *Dam. lib. 4. de fid. orth c.* [illegible] f Tit. 3. 5. *D. Aug. l. de Bapt parvul. cap. 26. D. Th. in 3. p. q. 69. art. 5. de conſ. diſ. 4. c. Adhæc.* g Joan. 1. 16.

Dei effecti *a* æternæ quoque ſalutis hæredes inſtituimur. Nam, ut ſcriptum eſt, *b qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit*: *c* mundatamque Eccleſiam lavacro aquæ in verbo vitæ Apoſtolus teſtatur. Eſt autem gratia, quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum, pœna anathematis propoſita, decrevit, non ſolum per quam peccatorum fit remiſſio, ſed divina qualitas in anima inhærens, ac veluti ſplendor quidam, & lux, quæ animarum noſtrarum maculas omnes delet, ipſaſque animas pulchriores, & ſplendidiores reddit. Atque id ex ſacris literis aperte colligitur, cum *d* gratiam effundi dicant, *e* eamque Spiritus ſancti pignus ſoleant appellare.

51. *Gratia divina, qua Baptiſmo infunditur, adduntur veluti pediſſequa virtutes.*

Huic autem additur nobiliſſimus omnium virtutum [illegible]tatus, quæ in animam cum gratia divinitus infun[illegible]r. Quare cum Apoſtolus ad Titum ait, *f Salvos* [illegible]*cit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spi*[illegible]*ncti, quem effudit in nos abunde per Jeſum Chriſtum* [illegible]*rem noſtrum*, D. Aug. verba illa, *Abunde effudit*, [illegible]ns, *Nimirum*, inquit, *ad remiſſionem peccato*[illegible] *copiam virtutum.*

52. [illegible] *Baptiſmum Chriſto incorporamur.*

Ja[illegible]ero per Baptiſmum etiam Chriſto capiti tanquam membra copulamur, & connectimur. Quemadmodum igitur a capite vis manat, qua ſingulæ corporis partes ad proprias functiones apte exequendas moventur; ita etiam ex *g* Chriſti Domini plenitudine in omnes, qui juſtificantur, divina virtus, & gratia diffunditur, quæ nos ad omnia Chriſtianæ pietatis officia habiles reddit.

53. *Qui fiat, ut tot virtutibus in Baptiſmo cumulati adeo tarde pietatem exerceant.*

Neque vero mirum cuiquam videri debet, ſi cum tanta virtutum copia inſtructi, & ornati ſimus, tamen non ſine magna difficultate, & labore pias, honeſtaſque actiones inchoamus, vel certe abſolvimus. Id enim ob eam rem non evenit, quod virtutes, a quibus actiones ipſæ proficiſcuntur, Dei beneficio nobis donatæ non ſint,

ſed

ſed *a* quoniam poſt Baptiſmum acerrima cupiditatis pugna adverſus ſpiritum relicta eſt. In qua tamen contentione animo frangi, aut debilitari Chriſtianum hominem non decet, cum Dei benignitate freti optima ſpe niti debeamus, fore ut quotidiana recte vivendi exercitatione, *b quæcunque pudica ſunt, quæcunque juſta, & ſancta*, eadem etiam facilia, & jucunda videantur. Hæc libenter cogitemus, hæc alacri animo agamus; *c* ut Deus pacis, & dilectionis ſit nobiſcum.

a Rom. 7. 15. 16. Gal. 5. 17. D. Aug. l. 4. cont. Julian. ca 3. & 5. & l. 1. de pecc. mor. & rem. cap. 39.
b Phil. 4. 8. Rom. 15.
c 2. Co 13. 11.

54. *In baptiſmo character indelebilis imprimitur.*

Præterea per baptiſmum conſignamur charactere, qui ex anima deleri nunquam poteſt: de quo nihil eſt ut plura hoc loco diſſerantur, cum liceat ex iis, quæ ſupra dicta ſunt (cum univerſe de Sacramentis ageretur) ſatis multa, quæ ad hoc argumentum pertinent, in hunc locum transferre.

Alius Baptiſmi effectus eſt characteris impreſſio.
Aug. l. 6. de Bapt. contr. Donat. cap. 1. Conc. Tr. ſeſſ. 7. can. 9. de Sacram. in genere.

55. *Baptiſmum iterari nunquam poſſe demonſtratur.*

Sed quoniam ex characteris vi, & natura ab Eccleſia definitum eſt, Baptiſmi Sacramentum nulla ratione iterandum eſſe, ea de re fideles, ne aliquando in errores inducantur, ſæpe, & diligenter a Paſtoribus admonendi erunt. Hoc vero docuit Apoſtolus inquiens, *d Unus Dominus, una fides, unum baptiſma*. Deinde cum Romanos hortatur, ut, mortui per Baptiſmum in Chriſto, caverent, ne vitam, quam ab illo accepiſſent, amitterent, cum inquit, *e Quod enim Chriſtus mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel*, hoc videtur aperte ſignificare, ſicut ille mori iterum non poteſt, ita nobis denuo mori per Baptiſmum non licere. Quare ſancta etiam Eccleſia ſe unum Baptiſmum credere profitetur. Quod quidem rei naturæ, & rationi vehementer conſentaneum eſſe ex eo intelligitur, quod Baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio. Quemadmodum igitur naturali virtute ſemel tantum generamur, & in lucem edimur, atque, ut D. Auguſtinus ait, *uterus non poteſt repeti*; ſic etiam una eſt ſpiritualis generatio, nec Baptiſmus ullo unquam tempore iterandus eſt.

Baptiſmum ſine ſacrilegio iterari non poſſe Seſſ. 7. Conc. Trid. de Baptiſmo, cap. 11. & 13 & ſeſſ. 14. de ſacram. pœn. cap. 21.
d Ephe. 4. 5.
e Rom. 6. 10.
Cur Baptiſmus ſemel tantum ſuſcipiendus ſit.
Syn. Conſt. D. Aug. tra. 11. in Joan. Leo mag. ep. 37. & 79.

56. *Illi iterato non baptizantur, qui certa conditione interpoſita abluuntur.*

Neque vero quiſquam putet, eum ab Eccleſia iterari,

cum

Licet aliquando baptizare ſub conditione Alex. 3. de Bapt. & ejus effect. c. De quibus. Leo Papa Ep. 92.

cum adhibita hujuſmodi verborum formula aliquem abluit, de quo incertum eſt, an baptizatus prius fuerit: *Si baptizatus es, te iterum non baptizo: ſi vero nondum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Ita enim non impie iterari, ſed ſancte cum adjunctione Baptiſmum adminiſtrari, dicendum eſt.

57. *Baptiſmus conditionalis ſemper citra ullum diſcrimen uſurpandus non eſt.*

Parochi quantum errent, dum cum conditione ſine diſcrimine baptizant.

Qua in re tamen diligenter a Paſtoribus aliqua providenda ſunt, in quibus fere quotidie non ſine maxima Sacramenti injuria peccatur. Neque enim deſunt, qui nullum ſcelus admitti poſſe arbitrentur, ſi quemvis ſine delectu cum adjunctione illa baptizent. Quare ſi infans ad eos deferatur, nihil prorſus quærendum putant, an is prius ablutus fuerit, ſed ſtatim ei Baptiſmum tribuunt, quin etiam quamvis exploratum habeant, domi Sacramentum adminiſtratum eſſe, tamen ſacram ablutionem in Eccleſia, adhibita ſolemni cæremonia, cum adjunctione repetere non dubitant: quod quidem ſine ſacrilegio facere non poſſunt, & eam maculam ſuſcipiunt, quam divinarum rerum ſcriptores *Irregularitatem* vocant. Nam ea Baptiſmi forma ex Alexandri Papæ authoritate in illis tantum permittitur, de quibus, re diligenter perquiſita, dubium relinquitur, an Baptiſmum rite ſuſceperint: aliter vero nunquam fas eſt, etiam cum adjunctione Baptiſmum alicui iterum adminiſtrare.

Qui rebaptizant, ſunt irregulares. De Apoſtatis, & reiter. bapt. c. Ex literarū & de conſ. di. 4. c. Eos qui lib. 3. decr. de baptiſmo & ejus effectu c. De quibus.

58. *Quis ſit poſtremus fructus, qui virtute Baptiſmi hominibus confertur.*

Quintus Baptiſmi effectus eſt cœli, quod peccato interclusum fuerat, apertio. D. Th. in 3. p. q. 69. art. 7. a Matt. 3. 16 Marc. 1. 10. Luc. 3. 21.

Præter cætera vero, quæ ex Baptiſmo conſequimur, illud veluti extremum eſt, quo reliqua omnia videntur referri, quod ſcilicet cœli aditum propter peccatum prius interclusum unicuique noſtrum patefacit. Hæc autem, quæ in nobis Baptiſmi virtute efficiuntur, ex iis plane intelligi poſſunt, quæ in Salvatoris Baptiſmo contigiſſe Evangelica authoritas confirmavit. Etenim *a* cœli aperti ſunt, & Spiritus ſanctus columbæ ſpecie in Chriſtum Dominum deſcendens apparuit. Ex quo ſignificatum eſt, eis, qui baptizantur, divini numinis

cha-

chariſmata imperriri, & cœlorum januam reſerari, non quidem ut ſimul atque baptizati ſunt, ſed ut magis opportuno tempore ingrediantur in illam gloriam, cum omnium miſeriarum expertes, quæ in beatam vitam cadere non poſſunt, pro mortali conditione immortalitatem aſſequentur. Atque hi quidem ſunt Baptiſmi fructus, quos, ſi quidem Sacramenti vim ſpectemus, æque ad omnes pertinere dubitari non poteſt: ſin autem, quo quiſque animo affectus ad illum ſuſcipiendum acceſſerit, conſideremus, plus, minuſve cœleſtis gratiæ, & fructus ad unum aliquem, quam ad alium pervenire omnino fateri oportet.

Baptiſmi fructus, etſi omnib hominib ſint communes, non æque tamen ad omnes perveniunt. D.Th.in 3.p. q. 69.art. 8.

59. *Quæ ſit cæremoniarum Baptiſmi vis, & utilitas.*

De precationibus, ritibus & cæremoniis Baptiſmi.

Reſtat nunc, ut quæ de hujus Sacramenti precationibus, ritibus, & cæremoniis tradenda ſint, aperte, & breviter explicentur. Nam quod Apoſtolus de linguarum dono admonuit, cum inquit, *a* ſine fructu eſſe, quæ aliquis loquitur, ſi a fidelibus non intelligantur, idem fere ad ritus, & cæremonias transferri poteſt. Imaginem enim, & ſignificationem earum rerum præſeferunt, quæ in Sacramento geruntur. Quod ſi illorum ſignorum vim, & poteſtatem fidelis populus ignoret, non magna admodum cæremoniarum utilitas futura eſſe videbitur. Danda eſt igitur Paſtoribus opera, ut eas fideles intelligant, certoque ſibi perſuadeant, ſi minus neceſſariæ ſint, plurimi tamen faciendas, magnoque in honore eſſe oportere. Id vero tum inſtituentium auctoritas, qui ſine controverſia ſancti Apoſtoli fuerunt, tum finis, cujus cauſa cæremonias adhiberi voluerunt, ſatis docet. Ita enim Sacramentum majori cum religione, ac ſanctitate adminiſtrari, ac veluti ante oculos poni præclara illa, & eximia dona, quæ in eo continentur, & in animos fidelium immenſa Dei beneficia magis imprimi, perſpicuum eſt.

a 1.Cor.14.14. Dio. de Eccl. Hierar. c. 4.

Ritus ſunt velut imagines effectuum cujuſcunque Sacramenti.

Dion. Areop. c. 4. de Eccl. Hierar Cypr. Epiſt. 70. ad Julian.

Ritus Baptiſmi ſunt triplices.

60. *Quotuplices ſint Baptiſmi ritus.*

Primum genus.

Sed omnes cæremoniæ, & precationes, quibus in Baptiſmi adminiſtratione Eccleſia utitur, ad tria capita redigendæ ſunt, ut in iis explicandis certus ordo a Paſtoribus obſervari poſſit, & quæ tradita ab illis fuerint, auditorum memoria facilius retineantur. Ac primum

Sui meminit Amb. l. 1. de ſacra. c. 1. & de iis, qui myſt. init. c. 1 & de conſecr. diſ. 4. c. poſtea

vim eſſe, ut menti ad cœleſtem veritatem perſpiciendam lumen afferat.

69. ***Quid doceat abrenunciatio illa Satanæ facta ab illo, qui baptizandus offertur.***

Quæ ſit vis abrenunciationis.

Greg. Naz. ora 40 Am. l. 1. de Sacramentis c. 2.

His peractis, ad Baptiſmi fontem veniunt, ibique aliæ cæremoniæ, & ritus adhibentur, ex quibus Chriſtianæ religionis ſummam licet cognoſcere. Sacerdos enim ter conceptis verbis eum, qui baptizandus eſt, interrogat, *Abrenuncias Satanæ, & omnibus operibus ejus, & omnibus pompis ejus?* At ille, aut ejus nomine Patrinus, ad ſingulas interrogationes reſpondet, *Abrenuncio.* Igitur qui Chriſto nomen daturus eſt, hoc primum ſancte, & religioſe polliceri debet, ſe Diabolum, & mundum deſerere, ac nullum unquam tempus fore, in quo utrumque veluti hoſtem teterrimum non deteſtetur.

70. ***Quomodo baptizandus fidei ſuæ profeſſionem faciat.***

Quomodo baptizandus fidem ſuam profiteri debeat.

Au. l. 7. Cõf. c. 10.

Deinde ad ipſum Baptiſmi fontem conſiſtens, interrogatur a ſacerdote hoc modo, *Credis in Deum Patrem omnipotentem?* Cui ille reſpondet, *Credo.* Atque ita deinceps de reliquis ſymboli articulis rogatus fidem ſuam ſolemni religione profitetur. Quibus ſane duabus ſponſionibus omnem Chriſtianæ legis vim, & diſciplinam contineri perſpicuum eſt.

71. ***Cur ab eo, qui aqua ſalutari proxime tingendus eſt, petatur, num baptizari velit.***

Sed cum jam Baptiſmum adminiſtrare oportet, quærit ſacerdos ab eo, qui baptizandus eſt, num baptizari velit: quo quidem per ſe, vel ejus nomine, ſi infans ſit, Patrino annuente, ſtatim in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti ſalutari aqua eum abluit. Quemadmodum enim *a* homo ſua voluntate ſerpenti obediens, merito damnatus eſt: ita Dominus neminem ad ſuorum numerum, niſi voluntarium militem adſcribi voluit, ut divinis juſſis ſponte obtemperans, æternam ſalutem conſequeretur.

a Geneſ. 3. 6. nemo ſalvatur invitus.

72. ***Quam ob rem baptizati caput mox Chriſmate inungatur.***

Unctionis poſt Baptiſmum meminiꝛ... Dionyſ.

Jam poſtquam Baptiſmus abſolutus eſt, ſacerdos ſummum baptizati verticem Chriſmate perungit, ut inte-

intelligat ſe ab eo die Chriſto capiti tanquam membrum conjunctum eſſe, atque ejus corpori inſitum, & ea re Chriſtianum a Chriſto, Chriſtum vero a Chriſmate appellari. Quid vero Chriſma ſignificet, ex iis ſatis intelligi, quæ tunc ſacerdos orat, Divus Ambroſius teſtatur.

Diony. Areo. Eccl. Hier. 2. & 3.
Gre. Naz. orat. 40 Baſil. lib. de Spiritu S. c. 37.
Amb. l. 1. de ſacram. c. 7.

73. *Quid deſignet veſtis candida, vel album ſudariolum, quod baptizato donatur.*

Induit poſtea ſacerdos baptizatum veſte alba, dicens, *accipe veſtem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut habeas vitam æternam*: infantibus vero, qui veſtitu non utuntur, iiſdem verbis album ſudariolum datur. Quo ſymbolo ſancti Patres ſignificari docent tum reſurrectionis gloriam, ad quam per Baptiſmum renaſcimur, tum nitorem & pulchritudinem, qua dilutis peccatorum maculis anima in Baptiſmo ornatur, tum innocentiam atque integritatem, quam in omni vita baptizatus ſervare debet.

Veſtis candida in Baptiſ. dari ſolita meminit Dio. ubi ſupra, Amb. de iis qui myſt. init. c. 7. & alii.

74. *Quæ ſit ratio ardentis Cerei, qui a baptizato tenetur.*

Et deinde cereus ardens in manum traditur, qui oſtendit, fidem charitate inflammatam, quam in Baptiſmo accepit, bonorum operum ſtudio alendam, atque augendam eſſe.

Lucernarum ardentium, quæ dabantur in manibus baptizatorum, meminit Greg. Naz. ora. 40. in Sanctum Baptiſma.

75. *Quare, ac cujuſmodi nomen baptizato ſit imponendum.*

Ad extremum vero nomen baptizato imponitur: quod quidem ab aliquo ſumendum eſt, qui propter excellentem animi pietatem, & religionem in Sanctorum numerum relatus eſt. Ita enim facile fiet, ut quivis nominis ſimilitudine ad ſanctitatis, & virtutis imitationem excitetur; ac præterea, quem imitari ſtudeat, eum quoque precetur, & ſperet ſibi advocatum tum ad ſalutem animi, tum corporis defendendam, venturum eſſe. Quare reprehendendi ſunt, qui Gentilium nomina, & eorum præcipue, qui ſceleratiſſimi fuerunt, tam diligenter conſectantur, & pueris imponunt, cum ex eo intelligi poſſit, quanti Chriſtianæ pietatis ſtudium faciendum exiſtiment, qui impiorum hominum memoria

Nomen datur baptizandis, quo ſignificatur, eos per abrenuntiationem prioris poſſeſſoris nomen dare Chriſto, ut in illius dominium tranſeant.
Amb. l. 1. de Sacr. c. 2.
Gentilium nominibus abſtinendum

moria tantopere delectari videntur, ut velint fidelium aures hujuſmodi profanis nominibus undique circumſonare.

76. Summa eorum, quæ de Baptiſmi myſteriis ſunt tradita.

Hæc de Baptiſmi Sacramento ſi a Paſtoribus explanata fuerint, nihil eorum fere prætermiſſum eſſe videbitur, quæ ad hanc cognitionem maxime pertinere exiſtimanda ſunt. Demonſtratum eſt enim, quid ipſum Baptiſmi nomen ſignificet, quæ ſit ejus natura & ſubſtantia, tum ex quibus partibus conſtet. Dictum eſt, a quo inſtitutus fuerit, qui miniſtri ad conficiendum Sacramentum neceſſarii ſint, quoſve tanquam pædagogos ad ſuſtentandam baptizati imbecillitatem adhibere oporteat. Traditum eſt etiam, quibus, & quemadmodum animo affectis Baptiſmus adminiſtrari debeat, quæ ſit ejus virtus, & efficientia. Poſtremo qui ritus, & cæremoniæ ſerventur, quantum propoſita ratio poſtulabat, ſatis copioſe explicatum eſt. Quæ omnia ob eam præcipue cauſam docenda eſſe Paſtores meminerint, ut fideles in hac cura, & cogitatione perpetuo verſentur, ut in iis, quæ adeo ſancte, & religioſe ſpoponderunt, cum Baptiſmo initiati ſunt, fidem ſervent, atque eam vitam inſtituant, quæ ſanctiſſimæ Chriſtiani nominis profeſſioni reſpondeat.

DE

DE
CONFIRMATIONIS SACRAMENTO.
CAPUT III.

I. *Cur hodie quam maxime Confirmationis virtus ſit explicanda.*

Quantus Sacramenti Confirmationis contemptus irrepſerit.

SI in Confirmationis Sacramento explicando Paſtorum diligentia unquam requirenda fuit, nunc certe opus eſt, illud quam maxime illuſtrare, cum in Sancta Dei Eccleſia hoc Sacramentum a multis omnino prætermittatur, pauciſſimi vero ſint, qui divinæ gratiæ fructum, quem deberent, ex eo capere ſtudeant. Quare fideles ita de *hujus Sacramenti* natura, vi, dignitate, tum in

Hæc Sacramentum eſt polyonymum apud veteres, ſed Confirmatio ab Eccl. dicitur ob verba Chriſti Luc. 24. 49. c. 3. 18. Act. 1. ſicque vocatum eſt a Co. Aur. c. 3. & Flor. & aliis.

die Pentecoſtes, quo præcipue die adminiſtrari ſolet, tum aliis etiam diebus, cum id Paſtores commode fieri poſſe judicaverint, docendi erunt, ut intelligant, non ſolum negligendum non eſſe, ſed ſumma cum pietate & religione ſuſcipiendum; ne ipſorum culpa, maximeque malo eveniat, ut fruſtra in eos divinum hoc beneficium collatum eſſe videatur.

2. Quare Eccleſia hoc Sacramentum Confirmationem vocarit.

Sed ut a nomine initium ſumatur, Confirmationem ab Eccleſia hoc Sacramentum idcirco vocari docendum eſt; quoniam qui baptizatus eſt, cum ab Epiſcopo ſacro chriſmate ungitur, additis ſolemnibus illis verbis *Signo te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, niſi aliud Sacramenti efficientiam impediat, novæ virtutis robore firmior, atque adeo perfectus Chriſti miles eſſe incipit.

Confirmationem vere eſſe Sacramentum ex traditione Pontificum oſtenditur. Melc. in Ep. ad Epiſc. Hiſ. c. 2. & habetur de conſ. d. 5. c. Spiritus.

3. Confirmatio verum eſt novæ legis Sacramentum.

In Confirmatione autem veram, & propriam Sacramenti rationem Catholica Eccleſia ſemper agnovit: quod & Melchiades Pontifex, & plures etiam alii ſanctiſſimi, & vetuſtiſſimi Pontifices aperte declarant. Ac Sanctus Clemens ejus veritatis doctrinam graviori ſententia comprobare non potuit. Inquit enim: *Omnibus feſtinandum eſt ſine mora renaſci Deo, & demum ab Epiſcopo conſignari, id eſt, ſeptiformem gratiam Spiritus ſancti percipere, cum alioqui perfectus Chriſtianus nequaquam eſſe poſſit is, qui injuria, & voluntate, non autem neceſſitate compulſus, hoc Sacramentum prætermiſerit, ut a beato Petro accepimus, & cæteri Apoſtoli præcipiente Domino docuerunt.* Hanc vero eandem fidem doctrina ſua confirmarunt, qui eodem ſpiritu pleni pro Chriſto ſanguinem profuderunt, *a* Urbanus, *b* Fabianus, *c* Euſebius, Romani Pontifices, quemadmodum ex eorum decretis licet perſpicere.

S. Clemens Pap. ep. 4. ad Julian. & Jul. Epiſc.
a Urban. in epiſt. 1 ad omnes Chriſtianos, c. 7. & habetur de conſ. d. 5. c. Omnes fideles.
b Fabian. in ep. 2. ad omnes Or. c. 1.
c Euſ. in ep. 3. ad Ep. Tuſ. & Camp. & habetur de conſ. d. 5. c. Manu.

4. Sacri Doctores, qui hujus Sacramenti meminerunt.

Accedit præterea Sanctorum Patrum conſentiens auctoritas; inter quos *d* Dionyſius Areopagita Athenarum Epiſcopus, cum doceret, qua ratione hoc ſacrum unguentum conficere, eoque uti oporteret, *Ita*, inquit, *ba-*

d Dion. de Ecc. Hier. 2. 6. 2.

Baptizatum Sacerdotes induunt veſte congrua munditia, ut ad Pontificem ducant: ille vero ſacro, atque prorſus divino unguento baptizatum ſignans, ſacratiſſimo communionis participem facit. a Euſebius quoque Cæſarienſis tantum huic Sacramento tribuit, ut dicere non dubitarit, *Novatum hæreticum Spiritum ſanctum promereri non potuiſſe, quia, cum baptizatus eſſet, in gravi ægritudine ſignaculo Chriſmatis non eſt ſignatus.* Sed clariſſima habemus hujus rei teſtimonia tum a Divo Ambroſio in eo libro, quem de iis, qui initiantur, inſcripſit, tum a Divo *b* Auguſtino in libris, quos adverſus Petiliani Donatiſtæ epiſtolas edidit: quorum uterque adeo de hujus Sacramenti veritate nihil dubitari poſſe exiſtimavit, ut eam Scripturæ etiam locis doceat, ac confirmet. Quare alter quidem verba illa Apoſtoli, *c Nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis*, alter vero, quod in Pſalmis legitur, *d Sicut unguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron*, tum illud ejuſdem Apoſtoli, *e Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*, ad Confirmationis Sacramentum referri teſtatus eſt.

a Euſeb. l. 6. Hiſt. Eccl. c. 44. hoc habetur ex Ep. Cornelii Romani. D. Am. in l. de iis, qui myſt. init. c. 7. & l. 1. de Spiritu San. cap 6

b D. Aug. l. 3. cont. litt. Petil. c. 164. & l. 15. de Trin. c. 26.

Confirmatio verbi Dei auctoritate confirmatur.

b Epheſ. 4. 30.

d Pſ. 132. 2.

e Rom. 5. 5.

Conc. Flor. in decr. de Sac.

5. *Quæ ſit Confirmationis, & Baptiſmi differentia.*

Quamvis autem a Melchiade dictum ſit, Baptiſmum Confirmationi maxime conjunctum eſſe, non idem tamen Sacramentum, ſed ab altero longe disjunctum exiſtimandum eſt. Conſtat enim varietatem gratiæ, quam ſingula Sacramenta tribuunt, & rei ſenſibus ſubjectæ, quæ ipſam gratiam ſignificat, efficere, ut varia quoque & diverſa Sacramenta ſint. Cum igitur Baptiſmi gratia homines in novam vitam gignantur. Confirmationis autem Sacramento, qui jam geniti ſunt, viri evadant, *f* evacuatis, quæ erant parvuli; ſatis intelligitur, quantum in naturali vita generatio ab incremento diſtat, tantumdem inter ſe differre Baptiſmum, qui regenerandi vim habet, & Confirmationem, cujus virtute fideles augeſcunt, & perfectum robur aſſumunt.

Unde diſtinctio Sacramentorũ ſit petenda.

D. Th. in 3. p. q. 71. ar. 1.

f 1. Cor. 13. 11.

Præterea, quoniam novum, atque diſtinctum Sacramenti genus conſtituendum eſt, ubi animus in novam ali-

Alia ratio differentiæ.

die Pentecoſtes, quo præcipue die adminiſtrari ſolet, tum aliis etiam diebus, cum id Paſtores commode fieri poſſe judicaverint, docendi erunt, ut intelligant, non ſolum negligendum non eſſe, ſed ſumma cum pietate & religione ſuſcipiendum; ne ipſorum culpa, maximoque malo eveniat, ut fruſtra in eos divinum hoc beneficium collatum eſſe videatur.

Hoc Sacramentum eſt polyonymum apud veteres, ſed Confirmatio ab Eccl. dicitur ob verba Chriſti Luc. 24. 49. c. 3. 18. Act. 1. ſicque vocatum eſt a Co. Aur. c. 3. & Flor. & aliis.

2. *Quare Eccleſia hoc Sacramentum Confirmationem vocarit.*

Confirmationem vere eſſe Sacramentum ex traditione Pontificum oſtenditur. Melc. in Ep. ad Epiſc. Hiſ. c. 2. & habetur de conſ. d. 5. c. Spiritus.

Sed ut a nomine initium ſumatur, Confirmationem ab Eccleſia hoc Sacramentum idcirco vocari docendum eſt, quoniam qui baptizatus eſt, cum ab Epiſcopo ſacro chriſmate ungitur, additis ſolemnibus illis verbis *Signo te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, niſi aliud Sacramenti efficientiam impediat, novæ virtutis robore firmior, atque adeo perfectus Chriſti miles eſſe incipit.

3. *Confirmatio verum eſt novæ legis Sacramentum.*

S. Clemens Pap. ep. 4. ad Julian. & Jul. Epiſc.

a Urban. in epiſt. 1 ad omnes Chriſtianos, c. 7. & habetur de conſ d. 5. c. Omnes fideles

b Fabian. in ep. 2. ad omnes Or. c. 1.

c Euſ. in ep. 3. ad Ep. Tuſ. & Camp. & habetur de conſ. d. 5. c. Manu.

In Confirmatione autem veram, & propriam Sacramenti rationem Catholica Eccleſia ſemper agnovit: quod & Melchiades Pontifex, & plures etiam alii ſanctiſſimi, & vetuſtiſſimi Pontifices aperte declarant. Ac Sanctus Clemens ejus veritatis doctrinam graviori ſententia comprobare non potuit. Inquit enim: *Omnibus feſtinandum eſt ſine mora renaſci Deo, & demum ab Epiſcopo conſignari, id eſt, ſeptiformem gratiam Spiritus ſancti percipere, cum alioqui perfectus Chriſtianus nequaquam eſſe poſſit is, qui injuria, & voluntate, non autem neceſſitate compulſus, hoc Sacramentum prætermiſerit, ut a beato Petro accepimus, & ceteri Apoſtoli præcipiente Domino docuerunt.* Hanc vero eandem fidem doctrina ſua confirmarunt, qui eodem ſpiritu pleni pro Chriſto ſanguinem profuderunt, *a* Urbanus, *b* Fabianus, *c* Euſebius, Romani Pontifices, quemadmodum ex eorum decretis licet perſpicere.

4. *Sacri Doctores, qui hujus Sacramenti meminerunt.*

d Dion. de Eccl. Hier. 2. 6. 2.

Accedit præterea Sanctorum Patrum conſentiens auctoritas; inter quos *d* Dionyſius Areopagita Athenarum Epiſcopus, cum doceret, qua ratione hoc ſacrum unguentum conficere, eoque uti oporteret, *Ita*, inquit,

Baptizatum Sacerdotes induunt veſte congrua munditia, ut ad Pontificem ducant: ille vero ſacro, atque prorſus divino unguento baptizatum ſignans, ſacratiſſimo communionis participem facit. a Euſebius quoque Cæſarienſis tantum huic Sacramento tribuit, ut dicere non dubitarit, *Novatum hæreticum Spiritum ſanctum promereri non potuiſſe, quia, cum baptizatus eſſet, in gravi ægritudine ſignaculo Chriſmatis non eſt ſignatus.* Sed clariſſima habemus hujus rei teſtimonia tum a Divo Ambroſio in eo libro, quem de iis, qui initiantur, inſcripſit, tum a Divo *b* Auguſtino in libris, quos adverſus Petiliani Donatiſtæ epiſtolas edidit: quorum uterque adeo de hujus Sacramenti veritate nihil dubitari poſſe exiſtimavit, ut eam Scripturæ etiam locis doceat, ac confirmet. Quare alter quidem verba illa Apoſtoli, *c* *Nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis*, alter vero, quod in Pſalmis legitur, *d* *Sicut unguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron*, tum illud ejuſdem Apoſtoli, *e* *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*, ad Confirmationis Sacramentum referri teſtatus eſt.

5. *Quæ ſit Confirmationis, & Baptiſmi differentia.*

Quamvis autem a Melchiade dictum ſit, Baptiſmum Confirmationi maxime conjunctum eſſe, non idem tamen Sacramentum, ſed ab altero longe disjunctum exiſtimandum eſt. Conſtat enim varietatem gratiæ, quam ſingula Sacramenta tribuunt, & rei ſenſibus ſubjectæ, quæ ipſam gratiam ſignificat, efficere, ut varia quoque & diverſa Sacramenta ſint. Cum igitur Baptiſmi gratia homines in novam vitam gignantur, Confirmationis autem Sacramento, qui jam geniti ſunt, viri evadant, *f* evacuatis, quæ erant parvuli; ſatis intelligitur, quantum in naturali vita generatio ab incremento diſtat, tantumdem inter ſe differre Baptiſmum, qui regenerandi vim habet, & Confirmationem, cujus virtute fideles augeſcunt, & perfectum robur aſſumunt.

Præterea, quoniam novum, atque diſtinctum Sacramenti genus conſtituendum eſt, ubi animus in novam ali-

a Euſeb. l. 6. Hiſt. Eccl. c. 44. hoc habetur ex Ep. Cornelii Romani. D. Am. in l. de iis, qui myſt. init. c. 7. & l. 1. de Spiritu San. cap 6
b D. Aug. l. 3. cont. litt. Petil. c. 164. & l. 15. de Trin. c. 26.
Confirmatio verbi Dei auctoritate confirmatur.
c Epheſ. 4. 30.
d Pſ. 132. 2.
e Rom. 5. 5. Conc. Flor. in decr. de Sac.
Unde diſtinctio Sacramentorũ ſit petenda.
D. Th. in 3 p. q. 72. ar. 5.
f 1. Cor. 13. 11.
Alia ratio differentiæ.

Baptiſmi, & Confirmationis, qua ex D. Th. in 3. p. q. 72. ar. 9. colligitur.

aliquam difficultatem incurrit, facile perſpici poteſt; quemadmodum Baptiſmi gratia ad mentem fide informandam indigemus, ita etiam maxime conducere, fidelium animos alia gratia confirmari, ut nullo pœnarum, ſuppliciorum, mortis periculo, aut metu, a veræ fidei confeſſione deterreantur. Quod quidem cum ſacro Confirmationis Chriſmate efficiatur, ex eo aperte colligitur, hujus Sacramenti rationem a Baptiſmo diverſam eſſe. Quare Melchiades Pontifex utriuſque diſcrimen accurata oratione perſequitur, ita ſcribens, *In baptiſmate homo ad militiam recipitur, & in Confirmatione coarmatur ad pugnam: in fonte baptiſmatis Spiritus ſanctus plenitudinem tribuit ad innocentiam, Confirmatione autem perfectionem ad gratiam miniſtrat: in baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt baptiſmum ad pugnam confirmamur: in baptiſmo abluimur, poſt baptiſmum roboramur: regeneratio per ſe ſalvat in pace baptiſmum recipientes, Confirmatio armat, atque inſtruit ad agones.* Verum hæc jam non ſolum ab aliis Conciliis tradita, ſed præcipue a ſacra Synodo Tridentina decreta ſunt; ut jam de iis non ſolum aliter ſentire, ſed ne dubitare quidem ullo modo liceat.

S. Melch. Pon. in epiſt. ad Epi. Hiſp. cujus verba hab. de conſ. diſt. 5. c. Spiritus Sanctus.

Conc. Laodicea. 48. Meld. c. 6. Florent. & Conſt. Syn. Trid. ſeſſ. 7 de Confirmat.

Chriſtus Confirmationis auctor. D. Tho. in 3. p. q. 72. S. Fab. Pap. in init. epiſt. 2. quæ eſt ad Ep. Orient.

6. Quis Sacramenti Confirmationis ſit auctor.

Quoniam vero ſupra demonſtratum eſt, quam neceſſarium eſſet communiter de omnibus Sacramentis docere, a quonam ortum habuerint, idem etiam de Confirmatione tradere oportet, ut fideles hujus Sacramenti ſanctitate magis afficiantur. Igitur a Paſtoribus explicandum eſt, Chriſtum Dominum non ſolum ejus auctorem fuiſſe, ſed, Sancto Fabiano Pontifice Romano teſte, Chriſmatis ritum, & verba, quibus in ejus adminiſtratione Catholica Eccleſia utitur, præcepiſſe. Quod quidem iis facile probari poterit, qui Confirmationem Sacramentum eſſe confitentur, cum ſacra omnia myſteria humanæ naturæ vires ſuperent, nec ab alio, quam a Deo, poſſint inſtitui. Jam vero quæ ſint ejus partes, ac primum quidem de materia dicendum eſt.

Omnia Sacramenta a Chriſto ſunt inſtituta. D. Th. in 3. p. q. 64. ar. 2. Amb. l. 4. de Sacr. c. 4.

De materia Confirmatio. Aug. in Pſ. 44. & l. 13 de

7. Quæ ſit ſacri hujus myſterii materia.

Hæc autem Chriſma appellatur: quo nomine a Græcis accepto, etſi profani ſcriptores quodlibet unguenti

genus ſignificant, illud tamen, qui res divinas tradunt, communi loquendi conſuetudine ad illud tantummodo unguentum accommodarunt, quod ex oleo, & balſamo ſolemni Epiſcopi conſecratione conficitur. Quare duæ res corporeæ permixtæ Confirmationis materiam præbent: quæ quidem diverſarum rerum compoſitio, quemadmodum multiplicem Spiritus ſancti gratiam, quæ confirmatis tribuitur, declarat, ita etiam ipſius Sacramenti excellentiam ſatis oſtendit. Quod autem ea ſit hujus Sacramenti materia, cum ſancta Eccleſia, & Concilia perpetuo docuerunt, tum a ſancto Dionyſio, & compluribus aliis graviſſimis Patribus traditum eſt: in primiſque a Fabiano Pontifice, qui Apoſtolos Chriſmatis confectionem a Domino accepiſſe, nobiſque reliquiſſe teſtatus eſt.

Trid. ſ. 26. *Quid ſit Chriſma apud ſacros auctores.* *Vide D. Th. in 3. p. q. 72. art. 2. Greg. in 1. c. Cant. Conc. Laod. c. 48. & Carth. III. c. 36. & II. c. 3. & Dion. de Eccl. Hier. c. 2. & 4. San. Fab. Papa in 1. Ep. ad Epiſ. Orient. & citatur de conſ. d. 3. c. lit. veſtris.*

8. *Quid oleum in materiam Confirmationis ſignificet.*

Neque vero ulla alia materia, quam Chriſmatis, aptior videri poterat ad illud declarandum, quod hoc Sacramento efficitur. Oleum enim, quod pingue ſit, & natura ſua manet, ac difluat, gratiæ plenitudinem exprimit, quæ per Spiritum Sanctum a Chriſto capite in alios redundat, atque effunditur, *ſicut unguentum* a *quod deſcendit in barbam Aaron, uſque in oram veſtimenti ejus;* b *Unxit enim eum Deus oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis:* c *& de plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia.*

Significatio Chriſmatis *Olei ſignificatio ex Ambr. ſuper Pſ. 118. ſerm. 14. & l. 1. de Spiritu S. cap. 3.* a *Pſ. 132. 2.* b *Pſ. 44. 8.* c *Joan. 1. 16.*

9. *Quid balſamum oleo admixtum hic admoneat.*

Balſamum vero, cujus d odoratus jucundiſſimus eſt, quid aliud ſignificat, quam fideles, cum Sacramento Confirmationis perficiuntur, eam virtutum omnium ſuavitatem effundere, ut illud Apoſtoli queant dicere, e *Chriſti bonus odor ſumus Deo?* Habet præterea balſamum eam vim, ut, quicquid eo circumlitum fuerit, putreſcere non ſinat: quod quidem ad hujus Sacramenti virtutem ſignificandam valde accommodatum videtur; cum plane conſtet, fidelium animos cœleſti gratia, quæ in Confirmatione tribuitur, præparatos, facile a ſcelerum contagione defendi poſſe.

Significatio balſami. d *Eccl. 24. 20.* e *2. Cor. 2. 15.*

10. *Cur neceſſe ſit Chriſma ab Epiſcopo conſecrari.*

Conſecratur autem Chriſma ſolemnibus cæremoniis

Quando Chriſtus confectionem Chriſmatis docuerit. S. Fabianus P. in epiſt. cit. D. Th. in 3. p. q. 72. ar. 4.

ab Epiſcopo. Ita enim Salvatorem noſtrum docuiſſe in extrema Cœna, cum Chriſmatis conficiendi rationem Apoſtolis commendaret, Fabianus Pontifex ſanctitate, & martyrii gloria clariſſimus tradidit. Quanquam cur ita fieri debuerit, ratione etiam oſtendi poteſt. Etenim in pleriſque aliis Sacramentis Chriſtus ita eorum materiam inſtituit, ut ſanctitatem quoque illi tribuerit. Non enim ſolum aquam elementum Baptiſmi eſſe voluit, cum inquit, *a Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*, ſed, cum ipſe baptizatus eſt, effecit, ut ea deinceps vi ſanctificandi prædita eſſet. Quare dictum eſt a S. Chryſoſtomo: *Aqua baptiſmi purgare peccata credentium non poſſet, niſi tactu Dominici corporis ſanctificata fuiſset*. Quoniam igitur Dominus hanc Confirmationis materiam uſu ipſo, & tractatione non ſacravit, neceſſarium eſt, ut ſanctis, & religioſis precationibus conſecretur: neque ad alium ea confectio, niſi ad Epiſcopum pertinere poteſt, qui ejuſdem Sacramenti ordinarius miniſter inſtitutus eſt.

a Joan. 3. 5.

Chryſ. Hom. 4. in Matth. Refertur de conſ. d. 4. c. Nunquam.

11. *Quæ ſit hujus Sacramenti forma.*

Chriſtus non attactu corporis ſui, ſed verbis ſanctis materiam Confirmationis ſacrari voluit. Conc. Flor. in doct. de Sacr. D. Th. in 3. p q 72. art. 4. Sacramenti cujuſque forma qualis eſſe debeat.

Sed explicanda erit præterea altera pars, ex qua Sacramentum conſtituitur, forma ſcilicet, & verba, quæ ad ſacram unctionem adhibentur; monendique fideles, ut in hoc Sacramento ſuſcipiendo, tunc maxime, cum ea pronuntiari animadvertunt, ad pietatem, fidem, & religionem animos excitent, ne quid cœleſti gratiæ impedimento eſſe poſſit. His igitur verbis forma Confirmationis abſolvitur: *Signo te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Sed tamen ſi ad veritatem rationem quoque revocemus, idem facile probari poteſt. Etenim Sacramenti forma ea omnia continere debet, quæ ipſius Sacramenti naturam, & ſubſtantiam explicant.

12. *Hanc eſse perfectam hujus Sacramenti formam, quomodo confirmetur.*

Tria ſunt in Confirmatione obſervanda. D. Th ib.

Atqui maxime hæc tria in Confirmatione obſervanda ſunt, divina poteſtas, quæ ut principalis cauſa in Sacramento operatur; tum robur animi, & ſpiritus, quod per ſacram unctionem fidelibus ad ſalutem tribuitur;

deinde

deinde ſignum, quo notatur is, qui in certamen Chriſtianæ militiæ deſcenſurus eſt. Ac primum quidem verba illa *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, quæ extremo loco poſita ſunt; alterum ea *Confirmo te Chriſmate ſalutis*, quæ in medio ſunt; tertium, quæ in principio formæ locantur, *Signo te ſigno Crucis*, ſatis declarant. Quamquam, ſi etiam ratione aliqua probari non poſſit, hanc eſſe hujus Sacramenti veram, & abſolutam formam, Eccleſiæ Catholicæ auctoritas, cujus magiſterio ita ſemper edocti ſuimus, non patitur, nos ea de re quicquam dubitare.

Confirmationis forma ex auctoritate Eccleſiæ retinenda.

13. *Quis ſit proprius Sacramenti Confirmationis miniſter.*

De miniſtro Confirmationis.

Docere etiam Paſtores debent, quibus potiſſimum hujus Sacramenti adminiſtratio commiſſa ſit. Nam cum multi ſint, *a* ut eſt apud Prophetam, qui currant, neque tamen mittantur, neceſſe eſt, qui veri, & legitimi ejus miniſtri ſint, tradere, ut fidelis populus Confirmationis Sacramentum, & gratiam conſequi poſſit. Solum itaque Epiſcopum hujus Sacramenti conficiendi ordinariam poteſtatem habere, ſacræ litteræ oſtendunt. Nam in Actis Apoſtolorum legimus, *b* eum Samaria verbum Dei accepiſſet, Petrum, & Joannem ad eos miſſos eſſe, *qui oraverunt pro ipſis, ut acciperent Spiritum ſanctum: nondum enim in quenquam illorum venerat, ſed baptizati tantum erant.* Quo in loco licet videre, cum, qui baptizaverat, quod tantum eſſe Diaconus, Confirmandi poteſtatem nullam habuiſſe, ſed munus illud perfectioribus miniſtris, hoc eſt, Apoſtolis, reſervatum eſſe. Quin etiam *c* ubicunque ſacræ Scripturæ hujus Sacramenti mentionem faciunt, idem obſervari poteſt.

a *Hier. 23. 21. Epiſcopi ſoli ſunt miniſtri Confirmationis. Seſ. 7. Concil. Trid. de Confirmatione c. 3. & ſeſ. 23. & de Sac Ord. c. 4. & can. 7.*

b *Act. 14. 15. 16. 17.*

c *Act. 19.*

14. *Idem etiam Pontificum Maximorum decretis oſtenditur.*

Neque ad eam rem demonſtrandam deſunt ſanctorum Patrum, atque Pontificum, *d* Urbani, *e* Euſebii, *f* Damaſi, *g* Innocentii, *h* Leonis clariſſima teſtimonia, quemadmodum ex eorum decretis perſpicuum eſt. Divus quoque *i* Auguſtinus graviter queritur de corrupta Ægyptiorum, & Alexandrinorum conſuetudine, quorum

d *In fine Ep. ad omnes Chriſtianos*

e *Ep. 2. ad Epiſc. Thuſcia, & Campania*

f *Circa medium Ep. 4. ad Proſp. & cat.*

pugnandum eſſet; ad quod ſane pugnæ genus pueros, qui adhuc uſu rationis carent, nemo aptos judicarit.

19. *Quopacto, qui jam ætate ſunt provectiores, ſe ad hoc Sacramentum præparare debeant.*

Confirmandos peccatorum commiſſorum pœniteat. ex D. Th. in 3. p. q. 72. ar. 7. ad ſecundum, & confirmatur ex c. Ut jejuni de conſ. diſt. 5. Conc. Aurel. cap. 3.

Ex his igitur efficitur, ut, qui adulta jam ætate confirmandi ſunt, ſiquidem hujus Sacramenti gratiam, & dona conſequi cupiant, eos non ſolum fidem, & pietatem afferre, ſed graviora etiam peccata, quæ admiſerunt, ex animo dolere oporteat. Qua in re elaborandum eſt, ut peccata etiam prius confiteantur, & Paſtorum cohortatione ad jejunia, & alia pietatis opera ſuſcipienda incitentur, admoneanturque laudabilem illam antiquæ Eccleſiæ conſuetudinem renovandam eſſe, ut non niſi jejuni hoc Sacramentum ſuſciperent: quod quidem fidelibus facile perſuaderi poſſe exiſtimandum eſt, ſi hujus Sacramenti dona, admirabileſque effectus intellexerint.

20. *Quot ſint Confirmationis effectus.*

De Confirmationis effectibus vide D. Th. in 3. p. q. 71. a 7. Conc. Flo. in doctrina de ſacram.

Eſſe in gratia, & manere in peccato repugnant.

Clem. Ep. 4. ad Julium & Melchiades Pap. in Ep. ad Epiſcop. Hiſpa.

a 1. Pet. 2. 2.

Itaque Paſtores docebunt, Confirmationem hoc cum cæteris Sacramentis commune habere, ut, niſi impedimentum aliquod ex parte ejus, qui recipit, inferatur, novam gratiam tribuat. Etenim hæc ſacra, & myſtica ſigna ejuſmodi eſſe demonſtratum eſt, quæ gratiam declarant, atque efficiunt. Ex quo ſequitur, ut peccata etiam condonet, ac remittat; quoniam gratiam ſimul cum peccato ne fingere quidem nobis licet. Sed præter hæc, quæ cum aliis communia cenſenda ſunt, primum quidem illud proprie Confirmationi tribuitur, quod Baptiſmi gratiam perficit.. Qui enim per Baptiſmum Chriſtiani effecti ſunt, a quaſi infantes modo geniti teneritatem adhuc, & mollitiem quandam habent, ac deinde Chriſmatis Sacramento adverſus omnes Carnis, Mundi, & Diaboli impetus robuſtiores fiunt; & eorum animus in fide omnino confirmatur ad confitendum, & glorificandum nomen Domini noſtri Jeſu Chriſti; ex quo etiam nomen ipſum inventum eſſe nemo dubitarit.

21. *Confirmationis nomen unde ductum ſit.*

Ratio nominis initio hujus capitis propoſita hic illuſtratur.

Neque enim, ut quidam non minus imperite, quam impie finxerunt, Confirmationis vocabulum ab eo dedu-

titur, quod olim qui infantes baptizati erant, cum jam adulti eſſent, ad Epiſcopum adducebantur, ut fidem Chriſtianam, quam in Baptiſmo ſuſceperant, confirmarent; ita ut Confirmatio nihil a Catecheſi differre videatur; cujus conſuetudinis nullum probatum teſtimonium afferri poteſt: ſed ab eo nomen rei impoſitum eſt, quod hujus Sacramenti virtute Deus in nobis *a* id confirmat, quod Baptiſmo operari cœpit; noſque ad Chriſtianæ ſoliditatis perfectionem adducit. Nec vero confirmat ſolum, ſed auget etiam: de quo Melchiades ita teſtatur, *Spiritus ſanctus, qui ſuper aquas baptiſmi ſalutifero deſcendit illapſu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præſtat ad gratiam.* Deinde non auget modo, ſed admirabili quadam ratione auget. Hoc autem pulcherrime indumenti translatione Scriptura ſignificavit, & expreſſit. Inquit enim Dominus Salvator, cum de hoc Sacramento loqueretur: *b Sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.*

Conc. Trid. ſeſ. 7. c. 1. de Confir.

a Pſ. 67. 29.

Melchiades loco ſup. citato, & habetur de conſe. diſt. 5. c. Spiritus, & Euſebius Emiſſen. in Hom. in die Pentecoſtes.

b Luc. 24. 49.

22. *Virtus Confirmationis ex his, quæ Apoſtolis evenerunt, declaranda.*

Quod ſi Paſtores voluerint divinam hujus Sacramenti efficientiam oſtendere, (hoc vero ad commovendos fidelium animos maximam vim habiturum eſſe dubitari non poteſt) ſatis erit, quid ipſis Apoſtolis evenerit, explicare. Illi enim ante paſſionem, vel ſub ipſam paſſionis horam adeo infirmi, & remiſſi fuerunt, *c* ut, cum Dominus comprehenſus eſt, ſtatim ſe in fugam conjecerint: Petrus vero, *d* qui Eccleſiæ petra, & fundamentum deſignatus erat, *e* & ſummam conſtantiam, excelſique animi magnitudinem præſetulerat, *f* unius mulierculæ voce perterritus, ſe Jeſu Chriſti diſcipulum eſſe non ſemel, aut iterum, ſed tertio negaverit: ac poſt reſurrectionem omnes *g* propter metum Judæorum incluſi domi ſe continuerint. At vero in die Pentecoſtes tanta Spiritus ſancti virtute omnes repleti ſunt, ut, *h* dum Evangelium, quod eis commiſſum erat, non ſolum in Judæorum regione, ſed in univerſo orbe audacter, & libere diſſeminarent, nihil ſibi felicius accidere poſſe exiſtimaverint, quam *i* quod digni haberentur

c Mat. 26. 56.

d Mat. 16. 18.

e Mat. 26. 50.

f Joa. 18. 23.

g Joa. 20. 19.

h Act. 2. 14. 1. 5. & 4. 13.

i Act. 5. 41.

tur

tur, qui pro Chriſti nomine contumeliam, vincula, tormenta, Cruces perferrent.

23. Confirmatio Characterem imprimit, & iterari non poteſt.

Confirmationis character. *a Ephe. 1. 13.* *b Conc. Tarrac. c. 10 & habetur de conſ. diſt. 5. c. Dictum eſt. Gregorius III. Ep. 4. & habetur ibid. c. De homine. D. Th. in 3. p. q. 72. art. 5. de ritibus Confirmationis.*

Habet præterea Confirmatio eam vim, *a* ut characterem imprimat; quo fit, *b* ut nulla unquam ratione iterari poſſit: quod etiam in Baptiſmo ſupra obſervatum eſt; ac de Sacramento Ordinis quoque ſuo loco planius exponetur. Hæc igitur ſi a Paſtoribus ſæpe, & accurate explicata erunt, vix fieri poterit, quin fideles, cognita hujus Sacramenti dignitate, atque utilitate, illud ſumma cum diligentia ſancte, & religioſe ſuſcipere ſtudeant. Reſtat nunc, ut aliqua etiam de ritibus, & cæremoniis, quibus in hoc Sacramento adminiſtrando Catholica Eccleſia utitur, breviter perſtringantur: quæ explicatio quanto uſui futura ſit, Paſtores intelligent, ſi, quæ antea dicta ſunt, cum hic locus tractaretur, repetere voluerint.

24. Quare eorum, qui confirmantur, frons ad modum crucis inungatur.

Frons quare ungatur. De conſec. diſt. 5. c. Noviſſime. Aug. in Pſ. 141. Alec. de Ales 4. p. qu. 18. memb. 6.

D. Th. in 3. p. q. 72. art. 9.

Qui igitur confirmantur, ſacro Chriſmate in fronte unguntur. Nam hoc Sacramento Spiritus ſanctus in animos fidelium ſe ſe infundit, in eiſque robur, & fortitudinem auget, ut in ſpirituali certamine viriliter pugnare, & nequiſſimis hoſtibus reſiſtere queant. Quocirca declaratur, eos nullo metu, aut verecundia, quarum affectionum ſigna maxime in fronte ſolent apparere, a libera Chriſtiani nominis confeſſione abſterrendos eſſe. Præterea nota illa, qua Chriſtianus a cæteris veluti miles inſignibus quibuſdam ab aliis diſtinguitur, in illuſtriori corporis parte imprimenda erat.

25. Quo potiſſimum tempore hoc Sacramentum conferatur.

Pentecoſtes tempore præcipue adminiſtratur. *c Act. 1. 2. 3.*

Sed illud quoque ſolemni religione in Eccleſia Dei ſervatum eſt, ut in Pentecoſte præcipue hoc Sacramentum adminiſtraretur; quod hoc maxime die *c* Apoſtoli Spiritus ſancti virtute roborati, & confirmati ſint, cujus divini facti recordatione fideles admonerentur, *quæ* quantaque myſteria in ſacra unctione cogitanda eſſent.

26. Cur

26. Cur Epiſcopus alapam infligat, & pacem confirmato imprecetur.

Deinde vero, qui jam unctus, & confirmatus eſt, ut meminerit ſe tanquam fortem athletam paratum eſſe oportere ad omnia adverſa invicto animo pro Chriſti nomine ferenda, manu leviter in maxilla ab Epiſcopo cæditur. Poſtremo autem pax ei datur, ut intelligat, ſe gratiæ cœleſtis plenitudinem, a & pacem, quæ exſuperat omnem ſenſum, conſecutum eſſe. Atque hæc ſumma eorum ſit, quæ de Chriſmatis Sacramento a Paſtoribus, non tam quidem nudis verbis, & oratione, quam inflammato quodam pietatis ſtudio explicanda ſunt, ut ea in animis intimiſque fidelium cogitationibus inſerere videantur.

Alapa quid ſignificet. *Matth. 5. Si quis te percuſſerit &c.* *Pacis imprecatio.* a *Phil. 4. 7.*

DE

dum eſt, tum quia vitam æternam, de qua ſcriptum eſt; *a Gratia Dei, vita æterna*, præſignificat, tum quia Chriſtum Dominum, *b* qui vera gratia, atque omnium chariſmatum fons eſt, in ſe continet. Nec vero minus apte gratiarum actionem interpretamur, *c* ſiquidem cum hanc puriſſimam hoſtiam immolamus, immenſas quotidie gratias pro univerſis in nos beneficiis Deo agimus, atque in primis pro ejus gratiæ tam excellenti bono, quam nobis hoc Sacramento tribuit. Sed id ipſum etiam nomen cum iis, quæ a Chriſto Domino geſta eſſe in hoc myſterio inſtituendo legimus, optime convenit. Etenim *d* Panem accipiens fregit, ac gratias egit. David quoque cum hujus myſterii magnitudinem contemplaretur, antequam carmen illud pronuntiaret *e Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors, & miſerator Dominus, eſcam dedit timentibus ſe*, gratiarum actionem præponendam exiſtimavit, cum inquit, *f Confeſſio, & magnificentia opus ejus.*

Chryſ. Hom. 24. in 1. ad Cor ſup. illud: Calix benedictionis D.Th in 3.p. q. 74. art. 4.
a *Rom. 6.13.*
b *Joan. 1.14. Amb. l. 5. de Sacram. c. 3. Magiſt. in 4. diſt. 8. lit. A.*
c *Orig. lib. 8. contr. Celſum.*
d *Matt. 26. 26. 27. Marc. 14.22. Luca 22 19. 1. Cor. 11.24.*
e *Pſ. 110. 4.*
f *Ibidem. 31*

4. *Quare hoc Sacramentum Communio, pacis, & charitatis Sacramentum nominetur.*

Conc. Nicæn. c. 14.

Communio cur nominetur.

Frequenter etiam nomine *ſacrificii* declaratur, de quo myſterio paulo poſt latius dicendum erit. Vocatur præterea *Communio*, quod verbum ex illo Apoſtoli loco ſumptum eſſe liquet, ubi ait: *g Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis, quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini eſt?* Nam, *h* ut Damaſcenus explanavit, *hoc Sacramentum Chriſto nos copulat, atque ejus carnis, & deitatis participes efficit, noſque inter nos in eodem Chriſto conciliat, ac conjungit, & veluti unum corpus coagmentat*. Ex quo factum eſt, *i* ut *Sacramentum etiam pacis, & charitatis* diceretur: ut intelligeremus, quam indigni ſint Chriſtiano nomine, qui inimicitias exercent; odiaque, diſſidia, & diſcordias, ut teterrimas fidelium peſtes, omnino exterminandas eſſe: cum præſertim quotidiano religionis noſtræ ſacrificio, nihil nos ſtudioſius ſervare, quam pacem, & charitatem profiteamur.

g *1. Cor. 10. 16.*
h *Dam. l. 4. orth. fid. c. 4.*
i *Aug. tract. 26. in Joan. ſeſ. 12. Conc. Trid de Euchariſtia. Conc. Nic c. 11. & Carth. 4. cap 77. & 78.*

5. *Qua ratione idem Sacramentum Viaticum, & cœna dicatur.*

Sed

Sed *Viaticum* etiam frequenter a ſacris ſcriptoribus appellatur, tum quia ſpiritualis cibus eſt, quo in hujus vitæ peregrinatione ſuſtentamur, tum quia viam nobis ad æternam gloriam, & felicitatem munit. Quare ex veteri Eccleſiæ Catholicæ inſtituto ſervari videmus, ut nemo fidelium ſine hoc Sacramento e vita excedat. Ac vetuſtiſſimi quidem Patres *a*, Apoſtolorum auctoritatem ſecuti, Cœnæ etiam nomine ſacram Euchariſtiam interdum vocarunt, quod in illo noviſſimæ cœnæ ſalutari myſterio a Chriſto Domino ſit inſtituta.

Exo. 12. 3. Reg. 19. Matth. 15. Marc. 8.

a Cœna a Cyp. hoc Sacramentum dicitur in l. de cœna Domini.

6. *Euchariſtia, cibo, aut potu ſumpto, confici, & ſumi non poteſt.*

Neque vero propterea a cibo, aut potione Euchariſtiam conficere, aut ſumere licet: quod ab Apoſtolis ſalutariter introducta conſuetudo, quemadmodum veteres ſcriptores memoriæ prodiderunt, perpetuo retenta, ac ſervata eſt, ut a jejunis tantum perciperetur.

7. *Euchariſtia veri nominis Sacramentum eſt.*

Sed explicata nominis ratione, docendum erit, hoc verum eſſe Sacramentum, atque unum ex illis ſeptem, quæ ſancta Eccleſia ſemper religioſe coluit, ac venerata eſt. Nam cum calicis Conſecratio fit, *myſterium* fidei appellatur. Præterea, ut infinita pene ſacrorum Scriptorum teſtimonia omittamus, qui hoc inter vera Sacramenta numerandum eſſe perpetuo cenſuerunt, ex ipſa ratione, & natura Sacramenti idem convincitur. Etenim in eo ſigna ſunt externa, & ſenſibus ſubjecta: habet deinde gratiæ ſignificationem, & efficientiam: præterea de Chriſti inſtitutione *b* neque Evangeliſtæ, neque *c* Apoſtoli dubitandi locum relinquunt. Quæ omnia cum in unum conveniant, ad Sacramenti veritatem confirmandam nullis aliis argumentis opus eſſe perſpicitur.

Seſ. 13. Conc. Tri. de Euch. cap. 3. Aug. l. 5. de Trin. c. 4. & l. 20. cont. Fauſt. c. 13. Amb. l. 1. offic. c. 18. l. 1. de Sac. c. 2. vide item D. Th. in 3 p. q. 73. a. 1.

b Matth. 26. 26. Luc. 22. 19. Marc. 14. 22.

c 1. Cor. 11. 24. 25.

8. *Multa eſſe in hoc Sacramento, quibus Sacramenti nomen conveniat.*

Sed illud Paſtoribus diligenter obſervandum eſt, multa in hoc myſterio eſſe, quibus aliquando Sacramenti nomen ſacri Scriptores tribuerunt. Interdum enim & Conſecratio, & Perceptio, frequenter vero & ipſum Domini *corpus*, & *ſanguis*, qui in Euchariſtia contine-

tur, Sacramentum vocari conſuevit. Ait enim D. Auguſtinus, Sacramentum hoc duobus conſtare, viſibili ſcilicet elementorum ſpecie, & inviſibili carne & ſanguine ipſius Domini noſtri Jeſu Chriſti. Atque ad eundem modum hoc Sacramentum adorandum eſſe, nimirum Corpus, & Sanguinem Domini intelligentes, affirmamus. Verum hæc omnia minus proprie dici Sacramenta, perſpicuum eſt. Ipſæ autem panis, & vini ſpecies veram, & abſolutam hujus nominis rationem habent.

Au. de catech. rud. l. 5. c. 16.

Euchariſtia adoranda.

Seſ. 3. Concil. Trid. de Euchar. c. 5. ibid. can. 6.

Euch. ſpecies proprie dicuntur Sacramentum.

9. *Quomodo differat Euchariſtia a reliquis omnibus Sacramentis.*

Sed quantum hoc Sacramentum a reliquis omnibus differat, facile colligitur. Nam cætera Sacramenta materiæ uſu perficiuntur, dum ſcilicet alicui adminiſtrari ea contingit. Baptiſmus enim Sacramenti naturam tunc adipiſcitur, cum re ipſa homo aqua abluitur. At vero ad Euchariſtiæ perfectionem ſatis eſt ipſius materiæ Conſecratio; verum enim Sacramentum eſſe non deſinit, quamvis in pyxide aſſervetur. Deinde in conficiendis aliis Sacramentis nulla fit materiæ, atque elementi in aliam naturam mutatio; etenim Baptiſmi aqua, aut Chriſmatis oleum, cum illa Sacramenta adminiſtrantur, priorem aquæ, & olei naturam non amittunt, in Euchariſtia vero, quod panis, & vinum ante Conſecrationem erat, confecta Conſecratione vere eſt corporis, & ſanguinis Domini ſubſtantia.

Scot. in 4. d. 9. 2. ſeſ. 13. Conc. Trid. de Euch. c. 2. & can. 4. Hæc differentia colligi poteſt ex Aug. in 3. l. de Tr. c. 4. & Ambroſio l. 4. de Sac. c. 4. ut habetur de conſ. diſt. 4. c. Panis eſt. vide item D. Th. in 3. p. q. 73. a. 1. ad 3.

10. *Duplex Euchariſtiæ materia duo Sacramenta non conſtituit.*

Licet autem duo ſint elementa, panis ſcilicet, & vinum, ex quibus integrum Euchariſtiæ Sacramentum conficitur, non tamen plura Sacramenta, ſed unum tantum eſſe, Eccleſiæ auctoritate docti confitemur. Aliter enim ſeptenarius Sacramentorum numerus, quemadmodum ſemper traditum, atque a Conciliis a Lateranenſi, Florentino, & Tridentino decretum eſt, conſtare non poterit. Nam cum hujus Sacramenti gratia unum corpus myſticum efficiatur, ut Sacramentum ipſum rei, quam efficit, conveniat, unum eſſe oportet, atque unum quidem, non quia individuum ſit, ſed quia

Unum Euchariſtia Sacram. non duo, vide D. Th. 3 p. q. 73. ar. 2.

a Lateranenſe Conc. non recenſet ſeptem ſacramenta; ex eo tamen in c. 1. & aliis colligi poſſunt.

unius rei ſignificationem habeat. Nam quemadmodum cibus, & potio, quæ duæ diverſæ res ſunt, ad unam tantum rem adhibentur, ut ſcilicet vires corporis reficiantur; ita etiam duas illis diverſas Sacramenti ſpecies reſpondere conſentaneum fuit, quæ cibum ſpiritualem ſignificarent, quo mentes ſuſtinentur, & recreantur. Quare a Domino Salvatore dictum eſt, a *Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus.* Sed diligenter explicandum eſt, quid Euchariſtiæ Sacramentum ſignificet, ut fideles ſacra myſteria oculis intuentes, ſimul etiam divinarum rerum contemplatione animum paſcant.

ſicut ex c. ad Abolendam tit. de hæreticis. Conc. autem Flor. in doctrina de Sac. & Trid. ſeſ. 7. Can. 1. definiunt.
a *Joa. 6. 56.*

11. *Quarum rerum ſignificatio hoc Sacramento includatur.*

Euchariſtiæ Sacram. tria ſignificat myſteria. D. Th. 3. q. 73. a. 4.

Tria vero ſunt, quæ nobis hoc Sacramento indicantur. Primum eſt Chriſti Domini paſſio, quæ jam præteriit; ipſe enim docuit: b *Hoc facite in meam commemorationem*, & Apoſtolus teſtatus eſt: c *Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.* Alterum eſt divina, & cœleſtis gratia, quæ præſens ad animam alendam, & conſervandam hoc Sacramento tribuitur; quemadmodum enim Baptiſmo in novam vitam gignimur, Confirmatione roboramur, ut Satanæ repugnare, & palam Chriſti nomen profiteri poſſimus, ita Euchariſtiæ Sacramento alimur, ac ſuſtentamur. Tertium eſt, quod futurum prænuntiat, æternæ jucunditatis, & gloriæ fructus, quos in cœleſti patria ex Dei promiſſione capiemus. Hæc igitur tria, quæ inſtantis, præteriti, & conſequentis temporis varietate diſtingui perſpicuum eſt, ſacris myſteriis ita ſignificantur, ut totum Sacramentum, quamvis ex diverſis ſpeciebus conſtet, ad ſingula horum declaranda, tanquam ad unius rei ſignificationem referatur.

Primum præteritum.
b *Luc. 22. 19.*
c *1. Cor. 11. 26.*
Secundum præſens.
Ter. in l. de reſur. carn. Conc. Flor. in doct. de ſacr.
Tertium futurum.

12. *Quæ ſit hujus Sacramenti materia, & cujuſmodi panis ſit conſecrandus.*

Sed in primis cognoſcenda eſt a Paſtoribus hujus Sacramenti materia, tum ut ipſi rite illud poſſint conficere, tum etiam ut fideles admoneantur, cujus rei ſymbolum ſit, atque ejus rei, quam ſignificat, ſtudio, & de-

Materia Euchariſtiæ dupl. Alex. 1. in Ep. ad omnes orth. 1. c. 9

deſiderio exardeſcant. Duplex itaque eſt hujus Sacramenti materia, altera panis ex tritico confectus, de qua primo agetur, de altera poſtea dicendum erit. Nam, ut docent Evangeliſtæ, *a* Matthæus, *b* Marcus, & *c* Lucas, Chriſtus Dominus panem in manus accepit, benedixit, & fregit, dicens, *Hoc eſt corpus meum.* Apud Joannem quoque idem Salvator noſter ſeipſum panem appellavit, cum inquit, *d Ego ſum panis vivus, qui de cælo deſcendi.* Cum autem varia ſint panis genera, vel quia materia differunt, ut cum alius ex tritico, alius ex hordeo, aut ex leguminibus, cæteriſque terræ fructibus confectus eſt, vel quia diverſis qualitatibus præditi ſunt, (uni enim fermentum additur, alter vero fermenti omnino expers eſſe poteſt) quod ad primum attinet, Salvatoris verba oſtendunt, panem ex tritico confici oportere. Communi enim loquendi conſuetudine, cum panis abſolute dicitur, panem ex tritico intelligi ſatis conſtat. Id etiam veteris teſtamenti figura declaratur. *e* Præceptum enim a Domino fuerat, ut panes propoſitionis, qui hoc Sacramentum ſignificabant, ex ſimila conficerentur.

[illegible] habi. de Chr. d. 2. c. 1. Damaſc. l. 4. de orthod. fide cap. 14.
a *Matth.* 26. 28.
b *Mar.* 14. 22.
c *Cor.* 22. 19.
d *Joan.* 6. 41.
Panis triticeus eſt propria hujus Sacramenti materia.
D. Tho. in 3. *p. q.* 74. *ar.* 3.
Alex. de Ales 4. *p. q.* 32. *mem.* 2.
e *Levit.* 24. 5. 6.

12. *Panem, ex quo Euchariſtia conficitur, azymum eſſe conveniens eſt.*

Sed quemadmodum nullus panis, niſi triticeus, apta ad Sacramentum materia putandus eſt (hoc enim Apoſtolica traditio nos docuit, & Eccleſiæ Catholicæ auctoritas firmavit) ita etiam ex iis, quæ Chriſtus Dominus geſſit, azymum eſſe debere, facile intelligitur. Ipſe enim *f* primo Azymorum die, *g* quo nihil fermentati domi habere Judæis licebat, hoc Sacramentum confecit, atque inſtituit.

Quod ſi quis Joannis Evangeliſtæ auctoritatem opponat, qui hæc omnia *h* ante diem feſtum Paſchæ acta eſſe commemorat, ea ratio facile diſſolvi poteſt. Etenim, quem primum Azymorum diem cæteri Evangeliſtæ appellarunt, quod feria quinta veſperi dies feſti Azymorum inciperent, quo tempore Salvator noſter Paſcha celebravit, eum ipſum diem Joannes pridie *Paſchæ* fuiſſe deſcribit, ut qui diei naturalis ſpatium, quod ab oriente Sole inchoatur, in primis notandum

Honorius 3. *Brixienſi epiſ. ut habetur de celeb. miſſar. c. fin. & D. Tho. in* 3. *p. q.* 74. *a.* 4
f *Matt.* 26. 17. *Mar.* 14. 12. *Luc.* 22. 7.
g *Ex.* 12. 19.
h *Joan.* 13. 1.
Scot. 4. *d.* 11. *q.* 9.
Alex. de Ales 4. *p. q.* 32. *mem.* 3. *ad argum.*

exi-

exiſtimarit. Quapropter D. etiam Chryſoſtomus primum Azymorum diem interpretatur eum diem, quo ad veſperam Azyma comedenda eſſent. Sed Azymi panis Conſecratio, quantum conveniat integritati & mentis munditiæ, quam fideles ad hoc Sacramentum afferre debent, ab Apoſtolo docemur, cum inquit: a *Expurgate vetus fermentum, ut ſitis nova conſperſio, ſicuti eſtis azymi: etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis, & veritatis.*

D. Chryſoſt. Hom. 83. in Matth.

a 1. Cor. 5. 7. 8

14. *Panis azymus ad Euchariſtiam non omnino neceſſarius.*

Neque tamen ea qualitas adeo neceſſaria exiſtimanda eſt, ut, ſi illa pani deſit, Sacramentum confici non poſſit. Utrumque enim panis genus veram, & propriam panis rationem, & nomen habet. Quamquam nemini licet privata auctoritate, vel potius temeritate, laudabilem Eccleſiæ ſuæ ritum immutare. Atque eo minus id facere Latinis Sacerdotibus permiſſum eſt, quibus præterea Pontifices Max. præceperunt, ut ex azymo tantum ſacra myſteria conficerent. Atque hæc de altera hujus Sacramenti materia expoſuiſſe ſatis ſit: in quo tamen illud animadvertendum eſt, quam multa materia ad Sacramentum conficiendum uti oporteat, definitum non eſſe, cum illorum etiam certus numerus definiri nequeat, qui aut poſſint, aut debeant ſacra myſteria percipere.

Euchariſtia in pane fermentato confici poſſet, ſed non licet.

Conc. Flor. ſeſſ. ultima. Lib. 3. decret. de celeb. miſſ. c. final.

Quam multa materia conſecrari debeat, non eſt definitum.

15. *Quæ materia ſit uſurpanda ad conſecrationem ſanguinis Domini.*

Supereſt, ut de altera hujus Sacramenti materia, & elemento dicatur. Eſt autem vinum ex vitis fructu expreſſum, cui modicum aquæ permixtum ſit. Nam Dominum Salvatorem vino in hujus Sacramenti inſtitutione uſum eſſe, Catholica Eccleſia ſemper docuit, cum ipſe dixerit, b *Non bibam amodo de hoc genimine vitis uſque in diem illum.* Quo in loco Chryſoſtomus, *De genimine*, inquit, *vitis, quæ certe vinum, non aquam produxit*; ut tanto ante illorum hæreſim, qui aquam ſolam in hiſce myſteriis adhibendam cenſuerunt, *convellere* videretur.

Vinum vitis aqua mixtũ ad conſecrationem ſanguinis neceſſarium eſt.

b Mat. 26. 29 Marc. 14. 26. S. Chryſ. hom. 83. in cap. 26. Matth. Conc. Flor. Carth. III. c. 24

16. *Aqua in Sacramento vino eſt admiſcenda.*

Aqua ſola in hoc Sacramento non eſt conſecranda. S. Cyp. l. 2. ep. ad Cæcilium. a Joa. 15. 34. b Apoc. 17. 15. Amb. l. 5. de Sacram. cap. . . Dam. l. 4. c. 14. Cyp. l. 2. ep. 6. ad Cæcil. D. Th. q. ead. art. 6.

Aquam vero Dei Eccleſia vino ſemper admiſcuit: primum quod id a Chriſto Domino factum eſſe Conciliorum auctoritate, & ſancti Cypriani teſtimonio comprobatur; deinde, quod ſanguinis, & aquæ, a quæ ex ejus latere exierunt, hac permixtione memoria renovatur; tum vero aquæ, ut in b Apocalypſi legimus, populum deſignant: quare aqua vino admixta fidelis populi cum Chriſto capite conjunctionem ſignificat. Atque hoc ex Apoſtolica traditione perpetuo ſancta Eccleſia ſervavit.

17. *Non eſt neceſſarium abſolute aquam adhiberi, & minor aqua, quam vini quantitas eſſe debet.*

Sed quamvis aquæ admiſcendæ rationes ita graves ſint, ut eam ſine mortali peccato prætermittere non liceat, ea tamen ſi deſit, Sacramentum conſtare poteſt. Illud autem ſacerdotibus animadvertendum eſt, quemadmodum in ſacris myſteriis aquam vino adhibere oportet, ſic etiam modicam infundendam eſſe. Nam Eccleſiaſticorum Scriptorum ſententia, & judicio aqua illa in vinum convertitur. Quare de eo Honorius Pontifex ita ſcribit, *Perniicioſus in tuis partibus inolevit abuſus, videlicet, quod major quantitas aquæ in ſacrificio, quam vini adhibetur, cum ſecundum conſuetudinem rationabilem Eccleſiæ generalis longe plus vini, quam aquæ adhibendum ſit.* Hujus igitur Sacramenti hæc duo tantum elementa ſunt: ac merito pluribus decretis ſancitum eſt, ne quid aliud præter panem, & vinum, quod nonnulli facere non verebantur, offerre liceat. Sed jam videndum eſt, hæc duo panis, & vini ſymbola quam apta ſint ad eas res declarandas, quarum ſacramenta eſſe credimus, & confitemur.

Honor. lib. 3. decr. tit. de miſſ. celeb c. pernicioſus.

De conſecr. d. 2. cap. 1. 2. & ſeq.

18. *Quot, & quantas res panis, & vini ſymbola in hoc Sacramento repræſentent.*

Panis, & vini ſymbola Chriſtum in hoc Sacram. ut ſignificent D. Th. in 3. p. q. 74. a. 1. c Joa. 6. 55.

Primum enim Chriſtum nobis ſignificant, ut vera eſt hominum vita. Ipſe enim Dominus ait, c *Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus.* Cum igitur corpus Chriſti Domini vitæ æternæ alimentum illis præbeat, qui ejus Sacramentum pure, & ſancte ſuſcipiunt, recte iis potiſſimum rebus conficitur, quibus

hæc

hæc vita continetur; ut fideles facile poſſint intelligere, pretioſi corporis, & ſanguinis Chriſti communione mentem, animumque ſaturari.

Dam. lib. 4. de orth. fide cap. 14.

Nonnihil etiam hæc ipſa elementa ad id valent, ut eam cognitionem accipiant homines, eſſe in Sacramento corporis, & ſanguinis Domini veritatem. Nam cum panem, & vinum in humanam carnem, & ſanguinem quotidie vi naturæ immutari animadvertamus, facilius adduci poſſumus hac ſimilitudine, ut credamus, panis, & vini ſubſtantiam in veram Chriſti carnem, verumque ejus ſanguinem cœleſti benedictione converti.

Ex ipſis elementis quomodo fideles ad hujus Sacramenti veritatē deſcendam venire poſſint. Dam. l. 4. de fide orth. c. 14.

Affert etiam aliquid adjumenti hæc admirabilis elementorum mutatio ad adumbrandum, quod fit in anima. Ut enim, etſi nulla extrinſecus panis, & vini mutatio apparet, tamen eorum ſubſtantia in carnem, & ſanguinem Chriſti vere tranſit; ita etiam, tametſi in nobis nihil immutatum videtur, interius tamen ad vitam renovamur, dum veram vitam Euchariſtiæ Sacramento accipimus.

Quæ fiat ex ſumptione hujus ſacramenti in anima mutatio. vide c. cum Martha. de celebration. Miſ.

Accedit ad hæc, quod cum *a* unum Eccleſiæ corpus ex multis membris compoſitum ſit, nulla re magis elucet ea conjunctio, quam panis, vinique elementis. Panis enim ex multis granis conficitur, & vinum ex multitudine racemorum exiſtit; atque ita nos, cum multi ſimus, hujus divini myſterii vinculo arctiſſime colligari, & tanquam unum corpus effici declarant.

§ Quæſiviſti. Quomodo hæc Symbola Eccleſiæ unitatē deſignent. a Rom. 12. 45. 1. Cor. 16. 17. & 12. 12.

19\. *Quæ forma ad conſecrandum panem uti oporteat.*

Sequitur nunc, ut de forma, qua ad conſecrandum panem uti oporteat, agatur, non quidem ejus rei cauſa, ut hæc myſteria fideli populo, niſi neceſſitas cogat, tradantur, (eos enim, qui ſacris initiati non ſunt, de his erudiri neceſſarium non eſt) ſed ne formæ ignoratione in Sacramento conficiendo a Sacerdotibus turpiſſime peccetur. Itaque a ſanctis Evangeliſtis *b* Matthæo, & *c* Luca, itemque *d* ab Apoſtolo docemur, illam eſſe formam, HOC EST ENIM CORPUS MEUM. Scriptum eſt enim, *Cœnantibus illis, accepit Jeſus panem, & benedixit, ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, & dixit: Accipite, & manducate: Hoc eſt corpus meum.* Quæ quidem Conſecrationis forma cum a Chri-

De forma cōſecrationis hujus Sacramenti agunt Doct. Schol. in 4. ſent. d. 8. b Mat. 26. 26. Mar. 14. 22. c Luc 22. 19. d 1 Cor. 11. Innoc. de celeb. Miſſ. p. 3. ca 6. Benedictione Chriſtus conſecravit. De conſecr. d. 2. c. 201

16. *Aqua in Sacramento vino eſt admiſcenda.*

Aqua ſola in hoc Sacramento non eſt conſecranda. S. Cyp. l. 2. ep. ad Cæcilium. a Joa. 19. 34. b Apoc. 17. 15 Amb. l. 5. de Sacram. cap. 1. Dam. l. 4. c. 14.

Aquam vero Dei Eccleſia vino ſemper admiſcuit: primum quod id a Chriſto Domino factum eſſe Conciliorum auctoritate, & ſancti Cypriani teſtimonio comprobatur; deinde, quod ſanguinis, & aquæ, *a* quæ ex ejus latere exierunt, hac permixtione memoria renovatur; tum vero aquæ, ut in *b* Apocalypſi legimus, populum deſignant: quare aqua vino admixta fidelis populi cum Chriſto capite conjunctionem ſignificat. Atque hoc ex Apoſtolica traditione perpetuo ſancta Eccleſia ſervavit.

Cyp. l. 2. ep. 63. ad Cæcil. D. Th. q. ead. art. 6.

17. *Non eſt neceſſarium abſolute aquam adhiberi, & minor aqua, quam vini quantitas eſſe debet.*

Sed quamvis aquæ admiſcendæ rationes ita graves ſint, ut eam ſine mortali peccato prætermittere non liceat, ea tamen ſi deſit, Sacramentum conſtare poteſt. Illud autem ſacerdotibus animadvertendum eſt, quemadmodum in ſacris myſteriis aquam vino adhibere oportet, ſic etiam modicam infundendam eſſe. Nam Eccleſiaſticorum Scriptorum ſententia, & judicio aqua illa in vinum convertitur. Quare de eo Honorius Pontifex ita ſcribit, *Pernicioſus in tuis partibus inolevit abuſus, videlicet, quod major quantitas aquæ in ſacrificio, quam vini adhibetur, cum ſecundum conſuetudinem rationabilem Eccleſiæ generalis longe plus vini, quam aquæ adhibendum ſit.* Hujus igitur Sacramenti hæc duo tantum elementa ſunt: ac merito pluribus decretis ſancitum eſt, ne quid aliud præter panem, & vinum, quod nonnulli facere non verebantur, offerre liceat. Sed jam videndum eſt, hæc duo panis, & vini ſymbola quam apta ſint ad eas res declarandas, quarum ſacramenta eſſe credimus, & confitemur.

Honor. lib. 3. decr. tit. de miſſ. celeb. c. pernicioſus.

De conſecr. d. 2. cap. 1. 2. & ſeq.

18. *Quot, & quantas res panis, & vini ſymbola in hoc Sacramento repræſentent.*

Panis, & vini ſymbola Chriſtum in hoc Sacram. ut ſignificent D. Th. in 3. p. q. 74. a. 1. c Joa. 6. 55.

Primum enim Chriſtum nobis ſignificant, ut vera eſt hominum vita. Ipſe enim Dominus ait, *c Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus.* Cum igitur corpus Chriſti Domini vitæ æternæ alimentum illis præbeat, qui ejus Sacramentum pure, & ſancte ſuſcipiunt, recte iis potiſſimum rebus conficitur, quibus

hæc

hæc vita continetur; ut fideles facile poſſint intelligere, pretioſi corporis, & ſanguinis Chriſti communione mentem, animumque ſaturari.

Dam. lib. 4. de orth. fide cap. 14.

Nonnihil etiam hæc ipſa elementa ad id valent, ut eam cognitionem accipiant homines, eſſe in Sacramento corporis, & ſanguinis Domini veritatem. Nam cum panem, & vinum in humanam carnem, & ſanguinem quotidie vi naturæ immutari animadvertamus, facilius adduci poſſumus hac ſimilitudine, ut credamus, panis, & vini ſubſtantiam in veram Chriſti carnem, verumque ejus ſanguinem cœleſti benedictione converti.

Ex ipſis elementis quomodo fideles ad hujus Sacramenti veritatē digno-ſcendam venire poſſint. Dam. l. 4. de fide orth. c. 14.

Affert etiam aliquid adjumenti hæc admirabilis elementorum mutatio ad adumbrandum, quod fit in anima. Ut enim, etſi nulla extrinſecus panis, & vini mutatio apparet, tamen eorum ſubſtantia in carnem, & ſanguinem Chriſti vere tranſit; ita etiam, tametſi in nobis nihil immutatum videtur, interius tamen ad vitam renovamur, dum veram vitam Euchariſtiæ Sacramento accipimus.

Quæ fiat ex ſumptione hujus ſacramenti in anima mutatio. vide c. cum Martha. de celebration. Miſ.

Accedit ad hæc, quod cum *a* unum Eccleſiæ corpus ex multis membris compoſitum ſit, nulla re magis elucet ea conjunctio, quam panis, vinique elementis. Panis enim ex multis granis conficitur, & vinum ex multitudine racemorum exiſtit; atque ita nos, cum multi ſimus, hujus divini myſterii vinculo arctiſſime colligari, & tanquam unum corpus effici declarant.

§ Quæſiviſti. Quomodo hæc Symbola Eccleſiæ unitatē deſignent. a Rom. 12. 5. 1. Cor. 10. 17. & 12. 12.

19. *Quæ forma ad conſecrandum panem uti oporteat.*

De forma cōſecrationis hujus Sacramenti agunt Doct. Schol. in 4. ſent. d. 8.

Sequitur nunc, ut de forma, qua ad conſecrandum panem uti oporteat, agatur, non quidem ejus rei cauſa, ut hæc myſteria fideli populo, niſi neceſſitas cogat, tradantur, (eos enim, qui ſacris initiati non ſunt, di his erudiri neceſſarium non eſt) ſed ne formæ ignoratione in Sacramento conficiendo a Sacerdotibus turpiſſime peccetur. Itaque a ſanctis Evangeliſtis *b* Matthæo, & *c* Luca, itemque *d* ab Apoſtolo docemur illam eſſe formam, HOC EST ENIM CORPUS MEUM. Scriptum eſt enim, *Cœnantibus illis, accepit Jeſus panem, & benedixit, ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, & dixit: Accipite, & manducate: Hoc eſt corpus meum.* Quæ quidem Conſecrationis forma cum a Chri-

b Mat. 26. 26. Mar. 14. 22. c Luc 22. 19. d 1 Cor. 11. Innoc. de celeb. Miſſ. p. 3. ca 6. Benedictione Chriſtus conſecravit. De conſecr. d. 2. c. 40.

ut eſt fidelium potus, conſecratur, calicis mentio facienda eſt. Neque enim ſanguinis hujuſmodi potionem ſatis ſignificare videretur, niſi vaſe aliquo exceptus eſſet. Sequitur deinde, *Novi Teſtamenti*: quod quidem ob eam rem additum eſt, ut intelligeremus, Chriſti Domini ſanguinem non figura, quemadmodum in veteri Teſtamento fiebat, (de eo enim apud Apoſtolum ad Hebræos

a *Heb. 9. 18.* legimus, *a ſine ſanguine Teſtamentum dedicatum non eſſe*) ſed vere, & reipſa hominibus tradi, quod ad novum Te-

b *Heb. 9. 15.* ſtamentum pertinet. Quare Apoſtolus inquit: *b Ideo novi Teſtamenti mediator eſt Chriſtus, ut morte intercedente repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt, æternæ*

Joa. 6. & 8. *hæreditatis*. Verbum vero, *Æterni*, ad hæreditatem æternam, quæ Chriſti Domini æterni teſtatoris morte ad nos jure pervenit, referendum eſt.

Quomodo vinum conſecratum ſit myſterium fidei Greg. P. hom. 22. de conſ. d. 2. c. 73.

Quod ſubjungitur, *Myſterium Fidei*, non rei veritatem excludit, ſed, quod occulte latet, atque ab oculorum ſenſu remotiſſimum eſt, certa fide credendum eſſe ſignificat. Diverſa vero hiſce verbis ſententia hoc loco ſubjecta eſt ab ea, quam habent, cum Baptiſmo etiam tribuuntur. Nam quod ſanguinem Chriſti ſub vini ſpecie latentem fide cernimus, Myſterium fidei dicitur: at Baptiſmus, quoniam univerſam Chriſtianæ fidei profeſſionem complectitur, a nobis fidei Sacramentum, a Græcis myſterium jure appellatur. Quamquam alia etiam ratione ſanguinem Domini fidei myſterium dicimus, quod ſcilicet in eo maxime plurimum difficultatis, & negotii humana ratio experiatur, cum nobis fides credendum proponit, Chriſtum Dominum verum Dei Filium, ſimulque Deum, & hominem mortem pro nobis pertuliſſe; quæ quidem mors ſanguinis Sacramento deſignatur.

Baptiſmus cur fidei Sacramentum dicatur.

Aug. Ep. 13. ad Bonif. de conſ. diſt. 1. cap. Hoc.

24. *Cur maxime in Sanguinis conſecratione mortis mentio fiat.*

Quapropter hoc loco appoſite potius, quam in conſecratione Corporis paſſio Dominica commemoratur his verbis, *Qui effundetur in remiſſionem peccatorum*. Sanguis enim ſeparatim conſecratus ad paſſionem Domini, & mortem, & paſſionis genus ante omnium oculos ponendum, majorem vim, & momentum habet.

Sed

Sed verba illa, quæ adduntur, *pro vobis*, *& pro multis*, a *a* Matthæo, & Luca ſingula ſingulis ſumpta ſunt, quæ tamen ſancta Eccleſia Spiritu Dei inſtructa ſimul conjunxit. Pertinent autem ad paſſionis fructum, atque utilitatem declarandam. Nam ſi ejus virtutem inſpiciamus, pro omnium ſalute ſanguinem a Salvatore effuſum eſſe fatendum erit: ſi vero fructum, quem homines ex eo perceperint, cogitemus, non ad omnes, ſed ad multos tantum eam utilitatem pervenire, facile intelligemus. Cum igitur, *pro vobis*, dixit, eos, qui aderant, vel delectos ex Judæorum populo, quales erant diſcipuli excepto Juda, quibuſcum loquebatur, ſignificavit. Cum autem addidit, *& pro multis*, reliquos electos ex Judæis, aut Gentibus intelligi voluit. Recte ergo factum eſt, ut *pro univerſis* non diceretur, cum hoc loco tantummodo de fructibus paſſionis ſermo eſſet, quæ ſalutis fructum delectis ſolum attulit. Atque huc ſpectant verba illa Apoſtoli: *b Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata*: & quod Dominus apud Joannem inquit: *c Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, ſed pro his, quos dediſti mihi, quia tui ſunt*. Plurima alia in hujus conſecrationis verbis latent myſteria; quæ Paſtores aſſidua rerum divinarum meditatione, & ſtudio, ipſi per ſe, juvante Domino, facile aſſequentur.

a *Mat. 26. 28. Luc. 22. 24.*

Cur in conſecratione calicis dicatur Pro vobis, & Pro multis.

b *Heb. 9. 28.*

c *Joa. 17. 7.*

25. *Non expedit in hoc Sacramento ſenſuum adhibere judicium.*

Sed jam ad earum rerum explicationem oratio revertatur, quæ ut a fidelibus ignorentur, nullo modo committendum eſt. Ac quoniam Apoſtolus admonet, graviſſimum ſcelus admitti ab iis, *d* qui non dijudicant corpus Domini, hoc in primis doceant Paſtores, animum, atque rationem omni ſtudio a ſenſibus avocandam eſſe. Si enim fideles ea tantum in hoc Sacramento contineri ſibi perſuaſerint, quæ ſenſibus percipiunt, in ſummam impietatem adducantur neceſſe eſt, cum nihil aliud præter panis, & vini ſpeciem oculis, tactu, odoratu, guſtu ſentientes, panem tantummodo, ac vinum in Sacramento eſſe judicaverint. Curandum igitur eſt, ut fidelium mentes, quam maxime fieri poteſt, a ſen-

d *1. Cor. 11.*

In hoc Sacramento ſenſuum judicium rejiciendum eſt. vide D. Th. in Hymno; Etſi ſenſus deficit &c. Et in ſequentia; Quod non capis, &c.

a ſenſuum judicio abſtrahantur, atque ad immenſam Dei virtutem, & potentiam contemplandam excitentur.

26. *Quid myſtica Conſecrationis virtute in hoc Sacramento potiſſimum efficiatur.*

Tria per Conſecrationem in hoc Sacramento effici. Corpus Chriſti verum eſt in hoc Sacramento. Dion. de Eccl. Hier. c. 3 Ignat. Ep. ad Smyr. & omnes alii, quotquot unquam fuerunt, Scriptores Catholici. Tranſubſtantiatio eſt antiquiſſima Eccleſiæ doctrina. Amb. l. 4. de Sacr. Sap. 4.

Tria enim ſunt maxime admiranda, atque ſuſpicienda, quæ in hoc Sacramento verbis Conſecrationis effici, fides Catholica ſine ulla dubitatione credit, & confitetur. Primum eſt, verum Chriſti Domini corpus, illud idem, quod natum ex Virgine, in cœlis ſedet ad dexteram Patris, hoc Sacramento contineri. Alterum eſt, nullam in eo elementorum ſubſtantiam remanere, quamvis nihil a ſenſibus magis alienum, & remotum videri poſſit. Tertium eſt, quod ex utroque facile colligitur, etſi verba Conſecrationis id maxime exprimunt, accidentia, quæ aut oculis cernuntur, aut aliis ſenſibus percipiuntur, ſine ulla re ſubjecta eſſe, mira quadam, atque inexplicabili ratione. Ac panis quidem, & vini accidentia omnia licet videre; quæ tamen nulli ſubſtantiæ inhærent, ſed per ſe ipſa conſtant, cum panis, & vini ſubſtantia in ipſum Domini corpus & ſanguinem ita mutetur, ut panis, & vini ſubſtantia omnino eſſe deſinat.

27. *Certum eſt, idem Chriſti corpus, quod natum eſt de Maria Virgine, in Euchariſtia contineri.*

Verum, ut prius de primo agamus, conentur Paſtores explicare, quam perſpicua, & clara ſint Salvatoris noſtri verba, quæ corporis ejus veritatem in Sacramento demonſtrant. Nam cum inquit, a *Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus*, nemo, qui modo ſanæ mentis ſit, ignorare poteſt, quid nobis intelligendum ſit: præſertim cum de humana natura ſermo habeatur, quam in Chriſto vere fuiſſe, Catholica fides dubitare neminem patitur; ut vir ſanctiſſimus, atque doctiſſimus Hilarius præclare ſcripſerit, de veritate carnis & ſanguinis Chriſti, cum ex ipſius Domini profeſſione, & fide noſtra caro ejus vere ſit cibus, relictum non eſſe ambigendi locum.

a Marc. 14. 21. Luc. 22. 19. Matth. 26. 26.

c. Hilar. l. 8. de Trinitat.

28. *Quomodo item verum Chriſti corpus in Euchariſtia eſſe convincatur.*

Ve-

Verum alter præterea locus a Paſtoribus enucleandus eſt, ex quo aperte licet cognoſcere, verum Domini corpus & ſanguinem in Euchariſtia contineri. Nam Apoſtolus poſteaquam commemoravit panem, & vinum a Domino conſecratum, & ſacra myſteria Apoſtolis ſuis adminiſtrata eſſe, ſubjungit: *a Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat; qui enim manducat, & bibit indigne, judicium ſibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Quod ſi, ut Hæretici dictitant, nihil aliud in Sacramento venerandum eſſet præter memoriam, & ſignum paſſionis Chriſti, quid opus erat tam gravibus verbis fideles hortari, ut ſeipſos probarent? Gravi enim illa judicii voce declaravit Apoſtolus, nefarium aliquod ſcelus ab eo admitti, qui impure ſumens corpus Domini, quod in Euchariſtia occulte latet, ab alio ciborum genere non diſtinguit. Quod etiam ſupra in eadem epiſtola uberius explicavit Apoſtolus his verbis: *b Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?* Quæ quidem verba veram corporis & ſanguinis Chriſti Domini ſubſtantiam demonſtrant. Hæc igitur ſcripturæ loca a Paſtoribus explicanda erunt, atque in primis docendum, nihil in iis dubii, aut incerti relictum eſſe, præſertim cum hæc Eccleſiæ Dei ſacroſancta auctoritas interpretata ſit.

Veritas corporis Christi in Sacramento ex ſcripturis oſtenditur. Seſ. 13. Conc. Trid. de Euchariſtia c. 1. & can. 1.

a 1. Cor. 11. 28. 29.

b 1. Cor. 10. 16.

29. *Eccleſiæ Chriſti ſententia de ſenſu ſcripturarum, & veritate corporis Domini in Euchariſtia, quomodo ſit perquirenda.*

Ad cujus ſententiæ cognitionem duplici via, & ratione poſſumus pervenire. Prima eſt, cum Patres, qui ab initio Eccleſiæ, atque omni deinceps ætate floruerunt, & Eccleſiaſticæ doctrinæ optimi teſtes ſunt, conſulimus. Hi vero ſummo conſenſu omnes hujus dogmatis veritatem apertiſſime tradiderunt: quorum ſingula teſtimonia afferre quoniam operoſi laboris eſſet, ſatis erit pauca notare, vel indicare potius, ex quibus judicium de cæteris facile fieri poterit. Primus igitur D. Ambroſius fidem ſuam proferat, qui in libro de iis, qui initiantur myſteriis, teſtatus eſt, verum Chriſti cor-

Primo inquirendus eſt Patrum, & Doctorum Eccleſiæ per omnia conſenſus.

D. Amb. de iis, qui myſt. init. c. 9.

corpus in hoc Sacramento ſumi, ſicut verum ex Virgine ſumptum eſt, idque certiſſima fide tenendum eſſe; & alio loco docet, ante Conſecrationem panem ibi eſſe, poſt Conſecrationem autem carnem Chriſti. Accedat alter teſtis D. Chryſoſtomus, non minoris fidei, & gravitatis, qui quidem cum multis aliis in locis hanc ipſam veritatem profitetur, & docet, tum vero præcipue hom. 60. de iis, qui Sacra myſteria impure ſumunt, itemque homil. 44. & 45. in Sanctum Joannem; inquit enim: *Pareamus Deo, neque contradicamus, licet vel cogitationibus, vel oculis noſtris videatur adverſari, quod dicitur; ipſius enim ſermo infallibilis eſt, ſenſus noſter facile ſeducitur.* His vero omni ex parte conſentiunt, quæ Divus Auguſtinus acerrimus Catholicæ fidei propugnator ſemper docuit, atque in primis exponens titulum Pſalmi 33. Scribit enim: *Portare ſe in manibus ſuis homini impoſſibile eſt, ſolique Chriſto convenire poteſt; ferebatur enim ille in manibus ſuis, quando commendans ipſum corpus ſuum, ait: Hoc eſt Corpus meum.* Ac Cyrillus (prætereo Juſtinum, & Irenæum) adeo aperte lib. 4. in Joannem veram Domini carnem in hoc Sacramento eſſe affirmat, ut ejus verba nullis poſſint fallacibus & captioſis interpretationibus obſcurari. Quod ſi Paſtores alia etiam Patrum teſtimonia requirent, facile erit ſanctos *a* Dionyſium, *b* Hilarium, *c* Hieronymum, *d* Damaſcenum addere, innumerabileſque alios, quorum de hac re graviſſimas ſententias doctorum, & piorum hominum induſtria, & labore in unum congeſtas paſſim legimus.

30. *Quoties contraria opinio in Conciliis Eccleſiæ condemnata ſit.*

Altera reſtat via, qua ſanctæ Eccleſiæ judicium in iis, quæ ad fidem pertinent, inveſtigare liceat, contrariæ ſcilicet doctrinæ, & opinionis damnatio. At vero conſtat, ſemper corporis Chriſti veritatem in ſancto Euchariſtiæ Sacramento ita per univerſam Eccleſiam diffuſam, & diſſeminatam eſſe, & conſentienti voluntate ab omnibus fidelibus receptam, ut, cum ante quingentos annos Berengarius id negare auſus eſſet, ibique ſignum tantummodo eſſe aſſereret, ſtatim in Vercel-

De conſ. d. 2. c. Sicut verus &c. In illo & c. Revera. l. 4. de ſacram. c. 4. & de conſ. d. 2. c. Panis eſt. Chyſ. ad populum Antiochen. Hom. 60. & 61. id. Ho. 44. & 45. in Joannem. S. Aug. concione 1. verſus finem. 1. Reg. 21. habetur de conſ. d. 2. c. 92. Secundū Septuag. legitur, Et ferebatur in manibus ſuis. S. Cyr. l. 4. in Joa. c. 13. 14. & l. 10. c. 13. Juſt. Apologetico 2. ſub finem.

a *Dion. l. de Eccl. Hierar. cap. 3.*
b *lib. 8. de Trin.*
c *Hier. Ep. ad Damaſum de filio prodigo.*
d *l. 4. de orth. fid c. 14.*

Secundo veritas corporis Chriſti in Euchariſtia per contrarię ſententię damnationem Eccleſiaſticam potuit cognoſci.

lenſi Concilio, quod Leonis IX. auctoritate convocatum fuerat, omnium ſententiis condemnatus ipſe hæreſim ſuam anathemati addixerit: qui poſtea cum ad eandem impietatis inſaniam rediiſſet, tribus aliis Conciliis, Turonenſi, & duobus Romanis, quorum alterum Nicolaus II. alterum Gregorius VII. Pontifices Maximi convocarunt, damnatus eſt. Eam poſtea ſententiam Innocentius III. in Concilio Lateranenſi Magno confirmavit: ac deinceps a Florentina, & Tridentina Synodis ejuſdem veritatis fides apertius declarata, ac ſtabilita eſt. Hæc igitur ſi Paſtores diligenter expoſuerint, (ut nihil dicamus de iis, qui erroribus obcœcati, nihil magis, quam veritatis lucem oderunt) & infirmos confirmare, & piorum mentes ſumma quadam lætitia, & voluptate afficere poterunt.

Berengarius ſententiam ſuam in Vercellenſi Conc. abjuravit, ut conſtat ex c. Ego Berengarius Conc. Lat. c. 1. & habetur de ſum Trin. & ſide Cath. c. Firmiter. Conc. Flor. in doctrina de ſacram. ca. 4. & can. 22. Conc. Tr. ſeſſ. 13.

31. *Quomodo in Symbolo dogma de veritate corporis Chriſti in hoc Sacramento includatur.*

Cum præſertim fidelibus dubitare non liceat, quin inter cæteros fidei articulos hujus etiam dogmatis fides comprehendatur. Nam, cum Dei ſummam omnium rerum poteſtatem credunt, & confitentur, credant etiam neceſſe eſt, poteſtatem ei non defuiſſe maximi hujus operis efficiendi, quod in Euchariſtiæ Sacramento admiramur, & colimus. Deinde cum credunt ſanctam Eccleſiam Catholicam, neceſſario ſequitur, ut ſimul credant, eam eſſe, quam explicavimus, hujus Sacramenti veritatem.

32. *Quanta ſit Eccleſiæ militantis dignitas, ex hujus myſterii majeſtate oſtenditur.*

Dignitas Sacramenti Euchariſtiæ. Hæc habet magna ex parte D. Tho. in 3. p. q. 75. art. 2.

Sed nihil eſt profecto, quod ad piorum jucunditatem, & fructum addi poſſit, cum hujus altiſſimi Sacramenti dignitatem contemplantur. Primum enim intelligunt, quanta ſit Evangelicæ legis perfectio, cui datum eſt, id reipſa habere, quod ſignis tantum, & figuris Moſaicæ legis tempore adumbratum fuerat. Quare divinitus dictum eſt a Dionyſio, Eccleſiam noſtram mediam eſſe inter Synagogam, & ſupremam Hieruſalem, ac propterea utriuſq; participem. Ac profecto ſatis mirari fideles nunquam poterunt ſanctæ Eccleſiæ perfectionem, ejuſque gloriæ altitudinem, cum inter eam, & cœle-

S. Dionyſ. de Eccl. Hierar. cap. 7. circa medium.

ſtem beatitudinem unus tantum gradus intereſſe videatur. Hoc enim nobis cum cœleſtibus commune eſt, ut utrique Chriſtum Deum, & hominem præſentem habeamus; ſed, quo uno gradu ab iis diſtamus, illi præſentes beata viſione perfruuntur, nos præſentem, & tamen ab oculorum ſenſu remotum, ſacrorum myſteriorum admirabili integumento ſe occultantem, firma, & conſtanti fide veneramur. Præterea fideles hoc Sacramento Chriſti Salvatoris noſtri perfectiſſimam charitatem experiuntur. Ejus enim bonitatem maxime decuit, naturam, quam a nobis ſumpſerat, a nobis nunquam ſubtrahere, ſed quantum fieri poſſet, eſſe, verſarique nobiſcum velle, ut illud omni tempore vere, & proprie dictum videretur, *a Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum.*

a Prov. 8. 31.

33. *Oſſa, nervi, & quæcunque ad hominis perfectionem pertinent, una cum divinitate hic vere adſunt.*

De concomitãtia partiũ corporis Chriſti in hoc Sacramento, de conſec. diſt. 2. c. Singuli, & ca. Ubi panis eſt. Ambroſius in li. de iis, qui myſt. ini. cap. 9. D. Th in 3. p. q. 76. a. 1. Chriſtus nomen Dei, & hominis eſt, Damaſ. li. 3. cap. 27.

Jam vero hoc loco etiam explicandum eſt, non ſolum verum Chriſti corpus, & quidquid ad veram corporis rationem pertinet, veluti oſſa, & nervos, ſed etiam totum Chriſtum in hoc Sacramento contineri. Docere autem oportet, Chriſtum nomen eſſe Dei, & hominis, unius ſcilicet perſonæ, in qua divina, & humana natura conjuncta ſit: quare utramque ſubſtantiam, & quæ utriuſque ſubſtantiæ conſequentia ſunt, divinitatem, & totam humanam naturam, quæ ex anima, & omnibus corporis partibus, & ſanguine etiam conſtat, complectitur: quæ omnia in Sacramento eſſe credendum eſt. Nam cum in cœlo tota humanitas divinitati in una perſona, & hypoſtaſi conjuncta ſit, nefas eſt ſuſpicari, corpus, quod in Sacramento ineſt, ab eadem divinitate ſejunctum eſſe.

34. *Sanguis, Anima, & Divinitas non eodem modo in Euchariſtia, quo corpus Chriſti, ſunt.*

Ex Concilio Epheſino in Epiſt. ad Neſtorium, & refertur de conſ. diſt. 2. c. Neceſſario.

In quo tamen Paſtores animadvertant neceſſe eſt, non omnia eadem ratione, aut virtute in hoc Sacramento contineri. Quædam enim ſunt, quæ ex vi, & efficientia Conſecrationis in Sacramento eſſe dicimus. Nam cum verba illa efficiant, quidquid ſignificant, id eſſe in Sacramento ex vi Sacramenti divinarum rerum Scriptores appellarunt, quod verborum forma exprimitur.

In termino conſecrationis, ex vi ver-

tur. Ita ſi contingeret, ut aliquid ab aliis rebus omnino ſejunctum eſſet, id ſolum, quod forma ſignificaret, in Sacramento eſſe, cætera non item eſſe, docuerunt. Quædam vero in Sacramento continentur, quod illis rebus conjuncta ſint, quæ forma exprimuntur. Nam cum forma, quæ ad panem conſecrandum adhibetur, corpus Domini ſignificet, cum dicitur, a *Hoc eſt corpus meum*; ipſum Chriſti Domini corpus ex vi Sacramenti in Euchariſtia erit. At quia corpori Sanguis, Anima, & Divinitas conjungitur, hæc quoque in Sacramento erunt omnia, non quidem ex Conſecrationis virtute, ſed ut ea, quæ corpori conjuncta ſunt. Atque hæc ex concomitantia in Sacramento eſſe dicuntur: qua ratione totum Chriſtum in Sacramento eſſe perſpicuum eſt. Si enim duo aliqua inter ſe reipſa conjungantur, ubi unum ſit, ibi etiam alterum eſſe neceſſe eſt. Sequitur itaque, totum Chriſtum uſque adeo tam in panis, quam in vini ſpecie contineri, ut, quemadmodum in panis ſpecie non corpus modo, ſed etiam Sanguis, & totus Chriſtus vere ineſt, ſic contra in vini ſpecie non ſolum Sanguis, ſed corpus, & totus Chriſtus vere inſit.

borum ſunt duo formale, & materiale. Scot. 4. d. 8. q. 3. litt. kk. Quid adſit ex concomitantia. Seſ. 13. Conc. Trid. de Euchariſt. c. 3. a Mat. 26. 26. Sub altera Euchariſtiæ ſpecie totum Chriſtum per concomitantiã contineri.

35. *Cur in Euchariſtia duplex fiat Conſecratio.*

Sed quanquam hæc ita ſe habere omnibus fidelibus certum, & perſuaſiſſimum eſſe debet, optimo tamen jure inſtitutum eſt, ut ſeparatim duæ Conſecrationes fierent. Primo, ut paſſio Domini, in qua ſanguis a corpore diviſus eſt, magis referatur: cujus rei cauſa in Conſecratione ſanguinem effuſum eſſe meminimus. Deinde maxime conſentaneum fuit, ut, quoniam Sacramento ad alendam animam utendum nobis erat, tamquam cibus, & potus inſtitueretur, ex quibus perfectum corporis alimentum conſtare perſpicuum eſt.

Alex. de Ales 4. p Summa ſac. Theol. q. 31. mem. 2. Amb. 1. Cor. 11. Lev. 17.

36. *Totus Chriſtus in quavis utriuſque ſpeciei particula præſens adeſt.*

Neque vero illud prætermittendum, non ſolum in utraque ſpecie, ſed in quavis utriuſque ſpeciei particula totum Chriſtum contineri. Sic enim Ambroſius ſcriptum reliquit: *Singuli accipiunt Chriſtum Dominum, & in ſingulis portionibus totus eſt, nec per ſingulos minuitur, ſed integrum ſe præbet in ſingulis.* Atque id præter-

De conſ. d. 2. c. 76 & habetur in Miſſ. Amb. Præf. Dominic. vii. poſt Epiphan.

Exod. 15. Fuſius explicatur Seſſ. 3. Conc. Trid. c. 3. & can. 3. & ſeſſ. 21. de comm. ſub utraque ſpecie cap 1.

ea ex Evangeliſtis facile colligi poteſt. Neque enim credendum eſt, ſingula panis fruſta propria verborum forma a Domino conſecrata eſſe, ſed eadem ſimul omnem panem, qui ad ſacra myſteria conficienda, atque Apoſtolis diſtribuenda ſatis futurus eſſet; id quod de calice factum eſſe apparet, cum ipſe dixit, a *Accipite, & dividite inter vos.* Hactenus quæ explicata ſunt, eo pertinent, ut oſtendant Paſtores, verum Chriſti corpus, & ſanguinem in Euchariſtiæ Sacramento contineri.

a Luca 22. 17.

37. *Poſt conſecrationem nulla materia hujus Sacramenti ſubſtantia remanet.*

De Trāſubſtantiatione Seſ. 13. Conc. Trid. de Euchar. c. 4. & c. 2. Quomodo corpus Chriſti in Eucha. eſſe incipiat D. Th. in 3. p. q. 75. art. 2.

Nunc, quod alterum erat propoſitum, docebunt etiam, panis, & vini ſubſtantiam in Sacramento poſt Conſecrationem non remanere. Hoc vero quamvis maximam admirationem merito habere poſſit, tamen cum eo, quod prius demonſtratum eſt, neceſſario conjungitur. Etenim ſi eſt verum Chriſti corpus ſub panis, & vini ſpecie poſt Conſecrationem, omnino neceſſe eſt, cum ibi antea non eſſet, hoc vel loci mutatione, vel creatione, vel alterius rei in ipſum converſione factum eſſe. At vero fieri non poſſe conſtat, ut corpus Chriſti in Sacramento ſit, quod ex uno in alium locum venerit; ita enim fieret, ut a Cœli ſedibus abeſſet, quoniam nihil movetur, niſi locum deſerat, a quo movetur. Creari autem corpus Chriſti minus credibile eſt, ac ne in cogitationem quidem cadere hoc poteſt. Relinquitur ergo, ut in Sacramento ſit corpus Domini, quod panis in ipſum convertatur. Quare nulla panis ſubſtantia remaneat neceſſe eſt.

Non per loci mutationē. Non per creationem. Adeſt per converſionē. Scot. 4. ſent. d. 11. q. 3. 4. & 5 Ex nocte fit dies, & ex mane meridies.

38. *Tranſubſtantiatio a Conciliis approbata in Scripturis fundamentum habet.*

Later. Conc. c. 1. Eugenius IV. in Ep. ad Arm. data approbata a Conc. Flo Tr. Synod. ſeſſ. 13. can. 2. Tranſubſtātiatio Scripturis ſtatuitur.

Hac ratione adducti Patres, & majores noſtri in Conciliis, Lateranenſi Magno, & Florentino, hujus articuli veritatem apertis decretis confirmarunt. A Tridentina vero Synodo explicatius ita definitum eſt, *Si quis dixerit, in ſacroſancto Euchariſtiæ ſacramento remanere ſubſtantiam panis, & vini una cum corpore, & ſanguine Domini noſtri Jeſu Chriſti, anathema ſit.* Hæc vero ex teſtimoniis ſcripturarum facile fuit colligere. Primum, quod in hujus Sacramenti inſtitutione ipſe

Do-

Dominus dixit, *a Hoc eſt corpus meum*. Vocis enim *Hoc* ea vis eſt, ut omnem rei præſentis ſubſtantiam demonſtret; quod ſi panis ſubſtantia remaneret, nullo modo vere dici videretur, *Hoc eſt corpus meum*. Deinde Chriſtus Dominus apud Joannem, *b Panis*, inquit, *quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*, panem videlicet carnem ſuam vocans; ac paulo poſt ſubjecit: *c Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*; & rurſus *d Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus*. Cum ergo tam claris, & perſpicuis verbis carnem ſuam panem & verum cibum, ſanguinem item verum potum nominaverit, ſatis videtur declaraſſe, nullam in Sacramento ſubſtantiam panis, & vini remanere.

a *Mat.* 26. 26. *Marc.* 14. 22. 1. *Cor.* 11. 24. *Exod.* 18.
b *Joa.* 6. 51.
c *Ibidem* 53.
d *Ibidem* 59.

39. *Quomodo Patres in hoc Sacramento Tranſubſtantiationem agnoverint.*

Atque hanc perpetuo ſanctorum Patrum conſentientem fuiſſe doctrinam, qui eos evolverit, facile intelliget. D. quidem Ambroſius ita ſcribit: *Tu forte dicis, Meus panis eſt uſitatus, ſed panis iſte panis eſt ante verba Sacramentorum, ubi acceſſerit Conſecratio, de pane fit caro Chriſti.* Quod quidem ut facilius probare poſſet, varia deinde affert exempla, & ſimilitudines. Alibi vero, cum verba illa interpretaretur, *e Omnia, quacunque Dominus voluit, fecit in cœlo, & in terra, Licet* inquit, *figura panis, & vini videatur, nihil tamen aliud, quam caro Chriſti, & ſanguis, poſt Conſecrationem credendum eſt*. Atque iiſdem fere verbis eandem ſententiam ſanctus Hilarius exponens docuit, quamvis extrinſecus panis, & vinum videatur, vere tamen corpus, & ſanguinem Domini eſſe.

Tranſubſtantiatio ex conſenſu Patrũ oſtenditur.
D. Amb. l. 4. *& habetur de conſ. diſt.* 2. *c. Panis eſt.*
e *Pſ.* 134. 6
Ex l. 4. *de Sacram. c.* 4. *&* 6. *de conſecr. diſt.* 2. *cap. Omnia.*
S. Hilar. de Trin. l. 8. *&* *de conſ. diſt.* 2. *cap.* 28.

40. *Qua ratione Euchariſtia poſt Conſecrationem etiam panis dicatur.*

Sed moneant Paſtores hoc loco, mirandum non eſſe, ſi poſt Conſecrationem panis etiam vocetur. Hoc enim nomine Euchariſtia appellari conſuevit, tum quia panis ſpeciem habeat, tum quia naturalem alendi, & nutriendi corporis vim, quæ panis propria eſt, adhuc retineat. Eam autem eſſe ſacrarum litterarum conſuetudinem, ut res ita appellent, cujuſmodi eſſe videan-

Eccl. 10 31. & 17. 2. Exod. 7. 20. Eccl. 29. 33.

a Gen. 18. 2. b Act. 1. 10. Vide D. Th. in 3. p. q. 75. ar. 3. & 4.

tur, ſatis oſtendit, quod in Geneſi dictum eſt *a* tres viros Abrahæ apparuiſſe, qui tamen tres Angeli erant. *b* Et duo illi, qui Apoſtolis, aſcendente in cœlum Chriſto Domino, apparuerunt, cum eſſent Angeli, viri dicuntur.

41. *Quomodo fiat tam admiranda ſubſtantiarum converſio.*

Quam admirabilis ſit converſio.

Difficillima eſt omnino hujus myſterii explicatio. Sed tamen conabuntur Paſtores iis, qui magis in divinarum rerum cognitione profecerint, (nam qui adhuc imbecilliores ſunt, verendum eſſet, ne rei magnitudine opprimerentur) conabuntur, inquam, tradere hujus admirabilis converſionis modum; quæ ita fit, ut tota panis ſubſtantia divina virtute in totam corporis Chriſti ſubſtantiam, totaque vini ſubſtantia in totam ſanguinis Chriſti ſubſtantiam ſine ulla Domini noſtri mutatione convertatur. Neque enim Chriſtus aut generatur, aut mutatur, aut augeſcit, ſed in ſua ſubſtantia totus permanet. Quod myſterium cum *c* D. Ambroſius declararet, *Vides*, inquit, *quam operatorius ſit ſermo Chriſti. Si ergo tanta vis eſt in ſermone Domini Jeſu, ut inciperent eſſe, quæ non erant, mundus ſcilicet, quanto magis operatorius eſt, ut ſint ea, quæ erant, & in aliud commutentur?* In quam ſententiam alii etiam veteres, & graviſſimi Patres ſcriptum reliquerunt, Divus quidem Auguſtinus, *d Fideliter fatemur, ante Conſecrationem panem eſſe & vinum, quod natura formavit, poſt conſecrationem vero carnem Chriſti & ſanguinem, quod benedictio conſecravit*; Damaſcenus autem, *e Corpus ſecundum veritatem conjunctum eſt divinitati, corpus ex ſancta Virgine, non quod ipſum corpus aſſumptum de cœlo deſcendat, ſed quod ipſe panis, & vinum in corpus, & ſanguinem Chriſti tranſmutentur.*

c D. Amb. l. 4. de Sacr. c. 4. & habetur de conſ. d. 2. c. Panis eſt.

d Habetur de conſ. d. 2. c. Nos autem.

e Dam. l. 4. de orth. fide c. 14. Sc. 4. ſen. d. 21. q. 3. litt. 1.

42. *Stupendæ huic converſioni commode nomen impoſitum eſt Tranſubſtantiatio.*

Trid. ſyn. ſeſ. 13. c. 4. quod nomen primo auctoritate Conc. Later. magni receptum eſt, c. 1.

Hæc itaque admirabilis converſio convenienter, & proprie a ſancta Catholica Eccleſia Tranſubſtantiatio eſt appellata, quemadmodum ſacra Tridentina Synodus docuit. Ut enim generatio naturalis, quod forma in ea mutetur, recte, & proprie transformatio dici

po-

poteſt, ita etiam, quod in Sacramento Euchariſtiæ tota unius rei ſubſtantia in totam alterius rei ſubſtantiam tranſeat, verbum Tranſubſtantiationis recte, & ſapienter a majoribus noſtris inventum eſt. *& habetur de ſum. Trin & fide Cath. c. 1.*

43. *Modus Tranſubſtantiationis, & loci, quo Chriſtus eſt in hoc Sacramento, curioſius non inquirendus.*

Sed illud ſæpiſſime a ſanctis Patribus repetitum fideles admonendi ſunt, ne curioſius inquirant, quo pacto ea mutatio fieri poſſit. Nec enim percipi a nobis poteſt, nec in naturalibus mutationibus, aut in ipſa rerum creatione ejus rei exemplum aliquod habemus. Verum quid hoc ſit, fide cognoſcendum eſt; quomodo fiat, non curioſius inquirendum. Non minorem vero cautionem Paſtores adhibeant oportet in eo etiam myſterio explicando, quomodo Chriſti Domini corpus vel in minima panis particula totum contineatur. Vix enim unquam hujuſmodi diſputationes inſtituendæ erunt: ſed tamen, quando Chriſtiana charitas hoc poſtulaverit, primum quidem meminerint fidelium animos illa voce præmunire, a *Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.*

Sacroſanctum Euch. Sacram. pie credendum, non curioſe ſcrutandum. Quomodo Chriſti corpus in minima panis particula totum contineatur. Vide Conc. Tr. ſeſſ. 13. c. 1. & de conſ. d. 2. c. Singuli, & Flor. Conc. in decr. de Sacr.

a Lu. 1. v. 37.

44. *Chriſti corpus in Euchariſtia non eſt, ut in loco.*

Deinde vero doceant, Chriſtum Dominum in hoc Sacramento, ut in loco, non eſſe. Etenim locus res ipſas conſequitur, ut magnitudine aliqua præditæ ſunt: Chriſtum vero Dominum ea ratione in Sacramento eſſe non dicimus, ut magnus, aut parvus eſt, quod ad quantitatem attinet, ſed, ut ſubſtantia eſt. Subſtantia enim panis in Chriſti ſubſtantiam, non in magnitudinem, aut quantitatem convertitur. Nemo vero dubitat, ſubſtantiam æque in parvo, atque in magno ſpatio contineri. Nam & aeris ſubſtantia, totaque ejus natura ſic in parva, ut in magna aeris parte, itemque tota aquæ natura non minus in urnula, quam in flumine inſit, neceſſe eſt. Cum igitur panis ſubſtantiæ corpus Domini noſtri ſuccedat, fateri oportet, ad eundem plane modum in Sacramento eſſe, quo erat panis ſubſtantia ante Conſecrationem. Ea vero utrum ſub magna, an ſub parva quantitate eſſet, nihil ad rem omnino pertinebat.

Chriſtus in Sacramento non eſt, ut in loco, ſeu ut magnus vel parvus, ſed, ut ſubſtantia, qua integra æque in parvo, & magno ſpatio continetur.

De ſubſiſtentia accidentium panis, & vini ſine aliqua re ſubjecta.

Colligi hoc poteſt ex c. Hoc autē. de Conſ. d. 8. & c. Cum Martha. de celebr. Miſſarum §. Quæſiviſti, & probat. D. Th. 3. p. q. 75. a. 2. & q. 77 ar. 1. & alibi ſæpe, & Conc. Conſtant. ſeſs. 8.

45. *In hoc Sacramento nulla eſt ſubſtantia, cui accidentia panis, & vini inhæreant.*

Tertium reſtat, quod in hoc Sacramento maximum, atque admirabile videatur; quod quidem, jam duobus aliis explicatis, facilius a Paſtoribus tractari poſſe exiſtimandum eſt, panis videlicet, & vini ſpecies in hoc Sacramento ſine aliqua re ſubjecta conſtare. Nam cum antea demonſtratum ſit, corpus Domini, & ſanguinem vere in Sacramento eſſe, ita ut nulla amplius ſubſit panis, & vini ſubſtantia, quoniam ea accidentia Chriſti corpori, & ſanguini inhærere non poſſunt, relinquitur, ut ſupra omnem naturæ ordinem ipſa ſe nulla alia re niſa ſuſtentent. Hæc perpetua, & conſtans fuit Catholicæ Eccleſiæ doctrina: quæ etiam facile eorum teſtimoniorum auctoritate confirmari poterit, quibus antea planum factum eſt, nullam reſidere in Euchariſtia panis, aut vini ſubſtantiam.

46. *Quare Chriſtus ſub panis, & vini ſpecie corpus, & ſanguinem ſuum tradere voluerit.*

Vide Cyril. l. 4. in Joa. c. 22. Cyp. de cœna Domini. Aug. tra. 27. in Joan. D. Th. in 3. p. q. 74. ar. 1. & 75. ar. 1 Dam. l. 4. de fide orthod. c. 14.

Sed nihil magis fidelium pietati convenit, quam omiſſis ſubtilioribus quæſtionibus, hujus admirabilis Sacramenti majeſtatem venerari, & colere, ac deinde in eo ſummam Dei providentiam ſuſpicere, quod ſacroſancta myſteria ſub panis, & vini ſpecie adminiſtranda inſtituerit. Nam, cum a communi hominum natura maxime abhorreat, humanæ carnis eſca, aut ſanguinis potione veſci, ſapientiſſime fecit, ut ſanctiſſimum corpus, & ſanguis ſub earum rerum ſpecie, panis, inquam, & vini, nobis adminiſtraretur, quarum quotidiano, & communi alimento maxime delectamur. Adjunctæ vero etiam ſunt duæ illæ utilitates: quarum prima eſt, quod ab infidelium calumnia liberati ſumus, quam facile effugere non poſſemus, ſi Dominum ſub propria ſpecie comedere videremur; altera eſt, quod, dum corpus, & ſanguinem Domini ita ſumimus, ut tamen, quod vere ſit, ſenſibus percipi non poſſit, hoc ad fidem in animis noſtris augendam plurimum valet: *quæ quidem*, ut ſancti Gregorii ſententia pervulgatum eſt, *ibi non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum*. Hæc autem, quæ hactenus expoſita ſunt,

Prima ratio.

Secunda ratio.

Greg. Papa Hom. 26. in Evangelia.

non

non niſi magna adhibita cautione, pro audientium captu, & temporum neceſſitate, explicanda erunt.

47. *Quid boni conſequantur, qui corpori, & ſanguini Domini digne communicaverint.*

Verum, quæ de hujus Sacramenti admirabili virtute, & fructibus dici poſſunt, nullum eſſe genus fidelium exiſtimandum eſt, ad quos earum rerum cognitio non pertineat, quibuſque maxime neceſſaria videri non debeat. Ut enim Euchariſtiæ utilitatem fideles intelligant, ob eam potiſſimum cauſam, quæ de hoc Sacramento tam multis verbis diſſeruntur, cognoſcenda ſunt. Sed, quoniam immenſæ ejus utilitates, & fructus nulla oratione explicari poſſunt, unus, aut alter locus a Paſtoribus tractandus erit, ut oſtendant, quanta in ſacroſanctis illis myſteriis bonorum omnium copia, & affluentia incluſa ſit. Hoc vero aliqua ex parte ita aſſequentur, ſi, omnium Sacramentorum vi, atque natura patefacta, Euchariſtiam fonti, cætera rivulis comparaverint. Vere enim, ac neceſſario fons omnium gratiarum dicenda eſt, cum fontem ipſum cœleſtium chariſmatum, & donorum, omniumque Sacramentorum auctorem Chriſtum Dominum admirabili modo in ſe contineat, a quo, tanquam a fonte, ad alia Sacramenta, quidquid boni, & perfectionis habent, derivatur. Ex hoc igitur divinæ gratiæ fonte ampliſſima munera, quæ nobis hoc Sacramento impertiuntur, facile colligi poterunt.

De multiplici & admirabili fructu tanti Sacramenti agitur ſeſſ. 15. Con. Trid. de Euchar. c. 2. & c. 5. vide Iren. l. 4. in Jo. c. 12. & 24. Chry. Ho. 84. in Joan. D. Th. in 3. p. q. 79. per totam, & alibi ſæpe.

48. *Quæ commoda panis & vinum corpori, ea Euchariſtia animæ affert.*

Commode etiam fieri videbitur, ſi panis, & vini natura, quæ hujus Sacramenti ſymbola ſunt, perpendatur. Nam, quos uſus corpori panis, & vinum affert, eos omnes animæ ſaluti, & jucunditati, meliori quidem ac perfectiori ratione, Euchariſtiæ Sacramentum præbet. Neque enim hoc Sacramentum in ſubſtantiam noſtram, ut panis, & vinum, mutatur, ſed nos quodammodo in ejus naturam convertimur: ut recte illud Divi Auguſtini ad hunc locum transferri poſſit: *Cibus ſum grandium, creſce, & manducabis me; nec tu me mutabis in te, ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me.*

Amb. l. 5. de Sac. c. 4. & Chryſ. Hom. 45. in Joan.
Per Euchariſtiam nos Deo & Deus nobis conjungitur.
Conferatur hic locus cum ſect. 6. ult. ar. ſymb.
Aug. l. 7. Confeſ. cap. 10.

49. Quo-

49. Quomodo per hoc Sacramentum gratia conferatur?

a *Joa. 1. 17.* Quod ſi *a* gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt, in animam quoque influat eſt neceſſe, cum eum
b *Joa. 6. 56.* pure, & ſancte accipit, qui de ſeipſo dixit: *b Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.* Nam qui pietatis, & religionis ſtudio affecti hoc Sacramentum ſumunt, nemini dubium eſſe debet, quin ita Filium Dei in ſe admittant, ut ejus corpori tanquam viva membra inſerantur. Siqui-
c *Ibidem 57.* dem ſcriptum eſt, *c Qui manducat me, & ipſe vivet*
d *Ibidem 51.* *B. Cyril. l. 4. in Joa. c. 12. 14. & Epi. 10. ad Neſt.* *propter me;* item *d Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.* Quem locum Cyrillus cum interpretaretur, inquit: *Dei Verbum uniens ſeipſum propria carni fecit ipſam vivificativam. Eum ergo decebat miro quodam modo uniri corporibus per ſacram ejus carnem, & pretioſum ſanguinem, quæ accipimus in benedictione vivificativa in pane, & vino.*

50. Homo peccatis fœdatus, ac mortuus, Euchariſtiæ ſumptione non vivificatur, etiamſi hoc Sacramentum gratiam conferre dicatur.

Quomodo hoc Sacram. ſit gratię cauſa. D. Th. in 3. p. q. 79. a. 3. vide l. de Eccleſ. dog. c. 53. Conc. Tr. ſeſ. 13. c. 7. & c. 11. de conſec. d. 2. c. Qui ſcelerate, & c. Timorem, & c. Quid eſt Chriſtum, & c. Sicut Judas. Verum, quod dicitur, Euchariſtia gratiam tribui, Paſtores admoneant oportet, ita intelligendum non eſſe, perinde ac neceſſe non ſit, ut, qui re ipſa hoc Sacramentum utiliter percepturus eſt, gratiam antea adeptus fuerit. Conſtat enim, quemadmodum mortuis corporibus naturale alimentum nihil prodeſt, ita etiam animæ, quæ ſpiritu non vivit, ſacra myſteria non prodeſſe. Ac propterea panis, & vini ſpeciem habent, ut ſignificetur, non quidem revocandæ ad vitam animæ, ſed in vita conſervandæ cauſa inſtituta eſſe. Verum hoc ideo dictum eſt, quod prima etiam gratia (qua omnes præditos eſſe oportet, antequam ſacram Euchariſtiam ore contingere audeant, *e* ne judicium ſibi manducent, & bibant) nemini tribuitur, niſi hoc ipſum Sa-
e *1. Cor. 11. 20.* cramentum deſiderio, & voto percipiat. Eſt enim omnium Sacramentorum finis, & Eccleſiaſticæ unitatis, ac conjunctionis ſymbolum: neque extra Eccleſiam conſequi gratiam ullus poteſt.

51. Quomodo anima hoc ſpirituali cibo reficiatur, & augeatur.

Dein-

Deinde quoniam, uti corpus cibo naturali non conſervatur modo, ſed etiam augetur, guſtuſque novam quotidie ex eo voluptatem, & ſuavitatem percipit, ita etiam ſacræ Euchariſtiæ cibus non ſolum animam ſuſtentat, ſed vires illi addit, efficitque, ut ſpiritus divinarum rerum delectatione magis, ac magis commoveatur, ob eam cauſam fit, ut gratiam hoc Sacramento tribui recte & veriſſime dicatur. Jure enim *a* mannæ comparari poteſt, ex quo omnis ſaporis ſuavitas percipiebatur.

Quomodo hoc Sacram. ſit de neceſſitate ſalutis ſaltem in voto, vide apud D. Th. in 3. p. q. 73. a. 3. & q. 79. ar. 1. ad 1.

a Sap. 16. 10. Joa. 6. 49.

52. *Per Euchariſtiam peccata leviora dimittuntur.*

Remitti vero Euchariſtia & condonari leviora peccata, quæ venialia dici ſolent, non eſt quod dubitari debeat. Quicquid enim cupiditatis ardore anima amiſit, dum levi aliqua in re parum offendit, totum id Euchariſtia, eas ipſas minores culpas abſtergens, reſtituit; quemadmodum etiam (neque enim a propoſita ſimilitudine diſcedendum videtur) quod innati caloris vi quotidie detrahitur ac deperit, paulatim addi, & refici naturali alimento ſentimus. Quare merito a D. Ambroſio de hoc cœleſti Sacramento dictum eſt: *Iſte panis quotidianus ſumitur in remedium quotidianæ infirmitatis.* Verum hæc de iis peccatis intelligenda ſunt, quorum ſenſu, & delectatione animus non permovetur.

Innoc. 3 l. 4. de myſt. altar. c. 44. Berna. ſer. in cœna Domini Cyp. l. 3. in Joa. c. 17. & l. 3. c. 37. Et in collecta dicitur, Sit ablutio ſcelerum.

D. Amb. l. 3. de Sacr. c. 6. & l. 5. c. 4.

53. *Per hoc item Sacramentum anima a futuris malis præſervatur.*

Illa præterea in ſacris myſteriis vis eſt, ut nos a criminibus puros, & integros, atque a tentationum impetu incolumes ſervent, ac tanquam cœleſti medicamento animam præparent, ne alicujus mortiferæ perturbationis veneno facile infici, ac corrumpi queat. Atque ob eam etiam cauſam, ut teſtatur D. Cyprianus, cum olim a Tyrannis fideles ad tormenta, & cædem propter Chriſtiani nominis confeſſionem vulgo raperentur, ne illi forte dolorum acerbitate victi in ſalutari certamine deficerent, vetus in Eccleſia Catholica mos fuit, ut eis ab Epiſcopis Dominici corporis, & ſanguinis Sacramenta præberentur. Sed carnis etiam libidinem cohibet, ac reprimit. Dum enim charitatis igne animos magis incendit, concupiſcentiæ ardorem extinguat neceſſe eſt.

D. Th. ead. q. 79. a. 6 ex Joa. c. 6. Au. tract. 26. in Joan.

S. Cyp. lib. 1. Ep. 2. ad Cornelium.

54. Qui-

49. Quomodo per hoc Sacramentum gratia conferatur.

a Joa. 1. 17. Quod ſi *a* gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt, in animam quoque influat eſt neceſſe, cum eum pure, & ſancte accipit, qui de ſeipſo dixit: *b Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo*. Nam qui pietatis, & religionis ſtudio affecti hoc Sacramentum ſumunt, nemini dubium eſſe debet, quin ita Filium Dei in ſe admittant, ut ejus corpori tanquam viva membra inſerantur. Siquidem ſcriptum eſt, *c Qui manducat me, & ipſe vivet propter me;* item *d Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*. Quem locum Cyrillus cum interpretaretur, inquit: *Dei Verbum uniens ſeipſum propria carni fecit ipſam vivificativam. Eum ergo decebat miro quodam modo uniri corporibus per ſacram ejus carnem, & pretioſum ſanguinem, quæ accipimus in benedictione vivificativa in pane, & vino.*

b Joa. 6. 56.

c Ibidem 57.
d Ibidem 51.
B. Cyril. l. 4. in Joa. c. 12. 14. & Epi. 10. ad Neſt.

50. Homo peccatis fœdatus, ac mortuus, Euchariſtia ſumptione non vivificatur, etiamſi hoc Sacramentum gratiam conferre dicatur.

Quomodo hoc Sacram. ſit gratiæ cauſa.
D. Th. in 3. p. q. 79. a. 3. vide l. de Eccleſ. dog. c. 53. Conc. Tr. ſeſ. 13. c. 7. & c. 11. de conſec. d. 2. c. Qui ſcelerate, & c. Timorem, & c. Quid eſt Chriſtum, & c. Sicut Judas.

Verum, quod dicitur, Euchariſtia gratiam tribui, Paſtores admoneant oportet, ita intelligendum non eſſe, perinde ac neceſſe non ſit, ut, qui re ipſa hoc Sacramentum utiliter percepturus eſt, gratiam antea adeptus fuerit. Conſtat enim, quemadmodum mortuis corporibus naturale alimentum nihil prodeſt, ita etiam animæ, quæ ſpiritu non vivit, ſacra myſteria non prodeſſe. Ac propterea panis, & vini ſpeciem habent, ut ſignificetur, non quidem revocandæ ad vitam animæ, ſed in vita conſervandæ cauſa inſtituta eſſe. Verum hoc ideo dictum eſt, quod prima etiam gratia (qua omnes præditos eſſe oportet, antequam ſacram Euchariſtiam ore contingere audeant, *e* ne judicium ſibi manducent, & bibant) nemini tribuitur, niſi hoc ipſum Sacramentum deſiderio, & voto percipiat. Eſt enim omnium Sacramentorum finis, & Eccleſiaſticæ unitatis, ac conjunctionis ſymbolum: neque extra Eccleſiam conſequi gratiam ullus poteſt.

e 1. Cor. 11. 29.

51. Quomodo anima hoc ſpirituali cibo reficiatur, & augeatur.

Dein-

Deinde quoniam, uti corpus cibo naturali non conſervatur modo, ſed etiam augetur, guſtuſque novam quotidie ex eo voluptatem, & ſuavitatem percipit, ita etiam ſacræ Euchariſtiæ cibus non ſolum animam ſuſtentat, ſed vires illi addit, efficitque, ut ſpiritus divinarum rerum delectatione magis, ac magis commoveatur, ob eam cauſam fit, ut gratiam hoc Sacramento tribui recte & veriſſime dicatur. Jure enim *a* mannæ comparari poteſt, ex quo omnis ſaporis ſuavitas percipiebatur.

Quomodo hoc Sacram. ſit de neceſſitate ſalutis ſaltem in voto, vide apud D. Th. in 3. p. q. 73. a. 3. & q. 79. ar. 1. ad 1. a Sap. 16. 10. Joa. 6. 49.

52. *Per Euchariſtiam peccata leviora dimittuntur.*

Remitti vero Euchariſtia & condonari leviora peccata, quæ venialia dici ſolent, non eſt quod dubitari debeat. Quicquid enim cupiditatis ardore anima amiſit, dum levi aliqua in re parum offendit, totum id Euchariſtia, eas ipſas minores culpas abſtergens, reſtituit; quemadmodum etiam (neque enim a propoſita ſimilitudine diſcedendum videtur) quod innati caloris vi quotidie detrahitur ac deperit, paulatim addi, & refici naturali alimento ſentimus. Quare merito a D. Ambroſio de hoc cœleſti Sacramento dictum eſt: *Iſte panis quotidianus ſumitur in remedium quotidianæ infirmitatis.* Verum hæc de iis peccatis intelligenda ſunt, quorum ſenſu, & delectatione animus non permovetur.

Innoc. 3 l. 4. de myſt. altar. c. 44. Berna. ſer. in cœna Domini Cyp. l. 3. in Joa. c. 17. & l. 3. c. 37. Et in collecta dicitur, Sit ablutio ſcelerum. D. Amb. l. 3. de Sacr. c. 6. & l. 5. c. 4.

53. *Per hoc item Sacramentum anima a futuris malis præſervatur.*

Illa præterea in ſacris myſteriis vis eſt, ut nos a criminibus puros, & integros, atque a tentationum impetu incolumes ſervent, ac tanquam cœleſti medicamento animam præparent, ne alicujus mortiferæ perturbationis veneno facile infici, ac corrumpi queat. Atque ob eam etiam cauſam, ut teſtatur D. Cyprianus, cum olim a Tyrannis fideles ad tormenta, & cædem propter Chriſtiani nominis confeſſionem vulgo raperentur, ne illi forte dolorum acerbitate victi in ſalutari certamine deficerent, vetus in Eccleſia Catholica mos fuit, ut eis ab Epiſcopis Dominici corporis, & ſanguinis Sacramenta præberentur. Sed carnis etiam libidinem cohibet, ac reprimit. Dum enim charitatis igne animos magis incendit, concupiſcentiæ ardorem extinguat neceſſe eſt.

D. Th. ead. q. 79. a. 6 ex Joa. c. 6. Au. tract. 26. in Joan.

S. Cyp. lib. 1. Ep. 2. ad Cornelium.

54. Qua-

54. *Quomodo per hoc Sacramentum aditus ad æternam gloriam pateat.*

D. Th. in 3. p. q. 19. art. 1. Chryſoſt. de ſacerd. lib. 6. a Joan. 6. 54.

Poſtremo, ut uno verbo omnes hujus Sacramenti utilitates, & beneficia comprehendantur, dicendum eſt, ſacræ Euchariſtiæ ſummam vim eſſe ad æternam gloriam comparandam. Scriptum eſt enim: *a Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.* Hujus videlicet Sacramenti gratia fideles, dum hanc vitam degunt, ſumma conſcientiæ pace, & tranquillitate perfruuntur; deinde ejus virtute recreati, non ſecus atque Helias, *b* qui ſubcinericii panis fortitudine ambulavit uſque ad montem Dei Horeb, cum ex vita emigrandi tempus advenerit, ad æternam gloriam, & beatitudinem aſcendunt. Hæc omnia a Paſtoribus latiſſime explicabuntur, ſi vel D. Joannis locum, in quo multiplices hujus Sacramenti effectus aperiuntur, tractandum ſumpſerint, vel admiranda Chriſti Domini facta percurrentes, oſtenderint, cum eos jure, ac merito beatiſſimos fuiſſe exiſtimemus, *c* in quorum tecta mortalis receptus eſt, vel qui illius *d* veſtis, aut fimbriæ tactu ſanitatem recuperarunt, multo nos beatiores, & feliciores eſſe, in quorum animam immortali gloria præditus ingredi non gravetur, ut ejus vulnera ſanet omnia, eamque ampliſſimis muneribns ornatam ſibi conjungat.

b 3. Reg 19. 8. Joa. 6. 54. 55. c Matt. 8. 14. & 9. 10. Luc. 10. 38. d Mat. 9. 21.

55. *Quot modis corpori, & ſanguini Domini communicemus.*

De modis recipiendi Euchariſtiam.

Verum docendum eſt, a quibus ingentes illi ſacræ Euchariſtiæ fructus, qui modo commemorati ſunt, percipi poſſint, neque unam tantum eſſe communicandi rationem, ut fidelis populus diſcat meliora chariſmata æmulari. Recte igitur, & ſapienter majores noſtri, ut in *e* Tridentina Synodo legimus, tres hujus Sacramenti ſumendi rationes diſtinxerunt. Alii enim Sacramentum tantum accipiunt, ut peccatores, qui ſacra myſteria impuro ore, & corde accipere non verentur, quos Apoſtolus ait *f* indigne manducare, & bibere corpus Domini. De his D. Auguſtinus ita ſcribit: *Qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus,*

e Trid. Conc. ſeſſ. 13. c. 8. f 1. Cor. 11. Aug. de conſ. diſt. 2. c. Quidam, & in tract. 26. in Joan. & l. 5. de Bapt. contra Donat.

procul dubio non manducat ſpiritualiter ejus carnem, licet carnaliter, & viſibiliter premat dentibus Sacramenta corporis, & ſanguinis. Qui itaque hoc modo affecti ſacra myſteria accipiunt, non ſolum ex his nullum capiunt fructum, ſed, ipſo Apoſtolo teſte, *a* judicium ſibi manducant, & bibunt. Alii vero ſpiritu tantummodo Euchariſtiam ſumere dicuntur: ii ſunt, qui deſiderio, & voto propoſitum cœleſtem illum panem comedunt, fide viva incenſi, *b* quæ per dilectionem operatur: ex quo, ſi non omnes, maximos certe utilitatis fructus conſequuntur. Alii denique ſunt, qui Sacramento, & ſpiritu ſacram Euchariſtiam percipiunt; qui cum ex Apoſtoli doctrina *c* prius ſe probaverint, ac *d* veſte nuptiali ornati ad divinam hanc menſam acceſſerint, ex Euchariſtia capiunt uberrimos illos, quos antea diximus, fructus. Quare perſpicuum eſt, eos ſe maximis, & cœleſtibus bonis privare, qui, cum ad corporis Domini Sacramentum etiam ſumendum parati eſſe poſſint, ſatis habent ſpiritu tantum ſacram Communionem accipere.

c. 8. & Mag. in 4. d. 9. lit. B. & D. Th. in 2. p. c. 80. a. 1. Triplici modo ſumitur Euch. Sacramentaliter tantum, & corporaliter. a 1. Cor. 11. 16. Spiritualiter tantum. b Gal. 56. Sacramentaliter, & ſpiritualiter ſimul. c 1. Cor. 11. & 28. d Mat. 22. 11. Qui communicare Sacramentaliter negligunt, quantis ſe privent fructibus.

56. *Antequam quis ad Euchariſtiam accedat, præparandum animum eſſe, oſtenditur.*

Sed jam docendum eſt, qua ratione præparatos fidelium animos eſſe oporteat, antequam ad Sacramentalem Euchariſtiæ perceptionem veniant. Ac primum quidem ut pateat, eam præparationem maxime neceſſariam eſſe, Salvatoris noſtri exemplum proponendum eſt. Nam, antequam Apoſtolis pretioſi corporis, & ſanguinis ſui Sacramenta daret, quamvis jam mundi eſſent, *e* pedes eorum lavit; ut declararet, omnem diligentiam adhibendam eſſe, ne quid nobis ad ſummam animi integritatem, & innocentiam deſit, cum ſacra myſteria percepturi ſumus. Deinde vero fideles intelligant, quemadmodum, ſi optime affecto, & præparato animo Euchariſtiam aliquis ſumat, ampliſſimis cœleſtis gratiæ muneribus ornatur, ita contra, ſi imparatus accipiat, non ſolum nihil commodi, ſed maxima etiam incommoda, & detrimenta eum accipere. Optimis enim rebus, & maxime ſalutaribus hoc proprium eſt, ut, ſi in tempore iis utamur, vehementer proſint,

De præparatione ad Euchariſtiam. Seſſ. 13. Conc. Trid. de Euchar. c. 7. & can. 11. vide Baſil. q. 172. in reg. brevioribus. e Joa. 13. 5. D Th. in 3. p. q. 80. art. 4.

ſin

ſin alieno tempore adhibeantur, perniciem, & exitium afferant. Quare mirandum non eſt, ingentia quoque, & præclariſſima Dei dona, cum bene conſtituto animo accipiuntur, ad cœleſtem gloriam conſequendam maximo nobis adjumento eſſe: at vero, cum iis nos ipſos indignos præbemus, ſempiternam mortem afferre. Id vero arcæ Domini exemplo comprobatur. *a* Arca enim fœderis, qua nihil præſtantius Iſraeliticus populus habuit, cui etiam per illam maxima, & innumerabilia beneficia Dominus tribuerat, a *b* Philiſthæis ablata, ſummam illis peſtem, & calamitatem cum æterno dedecore conjunctam importavit. Sic etiam cibi, qui ore accepti in ſtomachum bene affectum illabuntur, corpora alunt, & ſuſtentant; qui vero in ſtomachum vitioſis humoribus plenum infundi ſolent, graves morbos efficiunt.

a *Exod.* 26. 21. 24.
b 1. *Reg.* 5.

57 *Quo pacto animus ad Euchariſtiam ſit præparandus.*

Ad dignam Euchar ſumptionem primo diſcernendus eſt cæleſtis Panis a communi.

Primam itaque illam præparationem fideles adhibeant, ut diſcernant menſam a menſa, hanc ſacram ab aliis profanis, cœleſtem hunc panem a communi. Atque hoc fit, cum certo credimus, præſens eſſe verum corpus, & ſanguinem Domini, *c* quem in cœlo Angeli adorant, *d* ad cujus nutum columnæ cœli contremiſcunt, & pavent, cujus *e* gloria plenum eſt cœlum, & terra. Hoc nimirum eſt dijudicare corpus Domini, quod *f* Apoſtolus admonuit: cujus tamen myſterii magnitudinem venerari potius oportet, quam in diſputationibus ejus veritatem curioſius perquirere.

c *Pſ* 96. 8. *Hebr.* 1. 6.
d *Job.* 26. 11.
e *Iſa.* 6. 3.
f 1. *Cor.* 11. 29.

Secundo reconciliatio cum inimicis facienda eſt.

Altera vero illa præparatio maxime neceſſaria eſt, ut unuſquiſque a ſeipſo quærat, num pacem cum aliis habeat, *g* num proximos vere, atque ex animo diligat. Inquit enim Matthæus: *h Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adverſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.*

g *Joa.* 3. 4.
h *Mat.* 5. 24. 25.

Tertio conſcientia per Sacramentū pœnitentiæ capitalibus vitiis eluenda eſt.

Deinde conſcientiam noſtram ſcrutari diligenter debemus, ne forte exitiali aliquo peccato contaminati ſimus, cujus pœnitere neceſſe ſit, ut prius Contritionis,

& Con-

& Confeſſionis medicamento illud eluatur. Definitum eſt enim a ſancta Tridentina Synodo, nemini licere, quem peccati mortalis conſcientia ſtimulet, ſi Sacerdotis facultas data ſit, antequam ſe Sacramentali Confeſſione purgarit, quantumvis ſibi contritus eſſe videatur, ſacram Euchariſtiam accipere.

Synod. Trid. ſeſ.13.can.11 Seſ.13.c.11.

Præterea taciti cum animis noſtris cogitemus, quam indigni ſimus, quibus divinum hoc beneficium a Domino tribuatur. Quare illud Centurionis, *a* de quo idem ipſe Salvator teſtatus eſt, ſe non inveniſſe tantam fidem in Iſrael, ex animo dicendum eſt, *b Domine, non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum.* Exquiramus etiam a nobis ipſis, an illud Petri uſurpare nobis liceat, *c Domine, tu ſcis, quia amo te.* Meminiſſe enim oportet, eum, qui ſine *d* veſte nuptiali in convivio Domini accubuerat, in tenebroſum carcerem conjectum, ſempiternis pœnis addictum fuiſſe.

Quarto præmittenda eſt humilis de ſe ipſo exiſtimatio.
a Matt.8.10.
b Ibid. 5.
Quinto eſt videndũ, an vera charitate ſimus præditi.
c Joan.21.15.
d Matth.22. v. 11.

58. *Etiam corporis aliqua ratio communicare volenti eſt ſuſcipienda.*

Neque vero animi ſolum, ſed etiam corporis præparatione opus eſt. Nam jejuni ad ſacram menſam accedere debemus, ita ut ſaltem a dimidia antecedentis diei nocte uſque ad illud temporis punctum, quo ſacram Euchariſtiam accipimus, nihil omnino comederimus, aut biberimus. Poſtulat etiam tanti Sacramenti dignitas, ut qui matrimonio juncti ſunt, aliquot dies a concubitu uxorum abſtineant, *e* Davidis exemplo admoniti, qui, cum panes Propoſitionis a Sacerdote accepturus eſſet, purum ſe, & pueros ſuos ab uxorum conſuetudine tres ipſos dies profeſſus eſt. Hæc fere ſunt, quæ maxime obſervari a fidelibus oportet, ut ſe ad ſacra myſteria utiliter accipienda antea parent. Reliqua enim, quæ hac in re providenda eſſe videantur, ad hæc ipſa capita facile redigi poterunt.

Jejunos communicãtes eſſe neceſſe eſt, de conſ.d.2.c.54 Liquido. Itẽ caſtos. vide 33.qu.4.ca. Sciatis, & c. 7. Vir cum propria 31 q. 4. & cap. 21. Omnis homo de conſ. d. 2.
e 1.Reg.21.5.

59. *Chriſtiani omnes Euchariſtiam ſumere ſaltem ſemel in anno tenentur.*

Sed, ne forte aliqui ſegniores ad hoc Sacramentum percipiendum reddantur, quod tantam præparationem adhibere grave admodum, & difficile ducant, fideles ſæpe admonendi ſunt, omnibus eam legem propoſitam

Conc. Lat. c. 21. & habetur de pœn. & remiſſ. c. Omnis. Seſſ. 13. Conc. Trid. de Euchar. can. 9.

eſſe, ut ſacram Euchariſtiam accipiant. Præterea conſtitutum eſt ab Eccleſia, ut qui ſemel ſaltem ſingulis annis in Paſcha non communicaverit, ab Eccleſia arceatur.

60. *Quoties, & quibus temporibus percipienda ſit Euchariſtia.*

Sæpius communicandũ. Amb. li. 5. de Sacr. c. 4 vide Aug. in l. 50 Hom. 41. Hom. & de bono perſev. ca. 14. & Ep. 118. ad Janua. v. item cap. Peracta, & c. Quotidie, & c. 2. Si quotieſcunque, & ca. Si non tanta ſunt, de conſ. diſt. 2.

Neque tamen fideles ſatis habeant, ſe, hujus decreti auctoritati obtemperantes, ſemel tantummodo corpus Domini quotannis accipere, verum ſæpius iterandam Euchariſtiæ Communionem exiſtiment. Utrum autem ſingulis menſibus, vel hebdomadis, vel diebus id magis expediat, certa omnibus regula præſcribi non poteſt: veruntamen illa eſt ſancti Auguſtini norma certiſſima, *Sic vive, ut quotidie poſſis ſumere*. Quare Parochi partes erunt, fideles crebro adhortari, ut, quemadmodum corpori in ſingulos dies alimentum ſubminiſtrare neceſſarium putant, ita etiam quotidie hoc Sacramento alendæ, & nutriendę animæ curam non abjiciant. Neque enim minus ſpirituali cibo animam, quam naturali corpus indigere, perſpicuum eſt. Vehementer autem proderit hoc loco repetere maxima illa, & divina beneficia, quæ, ut antea demonſtratum eſt, ex Euchariſtiæ Sacramentali Communione conſequimur. Illa etiam figura erit addenda, *a* cum ſingulis diebus corporis vires Manna reficere oportebat, itemque ſanctorum Patrum auctoritates, quę frequentem hujus Sacramenti perceptionem magnopere commendant. Neque enim unius Sancti Patris *b* Auguſtini ea fuit ſententia, *Quotidie peccas, quotidie ſume*; ſed ſi quis diligenter attenderit, eundem omnium *c* Patrum, qui de hac re ſcripſerunt, ſenſum fuiſſe, facile comperiet.

a Exod. 16. 5.

b *D. Aug. ſer. 78. de verb. Domini.*

c *Ignatius Ep. ad Eph. Baſi. ad Cæſariũ Patr. Amb. l. 5. de Sacram. c. 4.*

61. *Communicandi morem in Eccleſia olim frequentem fuiſſe, demonſtratur.*

Ac tempus quidem olim fuiſſe, cum fideles quotidie Euchariſtiam acciperent, ex *d* Apoſtolorum actis intelligemus. Omnes enim, qui tunc fidem Chriſtianam profitebantur, vera, & ſincera charitate ita ardebant, ut, cum ſine intermiſſione orationibus, & aliis pietatis officiis vacarent, quotidie ad ſacra Dominici corporis myſteria ſumenda parati invenirentur. Eam poſtea

d *Act. 2. 42.*

conſuetudinem, quæ intermitti videbatur, Anacletus ſanctiſſimus martyr, & Pontifex Max. aliqua ex parte renovavit. Præcepit enim, ut miniſtri, qui Miſſæ ſacrificio intereſſent, communicarent, quod ab Apoſtolis conſtitutum eſſe affirmaret. Diu etiam in Eccleſia ille mos fuit, ut Sacerdos, peracto ſacrificio, cum Euchariſtiam ſumpſiſſet, ad populum, qui aderat, converſus, his verbis ad ſacram menſam fideles invitaret; *Venite fratres ad Communionem*: tunc, qui parati erant, ſumma cum religione ſacroſancta myſteria ſumebant. Sed, cum deinde charitas, & pietatis ſtudium adeo refrixiſſet, ut raro admodum ad Communionem fideles accederent, ſancitum eſt a Fabiano Pontifice, ut ter quotannis, in Natali Domini, & Reſurrectione, & Pentecoſte, omnes Euchariſtiam ſumerent: id quod poſtea a multis Conciliis, præſertim vero ab Agathenſi primo confirmatum eſt. Ad extremum, cum eo res adducta eſſet, ut non modo ſancta illa, & ſalutaris præceptio non ſervaretur, ſed in plures etiam annos ſacræ Euchariſtiæ Communio differretur, decretum eſt in Lateranenſi Concilio, ut ſemel ad minus ſingulis annis in Paſcha fideles omnes ſacrum Domini corpus acciperent; qui vero id facere neglexiſſent, Eccleſiæ aditu prohiberentur.

S. Anacletus Ep. 2. & citatur de coſ. d. 1. c. Epiſc. & d. 3. c. Peracta. v. Dion. Areop. de Eccl. Hier. c. 3. & Greg. l. 2. Dial. c 23. S. Fabian. ep. 3. ad Hilar. Ep. & habetur de coſ. d. 2. c. Etſi. Præcipitur, ut fideles ter in anno cõmunicent. Tur. Cõc III. c. 50 Con. Agath. c. 38. & Cabilon. II. Cõc. Lat. can. 21. & citatur de pœn. & rem. ca. Omnis, & Tr. ſeſſ. 13 c. 9. præcipitur, ut fideles ſemel adminus communicẽt.

62. ***Pueris nondum ratione utentibus Euchariſtiam adminiſtrare non convenit.***

Verum, quamvis hæc lex Dei, & Eccleſiæ auctoritate ſancita ad omnes fideles pertineat, docendum eſt, eos tamen excipi, qui nondum rationis uſum propter ætatis imbecillitatem habent. Hi enim neque ſacram Euchariſtiam a communi, & profano pane ſciunt diſcernere, neque ad eam accipiendam pietatem animi, & religionem afferre poſſunt. Atque id etiam a Chriſti Domini inſtitutione alieniſſimum videtur. Inquit enim, a *Accipite, & comedite*: infantes autem idoneos non eſſe, qui accipiant, & comedant, ſatis conſtat. Vetus quidem illa fuit in quibuſdam locis conſuetudo, ut infantibus etiam ſacram Euchariſtiam præberent: ſed tamen tum ob eas cauſas, quæ antea dictæ ſunt, tum ob alias Chriſtianæ pietati maxime conſentaneas jamdiu ejuſdem Eccleſiæ auctoritate id fieri deſiit.

Infantibus Euchar. non eſt adminiſtranda. Con. Tr. ſeſſ. 21. de communione ſub utraq; ſpecie, c. 4. & can. 4. D. Th. in 3. p. q 80 ar. 9. a Matt 26. 26. Vide Cyp. ſer 5. de lapſis poſt medium.

63. *Qua ætate pueris ſacra myſteria danda ſint.*

Qua vero ætate pueris ſacra myſteria danda ſint, nemo melius conſtituere poterit, quam pater, & ſacerdos, cui illi confitentur peccata. Ad illos enim pertinet explorare, & a pueris percontari, an hujus admirabilis Sacramenti cognitionem aliquam acceperint, & guſtum habeant.

64. *Licet inſanos aliquando ad Communionem admittere.*

Conc. Arau. c. 3. & habetur 26 q 6. c. Qui recedūt, D. Th. Ibid. Conc. Carth. 4. c. 76. & habetur 26. q. 6. c 15. Qui per pœnitentiam.

Amentibus præterea, qui tunc a pietatis ſenſu alieni ſunt, Sacramenta dare minime oportet. Quamvis, ſi, antequam in inſaniam inciderent, piam, & religioſam animi voluntatem præſetulerint, licebit eis in fine vitæ ex Concilii Carthaginienſis decreto Euchariſtiam adminiſtrare, modo vomitionis, vel alterius indignitatis, & incommodi periculum nullum timendum ſit.

65. *Laicis ſub utraque ſpecie communicandum non eſt.*

Laicis, niſi accedat Eccleſiæ auctoritas, ſub altera tantum ſpecie communicandum eſt. Trid. Syn. ſeſ. 21 decem. ſub utraque ſpecie c. 1, 2. 3. c. 1 2. & 3.

Quod vero ad communicandi ritum pertinet, doceant Parochi, S. Eccleſiæ lege interdictum eſſe, ne quis ſine ipſius Eccleſiæ auctoritate præter ſacerdotes corpus Domini in ſacrificio conficientes ſub utraque ſpecie ſacram Euchariſtiam ſumat. Nam, ut a Tridentina Synodo explicatum eſt, quamvis Chriſtus Dominus in ultima cœna altiſſimum hoc Sacramentum in panis, & vini ſpeciebus inſtituerit, & Apoſtolis tradiderit; ex eo tamen non efficitur, hanc legem a Domino Salvatore conſtitutam eſſe, ut omnibus fidelibus ſacra myſteria ſub utraque ſpecie adminiſtranda ſint. Etenim Dominus noſter, cum de hoc Sacramento loqueretur, alterius tantum ſpeciei ſæpius meminit, ut cum inquit, *a Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*, & *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*, & *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.*

a Joa. 6. 51.

Laicis una tantum pars conceditur, ut 1. Reg. 2. Dimitte me, obſecro, ad unā partem Sacerdotalem.

66. *Rationes, ob quas Eccleſia alterius tantum ſpeciei uſum laicis conceſſerit.*

Multis vero, & iis quidem graviſſimis rationibus adductam eſſe Eccleſiam patet, ut hanc potiſſimum ſub altera ſpecie communicandi conſuetudinem non ſolum approbaret, ſed etiam decreti auctoritate firmaret.

Pri-

Primum enim maxime cavendum erat, ne ſanguis Domini in terram funderetur; quod quidem facile vitari poſſe non videbatur, ſi in magna populi multitudine eum miniſtrare oportuiſſet.

Prima ratio.

Præterea, cum ſacra Euchariſtia ægrotis præſto eſſe debeat, magnopere timendum erat, ne, ſi diutius vini ſpecies aſſervaretur, coaceſceret.

Secunda ratio. Concil. Nic. can. 12. Aurel. can. 24.

Permulti præterea ſunt, qui vini ſaporem, ac ne odorem quidem perferre ullo modo poſſint. Quare ne, quod ſpiritualis ſalutis cauſa dandum eſt, corporis valetudini noceret, prudentiſſime ſancitum eſt ab Eccleſia, ut panis tantummodo ſpeciem fideles acciperent.

Tertia ratio.

Accedit ad alias rationes, quod in pluribus Provinciis ſumma vini penuria laboratur, neque aliunde ſine maximis impenſis, ac non niſi longiſſimis, ac difficillimis itineribus convehi poteſt.

Quarta ratio.

Deinde, quod maxime omnium ad rem pertinet, convellenda erat eorum hæreſis, qui negabant, ſub utraque ſpecie totum Chriſtum eſſe, ſed corpus tantum exangue ſub panis, ſanguinem autem ſub vini ſpecie contineri aſſerebant. Ut igitur fidei Catholicæ veritas magis ante omnium oculos poneretur, ſapientiſſimo conſilio alterius ſpeciei, hoc eſt, panis Communio inducta eſt. Sunt & aliæ rationes ab iis collectæ, qui de hoc argumento diſſerunt, quæ, ſi opus eſſe videbitur, a Parochis afferri poterunt. Jam de miniſtro, quamvis id a nemine fere ignorari poſſit, agendum eſt, ne quid prætermiſſum ſit, quod ad hujus Sacramenti doctrinam pertinere videatur.

Quinta ratio. Totum Chriſtum in Euchariſtia contineri ſcribunt Baſil. ad Caſ. Patr. Cypr. ad Cæloſyr. & in Joa. l. 4. c. 14.

67. *Proprius hujus Sacramenti miniſter eſt Sacerdos.*

Miniſter Euchariſtiæ ſolus ſacerdos.

Itaque tradendum eſt, ſolis Sacerdotibus poteſtatem datam eſſe, a ut ſacram Euchariſtiam conficiant, ac fidelibus diſtribuant. Eum autem morem in Eccleſia ſemper ſervatum eſſe, ut fidelis populus a Sacerdotibus Sacramenta acciperet, Sacerdotes autem ſacra facientes ipſi ſe communicarent, ſancta Tridentina Synodus explicavit, oſtenditque hanc conſuetudinem tanquam ab Apoſtolica traditione profectam religioſe retinendam eſſe; *cum præſertim hujus rei nobis illuſtre exem-*

a Sic Sacrificium iſtud inſtituit, cujus officium committi voluit, &c. D. Th. in Hym. Trid. Syn. ſeſ. 13. c. 10.

minus in paſſione ſua pro nobis meruit, ac ſatisfecit; ſic qui hoc Sacrificium offerunt, quo nobiſcum communicant, Dominicæ paſſionis fructus merentur, ac ſatisfaciunt.

Sacrificium novi Teſtamenti quando ſit inſtitutum. Trid. Synod. ſeſ. 22. de Sacrificio Miſſæ c. 1. & can. 1. & 2.
a Luca 22. 1. Cor. 11. 24. 19.

72. *Quo tempore iſtud novi Teſtamenti Sacrificium ſit inſtitutum.*

Jam de hujus Sacrificii inſtitutione nullum ambigendi locum ſancta Tridentina Synodus reliquit. Declaravit enim, in *a* extrema Cœna a Chriſto Domino inſtitutum eſſe, ſimulque anathemate eos damnavit, qui aſſerunt, verum, & proprium Sacrificium Deo non offerri, aut offerre nihil aliud eſſe, quam Chriſtum ad manducandum dari.

73. *Non licet Sanctis, aut ulli creaturæ Sacrificium offerri.*

Soli Deo Sacrificium in Miſſa offerri. Seſ. 22. Conc. Trid. c. 3. & can. 3. Aug. l. 20. contr. Fauſt. c. 21. & l. 8. Civ. c. 29.
Verba ſunt orationis, qua S. Trinitati offertur Sacrificium.

Nec vero illud prætermiſit, quin diligenter explicaret, uni Deo Sacrificium fieri. Nam etſi Eccleſia interdum Miſſas in memoriam, & honorem Sanctorum celebrare conſuevit, non tamen illis Sacrificium, ſed uni Deo, qui Sanctos immortali gloria coronavit, offerri docuit. Quare nec Sacerdos unquam dicere ſolet, *Offero tibi Sacrificium, Petre, vel Paule*, ſed dum uni ſoli Deo immolat, gratias illi agit pro beatiſſimorum Martyrum inſigni victoria, eorumque patrocinium ita implorat, *ut ipſi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam agimus in terris.*

74. *Unde doctrina illa Sacrificii, & Sacerdotii novæ Legis hauriatur.*

Eccleſiæ Catholicæ de Sacrificio doctrina Scripturis confirmatur.
b Luc. 22. 19. 1. Cor. 11. 24.
Apoſtoli quando Sacerdotes ſint inſtituti. Conc. Trid. ſeſ. 22. de Sacr. Miſ. c. & can. 2.
c 1. Cor. 10. 21.

Hæc autem, quæ de hujus Sacrificii veritate a Catholica Eccleſia tradita ſunt, ex Domini verbis accepit, cum extrema illa nocte hæc ipſa ſacra myſteria Apoſtolis commendans, *b Hoc facite*, inquit, *in meam commemorationem*. Eos enim, quemadmodum a Synodo definitum eſt, tunc Sacerdotes inſtituit, præcepitque, ut ipſi, & qui eis in Sacerdotali munere ſucceſſuri eſſent, corpus ejus immolarent, & offerrent. Atque id etiam Apoſtoli verba ad Corinthios ſcripta ſatis demonſtrant, cum ait: *c Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum.* Ut enim pro dæmonio-

niorum menſa altare, in quo eis immolabatur, intelligendum eſt: ita etiam (ut quod Apoſtolus proponit, probabili argumentatione concludatur) menſa Domini nihil aliud, niſi altare, in quo Sacrificium Domino fiebat, ſignificare poteſt.

Euchariſtiæ Sacrificium figuris, & prophetiis veteris teſtamenti prędictum.

75. *Quibus potiſſimum figuris, & prophetiis iſtud Sacrificium olim ſignificatum fuerit.*

a *Malach.* 1. 10. 11.

Quod ſi ex veteri Teſtamento hujus Sacrificii figuras, & oracula requiramus, primum quidem de eo Malachias apertiſſime vaticinatus eſt his verbis: a *Ab ortu Solis uſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum eſt nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum.* Præterea hæc Hoſtia tam ante, quam poſt latam Legem, variis Sacrificiorum generibus prænuntiata eſt. Etenim bona omnia, quæ in iis Sacrificiis ſignificabantur, hæc una Victima, tamquam omnium perfectio, & abſolutio, complexa eſt. Veruntamen nulla in re ejus imaginem magis expreſſam licet videre, quam b in Melchiſedech Sacrificio. Ipſe enim Salvator c Sacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech ſe in æternum conſtitutum declarans, corpus, & ſanguinem ſuum in extrema Cœna ſub ſpeciebus panis, & vini D:o Patri obtulit.

b *Gen.* 14. 18. *Hebr.* 7. 17.
c *Pſ.* 109. 4.

76. *Idem Sacrificium, quod in Cruce fuit oblatum, in Miſſa peragitur.*

Unum eſt Chriſti Sacrificium, & Eccleſiæ. Vide de Summa Trinit. c. Firmiter, & Aug. l. 10. de Civ. Dei c. 20. Lev. 34. 16.

Unum itaque, & idem Sacrificium eſſe fatemur, & haberi debet, quod in Miſſa peragitur, & quod in Cruce oblatum eſt, quemadmodum una eſt & eadem Hoſtia, Chriſtus videlicet Dominus noſter, qui ſeipſum in ara Crucis ſemel tantummodo cruentum immolavit. Neque enim cruenta, & incruenta Hoſtia, duæ ſunt Hoſtiæ, ſed una tantum; cujus Sacrificium, poſtquam Dominus ita præcepit, d *Hoc facite in meam commemorationem*, in Euchariſtja quotidie inſtauratur.

d *Luc.* 22. 19. 1. *Cor.* 11. 24.

77. *Eſt etiam unus utrinque Sacerdos.*

Chriſtus eſt, qui offert, & conſecrat proprie, Chryſ. Homil. 2.

Sed unus etiam, atque idem Sacerdos eſt Chriſtus Dominus. Nam miniſtri, qui Sacrificium faciunt, non ſuam, ſed Chriſti perſonam ſuſcipiunt, cum ejus corpus, & ſanguinem conficiunt; id quod & ipſius Conſecra-

crationis verbis oſtenditur. Neque enim Sacerdos inquit, *Hoc eſt corpus Chriſti*, ſed, *Hoc eſt corpus meum*: perſonam videlicet Chriſti Domini gerens, panis, & vini ſubſtantiam in veram ejus corporis, & ſanguinis ſubſtantiam convertit.

Chr. Ep ad Ti. & in Hom. de prodit. Juda Amb. l. 4. de Sacr. c. 4.

78. *Miſſa ut laudis, ita etiam propitiationis eſt Sacrificium.*

Miſſam eſſe non ſolum laudis, ſed propitiationis Sacrificium Seſ. 22. Conc. Trid. de Sacrificio Miſſa c. 2. & can. 3.

Quæ cum ita ſint, ſine ulla dubitatione docendum eſt, id quod etiam ſancta Synodus explicavit, ſacroſanctum Miſſæ Sacrificium eſſe non ſolum laudis, & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii, quod in Cruce factum eſt; ſed vere etiam propitiatorium Sacrificium, quo Deus nobis placatus, & propitius redditur. Quare ſi puro corde, accenſa fide, & intimo ſcelerum noſtrorum dolore affecti hanc ſanctiſſimam Hoſtiam immolemus, & offeramus, dubitandum non eſt, quin miſericordiam a Domino conſecuturi ſimus, & gratiam in auxilio opportuno. Hujus enim Victimæ odore ita delectatur Dominus, ut gratiæ, & pœnitentiæ donum nobis impertiens, peccata condonet. Quamobrem & ſolemnis eſt illa Eccleſiæ precatio, *Quoties hujus Hoſtiæ commemoratio celebratur, toties opus noſtræ redemptionis exercetur*; nimirum uberrimi illi cruentæ Hoſtiæ fructus per hoc incruentum Sacrificium ad nos manant.

Fructus Sacrificii Miſſa. vide Amb. l. 1. offic. c. 50. Aug. c. 8. 24. civit. lib.

Secreta Dominica IX. poſt Pentecoſten. Trid. Synod. ſeſ. 22. c. 26.

79. *Pertingit etiam Sacrificii Miſſæ fructus ad defunctos.*

Deinde vero hujus Sacrificii eam vim eſſe Parochi docebunt, ut non ſolum immolanti, & ſumenti proſit, a ſed omnibus etiam fidelibus, ſive illi nobiſcum in terris vivant, ſive jam in Domino mortui nondum plane expiati ſint. Neque enim minus ex Apoſtolorum certiſſima traditione pro his utiliter offertur, quam pro vivorum peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, ac quibuſvis calamitatibus, & anguſtiis.

a *Cypr. l. 1. ep. 9. ad Cler. & plebem Furnis.*

80. *Nulla Miſſa ex communi uſu Eccleſiæ celebrata dicenda eſt privata.*

Nulla Miſſa privata dicenda eſt. Seſ. 22. Conc. Trid. de Sac. Miſſæ c. 6. & can. 8.

Ex quo facile perſpicitur, omnes Miſſas communes cenſendas eſſe, ut quæ ad communem omnium fidelium utilitatem, & ſalutem pertinent.

81. *Quonam hujus Sacrificii cæremoniæ pertineant.*

Ha-

Habet autem hoc Sacrificium multos, eoſque maxime inſignes, ac ſolemnes ritus: quorum nullus ſupervacaneus, aut inanis exiſtimandus eſt, verum omnes eo ſpectant, ut & tanti Sacrificii majeſtas magis eluceat, & ſalutaribus myſteriis intuendis ad rerum divinarum, quæ eo Sacrificio occultæ ſunt, contemplationem fideles excitentur. Sed de his nihil eſt ut plura dicamus, tum quia hoc argumentum longiorem explicationem poſtulare videtur, quam propoſitæ inſtitutioni conveniat, tum quia innumerabiles pene libellos, & commentarios, qui de hac re a piis, & doctiſſimis viris conſcripti ſunt, Sacerdotes in promptu habebunt. Hactenus igitur ſatis fuerit, earum rerum, quæ ad Euchariſtiam, tum qua Sacramentum, tum qua Sacrificium ſit, pertinent, potiora capita, juvante Domino, expoſuiſſe.

Ritus Miſſæ quo pertineant. Seſ. 22. Conc. Trid. c. 5. & c. 7. vide etiam Dion. Areo. l. de Eccleſ. Hier. c. 3. vide D. Tho. in 3. p. q. 89. 9. art. 5.

DE

DE POENITENTIÆ SACRAMENTO.

CAPUT V.

I. *Accurate, ac frequenter doctrina Pœnitentiæ Chriſtianis auribus eſt inſerenda.*

De Pœnitentia ex veteribus ſcripſerunt Amb. l. duos, Aug. ſæpe, & l. de pœnit remed. & de vera, & falſa pœnit. Conſule item ſeptem de Pœniten. d. in decreto.

Quemadmodum humanæ naturæ fragilitas, & imbecillitas omnibus nota eſt, eamque in ſeipſo quiſque facile experitur: ita, quantam habeat neceſſitatem Pœnitentiæ Sacramentum, ignorare nemo poteſt. Quod ſi diligentiam, quę a Parochis in unoquoque argumento adhibenda eſt, ex rei, quam tractant, magnitudine, & pondere metiri oportet, omnino fatebimur, eos nunquam in loci hujus explicatione adeo diligentes futuros eſſe.

eſſe, ut ſatis videri poſſit. Quin etiam de hoc Sacramento, quam de Baptiſmo, eo accuratius agendum eſt, quod Baptiſmus ſemel tantum adminiſtratur, nec iterari poteſt, Pœnitentiæ vero toties locus datur, ejuſque repetendæ toties neceſſitas impoſita eſt, quoties poſt Baptiſmum peccare contingat. Ita enim a Tridentina Synodo dictum eſt, Sacramentum Pœnitentiæ non ſecus lapſis poſt Baptiſmum, ac Baptiſmum nondum regeneratis, ad ſalutem neceſſarium eſſe; vulgataque illa S. Hieronymi ſententia ab omnibus, qui deinceps res ſacras tradiderunt, magnopere comprobatur, Pœnitentiam eſſe ſecundam tabulam poſt naufragium. Ut enim confracta navi unum vitæ ſervandæ perfugium reliquum eſt, ſi forte tabulam aliquam de naufragio liceat arripere, ita poſt amiſſam Baptiſmi innocentiam, niſi quis ad Pœnitentiæ tabulam confugiat, ſine dubio de ejus ſalute deſperandum eſt. Hæc autem non ad Paſtores ſolum, ſed ad reliquos etiam fideles excitandos dicta ſint, ne forte in eis rei maxime neceſſariæ incuria reprehendatur. Primum enim communis fragilitatis memores omni ſtudio optare debent, ut divina ope adjuti, ſine caſu, aut prolapſione aliqua in via Domini progredi poſſint. Quod ſi nonnumquam offenderint, tum vero ſummam Dei benignitatem intuentes, qui tanquam *a* bonus paſtor ovium ſuarum vulnera obligare, eiſque mederi ſolet, hoc ſaluberrimum Pœnitentiæ medicamentum nunquam in aliud tempus differendum eſſe cogitabunt.

Luc. 17. 3. Matt. 18. 22. Trid. Syn ſeſ. 6. de juſtific. c. 14. de Pœn. c. 2. Tert in l. de Pœn. Hie in 3. c. Iſa. ſuper illud, Ruit enim Hieruſalem. Amb. ad virginem lapſam c. 3. Magiſ. in 4. Sen. diſt. 14. litt. A. & de Pœn. diſt. 1. c. ſecundo. Ezech. 18. Luca 13.

a Joa. 10. 11. Ezech. 34. 10.

2. *Quam varia ſit verbi Pœnitentiæ ſignificatio.*

Ut autem rem ipſam aggrediamur, prius explicanda eſt varia hujus nominis poteſtas, & notio, ne aliquis ambiguitate vocis in errorem inducatur. Nonnulli enim Pœnitentiam pro ſatisfactione accipiunt, alii a Catholicæ Fidei doctrina maxime remoti, cum arbitrentur, Pœnitentiam nullam præteriti temporis rationem habere, nihil aliud, quam novam vitam eſſe definiunt. Docendum eſt igitur, multiplicem eſſe hujus nominis ſignificationem. Primum enim Pœnitentia de iis dicitur, quibus aliquid diſplicet, quod ante placuerit, *nulla habita* ratione hujus cogitationis, bonum ne,

Amb. l. 1. de pœnit. c. 9.

Verbi Pœnitentiæ multiplex ſignificatio.

Prima.

Quomodo juſtitia inter Deum, & homines eſſe poſſit, ex Ariſt. in 5. Eth. c. ult. docet Scot 4. d. 14. q. 2. lit. H.

ſatisfaciat: quod quidem ad juſtitiam referri perſpicuum eſt. Nam etſi inter Deum, & homines propria juſtitiæ ratio intercedere non poteſt, cum tam longo intervallo inter ſe diſtent, aliquam tamen eſſe juſtitiam conſtat, cujuſmodi eſt inter Patrem, & filios, inter Dominum, & ſervos. Tertium eſt, ut homo in Dei gratiam redeat, in cujus offenſionem, & odium propter peccati fœditatem incurrit. Hæc vero omnia ſatis declarant, Pœnitentiam ad virtutem ſpectare.

Quæ de Pœnitentia virtute hic traduntur, habentur de juſtificat. in Conc. Trid. ſeſ. 6. c. 6.

8. *Quibus veluti gradibus ad divinam illam Pœnitentia virtutem aſcendatur.*

Sed docendum eſt etiam, quibus gradibus ad hanc divinam virtutem liceat aſcendere. Primum itaque Dei miſericordia nos prævenit, cordaque noſtra ad ſe convertit. Quod cum precaretur Propheta, *a Converte*, inquit, *nos Domine ad te, & convertemur.*

a Th. 5. 21.

Primus gradus gratia præveniens miſericordia Dei.

Deinde hoc lumine illuſtrati, per fidem ad Deum animo tendimus. *d Credere enim oportet accedentes ad Deum*, ut Apoſtolus teſtatur, *quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.*

Secundus gradus fides.

b Heb. 11. 6.

Præterea motus timoris conſequitur, & ſuppliciorum acerbitate propoſita animus a peccatis revocatur. Atque huc videntur ſpectare illa Iſaiæ verba: *c Sicut quæ concipit, cum appropinquaverit ad partum, dolens clamat in doloribus ſuis, ſic facti ſumus.* Huc deinde accedit *d* ſpes impetrandæ a Deo miſericordiæ, qua erecti vitam, & mores emendare conſtituimus. Poſtremo charitate corda noſtra accenduntur, ex qua liberalis ille *e* timor probis, & ingenuis filiis dignus oritur; atque ita unum illud veriti, ne qua in re Dei majeſtatem lædamus, peccandi conſuetudinem omnino deſerimus. Hiſce igitur quaſi gradibus ad hanc præſtantiſſimam Pœnitentiæ virtutem pervenitur.

Tertius gradus timor.

c Iſa. 26. 27.

Quartus gradus ſpes.

d Matth. 9.

Quintus gradus charitas.

e Eccl. 19. 17.

Alex. de Ales 4. p ſumma q. 56. mem. 1. & 2.

9. *Qui ſit præcipuus virtutis Pœnitentiæ fructus.*

Fructus Pœnitentiæ præcipuus eſt vita æterna.

Quæ prorſus divina, & cœleſtis virtus exiſtimanda eſt, cui ſcilicet Regnum cœlorum ſacræ Litteræ pollicentur. Nam apud ſanctum Matthæum ſcriptum eſt: *f Pœnitentiam agite; appropinquavit enim regnum cœlorum;* & apud Ezechielem: *g Si impius egerit Pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cu-*

f Matt. 4. 17.

g Eze. 18. 21.

ſto-

Redierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium, & juſtitiam, vita vivet; tum alio loco: *a Nolo mortem impii, ſed ut convertatur impius a via ſua, & vivat.* Quod quidem de æterna, & beata vita intelligendum eſſe, plane conſtat.

a Ezech 33. 11.

10. *Quid de externa pœnitentia ſentiendum ſit, quaque de cauſa Chriſtus eam in numerum Sacramentorum referri voluerit.*

Quid exterior Pœnitentia. *D. Th. in 3. p. q. 34. a. 1.*

De externa vero Pęnitentia docendum eſt, eam eſſe, in qua Sacramenti ratio conſiſtit, habereque externas quaſdam res ſenſibus ſubjectas, quibus declarantur ea, quæ interius in anima fiunt. In primis autem explanandum fidelibus videtur, quare factum ſit, ut Chriſtus Dominus Pœnitentiam in numerum Sacramentorum referri voluerit. Hujus autem rei illa omnino cauſa fuit, ut nobis de remiſſione peccatorum, quam Deus pollicitus eſt, cum ait, *b Si impius egerit pœnitentiam, &c.* minus dubitare liceret. Vehementer enim pendere animo de intima Pœnitentia opus eſſet, cum de ſuo cuique judicio in iis, quæ agit, merito timendum ſit. Ut igitur Dominus huic noſtrę ſollicitudini ſubveniret, Pęnitentię Sacramentum inſtituit, quod per Sacerdotis abſolutionem peccata nobis remiſſa eſſe confideremus, conſcientięque noſtrę ob fidem, quę Sacramentorum virtuti merito habenda eſt, pacatiores redderentur. Neque enim aliter accipienda eſt vox Sacerdotis peccata nobis legitime condonantis, quam Chriſti Domini, qui ait Paralytico: *c Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.*

b Eze. 18. 21. *Prima ratio eſt, ut fides noſtra de remiſſione peccatorum, eorum judicio, quorum eſt diſcernere inter lepram, & lepram, magis confirmaretur, & conſcientia noſtra pacatiores redderentur.* c Matth 9. 2.

Deinde vero, cum nemo ſalutem, niſi per Chriſtum, ejuſque paſſionis beneficio conſequi poſſit, conſentaneum, nobiſque utiliſſimum fuit, ejuſmodi Sacramentum inſtitui, cujus vi, & efficientia Chriſti ſanguis ad nos defluens peccata poſt Baptiſmum admiſſa elueret, atque ita reconciliationis beneficium illi uni Salvatori noſtro acceptum referre profiteremur.

Secunda ratio eſt, ut hominibus in promptu eſſet inſtrumentum, quo peccata poſt Baptiſmum contracta in ſanguine Chriſti eluerentur. Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 1.

11. *Quo pacto Pœnitentia verum ſit novæ Legis Sacramentum.*

Seſſ. 14. Conc. Trid. de Pęn. c. 1. & can 1.

Quod vero pœnitentia Sacramentum ſit, Paſtores ita facile oſtendent. Ut enim Baptiſmus Sacramentum eſt, quia *d* peccata omnia, ac præſertum quod origine

d Act. 2. 38.

con-

b Act.8.22. contractum fuit, delet; eadem ratione Pœnitentia, a quæ peccata omnia poſt Baptiſmum voluntate, vel actione ſuſcepta tollit, vere, & proprie Sacramentum dicendum eſt. Deinde, quod caput eſt, cum illa, quæ extrinſecus tum a pœnitente, tum a Sacerdote fiunt, declarent ea, quæ interius efficiuntur in anima, quis neget, Pœnitentiam vera, & propria Sacramenti ratione præditam eſſe? Siquidem *Sacramentum ſacra rei ſignum eſt;* peccator autem, quem pœnitet, rerum, & verborum notis plane exprimit, ſe animum a peccati turpitudine abduxiſſe: itemque ex iis, quæ a Sacerdote geruntur, & dicuntur, miſericordiam Dei peccata ipſa remittentis facile cognoſcimus. Quanquam hoc aperte indicant illa Salvatoris verba: *b Tibi dabo claves regni cęlorum, & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cęlis.* Abſolutio enim Sacerdotis verbis enunciata remiſſionem illam peccatorum ſignat, quam in anima efficit.

Dilucide exponitur, quomodo Pęnitētia ſit ſacra rei ſignum. Aug.li.8.de Civ.Dei c.10.

Actio Sacerdotis abſolventis nititur auctoritate verbi Dei. b Mat.16.19.

12. *Pęnitentia Sacramentum iterari poteſt.*

Seſſ.14.Conc. Trid de Pęn. c.2.

Neque vero ſolum fideles docendi ſunt, Pęnitentiam in numero Sacramentorum habendam eſſe, ſed eorum etiam, quæ iterari poſſunt. Quærenti enim Petro, num ſepties venia peccati danda eſſet, Dominus reſpondit, *c Non dico tibi uſque ſepties, ſed uſque ſeptuagies ſepties.* Quare, ſi cum ejuſmodi hominibus agendum ſit, qui ſummæ Dei bonitati, & clementiæ diffidere videantur, confirmandus erit illorum animus, atque ad ſpem divinæ gratiæ erigendus. Quod quidem facile conſequentur tum hujus loci, & aliorum tractatione, qui in ſacris Litteris permulti occurrent, tum vero iis rationibus, & argumentis, quæ ex ſanctorum Chryſoſtomi libro de lapſis, & Ambroſii libris de Pœnitentia petere licebit.

c Mat.18.22. Quomodo deſperantes cōſolandi ſint. Amb. de Pęn. l.1 c.1. & 2. vid. Aug. in l. de vera, & falſ. pęn. c.5.

13. *Materia Pęnitentia que, & qualis.*

De materia Sacram. pęn. Tres actus pœnitentis, qui ſunt loco materia.

Jam quoniam nihil fideli populo notius eſſe debet, quam hujus Sacramenti materia, docendum eſt, in eo maxime hoc Sacramentum ab aliis differre, quod aliorum Sacramentorum materia eſt res aliqua naturalis, vel arte effecta, Sacramenti vero Pœnitentiæ quaſi materia ſunt actus pœnitentis, nempe *Contritio, Confeſ-*

ſio,

ſio, *& Satisfactio*, ut a Tridentina Synodo declaratum eſt: qui quatenus in Pœnitente ad integritatem Sacramenti, & plenam, ac perfectam peccatorum remiſſionem ex Dei inſtitutione requiruntur, hac ratione partes Pœnitentiæ dicuntur. Neque vero hi actus quaſi materia a ſancta Synodo appellantur, quia veræ materiæ rationem non habeant, ſed quia ejus generis materia non ſint, quæ extrinſecus adhibeatur, ut Aqua in Baptiſmo, & Chriſma in Confirmatione. Quod autem ab aliis dictum eſt, peccata ipſa hujus Sacramenti materiam eſſe, nihil plane diverſum dici videbitur, ſi diligenter attendamus. Ut enim ignis materiam ligna eſſe dicimus, quæ vi ignis conſumuntur, ita peccata, quæ Pœnitentia delentur, recte hujus Sacramenti materia vocari poſſunt.

quomodo ejuſdem Sacram. partes eſſe dicantur. Trid. Synod. ſeſſ. 14. de pœnit. cap. 3. & can. 4.

Peccata ipſa quomodo Sacramenti materia dici poſſint.

14. *Quæ ſit Sacramenti Pœnitentiæ forma.*

Sed formæ etiam explicatio Paſtoribus prætermittenda non eſt, quod ejus rei cognitio excitet fidelium animos ad percipiendam ſumma cum religione hujus Sacramenti gratiam. Eſt autem forma, *Ego te abſolvo*: quam non ſolum ex illis verbis licet colligere, *a Quæcunque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis*, ſed ex eadem Chriſti Domini doctrina ab Apoſtolis tradita accepimus. Ac quoniam Sacramenta id ſignificant, quod efficiunt, & illa verba *Ego te abſolvo* oſtendunt, peccatorum remiſſionem hujus Sacramenti adminiſtratione effici, planum eſt, hanc eſſe Pœnitentiæ perfectam formam. Sunt enim peccata tanquam *b* vincula, quibus conſtrictæ animæ tenentur, & ex quibus Pœnitentiæ Sacramento laxantur. Quod quidem non minus vere de illo etiam homine Sacerdos pronuntiat, qui prius ardentiſſimæ Contritionis vi, accedente tamen Confeſſionis voto, peccatorum veniam a Deo conſecutus ſit.

De forma Sacram. pœnit. ſeſſ. 14. Conc. Trid. de pœn. cap. 3.

a *Matth.* 18. 18.

b *Prov. 5. 18. Iſa. 5. 18. Alex. de Ales. 4 p. q. 77. mem. 6.*

15. *Quo fructu ad formam Sacramenti preces aliæ adjiciantur.*

Adduntur præterea complures preces non quidem ad formam neceſſariæ, ſed ut ea removeantur, quæ Sacramenti vim, & efficientiam, illius culpa, cui adminiſtratur, impedire poſſent.

16. *Quantum differat poteſtas Sacerdotum Chriſti in dijudicanda peccati lepra a poteſtate Sacerdotum veteris Legis.*

a Lev. 13. 9. & 14. 2.
Deus eſt, qui miniſterio Sacerdotis abſolvit. Vide Conc. Tr. ſeſ. 14. c. 6.
b Pſ. 83. 12.
c Rom. 8. 33.

Quamobrem peccatores Deo ingentes gratias agent, qui tam amplam poteſtatem in Eccleſia Sacerdotibus tribuerit. Neque enim, ut olim in veteri Lege *a* Sacerdotes teſtimonio ſuo aliquem a lepra liberatum eſſe duntaxat renuntiabant, ita nunc in Eccleſia ea tantum poteſtas Sacerdotibus facta eſt, ut aliquem a peccatis eſſe abſolutum declarent; ſed vere tanquam Dei miniſtri abſolvunt, id quod Deus ipſe *b* gratiæ, & *c* juſtitiæ auctor, ac parens efficit.

17. *Quo habitu, quibuſve ritibus ſuam actionem commendare pœnitentes debeant.*

Humilitas pœnitentis coram Sacerdote declaranda.
d Eccl. 10. 45.

Diligenter vero ritus etiam, qui ad hoc Sacramentum adhibentur, fideles obſervabunt. Ita enim fiet, ut animo magis hæreant, quæ hoc Sacramento conſecuti ſunt, nimirum ſe tanquam ſervos clementiſſimo Domino, vel filios potius optimo parenti reconciliatos eſſe; & ſimul facilius intelligant, quid eos facere oporteat, qui velint (velle autem omnes debent) ſe tanti beneficii gratos, & memores probare. Nam quem peccatorum pœnitet, is ſe humili, ac demiſſo animo ad pedes Sacerdotis dejicit; ut cum ſe tam humiliter gerat, facile poſſit agnoſcere, ſuperbiæ radices evellendas eſſe, *d* a qua omnia ſcelera, quæ defſet, ortum habuerint, & enata ſint; in Sacerdote autem, qui in eum legitimus judex ſedet, Chriſti Domini perſonam, & poteſtatem veneretur. Sacerdos enim, quemadmodum in aliis, ita in Pœnitentiæ Sacramento adminiſtrando Chriſti munus exequitur. Deinde peccata ſua pœnitens ita enumerat, ut ſe maxima, & acerbiſſima animadverſione dignum eſſe fateatur, ſupplexque delictorum veniam petit; quæ ſane omnia vetuſtatis ſuæ certiſſima teſtimonia a ſancto Dionyſio habent.

D. Dionyſius Areop. in Ep. ad Demoph.

18. *Quos præcipue fructus ex Sacramento Pœnitentiæ homines capiant.*

Primus fructus eſt benevolētia divi-

Sed nihil profecto tam proderit fidelibus, nihilque majorem illis alacritatem Pœnitentiæ ſuſcipiendæ afferet, quam ſi a Parochis ſæpe explicatum fuerit, quan-

tam ex ea utilitatem capiamus. Vere enim de Pœnitentia illud dici poſſe intelligent, ejus quidem radices amaras, fructus vero ſuaviſſimos eſſe. Pœnitentiæ itaque omnis in eo vis eſt, ut nos in Dei gratiam reſtituat, cum eoque ſumma amicitia conjungat. Hanc vero reconciliationem interdum in hominibus piis, qui hoc Sacramentum ſancte, & religioſe percipiunt, maxima conſcientiæ pax, & tranquillitas cum ſumma ſpiritus jucunditate conſequi ſolet. Nullum eſt enim tam grave, & nefarium ſcelus, quod Pœnitentiæ Sacramento non quidem ſemel, ſed iterum, & ſæpius non deleatur. Qua de re ita Dominus per prophetam inquit: *a Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit præcepta mea, & fecerit judicium, & juſtitiam, vita vivet, & non morietur: omnium iniquitatum ejus, quas operatus eſt, non recordabor;* & S. Joannes: *b Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt, & juſtus, ut remittat nobis peccata noſtra;* Et paulo poſt, *ſi quis peccaverit*, inquit, (nullum videlicet peccati genus excipiens) *c advocatum habemus apud Patrem Jeſum Chriſtum juſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi.*

...na reconciliatio. Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 3.

Secundus fructus eſt pax, & tranquillitas animi.

Tertius fructus peccati quantumvis gravis remiſſio.

a Ezech. 18. 1. 21.

b 1. Joa. 1. 9.

c 1. Joa. 2. 1.

Tacita objectionis dilutio.

19. *Qua ratione quædam peccata dicantur remitti non poſſe.*

Quod autem in *d* Scripturis legimus, quoſdam a Domino miſericordiam non eſſe conſecutos, quamvis eam vehementer imploraverint, id vero idcirco factum eſſe intelligimus, quod eos vere, atque ex animo delictorum non pœnitebat. Quare cum hujuſmodi ſententiæ in ſacris Litteris, vel apud SS. Patres occurrunt, quibus affirmare videntur *e* aliqua peccata remitti non poſſe, ita eas interpretari oportet, ut difficilem admodum eſſe veniæ impetrationem intelligamus. Ut enim morbus aliquis ea re inſanabilis dicitur, quod ægrotus ita affectus ſit, ut ſalutaris medicinæ vim oderit; ſic quoddam eſt peccati genus, quod non remittitur, nec condonatur, propterea quod proprium ſalutis remedium Dei gratiam repellit. In hanc ſententiam a D. Auguſt. dictum eſt; *Tanta labes eſt illius peccati, ut depre-*

d Ut de Antiocho. 2. Mach. 9. 13. de Eſau Heb. 12. 17. 1. Reg. 15.

Peccata quædam non remitti quomodo intelligatur.

e Matth. 12. 31. 32.

De quibus dicitur Pſ 128. Fiant ſicut fœnum, &c.

Amb. l. 2. de Pœnit. cap. 1. & 4. & lib. 2

de Cain, & Abel c. 9. D. Aug. l 1. de ſer. Domini in monte c. 21.

candi humilitatem ſubire non poſſit, etiamſi peccatum ſuum mala conſcientia & agnoſcere & annuntiare cogatur. Quæ quidem verba ita ſane intelligenda ſunt, ut alibi ſe declarans Auguſtinus inquit, ſi in hac tam ſcelerata mentis perverſitate finierit hanc vitam; quoniam de quocunque peſſimo in hac vita conſtituto non eſt deſperandum, nec pro illo imprudenter oratur, de quo non deſperatur.

20. *Nullus condonationem peccatorum citra Pœnitentiam obtinere poteſt.*

Venialia peccata non requirunt neceſſario pœnit. Sacramentalem.

a Luc. 13. 3. Conc. Tr. ſeſſ. 14. can. 7. D. Aug. l. 50. hom. 50. c. 8. Conc. Tolet. IV. c. 9. & D. Thom. in 3. p. q. 87.

Sed, ut ad Pœnitentiam revertamur, hæc adeo propria ejus vis eſt, ut peccata deleat, ut ſine Pœnitentia remiſſionem peccatorum impetrare, aut ne ſperare quidem ullo modo liceat. Scriptum eſt enim, *a Niſi Pœnitentiam habueritis, omnes ſimul peribitis*: quod quidem de gravioribus, & mortiferis peccatis dictum a Domino eſt; etſi aliquo etiam Pœnitentiæ genere indigent leviora peccata, quæ venialia vocantur. Sanctus enim Auguſtinus inquit: *Cum quædam ſit Pœnitentia, quæ quotidie in Eccleſia pro peccatis venialibus agitur, illa ſane fruſtra eſſet, ſi peccata venialia abſque pœnitentia dimitti poſſent.*

21. *Quot ſint partes integrales Pœnitentiæ.*

Tres pœnitentiæ partes, integrales, quarum ſi aliqua deſit, perfecta non eſt. Conc. Tr. ſeſ. 14. de pœn. c. 3. & c. 4. &c. Reg. 16. 21. item 2. Reg. 12. 24. & 3. Reg. 21. 27. Joa. 3. 5. Pſ. 30. 19. Act. 19. 8. Joa. 5. 16. Matt. 3. 8. D. Chryſ. hom. 11. quæ eſt de pœnit.

Sed quoniam de iis rebus, quæ aliquo modo in actionem cadunt, non ſatis eſt univerſe loqui, curabunt Paſtores ſingillatim ea tradere, ex quibus veræ, & ſalutaris Pœnitentiæ ratio a fidelibus percipi queat. Eſt autem hujus Sacramenti proprium, ut præter formam, & materiam, quæ omnibus Sacramentis communia ſunt, partes etiam, ut antea diximus, illas habeat, quæ tanquam totam, integramque Pœnitentiam conſtituant, *Contritionem* ſcilicet, *Confeſſionem*, & *Satisfactionem*. De quibus D. Chryſoſtomus his verbis loquitur, *Pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ſufferre; in corde eius Contritio, in ore Confeſſio, in opere tota humilitas, vel fructifera Satisfactio.* Hæ autem partes ex earum partium genere eſſe dicuntur, quæ ad aliquod totum conſtituendum neceſſariæ ſunt; quoniam quemadmodum hominis corpus ex pluribus membris conſtat, manibus, pedibus, oculis, & aliis hujuſmodi partibus,

bus, quarum aliqua ſi deſit, merito imperfectum videatur, perfectum vero, ſi nulla deſideretur, eodem etiam modo Pœnitentia ex hiſce tribus partibus ita conſtituitur, ut quamvis, quod ad ejus naturam attinet, *Contritio*, & *Confeſſio*, quibus homo juſtus fit, ſatis ſint, tamen niſi tertia etiam pars, id eſt, *Satisfactio* accedat, aliquid ei omnino ad perfectionem deſit neceſſe ſit. Quare adeo hæ partes inter ſe connexæ ſunt, ut Contritio confitendi, & ſatisfaciendi conſilium, & propoſitum incluſum habeat, Confeſſionem Contritio, & ſatisfaciendi voluntas, Satisfactionem vero duæ reliquæ antecedant.

Partes pœnitentiæ quomodo connexæ.

22. *Quomodo hæ tres Pœnitentiæ partes colligantur.*

Harum autem trium partium eam rationem afferre poſſumus, quod animo, verbis, & re ipſa peccata in Deum committantur. Quare conſentaneum fuit, ut nos ipſos Eccleſiæ clavibus ſubjicientes, quibus rebus Dei ſanctiſſimum Numen a nobis violatum eſſet, iiſdem etiam ejus iram placare, & peccatorum veniam ab eo impetrare conaremur.

Tres pœnitentiæ partes ex tribus peccandi modis colliguntur. D. Th. in 3. p. q. 90. a. 2.

Sed idem etiam alio argumento confirmari poteſt. Etenim pœnitentia eſt veluti quædam delictorum compenſatio ab ejus voluntate profecta, qui deliquit, ac Dei arbitrio, in quem peccatum commiſſum eſt, conſtituta. Quare & voluntas compenſandi requiritur, in quo maxime Contritio verſatur, & pœnitens Sacerdotis judicio, qui Dei perſonam gerit, ſe ſubjiciat neceſſe eſt, ut pro ſcelerum magnitudine pœnam conſtituere in eum poſſit; ex quo tum Confeſſionis, tum Satisfactionis ratio, & neceſſitas perſpicitur.

23. *Quid in hac materia proprie ſit Contritio.*

Quoniam vero harum partium vim & naturam tradere fidelibus oportet, prius incipiendum eſt a Contritione, eaque diligenter explicanda. Neque enim ad ullum temporis punctum, cum in memoriam præterita peccata redeunt, vel cum aliquid offendimus, Contritione animus debet vacare. Hanc Patres in Concilio Tridentino ita definiunt, *Contritio eſt animi dolor, ac deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero;* et paulo poſt, de Contritionis motu ſubjicitur, *Ita demum præparat ad remiſſionem* pecca-

De Contritione prima pœnitentiæ parte. Conc. Tri. ſeſ. 14. de pœn. c. 4. & can. 5. Fulgent. de rem. peccat. c. 12. Chry. de compunct. cordis l. 1. & 2. Conc. Trid. ſeſ. 6. c. 6. & 7

torum, ſi cum fiduciam divinæ miſericordiæ, & voto præſtandi reliqua conjunctus ſit, quæ ad rite ſuſcipiendum hoc Sacramentum requiruntur. Ex hac itaque definitione intelligent fideles, Contritionis vim in eo tantum poſitam non eſſe, ut quis peccare deſinat, aut propoſitum ei ſit novum vitę genus inſtituere, aut ipſum jam inſtituat, ſed in primis male actæ vitæ odium, & expiationem ſuſcipiendam eſſe. Id vero maxime confirmant illi ſanctorum Patrum clamores, quos in ſacris Litteris frequenter profuſos eſſe legimus. *a Laboravi*, inquit David, *in gemitu meo, lavabo per ſingulas noctes lectum meum*; &, *b Exaudivit Dominus vocem fletus mei*; & rurſus alius, *c Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ*. Quas certe, & alias hujuſmodi voces vehemens quoddam anteactæ vitæ odium, & peccatorum deteſtatio expreſſit.

a Pſal. 6. 7. Vide item Pſal. 50. 6. Ezech. 18. 31
b Pſal. 6. 10.
c Iſa. 38. 15.

24. *Cur Contritio dolor a Patribus Concilii nominata ſit.*

Quod autem Contritio dolore definita eſt, monendi ſunt fideles, ne arbitrentur, eum dolorem corporis ſenſu percipi. Contritio enim eſt voluntatis actio. Et ſanctus Auguſtinus teſtatur, dolorem Pœnitentiæ comitem eſſe, non Pœnitentiam. Verum peccati deteſtationem, & odium doloris vocabulo Patres ſignificarunt, tum quia ſacræ Litteræ ita utuntur; inquit enim David, *d Quandiu ponam conſilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem?* tum quia dolor in inferiori animæ parte, quæ vim concupiſcendi habet, ex ipſa Contritione oritur: ut non incommode Contritio dolore definita fuerit, quod dolorem efficiat, ad eumque declarandum pœnitentes veſtem etiam mutare ſoliti ſint. De quo Dominus apud ſanctum Matthæum inquit; *e Va tibi Corozaim, va tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro, & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio, & in cinere pœnitentiam egiſſent.*

Vera Contritio non corporis ſenſu, ſed dolore animi eſt metienda.
Au. l. 50. Homil. 50. c. 1.
d Pſal. 12. 2.
e Mat. 11. 21. Luca 10. 3. Gen. 37. 34. 3. Reg. 21. 27. 4. Reg. 6. 30. Judith 4. 9. Ioan. 38.

25. *Quare peccati deteſtatio vulgo a Theologis Contritio appelletur.*

Recte autem Contritionis nomen peccati deteſtationi, de qua loquimur, ad ſignificandam vim doloris impoſitum eſt, ducta ſimilitudine a rebus corporeis, quæ minutatim ſaxo, aut duriore aliqua materia confrin-

f Alex. de ... 9. qu. ... 1. 2.

guntur, ut eo vocabulo declararetur, corda noſtra, quæ ſuperbia obduruerunt, pœnitentiæ vi contundi, atque conteri. Quare nullus alius dolor vel ex parentum, & filiorum obitu, vel cujuſvis alterius calamitatis cauſa ſuſceptus hoc nomine appellatur, ſed illius tantum doloris proprium eſt nomen, quo ex amiſſa Dei gratia, atque innocentia afficimur. *Dolor aliunde proveniens non dicitur Contritio.*

26. *Quibus præterea vocabulis eadem peccati deteſtatio declarari ſoleat.*

Verum aliis quoque vocabulis eadem res declarari ſolet. Nam & contritio cordis dicitur, quia cordis nomen frequenter ſacræ *a* Litteræ pro voluntate uſurpant. Ut enim a corde motionum corporis principium ſumitur, ita voluntas reliquas omnes animæ vires moderatur, ac regit. Vocatur etiam a ſanctis Patribus *cordis compunctio*, qui libros de Contritione conſcriptos *De compunctione cordis* inſcribere maluerunt. Etenim quemadmodum ferro tumida ulcera ſecantur, ut incluſum virus poſſit erumpere, ita corda quaſi ſcalpello contritionis adhibito inciduntur, ut peccati mortiferum virus queant ejicere. Quare & Sciſſio cordis a Joele Propheta appellata eſt: *b Convertimini*, inquit, *ad me in toto corde veſtro, in jejunio, & in fletu, & in planctu, & ſcindite corda veſtra.* *Eadem peccati deteſtatio alias cordis Contritio dicitur.* a *Gen. 6. 3. Job. 1. 5. Pſ. 4. 3. 19. 5. Mat. 5. & 10. 6. & 15 & 17.* *Cordis Compunctio. Chryſ. in l. de Compunctione cordis Iſi. de Summo bono lib. 2. c. 12.* *Cordis ſciſſio.* b *Joel. 2. 12. 13.*

27. *Cur dolor de peccatis vocabulo Contritionis incluſus, maximus, & vehementiſſimus eſſe debeat.*

Summum vero, & maximum dolorem ex peccatis, quæ commiſſa ſunt, ſuſcipiendum eſſe, ita ut nullus major excogitari poſſit, facile erit hiſce rationibus demonſtrare. Nam cum perfecta contritio ſit charitatis actio, *c* quæ ab eo timore, qui filiorum eſt, proficiſcitur, patet eundem contritionis, & charitatis modum ſtatuendum eſſe. At quoniam charitas, qua Deum diligimus, perfectiſſimus eſt amor, hinc fit, ut Contritio vehementiſſimum animi dolorem conjunctum habeat. Ut enim maxime diligendus eſt Deus, ita, quæ nos a Deo alienant, maxime deteſtari debemus: in quo etiam illud obſervandum eſt, eodem loquendi genere charitatis, & contritionis magnitudinem in ſacris Litteris ſignificari. De charitate dictum eſt, *d Diliges Dominum Deum* *Seraph. Doctor Bonaventura in 4 diſt. 16. art 1. q. 1. & 2.* *Prima ratio.* *Ex Aug. in l. 14. Civ. c. 7. & 9.* c *Joan. 4. 18.* d *Deut. 6. 5.*

Matt. 22. 29. Mar. 12. 29. Luca 10. 27.

a Joel. 2. 12.

tuum ex toto corde tuo: rurſus, quod ad Contritionem attinet, clamat Dominus per Prophetam, *a Convertimini ad me in toto corde veſtro*.

Secunda ratio. Ariſt. l. 2. Priorum ca. 28.

Præterea, ſi uti Deus ſummum bonum eſt inter omnia, quæ diligenda ſunt, ita etiam peccatum ſummum eſt malum inter omnia, quæ odiſſe homines debent, illud ſequitur, ut quam ob cauſam Deum ſumme diligendum eſſe confitemur, ob eandem rurſus peccati ſummum odium nos capiat neceſſe ſit. Omnibus vero rebus Dei amorem anteponendum eſſe, ita ut ne vitæ quidem conſervandæ cauſa peccare liceat, aperte nos docent illa Domini verba *b Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non eſt me dignus*, & *c, Qui voluerit animam ſuam ſalvam facere, perdet eam*.

b Mat. 10. 37. Luc. 14. 25.

c Mat. 16. 25.

Pondera ly ſine modo, *quoad actus elicitos, non imperatos, ſecundum illud Rom. 12. Obſecro, &c.*

Sed illud etiam animadvertendum eſt, ut, quemadmodum, ſancto Bernardo teſte, nullus finis, & modus charitati præſcribitur, (*Modus enim*, inquit ille, *diligendi Deum eſt ipſum diligere ſine modo*) ita peccati deteſtationi nullus modus definiatur.

Tertia ratio. S. Bern. li. de diligendo Deo circa med.

Dolor de peccatis non tantum debet eſſe maximus, ſed etiam vehementiſſimus.

Sit præterea non ſolum maxima, ſed vehementiſſima, atque adeo perfecta, omnemque ignaviam, & ſocordiam excludat. Etenim in Deuteronomio ſcriptum eſt, *d Cum quæſieris Dominum Deum tuum, invenies eum, ſi tamen toto corde quæſieris, & tota tribulatione animæ tuæ*; & apud Hieremiam, *e Quæretis me, & invenietis, cum quæſieritis me in toto corde veſtro, & inveniar a vobis, ait Dominus*.

d Deut. 4. 29. Sap. 3. 13.

e Hier. 29. 13.

28. *Contritio vera eſſe non deſinit, etiamſi ſenſibilis dolor de peccatis non fuerit abſolutus.*

Vera, & utilis contritio etiam eſſe poteſt, ſi non tantum dolorem ſentiamus de peccatis, quantum de rebus externis, ſtante ſc. naturæ imbecillitate.

Quanquam, ſi id minus conſequi nobis liceat, ut perfecta ſit, vera tamen, & efficax Contritio eſſe poteſt. Sæpe enim uſuvenit, ut quæ ſenſibus ſubjecta ſunt, magis, quam ſpiritualia, nos afficiant. Quare nonnulli interdum majorem ex filiorum obitu, quam ex peccati turpitudine doloris ſenſum capiunt. Idem etiam judicium faciendum eſt, ſi lacrymæ doloris acerbitatem non conſequantur: quæ tamen in pęnitentia ſummopere optandæ, & commendandæ ſunt. Præclara eſt enim ea de re S. Auguſt. ſententia. *Non ſunt*, inquit, *in te Chriſtiana pietatis viſcera, ſi luges corpus, a quo receſſit*

anima,

anima, animam vero, a qua receſſit Deus, non luges. Atque huc ſpectant illa Salvatoris noſtri verba, quæ ſupra allata ſunt, *a Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro, & Sidone facta eſſent virtutes, quæ facta ſunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egiſſent.* Tametſi ad eam rem comprobandam ſatis eſſe debent clariſſima *b* Ninivitarum, *c* Davidis, *d* Peccatricis, *e* Apoſtolorum Principis exempla, qui omnes plurimis lacrymis Dei miſericordiam implorantes, peccatorum veniam impetrarunt.

Conc. Trid. Seſſ. 14. de pœnit. c. 5. D. An. ſe. 41. de Sanctis. a Mat. 11. 21 b Jo. 3. 5. 6. 7. Matt. 12. 41. Luc. 11. 32. c 2. Reg. 13. Pſal. 50. d Luc. 7. 37. 38. e Mat. 26. 27

29. *Peccata capitalia ſingillatim in Contritione deteſtanda ſunt.*

Maxime autem hortandi, & monendi ſunt fideles, ut ad ſingula mortalia crimina proprium Contritionis dolorem adhibere ſtudeant. Ita enim Ezechias Contritionem deſcribit, cum ait, *f Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Etenim recogitare omnes annos eſt ſingillatim peccata excutere, ut ea ex animo doleamus. Sed apud Ezechielem quoque ſcriptum legimus, *g Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, vita vivet.* Atque in hanc ſententiam Sanctus Auguſtinus inquit, *Conſideret peccator qualitatem criminis in loco, in tempore, in veritate, in perſona.*

f Iſa. 38. 15. g Ezech. 18. 21. Aug. l. de vera, & falſa pœnit. c. 14. & habetur de pœnit. diſ. 5. c. Conſideret.

30. *Sufficit univerſe quandoque peccata ſua deteſtari.*

Neque tamen hac in re deſperent fideles de ſumma Dei bonitate, & clementia. Is enim, cum noſtræ ſalutis cupidiſſimus ſit, nullam moram ad tribuendam nobis veniam interponit, ſed peccatorem paterna charitate complectitur, ſimul atque ille ſe collegerit, & univerſe peccata ſua deteſtatus, quæ deinde alio tempore, ſi facultas erit, ſingula in memoriam reducere, ac deteſtari in animo habeat, ad Dominum ſe converterit. Ita enim nos per Prophetam jubet ſperare, cum inquit, *h Impietas impii non nocebit ei, in quacunque die converſus fuerit ab impietate ſua.*

Non deſperandum eſt de Dei bonitate, etiamſi abſolutam peccatorum Contritionem non ſentiamus.

h Ezec. 33. 12.

31. *Quæ ad veram Contritionem ſint in primis neceſſaria.*

Ex his igitur colligi poterunt, quæ ad veram Contritionem maxime ſunt neceſſaria, de quibus fidelem populum accurate oportebit docere, ut quiſque intelligat, qua ratione comparare eam poſſit, regulamque habeat,

Primum ſicta eſt Pœnitentia, in qua de quibuſdã peccatis tanquam dolemus,

qua dijudicet, quantum abſit ab ejus virtutis perfectione. Primum enim neceſſe eſt peccata omnia, quæ admiſimus, odiſſe, & dolere, ne ſi quædam tantum doleamus, ficta, & ſimulata, neque ſalutaris Pœnitentia a nobis ſuſcipiatur. Nam, ut a S. Jacobo Apoſtolo dictum eſt, *a Quicunque totam legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus.*

a Jacob. 2. 10.

Secundum. Conc. Tri ſeſ. 14. c. 4.

Alterum eſt, ut ipſa contritio confitendi, & ſatisfaciendi voluntatem conjunctam habeat; de quibus poſtea ſuo loco agetur. Tertium eſt, ut pœnitens vitæ emendandæ certam, & ſtabilem cogitationem ſuſcipiat. Hoc vero Propheta aperte his verbis nos docuit, *b Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium, & juſtitiam, vita vivet, & non morietur; omnium iniquitatum ejus, quas operatus eſt, non recordabor;* & paulo poſt, *c Cum averterit ſe impius ab impietate ſua, quam operatus eſt, & fecerit judicium, & juſtitiam, ipſe animam ſuam vivificabit;* & paucis interjectis, *d Convertimini*, inquit, *& agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis in ruinam iniquitas: projicite a vobis omnes prævaricationes veſtras, in quibus prævaricati eſtis, & facite vobis cor novum, & ſpiritum novum.* Id etiam Chriſtus Dominus *e* mulieri, quæ in adulterio deprehenſa eſt, præſcribit: *Vade*, inquit, *& jam amplius noli peccare;* item Paralytico illi, quem ad Probaticam Piſcinam curaverat, *f Ecce*, ait, *ſanus factus es, jam noli peccare.*

b Ezech. 18. 22. 23.

c Ibidem 27.

d Ibidem 30.

e Joan. 8. 11.

f Joan. 5. 14.

32. *Dolorem præteritæ culpæ, & cavendæ in poſterum propoſitum Contritioni neceſſarium eſſe oſtenditur.*

Tertium.

Sed natura quoque ipſa, & ratio plane oſtendunt, duo illa ad contritionem in primis eſſe neceſſaria, dolorem ſcilicet peccati admiſſi, & propoſitum cautionemque, ne quid hujuſmodi in poſterum committatur. Nam qui amico reconciliari velit, quem injuria aliqua affecerit, & doleat oportet, quod in eum injurioſus & contumelioſus fuerit, & diligenter reliquo tempore provideat, ne qua in re amicitiam læſiſſe videatur. Quæ duo obedientiam adjunctam habeant neceſſe eſt: hominem enim legi, ſive naturali & divinæ, ſive humanæ, quibus ſub-

jectus eſt, parere convenit. Quare, ſi quid pœnitens alteri per vim, aut per fraudem abſtulit, reſtituat oportet, itemque alicujus aut commodi, aut officii compenſatione illi ſatisfacit, cujus dignitatem, aut vitam dicto, factove violavit. Tritum enim eſt omnium ſermone, quod apud Sanctum Auguſtinum legimus: *Non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.* *S. Aug. Ep. 54. ad Macedon. & habetur 14. q. 6. c. 1. & in 6. de reg. juris ca. Peccatum 1.*

33. *Indulgendum eſt aliis, ſi nobis volumus indulgeri.*

Neque vero inter cætera, quæ ad contritionem maxime pertinent, minus diligenter, & neceſſario curandum eſt, ut, quicquid injuriarum ab altero acceperis, id totum remittatur, ac condonetur. Ita enim Dominus, & Salvator noſter monet, atque denuntiat: *a Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter cœleſtis delicta veſtra, ſi autem non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Hæc ſunt, quæ fidelibus in Contritione obſervanda ſunt: cætera, quæ ad hanc rem a Paſtoribus colligi facile poterunt, efficient quidem, ut in ſuo genere Contritio ſit magis perfecta, & abſoluta, verum adeo neceſſaria exiſtimanda non ſunt, ut ſine his vere, & ſalutaris pœnitentiæ ratio conſtare non poſſit. *Quartum.* *a Matt. 6. 15. & 18. 33. Mar. 11. 25. Eccl. 2. 3. Luc. 11.*

34. *Quæ ſit propria Contritionis vis, & utilitas.*

Sed quoniam non ſatis eſſe Paſtoribus debet, ſi ea doceant, quæ ad ſalutem videntur pertinere, niſi etiam omni cura, & induſtria laborent, ut fideles ad eam ipſam rationem, quæ illis præſcripta eſt, vitam, actioneſque ſuas dirigant, vehementer proderit contritionis vim, & utilitatem ſæpius proponere. Nam, cum pleraque alia pietatis ſtudia, *b* veluti beneficentia in pauperes, jejunia, preces, & alia id genus ſancta, & honeſta opera, hominum culpa, a quibus proficiſcuntur, a Deo interdum repudientur, ipſa certe contritio nunquam illi grata, & accepta eſſe non poteſt. Nam inquit Propheta, *c Cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies.* *Prima utilitas eſt, quod ſit certiſſima peccatorum medicina.* *b Prov. 15. 8. Iſa. 27. 58. 61. 8.* *c Pſa. 50. 19.*

Quin etiam ſtatim ut eam mentibus noſtris concepimus, peccatorum remiſſionem nobis a Deo tribui, alio loco ejuſdem Prophetæ verba illa declarant: *d Dixi, confitebor adverſum me injuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* Atque ejus rei *Altera utilitas eſt, quod ſit facilis, expedita, & mox ſanans animæ agrotantis medicina.*

 d Pſal. 31.

a Luca 17.14 Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 4. figuram in *a* decem leproſis animadvertimus, qui a Salvatore noſtro ad Sacerdotes miſſi, antequam ad illos pervenirent, a lepra liberati ſunt. Ex quo licet cognoſcere, veræ Contritionis, de qua ſupra dictum eſt, eam vim eſſe, ut illius beneficio omnium delictorum veniam ſtatim a Domino impetremus.

35. *Qua ratione ad perfectionem Contritionis veniatur.*

Chryſoſt. Homil. 2. in Pſ. 50. Plurimum etiam valebit ad fidelium mentes excitandas, ſi Paſtores rationem aliquam tradiderint, qua ſe quiſque ad Contritionem exercere poſſit. Monere autem oportet, ut omnes conſcientiam ſuam frequenter excutientes videant, num, quæ a Deo, ſive Eccleſiaſticis ſanctionibus præcepta ſunt, ſervaverint. Quod ſi quis alicujus ſceleris reum ſe eſſe cognoverit, ſtatim ſeipſum accuſet, ſupplexque a Domino veniam expoſcat, & ſpatium tum confitendi, tum ſatisfaciendi ſibi dari poſtulet, in primiſque divinæ gratiæ præſidio ſe adjuvari petat, ne in poſterum eadem illa peccata admittat, quæ admiſiſſe vehementer pœnitet. Curandum erit præterea Paſtoribus, ut in peccatum ſummum fidelium odium concitetur, tum quia ſumma eſt illius fęditas & turpitudo, tum quia graviſſima damna & calamitates nobis affert. Nam *b* Dei benevolentiam, a quo maxima bona accepimus, longeque majora expectare, & conſequi licebit, a nobis alienat, & ſummorum dolorum cruciatibus perpetuo afficiendos ſempiternæ morti nos addicit. Hactenus de Contritione; nunc ad Confeſſionem, quæ eſt altera Pęnitentiæ pars, veniamus.

b Pſal. 50. 7. Epiſt. 12. 7. 7. Sap. 14. 9. 4. libi ſæpe. De Confeſſionis Sacramentalis altera parte.

36. *Quæ ſit Confeſſionis præſtantia, quamque fuerit ad chriſtianam ſalutem neceſſaria ejus inſtitutio.*

Confeſſionis præſtantia primum colligitur ex ejus neceſſitate ad ſalutem conſequendam. Quantum vero curæ, & diligentiæ in ea explicanda Paſtores ponere debeant, ex eo facile intelligent, quod omnibus fere piis perſuaſum eſt, quicquid hoc tempore ſanctitatis, pietatis, & religionis in Eccleſia ſummo Dei beneficio conſervatum eſt, id magna ex parte Confeſſioni tribuendum eſſe, ut nulli mirandum ſit, humani generis hoſtem, cum fidem catholicam funditus evertere cogitaret, per miniſtros impietatis ſuæ, & ſatellites hanc veluti Chriſtianæ virtutis arcem totis viribus oppugnare conatum eſſe. Primum itaque docendum eſt.

Trid. Synod. ſeſſ. 14. de Pœnit. cap. 4.

Con-

Confeſſionis inſtitutionem nobis ſummopere utilem, atque adeo neceſſariam fuiſſe. Ut enim hoc concedamus, Contritione peccata deleri, quis ignorat, illam adeo vehementem, acrem, & incenſam eſſe oportere, ut doloris acerbitas cum ſcelerum magnitudine æquari, conferrique poſſit? At quoniam pauci admodum ad hunc gradum pervenirent, fiebat etiam, ut a pauciſſimis hac via peccatorum venia ſperanda eſſet. Quare neceſſe fuit, ut clementiſſimus Dominus faciliori ratione communi hominum ſaluti conſuleret. Quod quidem admirabili conſilio effecit, *a* cum Claves regni cœleſtis Eccleſiæ tradidit.

Qua Contritio citra Confeſſionem peccata deleat.

Vi Confeſſionis ſalutis conſequenda ratio efficitur facilior.

a Mat. 16. 19. & 18. 18. Joa. 20. 3. & 21. 15.

37. *Confeſſio Contritionem perficit.*

Etenim ex fidei catholicæ doctrina omnibus credendum, & conſtanter affirmandum eſt, ſi quis ita animo affectus ſit, ut peccata admiſſa doleat, ſimulque in poſterum non peccare conſtituat, etſi hujuſmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam ſatis eſſe poſſit, ei tamen, cum peccata Sacerdoti rite confeſſus fuerit, vi Clavium ſcelera omnia remitti, ac condonari: ut merito a ſanctiſſimis viris Patribus noſtris celebratum ſit, Eccleſiæ Clavibus aditum in cęlum aperiri. De quo nemini dubitandum eſt, cum a Concilio Florentino decretum legamus, Pęnitentiæ effectum eſſe abſolutionem a peccatis.

Amb. in ſer. 1. de Quadrag. & habetur de Pęn. d. 1. c. Ecce nunc tempus. Aug. l. 2. de adult. conjug. c. 9. Chryſ. l. de Sacer. Flor. Conc. in decr. Eugenii IV.

Verum ex eo præterea licet cognoſcere, quantam afferat Confeſſio utilitatem, quod iis, quorum eſt corrupta vitæ conſuetudo, nihil tam prodeſſe ad mores emendandos experimur, quam ſi interdum occultas animi ſui cogitationes, facta, dictaque omnia prudenti, & fideli amico patefaciant, qui eos opera, & conſilio juvare poſſit. Quare ad eandem rationem maxime ſalutare exiſtimandum eſt iis, qui ſcelerum conſcientia agitantur, ut Sacerdoti tanquam Chriſti Domini Vicario, cui perpetui ſilentii ſeveriſſima lex propoſita eſt, animæ ſuæ morbos, & vulnera aperiant. Statim enim parata ſibi medicamenta invenient, quæ non ſolum præſentis ægritudinis ſanandæ, verum ita præparandæ animæ cæleſtem quandam vim habeant, ut deinceps facile futurum non ſit in ejuſdem morbi, & vitii genus recidere.

Secundo Confeſſionis excellentia inde colligitur, quod ſit certiſſimum ad mores emendandos inſtrumentum.

De Pęn. d. 6. c. Sacerdos, & de pęn. & remiſſ. c. Omnis utriuſque ſexus.

Ne-

Tertio hinc intelligimus Confeſſionis utilitatem, quod vitæ humanæ ſocietatem publicamque honeſtatem conſervet.

Neque vero illa Confeſſionis utilitas prætermittenda, quæ ad vitæ ſocietatem, & conjunctionem magnopere pertinet. Conſtat enim, ſi Sacramentalem Confeſſionem e Chriſtiana diſciplina exemeris, plena omnia occultis, & nefandis ſceleribus futura eſſe, quæ poſtea, & alia etiam multo graviora homines peccati conſuetudine depravati palam committere non verebuntur. Etenim confitendi verecundia delinquendi cupiditati, & licentiæ tanquam frænos injicit, & improbitatem coercet. Sed jam Confeſſionis utilitate expoſita, quæ ſit ejus natura & vis, Paſtoribus tradendum erit.

Quid ſit Confeſſio, vide Alex. de Ales 4. p. q. 76. mem. 1. Scot. 5. ſent. d. 17. q. 1. Peccata accuſatorio animo in Confeſſione ſunt enumeranda. a Prov. 2. 14. S. Chryſoſt. hom. 20. in Geneſ.

38. *Confeſſionis ſacramentalis deſcriptio, & natura.*

Eam igitur definiunt eſſe peccatorum accuſationem, quæ ad Sacramenti genus pertinet, eo ſuſceptam, ut virtute Clavium veniam impetremus. Recte autem accuſatio dicitur, quod peccata ita commemoranda non ſunt, quaſi ſcelera noſtra oſtentemus, ut ii faciunt *a* qui lætantur, cum male fecerint; nec omnino ita enarranda, quaſi rem aliquam geſtam otioſis auditoribus delectandi cauſa exponamus: verum accuſatorio animo ita enumeranda ſunt, ut ea etiam in nobis vindicare cupiamus. Veniæ autem impetrandæ cauſa peccata confitemur, quoniam hoc judicium longe diſſimile eſt forenſibus capitalium rerum quæſtionibus, in quibus confeſſioni pœna, & ſupplicium, non culpæ liberatio, & errati venia conſtituta eſt. In eandem fere ſententiam, quamvis aliis verbis, ſanctiſſimi Patres videntur Confeſſionem definiiſſe; veluti cum S. Auguſtinus inquit, *Confeſſio eſt, per quam morbus latens ſpe veniæ aperitur;* & S. Gregorius, *Confeſſio eſt peccatorum deteſtatio:* quarum utraque, quod in ſuperiori definitione continetur, facile ad eam referri poterit.

Aug. ſer. 8. de verb. Dom. in l. de vera, & falſ. pœn. c. 10. Greg. Hom. 40. in Evang. & l. 10. mor. cap. 15.

39. *Qua ex cauſa, & quando inſtituta ſit a Chriſto Confeſſio.*

Conc. Tr. ſeſſ. 15. de Pœn. c. 5. & can. 6. Ale. de Ales 4. p. q. 76. mem. 3. a. 2. Matt. 8. b Mar. 8. 37.

Sed jam, quod omnium maximi faciendum eſt, docebunt Parochi, ac ſine ulla dubitatione fidelibus tradent, hoc Sacramentum a Chriſto Domino, *b* qui bene omnia, & unius ſalutis noſtræ cauſa fecit, ob ejus ſummam bonitatem, & miſericordiam inſtitutum eſſe. Apoſtolis enim poſt Reſurrectionem in unum lo-

cum congregatis inſuflavit, dicens, *a Accipite Spiritum ſanctum; quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.*

40. *Ex quibus aliis Scripturæ locis Confeſſionem a Chriſto inſtitutam eſſe colligatur.*

Atque idem ſignificare viſus eſt Dominus, cum Apoſtolis id negotii dedit, *b* ut Lazarum a mortuis excitatum a vinculis ſolverent, quibus conſtrictus erat. Nam S. Auguſtinus eum locum ita explanat: *Ipſi*, inquit, *Sacerdotes plus jam poſſunt proficere, plus confitentibus parcere; quibus enim crimen remittunt, Dominus remittit*, ſcilicet per ipſos Apoſtolos: *Lazarum, quem de monumento jam ſuſcitaverat, obtulit Diſcipulis ſolvendum, oſtendens poteſtatem ſolvendi eſſe conceſſam Sacerdotibus.* Quo etiam pertinet, quod iis, *c* qui lepra in itinere curati ſunt, præceperat, ut Sacerdotibus ſe oſtenderent, illorumque judicium ſubirent.

41. *Quomodo ex verbis Domini neceſſario Confeſſio Sacerdoti facienda colligatur, & quod ſint Judices Apoſtolorum ſucceſſores.*

Cum igitur Dominus poteſtatem retinendi, & remittendi peccata Sacerdotibus tribuerit, perſpicuum eſt, ipſos etiam ea de re *d* Judices conſtitutos fuiſſe. At quoniam, ut ſancta *e* Tridentina Synodus ſapienter admonuit, de qualibet re verum judicium fieri, atque in repetendis criminum pœnis juſtitiæ modus teneri non poteſt, niſi plane cognita, & perſpecta cauſa fuerit; ex eo ſequitur, ut pœnitentium Confeſſione ſingillatim peccata omnia Sacerdotibus patefacienda ſint. Hæc igitur Paſtores docebunt, quæ a Sancta Tridentina Synodo decreta, ac perpetuo a Catholica Eccleſia tradita ſunt. Si enim ſanctiſſimos Patres attente legimus, nuſquam non apertiſſima teſtimonia occurrunt, quibus confirmetur, hoc Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum eſſe, & Confeſſionis Sacramentalis legem, quam illi *Exhomologeſin*, & *Exagoreuſin* Græco vocabulo appellant, tanquam Evangelicam accipiendam eſſe. Quod ſi etiam veteris Teſtamenti figuras exquiramus, ſine dubio ad peccatorum confeſſionem videntur pertinere varia illa *f* Sacrificiorum genera, quæ ad

ex-

a Joa. 26. 22. Aug. in l. 56. Hom. hom. 49. habetur de Pœn. d. 1. c. Agite.

Joa. 11.

b S. Aug. l. de vera, & falſa Pœn. c. 10. & ſer. 8. de ver. D. vide ope item in Joan. tract. 29. & tract. 49. & in Pſ. 101. con. 1.

c Luc. 17. 14. 15.

d Au. l. 20. de Civ. Dei c. 9. Greg. ho. 26. in Evang. Am. l. 2. de Cain c. 4. & hab. de pœn. diſt. 1. c. Verbum Dei.

e Conc. Trid. de pœn. ſ. 14. c. 5. can. 7. De exhomologeſi ſcripſerunt Clem. Rom. in Ep. 1. ad Jacobum fratrem Domini, Cypr. de lapſis, & in Ep. 10. & 55. ad Cornelium, Baſil. q. 288. in reg. brevioribus, Leo Pap. ep. 89. ad Theod.

f Sacrificia pro peccato figura fuerunt

noſtra Confeſſionis, quæ habentur Levit. per totum 5. 6. 7. 8. 9. 12. 15. & 16. & Num. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 24. 25. & pluribus aliis in locis.

expianda varii generis peccata a Sacerdotibus fiebant.

42. *Quo fructu ad Sacramentalem Confeſſionem Eccleſia certas quaſdam cæremonias adjunxerit.*

Sed quemadmodum Confeſſionem a Domino Salvatore inſtitutam eſſe fideles docendi ſunt, ita etiam monere eos oportet, quoſdam ritus, & ſolemnes cæremonias Eccleſiæ auctoritate additas eſſe, quæ etſi ad Sacramenti rationem non ſpectant, ejus tamen dignitatem magis ante oculos ponunt, & confitentium animos pietate accenſos ad Dei gratiam facilius conſequendam præparant. Cum enim aperto capite ad pedes Sacerdotis abjecti, demiſſo in terram vultu, ſupplices manus tendentes, aliaque hujuſmodi Chriſtianæ humilitatis ſigna dantes, quæ ad Sacramenti rationem neceſſaria non ſunt, peccata confitemur, ex his perſpicue intelligimus, tum in Sacramento cœleſtem vim agnoſcendam, tum a nobis divinam miſericordiam ſummo ſtudio requirendam, atque efflagitandam eſſe.

Hier. ep. 30. in epitaph. Fabiola, & alii, quos ſupra citavimus ſect. 18.

43. *Salutem citra Confeſſionem recuperare non poſſunt, qui peccatis ſunt obnoxii capitalibus.*

Jam vero nemo exiſtimet, Confeſſionem a Domino quidem inſtitutam, ſed ita tamen, ut ejus uſum neceſſarium eſſe non edixerit. Etenim ſic ſtatuant fideles, oportere eum, qui mortali ſcelere premitur, Confeſſionis Sacramento ad ſpiritualem vitam revocari. Quod quidem pulcherrima translatione a Domino aperte ſignificatum videmus, cum hujus Sacramenti adminiſtrandi poteſtatem a Clavem regni cœlorum appellavit. Ut enim locum aliquem munitum, & ſublimem ingredi nemo poteſt ſine ejus opera, cui claves commiſſæ ſunt; ſic intelligimus, neminem in cœlum admitti, niſi fores a Sacerdotibus, quorum fidei Claves Dominus tradidit, aperiantur. Aliter enim nullus plane Clavium uſus in Eccleſia eſſe videbitur, ac fruſtra is, cui Clavium poteſtas data eſt, quempiam cœli aditu prohibebit, ſi tamen alia via introitus patere queat. Hoc vero præclare a ſancto Auguſtino cognitum eſt, cum inquit, *Nemo ſibi dicat, occulte ago apud Dominum pœnitentiam; novit Deus, qui mihi ignoſcat, quid in corde ago. Ergo ſine cauſa dictum, b Quæ ſolveritis in*

Hæc etiam attigit ſe. 22. Trid. Synod. de Pœn. cap. 5. & can. 8.

Poteſtas ad ſolvendū cur clavi comparatur.

a Mat. 16. 19.

D. Au. l. 50. Homil. 40. & habetur de Pœn. d. 1. c. Agite. Item in 4 ſent. di. 17. litter. A.

b Matt. 18.

terra,

terrâ, ſoluta erunt in cœlo? ergo ſine cauſa Claves datæ ſunt Eccleſiæ Dei? Atque in eandem ſententiam S. Ambroſius in lib. de Pœnitentia ſcriptum reliquit, cum Novatianorum hæreſim convelleret, qui ſoli Domino poteſtatem remittendi peccata reſervandam aſſerebant. *Ecquis Deum*, inquit, *magis veneratur? qui mandatis illius obtemperat, an qui reſiſtit? Deus nos juſſit ejus miniſtris obtemperare, quibus cum pareamus, honorem ſoli Deo deferimus.* S. Amb. li. ii de pœnit. c. 2. Novatianorum hæreſi

44. *Quibus, quo ætatis, & anni tempore confitendum ſit.*

Sed cum minime dubitari poſſit, Confeſſionis legem ab ipſo Domino latam, & conſtitutam eſſe, ſequitur, ut videndum ſit, quinam, quo ætatis, & anni tempore ei parere debeant. Primum itaque ex Concilii Lateranenſis canone, cujus initium eſt *Omnis utriuſque ſexus*, perſpicitur, neminem Confeſſionis lege adſtrictum eſſe ante eam ætatem, qua rationis uſum habere poteſt. Neque tamen ea ætas certo aliquo annorum numero definita eſt; ſed illud univerſe ſtatuendum videtur, ab eo tempore Confeſſionem puero indictam eſſe, cum inter bonum & malum diſcernendi vim habet, in ejuſque mentem dolus cadere poteſt. Nam cum ad id vitæ tempus quiſque pervenerit, in quo de ſalute æterna deliberandum eſt, tum primum Sacerdoti peccata confiteri debet, cum aliter ſalutem ſperare nemini liceat, qui ſcelerum conſcientia premitur. Quo vero potiſſimum tempore confiteri oporteat, eo canone, de quo antea diximus, ſancta Eccleſia decrevit. Jubet enim ſemel ſaltem quotannis fideles omnes peccata ſua confiteri. *Trid. Syn de pœni c. 58. & can. 8. Lev. c. 16. & 23. Later. Conc. c. 21. & de pœn. & remiſc. Omnis utriuſque ſexus. Scot. in 4. d. 17. q. 1. lit. K*

45. *Quoties Chriſtiani hoc beneficio uti debeant.*

Verum, ſi, quid ſalutis noſtræ ratio poſtulet, conſideremus, profecto quoties vel mortis periculum imminet, vel aliquam rem tractare aggredimur, cujus tractatio homini peccatis contaminato non conveniat (veluti cum Sacramenta adminiſtramus, aut percipimus) toties Confeſſio prætermittenda non eſt. Atque idem omnino ſervare oportet, cum veremur, ne nos alicujus culpæ, quam admiſerimus, oblivio capiat. Neque enim peccata confiteri poſſumus, quæ non meminimus; neque peccatorum veniam a Domino impetramus, niſi ea Pœnitentiæ Sacramentum per Confeſſionem deleat. *Morituris in primis neceſſaria eſt Confeſſio.*

46. Omnia peccata ſingillatim in Confeſſione aperienda.

De conditionibus, & circumſtantiis ad Confeſſionem requiſitis.

Primo eſſe debet integra, Trid. Syſſ. 14. de pœnit. cap. 5. & cap. 7.

Peccata venialia qua ratione dimittantur, vide D. Aug. in Enchir ca. 71. citat. de Pœnit. diſt. 3. de quotidianis, & in Conc. Tolet. IV. cap. 9.

Omnia, & ſingula peccata neceſſario confitenda docet S. Amb lib. de Parad. cap. 14. & l. 2. de pœn. c. 7.

Hier ſuper illud c. 10. Eccl.

Si mordeat ſerpens, &c.

Lib. 11. de Lapſis circa ſi Greg. hom. 20. ſuper Ezech.

Sed quoniam multa in Confeſſione obſervanda ſunt, quorum alia ad Sacramenti naturam pertinent, alia non ita neceſſaria ſunt; de his accurate agendum erit. Neque enim deſunt libelli, & commentarii, ex quibus facile eſt horum omnium explicationem depromere. Illud autem in primis doceant Parochi, in Confeſſione curandum eſſe, ut integra, & abſoluta ſit. Etenim omnia mortalia peccata Sacerdoti aperire oportet. Nam venialia, quæ nos a Dei gratia non divellunt, & in quæ frequentius labimur, tametſi recte, atque utiliter, quod piorum uſus demonſtrat, confitemur; tamen ſine culpa prætermitti, multiſque aliis rationibus expiari poſſunt: at mortifera peccata, ut jam diximus, ſingula enumeranda ſunt, quamvis etiam occultiſſime lateant, & ejus generis ſint, quæ duobus tantum extremis Decalogi capitibus interdicuntur. Sæpe enim evenit, ut ea gravius animam vulnerent, quæ occulte admittuntur, quam illa, quæ aperte, ac palam peccare homines ſolent. Ita vero a ſancta Tridentina Synodo definitum atque a Catholica Eccleſia ſemper traditum eſt, quemadmodum Sanctorum Patrum teſtimonia declarant. Eſt enim apud Sanctum Ambroſium in hunc modum, *Non poteſt quis juſtificari a peccato, niſi ante confeſſus fuerit peccata.* Sanctus etiam Hieronymus in Eccleſiaſtem idem plane confirmat; inquit enim, *Si quem ſerpens diabolus occulte momorderit, & nullo conſcio eum peccati veneno infecerit, ſi tacuerit, & pœnitentiam non egerit, nec vulnus ſuum fratri, vel magiſtro voluerit confiteri, Magiſter, qui linguam habet ad curandum, ei prodeſſe non poterit.* Præterea S. Cyprianus in ſermone de Lapſis apertiſſime hoc docet his verbis, *Qui, quamvis nullo ſacrificii, aut libelli facinore conſtricti ſint, quoniam tamen de eo cogitaverunt, id ipſum apud Sacerdotes Dei dolenter, & ſimpliciter confitentes, Exhomologeſin conſcientiæ faciunt, animi ſui pondus exponunt, ſalutarem medelam parvis licet, & modicis vulneribus exquirunt.* Denique hæc omnium Eccleſiæ Doctorum communis vox eſt, atque ſententia.

47. *Peccatorum circumſtantiæ, dum quis confitetur, ſunt ſatisfacienda.*

Sed in Confeſſione ſumma illa cura, & diligentia adhibenda eſt, quam in rebus graviſſimis ponere ſolemus, omneque ſtudium ita eo conferendum, ut ſanemus animæ vulnera, & peccati radices evellamus. Neque vero ſolum peccata gravia narrando explicare oportet, verum etiam illa, quæ unumquodque peccatum circumſtant, & pravitatem valde augent, vel minuunt. Quædam enim circumſtantiæ adeo graves ſunt, ut peccati mortiferi ratio ex illis tantum conſtet: quare hæc omnia confiteri ſemper oportet. Si quis enim hominem interemit, explicandum eſt, utrum ille ſacris initiatus, an profanus fuerit: itemque, ſi cum muliere concubuit, matrimonii ne lege libera, aut alterius uxore, aut propinqua, aut alicujus voti ſponſione Deo conſecrata, aperiat neceſſe eſt. Hæc enim diverſa peccatorum genera conſtituunt; ita ut primum quidem ſimplex fornicatio, alterum adulterium, tertium inceſtus, quartum ſacrilegium a divinarum rerum Doctoribus appelletur. Furtum etiam in peccatis numerandum eſt. Verum ſi quis aureum nummum furetur, levius omnino peccat, quam qui centum, vel ducentos, vel ingentem aliquam auri vim, præſertim vero qui ſacram pecuniam abſtulit. Quæ etiam ratio ad locum, & ad tempus pertinet: quorum exempla notiora ſunt ex multorum libris, quam ut a nobis commemorentur. Hæc igitur, ut diximus, enumeranda ſunt: quæ vero pravitatem rei magnopere non augent, ſine crimine omitti poſſunt.

Syn. Trid. de pœn ſeſ. 14. c. 5. & can. 7. Aug. de vera, & falſ. pœnit. c. 14. & de pœn di. 5. c. Conſideret.

Ale. de Ales 4. p. qu. 77. mem. 3.

Vide D. Th. in 2. 2. q. 154. art. 1.

De circumſtantia temporis vide ſe. 29. in fine. Scot. 4. diſt. 17. q. 1. lit. N.

Circumſtantiæ non gravantes poſſunt reticeri.

48. *Confeſſio, in qua ſponte aliquid gravius reticetur, iteranda eſt.*

Sed ad confeſſionem adeo neceſſarium eſt, ut, quod antea diximus, integra ſit & abſoluta, ut, ſi quis, dedita opera, alia quidem ex iis, quæ explicari debent, prætermittat, alia vero tantummodo confiteatur, non ſolum ex ea confeſſione is nullum commodum conſequatur, ſed etiam novo ſcelere ſe obſtringat. Neque ejuſmodi peccatorum enumeratio Confeſſionis nomine, in qua Sacramenti ratio inſit, appellanda eſt; quin potius pœ-

Confeſſio, in qua aliquid ſponte reticetur, quam ſit noxia.

Trid. Syn. ſeſſ 14. de Pœnit. ca. 5.

nitenti confeſſionem repetere eſt neceſſe, ſeque ipſum illius peccati reum facere, quod Sacramenti ſanctitatem Confeſſionis ſimulatione violaverit.

49. *Confeſſio, in qua per oblivionem, vel incuriam levem aliquid omiſſum eſt, non iteranda.*

At vero, ſi alia de cauſa Confeſſioni aliquid defuiſſe videatur, vel quia pœnitens nonnulla crimina oblitus fuerit, vel quia conſcientiæ ſuæ latebras non ita accurate perquiſierit, cum tamen illud in animo haberet, ut integre omnia peccata confiteretur, nihil opus ei erit Confeſſionem iterare: ſatis autem habebit, ſi quando peccata, quæ oblitus erat, in memoriam reduxerit, ea Sacerdoti alio tempore confiteri. In quo tamen animadvertendum eſt, ne forte nimis diſſolute, & remiſſe conſcientiam noſtram ſcrutati ſimus, adeoque negligenter peccata admiſſa memoria repetere ſtuduerimus, ut ea ne recordari quidem voluiſſe merito videri poſſimus. Id enim ſi factum fuerit, Confeſſionem iterare omnino oportebit.

Negligentia magna, & voluntaria iterationem Confeſſionis poſtulat.

50. *Nuda, ſimplex, & aperta debet eſſe Confeſſio.*

Præterea curandum eſt, ut Confeſſio nuda, ſimplex, & aperta ſit, non artificioſe compoſita, quod a nonnullis fit, qui potius vitæ ſuæ rationem exponere, quam peccata confiteri videntur. Ea enim Confeſſio eſſe debet, quæ nos tales Sacerdoti aperiat, quales nos ipſos novimus, certaque pro certis, ac dubia pro dubiis demonſtret. Quod ſi vel peccata non recenſentur, vel alieni a re, quam tractamus, ſermones inſeruntur, perſpicuum eſt, Confeſſionem hac virtute carere.

Nude, & remotis ambagibus aperienda ſunt peccata.

51. *Prudens, & verecunda debet eſſe Confeſſio.*

Vehementer etiam commendandi ſunt, qui prudentiam, & verecundiam in explicandis rebus adhibent. Neque enim nimis multis verbis agendum eſt, ſed, quæ ad cujuſque peccati naturam, & rationem pertinent, brevi oratione, quæ modeſtiam conjunctam habeat, aperienda ſunt.

Prudens ſit, & verecunda Confeſſio.

52. *Confeſſio per internuncium, aut per litteras fieri non poteſt.*

Illud vero etiam tum confitenti, tum Sacerdoti maxime laborandum eſt, ut eorum ſermo in Confeſſione ſecreto

Secreta ſit Confeſſio, & extra periculum revelandi.

creto habeatur. Quare fit, ut nemini omnino neque per nuncium, neque per litteras, quoniam ea ratione nihil jam occulte agi poteſt, peccata confiteri liceat. *Matt. 8. 4. Lucæ 10. Rom. 10.*

53. *Expedit homini Chriſtiano ſæpius confiteri.*

Sed nulla res fidelibus adeo curæ eſſe debet, quam ut frequenti peccatorum Confeſſione animam ſtudeant expiare. Etenim cum aliquis mortifero ſcelere urgetur, nihil ei magis ſalutare eſſe poteſt ob multa, quæ impendent, vitæ pericula, quam ſtatim peccata ſua confiteri. Nam, ut ſibi quiſque diuturnum vitæ ſpatium polliceri queat, turpe profecto eſt, cum in eluendis corporis, aut veſtium ſordibus tam diligentes ſimus, non eadem ſaltem diligentia curare, ne animæ ſplendor turpiſſimis peccati maculis obſoleſcat. *Utilitas frequentata Confeſſionis*

54. *Quotuplici poteſtate hujus Sacramenti miniſter præditus eſſe debeat.*

Sed jam de miniſtro hujus Sacramenti dicendum eſt. Eum autem Sacerdotem eſſe, qui ordinariam, aut delegatam abſolvendi poteſtatem habeat, ex Eccleſiaſticis ſanctionibus ſatis apparet. Habeat enim oportet non ſolum Ordinis, verum etiam Juriſdictionis poteſtatem, qui hoc munere fungi debet. Illuſtre vero hujus miniſterii teſtimonium præbent illa Domini verba apud S. Joannem: a *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Neque enim omnibus, ſed Apoſtolis tantum hæc dicta fuiſſe conſtat, quibus in hac functione Sacerdotes ſuccedunt: idque etiam maxime conſentaneum eſt. Nam cum omne gratiæ genus, quæ hoc Sacramento tribuitur, a Chriſto capite ad membra derivetur, merito debent corpori Chriſti myſtico, ideſt, fidelibus, illud adminiſtrare, qui ſoli verum ejuſdem corpus conficiendi poteſtatem habent: cum præſertim fideles hoc ipſo Pœnitentiæ Sacramento ad ſacram Euchariſtiam ſumendam apti, idoneique reddantur. Verum quanta olim religione in antiquiſſima Eccleſia jus ordinarii Sacerdotis conſervatum fuerit, ex veteribus Patrum decretis facile intelligitur, quibus cautum eſt, ne quis Epiſcopus, aut Sacerdos in alterius Parochia aliquid gerere auderet ſine ipſius auctoritate, qui illi præeſſet, aut niſi magna neceſſitas cogere videretur. Ita

De legitimo, & idoneo confeſſionis Sacramentalis miniſtro. Trid. Syn. ſeſſ. 14 c. 5 & 6 de Pœnit. can. 10. a Joan. 20. Ordinis poteſtas unde probetur. Trid. Syn. c. 7. Seſſ. ead. Juriſdictionis poteſtas unde probetur. Con. Antioc. Chalced. & alia.

a Tit. 1. 5

vero ab Apoſtolo ſancitum eſt, cum Tito præcepit, a ut in ſingulis civitatibus Sacerdotes conſtitueret, qui ſcilicet doctrinæ, & Sacramentorum cœleſti pabulo fideles alerent, & educarent.

55. *Poteſt quivis Sacerdos quemcunque peccatorem in neceſſitate abſolvere.*

Quanta cujuſq; Sacerdotis in periculo mortis circa abſolutionem poteſtas. Trid Sy. de Pœnit. ſeſs. 14. cap. 6.

Quanquam, ſi mortis periculum imminet, & proprii Sacerdotis facultas non datur, ne hac occaſione aliquis pereat, in Eccleſia Dei cuſtoditum fuiſſe Concilium Tridentinum docet, ut unicuique Sacerdoti liceret non ſolum omni peccatorum generi, cujuſcunque poteſtatis ſit, peccata condonare, ſed etiam ab excommunicationis vinculo ſolvere.

56. *Qualis cuique de ſua ſalute ſollicito deligendus ſit Confeſſionis miniſter.*

Eruditio, & prudentia in Confeſſario neceſſaria. Aug. lib de vera, & falſ. Pœn. c. 10. & hab de Pœn. d. 1 c. Quem pœnitet. Confeſſarius judicis & medici perſonam ſuſtinet. Trid. Syn. ſeſſ. 14. de Pœn. c. 6. ca. 9. S. Baſil. in reg. bre. q. 229. & Conc. Later. c. 21. & de Pœn. & remiſ. c. Omnis utriuſq; Qualis confeſſarius deligendus.

Jam, præter Ordinis, & Juriſdictionis *poteſtatem*, quæ prorſus neceſſaria ſunt, opus eſt in primis, ut hujus Sacramenti miniſter tum ſcientia & eruditione, tum prudentia præditus ſit: judicis enim, & medici ſimul perſonam gerit. Ac, quod ad primum attinet, ſatis conſtat, non vulgarem ſcientiam neceſſariam eſſe, qua & peccata inveſtigare, & ex variis peccatorum generibus, quæ gravia, quæ levia ſint, pro cujuſque hominis ordine, & genere judicare poſſit. Ut autem medicus eſt, ſumma quoque prudentia indiget. Etenim diligenter providendum eſt, ut ea remedia ægroto adhibeantur, quæ ad illius animam ſanandam, & in poſterum contra morbi vim muniendam aptiora eſſe videantur. Ex quo poterunt fideles intelligere, cuivis maximo ſtudio curandum eſſe, ut eum ſibi Sacerdotem deligat, quem vitæ integritas, doctrina, prudens judicium commendet, qui & quantum in eo officio, cui præeſt, ponderis & momenti ſit, & quæ cuique ſceleri pœna conveniat, & qui vel ſolvendi, vel ligandi ſint, optime noverit.

57. *Nunquam, quæ inter confitendum ſunt audita, verba, aut ſigno patefacere licet.*

Confeſſarii quanta debeat eſſe taciturnitas. Scot. in 4. di. 21. qu. 2.

Sed quoniam nemo eſt, qui non vehementer cupiat ſcelera, & turpitudinem ſuam occultari, monendi ſunt fideles, nihil eſſe, quod timeant, ne ea, quæ ipſi Confeſſione patefecerint, a Sacerdote ulli unquam indicentur,

neve aliquod ex ea periculi genus ſibi ullo tempore creari poſſit. Sacræ enim ſanctiones graviſſime in eos Sacerdotes animadverti voluerunt, qui peccata omnia quæ aliquis eis confeſſus fuerit, perpetuo, & religioſo ſilentio compreſſa non tenuerint. Quare in Concilio Lateranenſi Magno ita legimus: *Caveat omnino Sacerdos, ne verbo, vel ſigno, vel alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem.* *De Pœn. d. 6. c. Sacerdos, & de Pœnit. & remiſſ. c. Omnis, ex Concil. Lateranen. c. 21.*

58. *Quæ ſint præcipue obſervanda Sacerdoti aliorum Confeſſiones excipienti.*

Sed jam rerum ordo poſtulat, cum de miniſtro dictum ſit, ut quædam præcipua capita explicentur, quæ ad Confeſſionis uſum, & tractationem non parum ſunt accommodata. Magna enim fidelium pars eſt, quibus vulgo nihil longius videri ſolet, quam ut dies illi, qui Eccleſiaſtica lege Confeſſioni præfiniti ſunt, effluant: tantum abſunt a Chriſtiana perfectione, ut vix peccatorum ſuorum meminerint, quæ Sacerdoti patefacienda eſſent; nedum cætera diligenter curent, quæ ad divinam gratiam conciliandam vim habere maximam perſpicuum eſt. Quare, cum illorum ſaluti omni ſtudio ſuccurrendum ſit, hoc primum Sacerdotes in pœnitente diligenter obſervabunt, ſi veram peccatorum ſuorum contritionem habeat, certumque illi ſit, ac deliberatum in poſterum a peccatis abſtinere. Quod ſi ita animo affectum eſſe animadverterint, moneant, & vehementer hortentur, ut pro tanto, & tam ſingulari beneficio maximas Deo gratias agat, ab eoque cœleſtis gratiæ præſidium petere nunquam deſinat, quo munitus, ac tectus facile poterit pravis cupiditatibus reſiſtere, ac repugnare. *De his, quæ ad Confeſſionis uſum per Sacerdotem circa pœnitentem ſunt obſervanda.*

Docendus eſt etiam, ut nullum patiatur eſſe diem, quin aliquid de paſſionis Domini noſtri myſteriis meditetur, ad eumque imitandum, & ſumma charitate amandum ipſe ſe excitet, atque inflammet. Hac enim meditatione aſſequetur, ut ab omnibus dæmonis tentationibus in dies ſe tutiorem eſſe ſentiat. Neque enim ulla eſt alia cauſa, cur tam cito, vel leviter ab hoſte impugnati animo, & viribus ſuccumbamus, quam quod ex cœleſtium rerum meditatione divini amoris ignem *Pſalm. 36.*

concipere non ſtudemus, quo mens recreari, atque erigi poſſit. Sin autem Sacerdos intellexerit, eum, qui velit confiteri, adeo peccata ſua non dolere, ut vere contritus dicendus ſit, conetur magno contritionis deſiderio eum afficere, ut deinde hujus præclari doni cupiditate incenſus, illud a Dei miſericordia petere, & efflagitare in animum inducat.

59. *Quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius erga eos, qui ſua peccata excuſant.*

onendus onſitens, eccata ſua s non excu- ſs.

In primis autem reprimenda eſt quorundam ſuperbia, qui ſcelera ſua excuſatione aliqua vel defendere, vel minora facere nituntur. Nam exempli cauſa, cum aliquis fateatur, ſe ira vehementius commotum fuiſſe, ſtatim hujus perturbationis cauſam in alium confert, a quo prius ſibi injuriam factam eſſe queritur. Monendus itaque eſt, hoc elati animi, & hominis peccati ſui magnitudinem vel deſpicientis, vel plane ignorantis ſignum eſſe; tum vero ejuſmodi excuſationis genus ad augendum potius, quam ad minuendum peccatum pertinere. Nam qui ita factum ſuum probare contendit, hoc videtur profiteri, ſe tunc patientia uſurum eſſe, cum a nemine lædetur: quo quidem nihil homine Chriſtiano indignius eſſe poteſt. Etenim cum illius vicem maxime dolere debuerit, qui injuriam fecit, tamen non peccati pravitate commovetur, ſed fratri iraſcitur, ac, cum ei præclara occaſio oblata fuerit, ut Deum patientia colere, & fratrem manſuetudine ſua corrigere poſſit, ſalutis materiam ad perniciem ſuam convertit.

60. *Quomodo his conſulet Confeſſarius, qui peccata ſua confiteri erubeſcunt, vel imparati eum adeunt.*

Pernicioſior autem eſt illorum culpa exiſtimanda, qui ſtulta quadam verecundia impediti peccata ſua confiteri non audent. Iis igitur hortando animos addere oportet; monendique ſunt, nihil eſſe, quod vitia ſua aperire vereantur, nullique mirum videri debere, ſi intelligat homines peccare; qui quidem communis eſt omnium morbus, & in humanam imbecillitatem proprie cadit.

Alii ſunt, qui vel quod raro peccata ſua confiteri ſolent,

lent, vel quod nullam curam, & cogitationem in perveſtigandis ſuis ſceleribus poſuerunt, nec commiſſa Confeſſione expedire, nec unde ejus officii initium ducendum ſit, ſatis ſciunt. Quos certe acrius objurgare opus eſt, atque in primis docere, priuſquam ad Sacerdotem aliquis adeat, omni ſtudio curandum eſſe, ut peccatorum ſuorum contritione commoveatur, id vero præſtari nullo modo poſſe, niſi ea reminiſcendo ſingillatim recognoſcere ſtudeat. Quare ſi Sacerdos hujuſmodi homines prorſus imparatos cognoverit, humaniſſimis verbis a ſe dimittet, hortabiturque, ut ad cogitanda peccata aliquod ſpatium ſumant, ac deinde revertantur. Quod ſi forte affirmaverint, ſe in eam rem omne ſtudium, & diligentiam ſuam contuliſſe, quoniam Sacerdoti maxime verendum eſt, ne ſemel dimiſſi, amplius non redeant, audiendi erunt; præſertim ſi emendandæ vitæ ſtudium aliquod præ ſe ferant, adducique poſſint, ut negligentiam ſuam accuſent, quam ſe alio tempore diligenti, & accurata meditatione compenſaturos promittant. In quo tamen magna cautio adhibenda eſt. Si enim, audita Confeſſione, judicaverit neque in enumerandis peccatis diligentiam, nec in deteſtandis dolorem pœnitenti omnino defuiſſe, abſolvi poterit; ſin autem utrumque in eo deſiderari animadverterit, auctor illi, & ſuaſor erit, ut majorem curam, quod antea dictum eſt, in excutienda conſcientia adhibeat, hominemque, ut blandiſſime poterit, tractatum dimittet.

61. Pudori quorundam quomodo conſulendum.

Sed quoniam interdum contingit, ut mulieres alicujus ſceleris in priori Confeſſione oblitæ, interdum ad Sacerdotem non audeant redire, quod vereantur, ne vel in ſuſpicionem magnæ improbitatis populo veniant, vel ſingularis religionis laudem quærere exiſtimentur; ſæpe tum publice, tum privatim docendum eſt, neminem tanta memoria eſſe, qui omnia ſua facta, dicta, & cogitata meminiſse queat; quapropter fideles nulla re deterrendos eſse, quominus ad Sacerdotem revertantur, ſi in memoriam alicujus criminis redierint, quod antea fuerit prætermiſsum. Hæc igitur, atque alia hujus generis

neris multa in Confeſſione a Sacerdotibus obſervanda erunt. Nunc ad tertiam Pœnitentiæ partem, quæ Satisfactio appellatur, veniendum eſt.

62. *Quid in genere, quidque in materia Confeſſionis ſignificet Satisfactio.*

Quid Satiſfactio, ut ad Pœnitentiam pertinet, vide caput Satisfactio de Pœnit. diſ.3. & Doct. in illud, & D. Tho. in 4. diſt. 15. qu. 1. art. 1. q. 1.

Primum itaque Satisfactionis nomen, & vis exponenda eſt. Hinc enim Catholicæ Eccleſiæ hoſtes amplam occaſionem diſſidii, & diſcordiæ cum maxima Chriſtiani populi pernicie arripuerunt. Eſt autem Satisfactio rei debitæ integra ſolutio. Nam quod ſatis eſt, ei videtur nihil deeſſe. Quare cum de gratiæ reconciliatione loquimur, idem ſatisfacere ſignificat, quod alteri tantum præſtare, quantum irato animo ad ulciſcendam injuriam ſatis eſſe poſſit: atque ita Satisfactio nihil aliud eſt, quam injuriæ alteri illatæ compenſatio. Quod autem ad hunc locum pertinet, Satisfactionis nomen divinarum rerum Doctores ad declarandam eam compenſationem uſurparunt, cum homo pro peccatis commiſſis Deo aliquid perſolvit.

63. *Quot ſint gradus ejus Satisfactionis, quæ compenſationem aliquam peccati includit.*

Satisfactionis ſpiritualis varii gradus, & multiplex acceptio. vide D. Tho in 3. p. q. 48. art. 2.

Quo in genere quoniam multi gradus eſſe poſſunt, hinc fit, ut Satisfactio varie accipiatur. Ac prima quidem, & præſtantiſſima illa eſt, qua, pro ſcelerum noſtrorum ratione, etiamſi Deus ſummo jure nobiſcum velit agere, quicquid a nobis debeatur, cumulate perſolutum eſt. Hæc vero ejuſmodi eſſe dicitur, quæ nobis Deum propitium, & placatum reddidit, eamque uni Chriſto Domino acceptam ferimus, qui in Cruce pretio pro peccatis noſtris ſoluto pleniſſime Deo ſatisfecit. Neque enim ulla res creata tanti eſſe potuit, quæ nos tam gravi debito liberaret: atque, ut ſanctus Joannes teſtatur, a *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi.* Hæc igitur plena, & cumulata eſt Satisfactio, ſcelerum omnium rationi, quæ in hoc ſæculo commiſſa ſunt, pariter æqualiterque reſpondens: cujus pondere hominum actiones apud Deum plurimum valent, ac ſine eo nulla prorſus æſtimatione dignæ haberentur. Atque huc *Davidis* verba videntur ſpectare, qui poſtquam ſe-

a 1. Joan. 2. 2. vide item Jo. 1. 29. 2. Cor. 5. 19. Eph. 1. & 5. Hebr. 9. 11. 12. 13.

cum

cum ipſe reputans illud protuliſſet, *a Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi?* nihil præter hanc Satisfactionem, quam Calicis nomine expreſſit, dignum tot, tantiſque beneficiis invenire potuit; quare ſubjecit: *b Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini invocabo.*

a Pſ. 115. 12.

b *Ibidem* 13.

Alterum Satisfactionis genus eſt ea, quæ & Canonica appellatur, & certo temporis ſpatio definita perficitur. Quare antiquiſſimæ Eccleſiæ uſu receptum eſt, ut, cum pœnitentes a peccatis ſolvuntur, pœna aliqua eis irrogetur, cujus pœnæ ſolutio Satisfactio vocari conſuevit.

Eodem vero nomine quodlibet etiam pœnæ genus ſignificatur, quam pro peccatis, non quidem a Sacerdote conſtitutam, ſed ſponte noſtra ſuſceptam, atque a nobis ipſis repetitam ſuſtinemus.

64. *Quid ſit hæc Satisfactio, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ pertinet.*

Verum hæc ad Pœnitentiam, ut Sacramentum eſt, minime pertinet, ſed illa tantum Sacramenti pars cenſenda eſt, quam diximus ex præcepto Sacerdotis Deo pro peccatis dependi, hoc adjuncto, ut ſtatutum cum animo, & deliberatum habeamus peccata in poſterum omni ſtudio vitare. Ita enim c nonnulli definierunt, *Satisfacere eſt Deo debitum honorem impendere.* Quod autem nemo debitum honorem Deo poſſit tribuere, niſi qui peccata omnino vitare conſtituat, ſatis apparet; etenim *d Satisfacere eſt peccatorum cauſas excidere, & eorum ſuggeſtioni aditum non indulgere.* In quam ſententiam alii ſenſerunt, Satisfactionem eſſe purgationem, qua eluitur quidquid ſordium propter peccati maculam in anima reſedit, atque a pœnis tempore definitis, quibus tenebamur, abſolvimur. Quæ cum ita ſint, facile erit fidelibus perſuadere, quam neceſſarium ſit, ut pœnitentes in hoc Satisfactionis ſtudio ſe exerceant.

Trid. Synod. ſeſſ. 14. de pœnit. c. 8. & 9. & can. 13.

c *Anſel. lib. 1. Cur Deus homo c. 11.*

d *D. Aug. de Eccl. dogma. c. 54. & hab. de pœn. diſt. 3. c. Sequuntur.*

65. *Non ſemper cum remiſſione pœnæ æternæ, quæ conſequitur condonationem culpæ, pœna temporalis remittitur.*

Pœna æterna cum remiſſione culpæ ſemper remittitur, temporalis non item.

Docendi enim ſunt, duo eſſe, quæ peccatum conſequuntur, maculam, & pœnam. Ac quamvis ſemper

culpa

Trid. Synod. ſeſ. 14. de pœn. c. 8. can. 12. & 15.

culpa dimiſſa, ſimul etiam æternæ mortis ſupplicium apud Inferos conſtitutum condonetur, tamen non ſemper contingit, quemadmodum a Tridentina Synodo declaratum eſt, ut Dominus peccatorum reliquias, & pœnam certo tempore definitam, quæ peccatis debetur, remittat. Cujus rei perſpicua ſunt exempla in ſacris Litteris, *a* Geneſis tertio capite, *b* Numer. XII. & XX. & *c* aliis permultis locis; ſed illud Davidis clariſſimum, & maxime illuſtre intuemur, cui etſi Nathan dixerat, *d Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum, non morieris*, is tamen graviſſimas pœnas ultro ſubiit, Dei miſericordiam his verbis noctes, dieſque implorans; *e Amplius lava me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me, quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper*. Quibus verbis illud petitum eſt a Domino, ut non ſolum crimen, ſed pęnam etiam crimini debitam condonaret, atque a peccati reliquiis purgatum, in priſtinum decoris, & integritatis ſtatum reſtitueret. Atque hæc cum ſummis precibus peteret, eum tamen Dominus *f* tum filii ex adulterio ſuſcepti, *g* tum Abſalonis, quem unice diligebat, defectione, & *h* morte mulctavit, aliiſque pœnis, & calamitatibus affecit, quas illi antea intentarat. In Exodo etiam, *i* etſi Dominus Moyſis precibus exoratus Populo idololatræ pepercerat, tamen minatus eſt, ſe tanti flagitii graves pęnas repetiturum eſſe: ipſeque Moyſes teſtatus eſt, fore, ut illud Dominus ſeveriſſime in tertiam, & quartam uſque generationem ulciſceretur. Hæc vero a ſanctis Patribus in Eccleſia Catholica ſemper tradita eſſe, ipſorum auctoritate apertiſſime comprobatur.

a Gen. 7. b Num. 12. 10. c Exod. 32. 33. 34. Nu. 14. 21. 22 Pſal. 98. 8. d 2. Reg. 12. 22. 13. D. Th. 3. p. q. 86. ar. 4. & 5. e Pſ. 50. 3. 4. f 2. Reg. 12. 38. g 2. Reg. 15. h 2. Re. 18. 14. i Exod. 32. 11. Amb. lib. 1. de Pœn. c. 16 & 2. cap. 5.

66. *Quare non tantum indulgeat Deus homini per Sacramentum Pœnitentię, quantum per Baptiſmum.*

Pluribus de cauſis omnis pœna Sacramento Pęnitentiæ, ut in Baptiſmo, non remittitur. Trid. ſeſſ. 14 cap. 8. Prima ratio.

Verum qua de cauſa factum ſit, ut pœna omnis Pęnitentiæ Sacramento æque, ac baptiſmo non condonetur, præclare a ſancta Tridentina Synodo explicatum eſt his verbis, *Divina juſtitia ratio exigere videtur, ut aliter a Deo in gratiam recipiantur, qui ante Baptiſmum per ignorantiam deliquerint, aliter vero, qui ſemel a peccati, & dæmonis ſervitute liberati, & accepto Spiritus ſancti dono,*

a ſcien-

a *ſcientes templum Dei violare*, b *& Spiritum ſanctum contriſtare non formidaverint.* a 1. Cor. 3. 17. b Eph. 4. 20.

Et divinam elementiam decet, ne ita nobis abſque ulla ſatisfactione peccata dimittantur, ut occaſione accepta, peccata leviora putantes, c veluti injurii, & contumelioſi Spiritui ſancto, in graviora labamur, d theſaurizantes nobis iram in die iræ. Procul dubio enim magnopere a peccato revocant, & quaſi freno quodam coercent hæ ſatisfactoriæ pęnæ, cautioreſque, & vigilantiores in poſterum pœnitentes efficiunt. *Secunda ratio.* c Heb. 10 19. d Rom. 2. 5.

Accedit, ut tanquam teſtificationes quædam ſint doloris, quem ex commiſſis peccatis capimus: qua ratione Eccleſiæ ſatisfit, quæ noſtris ſceleribus graviter offenſa eſt. Nam, ut ſanctus Auguſtinus ait, e *Cor contritum, & humiliatum Deus non ſpernit. Verum, quia plerumque dolor alterius cordis occultus eſt alteri, neque in aliorum notitiam per verba, vel alia quæcunque ſigna procedit, recte ab iis, qui Eccleſiæ præſunt, tempora pœnitentia conſtituuntur, ut Eccleſiæ, in qua peccata ipſa remittuntur, ſatisfiat.* *Tertia ratio.* e Pſal. 50. 15. S. Au. Ench. c. 5. 65. & hab. de pęn. diſt. 1. ca. in actione, & Mag. in 4. Sen. diſt. 20.

67. Quomodo ex pęnis nobis inflictis alii juventur.

Præterea pęnitentiæ noſtræ exempla alios docent, quomodo ipſi vitam inſtituere, & pietatem ſequi debeant. Cum enim pœnas pro peccatis nobis irrogatas cæteri homines intuentur, & ſummam cautionem ſibi in omni vita adhibendam, & mores priſtinos corrigendos eſſe intelligunt. Quare ſapientiſſime illud ab Eccleſia obſervatum eſt, ut cum ab aliquo publice flagitium commiſſum eſſet, publica etiam pœnitentia ei indiceretur, ut cæteri timore perterriti deinceps peccata diligentius vitarent: quod etiam in occultis criminibus, quæ graviora eſſent, interdum fieri ſolitum erat. Sed in publicis, ut diximus, hoc perpetuum fuit, ut qui ea commiſerant, antequam publicam pœnitentiam ſuſcepiſſent, non abſolverentur. Interim vero Paſtores pro eorum ſalute Deum rogabant, atque, ut ipſi etiam pœnitentes idem facerent, eos hortari non deſinebant. Quo in genere ſumma fuit ſancti Ambroſii cura, & ſolicitudo, cujus lacrymis fertur, quamplurimos, qui duro animo ad Pœnitentiæ Sacramentum acceſſerant, ita emollitos eſſe, *Quarta ratio.* *Publica crimina publice expiari olim mos fuit. Vide Aug. l. 5. de Civit. c. 26. & de vera, & fal. pęn. c. 11.* *D. Amb. l. 1. de unic. pęn. ca. 10. quod hab. de pęn. diſt. 3. cap. Reperiuntur.*

eſſe, ut veræ Contritionis dolorem conceperint. Verum poſtea tantum de veteris diſciplinæ ſeveritate remiſſum eſt, atque ita charitas refrixit, ut jam pleriqueex fidelibus ad peccatorum veniam impetrandam nullum intimum animi dolorem, atque gemitum cordis neceſſarium putent, ſed illud ſatis eſſe arbitrentur, ſi ſpeciem tantum dolentis habeant.

68. *Per Pœnitentiam Chriſto aſſimilamur.*

Quinta ratio.
a Heb. 2. 18.
D. Bernard. ſerm. 5. de omnibus Sanctis.
b Rom. 8. 17.
c 2. Tim. 2. 11. 12.

Deinde vero hujuſmodi pœnarum perpeſſione conſequimur, ut capitis noſtri Jeſu Chriſti, a in quo paſſus eſt ipſe, & tentatus, ſimilitudinem, & imaginem geramus. *Nihil enim tam deforme videri poteſt*, ut a S. Bernardo dictum eſt, *quam ſub ſpinoſo capite delicatum eſſe membrum*. Nam teſte Apoſtolo, b *coheredes ſumus Chriſti, ſi tamen compatimur*; &, quod alio loco ſcripſit, c *Si commortui ſumus, & convivemus, ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus.*

69. *Quomodo poſt Dei miſericordiam in peccato juſtitiæ etiam locus ſit.*

D. Bernard. in ſerm. de cœna Domini. Vide item D. Th. in 3. p. q. 86. art. 4. & 5.

Divus etiam Bernardus duo affirmat in peccato reperiri, maculam animæ, & plagam: ac turpitudinem quidem ipſam Dei miſericordia tolli, verum ſanandis peccatorum plagis valde neceſſariam eſſe eam curam, quæ in remedio pœnitentiæ adhibetur. Quemadmodum enim ſanato vulnere cicatrices quædam remanent, quæ & ipſæ curandæ ſunt, ita in anima, culpa condonata, ſuperſunt peccatorum reliquiæ purgandæ. Idem plane D. Chryſoſtomi ſententia confirmat, cum ait: *Non ſatis eſt ſagittam ex corpore extrahi, ſed plaga quoque a ſagitta inflicta ſananda eſt: ſic etiam in anima poſt acceptam peccati veniam pœnitentia curanda eſt plaga relicta.* Frequentiſſime enim a S. Auguſtino docemur, duo hæc in Pœnitentia animadvertenda eſſe, Dei miſericordiam, & juſtitiam; miſericordiam, qua peccata & pœnas æternas illis debitas condonat, juſtitiam, qua pœnis temporе definitis hominem punit.

D. Chryſoſt. Hom. 80. ad pop. Antio.
S. Aug. in Pſal. 50 ſuper illud, Ecce enim veritatem
Scot. 4. di. 14. qu. 4. litt. I.

70. *Per Pœnitentiam pœnas a Deo nobis præparatas effugimus.*

Duo in Pœn. animadvertenda.

Poſtremo Pœnitentiæ pœna a nobis ſuſcepta Dei animadverſionem, ſuppliciaque in nos conſtituta antever-

tit. Ita enim docet Apoſtolus, cum ait: *a Si noſmetipſos dijudicaremus, non utique judicaremur; dum judicamur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.* Quæ cum fidelibus explicata fuerint, vix fieri poterit, quominus ad Pœnitentiæ opera maxime excitentur.

71. Unde noſtra opera ſint tum meritoria, tum etiam ſatisfactoria.

Ejus autem quanta vis ſit, ex eo colligitur, quod tota a Chriſti Domini paſſionis merito pendet. A quo etiam honeſtis actionibus duo illa maxima bona conſequimur. Alterum eſt, ut immortalis gloriæ præmia mereamur, ita ut *b* calix etiam aquæ frigidæ, quam in ejus nomine dederimus, mercede non careat: alterum, ut pro peccatis noſtris ſatisfaciamus.

72. Chriſti ſatisfactionem, & meritum noſtra ſatisfactio non obſcurat.

Neque vero id perfectiſſimam, & cumulatiſſimam Chriſti Domini Satisfactionem obſcurat, ſed illud potius contra evenit, ut multo clariorem, & illuſtriorem reddat. Eo enim copioſior Chriſti gratia videtur eſſe, quod non ſolum ea nobiſcum communicantur, quæ ipſe ſolus, ſed illa etiam, quæ, tanquam caput in membra, ſuis ſanctis, & juſtis hominibus promeruit, ac perſolvit. Qua ratione fieri perſpicuum eſt, ut juſtæ, & honeſtæ piorum actiones tantum ponderis, & dignitatis habeant. Chriſtus enim Dominus, tanquam *c* caput in membra, & *d* vitis in palmites, gratiam ſuam in eos, qui ſibi per charitatem conjuncti ſunt, continenter diffundit. Quæ quidem *e* gratia bona opera noſtra ſemper antecedit, comitatur, & conſequitur, & ſine qua mereri, aut ſatiſfacere Deo nullo modo poſſumus. Atque ita fit, ut juſtis nihil deeſſe videatur, cum operibus, quæ Dei virtute efficiunt, & divinæ legi pro humana, mortalique conditione ſatiſfacere, & vitam æternam, quam ſcilicet, ſi Dei gratia ornati e *f* vita deceſſerint, conſequentur, mereri poſſint. Nota eſt enim illa Salvatoris vox: *g Qui autem biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum; ſed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.*

a 1. Co. 11. 31. *Paſſionis Chriſti merito opera noſtra ſunt meritoria, & ſatisfactoria.* T. Sy. ſeſ. 14. de Pœn. c. 8. can. 13. 14. & ſeſ. 6. de juſtific. c. 16. b Mat. 10. 42. Marc. 9. 41. *Merita Sanctorum quomodo etiam aliis proſint.* Conc. Tr. ſeſ. 14. c. 8. Greg. in c. 9. l. 1. Reg. br. q. 11. c Eph. 4. 16. d Joan. 15. 4. 5. 6. 7. *Hęc ad verbũ traſumpta ſũt ex ſeſ. 6. c. 16 Tr. Synod.* e *Gratia Dei bona opera prævenit, cõſequitur, & comitatur.* Conc. Aur. can. 18. Fulg. l. 1. de Mo. c. 11. & 12. *Vitã æternam cũ Dei gratia mereri poſſumus.* Pſ. 33. & 36. f 1. Cor. 15. 18 & 2. Co. 3. 17 & 2. Ti. 4. 8. & Hebr 6. 10 *Juſti quomodo divinæ legi ſatisfaciant.* g Jo. 4. 13. 14.

73. Ad

73. Ad hoc ut opus aliquod veram vim ſatisfaciendi habeat, quæ ſint potiſſimum neceſſaria.

Opera impiorum licet non ſint Deo grata, ſunt tamen ſatiſfactoria. Hier. 6 Scot. 4. diſt. 15. q. 1. litt. O, & 17. q. 1. lit. P. Alc. 4 p qu. 75. mem. 1. in fine.
a Rom. 14. 13. Hebr. 11. 5.
b 1. Cor. 13. 3.
Hoc Parochi docere debent, ne peccatores deſperent.
c Cyprian. l. 1 Epiſt. 3. poſt mediam, quę & 55. in ordine.

Sed duo præcipue in Satisfactione requiruntur. Primum eſt, ut is, qui ſatisfacit, juſtus ſit, ac Dei amicus; opera enim, *a* quæ ſine fide, & *b* charitate fiunt, nullo modo Deo grata eſſe poſſunt. Alterum, ut ejuſmodi opera ſuſcipiantur, quæ natura ſua moleſtiam, & dolorem afferant. Cum enim præteritorum ſcelerum compenſationes ſint, atque, ut *c* ſanctus martyr Cyprianus inquit, redemptrices peccatorum, omnino neceſse eſt, ut aliquid acerbitatis habeant. Quamquam non ſemper illud conſequitur, ut, qui ſe in illis moleſtis actionibus exercent, doloris ſenſum habeant. Sæpe enim vel patiendi conſuetudo, vel accenſa in Deum charitas efficit, ut quæ perpeſsu graviſſima ſunt, ne ſentiantur quidem. Nec tamen idcirco fit, quominus ea ipſa opera ſatisfaciendi vim habeant: ſiquidem hoc proprium eſt filiorum Dei, ita ejus amore, & pietate inflammari, ut acerbiſſimis laboribus cruciati aut nihil fere incommodi ſentiant, aut omnia lætiſſimo animo perferant.

74. Quot ſint opera Satisfactionis.

Tr. Syn. ſeſ. 4. de Pœn. can. 12, Leo ſer. 1. de jejun. 10. Men. Bern. in ſent. ſect 11.
d 1. Joan. 2. 16.

Verum omne Satisfactionis genus Paſtores docebunt ad hæc tria præcipue conferendum eſse, orationem, jejunium, & eleemoſynam: quæ quidem tribus bonis, animæ, corporis, & iis, quæ externa commoda dicuntur, quæ omnia a Deo accepimus, reſpondent. Nihil vero aptius, & convenientius ad extirpandas omnium peccatorum radices eſse poteſt. Nam cum *d omne, quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis ſit, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ*; nemo non videt, hiſce tribus morbi cauſis totidem medicinas, priori ſcilicet jejunium, alteri eleemoſynam, tertiæ orationem, rectiſſime opponi. Præterea, ſi eos etiam, qui peccatis noſtris offenduntur, ſpectemus, facile erit intelligere, cur ad hæc tria potiſſimum omnis Satisfactio referatur. Hi vero ſunt Deus, proximus, & nos ipſi. Quare Deum oratione placamus, proximo eleemoſyna ſatisfacimus, nos ipſos vero jejunio caſtigamus.

75. *Afflictiones, quæ extrinſecus hominibus immittuntur, ſunt etiam ſatisfactoria.*

Sed quoniam multæ, variæque ærumnæ, & calamitates, dum in hac vita ſumus, nos premunt; illud maxime fideles docendi ſunt, eos, qui patienti animo, quicquid laborioſi, & incommodi Deus immiſerit, ferant, amplam ſatisfaciendi, & merendi materiam nactos eſſe: qui autem inviti, & repugnantes pœnam hujuſmodi ſuſtineant, omni Satisfactionis fructu privari, ſed Dei tantum peccata juſto judicio ulciſcentis animadverſionem & ſupplicium perſerre. *Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 9. & can. 13.*

76. *Unus pro alio ſatisfacere, non autem confiteri, aut conteri poteſt.*

In eo vero ſumma Dei bonitas, & clementia maximis laudibus, & gratiarum actionibus prædicanda eſt, qui humanæ imbecillitati hoc condonavit, ut unus poſſet pro altero ſatisfacere; quod quidem hujus partis Pœnitentiæ maxime proprium eſt. Ut enim, quod ad Contritionem, & Confeſſionem attinet, nemo pro altero dolere, aut confiteri poteſt; ita qui divina gratia præditi ſunt, alterius nomine poſſunt, quod Deo debetur, perſolvere. Quare fit, ut quodam pacto *a* alter alterius onera portare videatur. Nec vero de hoc cuiquam fidelium dubitandi locus relictus eſt, qui in Apoſtolorum Symbolo Sanctorum communionem confitemur. Nam cum omnes eodem Baptiſmo abluti Chriſto renaſcamur, eorundem Sacramentorum participes ſimus, in primis vero ejuſdem corporis, & ſanguinis Chriſti Domini cibo, & potu recreemur; hoc apertiſſime demonſtrat, *b* nos omnes eſſe ejuſdem corporis membra. Quemadmodum igitur neque pes ſuæ tantum, ſed etiam oculorum utilitatis cauſa munere ſuo fungitur, neque rurſus, quod oculi videant, ad illorum propriam, ſed ad communem omnium membrorum utilitatem referendum eſt; ita communia inter nos Satisfactionis officia exiſtimari debent. *Alex. de Ales 4. p. q. 84. mem. 1. art. 2. D. Th. in 4. diſt. 20. q. 1. art. 2. q. 3. De Pœn. diſt. 1. c. Quem Pœnit.* a *Gal. 6. 2.* b *Rom. 12. 5. 1. Cor. 12. Eph. 11. 7.*

77. *Non omnis ſatisfactionis virtus aliis communicari poteſt.*

Neque tamen id ſine ulla exceptione verum eſt, ſi commoda omnia, quæ ex ea capiuntur, ſpectemus.

Nam Satisfactionis opera medicinæ etiam, & curationes quædam ſunt, quæ pœnitenti ad ſanandos pravos animi affectus præſcribuntur: quo quidem utilitatis fructu eos, qui per ſe non ſatisfaciunt, prorſus carere perſpicuum eſt. Hæc igitur de tribus Pœnitentiæ partibus, Contritione, Confeſſione, & Satisfactione copioſe, & dilucide explicanda erunt.

Ariſt. in 2. Ethic. cap. 3. Alex. de Ales 4 q. 84 mem. 2. art. 2.

78. Illi impendenda non eſt abſolutio, qui rem ablatam reſtituere non promittit.

Sed illud in primis a Sacerdotibus obſervari oportet, ut audita peccatorum Confeſſione, antequam pœnitentem a peccatis abſolvant, diligenter curent, ut, ſi quid ille forte de re, aut de exiſtimatione proximi detraxerit, cujus peccati merito damnandus eſſe videatur, cumulata Satisfactione compenſet. Nemo enim abſolvendus eſt, niſi prius, quæ cujuſque fuerint, reſtituere polliceatur. At quoniam multi ſunt, quibus, etſi prolixe pollicentur, ſe officio ſatis eſſe facturos, tamen certum eſt, ac deliberatum nunquam promiſſa exolvere, omnino ii cogendi ſunt, ut reſtituant, ſæpeque illud Apoſtoli eis inculcandum eſt, ut, a *Qui furabatur, jam non furetur; magis autem laboret, operando manibus ſuis, quod bonum eſt, ut habeat, unde tribuat neceſſitatem patienti.*

Alex. de Ales 4. p ſumma Theologia q. 86. & alii Theologi.

a Epheſ. 4. 28.

79. Cujuſmodi ſatisfactio Pœnitenti ſit imponenda.

In irroganda autem Satisfactionis pœna Sacerdotes nihil ſibi ſuo arbitratu ſtatuendum eſſe, ſed omnia juſtitia, prudentia, & pietate dirigenda, exiſtimabunt. Atque ut hac regula peccata metiri videantur, & pœnitentes ſuorum ſcelerum gravitatem magis agnoſcant, operæ pretium erit eis interdum ſignificare, quæ pœnæ quibuſdam delictis, ex veterum Canonum præſcripto, qui Pœnitentiales vocantur, conſtitutæ ſint. Igitur univerſæ Satisfactionis modum culpæ ratio temperabit. Sed ex omni Satisfactionum genere maxime convenit pœnitentibus præcipere, ut certis aliquot, & definitis diebus orationi vacent, ac pro omnibus, & præſertim pro iis, qui ex hac vita in Domino deceſſerunt, preces Deo faciant. Hortari vero etiam eos oportet, ut ſæpe eadem Satisfactionis opera a Sacerdote indicta ultro

Juxta peccatorum qualitatem imponenda Satisfactio. Trid. Syn. ſeſ. 24. de Pœnit. c. 8. & c. 13. & Pœn. di. 3. c. Menſuram & alia.

Veterum canonum rigor ſubinde inculcandus. Vide, quæ eo. c. ſeſ. 66. notavimus.

ſuſci-

ſuſcipiant, ac repetant, atque ita mores ſuos componant, ut iis omnibus, quæ ad Pœnitentiæ Sacramentum pertinent, diligenter abſolutis, tamen virtutis Pęnitentiæ ſtudia nunquam intermittant. Quod ſi interdum etiam ob publicam offenſionem publica pęnitentia præſcribenda fuerit, quamvis eam pęnitens refugiat, ac deprecetur, non erit facile audiendus: verum perſuadere ei oportebit, ut quæ tum ſibi, tum aliis ſalutaria futura ſunt, libenti, atque alacri animo ſuſcipiat. Hæc de Pęnitentiæ Sacramento, ſingulisque ejus partibus ita docenda erunt, ut non ſolum ea perfecte fideles intelligant, ſed etiam, juvante Domino, re ipſa pie, & religioſe præſtare animum inducant.

Quæ ſatisfactio præcipuè ſit imponenda.

Publicam Pœnitentiam deprecanti non mox acquieſcendum eſt. Vide ſect. 6.

DE EXTREMÆ UNCTIONIS SACRAMENTO.

CAPUT VI.

1. *Quare Paſtores animarum ſæpius apud populum de Extremæ Unctionis ſacramento agere debeant.*

Noviſſima ſæpe meditanda. Conſulatur ſectio poſtrema 7. art. Symb. Apoſt.
a *Eccl.* 7. 40. *Deut.* 32. 7. *Pſal.* 28. 20.

CUm ſancta Scripturarum oracula ita doceant, *a In omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis*, tacite Parochi admonentur, nullum tempus prætermittendum eſſe fidelem populum cohortandi, ut in aſſidua mortis meditatione verſetur. Quoniam autem Extremæ Unctionis Sacramentum non poteſt ſupremi illius diei memoriam conjunctam non

ha-

habere, facile intelligitur, ſæpius de eo agendum eſſe, non ſolum ob eam cauſam, quod illarum rerum myſteria, quæ ad ſalutem pertinent, aperire, & explicare maxime convenit, ſed etiam quia fideles, *a* moriendi neceſſitatem omnibus propoſitam eſſe, animo repetentes, pravas cupiditates coercebunt. Quare fiet, ut in ipſa mortis expectatione ſe minus perturbari ſentiant, ſed immortales Deo gratias agant, qui, ut Baptiſmi Sacramento aditum nobis ad veram vitam patefecit, ita etiam, ut ex hac mortali vita decedentes, expeditiorem ad cœlum viam haberemus, Extremę Unctionis Sacramentum inſtituit.

Pſal. 88. 7. a Rom. 5. 12. Heb. 9. 10.

2. *Quam ob rem iſtud Sacramentum Extrema Unctio appelletur.*

Ut igitur, quæ ad eam explicationem magis neceſſaria ſunt, eodem fere ordine, qui in aliis Sacramentis ſervatus eſt, exponantur; primum illud tradendum erit, hoc Sacramentum idcirco Extremam Unctionem appellatum eſſe, quod hæc omnium ſacrarum Unctionum, quas Dominus Salvator noſter Eccleſiæ ſuæ commendavit, ultimo adminiſtranda ſit. Quare hæc ipſa Unctio a majoribus Sacramentum etiam Unctionis infirmorum, & Sacramentum exeuntium dicta eſt: quibus vocabulis fideles in memoriam noviſſimi illius temporis facile redire poſſunt.

Vide tit. de Sacra Unct. in decretalibus.

3. *Quomodo Extremæ Unctioni propria Sacramenti ratio conveniat.*

Quod autem Extremæ Unctioni propria Sacramenti ratio conveniat, in primis explanandum eſt. Id vero maxime perſpicuum fieri poteſt, ſi verba, quibus ſanctus Jacobus Apoſtolus hujus Sacramenti legem promulgavit, attendamus. *Infirmatur quis in vobis*, *b* inquit, *inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.* Nam quod peccata condonari Apoſtolus affirmat, in eo declarat Sacramenti vim, & naturam. Hanc vero Catholicæ Eccleſiæ de Extrema unctione perpetuam doctrinam fuiſſe, cum alia plura Concilia teſtantur, tum a Tridentina Synodo hoc

Trid. Synodi ſeſſ. 14 de extr. Unct.

b Jac. 5. 14. Marc. 6. 13. Conc. Conſtant. Florent. Cabilonenſe c. 48. Uvormacienſe c. 72.

ita declaratum eſt, ut in eos omnes anathematis pœnam conſtituerit, qui aliter docere, aut ſentire audeant. Ac Innocentius quoque Primus hoc Sacramentum fidelibus maxime commendat.

Eug. cap. 8.

4. Cum hic plures fiant Unctiones, an plura etiam ibidem dici Sacramenta debeant.

Cônſtanter itaque docendum eſt a Paſtoribus, verum Sacramentum eſſe, nec plura, ſed unum, quamvis per plures unctiones adminiſtretur, quarum ſingulis propriæ preces, ac peculiaris forma adhibenda eſt. Unum vero eſt non partium continuatione, quæ dividi non poſſint, ſed perfectione: cujuſmodi ſunt cætera omnia, quæ ex pluribus rebus conſtant. Nam quemadmodum domus, quæ ex multis, & diverſis rebus compoſita eſt, una tantum forma perficitur: ita hoc Sacramentum, etſi ex pluribus rebus, & verbis conſtituitur, unum tamen ſignum eſt, & unius rei, quam ſignificat, efficientiam habet. Docebunt præterea Parochi, quæ ſint hujus Sacramenti partes, elementum, inquam, & verbum. Hæc enim a S. a Jacobo prætermiſſa non ſunt, in quibus ſingulis ſua myſteria licet animadvertere.

Vide Scot. 4. diſt. 23. ad 1. arg.

a Jacob. 5. 15.

5. Quæ ſit Extremæ Unctionis materia.

Ejus igitur elementum, ſive materia, quemadmodum Concilia, ac præcipue Tridentinum decrevere, eſt oleum ab Epiſcopo conſecratum, liquor ſcilicet, non ex quavis pingui, & craſſa materia, ſed ex olearum baccis tantummodo expreſſus. Aptiſſime autem hæc materia illud ſignificat, quod vi Sacramenti interius in anima efficitur. Nam ut oleum ad mitigandos corporis dolores magnopere proficit: ita Sacramenti virtus animæ triſtitiam, ac dolorem minuit. Oleum præterea ſanitatem reſtituit, hilaritatem affert, & lumini tanquam pabulum præbet, tum vero ad recreandas defatigati corporis vires maxime accommodatum eſt. Quæ omnia, quid in ægroto divina virtute per hujus Sacramenti adminiſtrationem efficiatur, declarant. Hæc de materia ſatis ſint.

Conc. Tr. ſeſſ. 13. de Sacramento Extremæ Unctionis c. 1. Amb. ſu per Beati immaculati, ſer. 14. Theophy lactus. Marc. 6.

6. Qua forma perficiatur hoc Sacramentum.

Forma vero Sacramenti eſt verbum, & ſolemnis illa

pre-

precatio, quam Sacerdos ad ſingulas unctiones adhibet, cum inquit, *Per iſtam ſanctam Unctionem indulgeat tibi Deus, quidquid oculorum, ſive narium, ſive tactus vitio deliquiſti.* Quod autem hæc vera ſit, & propria hujus Sacramenti forma, S. Jacobus Apoſtolus ſignificat, cum ait: *a Et orent ſuper eum, & oratio fidei ſalvabit infirmum.* Ex quo licet cognoſcere, formam precationis modo proferendam eſſe, tametſi, quibus potiſſimum verbis concipienda ſit, Apoſtolus non expreſſerit. Verum hoc ad nos fideli Patrum traditione permanavit, ut omnes Eccleſiæ eam formæ rationem retineant, qua omnium mater, & magiſtra ſancta Eccleſia Romana utitur. Nam etſi aliqui nonnulla verba immutant, cum pro *Indulgeat tibi Deus* ponunt *Remittat*, vel *Parcat*, interdum etiam *Sanet*, *quidquid commiſiſti*; tamen, quia nulla ſit ſententiæ immutatio, conſtat, eandem ab omnibus formam religioſe ſervari.

Conc. Trid. ut ſupra.

a Jacob. c. 5. 15.

Eccleſia Romana omnium Eccleſiarum mater, & magiſtra. diſt. 12. cap. Non decet, & de ſum. Trin. cap. Damnamus.

7. *Cur hujus Sacramenti forma precationis modo contineatur.*

Nec vero quiſquam miretur, cur factum ſit, ut aliorum Sacramentorum forma vel abſolute ſignificet, quod efficit, ut cum dicimus *Ego te baptizo*, aut *Signo te ſigno Crucis*, vel tanquam ab imperantibus pronuncietur, ut cum in Sacramento Ordinis adminiſtrando dicitur *Accipe poteſtatem*, hæc ſola vero Extremæ unctionis forma precatione quadam abſolvatur. Id enim optimo jure conſtitutum eſt. Nam cum hoc Sacramentum propterea adhibeatur, ut præter ſpiritualem gratiam, quam tribuit, ſanitatem etiam reſtituat ægrotis; tamen, quia non ſemper ſequitur, ut ægroti a morbis convaleſcant, ob eam cauſam precatione forma conficitur, ut a Dei benignitate id impetremus, quod Sacramenti vis conſtanti, & perpetuo ordine efficere non ſolet. Adhibentur autem ritus proprii in hujus quoque Sacramenti adminiſtratione: ſed eorum maxima pars precationes continet, quibus Sacerdos ad ægroti ſalutem impetrandam utitur. Nullum enim eſt aliud Sacramentum, quod pluribus precibus conficiatur: ac recte quidem; quoniam eo potiſſimum tem-

Bonav. in 4. d. 24. art. 2. qu. 4.

Extrema Unctione non tantum animus, ſed etiam corpus interdum curatur. Syn. Trid. ſeſſ. 14. de Extrema Unctione cap. 2. & can. 2.

Cur in hoc Sacramento tot preces adhibeantur.

tempore fideles piis obſecrationibus adjuvandi ſunt: Quare & alii omnes, quos tum adeſſe contigerit, & præcipue Parochi debent orare Deum ex animo, & ejus miſericordiæ laborantis vitam, & ſalutem omni ſtudio commendare.

8. *Quinam hujus Sacramenti ſit author.*

Trid.Syn.ſeſ. 14. in doct. de Sac. Ext. Unctio. c.1. & probat D.Th. in 4.d.23.q. 1.qu. 5.a.4.
a Jac. 5. 14.
b Marc. 6. 13.
Extrema Unctionis uſus Apoſtolis a Domino eſt imperatus.
D. Bern. in vita Malach.
Con. Meld. c. 1.
Dionyſ. l. de Eccl. Hier. c. 6. Amb. de his qui myſteriis initiatur. Chryſ. l. 1. de Sacerdotio.

Verum cum demonſtratum ſit, Extremam unctionem vere, & proprie in Sacramentorum numero habendam eſſe, illud etiam ſequitur, ejus inſtitutionem a Chriſto Domino profectam eſſe: quæ poſtea a ſancto *a* Jacobo Apoſtolo fidelibus propoſita, & promulgata eſt. Quanquam idem Salvator hujus Unctionis ſpecimen quoddam dediſſe viſus eſt, cum Diſcipulos ſuos binos, & binos ante faciem ſuam miſit. De illis enim apud Evangeliſtam ita ſcriptum eſt: *b Exeuntes prædicabant, ut pœnitentiam agerent, & dæmonia multa ejiciebant, & ungebant oleo multos ægros, & ſanabant.* Quam quidem Unctionem non ab Apoſtolis inventam, ſed a Domino præceptam, non naturali aliqua virtute præditam, ſed myſticam, potius ad ſanandos animos, quam ad corpora curanda inſtitutam fuiſſe, credendum eſt. Quam rem ſancti Dionyſius, Ambroſius, Chryſoſtomus, & Gregorius Magnus aſſerunt; ut nullo modo dubitandum ſit, quin hoc unum ex ſeptem Eccleſiæ Catholicæ Sacramentis ſumma cum religione accipere oporteat.

9. *Extrema Unctio quibus adminiſtranda ſit.*

Primo firmi, & ſani excluduntur. D. Th. in 4. d. 23. qu. 2. ar. 2. q. 1.
c Jac. 5. 14.

Sed docendi ſunt fideles, quamvis hoc Sacramentum ad omnes pertineat, quædam tamen hominum genera excipi, quibus adminiſtrandum non ſit. Ac primum excipiuntur, qui ſano, & firmo corpore ſunt. Iis enim Extremam unctionem tribuendam non eſſe, & Apoſtolus docet, cum inquit, *c Infirmatur quis in vobis*, & ratio oſtendit: ſiquidem ob eam rem inſtituta eſt, non modo ut animæ, ſed etiam ut corpori medicinam afferat. Cum igitur illi tantum, qui morbo laborant, curatione indigeant, idcirco iis etiam, qui adeo periculoſe ægrotare videntur, ut, ne ſupremus illis vitæ dies inſtet, metuendum ſit, hoc Sacramentum præberi debet. In quo tamen graviſſime peccant, qui illud tem-

pus

pus ægroti ungendi obſervare ſolent, cum jam omni ſalutis ſpe amiſſa, vita, & ſenſibus carere incipiat. Conſtat enim, ad uberiorem Sacramenti gratiam percipiendam plurimum valere, ſi ægrotus, cum in eo adhuc integra mens, & ratio viget, fidemque, & religioſam animi voluntatem afferre poteſt, ſacro oleo liniatur. Quare Parochis animadvertendum eſt, ut eo potiſſimum tempore cœleſtem medicinam adhibeant, illam quidem ſemper vi ſua admodum ſalutarem, cum eorum etiam pietate, & religione, qui curandi ſunt, magis profuturam intellexerint.

Nemini igitur, qui graviori morbo affectus non ſit, Sacramentum Unctionis dare licet, tametſi vitæ periculum adeat, vel quia periculoſam navigationem paret, vel quia prælium initurus ſit, a quo illi certa mors impendeat, vel etiam ſi capitis damnatus ad ſupplicium raperetur. Omnes præterea, qui rationis uſu carent, ad hoc Sacramentum ſuſcipiendum apti non ſunt: & pueri, qui nulla peccata admittunt, quorum reliquias ſanare hujus Sacramenti remedio opus ſit: amentes item, & furioſi, niſi interdum rationis uſum haberent, & eo potiſſimum tempore pii animi ſignificationem darent, peterentque, ut ſacro oleo ungerentur. Nam qui ab ipſo ortu nunquam mentis, & rationis compos fuit, ungendus non eſt: ſecus vero, ſi ægrotus, cum mente adhuc integra hujus Sacramenti particeps fieri voluiſſet, poſtea in inſaniam, & furorem incidit.

Sano periculum mortis adeunti non detur Extrema Unctio.

Secundo pueri, & inſani non ſunt inungendi. Bon. Card. in 4. d. 23. art. 2. qu. 2.

10. *Quæ corporis partes hic debeant inungi.*

Non ſunt autem omnes corporis partes ungendæ, ſed eæ tantum, quas veluti ſenſuum inſtrumenta homini natura attribuit, oculi propter viſionem, aures propter auditum, nares propter odoratum, os propter guſtum, vel ſermonem, manus propter tactum, qui tametſi toto corpore æquabiliter fuſus eſt, in ea tamen parte maxime viget. Hunc autem ungendi ritum univerſalis Eccleſia retinet, atque etiam hujus Sacramenti naturæ optime convenit; medicamenti enim eſt inſtar. Ac quoniam in corporis morbis, quamvis univerſum corpus male affectum ſit, tamen illi tantum parti curatio adhibetur, a qua, tanquam a fonte & origine, morbus

Trid. Syn. de Extrema Unctione ſeſſ. 14. cap. 3. & can. 3.

Scot. 4. ſent. diſt. 23. qu. unica.

manat,

manat; idcirco non totum corpus, ſed ea membra, in quibus potiſſimum ſentiendi vis eminet, renes etiam, veluti libidinis, & voluptatis ſedes, unguntur, tum pedes, qui nobis ingreſſus, & ad locum movendi principium ſunt.

In una, eademque ægrotatione non eſt iteranda Unctio. D. Th. in 4. d. 23. q. 1. art. 4.

11. *Extrema unctio iterari poteſt.*

In quibus illud obſervare oportet, in una, eademque ægrotatione, cum æger in eodem vitæ periculo poſitus eſt, ſemel tantum ungendum eſſe. Quod ſi poſt ſuſceptam hanc Unctionem æger convaluerit, quoties poſtea in id vitæ diſcrimen inciderit, toties ejuſdem Sacramenti ſubſidium ei poterit adhiberi. Ex quo patet, in eorum Sacramentorum numero, quæ iterari ſolent, reponendam eſſe.

Primo Unctionem præeat Eucharistia, & Pœnitentia Sacramentum.

12. *Qua religione, & præparatione debeat iſtud Sacramentum ſuſcipi.*

Quoniam vero omni ſtudio curare oportet, ne quid Sacramenti gratiam impediat, ei vero nihil magis adverſatur, quam alicujus peccati mortiferi conſcientia, ſervanda eſt Catholicæ Eccleſiæ perpetua conſuetudo, ut ante Extremam Unctionem Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ Sacramentum adminiſtretur.

Secundo eſt firma fide ſuſcipienda.

Ac deinde ægroto Parochi perſuadere ſtudeant, ut ea fide ſe ungendum Sacerdoti præbeat, qua olim, qui ab Apoſtolis ſanandi erant, ſe ipſos offerre conſueverant. In primis autem animæ ſalus, deinde corporis valetudo cum illa adjunctione, ſi ea ad æternam gloriam profutura ſit, expetenda eſt. Nec vero dubitare fideles debent, quin ſanctæ illæ, & ſolemnes preces a Deo audiantur, quibus Sacerdos non ſuam, ſed Eccleſiæ, & Domini noſtri Jeſu Chriſti perſonam gerens utitur. Qua una maxime re cohortandi ſunt, ut hujus ſaluberrimi olei Sacramentum ſancte, & religioſe ſibi adminiſtrandum curent, cum & acrior pugna inſtare, & vires tum animi, tum corporis deficere videantur.

Tertio tempeſtive eſt adhibenda.

13. *Quo miniſtrante hoc Sacramentum percipiendum ſit.*

Jam vero, quis Extremæ Unctionis miniſter ſit, ab eodem Apoſtolo, qui Domini Legem promulgavit, didicimus. a Inquit enim, *a Inducat Presbyteros*: quo nomine non eos ſignificat, qui ætate provectiores ſunt,

a Jac. 5. 14.

quem-

quemadmodum ſapienter Tridentina Synodus exponit, aut qui in populo principem locum obtinent, ſed Sacerdotes, qui ab ipſis Epiſcopis per manuum impoſitionem rite ordinati ſunt. Sacerdoti igitur hujus Sacramenti adminiſtratio commiſſa eſt. Neque tamen ex ſanctæ Eccleſiæ decreto cuivis Sacerdoti, ſed proprio Paſtori, qui juriſdictionem habeat, ſive alteri, cui ille ejus muneris fungendi poteſtatem fecerit, hoc Sacramentum adminiſtrare licet. Illud vero maxime animadvertendum eſt, Sacerdotem in ea adminiſtratione, quemadmodum etiam in aliis Sacramentis fit, Chriſti Domini noſtri, & ſanctæ Eccleſiæ ſponſæ perſonam ſuſtinere.

Trid. Synod. ſeſ. 14. de Extrema Uncti. c. 3. & can. 4. vide item D. Th. in 4. diſt. 23. q. 2. ar. 2 Bonav. in 4. diſt. 23. art. 2. q. 1.

14. *Qui fructus hujus Sacramenti uſu ad homines redeant.*

Trid. Synod. ibid. cap. 1.

Explicandæ ſunt etiam accuratius utilitates, quas ex hoc Sacramento capimus, ut, ſi nihil aliud fideles ad ejus uſum poſſit allicere, ipſa ſaltem utilitate ducantur, cum ita comparatum ſit, ut omnia fere noſtris commodis metiamur. Docebunt igitur Paſtores, hoc Sacramento gratiam tribui, quæ peccata, & in primis quidem leviora, &, ut communi nomine appellantur, venialia remittit. Exitiales enim culpæ Pœnitentiæ Sacramento tolluntur. Neque enim hoc Sacramentum primario loco ad graviorum criminum remiſſionem inſtitutum eſt, ſed Baptiſmus tantum, & Pœnitentia vi ſua hoc efficiunt.

Prima utilitas eſt, quod peccata venialia delet. Vide Concil. Trid. c. 2. de Extre. Unct. & can. 8. ſeſ. 14.

Secundo animum confirmat.

Altera eſt ſacræ Unctionis utilitas, quod animam a languore, & infirmitate, quam ex peccatis contraxit, & a cæteris omnibus peccati reliquiis liberat. Tempus autem huic curationi opportuniſſimum exiſtimandum eſt, cum gravi morbo affligimur, ac vitæ periculum impendet. Etenim homini natura inſitum eſt, ut nihil in rebus humanis æque, ac mortem pertimeſcat. Auget autem magnopere hunc timorem præteritorum ſcelerum memoria, cum præſertim graviſſima conſcientiæ noſtræ accuſatio nos urgeat. Ut enim ſcriptum eſt, a *Venient in peccatorum ſuorum cogitationem timidi, & traducent illos ex adverſo iniquitates ipſorum.*

Quo tempore hoc Sacramentum ſit ſuſcipiendum Trid. Synod. ib. c. 3.

a *Sap. 4. 20.*

Deinde illa cura, & cogitatio vehementer angit, quod paulo poſt b ſtare oporteat ante Tribunal Dei, a quo

b *Rom. 14. 10. 2. Cor. 5. 10.*

de

de nobis juſtiſſima pro eo ac meriti fuerimus, ſententia ferenda ſit. Sæpe autem evenit, ut fideles hoc terrore perculſi, ſe miris modis exagitari ſentiant. Nihil autem ad mortis tranquillitatem magis conducit, quam ſi triſtitiam abjiciamus, & læto animo *a* Domini adventum expectemus, paratique ſimus *b* depoſitum noſtrum, quandocunque illud a nobis repetere voluerit, libenter reddere. Ut igitur hac ſolicitudine fidelium mentes liberentur, animuſque pio, & ſancto gaudio repleatur, Extremæ unctionis Sacramentum efficit.

a Tit. 2. 13.
b 2. Tim. 12.

15. ***Quomodo in animæ exitu dæmones nobis inſidientur.***

Præterea aliud etiam, quod merito omnium maximum videri poteſt, ex eo conſequimur. Nam etſi humani generis hoſtis, *c* quoad vivimus, nunquam deſinit de interitu, & exitio noſtro cogitare; nullo tamen tempore, ut nos omnino perdat, ac, ſi fieri poſſit, ſpem nobis divinæ miſericordiæ eripiat, vehementius omnes nervos contendit, quam cum ſupremum vitæ diem appropinquare animadverterit. Quamobrem fidelibus arma, & vires hoc Sacramento ſubminiſtrantur, quibus Adverſarii vim, & impetum frangere, & illi fortiter repugnare poſſint. Allevatur enim, & erigitur ægri animus divinæ bonitatis ſpe, eaque confirmatus morbi incommoda omnia fert levius, ac ipſius dæmonis *d* calcaneo inſidiantis artificium, & calliditatem facilius eludit.

c 1. Pet. 5. 8.
Tertio adverſus Diaboli inſultus nos munit.
vide Cyril. Alex. in l. de exitu animæ. Gregor. L. 24. mor. c. 15. & 1. 8. Joan. Clim. in lib. de 30. gradib. gratia.
d Gen. 3. 15. Pſal. 48. & 25.

16. ***Quomodo ex hoc Sacramento poſſit corporis ſanitas accedere.***

Accedit poſtremo, ſiquidem profutura ſit, etiam corporis ſanitas. Quod ſi ægroti eo tempore eam minus conſequuntur, id quidem non Sacramenti vitio, ſed ob eam potius cauſam evenire credendum eſt, quod eorum magna pars, vel qui ſacro oleo perunguntur, vel a quibus adminiſtratur, fide infirmior eſt. Teſtatur enim *e* Evangeliſta, Dominum apud ſuos multas virtutes non feciſſe propter incredulitatem illorum. Quanquam etiam recte dici poteſt, Chriſtianam Religionem, ex quo altius tanquam radices egit in animis hominum, minus jam hujuſmodi miraculorum adminiculis indigere, quam olim naſcen-

Quarto ſanitas corporis, ſi ita expediat, redditur.
e Mat. 13. 58. Marc. 6. 7. Greg. Hom. 29. in Evangelia.

ſcentis Eccleſiæ initio neceſſaria eſſe viderentur. Sed tamen hoc loco fides magnopere excitanda erit. Utcunque enim, quod ad corporis valetudinem attinet, Dei conſilio, & voluntate ceciderit, certa ſpe niti fideles debent, ſe hujus ſacri olei virtute ſpiritualem ſanitatem conſecuturos eſſe, futurumque, ut, ſi eos vita decedere contingat, præclare illius vocis fructum percipiant, qua ſcriptum eſt, *a Beati mortui, qui in Domino moriuntur*. Hæc de Extremæ unctionis Sacramento breviter quidem dicta ſunt; verum, ſi hæc ipſa rerum capita a Paſtoribus latius, & ea, qua decet, diligentia explanata erunt, dubitandum non eſt, quin fideles ex hac doctrina maximum pietatis fructum percipiant.

Fides, & ſpes ægrotantium hoc Sacramento ſuſcepto eſt erigenda.

a Apo. 14. 13.

DE

de nobis juſtiſſima pro eo ac meriti fuerimus, ſententia ferenda ſit. Sæpe autem evenit, ut fideles hoc terrore perculſi, ſe miris modis exagitari ſentiant. Nihil autem ad mortis tranquillitatem magis conducit, quam ſi triſtitiam abjiciamus, & læto animo *a* Domini adventum expectemus, paratique ſimus *b* depoſitum noſtrum, quandocunque illud a nobis repetere voluerit, libenter reddere. Ut igitur hac ſolicitudine fidelium mentes liberentur, animuſque pio, & ſancto gaudio repleatur, Extremæ unctionis Sacramentum efficit.

a Tit. 2. 13.
b 2. Tim. 12.

15. *Quomodo in animæ exitu dæmones nobis inſidientur.*

Præterea aliud etiam, quod merito omnium maximum videri poteſt, ex eo conſequimur. Nam etſi humani generis hoſtis, *c* quoad vivimus, nunquam deſinit de interitu, & exitio noſtro cogitare; nullo tamen tempore, ut nos omnino perdat, ac, ſi fieri poſſit, ſpem nobis divinæ miſericordiæ eripiat, vehementius omnes nervos contendit, quam cum ſupremum vitæ diem appropinquare animadverterit. Quamobrem fidelibus arma, & vires hoc Sacramento ſubminiſtrantur, quibus Adverſarii vim, & impetum frangere, & illi fortiter repugnare poſſint. Allevatur enim, & erigitur ægri animus divinæ bonitatis ſpe, eaque confirmatus morbi incommoda omnia fert levius, ac ipſius dæmonis *d* calcaneo inſidiantis artificium, & calliditatem facilius eludit.

c 1. Pet. 5. 8.
Tertio adverſus Diaboli inſultus nos munit. vide Cyril. Alex. in l. de exitu animæ. Gregor. l. 24. mor. c. 15. & 1. 8. Joan. Clim. in lib. de 30. gradib. gratia.
d Gen. 3. 15. Pſal. 48. & 25.

16. *Quomodo ex hoc Sacramento poſſit corporis ſanitas accedere.*

Accedit poſtremo, ſiquidem profutura ſit, etiam corporis ſanitas. Quod ſi ægroti eo tempore eam minus conſequuntur, id quidem non Sacramenti vitio, ſed ob eam potius cauſam evenire credendum eſt, quod eorum magna pars, vel qui ſacro oleo perunguntur, vel a quibus adminiſtratur, fide infirmior eſt. Teſtatur enim *e* Evangeliſta, Dominum apud ſuos multas virtutes non feciſſe propter incredulitatem illorum. Quanquam etiam recte dici poteſt, Chriſtianam Religionem, ex quo altius tanquam radices egit in animis hominum, minus jam hujuſmodi miraculorum adminiculis indigere, quam olim naſcen-

Quarto ſanitas corporis, ſi ita expediat, redditur.
e Mat. 13. 58. Marc. 6. 7. Greg. Hom. 29. in Evangelia.

ſcentis Eccleſiæ initio neceſſaria eſſe viderentur. Sed tamen hoc loco fides magnopere excitanda erit. Uteunque enim, quod ad corporis valetudinem attinet, Dei conſilio, & voluntate ceciderit, certa ſpe niti fideles debent, ſe hujus ſacri olei virtute ſpiritualem ſanitatem conſecuturos eſſe, futurumque, ut, ſi eos vita decedere contingat, præclare illius vocis fructum percipiant, qua ſcriptum eſt, *a Beati mortui, qui in Domino moriuntur.* Hæc de Extremæ unctionis Sacramento breviter quidem dicta ſunt; verum, ſi hæc ipſa rerum capita a Paſtoribus latius, & ea, qua decet, diligentia explanata erunt, dubitandum non eſt, quin fideles ex hac doctrina maximum pietatis fructum percipiant.

Fides, & ſpes ægrotantium hoc Sacramento ſuſcepto eſt erigenda.

a Apo.14.13.

a Joa. 20. 21. Matt. 28. 19.
b Eph. 4. 12.
Quales deligendi ad Sacerdotium, olatius tractatur ſect. 26. iſtius capitis. Trid. Syn. ſeſſ. 23. de Ordine c. 2. & can. 7.
c Heb. 5. 4. vide 2. Paral. 26. 16.
Vocari a Deo qui dicuntur.
d Jer. 23. 21. Vide ejuſdem c. 14. v. 14. & 27. v. 15. & c. 26. v. 9.

tre, a Apoſtoli autem, & Diſcipuli in univerſum mundum a Chriſto Domino miſſi ſunt; ita quotidie Sacerdotes eadem, qua illi, poteſtate præditi, b ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti mittuntur. Hujus igitur tanti officii onus nemini temere imponendum eſt, ſed iis tantum, qui illud vitæ ſanctitate, doctrina, fide, prudentia ſuſtinere poſſint. c Nec vero *quiſquam ſumat ſibi honorem, ſed qui vocatur a Deo tanquam Aaron*. Vocari autem a Deo dicuntur, qui a legitimis Eccleſiæ miniſtris vocantur. Nam qui in hoc miniſterium ſeipſos arroganter inferunt, atque intrudunt, de his Dominum intellexiſſe docendum eſt, cum inquit, d *Non mittebam Prophetas, & ipſi currebant*: quo quidem hominum genere nihil infelicius, ac miſerius, nihil Eccleſiæ Dei calamitoſius eſſe poteſt.

4. *Quinam judicandi ſint perperam ad Ordines ſacros accedere, & aliunde in Eccleſiam ingredi.*

Quanta circumſpectione ad ſacros Ordines accedendum.
Quæſtus cauſa ad Sacerdotium aſpirare ſacrilegium eſt.
e 1. Cor. 9. 9. 10. 11. Deut. 18. v. 1. 2. 25. v. 4.
f 1. Tim. 3. 8.
Honorum, aut divitiarum ſpe ad Sacerdotium procedere perniciosiſſimum eſt.
g Jo. 10. 12. 13.
h Eze. c. 34. 8.

Sed quoniam in omni actione ſuſcipienda magnopere refert, quem ſibi quiſque finem conſtituat, (optimo enim fine poſito, recte omnia conſequuntur) de hoc in primis, qui ſacris initiari volunt, admonendi ſunt, ut nihil ſibi tanto munere indignum proponant: qui quidem locus eo diligentius tractandus erit, quo gravius hoc tempore ea in re peccare fideles ſolent. Alii enim eo conſilio ad hanc vivendi rationem ſe convertunt, ut quæ ad victum, veſtitumque neceſſaria ſunt, parent; ita ut præter quæſtum nihil aliud in Sacerdotio, quemadmodum vulgo cæteri homines in quovis ſordidi artificii genere, ſpectare videantur. Quamvis enim ex Apoſtoli ſententia, e natura, & divina Lex jubeat, ut qui altari ſervit, ex altari vivat, tamen f quæſtus, & lucri cauſa ad altare accedere maximum ſacrilegium eſt. Alios honorum cupiditas, & ambitio ad Sacerdotalem ordinem ducit. Alii vero, ut divitiis affluant, initiari volunt: cujus quidem rei illud argumento eſt, quod, niſi opulentum aliquod Eccleſiaſticum Beneficium eis deferatur, nullam Sacri Ordinis cogitationem habent. Hi vero ſunt, quos Salvator noſter g Mercenarios appellat, & quos h Ezechiel dicebat, ſemetipſos, & non

oves paſcere; quorum turpitudo, & improbitas non ſolum Sacerdotali Ordini magnas tenebras offundit, ita ut jam nihil fere a fideli populo haberi poſſit contemptius, & abjectius; verum etiam efficit, ut ipſi nihil amplius ex Sacerdotio conſequantur, quam Judas ex Apoſtolatus munere, quod illi ſempiternum exitium attulit. Illi autem *a* oſtio in Eccleſiam introire merito dicuntur, qui a Deo legitime vocati, Eccleſiaſtica munera ejus unius rei cauſa ſuſcipiunt, ut Dei honori inſerviant.

Ambitio, & avaritia eorum, qui vere ſunt mercenarii, quantum evilueris Sacerdotium.

a Joa. 10. 12.

Qui ad Eccleſiaſticas functiones per oſtium adeant.

5. *Qui per Ordines ſacros ſe Eccleſiæ dedicarunt, qua parte cæteros e populo ſuperare, & excellere debeant.*

Neque tamen hoc ita accipiendum eſt, quaſi eadem Lex æque omnibus non ſit impoſita. Homines enim ob eam rem conditi ſunt, ut Deum colant: quod præcipue fideles, qui Baptiſmi gratiam conſequuti ſunt, *b* ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus præſtare debent. Verum qui Ordinis Sacramento initiari volunt, hoc ſibi proponant opus eſt, ut non ſolum Dei gloriam in omnibus rebus quærant; (quod quidem cum omnibus, tum maxime fidelibus commune eſſe conſtat) ſed etiam, ut alicui certo Eccleſiæ miniſterio addicti, *c* in ſanctitate, & juſtitia illi ſerviant. Nam ut in exercitu omnes quidem milites Imperatoris legibus parent, ſed inter eos tamen alius Centurio, alius Præfectus eſt, alii alia munera obeunt; ita quamvis omnes fideles pietatem, & innocentiam omni ſtudio ſectari debeant, (quibus rebus maxime Deus colitur) eos tamen, qui Ordinis Sacramento ſunt initiati, præcipua quædam munera, & functiones in Eccleſia exequi oportet. Nam *d* & ſacra pro ſe ipſis, & pro omni populo faciunt; & *e* divinæ Legis vim tradunt, ad eamque prompto, & alacri animo ſervandam fideles hortantur & inſtituunt; *f* & Chriſti Domini Sacramenta, quibus omnis gratia impertitur, & augetur, adminiſtrant; &, ut uno verbo complectamur, a reliquo populo ſegregati, in omnium longe maximo, & præſtantiſſimo miniſterio ſe exercent. His igitur explicatis, accedent Parochi ad ea explicanda, quæ propria hujus

Grandis inſelicitas, ſi talis fuerit Sacerdos, qualis populus. Oſea 5.

b Deut. 7. 5. Matt. 22. 37. Luc. 10. 27.

c Luc. 1. 75.

d Heb. 5. 3.

e Lev. 10. 11. Deut. 17. 8. 9. & 21. 5. Vide Con. Tol. 11. c. 2. & Carth. 4. c. 20. & Conc. Trid. ſeſ. 5. c. 1. De refor. & ſeſſ. 24. c. 4.

Sacramenti ſunt, ut intelligant fideles, qui in Eccleſiaſticum Ordinem cooptari volunt, ad quodnam officii genus vocentur, quantaque ipſi Eccleſiæ, ejuſque miniſtris poteſtas divinitus tributa ſit.

Conc. Trid. ſeſ. 24. cap. 6. & 7.

6. Quotuplex ſit poteſtas Eccleſiaſtica.

Ea autem duplex eſt, Ordinis, & Juriſdictionis. Ordinis poteſtas ad verum Chriſti Domini corpus in ſacroſancta Euchariſtia refertur, juriſdictionis vero poteſtas tota in Chriſto corpore myſtico verſatur. Ad eam enim ſpectat Chriſtianum populum gubernare, & moderari, & ad æternam, cæleſtemque beatitudinem dirigere.

D. Th. in 4. diſt. 14. q. 1. art. 1.

7. Ordinis poteſtas ad qua ſe extendat.

Verum Ordinis poteſtas non ſolum conſecrandæ Euchariſtiæ vim, & poteſtatem continet, ſed ad eam accipiendam hominum animos præparat, & idoneos reddit, cæteraque omnia complectitur, quæ ad Euchariſtiam quovis modo referri poſſunt. Ejus vero plura ex ſacris Litteris teſtimonia afferri poſſunt; ſed illa præclara, & graviſſima ſunt, quæ apud ſanctos Joannem, & Matthæum leguntur. Inquit enim Dominus: *a Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos; accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Et: *b Amen dico vobis, quæcunque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcunque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo.* Quæ quidem loca à Paſtoribus ex ſanctorum Patrum doctrina, & auctoritate explanata, maximum veritati lumen afferre poterunt.

a Joa. 20. 21. Act. 13. 3. & 14. 21. Tim. 11. 2. Tim. 1. 7. Hebr. 13. 7. 1.

Conc. Trid. ſeſ. 22. c. 1. Ubi eſt lex, ibi & Sacerdotium. Seſ. 23. Trid. Sy. de ord. c. 1.

8. Chriſti Sacerdotium Legis naturæ, vel etiam Moyſis Sacerdotio ſublimius eſt.

Hæc autem poteſtas plurimum illi præſtat, quæ in naturæ lege certis hominibus, qui res ſacras curarent, tributa eſt. Nam & illa ætas, quæ ſcriptam legem anteceſſit, ſuum Sacerdotium, ſuamque ſpiritualem poteſtatem habuerit neceſſe eſt, cum legem habuiſſe ſatis conſtet. Hæc duo enim ita conjuncta eſſe teſtatur Apoſtolus, *c* ut eorum altero translato, ſimul etiam alterum transferri neceſſe ſit. Cum igitur naturali inſtinctu homines agnoſcerent, Deum colendum eſſe, conſequens erat, ut in-

c Heb. 7. 12. Abel fuit Sacerdos, omneſque primogenitos fuiſſe Sacerdotes, ſcribit Hiero. in Trad. hebr.

quà-

quavis Republica aliqui ſacrorum, & divini cultus procurationi præficerentur, quorum poteſtas aliquo modo ſpiritualis diceretur.

Eadem etiam poteſtate populus Iſraeliticus non caruit: quæ tametſi dignitate ſuperior fuit, quam illa, qua in lege naturæ Sacerdotes præditi erant, *a* longe tamen inferior, quam legis Evangelicæ ſpiritualis poteſtas, exiſtimanda eſt. Hæc enim cœleſtis eſt, omnemque Angelorum etiam virtutem ſuperat: neque a Sacerdotio Moſaico, ſed a Christo Domino, *b* qui non ſecundum Aaron Sacerdos fuit, ſed ſecundum ordinem Melchiſedech, ortum habet. Is enim, qui ſumma poteſtate gratiam tribuendi, & peccata remittendi præditus fuit, hanc poteſtatem, quamvis virtute definitam, & Sacramentis adſtrictam, Eccleſiæ ſuæ reliquit. Quare ad eam exercendam certi miniſtri inſtituti ſunt, & ſolemni religione conſecrati: quæ quidem conſecratio Ordinis Sacramentum, vel ſacra Ordinatio vocatur.

a *Heb.* 8. 11.

b *Pſal.* 107. 4. *Hebr.* 5. & 7. 17.

9. *Quid ſit Ordo, & cur functio Eccleſiaſtica Ordo vocetur.*

Placuit autem ſanctis Patribus hoc vocabulo uti, quod latiſſimam ſignificationem habet, ut dignitatem & excellentiam miniſtrorum Dei indicarent. Eſt enim Ordo, ſi propriam ejus vim, & notitiam accipiamus, diſpoſitio ſuperiorum, & inferiorum rerum, quæ inter ſe ita aptæ ſunt, ut una ad alteram referatur. Cum itaque in hoc miniſterio multi ſint gradus, & variæ functiones, omnia vero certa ratione diſtributa ſint, & collocata, recte, & commode Ordinis nomen ei impoſitum videtur.

Similem definitionem Ordinis habet Aug. in l. 19. Civ. Dei c. 13.

10. *Ordo veri nominis eſt Sacramentum.*

Quod autem inter cætera Eccleſiæ Sacramenta ſacra Ordinatio numeranda ſit, ſancta Tridentina Synodus ratione illa, quæ ſæpius repetita eſt, comprobavit. Nam cum Sacramentum ſit rei ſacræ ſignum, id vero, quod hac Conſecratione extrinſecus fit, gratiam, & poteſtatem ſignificet, quæ illi tribuitur, qui conſecratur, omnino ſequi perſpicuum eſt, Ordinem vere, ac proprie Sacramentum dicendum eſſe. Quare Epiſcopus ei calicem cum vino & aqua, & patenam cum

Conc. Trid. ſeſſ. 23. de Ordine c. 1. 3. & c. 3. 4. & 5.

pane porrigens, qui Sacerdos ordinatur, inquit, *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium*, &c. Quibus verbis ſemper docuit Eccleſia, dum materia exhibetur, poteſtatem conſecrandæ Euchariſtiæ, charactere animæ impreſſo, tradi, cui gratia adjuncta ſit, ad illud munus rite, & legitime obeundum. Quod Apoſtolus his verbis declarat: *a Admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum; non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris, ſed virtutis, & dilectionis, & ſobrietatis.*

a 2. Tim. 1. 7. Vide Theoph. in eundem locum.

11. *Quare in Eccleſia plures ſint inſtituti miniſtrorum Ordines.*

Trid. Syn. de Ord. can. 2. 6.

Jam vero, ut ſacræ Synodi verbis utamur, cum divina res ſit tanti Sacerdotii adminiſtratio, conſentaneum fuit, quo dignius, & majori cum veneratione exerceri poſſet, ut in Eccleſiæ ordinatiſſima diſpoſitione plures eſſent, & diverſi miniſtrorum Ordines, qui Sacerdotio ex officio deſervirent, atque hi quidem ita diſtributi, ut qui jam Clericali Tonſura inſigniti eſſent, per minores ad majores aſcenderent.

Functio omnis Eccleſiaſtica, quæ ſacra Ordinatione inſtituitur, ſeptenario numero concluditur. Horum Ordinum meminerunt Dion. l. Hier. Eccl. c. 3. Con. Carth. IV. c. 6. Ign. in Ep. ad Anti. Cajus P. in ſua Ep. Can. Rom. ſub Sylveſtro, & al. Quomodo hæc Ordinum ſufficientia colligatur, vide D. Bonav. 4. d. 24. art. 2. qu. 4.

12. *Quot ſint Ordines miniſtrorum Eccleſiæ, quaque ratione communiter diſtribuantur.*

Docendum igitur erit, hoſce omnes Ordines ſeptenario numero contineri, ſemperque ita a Catholica Eccleſia traditum eſſe: quorum nomina hæc ſunt, Oſtiarius, Lector, Exorciſta, Acolythus, Subdiaconus, Diaconus, Sacerdos. Hunc autem miniſtrorum numerum recte ita definitum eſſe, probari poteſt propterea miniſteria, quæ ad ſacroſanctum Miſſæ Sacrificium, & Euchariſtiam vel conficiendam, vel adminiſtrandam, cujus cauſa præcipue ſunt inſtituta, neceſſaria videntur. Ex his alii majores, qui etiam ſacri dicuntur, alii minores ſunt. Majores, vel ſacri ſunt Ordo Sacerdotalis, Diaconatus, Subdiaconatus; ad minores referuntur Acolythi, Exorciſtæ, Lectores, Oſtiarii: de quorum ſingulis pauca dicenda ſunt, ut habeant Paſtores, unde eos potiſſimum inſtituant, quos noverint aliquo Ordine initiandos eſſe.

13. *Quod Clericalis Tonſura, Clericique nomen ſibi velint.*

Inci-

Incipiendum autem eſt a prima Tonſura, quam quidem docere oportet quandam præparationem eſse ad Ordines accipiendos. Ut enim homines ad Baptiſmum Exorciſmis, ad Matrimonium ſponſalibus præparari ſolent, ita, cum tonſo capillo Deo dedicantur, tanquam aditus ad Ordinis Sacramentum illis aperitur. Declaratur enim, qualis eſse debeat, qui ſacris imbui cupit. Nam Clerici nomen, quod ei primum tunc imponitur, ab eo deductum eſt, quod Dominum ſortem, & hæreditatem ſuam habere incipiat; veluti in Hebræorum populo, qui divino cultui mancipati erant; quibus vetuit Dominus aliquam agrorum partem in terra Promiſſionis diſtribui, cum inquit, *a Ego pars & hæreditas tua*. Ac quamvis omnibus fidelibus id commune ſit, præcipua tamen ratione iis conveniat neceſse eſt, qui ſe Dei miniſterio conſecrarunt.

Hier. Ep. 2. ad Nep. & habetur. 12. q. 1. c. Clericus. Quam integra debeat eſſe Clericorũ vita, diſerte oſtenditur. ſeſſ. 14. Conc. Trid. decr. de refor. in proœmio, & ſeſſ. 22. de refor. ca. 1.

a Num. 18. 20. Deut. 10. 9. & 18. 2.

14. *Quare Clerici rotunda corona in capite inſigniantur.*

Tondentur vero capilli ad coronæ ſpeciem, & ſimilitudinem, quam perpetuo conſervare oportet, &, ut quiſque in altiori deinceps Ordinis gradu collocatur, ſic ejus orbis forma latior circumſcribi debet. Quod quidem ex Apoſtolorum traditione acceptum eſse docet Eccleſia; cum de hujuſmodi tondendi more ſancti Dionyſius Areopagita, Auguſtinus, Hieronymus, vetuſtiſſimi, & graviſſimi Patres meminerint.

Quod Clericorum capita tondeantur, ex Apoſtolica traditione manavit.

Primum autem omnium ferunt Apoſtolorum Principem eam conſuetudinem induxiſse ad memoriam coronæ, quæ ex ſpinis contexta Salvatoris noſtri capiti fuit impoſita; ut quod impii ad Chriſti ignominiam, & cruciatum excogitarunt, eo Apoſtoli ad decus, & gloriam uterentur, ſimulque ſignificarent, curandum eſse a miniſtris Eccleſiæ, ut omnibus in rebus Chriſti Domini noſtri ſpeciem, & figuram gerant.

Dionyſ. de Eccl. Hier. c. 10.

Quanquam nonnulli aſserunt, hac nota regiam dignitatem declarari, quæ iis maxime, qui in ſortem Domini vocati ſunt, videtur convenire. Quod enim Petrus Apoſtolus fideli populo tribuit, *b Vos genus electum, regale Sacerdotium, gens ſancta*, peculiari quadam, & magis propria ratione ad Eccleſiaſticos miniſtros pertinere facile intelligimus.

b 1. Pet. 2. 9.

Ariſt. 3. Phyſic. tex. 75.

Etſi non deſunt, qui vel perfectioris vitæ profeſſionem a Clericis ſuſceptam circuli figura, quæ omnium perfectiſſima eſt, ſignificari exiſtiment, vel externarum rerum contemptionem, animique ab omnibus humanis curis vacuitatem declarari putent, quod capilli ſupervacaneum quiddam in corpore tondeantur.

15. *Quæ ſit Oſtiariorum functio.*

De hoc munere agit Co. Tol. c. 9. & habetur diſ. 25. c. Oſtiarius.

Poſt primam Tonſuram ad Oſtiarii Ordinem primus gradus fieri conſuevit. Ejus munus eſt, templi claves, & januam cuſtodire, & aditu templi arcere eos, quibus ingredi interdictum erat. Ad ſanctum etiam Miſſæ Sacrificium aſſiſtebat, curaturus, ne quis propius, quam par eſſet, ad ſacram aram accederet, & Sacerdotem rem divinam facientem interpellaret. Alia etiam miniſteria illi commiſſa erant, ut ex ritibus, qui in ejus conſecratione adhibentur, perſpici poteſt. Nam Epiſcopus claves ex altari acceptas ei tradens, quem Oſtiarium vult conſtituere, *Sic age*, inquit, *quaſi Deo redditurus rationem pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur*. Magnam autem in antiqua Eccleſia hujus Ordinis dignitatem fuiſſe, ex eo intelligitur, quod his temporibus in Eccleſia ſervari animadvertimus. Nam Theſaurarii officium, qui idem erat Sacrarii cuſtos, quod ad Oſtiarios pertinebat, inter honeſtiores Eccleſiæ functiones etiam nunc habetur.

Quanta dignitas Oſtiariorum. Theſaurarii, & cuſtodes Sacrarii inter Oſtiarios ſunt enumerandi.

16. *Quodnam ſit in Eccleſia Lectoris officium.*

De hoc munere vide locos ſupra citatos. Quomodo autem fuerit Ordo Lectorũ, vel unus Arſenius D. Athanaſii Lector, de quo tam multa Eccleſiaſtici hiſtoriographi ſcribunt, docere poteſt.

Secundus Ordinis gradus eſt Lectoris munus. Ad eum pertinet in Eccleſia novi, & veteris Teſtamenti libros clara voce, & diſtincta recitare, præſertim vero eos, qui inter nocturnam Pſalmodiam legi ſolent. Ejus quoque partes erant, prima Chriſtianæ Religionis rudimenta fidelibus tradere. Epiſcopus itaque, præſente populo, in ejus Ordinatione librum, quo deſcripta ſunt quæ ad hanc functionem pertinent, illi tradens, inquit: *Accipe, & eſto verbi Dei relator, habiturus, ſi fideliter, & utiliter impleveris officium tuum, partem cum iis, qui verbum Dei bene miniſtrarunt ab initio.*

17. *Exorciſtis quid ex officio incumbat.*

Sed iis etiam antiquiores Cypr. Epiſt.

Tertius Ordo eſt Exorciſtarum, quibus poteſtas data eſt nomen Domini invocandi in eos, qui ab immun-

dis

dis ſpiritibus obſidentur. Quare Epiſcopus, cum eos inſtituit, Librum, in quo Exorciſmi continentur, eis porrigit, uſus ea formula verborum; *Accipe, & commenda memoria, & habe poteſtatem manus imponendi ſuper Energumenos, ſive Baptizatos, ſive Catechumenos.*

18. *Quæ ſint Acolythi partes.*

Acolythorum quartus eſt gradus, & ultimus eorum omnium, qui minores, & non ſacri appellantur. Eorum munus eſt miniſtros majores, Subdiaconos, & Diaconos in Altaris miniſterio aſſectari, eiſque operam dare. Præterea lumina deferunt, & aſſervant, cum Miſſæ Sacrificium celebratur, præcipue vero cum Evangelium legitur: ex quo Ceroferarii alio nomine vocati ſunt. Cum itaque ordinantur, hic ritus ab Epiſcopo ſervari conſuevit. Primum quidem, poſtquam eos officii ſui diligenter admonuit, lumina eorum ſingulis tradit in hunc modum: *Accipe Ceroferarium cum Cereo, & ſcias te ad accendenda Eccleſiæ luminaria mancipari in nomine Domini*: deinde etiam urceolos vacuos, quibus aqua, & vinum in Sacrificio miniſtratur: *Accipe urceolos ad ſuggerendum vinum, & aquam in Euchariſtiam ſanguinis Chriſti in nomine Domini.*

19. *Quodnam ſit Subdiaconi miniſterium, ac cujuſmodi ritus in ejus Conſecratione adhibeantur.*

A minoribus Ordinibus, iiſdemque non ſacris, de quibus hactenus dictum eſt, ad majores, & ſacros legitimus aditus, & aſcenſus patet. In eorum primo gradu Subdiaconus collocatur; cujus munus eſt, ut nomen ipſum declarat, Diacono ad Altare inſervire. Sacra enim lintea, vaſa, panem, & vinum, ad Sacrificii uſum neceſſaria parare debet. Nunc Epiſcopo, & Sacerdoti aquam præbet, cum manus in Miſſæ Sacrificio abluunt. Epiſtolam etiam, quæ olim a Diacono in Miſſa recitabatur, Subdiaconus legit, ac tanquam teſtis ad ſacrum aſſiſtit, prohibetque, ne Sacerdos ſacra faciens a quopiam perturbari poſſit. Hæc autem, quæ ad Subdiaconi miniſterium ſpectant, ex ſolemnibus cæremoniis, quæ in illius conſecratione adhibentur, licet cognoſcere. Primum enim Epiſcopus legem perpetuæ conti-

31., & Ter. de præſcript. c. 61. Lecto. rum memi nerunt.

De iiſdem agunt aucto. res ſup. memorati. Petrus itē, quī cum Marcellino ſub Diocletiano paſſus eſt, ab hoc munere Exorciſta dictus eſt.

Iid. qui ſup. & Cyp Ep. 55 ejus gradus meminerunt. Quidam autem ex veteribus vocant eos Acolytos, quaſi Latine dicas, nō prohibitos, alii vocant Acoluthos, quaſi pediſſequos aliorum majorum miniſtrorum.

De Subdiaconis præter auct. ſupra citatos ſcribit. Cyp. ep. 24. & ep. 42.

Subdiacono lex perpetua continentia imponitur.

Diſt. 27. cap. Presbyteris. item ca. Ap 25 Co Cart II. can.

nentiæ huic Ordini impoſitam eſse admonet, edicitque; neminem in Subdiaconorum Ordinem cooptandum eſſe, cui ultro hanc legem accipere non ſit propoſitum. Deinde poſt ſolemnem Litaniarum precationem, quæ Subdiaconi munera, & functiones ſint, enumerat, atque exponit. His peractis, eorum ſinguli, qui ordinantur, ab Epiſcopo quidem Calicem, & ſacram Patenam accipiunt, ab Archidiacono vero (ut intelligatur, Subdiaconum Diaconi officio ſubſervire) urceolos aqua, & vino plenos, una cum lebete, & linteolo, quo manus abſterguntur, dicente Epiſcopo: *Videte, cujuſmodi miniſterium vobis traditur: ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere poſſitis.* Adduntur præterea aliæ preces. Ad extremum, cum Epiſcopus ſacris veſtibus Subdiaconum ornavit, ad quarum ſingulas propria verba, & cæremoniæ adhibentur, tradit ei Epiſtolarum librum, ac dicit: *Accipe librum Epiſtolarum, & habe poteſtatem legendi eas in Eccleſia ſancta Dei tam pro vivis, quam pro defunctis.*

V. Can. 3. & Rom. ſub Sylveſtro I. can. 2. Arelat. II. ca. 2. Aurel. III. can. 1. Eliber. can. 33. & multa alia. Leo in ep. 82. ad Anaſtaſium.

20. *Quod ſit Diaconi munus.*

De Diaconis ſcribūt Luc. in Actis c. 6. Paul. Phil. 1. 1. 1. Tim. 3. 8. 12. Amb. l. 1. offic. c. 41. Leo in ſerm. de S. Laur.

Secundum autem ſacrorum Ordinum gradum Diaconus obtinet, cujus miniſterium latius patet, ſanctiuſque ſemper habitum eſt. Ad eum enim pertinet Epiſcopum perpetuo ſequi, concionantem cuſtodire, eique, & Sacerdoti ſacra facienti, vel alia Sacramenta adminiſtranti præſto eſſe, & in Miſſæ Sacrificio Evangelium legere. Olim vero fidelium animos ſæpius excitabat, ut ſacra attenderent; ſanguinem etiam Domini miniſtrabat, in quibus Eccleſiis ea conſuetudo erat, ut fideles Euchariſtiam ſub utraque ſpecie ſumerent. Diacono præterea Eccleſiaſticorum bonorum diſpenſatio commiſſa erat, ut unicuique ad victum neceſſaria ſubminiſtraret.

Diaconi ſunt oculi Ep. Cle. Epi. 1. ad Jac. frat. Dom. hab. diſt. 93. ca. Diaconi Conc. Trid. ſeſſ. 24. in decre. de refor. c. 14.

Ad Diaconum etiam pertinet, tanquam Epiſcopi oculum, perveſtigare, quinam in urbe pie, & religioſe, quive ſecus vitam traducant, qui ad Sacrificium, & Concionem ſtatis temporibus conveniant, qui rurſus non conveniant, ut cum de omnibus Epiſcopum certiorem fecerit, ille vel privatim unumquemque hortari, & admonere, vel palam corrigere, & objurgare

poſſit,

poſſit, uti ſe magis profecturum eſſe intellexerit. Catechumenorum etiam nomina recitare debet, & eos, qui Ordinis Sacramento initiandi ſunt, ante Epiſcopum ſtatuere.

Licet ei præterea, ſi abſit Epiſcopus, & Sacerdos, † Evangelium explanare, non tamen e ſuperiori loco, ut intelligatur, hoc ejus proprium munus non eſſe.

† *Diaconus concionari potuiſſe docet in primis exemplum Stephani, Act. 8. & Philippi Act. 8. & S. Vincentii, teſte D. Aug. ſer. 2. de S. Vincentio prædicante.*

21. *Quales Diaconi eligendi ſint.*

Quanta vero diligentia adhibenda ſit, ne quis eo munere indignus ad hunc Ordinis gradum aſcendat, Apoſtolus oſtendit, *a* cum ad Timotheum Diaconi mores, virtutem, & integritatem expoſuit. Hoc idem ſatis etiam declarant ritus, & ſolemnes cæremoniæ, quibus ab Epiſcopo conſecratur. Pluribus enim, & ſanctioribus precibus ad Diaconi, quam ad Subdiaconi Ordinationem utitur Epiſcopus, & alia addit ſacrarum veſtium ornamenta. Præterea manus ei imponit; quod quidem ab *b* Apoſtolis factitatum eſſe legimus, cum primos Diaconos inſtituerunt. Denique Evangeliorum librum ei tradit, his verbis, *Accipe poteſtatem legendi Evangelium in Eccleſia Dei tam pro vivis, quam pro defunctis in nomine Domini.*

a 1. Tim. 3. 7. 8.

b Act. 6. 6. *Diaconus etiam olim legere conſueviſſe Evangelium, teſtatur Hier. ep. 48. ad Sabin. Seſ. 23. Conc. Trid. per totam, & c. Si rector. d. 43. & c. Paſtoralis, 7. q. 1.*

22. *Quæ ſit dignitas, & amplitudo Sacerdotii.*

Tertius, omniumque ſacrorum Ordinum ſummus gradus eſt Sacerdotium. Qui vero illo præditi ſunt, eos veteres Patres duobus nominibus vocare ſolent. Interdum enim Presbyteros appellant, quod Græce ſeniores ſignificat, non ſolum propter ætatis maturitatem, quæ huic Ordini maxime neceſſaria eſt, ſed multo magis propter morum gravitatem, doctrinam, & prudentiam. Ut enim ſcriptum eſt, *c Senectus venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero computata; cani autem ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata.* Interdum vero Sacerdotes vocant, tum quia Deo conſecrati ſunt, tum quia ad eos pertinet Sacramenta adminiſtrare, ſacraſque res, & divinas tractare.

Cur Sacerdotes olim Presbyteri ſint dicti.

Prima ratio.

c Sap. 4. 8.

Altera ratio.

23. *Quotuplex ſit cum novæ, tum veteris Legis Sacerdotium.*

Sed quoniam duplex Sacerdotium in Sacris Litteris

deſcribitur, alterum internum, alterum externum; utrumque diſtinguendum eſt, ut, de quo hoc loco intelligatur, a Paſtoribus explicari poſſit. Quod igitur ad interius Sacerdotium pertinet, omnes fideles, poſtquam ſalutari aqua abluti ſunt, Sacerdotes dicuntur, præcipue verò juſti, qui ſpiritum Dei habent, & divinæ gratiæ beneficio Jeſu Chriſti ſummi Sacerdotis viva membra effecti ſunt. Hi enim *a* fide, quæ charitate inflammatur, in altari mentis ſuæ *b* ſpirituales Deo hoſtias immolant: *c* quo in genere bonæ omnes, & honeſtæ actiones, quas ad Dei gloriam referunt, numerandæ ſunt. Quare in Apocalypſi ita legimus: *d Chriſtus lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo, & fecit nos regnum, & Sacerdotes Deo, & Patri ſuo.* In quam ſententiam ab Apoſtolorum Principe dictum eſt: *e Ipſi tanquam lapides vivi ſuperædificamini, domus ſpiritualis, Sacerdotium ſanctum, offerentes ſpirituales hoſtias acceptabiles Deo per Jeſum Chriſtum.* Et Apoſtolus nos hortatur, ut *f exhibeamus corpora noſtra hoſtiam viventem, ſanctam, Deo placentem, † rationabile obſequium noſtrum.* David item multo ante dixerat: *g Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies.* Quæ omnia ad interius Sacerdotium ſpectare facile intelligitur.

Omnes fideles quomodo ſint Sacerdotes, & quas hoſtias offerant. Amb. l. 4. de Sacram. c. 1. Baſ. ſer. 2. de Bap. 58.
a D. Aug. l. 10. de Civit. Dei c. 6. Leo ſer. 2. de anniverſ. Pontificatus.
b Gal. 5. 6.
c 1. Pet. 2. 3.
d Apoc. 1. 5. & 6.
e Pet. 2. 5.
f Rom. 12. 1.
† Alii legunt rationale.
g Pſ. 50. 19.

24. *Præter internum Sacerdotium, aliud eſſe externum demonſtratur.*

Externum vero Sacerdotium non omnium fidelium multitudini, ſed certis hominibus convenit, qui legitima manuum impoſitione, ſolemnibuſque ſanctæ Eccleſiæ cæremoniis inſtituti, & Deo conſecrati, ad aliquod proprium, ſacrumque miniſterium adſcribuntur. Hoc Sacerdotii diſcrimen in veteri etiam Lege obſervari poteſt. Nam de interiori Davidem eſſe locutum, paulo ante demonſtratum eſt; externi vero, nemo ignorare poteſt, *h* quam multa Dominus Moyſi, & Aaron præcepta dederit. Præterea univerſam Leviticam Tribum miniſterio Templi adſcripſit, ac lege cavit, *i* ne quis ex alia Tribu in eam functionem ſe inferre auderet. Quare *k* Ozias Rex lepra a Domino percuſſus, quod Sacerdotale munus uſurpaſſet, arrogantiæ, & ſacrilegii ſui

Externum Sacerdotium non cadit in omnes Chriſtianos. Trid. Sy. de Ordine ſeſ. 23. c. 1. & c. 1. Duplex Sacerdotium in veteri Lege etiam invenitur.
h Exod. 28. & 29. & 40. & tot. Levit. & alibi ſæpe.
i Num. 3. 10.
k 2. Par. 26.

gra-

graviſſimas pœnas dedit. Quia igitur eandem Sacerdotii diſtinctionem in Lege Evangelica licet animadvertere, docendi erunt fideles, nunc de externo Sacerdotio agi, quod certis hominibus attributum eſt. Hoc enim tantummodo ad Ordinis Sacramentum pertinet. *Sacramentum Ordinis reſpectu externi Sacrificii inſtitutum.* *Paral. 1. 20. 18. 19.*

25. *Quæ ſint Sacerdotum propria functiones.*

Ceremoniæ, quæ in Conſecratione Sacerdotum adhibentur, explicantur.

Sacerdotis igitur munus eſt, Deo Sacrificium facere, & Eccleſiaſtica Sacramenta adminiſtrare, quemadmodum ex Conſecrationis ritibus perſpicitur. Nam Epiſcopus, cum Sacerdotem aliquem inſtituit, primum quidem manus ei una cum omnibus Sacerdotibus, qui adſunt, imponit: deinde ſtolam humeris aptans, eam ante pectus in crucis formam componit: quo quidem declaratur, Sacerdotem *a* virtute indui ex alto, qua poſſit crucem Chriſti Domini, *b* & jugum ſuave Divinæ Legis perferre, eamque non verbi ſolum, ſed vitæ ſanctiſſimæ & honeſtiſſimæ actæ exemplo tradere. Poſtea manus ſacro oleo inungit: tum vero Calicem cum vino, & Patenam cum hoſtia tradit, dicens; *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium Deo, Miſſaſque celebrandi tam pro vivis, quam pro defunctis*: quibus ceremoniis, & verbis interpres, ac mediator Dei, & hominum conſtituitur: quæ præcipua Sacerdotis functio exiſtimanda eſt. Ad extremum vero manibus iterum ejus capiti impoſitis, *Accipe*, inquit, *Spiritum ſanctum: quorum remiſeris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta ſunt*, eique cœleſtem illam, quam Dominus Diſcipulis ſuis dedit, *c* peccata retinendi, ac remittendi poteſtatem tribuit. Hæc vero ſunt Sacerdotalis Ordinis propria, & præcipua munera.

a Luc. 24. 49. *b Matt. 11. 30.* *c Joan. 20. 22.*

26. *Quamvis unus ſit Sacerdotii Ordo, non tamen unus eſt Sacerdotum gradus.*

Primus gradus Sacerdotum inferiorum.

Qui tametſi unus eſt Ordo Sacerdotalis, varios tamen dignitatis, & poteſtatis gradus habet. Primus eſt eorum, qui Sacerdotes ſimpliciter vocantur, quorum functiones hactenus declaratæ ſunt.

Secundus gradus eſt Epiſcoporum, ſeu Pontificum.

Secundus eſt Epiſcoporum, qui ſingulis Epiſcopatibus præpoſiti ſunt, ut non ſolum cæteros Eccleſiæ miniſtros, ſed fidelem populum regant, & eorum ſaluti ſumma

ma cum vigilantia, & cura proſpiciant. Quare in ſacris Litteris Paſtores ovium ſæpe appellantur: quorum munus, & officium Paulus deſcripſit, a ut in Apoſtolorum actis legimus, in ea concione, quam ad Epheſios habuit. Itemque a Petro Apoſtolorum Principe b divina quædam Epiſcopalis miniſterii regula tradita eſt; ad quam ſi Epiſcopi ſuas actiones dirigere ſtudeant, dubitandum non erit, quin Paſtores & boni ſint, & habeantur. Sed iidem Epiſcopi, & Pontifices dicuntur, accepto ab Ethnicis nomine, qui Principes Sacerdotum Pontifices appellare conſueverunt.

a Act. 20. 28. 29. 30.

b 1. Pet. 5. 2 3.

Tertius eſt Archiepiſcoporum; ſeu Metropolitanorum, qui licet Jurisdictione, Ordinatione tamen ab Epiſcopis non differunt.

Tertius gradus eſt Archiepiſcoporum, qui pluribus Epiſcopis præſunt; qui Metropolitani etiam vocantur, quod illarum urbium antiſtites ſint, quæ tanquam matres habeantur illius provinciæ. Quare ſuperiorem, quam Epiſcopi, locum, & ampliorem poteſtatem habent, tametſi ab Epiſcopis Ordinatione nil differunt.

Quartus gradus eſt Patriarcharum, qui quatuor olim in tota Eccleſia numerabantur iique dignitate impares.

In quarto gradu Patriarchæ collocantur, ideſt, primi, ſupremique Patres.

27. *De ſedibus antiquis Patriarcharum.*

Olim in univerſa Eccleſia præter ſummum Romanum Pontificem quatuor tantum Patriarchæ numerabantur, neque omnes tamen dignitate pares. Nam Conſtantinopolitanus, etſi ad eum poſt omnes alios hic honos delatus eſt, tamen ob Imperii majeſtatem altiorem locum obtinuit. Proximus eſt Alexandrinus, cujus Eccleſiam Marcus Evangeliſta juſſu Principis Apoſtolorum fundavit. Tertius Antiochenus, ubi Petrus primo ſedem locavit. Extremum gradum habet Hieroſolymitanus, quam Eccleſiam Jacobus frater Domini rexit.

Conſtantinopolitanus Patriarcha poſt Rom. d. 22. c. Conſtantinopolitana, &c. Renovantes.

§ De reliquis ſedibus Patriarchalibus vide Concil. Nic. c. 6.

28. *Romanus Pontifex omnium eſt Epiſcoporum maximus; idque jure divino.*

Præter hos omnes Catholica Eccleſia Romanum Pontificem Maximum, quem in Epheſina Synodo Cyrillus Alexandrinus Archiepiſcopum, totius orbis terrarum Patrem, & Patriarcham appellat, ſemper veneratа eſt. Cum enim in Petri Apoſtolorum Principis cathedra ſedeat, in qua uſque ad vitæ finem ſediſſe conſtat, ſummum in eo dignitatis gradum, & juriſdictionis am-

Primatus Romani Pontificis non humani, ſed divini eſt juris. vide Anacl. Ep 3. c. 4. & habetur d. 22. c. Sacroſancta, &

amplitudinem, non quidem ullis Synodicis, aut aliis humanis conſtitutionibus, ſed divinitus datam agnoſcit. Quamobrem omnium fidelium, & Epiſcoporum, cæterorumque Antiſtitum, quocumque illi munere, & poteſtate præditi ſint, pater, ac moderator, univerſali Eccleſiæ, ut Petri ſucceſſor, Chriſtique Domini verus, & legitimus Vicarius in terris, præſidet. Ex his itaque Paſtores docebunt, & quæ ſint Eccleſiaſticorum Ordinum, ac graduum præcipua munera & functiones, & quis hujus Sacramenti miniſter ſit. *Greg. l. 7. ep. 63. & 64.*

29. *Quis ſit legitimus Sacramenti Ordinis miniſter.*

Conſtat enim, ad Epiſcopum eam adminiſtrationem pertinere; quod etiam ſanctarum Litterarum auctoritate, certiſſima traditione, omnium Patrum teſtimonio, Conciliorum decretis, ſanctæ Eccleſiæ uſu & conſuetudine facile erit comprobare. Quamvis autem nonnullis Abbatibus permiſſum ſit, ut minores, & non ſacros Ordines interdum adminiſtrent, tamen hoc proprium Epiſcopi munus eſſe nemo dubitat, cui uni ex omnibus, præterea nemini, licet reliquis Ordinibus, qui ſacri, & majores dicuntur, initiare. Nam Subdiaconos, Diaconos, & Sacerdotes unus tantum Epiſcopus ordinat. Epiſcopi ex Apoſtolorum traditione, quæ perpetuo in Eccleſia cuſtodita eſt, a tribus Epiſcopis conſecrantur. *Trid. Syn. de Ordine ſeſſ. 23. c. 3. decr. de reform. c. 10. idque docet Con. Antioch. c. 10. Ancyra. 12. Epiph. hær. 75. Hier. Ep. 85. Dam. & Leo ep. 88.*

30. *Cur in promovendis ad ordines ſingularis probitas requiratur.*

Sequitur nunc, ut explicetur, quinam ad hoc Sacramentum, in primiſque ad Sacerdotalem Ordinem apti ſint, & quæ in eis potiſſimum requirantur. Ex hoc enim difficile non erit ſtatuere, quid in aliis Ordinibus dandis pro cujuſque officio, & dignitate obſervare oporteat. Maximam autem in hoc Sacramento cautionem adhibendam eſſe ita colligitur, quod cætera gratiam ad illorum ſanctificationem, & uſum tribuunt, a quibus percipiuntur: at vero qui ſacris initiantur, ob eam rem cœleſtis gratiæ participes fiunt, ut eorum miniſterio Eccleſiæ, atque adeo omnium hominum ſaluti conſulatur. Ex quo factum eſſe intelligimus, ut ſtatis tantummodo diebus, quibus etiam ſolemnia jejunia ex vetu- *Dionyſ. l. de Eccl. Hier. c. 9.* *Ordines cur ſtatis dieb. jejuniorum præcipue inſtituantur. Quæ ſint tempora a jure ſtatuta, habetur d. 15. c. in fin. ex Gelaſ. ad Epiſ. per Lucaniam*

ferendum Domino novi Testamenti Sacrificium.

Quomodo Ordinis Sacramentum characterem imprimat.

Trid. Syn. ſeſ. 23. de Ordine c. 3. can. 4.

a 1. Tim. 4. 14.

b 2. Tim. 1. 6.

Sacerdote quidem plenam, & perfectam, ut qui Domini noſtri corpus, & ſanguinem unus poteſt conficere, in aliis vero inferiorum Ordinum miniſtris majorem, minoremve, quo quiſque miniſterio ſuo magis, minuſve ad altaris Sacramenta accedit. Atque hæc poteſtas etiam Character ſpiritualis dicitur; quod qui ſacris imbuti ſunt, interiori quadam nota animæ impreſſa ab aliis fidelibus diſtinguantur, ac divino cultui mancipentur. Ad quam Apoſtolus videtur ſpectaſſe, cum ad Timotheum ait; *a Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum Presbyterii*, & alibi: *b Admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* Hæc de Ordinis Sacramento ſatis dicta ſint. Potiora enim tantum rerum capita Paſtoribus tradere profeſſi ſumus, ut illis fidelis populi docendi & in Chriſtiana pietate erudiendi argumenta ſuppeditarent.

D E

DE MATRIMONII SACRAMENTO.

CAPUT VIII.

1. *Cur Parochi ſedulo debeant invigilare, ut populus Chriſtianus Matrimonji naturam, & ſanctitatem cognitam habeat.*

QUoniam Paſtoribus beata, & perfecta Chriſtiani populi vita propoſita eſſe debet, iis quidem maxime optandum eſſet, quod Apoſtolus ſe cupere ad Corinthios ſcribebat his verbis, a *Volo omnes homines eſſe, ſicut meipſum*, nimirum ut omnes continentiç virtutem ſectarentur. Nihil enim beatius in hac vita fidelibus poteſt contingere, quã ut animus nulla mundi cura diſtra-

Doctrina de Sacramento Matrimonii, & canones ſubjecti decẽ capitibus de ejuſdem reformatione explicantur initio ſeſſ. 24. Trid. Syn.

a 1. Cor. 7. 7

declarandum mutuum animi conſenſum, verbis opus eſſe perſpicuum eſt. Si enim ex interiori tantum conſenſu, ſine externa aliqua ſignificatione, Matrimonium conſtare poſſet, illud etiam ſequi videretur, ut, cum duo, qui disjunctiſſimis, & maxime diverſis in locis eſſent, ad nuptias conſentirent, antequam alter alteri voluntatem ſuam vel litteris, vel nuntiis declaraſſet, vero, & ſtabili Matrimonii lege conjungerentur: quod tamen & rationi, & ſanctæ Eccleſiæ conſuetudini, & decretis alienum eſt.

6. Mutuus conſenſus verbis futuri temporis expreſſus, Matrimonium non efficit.

Recte autem dicitur, oportere, ut conſenſus verbis exprimatur, quæ præſentis temporis ſignificationem habeant. Nam quæ futurum tempus indicant, Matrimonium non conjungunt, ſed ſpondent. Deinde quæ futura ſunt, nondum eſſe perſpicuum eſt: quæ vero non ſunt, parum, vel nihil firmi, aut ſtabilis habere exiſtimandum eſt. Quare nondum connubii jus in eam mulierem quiſquam habet, quam ſe in Matrimonium ducturum eſſe pollicetur; neque ſtatim ab eo impletum eſt, quod ſe facturum promiſit, tametſi fidem præſtare debet; quod ſi non faciat, violatæ fidei reus eſſe convincitur. At vero qui Matrimonii fœdere alteri jungitur, quamvis poſteà pœniteat, tamen, quod factum eſt, mutare, irritumve, & infectum redere non poteſt. Cum itaque conjugii obligatio nuda promiſſio non ſit, ſed ejuſmodi abalienatio, qua re ipſa vir mulieri, & viciſſim mulier viro corporis ſui poteſtatem tradit, idcirco neceſſe eſt, verbis, quæ præſens tempus deſignant, Matrimonium contrahi; quorum verborum vis, etiam poſtquam enunciata ſunt, permanet, virumque, & uxorem indiſſolubili vinculo conſtrictos tenet.

7. Si pudore, aut alio impedimento conſenſus verbis non exprimatur, nutus, & ſigna verborum locum habent.

Sed verborum locum tum nutus, & ſigna, quæ intimum conſenſum aperte indicent, ſatis ad Matrimonium eſſe poſſunt, tum ipſa etiam taciturnitas, cum

puel-

puella propter verecundiam non reſpondet, ſed pro ea parentes loquuntur.

8. *Ad verum Matrimonium concubitus non requiritur.*

Ex iis igitur Parochi fidelibus tradent, Matrimonii naturam, & vim in vinculo, ac obligatione ſitam eſſe, ac præter conſenſum eo, quo dictum eſt, modo expreſſum, ut verum Matrimonium exiſtat, concubitum neceſſario non requiri. Nam & primos Parentes ante peccatum, quo tempore nulla inter eos carnis copula interceſſerat, ut Patres teſtantur, vero Matrimonio junctos fuiſſe plane conſtat. Quare a ſanctis Patribus dictum eſt, Matrimonium non concubitu, ſed conſenſu exiſtere; quod etiam a S. Ambroſio in libro de Virginibus repetitum legimus.

Adam, & Eva in ſtatu innocentiæ non concubuerunt. Gen. 2.

S. Ambr. de inſt. Virg. c. 6.

9. *Quotuplex ſit Matrimonii conſideratio.*

Jam vero hiſce explicatis, illud docendum erit, Matrimonium duplicem rationem habere. Nam vel ut naturalis conjunctio, (conjugium enim non ab hominibus inventum, ſed a natura) vel ut Sacramentum, cujus vis naturalium rerum conditionem ſuperat, conſiderandum eſt. Ac, quoniam gratia naturam perficit, (*neque prius*, a *quod ſpirituale eſt, ſed quod animale, deinde quod ſpirituale*) rei ordo poſtulat, ut de Matrimonio, ut natura conſtat & ad naturæ officium pertinet, prius agendum ſit; tum vero, quæ illi, ut Sacramentum eſt, conveniunt, explananda erunt.

Duplex Matrimonii ratio, ut eſt officium naturæ, & ut Sacramentum.

Matrimonium eſt a natura ff. juſti. & jure lib. 1.

a 1. Cor. 15. 46.

10. *Quis Matrimonii, ut officium naturæ ſignificat, ſit author.*

In primis itaque docendi ſunt fideles, Matrimonium a Deo inſtitutum eſſe. Scriptum eſt enim in Geneſi, b *Maſculum, & fœminam creavit eos, benedixitque illis Deus, & ait: Creſcite, & multiplicamini*; &, c *Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, faciamus ei adjutorium ſimile ſibi*; ac paulo poſt, d *Adæ vero non inveniebatur adjutor ſimilis ejus. Immiſit ergo Dominus Deus ſoporem in Adam, cumque obdormiſſet, tulit unam de coſtis ejus, & replevit carnem pro ea. & ædificavit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem, & adduxit eam ad Adam; dixitque Adam: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea, hæc vocabitur virago*,

b Gen. 1. 27. 28.

c Gen. 2. 18.

d Ibid. 2.

quoniam de viro ſumpta eſt: quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuę, & erunt duo in carne una. Quæ, ipſo Domino authore *a* apud S. Matthæum, oſtendunt, Matrimonium divinitus inſtitutum eſſe.

a Matt. 19. 6.

11. *Matrimonium, ut naturę officium conſideratur, diſſolvi non poteſt.*

Neque vero Deus Matrimonium tantummodo inſtituit; verum, ut ſancta Tridentina Synodus declarat, perpetuum etiam, & indiſſolubilem nodum ei addidit. Siquidem Salvator ait, *b Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Quamvis enim Matrimonio, quatenus naturæ eſt officium, conveniat, ut diſſolvi non poſſit; tamen id maxime fit, quatenus eſt Sacramentum. Qua ex re etiamſi in omnibus, quæ naturæ Lege ejus propria ſunt, ſummam perfectionem conſequitur; tamen & prolis educandæ ſtudio, & aliis Matrimonii bonis repugnat, ut ejus vinculum diſſolubile ſit.

b Matt. 19. 6. Trident. Syn. in princ. ſeſſ. 24. & ca. 5. 7. & c. Fraternitati 35. q. 10 & ca. Debitum de bigamis, & de conjug. lepr. in princ.

12. *Omnibus hominibus lex contrahendi non eſt impoſita.*

Quod vero a Domino dictum eſt, *c Creſcite, & multiplicamini*, ideo ſpectat, ut cujus rei cauſa Matrimonium inſtitutum erat, declaret, non ut ſingulis hominibus neceſſitatem imponat. Nunc enim aucto jam humano genere, non ſolum ulla Lex uxorem ducere aliquem non cogit, ſed potius virginitas ſummopere commendatur, & unicuique in ſacris Literis ſuadetur, ut quæ Matrimonii ſtatu præſtantior ſit, majoremque in ſe perfectionem, & ſanctitatem contineat. Dominus enim Salvator noſter ita docuit, *d Qui poteſt capere, capiat*; & Apoſtolus ait, *e de Virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do, tanquam miſericordiam conſecutus a Domino, ut ſim fidelis.*

c Gen. 1. Matrimonium cauſa multiplicandi genus humanum divinitus eſt inſtitutum. Virginitas Matrimonio eſt præſtantior. Tri. Syn. ſeſſ. 24. de Matt. c. 9. 10. d Mat. 19. 12 e 1. Cor. 7. 25. Prima ratio.

13. *Vir, & mulier conjungi cur debeant.*

Sed quibus de cauſis vir, & mulier conjungi debeant, explicandum eſt. Prima igitur ratio eſt hæc ipſa diverſi ſexus naturæ inſtinctu expetita ſocietas, mutui auxilii ſpe conciliata, ut alter alterius ope adjutus vitæ incommoda facilius ferre, & ſenectutis imbecillitatem ſuſtentare queat.

Altera eſt procreationis appetitus, non tam quidem ob eam rem, ut bonorum, & divitiarum hæredes relinquantur, quam ut veræ fidei, & religionis cultores educentur. Quod quidem maxime ſanctis illis Patriarchis, cum uxores ducerent, propoſitum fuiſſe, ex ſacris Litteris ſatis apparet. Quare Angelus, cum Tobiam admoneret, quo pacto mali Dæmonis vim poſſet repellere, a *Oſtendam*, inquit, *tibi, qui ſunt, quibus prævalere poteſt dæmonium; nam, qui conjugium ita ſuſcipiunt, ut Deum a ſe, & a ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacent*, b *ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus, habet poteſtatem dæmonium ſuper eos*; deinde ſubjecit, c *Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quam libidine ductus: ut in ſemine Abrahę benedictionem in filiis conſequaris*. Atque una hæc etiam cauſa fuit, cur d Deus ab initio Matrimonium inſtituerit. Quare fit, ut illorum ſit ſcelus graviſſimum, qui Matrimonio juncti, medicamentis vel conceptum impediunt, vel partum abigunt. Hæc enim homicidarum impia conſpiratio exiſtimanda eſt.

Secunda

a *Tob.* 6. 16. 17.

b *Pſal.* 31. 9.

c *Tob* 6. v. 22.

d *Gen.* 1. 23.

Jus naturæ violant, qui partum impediunt.

14. *Poſt peccatum cur Matrimonium inſtitutum fuerit.*

Tertia eſt, quæ poſt primi Parentis lapſum ad alias cauſas acceſſit, cum propter juſtitiæ, in qua homo conditus erat, amiſſionem, appetitus rectæ rationi repugnare cœpit; ut ſcilicet, qui ſibi ſuæ imbecillitatis conſcius eſt, nec carnis pugnam vult ferre, matrimonii remedio ad vitanda libidinis peccata utatur. De quo ita Apoſtolus ſcribit, e *Propter fornicationem unuſquiſque ſuam uxorem habeat, & unaquæque ſuum virum habeat*; ac paulo poſt, cum docuiſſet, interdum orationis cauſa a Matrimonii debito abſtinendum eſſe, ſubjecit, f *Et iterum revertimini in idipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram*. Hæ igitur ſunt cauſæ, quarum aliquam ſibi proponere quiſque debet, qui pie, & religioſe, ut ſanctorum filios decet, nuptias velit contrahere. Quod ſi ad eas cauſas aliæ etiam accedant, quibus homines inducti, Matrimonium ineant, atque in habendo uxoris delectu hanc illi præponant, ut hæredis relinquendi deſiderium, divitiæ, forma, generis ſplendor,

Tertia cauſa vide Aug. 14. *Civ. c.* 15 16. & 17. *Dam. l.* 4. *de ortho. fide cap.* 25.

e 1. *Cor.* 7.

f *Ibidem* 15.

Cauſę ſecundaria Matrimonii, ſi ejus ſanctitatem non impediant, minime damnandæ ſunt.

dor, morum ſimilitudo, hujuſmodi ſane rationes damnandæ non ſunt, cum Matrimonii ſanctitati non repugnent. Neque enim in ſacris Litteris *a* Jacob Patriarcha reprehenditur, quod Rachelem, ejus pulchritudine illectus, Liæ prætulerit. Hæc de Matrimonio, ut naturalis conjunctio eſt, docenda erunt.

a Gen. 29. 17. 1.

15. *Cur Matrimonium Sacramenti dignitate per Chriſtum ſit auctum.*

De Matrimonio, ut Sacramentum eſt. Finis Inſtituti Matrimonii cum in Lege natura, tum in Lege gratia pulchre explicatur a D. Th. in ſup. quæ. 43. ar. 3. Immenſa Chriſti, & Eccleſiæ per charitatem conjunctio Matrimonii Sacramento aptiſſime ſignificatur.

Ut autem Sacramentum eſt, explicare oportebit, ejus naturam multo præſtantiorem eſſe, & omnino ad altiorem finem referri. Quemadmodum enim Matrimonium, ut naturalis conjunctio, ad propagandum humanum genus ab initio inſtitutum eſt; ita deinde, ut populus ad veri Dei, & Salvatoris noſtri Chriſti cultum, & religionem procrearetur atque educaretur, Sacramenti dignitas illi tributa eſt. Cum enim Chriſtus Dominus vellet arctiſſimæ illius neceſſitudinis, quæ ei cum Eccleſia intercedit, ſuæque erga nos immenſæ charitatis certum aliquod ſignum dare, tanti myſterii divinitatem hac potiſſimum maris, & fœminæ ſancta conjunctione declaravit. Quod quidem aptiſſime factum eſſe, ex eo intelligi poteſt, quod ex omnibus humanis neceſſitudinibus nulla inter ſe homines magis, quam Matrimonii vinculum conſtringit, maximaque inter ſe vir, & uxor charitate, & benevolentia devincti ſunt. Atque idcirco fit, ut frequenter ſacræ Litteræ nuptiarum ſimilitudine *b* divinam hanc Chriſti, & Eccleſiæ copulationem nobis ante oculos proponant.

16. *Quomodo Matrimonium ſit verum Evangelicæ Legis Sacramentum.*

Jam vero Matrimonium Sacramentum eſſe, Eccleſia Apoſtoli auctoritate confirmata certum, & exploratum ſemper habuit. Ita enim ad Epheſios ſcribit, *c Viri debent diligere uxores ſuas, ut corpora ſua. Qui ſuam uxorem diligit, ſeipſum diligit. Nemo enim unquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit, & fovet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam; quia membra ſumus corporis ejus, de carne ejus, & de oſſibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* Sacramentum *hoc magnum*

b Matt. 22. 2. & 25. 10. Apoc. 16. 6. 7
c Eph. 5. 28. 29. 30.
Pet. Dam. Ser. 1. de Dedic. Eccleſ.
D. Aug. de fide, & oper. c. 7. l. 1. de nup. & concup.

gnum eſt; ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia. Nam, quod inquit, *Sacramentum hoc magnum eſt*, nemini dubium eſſe debet, ad Matrimonium referendum eſſe, quod ſcilicet viri, & mulieris conjunctio, cujus Deus auctor eſt, ſanctiſſimi illius vinculi, quo Chriſtus Dominus cum Eccleſia conjungitur, Sacramentum, ideſt, ſacrum ſignum ſit.

c. 10. & 21. Amb. in c. 5. Epiſ. ad Eph. Tertul. in lib. de Monog.

17. *Quomodo Matrimonium Sacramentum eſſe ex Pauli verbis convincatur.*

Atque hanc eſſe eorum verborum veram, & propriam ſententiam, veteres ſancti Patres, qui eum locum interpretati ſunt, oſtendunt, idemque ſancta Tridentina Synodus explicavit. Conſtat ergo, virum Chriſto, uxorem Eccleſiæ ab Apoſtolo comparari, virum eſſe caput mulieris, ut eſt Chriſtus Eccleſiæ; eaque ratione fieri, ut vir uxorem diligere, & viciſſim uxor virum amare, & colere debeat. *a* Chriſtus enim dilexit Eccleſiam, & pro ea ſemetipſum tradidit; rurſus vero, ut idem Apoſtolus docet, *b* Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto. Sed gratiam quoque hoc Sacramento ſignificari, & tribui, in quo maxime Sacramenti ratio ineſt, ea Synodi verba declarant: *Gratiam vero, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indiſſolubilem unitatem confirmaret, conjugeſque ſanctificaret, ipſe Chriſtus venerabilium Sacramentorum inſtitutor atque perfector ſua nobis paſſione promeruit.* Quare docendum eſt, hujus Sacramenti gratia effici, ut vir & uxor, mutuæ charitatis vinculo conjuncti, alter in alterius benevolentia conquieſcat, alienoſque, & illicitos amores, & concubitus non quærat, ſed in omnibus ſit *c honorabile connubium, & torus immaculatus.*

Trid. Synod. in princ. ſeſ. 24. de Matr.

a *Eph.* 5. 15.

b *Ibid.* 14.

Quomodo Matrimonium gratiam ſignificat ambiguat tribuat. Trid. Syn. ib.

Fulg. Ep. 2. *ad Gallam c.* 5.

c *Heb.* 13. 4.

18. *Quantum Matrimonium Evangelii a Legis natura, vel Moyſis Matrimonio differat.*

Sed quantum Matrimonii Sacramentum iis Matrimoniis præſtet, quæ ante, vel poſt Legem iniri ſolebant, ex eo licet cognoſcere, quod etſi gentes Matrimonio divini aliquid ineſſe arbitrabantur, atque ob eam rem vagos concubitus a naturæ Lege alienos eſſe, itemque ſtupra, adulteria, & alia libidinis genera vindicanda eſſe judicabant, tamen eorum connubia nullam

Gentes Matrimonium, ut rem ſanctam venerate ſunt, & concubitus vagos, & inceſtas nuptias damnarunt.

dos, morum ſimilitudo, hujuſmodi ſane rationes damnandæ non ſunt, cum Matrimonii ſanctitati non repugnent. Neque enim in ſacris Litteris a Jacob Patriarcha reprehenditur, quod Rachelem, ejus pulchritudine illectus, Liæ prætulerit. Hæc de Matrimonio, ut naturalis conjunctio eſt, docenda erunt.

a Gen.29.17.18.

15. Cur Matrimonium Sacramenti dignitate per Chriſtum ſit auctum.

De Matrimonio, ut Sacramentum eſt. Finis Inſtituti Matrimonii cum in Lege natura, tum in Lege gratiæ pulchre explicatur a D. Th. in ſup. quæ.42.ar.3. Immenſa Chriſti, & Eccleſiæ per charitatem conjunctio Matrimonii Sacramento aptiſſime ſignificatur.

Ut autem Sacramentum eſt, explicare oportebit, ejus naturam multo præſtantiorem eſſe, & omnino ad altiorem finem referri. Quemadmodum enim Matrimonium, ut naturalis conjunctio, ad propagandum humanum genus ab initio inſtitutum eſt; ita deinde, ut populus ad veri Dei, & Salvatoris noſtri Chriſti cultum, & religionem procrearetur atque educaretur, Sacramenti dignitas illi tributa eſt. Cum enim Chriſtus Dominus vellet arctiſſimæ illius neceſſitudinis, quæ ei cum Eccleſia intercedit, ſuæque erga nos immenſæ charitatis certum aliquod ſignum dare, tanti myſterii divinitatem hac potiſſimum maris, & fœminæ ſancta conjunctione declaravit. Quod quidem aptiſſime factum eſſe, ex eo intelligi poteſt, quod ex omnibus humanis neceſſitudinibus nulla inter ſe homines magis, quam Matrimonii vinculum conſtringit, maximaque inter ſe vir, & uxor charitate, & benevolentia devincti ſunt. Atque idcirco fit, ut frequenter ſacræ Litteræ nuptiarum ſimilitudine b divinam hanc Chriſti, & Eccleſiæ copulationem nobis ante oculos proponant.

16. Quomodo Matrimonium ſit verum Evangelicæ Legis Sacramentum.

Jam vero Matrimonium Sacramentum eſſe, Eccleſia Apoſtoli auctoritate confirmata certum, & exploratum ſemper habuit. Ita enim ad Epheſios ſcribit, c *Viri debent diligere uxores ſuas, ut corpora ſua. Qui ſuam uxorem diligit, ſeipſum diligit. Nemo enim unquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit, & fovet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam; quia membra ſumus corporis ejus, de carne ejus, & de oſſibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum*

b Matt.22.2. & 25.10. Apoc.16.6.7 c Eph.5.28.29.30. Pet. Dam. Se. 1. de Dedic. Eccleſ. D. Aug. de fide, & oper. c.7. l.1. de nup. & concup.

gnum eſt; ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia. Nam, quod inquit, *Sacramentum hoc magnum eſt*, nemini dubium eſſe debet, ad Matrimonium referendum eſſe, quod ſcilicet viri, & mulieris conjunctio, cujus Deus auctor eſt, ſanctiſſimi illius vinculi, quo Chriſtus Dominus cum Eccleſia conjungitur, Sacramentum, ideſt, ſacrum ſignum ſit.

c. 10. & 21. Amb. in c. 5. Epiſ. ad Eph. Tertul. in lib. de Monog.

17. *Quomodo Matrimonium Sacramentum eſſe ex Pauli verbis convincatur.*

Atque hanc eſſe eorum verborum veram, & propriam ſententiam, veteres ſancti Patres, qui eum locum interpretati ſunt, oſtendunt, idemque ſancta Tridentina Synodus explicavit. Conſtat ergo, virum Chriſto, uxorem Eccleſiæ ab Apoſtolo comparari, virum eſſe caput mulieris, ut eſt Chriſtus Eccleſiæ; eaque ratione fieri, ut vir uxorem diligere, & viciſſim uxor virum amare, & colere debeat. *a* Chriſtus enim dilexit Eccleſiam, & pro ea ſemetipſum tradidit; rurſus vero, ut idem Apoſtolus docet, *b* Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto. Sed gratiam quoque hoc Sacramento ſignificari, & tribui, in quo maxime Sacramenti ratio ineſt, ea Synodi verba declarant: *Gratiam vero, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indiſſolubilem unitatem confirmaret, conjugeſque ſanctificaret, ipſe Chriſtus venerabilium Sacramentorum inſtitutor atque perfector ſua nobis paſſione promeruit.* Quare docendum eſt, hujus Sacramenti gratia effici, ut vir & uxor, mutuæ charitatis vinculo conjuncti, alter in alterius benevolentia conquieſcat, alienoſque, & illicitos amores, & concubitus non quærat, ſed in omnibus ſit *c honorabile connubium, & torus immaculatus.*

Trid. Synod. in princ. ſeſ. 24. de Matr.

a *Eph. 5. 15.*

b *Ibid. 14.*

Quomodo Matrimonium gratiam ſignificat, ac tribuat. Trid. Syn. ib.

Fulg. Ep. 2. ad Gallam c. 5.

c *Heb. 13. 4.*

18. *Quantum Matrimonium Evangelii a Legis naturæ, vel Moyſis Matrimonio differat.*

Sed quantum Matrimonii Sacramentum iis Matrimoniis præſtet, quæ ante, vel poſt Legem iniri ſolebant, ex eo licet cognoſcere, quod etſi gentes Matrimonio divini aliquid ineſſe arbitrabantur, atque ob eam rem vagos concubitus a naturæ Lege alienos eſſe, itemque ſtupra, adulteria, & alia libidinis genera vindicanda eſſe judicabant, tamen eorum connubia nullam

Gentes Matrimonium, ut rem ſanctam venerate ſunt, & concubitus vagos, & inceſtos nuptias damnarunt.

cogitant, quamvis etiam Conjugii convictu, & conſuetudine careant, ſe tamen Matrimonii vinculo conſtrictos teneri, omnemque alterius uxoris ducendæ ſpem ſibi præciſam eſſe, ea re fit, ut ad iracundiam, & diſſidia tardiores eſſe conſueverint. Quod ſi interdum etiam divortium faciant, & diutius conjugis deſiderium ferre non poſſint, facile per amicos reconciliati ad ejus convictum redeunt.

22. *Per libellum repudii ſeparati poſſunt rurſum conjungi.*

Ob adulterium dimiſſi, ſi pœniteant, in gratiam poſſunt recipi ab altero conjuge.
S. Aug. li. 2. de adulterinis conjugiis c. 6. & 9.
a *Prov. 18. 22*

Sed hoc loco prætermittenda non eſt Paſtoribus ſancti Auguſtini ſalutaris admonitio. Is enim, ut oſtenderet fidelibus, haud gravate faciendum eſſe, ut cum uxoribus, quas adulterii cauſa dimiſiſſent, ſi eas delicti pœniteret, in gratiam reducerentur, *Cur*, inquit, *vir fidelis non recipiet uxorem, quam recipit Eccleſia? aut cur uxor viro adultero, ſed pœnitenti, non ignoſcet, cui etiam ignovit Chriſtus? Nam quod* a *Scriptura ſtultum vocat, qui tenet adulteram, de ea ſentit, qua cum deliquerit, pœnitere, & a cœpta turpitudine deſiſtere recuſat.* Ex iis itaque perſpicuum eſt, fidelium Conjugia perfectione, & nobilitate tum Gentilium, tum Judæorum Matrimoniis longe præſtare.

23. *Quæ ſint bona, quæ ex hoc Sacramento ad conjugatos redeunt.*

Matrimonii triplicia ſunt bona D. Au. l. 5. contra Jul. c. 5. & de Gen. ad lit. l. 9. c. 7. Mag. in 4. diſt. 31. q. 1.
b *1. Cor. 7. 28.*

Docendi præterea ſunt fideles, tria eſſe Matrimonii bona, *Prolem*, *Fidem*, & *Sacramentum*: quorum compenſatione illa incommoda leniuntur, quæ Apoſtolus indicat his verbis, b *Tribulationem carnis habebunt hujuſmodi;* efficiturque, ut conjunctiones corporum, quæ extra Matrimonium merito damnandæ eſſent, cum honeſtate conjunctæ ſint.

Primum Matrimonii bonum eſt proles.
c *1. Tim. 2. 15*
d *Eccl. 7. 25.*
e *Prov. 13. 24*

Primum igitur bonum eſt proles, hoc eſt liberi, qui ex juſta, & legitima ſuſcipiuntur uxore. Id enim tanti fecit Apoſtolus, ut diceret, c *Salvabitur mulier per filiorum generationem.* Nec vero hoc de procreatione ſolum, ſed de educatione etiam, & diſciplina, qua filii ad pietatem erudiuntur, intelligendum eſt. Sic ſtatim ſubdit Apoſtolus, d *Si in fide permanſerint.* Monet enim Scriptura, e *Filii tibi ſunt? erudi illos, & curva illos a pueritia* illo-

illorum. Idem etiam *a* Apoſtolus docet: ejuſque inſtitutionis pulcherrima exempla *b* Tobias, *c* Job, & alii ſanctiſſimi Patres in ſacris Litteris præbent. Quæ vero ſint parentum, & filiorum officia, in quarto Præcepto latius explicabitur.

Deut. 6. 7. a *Eph. 6. 4. Col. 3. 20.* b *Tob. 4.* c *Job. 1. 5.*

24. *Fides in Matrimonio quid ſit, & quomodo ſervanda.*

Secundum bonum eſt fidelitas mutua.

Sequitur fides, quod eſt alterum Matrimonii bonum, non ille virtutis habitus, quo imbuimur, cum Baptiſmum percipimus, ſed fidelitas quædam, qua mutuo vir uxori, & uxor viro ſe ita obſtringit, ut alter alteri ſui corporis poteſtatem tradat, ſanctumque illud Conjugii fœdus nunquam ſe violaturum polliceatur. Id facile colligitur ex illis verbis, quæ a primo Parente enunciata ſunt, cum Evam uxorem ſuam accepit: quæ deinde Chriſtus Dominus in Evangelio comprobavit, *d Quare relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*; item ex eo Apoſtoli loco, *e Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir; ſimiliter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier*. Quare optimo jure graviſſimæ animadverſiones a *f* Domino in adulteros, quod hanc fidem maritalem frangant, in veteri Lege conſtitutæ erant.

d *Gen. 2. 24. Matth. 19. 5. Epheſ. 5. 31.* e *1. Cor. 7. 4.* f *Levit. 20. 10. Deut. 22. 22.*

Poſtulat præterea Matrimonii fides, ut vir, & uxor ſingulari quodam, ſanctoque, & puro amore conjuncti ſint: neque ut adulteri inter ſe ſe ament, ſed ut Chriſtus dilexit Eccleſiam. Hanc enim regulam Apoſtolus præſcripſit, cum ait, *g Viri, diligite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam*; quam certe immenſa illa charitate, non ſui commodi gratia, ſed ſponſæ tantum utilitatem ſibi proponens, complexus eſt.

Vir qualiter uxorem diligere debeat. Vide Hier. li. 1. cont. Jov. &c. Origo 32. q 4. g *Eph. 5. 25. Col. 3. 19.*

25. *Quid ſit Sacramentum, dum inter Matrimonii bona numeratur.*

Tertium Matrimonii bonum eſt Sacramentum.

Tertium bonum Sacramentum appellatur, vinculum ſcilicet Matrimonii, quod nunquam diſſolvi poteſt. Nam, ut eſt apud Apoſtolum, *h Dominus præcepit uxorem a viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari; & vir uxorem* non

h *1. Cor. 7. 10. 11.* vide, quod ſupra notavimus ſect. 10.

non dimittat. Si enim Matrimonium, ut Sacramentum eſt, Chriſti conjunctionem cum Eccleſia ſignat, neceſſe eſt, ut Chriſtus ſe nunquam ab Eccleſia disjungit, ita uxorem a viro, quod ad Matrimonii vinculum attinet, ſeparari non poſſe. Verum, ut hæc ſancta ſocietas ſine querela facilius conſervetur, viri, & uxoris officia, quæ a *a* S. Paulo, & a *b* Principe Apoſtolorum Petro deſcripta ſunt, tradenda erunt.

a *Epheſ. 5. 22. 23. Col. 3. 18. 1. Tim. 5. 14.*
b *1. Pet. 3. 1. 2.*

Primum mariti officium.

26. *Quæ ſint præcipua mariti officia.*

Ergo viri munus eſt, uxorem liberaliter, & honorifice tractare. Qua in re meminiſſe oportet, Evam ab Adamo ſociam appellatam eſſe, cum inquit, *c Mulier, quam dediſti mihi ſociam*. Cujus rei cauſa aliqui Patres factum eſſe docuerunt, ut ea non ex pedibus, ſed ex latere viri formaretur: quemadmodum etiam ex capite condita non eſt, ut ſe viri dominam non eſſe intelligeret, ſed viro potius ſubjectam. Decet præterea virum in alicujus honeſtæ rei ſtudio ſemper occupatum eſſe, tum ut ea ſuppeditet, quæ ad familiam ſuſtentandam neceſſaria ſunt, tum ne inerti otio langueſcat, a quo omnia fere vitia fluxerunt: deinde vero familiam recte conſtituere, omnium mores corrigere, ſingulos in officio continere.

c *Gen. 3. 12.*
Cur mulier ex viri pedibus, vel capite non ſit condita.
Aug. l. 12. de Civ. Dei c. 20. Hug. de S. Vict. in ann. ſup. Gen.
Secundum officium. vide c. Si quis dereliquerit, diſt. 30.

27. *Uxoris officium quid requirat.*

Ruſus autem uxoris partes ſunt, quas Apoſtolorum Princeps enumerat, cum inquit, *Mulieres ſubditæ ſint viris ſuis, ut & ſi qui non credunt verbo, per mulierum converſationem ſine verbo lucrifiant, conſiderantes in timore † ſanctam converſationem veſtram: quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus; ſed qui abſconditus eſt cordis homo, in incorruptibilitate quieti, & modeſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locuples. Sic enim aliquando & ſanctæ mulieres ſperantes in Deo ornabant ſe, ſubjectæ propriis viris, d ſicut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans*. Earum quoque præcipuum ſtudium ſit, filios in religionis cultu educare, & domeſticas res diligenter curare. Domi vero libenter ſe contineant, niſi neceſſitas exire cogat, idque ſine viri permiſſu facere nunquam audeant. Deinde, in quo maxime mari-

Uxoris quæ ſunt præcipua officia 1. Petr. 3. 1. 2. Fulg. epiſt. 2. ad Gallam c. 11. 12. & 3. ad Probam c. 14.
† *Alias caſtam Pſ. 44. 14. Omnis gloria ejus, &c.*
d *Gen. 18. 12.*
Adverſus mulieres ambitioſius ſeſe ornantes, & excolentes ſcribit eleganter Greg. Naz.

ritalis conjunctio ſita eſt, meminerint ſemper, ſecundum Deum magis, quam virum, neminem diligendum eſſe, eove pluris faciendum eſſe neminem; cui etiam omnibus in rebus, quæ Chriſtianæ pietati non adverſantur, morem gerere, & obtemperare ſumma cum animi alacritate oporteat.

28. *Quid de Matrimonii ritibus ſentiendum ſit.* *Trid. Syn ſeſ. 14. decr. de reformatione Matrimonii cap. 1.*

Harum rerum explicationi conſequens erit, ut Paſtores ritus etiam doceant, qui in matrimonio contrahendo ſervari debeant: de quibus non eſt expectandum, ut hoc loco præcepta tradantur, cum a ſancta Tridentina Synodo, quæ in hac re maxime obſervanda ſint, copioſe, & accurate conſtituta fuerint, neque illud decretum a Paſtoribus ignorari poſſit. Satis igitur eſt eos admonere, ut, quæ ad hanc partem attinent, e ſacri Concilii doctrina cognoſcere ſtudeant, eaque fidelibus diligenter exponant.

29. *Clandeſtina Matrimonia rata non ſunt.*

In primis autem, ne adoleſcentes, & puellæ, cui ætati ineſt maxima imbecillitas conſilii, falſo nuptiarum nomine decepti, turpium amorum fœdera incaute ineant; ſæpiſſime docebunt, ea neque vera, neque rata Matrimonia habenda eſſe, quæ præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi, vel Ordinarii licentia, certoque teſtium numero non contrahuntur. *Trid. Syn. ib. cap. 1.*

30. *Tradere etiam Matrimonii impedimenta decet.*

Sed quæ Matrimonium etiam impediunt, explicanda erunt: in quo argumento plerique graves, & doctiſſimi viri, qui de vitiis, & virtutibus conſcripſerunt, adeo diligenter verſati ſunt, ut facile omnibus futurum ſit, quæ illi ſcriptis ſuis tradiderunt, in hunc locum transferre; cum præſertim neceſſe habeant Paſtores eos ipſos libros nunquam fere e manibus deponere. Itaque tum illas præceptiones, tum quæ a ſancta Synodo ſancita ſunt de impedimento, quod vel a cognatione ſpirituali, vel a juſtitia publicæ honeſtatis, vel a fornicatione oritur, attente legent, & tradenda fidelibus curabunt. *Magiſter ſen. 4. diſt. 34. & omnes Scholaſtici ibid. & Canoniſtæ.* *Conc. Trid. ib. c. 1. 3. 4.*

31. *Quo animo affecti eſſe debeant, qui ad Matrimonium accedunt.*

Ex quibus perſpici poteſt, quo animo affectos eſſe oporteat fideles, cum Matrimonium contrahunt. Neque enim humanam aliquam rem ſe aggredi, ſed divinam putare debent: in qua ſingularem mentis integritatem, & pietatem adhibendam eſse, Patrum veteris Legis exempla ſatis oſtendunt; quorum Matrimonia tametſi Sacramenti dignitate prædita non erant, ea tamen ſemper maxima cum religione, & ſanctimonia colenda eſse exiſtimarunt.

32. *Parentum conſenſus ad Matrimonii ſoliditatem requirendus.*

Trid. Syn. ſeſ. 24. decr. de reformat. Matrimonii. cap. 1.

Inter cætera autem maxime hortandi ſunt filiifamilias, ut parentibus, & iis, in quorum fide, & poteſtate ſunt, eum honorem tribuant, ut ipſis inſcientibus, nedum invitis & repugnantibus, Matrimonia non ineant. Nam in veteri Teſtamento licet animadvertere, *a* filios a patribus ſemper in Matrimonium collocatos eſse. Qua in re plurimum eorum voluntati deferendum eſse, Apoſtolus videtur etiam iis verbis indicare, *b Qui Matrimonio jungit virginem ſuam, bene facit, & qui non jungit, melius facit.*

a *Gen. 24. per totum, & 28. & 29. & 21. 21.*

b *1. Cor. 7. 38.*

33. *Quidnam de actu conjugali ſit præcipiendum.*

Extrema illa reſtat pars de iis, quæ ad Matrimonii uſum pertinent; de quibus ita agendum eſt a Paſtoribus, ut nullum ex eorum ore verbum excidat, quod fidelium auribus indignum eſse videatur, aut pias mentes lædere, aut riſum movere queat. Ut enim *c eloquia Domini, eloquia caſta ſunt;* ita etiam maxime decet Chriſtiani populi doctorem ejuſmodi orationis genere uti, quod ſingularem quandam gravitatem, & mentis integritatem præ ſe ferat. Quare duo illa maxime docendi ſunt fideles. Primum quidem, non voluptatis, aut libidinis cauſa Matrimonio operam dandam eſse, ſed eo utendum intra illos fines, qui, ut ſupra demonſtravimus, a Domino præſcripti ſunt. Meminiſse enim convenit, quod Apoſtolus hortatur, *d Qui habent uxores, tanquam non habentes ſint;* tum vero a Sancto Hieronymo dictum eſse, *Sapiens vir judicio debet amare conjugem, non affectu: reget impetus voluptatis, nec præceps feretur ad coitum.* Nihil

c *Pſal. 11. 7*

Duo in matrimonii uſu ſunt præcipue obſervanda.

d *1. Cor. 7. v. 29. S. Hier. l. 1. con. Jovin. in fin. & habetur in cap. Origo 32. q. 4.*

nihil eſt fœdius, quam uxorem amare, quaſi adulteram.

34. Conjugibus aliquando ab officio Matrimonii abſtinendum.

Sed quoniam bona omnia ſanctis precationibus impetranda ſunt a Deo, alterum eſt, quod fideles docere oportet, ut Deum orandi, & obſecrandi cauſa a Matrimonii officio interdum abſtineant: in primiſque id ſibi obſervandum ſciant tribus ſaltem diebus, antequam ſacram Euchariſtiam percipiant, ſæpius vero, cum ſolemnia Quadrageſimæ jejunia celebrantur, quemadmodum Patres noſtri recte & ſancte præceperunt. Ita enim fiet, ut ipſa Matrimonii bona majori in dies divinæ gratiæ cumulo augeri ſentiant; & pietatis ſtudia ſectantes, non modo hanc vitam tranquille, & placide traducant, ſed æternæ etiam Dei benignitate conſequendæ, vera & ſtabili ſpe, a quæ non confundit, nitantur.

Quibus temporibus a Conjugii actu abſtinendum ſit, vide 33 qu. 4. per totam, & ca. Omnis homo de conſ. d. 2. Hier. in Apol prol. cont. Jov. poſt medium, & in ca. 12. Zach. ſup. illud. In die illa magnus erit planctus.

a *Rom.* 5. 6.

X. CA-

CATECHISMI ROMANI

PARS TERTIA,

De Decalogo, Diviniſque Legibus.

CAPUT I.

1. Decalogum omnium Præceptorum ſummam eſſe demonſtratur.

S. Aug. l. 2. ſuper Exod. qua. 130 Vide D Gregor. Naz. orat. 40 in ſanctum Baptiſma.

a Exod. 31. 18. & 33. 15.

Decem Præcepta ex duobus charitatis præceptis pendent.

DEcalogum Legum omnium ſummam, & epitomen eſſe, S. Auguſtinus litteris commendavit. Nam cum multa locutus ſit Dominus, duæ tamen *a* tantum Tabulæ dantur Moyſi lapideæ, quæ dicuntur Tabulæ Teſtimonii futuri in Arca. Nimirum cætera omnia, quæ præcepit Deus, ex illis decem Præceptis, quæ duabus Tabulis conſcripta ſunt, pendere intelliguntur, ſi diligenter quærantur, & recte intelligantur; quomodo hæc ipſa rurſus decem Præcepta duobus illis nituntur, dilectionis ſcilicet Dei, & Proximi, *b* in quibus tota Lex pendet, & Prophetæ.

b *Mat. 22. 40.*

2. Cur Paſtores maxime Decalogum diſerte tenere, & explicare conveniat.

c *Pſal. 1. 2.*

d *Mal. 2. 7.*

e *2. Cor. 3. 18.*

Itaque cum ſit totius Legis ſumma, Paſtores oportet in ejus contemplatione *c* die, noctuqe verſari, non ut vitam ſuam modo ad hanc normam componant, ſed etiam ut populum ſibi creditum in Lege Domini erudiant. *d* Nam *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum eſt*: quod ad Paſtores novæ Legis maxime pertinet, qui Deo propiores *e* a claritate in claritatem

trans-

transformari debent, tanquam a Domini ſpiritu. Et cum eos *a* Lucis nomine nuncuparit Chriſtus Dominus, propriæ ſunt illorum partes, *b* ut ſint lumen eorum, qui in tenebris ſunt, eruditores inſipientium, magiſtri infantium, *c* & *ſi quis praeoccupatus fuerit in aliquo delicto*, ipſi, qui ſpirituales ſunt, hujuſmodi inſtruant.

a *Mat.* 5.15.
b *Rom.* 2.20.
c *Gal.* 6. 1.

In Confeſſionibus etiam judicis perſonam ſuſtinent, ac pro genere, & modo peccatorum ſententiam ferunt. Quare niſi ſuam ſibi inſcitiam, niſi aliis etiam eſſe fraudi velint, in eo ſint neceſſe eſt quam vigilantiſſimi, & in divinorum Præceptorum interpretatione exercitatiſſimi, ut ad hanc divinam regulam de quacunque & actione & officii prætermiſſione judicium facere poſſint; &, ut eſt apud Apoſtolum, *d* ſanam doctrinam tradant, id eſt, quæ nullum contineat errorem, & animorum morbis, quæ ſunt peccata, medeatur; ut *e* ſit populus Deo acceptus, ſectator bonorum operum. Jam vero in hujuſmodi tractationibus ea Paſtor ſibi, & aliis proponat, quibus Legi parendum eſſe perſuadeat.

d 2. *Tim.* 4.3.
e *Tit.* 2. 14.
Exhortandus populus ad Legis obſervationem.
D. Th. in 2. *q.* 98. *art.* 2.

3. Quis Decalogi, & Legis naturæ auctor ſit.

Inter cætera autem, quæ animos hominum poſſunt ad hujus Legis juſſa ſervanda impellere, illud maximam vim habet, Deum eſſe hujus Legis auctorem. Quamvis enim *f* per Angelos data eſſe dicatur, nemo tamen dubitare poteſt, ipſum Deum eſſe Legis auctorem. Cujus rei ſatis amplum teſtimonium præbent non ſolum ipſius Legiſlatoris verba, quæ paulo poſt explicabuntur, *g* ſed infinita pene Scripturarum loca, quæ Paſtoribus facile occurrent. Nemo enim eſt, quin ſibi a Deo Legem in animo inſitam eſſe ſentiat, qua bonum a malo, honeſtum a turpi, juſtum ab injuſto poſſit ſecernere: cujus vis, & ratio Legis, cum ab ea, quæ ſcripta eſt, diverſa non ſit, quis eſt, qui ut intimæ, ſic ſcriptæ Legis auctorem Deum negare audeat?

f *Gal.* 3. 10. *Act.* 1. 7.28.
g *Exo.* 24.21. *Levit.* 4. 22. 27. *Iſa.* 33.12.
Deus Legis naturalis conditor.
Rom. 1. 14. *vide D. Tho.* 1.2.*q.*91.*ar.*2

Hanc igitur divinam lucem, pene jam pravis motibus, & diuturna perverſitate obſcuratam, cum Deus Moyſi Legem dedit, eam potius illuſtriorem reddidiſſe, quam novam tuliſſe docendum eſt; ne forte populus, cum audit Legi Moyſis derogatum eſſe, putet his Legi-

Lex naturæ diuturna perverſitate obſcurata, per Legem ſcriptam renovatur, ac illuſtratur.

D. Th. 1. 2. q. 98. art. 6. bus ſe non teneri. Certiſſimum enim eſt, non propter his Præceptis parendum eſſe, quod per Moyſen da ſunt, ſed quod omnium animis ingenita, & per Chi ſtum Dominum explicata ſunt, & confirmata.

4. *Quomodo ad Legem ſervandam ab ipſo Legis Aucto populus excitari poſſit.*

Juvabit tamen plurimum, & ad perſuadendum ma gnum habebit momentum illa cogitatio, Deum eſſe qui Legem tulit: de cujus ſapientia, & æquitate dub tare non poſſumus, neque ejus infinitam vim, atqu potentiam effugere. Quare cum per prophetas Dei juberet ſervari Legem, *a* dicebat ſe Dominum Deu a Lev. 18. 5. 2. 19. & 10. v. 8. eſſe: & in ipſo Decalogi exordio, *b Ego ſum Domin Deus tuus;* & alibi, *c Si Dominus ego ſum, ubi e* b Exo. 20. v. 2 *timor meus?*

c Malach. 1. verſ. 6. 5. *Quantum ſit beneficium Legem a Deo accepiſſe.*

Non ſolum autem excitabit fidelium animos ad ſer vanda Dei Præcepta, ſed ad gratiarum etiam actionem quod ſuam Deus, quæ ſalutem noſtram contineret, vo luntatem explicarit. Quare non uno loco Scriptura ma ximum hoc beneficium declarans, populum commone d Deut. 4. 6. facit, ut ſuam dignitatem, ac Dei beneficentiam cogno ſcat: veluti in Deuteronomio, *d Hæc eſt*, inquit, *veſtr ſapientia, & intellectus coram populis, ut audientes un* e Pſ. 147. 29. *verſi Præcepta hæc, dicant, En populus ſapiens, intelli gens, gens magna;* & rurſus in Pſalmis, *e Non fecit talite omni nationi, & judicia ſua non manifeſtavit eis.*

6. *Quare tanta majeſtate Legem ſuam Iſraelitis olim Deu tradere voluerit.*

f Exod. 19. 10. 11. *Hæc paulo poſt ſect. 7. diffuſius explicantur.* Verum ſi Parochus præterea rationem latę Legis e Scripturæ authoritate demonſtrarit, facile intelligen fideles, quam pie, ac ſuppliciter acceptam Dei Leger colere oporteat. Triduo enim ante, quam ferretur Lex Dei juſſu dictum eſt omnibus, *f* ut veſtimenta lavarent uxores non attingerent, quo ſanctiores, ac paratiore eſſent ad accipiendam Legem, ut ad diem tertium ade ſent. Deinde, cum ad montem eſſent adducti, unde Do minus illis Legem per Moyſen erat laturus, uni Moy dictum eſt, ut in montem aſcenderet, quo Deus max ma cum majeſtate venit, & locum tonitruis, fulgoribus

igne,

igne, denſiſque nebulis circumfudit, ac loqui cum Moyſe cœpit, eique Leges dedit. Quod divina Sapientia nullam aliam ob cauſam factum voluit, niſi nos ut moneret, caſto, humilique animo Legem Domini accipiendam eſſe; quod ſi Præcepta negligeremus, paratas nobis a divina juſtitia pœnas imminere.

7. *Quomodo Lex tanto terrore promulgata, ab hominibus impleri poſſit: & quod nihil amore facilius ſit.*

Lex obſervanda non modo poſſibilis, ſed etiam facilis eſt. Trid. Syn. ſeſſ. 2. de juſtificatione c. 11. & can. 18. 19. 20.

Quin etiam Legis juſſa difficultatem non habere oſtendat Parochus: quod vel una hac ratione ex S. Auguſtino docere poterit, cum inquit: a *Qui, quæſo, dicitur impoſſibile eſſe homini amare, amare, inquam, Creatorem beneficum, Patrem amantiſſimum, deinde etiam & carnem ſuam in fratribus ſuis? at vero* b *qui diligit, Legem implevit.* Quare Joannes Apoſtolus, c Præcepta Dei gravia non eſſe, aperte teſtatur. Nihil enim juſtius, nihil cum majori dignitate, nihil majori cum fructu ab homine, teſte beato Bernardo, exigi potuiſſet. Quamobrem ſummam Dei benignitatem admiratus eſt Auguſtinus, ſic ipſum Deum affatus: *Quid tibi ſum ipſe, ut amari te a me jubeas? & niſi faciam, iraſcaris mihi, & ingentes mineris miſerias? parvane ipſa eſt miſeria, ſi non amem te?*

Virtus perficienda Legis per Spiritum ſanctum homini etiam imbecilli præſtatur.

Quod ſi quis eam afferat excuſationem, impediri ſe, quominus Deum amet, infirmitate naturæ; docendum eſt, Deum, qui amorem requiſivit, d amoris vim inſerere cordibus per Spiritum ſanctum ſuum. Hic autem e Spiritus bonus petentibus a Patre cœleſti datur: ut merito ſanctus Auguſtinus precatus ſit, *Da, quod jubes, & jube, quod vis.* Quia igitur Dei auxilium præſto nobis eſt, maxime poſt Chriſti Domini mortem, f per quam Princeps hujus mundi ejectus eſt foras, non eſt, quod quiſquam rei difficultate deterreatur. g Nihil enim eſt amanti difficile.

8. *Teneanturne omnes homines neceſſario ad Legis obſervationem.*

Præterea ad eandem rem perſuadendam plurimum valebit, ſi explicabitur, neceſſario Legi obtemperandum eſſe: præſertim cum noſtris temporibus non defuerint, qui, ſive facilis, ſive difficilis Lex ſit, ad ſalutem tamen ne-

a *Ser. 47. de Tempore, & Ser. 61. de Sanctis.*
b *Rom. 13. 8.*
c *Joan. 5. 3. Matt. 11. 30. Bern. lib. de dilig. Deo. Aug. lib. 1. Conf. cap. 5.*
d *Rom. 5. 5.*
e *Luc. 11. 13. S. Aug. l. 10. Conf. ca. 25. 31. 37.*
f *Joan. 12. 31.*
g *D. Aug. in Pſ. 121. Ber. in ſer. de Domin. ... pal... in ſer. de Ma...*

Seſſ. 6. Conc. Trid c. 10. & 11. & ca. 18. & 19. nequaquam neceſſariam eſſe, impie, & magno ipſorum malo dicere non ſunt veriti. Quorum nefariam, impiamque ſententiam *a* ſacræ Scripturæ teſtimoniis
a *Rom.* 2. 6. Parochus confutabit, ejuſdem maxime Apoſtoli, cujus
& 3. 9. illi auctoritate impietatem ſuam tueri conantur. Quid
b 1. *Cor.* 7. 16. igitur ait Apoſtolus? *b Non præputium, non circumciſionem quidquam eſſe, ſed obſervationem mandatorum Dei.* Quod vero eandem ſententiam alibi re-
& 2. Tim. 6. 8. *& Heb.* 5. 9. 2. *Pet.* 1. 16. 1. *Cor.* 7. 14. petit, & *c* novam creaturam in Chriſto tantum dicit
c *Gal.* 6. 15. valere, intelligimus plane eum novam creaturam
d *Joan.* 14. 21 in Chriſto dicere, qui Mandata Dei obſervat. Is enim, *d* qui habet Mandata Dei, ac ſervat, diligit Deum, Domino ipſo teſte apud Joannem: *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit.* Nam etſi juſtificari poteſt homo, & ex impio fieri pius, antequam ſingula Legis Præcepta externis actionibus impleat, tamen fieri non poteſt, ut qui per ætatem ratione uti queat, ex impio fiat juſtus, niſi animum habeat paratum ad omnia Præcepta Dei ſervanda.

Qua ſit nova in Chriſto creatura.

Quomodo poteſt juſtificari homo etiam ſine operibus Legis. Ibid. 22. ad Gal. 6.

9. *Quos fructus conſequantur, qui Legem divinam obſervant.*

Ad extremum vero, ne quid prætermittat Parochus, quo fidelis populus adducatur, ut Legem ſervet, quam ſint ejus uberes, ſuaveſque fructus, demonſtrabit. Quod facile poterit ex iis, quæ Pſalmo decimo octavo ſcripta ſunt, probare. In eo enim Legis Dei laudes celebrantur: quarum hæc eſt vel maxima, quæ Dei gloriam, & majeſtatem multo amplius explicat, quam decore ſuo, atque ordine faciant ipſa cœleſtia corpora; quæ ut omnes quamvis barbaras nationes in ſui admira-
e *Rom.* 1. 20. tionem rapiunt, ita efficiunt, *e* ut rerum omnium Opificis, & Conditoris gloriam, ſapientiam, ac potentiam agnoſcant. Ac *f* Lex quidem Domini convertit
f *Pſal.* 18. 8. animas ad Deum. Agnoſcentes enim vias ejus, & Dei ſanctiſſimam voluntatem per Legem, convertimus pedes noſtros in vias Domini. At quia ſoli *g* timentes
g *Job.* 18. 28. Deum vere ſapientes ſunt, hoc illi deinceps tribuit, ut ſapientiam præſtet parvulis. Hinc veris gaudiis, & myſteriorum divinorum cognitione, ingentibus præterea voluptatibus & præmiis & in hac vita, & in fu-

turo ſæculo illi cumulantur, qui Dei Legem obſervant.

10. *Cum omnia voluntatem Dei faciant, hominem eandem voluntatem ſequi æquiſſimum oſtenditur.*

Nec vero tam noſtræ utilitatis gratia, quam Dei cauſa, nobis eſt ſervanda Lex, qui ſuam hominum generi in Lege voluntatem aperuit: quam cum *a* cæteræ creaturæ ſequantur, hominem ipſum eandem ſequi multo eſt æquius.

a *Pſ.* 102. 21. & 148. 8.

Ne id quidem ſilentio prætereundum eſt, vel in hoc maxime Deum ſuam in nos clementiam, & ſummæ bonitatis divitias oſtendiſſe, quod cum ſine ullo præmio nos potuiſſet, ut ſuæ gloriæ ſerviremus, cogere, voluit tamen gloriam ſuam cum utilitate noſtra conjungere, ut quod homini utile, idem Deo eſſet glorioſum. Quoniam igitur id maximum, & præclariſſimum eſt, docebit Parochus, ut a Propheta ultimo loco dictum eſt, *b* in cuſtodiendis illis retributionem multam eſſe. Non enim illæ tantum nobis benedictiones promiſſæ ſunt, quæ ad terrenam felicitatem magis ſpectare videbantur, *c* ut benedicti ſimus in civitate, & benedicti in agro; ſed *d* copioſa merces in cælis, & *e* menſura bona, conferta, coagitata, & ſupereffluens propoſita eſt, quam piis, & juſtis actionibus meremur, divinæ miſericordiæ adjumento.

b *Pſ.* 118. 12. *Benedictiones & temporales, & æternas, qui obſervant Mandata, merentur.*
c *Deut.* 28. *per totum. Iſa.* 1. 19.
d *Mat.* 5. 12.
e *Luc.* 6. 38.

11. *Quo pacto Lex Moyſis omnium ætatum homines obliget, quaque occaſione Iſraelitis promulgata fuerit.*

Quamvis hæc Lex Judæis in *f* Monte a Domino data fuerit; tamen, quoniam *g* natura omnium mentibus multo ante impreſſa, & conſignata erat, atque ob eam rem Deus univerſos homines illi parere perpetuo voluit, plurimum proderit verba illa, *h* quibus, Moyſe miniſtro atque interprete, Hebræis promulgata eſt, & populi Iſraelitici hiſtoriam, quę myſteriorum plena eſt, diligenter explicare.

f *Exod.* 19. 20 & 20. 10. *Deut.* 5. v. 2.
g *Rom.* 2. 15.
h *Deut.* 5. 5. *Gal.* 3. 19.

Principio narrabit, ex omnibus nationibus, quæ ſub cœlo erant, *i* unam Deum delegiſſe, quæ ortum habuit ab Abraham, *k* quem peregrinum eſſe voluit in terra Chanaan; *l* cujus poſſeſſionem cum ei pollicitus eſſet, tamen & ille, *m* & poſteri ejus amplius quadringentos annos

i *Deut.* 4. 37. & 59. & 26. 18.
k *Gen.* 13. 14.
l *Gen.* 13. 14.

annos vagi fuerunt, antequam promiſſam terram incolerent: in qua quidem peregrinatione nunquam
a Pſ. 104. 13. curam eorum dimiſit. *a* Tranſibant quidem illi *de gente in gentem, & de regno ad populum alterum*; ſed
b Gen. 2. 10. nunquam illis injuriam fieri paſſus eſt, *b* imo vero in Reges animadvertit. Priuſquam autem in Ægyptum deſcenderent, *c* Virum præmiſit, cujus prudentia &
c Gen. 36. 36. illi, & Ægyptii fame liberarentur. In Ægypto vero ea illos benignitate complexus eſt, ut repugnante, & ad illorum perniciem incumbente Pharaone,
d Exod. 1. 12. 13. *d* mirum in modum augerentur, & cum valde affligerentur, ac tanquam ſervi duriſſime tractarentur,
e Exod. 3. & 9. *e* Ducem Moyſen excitavit, qui eos in manu potenti educeret. Hujus præcipue liberationis initio Legis meminit Dominus, his verbis: *Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, & de domo ſervitutis.*

12. Cur Judæi in populum a Deo delecti fuerint.

Ex his vero illud Parocho maxime animadvertendum eſt, unam a Deo ex univerſis nationibus delectam
Deut. 7. & 9. Vide D. Th. in 1. 2. q. 98. ar. 4. eſſe, quam populum vocaret ſuum, & cui ſe cognoſcendum, & colendum præberet, *f* non quod cæteras juſtitia, aut numero vinceret, quemadmodum Hebræos monet Deus, ſed quod ipſi Deo ſic placuit, potius ut gentem inopem, & exiguam augeret, & locupletaret, quo ejus potentia, & bonitas notior apud omnes eſſet, & illuſtrior. Cum *g* ea igitur eſſet illorum hominum conditio, iis
g Deut. 10. conglutinatus eſt, & eos amavit, ita ut, cum eſſet Dominus cœli, & terræ, non confunderetur vocari Deus eorum, *h* quo cæteras gentes ad æmulationem provoca-
h Deut. 4. 5. 6 ret, ut perſpecta Iſraelitarum felicitate, omnes homines ad veri Dei cultum ſe converterent: quemadmodum etiam Paulus teſtatur, ſe *i* Gentium felicitate propoſita,
i Ro. c. 11. 14. & vera Dei cognitione, qua eas inſtruxerat, ad æmulationem carnem ſuam provocare.

13. Cur Hebræi diu, multumque vexati ſint, antequam Legem acciperent.

Deinde fideles docebit, Deum Hebræos patres diu peregrinari paſſum eſſe, poſteros etiam duriſſima ſervitute premi, divexarique permiſiſſe ob eam rem, uti do-
k Jac. 6. 4. d. ceremur, *k* amicos Dei fieri non niſi mundi inimicos

ea

ac peregrinos in terris, itaque in Dei familiaritatem facilius recipi, ſi nihil omnino nobis ſit commune cum mundo: tum vero ut ad Dei cultum tranſlati intelligeremus, quanto demum feliciores ſint ii, qui Deo, quam qui mundo ſerviunt. Cujus rei Scriptura nos commonet; inquit enim: *a Veruntamen ſervient ei, ut ſciant diſtantiam ſervitutis meæ, & ſervitutis regni terrarum.* a 2. Par. 12. 28.

Cur Deus promiſſa poſt tam longa tempora Iſraelitis perſolverit.

Præterea explicabit, poſt amplius quadringentis annis Deum promiſſa præſtitiſſe, ut ille populus fide, ac ſpe aleretur. Alumnos enim ſuos Deus a ſe perpetuo pendere vult, atque in ejus bonitate omnem ſpem ſuam collocare, ut in primi Præcepti explanatione dicetur.

14. *Cur tali loco, & tempore Lex data fuerit.*

Cur in deſerto poſt Ægyptiacam liberationem potius, quam alias Lex ſit tradita.

Poſtremo locum, ac tempus notabit, quibus hanc Legem populus Iſrael a Deo accepit; nempe poſtquam eductus ex Ægypto in deſertum venit, ut beneficii recentis memoria allectus, & loci aſperitate, in quo verſabatur, deterritus, ad accipiendam Legem redderetur aptior. Homines enim iis maxime devinciuntur, quorum beneficentiam experti ſunt; atque ad Dei præſidium confugiunt, cum ſe ſpe omni humana deſtitutos eſſe agnoſcunt. Ex quo licet intelligere, fideles ad complectendam cœleſtem doctrinam eo propenſiores eſſe, quo ſe magis a mundi illecebris, & carnis voluptatibus abſtraxerint, ſicut per Prophetam dictum eſt: *b Quem docebit ſcientiam, & quem intelligere faciet auditum? Ablactatos a lacte, avulſos ab uberibus.*

Quando ſit opportuniſſimum præcepta vivendi populo inculcare.

b Iſa. 28. 9.

DE-

DE PRIMO PRÆCEPTO.

CAPUT II.

Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo ſervitutis.

1. *Quid ſibi iſtud exordium velit, & quænam in eo contineantur myſteria.*

ENitatur itaque Parochus, & quantum poteſt, efficiat, ut fidelis populus hæc verba ſemper in animo habeat, *Ego ſum Dominus Deus tuus*: ex quibus intelligent, Legislatorem ſe Creatorem habere, a quo & conditi ſunt, & conſervantur; jureque illud uſurpent: a *Ipſe eſt Dominus Deus noſter, & nos populus paſcuæ ejus, & oves manus ejus.* Quorum verborum vehemens, & frequens admonitio eam vim habebit, ut ad Legem colendam fideles promptiores reddantur, & a peccatis abſtineant. Quod autem ſequitur: *Qui eduxit te de terra Ægypti, de domo ſervitutis*, etſi Judæis tantum videtur convenire Ægyptiorum dominatu liberatis; tamen, ſi interiorem ſalutis univerſæ rationem ſpectemus, multo magis ad Chriſtianos homines pertinet, qui non ex Ægyptiaca ſervitute, ſed e peccati regione, & b poteſtate tenebrarum a Deo erepti, atque in regnum filii dilectionis ſuæ translati ſunt. Cujus beneficii magnitudinem intuens Hieremias prædixit illud: c *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicetur ultra, vivit Dominus, qui eduxit filios Iſrael de terra Ægypti, ſed, vivit Dominus, qui eduxit filios Iſrael de terra Aquilonis, & de univerſis terris, ad quas ejeci eos, & reducam eos in terram ſuam,*

a *Pſal.* 94. 7.
b *Col.* 1. 13.
c *Hier.* 16. 14. 15. & 23. 7. 8.

quam dedi Patribus eorum. Ecce ego mittam piſcatores multos, dicit Dominus, & piſcabuntur eos, & quæ ſequuntur. Pater enim indulgentiſſimus per Filium ſuum, *a* filios, qui erant diſperſi, congregavit in unum, ut jam *b* non ut ſervi peccato, ſed juſtitiæ, *c ſerviamus illi in ſanctitate, & juſtitia coram ipſo, omnibus diebus noſtris.*

Matth. a *Joan.* b *Rom.* 6 c *Luca* 1. 75.

2. Quomodo ex principio hujus Decalogi fideles affici debeant.

Quare fideles omnibus tentationibus opponent, tanquam clypeum, illud Apoſtoli: *d Qui mortui ſumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo? Jam non ſumus noſtri*, e *ſed ejus; qui pro nobis mortuus eſt, & reſurrexit. Ipſe eſt Dominus Deus noſter, qui nos* f *ſuo ſanguine ſibi acquiſivit: quomodo* g *peccare poterimus in Dominum Deum noſtrum?* h *ipſumque iterum cruci affigere?* Ut igitur vere liberi, & *i* ea quidem libertate, qua nos Chriſtus liberavit, *k* ſicut exhibueramus membra noſtra ſervire injuſtitiæ, ita exhibeamus ſervire juſtitiæ in ſanctificationem.

d *Rom.* e 2. *Cor.* f *Act.* 2 g *Gen.* 3 h *Heb.* i *Gal.* 4. k *Rom.* 6

Non habebis Deos alienos coram me.

3. Quid hoc primum Præceptum obſervandum, fugiendumve complectatur.

Priorem in Decalogo locum obtinere, quæ ad Deum pertinent, poſteriorem vero, quæ ad proximum, docebit Parochus, quia eorum, quæ proximo præſtamus, cauſa Deus eſt. Tum enim ex Dei præcepto proximum diligimus, cum propter Deum diligimus: ea vero ſunt in priori Tabula deſcripta. Secundo loco in verbis iis, quæ propoſita ſunt, duplex contineri Præceptum, oſtendet: quorum alterum jubendi, alterum prohibendi vim habet. Nam quod dicitur, *Non habebis Deos alienos coram me*, eam habet ſententiam conjunctam, *Me verum Deum coles, alienis diis cultum non adhibebis.*

4. Quomodo hoc Præcepto Fides, Spes, & Charitas contineantur.

In priori autem continetur Præceptum Fidei, Spei, & Charitatis. Nam cum Deum dicimus, l immobilem,

l *Malac.*

a in-

:101.28. *a* incommutabilem, *b* perpetuo eundem manentem,
ut.32.5. fidelem, rectum, ſine ulla iniquitate confitemur; ex
quo oraculis ejus aſſentientes omnem ipſi fidem & au-
thoritatem tribuamus neceſſe eſt. Qui vero omnipoten-
tiam, clementiam, & ad benefaciendum facilitatem
ac propenſionem illius conſiderat, poterit ne ſpes omnes
m.2.4: ſuas in illo non collocare? *d* At ſi bonitatis, *e* & dilectio-
m. 2. 9. nis ipſius effuſas in nos divitias contempletur, illum pot-
erit ne non amare? Hinc eſt illud prooemium, hinc il-
v 4. 5.6. la concluſio, qua in præcipiendo, mandandoque in
& alibi Scriptura utitur Deus, *f* *Ego Dominus.*

uenter. 5. *Præceptum hoc, ut negativum eſt, exponitur.*

Negativa Altera autem Præcepti pars illa eſt, *Non habebis Deos*
cepti par. *alienos coram me*: qua loquendi formula Legiſlator uſus
ultitudo eſt, non quod ſatis explicata non eſſet hæc ſententia af-
rum pro- firmatione præcepti in hunc modum, *Me unum Deum*
tur, & *coles*; ſi enim Deus eſt, unus eſt; ſed propter cæcitatem
eam lo- plurimorum, qui olim verum ſe Deum colere profite-
di for- bantur, multitudinem tamen Deorum venerabantur:
am Le- cujuſmodi inter Hebræos ipſos permulti fuerunt, qui, *g*
ator u- ut Elias eis objiciebat, in duas partes claudicabant;
arit. Vide quod & *h* Samaritæ fecerunt, qui Deum Iſraelis, &
Th. in 2. Deos Gentium colebant.
, 122. ar.

Reg. 18. 6. *Quomodo hoc Præceptum omnium maximum cenſendum ſit.*

Reg. 17.
28. 29. His explicatis addendum erit, hoc Præceptum eſſe
tanto a- omnium primum, & maximum, non ordine tantum
e Deum ipſo, ſed ratione, dignitate, & præſtantia. Debet e-
re debea- nim Deus obtinere apud nos infinitis partibus majo-
. rem, quam Domini, quam Regis, charitatem, & au-
thoritatem. Ipſe nos creavit, idem gubernat, ab eo
in utero matris nutriti, atque inde hanc in lucem e-
ducti ſumus, ipſe nobis ad vitam, victumque res ſup-
peditat neceſſarias.

7. *Qui præcipue ſint rei violati hujus Præcepti.*

m.18.10. Peccant autem in hoc Præceptum, qui Fidem, Spem,
2. 6. & Charitatem non habent: quorum peccatum latiſſime
.27. 9. patet. Sunt enim in hoc numero, qui in hæreſim labun-
e his a- tur, qui non credunt ea, quæ ſancta mater Eccleſia cre-
.26.c.4. denda proponit, qui ſomniis, i auguriis, K cæteriſque
lud,

va-

vaniſſimis rebus fidem habent, qui de ſua ſalute ſpem abjiciunt, nec divinæ bonitati confidunt, qui divitiis tantum, qui corporis valetudine ac viribus nituntur: quæ fuſius ab iis explicata ſunt, qui de vitiis, & peccatis conſcripſerunt.

8. *Non adverſatur huic Præcepto cultus, qui ex recepto Eccleſiæ uſu Sanctis tribuitur.*

Verum illud etiam in hujus Præcepti explicatione accurate docendum eſt, venerationem, & invocationem ſanctorum Angelorum, ac beatarum animarum, quæ cœleſti gloria perfruuntur, aut etiam corporum ipſorum ſanctorumque cinerum cultum, quem ſemper Catholica Eccleſia adhibuit, huic Legi non repugnare. Quis enim adeo demens eſt, qui, edicente Rege, ne ſe pro Rege quiſquam gerat, aut regio cultu, atque honore affici patiatur, continuo putet nolle Regem, ſuis ut Magiſtratibus honos deferatur? Etſi enim *a* Angelos Chriſtiani adorare dicuntur exemplo Sanctorum veteris Teſtamenti; non eam tamen illis venerationem adhibent, quam Deo tribuunt. Quod ſi legimus interdum Angelos recuſaſſe, *b* ne ſe homines venerarentur, eo feciſſe intelligendum eſt, quod ſibi eum honorem haberi nolebant, qui ſoli Deo deberetur.

9. *Quomodo ſanctos Angelos colere liceat, ex Scripturis oſtenditur.*

Spiritus enim Sanctus, qui ait *c Soli deo honor, & gloria*, idem præcepit, ut *d* honore parentes, & *e* ſeniores afficeremus. Sancti præterea viri, qui Deum unum colebant, *f* Reges tamen, ut eſt in divinis Litteris, adorabant, id eſt, ſupplices venerabantur. Quod ſi Reges, per quos Deus mundum gubernat, tanto honore afficiuntur; Angelicis Spiritibus, quos Deus miniſtros ſuos eſſe voluit, & quorum opera non modo ad Eccleſiæ ſuæ, ſed etiam ad reliquarum rerum gubernationem utitur, quorumque ope maximis tum animæ, cum corporis periculis quotidie liberamur, etiamſi ſe nobis in conſpectum non dent, tanto majorem honorem non habebimus, quanto beatæ illæ Mentes dignitate Regibus ipſis antecellunt? Adde charitatem, qua nos diligunt; qua ducti pro iis provinciis, quibus præſunt, ut ex *g* Scriptura

facile

Vide Synod. 7. Act. 6. in fin. Aug. l. 8. de Civ. Dei, c. 27. & 10. ca. 1. & lib 21. contra Fauſt. cap. 21. Baſil Ho. 20. in 40. Mar & 26. de Mar. Maman. Gre. Naz. in Orat. in laud. S. Cyprian & alios.

a *Gen.* 18. & 19. 1. *Num.* 22. 31. *Joſ.* 5. 14.
b *Apoc.* 19. 10. & 22. 9.
c 1. *Tim.* 1. 7.
d *Exod.* 20. 12.
e *Levit.* 19. *Deut.* 5. 16.
f *Gen.* 23. 12. & 42. 6. 1. *Reg.* 24. 9. & 25. 23. 2. *Reg.* 9. 6. 8.

Quanto Angeli Reges dignitate antecellant. Juſt. in 2. Apolog. pro annis Chriſti meminis honoris quem Chriſtiani Angelis tribuebant, & Baſ. Orat. in 40. Mar.

faci e intelligitur, preces fundunt: quod etiam præſtare iis, quorum ſunt ipſi cuſtodes, ne dubitandum quidem eſt; noſtras enim *a* preces Deo offerunt, & lacrymas. Quamobrem in Evangelio docuit Dominus, puſillos ſcandalizandos non eſſe, *b* quod *Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris, qui in cœlis eſt.*

a Tob. 1.
b Mat. 18. 10.

10. *Invocandos eſſe ſanctos Angelos ex Scripturis probatur.*

Invocandi itaque ſunt, quod & perpetuo Deum intuentur, & patrocinium ſalutis noſtræ ſibi delatum libentiſſime ſuſcipiunt. Extant divinæ Scripturæ teſtimonia hujus invocationis. Jacob enim ab Angelo, quicum luctatus fuerat, petit, ut ſibi benedicat, imo etiam cogit; ſe enim non dimiſſurum illum profitetur, niſi benedictione accepta: neque eam ſolum ſibi ab eo tribui voluit, quem intuebatur, ſed ab eo etiam, quem minime videbat, tum cum dixit, *Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis*

Ge. 32. 27. 18. *Nota, quod hic Angelus erat Filius Dei uſq; tūc in forma humana viſus, Baſ. Mag. Greg. Naz. Ambr. Leo Papa Epi. 13. Concil. Sirmienſe c. 14.* Gen. 48. 16. *Gloſ. inter in.*

11. *Sanctorum invocatione, & reliquiarum veneratione nihil honori Dei detrahitur.*

Ex quibus etiam colligi poterit, tantum abeſſe, ut Sanctis, qui in Domino dormierunt, honore afficiendis, atque invocandis, & ſacris eorum reliquiis, cineribuſque venerandis, Dei gloria minuatur, ut eo maxime augeatur, quo magis hominum ſpem excitat, confirmat, & ad Sanctorum imitationem cohortatur. Quod officium *c* Nicæno altero, & Gangrenſi, ac Tridentino Conciliis, & ſanctorum Patrum auctoritate comprobatur.

c Conc. Nic. M. Act. 5. Gangren. ca. 20.

12. *Quibus potiſſimum argumentis Sanctorum invocatio ſtabilienda ſit.*

Quo autem ſit ad refutandos eos inſtructior Parochus, qui huic veritati adverſantur, ſanctos Hieronymum contra Vigilantium, & Damaſcenum potiſſimum legat. Ad quorum rationem, quod caput eſt, conſuetudo accedit ab Apoſtolis accepta, & in Eccleſia Dei perpetuo retenta, & conſervata. Cujus rei quis firmius, aut clarius requirat argumentum divinæ Scripturæ teſtimonio, quæ Sanctorum laudes celebrat admirabiliter? Extant enim quorundam Sanctorum divina præconia; a quo-

Conc. Trid. ſeſ. 13. Item Conc. Chalced. ſub fin. Damaſ. l. 4. de Ortho. fide ca. 16. Sanctorum invocatio ex Apoſtolica traditione manavit.

a quorum laudes cum ſacris Litteris celebrentur, quid eſt quod illis ſingularem honorem non habeant homines? Etſi ob eam etiam cauſam magis colendi, & invocandi ſunt, quod pro ſalute hominum preces aſſidue faciunt; multaque eorum merito, & gratia Deus in nos confert beneficia. *b* Si enim gaudium eſt in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, nonne etiam cœleſtes Cives Pœnitentes adjuvabunt? nonne rogati & peccatorum veniam impetrabunt, & conciliabunt nobis Dei gratiam?

Dionyſ. lib. de Ecc. Hier. c. 7. Iren. l. 5 contra hær. c. 19. Euſe. l. 13. Præp. Evang. cap. 7.

Sanctorum laudes eſſe celebrandas Scrip. docet.

a *Eccl. 44. & ſequentibus uſque ad finem libri.*

13. ***Illam Sanctorum invocationem ex quadam auxilii divini diffidentia, fideique imbecillitate non proficiſci demonſtratur.***

Quod ſi dicatur, ut a nonnullis dicitur, ſupervacaneum eſſe Sanctorum patrocinium, quod Deus ſine interprete precibus noſtris occurrat; has impiorum voces illud S. Auguſtini facile convincit, multa Deum non concedere, niſi mediatoris, ac deprecatoris opera, & officium acceſſerit. Quod illuſtribus *c* Abimelech, & *d* Job amicorum exemplo confirmatur: quorum peccata non niſi Abraham, & Job precibus condonavit. Si vero etiam afferatur, fieri inopia, & imbecillitate fidei, ut Sanctos internuntios, & patronos adhibeamus; quid ad illud reſpondebunt Centurionis exemplum, qui vel in ſingulari illo fidei præconio, *e* quod ei Dominus impertivit, *f* ſeniores tamen Judæorum ad Salvatorem miſit, ut laboranti puero ſalutem impetrarent?

b *Luca 15. 7. S. Aug. l. 2. q. 149. ſuper Ex. & ſer. 1. & 4. de S. Ste. Amb. l. 2. de Voc. Gentium cap. 10. Greg. l. 1. Dialog. c. 8. & habet. 23. q 4. c. 21. Hier. ſuper Da. c. 9. 7. 17.*
c *Gen. 30.*
d *Job. 42. 8.*
e *Matt. 8. 8.*
f *Luc. 7. 3.*

14. ***Doctrina de uno mediatore Chriſto non tollit Sanctorum invocationem.***

Quare etſi fatendum eſt, *g* unum nobis mediatorem propoſitum Chriſtum Dominum, *h* qui ſcilicet unus nos per ſanguinem Patri cœleſti reconciliavit, & *i* qui, æterna redemptione inventa, ſemel in Sancta ingreſſus, *k* pro nobis interpellare non ceſſat, ex eo tamen nullo modo ſequi poteſt, quominus ad Sanctorum gratiam confugere liceat. Nam, ſi propterea ſubſidiis Sanctorum uti non liceat, quod unum patronum habeamus Jeſum Chriſtum, nunquam id commiſiſſet Apoſtolus, ut ſe Deo, *l* tanto ſtudio, fratrum viventium precibus

g *1. Tim. 2. 5.*
h *Rom. 5. 10. & 5. 2. Cor. 5. 18.*
i *Heb. 9. 12.*
k *Heb. 7. 26.*
l *Rom. 15. 30.*

com-

3. Eph. 6. 18. 19. 2. Theſ. 3. 1. 2. 1. Theſ. 5. 23. commendari vellet. Neque enim minus vivorum preces, quam eorum, qui in cœlis ſunt, Sanctorum deprecatio Chriſti mediatoris gloriam, & dignitatem imminuerent.

15. *Unde Reliquiarum virtus confirmetur, & quanta ſit earum vis, & efficacia, demonſtratur.*

Amb. l. 7. Ep. 54. & 60. & ſer. 91. de S. Agneſe, & 92 & 93. de St. Gerv. & Pro. Au. l. 22. Ci. Dei cap. 8. Sed cui fidem non faciant & honoris, qui Sanctis debetur, & patrocinii, quod noſtri cauſa ſuſcipiunt, mirabiles effectæ res ad eorum ſepulchra, & oculis, & manibus, membriſque omnibus captis in priſtinum ſtatum reſtitutis, mortuis ad vitam revocatis, ex corporibus hominum ejectis dæmoniis? Quæ non audiſſe, ut multi, non legiſſe, ut plurimi graviſſimi viri, ſed vidiſſe, teſtes locupletiſſimi ſancti Ambroſius, & Auguſtinus litteris tradiderunt. Quid plura? ſi *a* veſtes, *b* ſudaria, ſi *c* umbra Sanctorum, priuſquam e vita migrarent, depulit morbos, vireſque reſtituit; quis tandem negare audeat, Deum per ſacros cineres, oſſa, cæteraſque Sanctorum reliquias eadem mirabiliter efficere? Declaravit id cadaver illud, quod forte illatum in ſepulchrum *d* Eliſæi, ejus tacto corpore, ſubito revixit.

a 4. Reg. 2. 14. b Act. 19. 12 c Act. 5. 15. d 4. Re. 13. 21.

16. *Verba ſequentia non alterum, ſed unum cum præcedentibus Præceptum conſtituunt.*

Sculptilia nō ſunt abſolute prohibita, ſed tantum ſculptilia Deorū alienorum. Dam. l. 4. c. 17. Imagines fuerunt in Lege naturæ. Gen. 18. 31. & 25. fuerunt in Lege ſcripta. Ex. 25. Nu. 21. in Lege Evangelica ab Apoſtolorum temporibus, ut imago Chriſti fuſilis.

Quod vero ſequitur, *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cœlo, & quæ in terra deorſum, neque eorum, quæ ſunt in aquis, ſub terra; non adorabis ea, neque coles;* quidam hoc alterum Præceptum exiſtimantes, duo poſtrema ipſa unius Præcepti vi contineri voluerunt. At S. Auguſtinus, illa extrema dividens, hæc ipſa verba ad primum Præceptum pertinere voluit, quam ſententiam, quia in Eccleſia celebris eſt: libenter ſequimur. Etſi in promptu ratio eſt illa veriſſima, conſentaneum fuiſſe, præmium, & pœnam cujuſque cum primo Præcepto conjungi.

17. *Adverſus hoc Præceptum non pugnat receptus in Eccleſia Imaginum uſus.*

e Exod. 25. 18. f 2. Reg. 6. 23. 4. Paral. 3. 7. Num. 21, 8. 9.

Nec vero quis exiſtimet, omnino pingendi, fingendi, aut ſculpendi artem hoc Præcepto prohiberi. Nam in Scripturis juſſu Dei ſimulacra, & Imagines effictas legimus, *e* Cherubim, *f* ac Serpentis ænei. Supereſt igitur, ut

ut Imagines ob eam rem vetitas interpretemur, ne quid, ſimulacris quaſi Diis colendis, de vero Dei cultu detraheretur.

18. *Quibus præſertim modis per Imagines divinum Numen violari poſſit.*

Duplici autem potiſſimum ratione, quod ad hoc Præceptum attinet, Dei majeſtatem vehementer lædi perſpicuum eſt: altera, ſi Idola, & Imagines, tanquam Deus, colantur, aut credatur ineſſe in his aliqua divinitas, vel virtus, propter quam ſint colendæ, vel quod ab eis aliquid ſit petendum, vel quod fiducia ſit in *a* Imaginibus figenda; veluti olim fiebat a gentibus, quæ in Idolis ſpem ſuam collocabant, quod paſſim ſacræ Litteræ reprehendunt: altera, ſi quis conetur divinitatis formam aliquo artificio effingere, quaſi corporeis oculis conſpici, vel coloribus, aut figuris exprimi poſſit. *Quis enim Deum*, ut inquit Damaſcenus, *qui ſub aſpectum non cadit, qui corporis expers eſt, qui nullis terminis circumſcribi, nec ulla figura deſcribi queat, poſſit exprimere?* quæ res in altera Nicæna Synodo uberius explicatur. Præclare igitur Apoſtolus, *b* eos mutaſſe Dei incorruptibilis gloriam in ſimilitudinem corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, ac ſerpentium, dixit. Hæc enim omnia tanquam Deum venerabantur, cum illi harum rerum Imagines ponerent. Quocirca Iſraelitæ, qui ante vituli ſimulacrum clamabant, *c Hi ſunt Dii tui, Iſrael, qui te eduxerunt de terra Ægypti*, Idololatræ ſunt appellati, quia *d mutaverunt gloriam ſuam in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum.*

Duplici ratione imaginibus violari poteſt divina Majeſtas.

a *Iſa.* 10. 10. 11. & 40. 15. 29. *Sap.* 13. 16. 17. 18. *Pſ.* 112. 8. *Deu.* 4. 16. 17 *Iſa.* 40. 18. *Act.* 27. 25. *Dam. l.* 4. *de orth. fide, c.* 17.

b *Rom.* 1. 23.

c *Exod.* 32. 4

d *Pſ.* 105. 20

19. *Quis ſit poſterioris iſtius partis Præcepti ſenſus.*

Cum igitur Dominus Deos alienos coli prohibuiſſet, ut penitus Idololatriam tolleret, Imaginem Divinitatis ex ære duci, aut quavis alia materia fieri prohibuit. Quod Iſaias declarans, inquit, *e Cui ſimilem feciſtis Deum, aut quam Imaginem ponetis ei?* Atque in hoc Præcepto hanc ſententiam contineri, præter ſanctorum Patrum ſcripta, qui eam, quemadmodum in ſeptima Synodo expoſitum eſt, ſic interpretantur, illa etiam Deuteronomii verba ſatis declarant, ubi Moyſes populum ab ido-

e *Iſa.* 40. 18. *Act.* 17. 20. *Syn.* 7. *Act.* 2. & 38 *vide item Conc. Trid. ſeſſ.* 25. *non procul a principio.*

idololatria avertere cum vellet, ajebat, *a Non vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die, qua locutus eſt nobis Dominus in Horeb de medio ignis.* Quod ſapientiſſimus Legiſlator ideo dixit, ne quo errore ducti Divinitatis imaginem fingerent, Deoque debitum honorem rei creatæ tribuerent.

a *Deut.4.15.*

20. *Hoc præceptum, qui Trinitatis perſonas effingunt, non violant.*

Nemo tamen propterea, quæ nunc ſunt dicta, contra religionem, Deique Legem quicquam committi putet, cum ſanctiſſimæ Trinitatis aliqua Perſona quibuſdam ſignis exprimitur, *b* quæ tam in veteri, quam in *c* novo Teſtamento apparuerunt. Nemo enim tam rudis eſt, ut illa Imagine Divinitatem credat exprimi: ſed illis declarari doceat Paſtor proprietates aliquas, aut actiones, quæ Deo tribuuntur; veluti, cum ex *d* Daniele pingitur antiquus dierum in throno ſedere, ante quem libri aperti ſunt, Dei æternitas, & infinita ſapientia ſignificatur, qua omnes hominum & cogitationes, & actiones, ut de iis judicium ferat, intuetur.

b *Gen.18.2. Exod.33.23.* c *Matt.3.16. & 17.5.* d *Dan.7.9.*

21. *Angeli qua ratione pingantur.*

Angelis etiam tum humana ſpecies, tum alæ affinguntur; ut intelligant fideles, quam propenſi ſint in humanum genus, & tanquam parati ad miniſteria Domini exequenda. *e Omnes* enim *adminiſtratorii ſpiritus ſunt propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.*

e *Heb.1.14. Dion lib. de Cœl. Hierar c. ult. Concil. Nicanum II.*

22. *De columba, in qua Spiritus ſanctus dipingitur.*

Columbæ vero ſpecies, & *f* linguæ tanquam ignis in Evangelio, & Actis Apoſtolorum, quas Spiritus ſancti proprietates ſignificent, multo notius eſt, quam ut oporteat pluribus verbis explicari.

f *Act.5. Matt.3.16. Marc.4.10. Luca.3.21. Joan.1.32. Act.2.2.*

23. *Chriſti, & Sanctorum Imagines pingi, & honorari debent.*

At vero cum Chriſtus Dominus, ejuſque ſanctiſſima, & puriſſima Mater, cæterique omnes Sancti humana præditi natura humanam ſpeciem geſſerint, eorum Imagines pingi, atque honorari non modo hoc præcepto interdictum non fuit, ſed etiam ſanctum, & grati animi certiſſimum argumentum ſemper habitum eſt. Quod & Apoſtolicorum temporum monumenta, & Oecumenicæ Syn-

Imaginum uſus eſt Apoſtolica traditionis. Concil. Nicænum ſecundum Act.7.

Synodi, & tot ſanctiſſimorum, doctiſſimorumque Patrum inter ſe conſentientium ſcripta confirmant.

24. *Quis ſit legitimus in Eccleſia Imaginum uſus.*

Non ſolum autem licere in Eccleſia Imagines habere, & illis honorem, & cultum adhibere, oſtendet Parochus, cum honos, qui illis exhibetur, referatur ad prototypa, verum etiam maximo fidelium bono ad hanc uſque diem factum declarabit, ut ex Damaſceni libro, quem de Imaginibus edidit, & ſeptima Synodo, quæ eſt ſecunda Nicæna, intelligitur. Verum, quia ſanctiſſimum quodque inſtitutum hoſtis humani generis ſuis fraudibus, & fallaciis depravare contendit, ſi quid forte populo hac in re peccatum fuerit, Parochus Tridentini Concilii decretum ſecutus, quoad ejus fieri poterit, ſtudebit corrigere; ac decretum quidem ipſum, cum res tulerit, populo interpretabitur; tum rudes, qui Imaginum ipſarum inſtitutum ignorant, docebit, Imagines factas ad utriuſque Teſtamenti cognoſcendam hiſtoriam, atque ejus memoriam identidem renovandam, qua divinarum rerum memoria excitati, ad colendum, atque amandum ipſum Deum vehementius inflammemur. Sanctorum quoque imagines in Templis poſitas demonſtrabit, ut & colantur, & exemplo moniti ad eorum vitam ac mores nos ipſos conformemus.

Baſil. libr. de Spiritu Sancto. c. 18. Dam. l. 4. de orth. fid. c. 17. Concil. Nicænum II. paſſim.

Trid. Syn. ſeſ. 25. ſub principium, ca. de invocatione Sanctorum. Quis ſit legitimus imaginum uſus.

Ego ſum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me, & faciens miſericordiam in millia iis, qui diligunt me, & cuſtodiunt Præcepta mea.

Exod. 20. 5.

25. *Non pertinet hæc appendix duntaxat ad primum Præceptum.*

Duo ſunt in extrema parte hujus Præcepti diligenter explicanda. Primum eſt, quod, etſi ob ſummum ſcelus prævaricationis primi Præcepti, atque hominum ad id committendum propenſionem, apte hoc loco pœna proponitur, communis tamen eſt omnium appendix Præce-

Lex omnis aut pœna, aut præmio res humanas moderatur. Diſt. 3. cap. Omnis autem.

ptorum. Omnis enim Lex ad Præcepta ſervanda homines pœna, & præmio inducit. Hinc illæ tam frequentes in ſacris Litteris, & crebræ Dei promiſſiones. Ut enim innumerabilia pene veteris Teſtamenti teſtimonia

a *Matt.* 19. 17 prætermittamus, in Evangelio ſcriptum eſt, *a Si vis ad vitam ingredi, ſerva Mandata*; & alibi, *b Qui facit*

b *Matt.* 2. 21. *voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe intrabit in regnum cœlorum*; tum illud, *c Omnis arbor, quæ non facit*

c *Matt.* 3. 10. *fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur*; & *d*

d *Matt.* 5. 22. *Omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio*; atque

e *Matt.* 6. 15 alibi, *e Si non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.*

26. *An eodem modo pœna prævaricatoribus hic intentata, carnalibus, & perfectis inculcanda ſit.*

Alterum eſt, quod longe alia ratione perfecti, alia carnales homines hanc appendicem edocendi ſunt.

f *Rom.* 8. 14. *Perfecti quid in pœna hic propoſita contemplentur. S. Aug. l.* 10. *Confeſſ. c.* 29.

Perfectis enim, *f* qui Spiritu Dei aguntur, eique prompto, & alacri animo parent, inſtar eſt cujuſdam lætiſſimi nuncii, & magnum argumentum propenſæ in eos divinæ voluntatis. Agnoſcunt enim ſui amantiſſimi Dei curam, qui nunc præmiis, nunc pœnis ad ſui cultum, & venerationem homines prope compellat; agnoſcunt immenſam ejus in ſe benevolentiam, qui ſibi imperare, ſuaque opera ad divini nominis gloriam uti velit: neque ſolum agnoſcunt, ſed magna in ſpe ſunt, illum, cum, quod vult i jubeat, etiam daturum vires, quibus Legi ipſius parere poſſint. At carnalibus, qui nondum *g* ſpiritu ſervitutis liberati ſunt, magiſque metu pœnarum, quam amore virtutis abſtinent a peccatis, ejus appendicis ſenſus gravis, & acerbus eſt. Quamobrem ſunt piis exhortationibus ſublevandi, & quo Lex ſpectat, quaſi manu ducendi. Parochus autem, quoties alicujus explicandi Præcepti occaſio inciderit, eadem hæc ſibi habeat propoſita.

g *Rom.* 8. 14. *Pœna primo Præcepto ſubjecta poſt ſingula Præcepta eſt refricanda.*

27. *Quid verba illa, Ego ſum Deus fortis, meditandum proponant.*

Duobus aculeis excitat Deus homines ad Legis obſervationem.

Carnalibus perinde tamen, ac ſpiritualibus, duo in primis quaſi aculei ſunt admovendi, qui ad Legem obſervandam hac ipſa in appendice poſiti homines maxime incitent. Nam quod Deus fortis dicitur, ideo dili-

gen-

gentius eſt explicandum, quod caro ſæpe, quæ terroribus Divinæ comminationis minus commovetur, varias ſibi ipſa rationes fingit, quibus iram Dei effugere, ac propoſitam pœnam vitare poſſit: cui autem certo perſuaſum eſt, Deum fortem eſſe, illud magni Davidis uſurpat, *a Quo ibo a ſpiritu tuo, & quo a facie tua fugiam?* Eadem quoque divinis interdum diffiſa promiſſis, tantas hoſtium vires eſſe credit, ut ad ſuſtinendum minime parem ſe eſſe exiſtimet: at firma, & ſtabilis fides, *b* nihil titubans, cum divina vi, ac virtute nitatur, homines contra recreat, ac confirmat. Inquit enim, *c Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo?*

Primo, cum auditur quod Legiſlator ſit Deus fortis, carnalis præſumptio frangitur.
a *Pſal.* 138. 7.
Carnalis timor retunditur.
b *Jacob.* 1. 6.
c *Pſal.* 26. 1.

28. *Quid ſibi velit, quod Deus ſe etiam dicat zelotem.*

Alter vero aculeus, zelus ipſe divinus eſt. Nonnunquam enim homines putant, *d* Deum humana non curare, ne illud quidem, Legem ipſius ſervemus, an negligamus; ex quo ſequitur magna vitæ confuſio: cum autem Deum zelotem credimus, ejus rei meditatio facile nos in officio continet.

Secundum ad Legis obſervationem incitamentum eſt zelus divinus.
d *Job.* 22. 13. 14. *Pſal.* 72. 12.

9. *Cujuſmodi zelus Deo ſit attribuendus.*

Zelus vero, qui Deo tribuitur, nullam animi ſignificat perturbationem, ſed divinum illum amorem, & charitatem, qua Deus nullam a ſe animam patitur impune fornicari; *e* quotquot autem ab eo fornicantur, perdit. Eſt itaque zelus Dei tranquilliſſima ejus, ſinceriſſimaque juſtitia, qua anima falſis opinionibus, praviſque cupiditatibus corrupta repudiatur, & a Dei conjugio tanquam adultera removetur. At vero zelum hunc Dei ſuaviſſimum, ac dulciſſimum experimur, cum ſumma ejus, atque incredibilis in nos voluntas zelo ipſo demonſtratur. Nec enim aut amor ardentior inter homines, aut major, arctiorque conjunctio, quam eorum, qui conjugio copulati ſunt, reperitur. Igitur, quam nos valde diligat, oſtendit Deus, cum crebro ſe vel ſponſo, vel marito comparans, Zelotem vocat. Quamobrem doceat Parochus, hoc loco ſic divini cultus, atque honoris cupidos homines eſſe debere, ut zelantes potius, quam amantes, jure dici poſſint, illius debeant exemplo, qui de ſe ipſe, *f Zelo*, inquit, *zelatus ſum pro Domino Deo exercituum*; imo vero Chriſtum ipſum-

Zelus quid ſit. Vide D. Th. in 1. 2. q. 28. art. 4.
e *Pſ.* 72. 26. *Dion. in lib. de divin. nomin. cap.* 3. *Ambroſ. in Pſal.* 118.
Quanto Zelo divini honoris ſtudioſi homines eſſe debeant.
f 3. *Reg.* 19. 14.

3. Eph. 6. 18. 19. 2. Theſ. 3. 1. 2. 1. Theſ. 5. 23.

commendari vellet. Neque enim minus vivorum preces, quam eorum, qui in cœlis ſunt, Sanctorum deprecatio Chriſti mediatoris gloriam, & dignitatem imminuerent.

15. *Unde Reliquiarum virtus confirmetur, & quanta ſit earum vis, & efficacia, demonſtratur.*

Amb. l. 7. Ep. 54. & 60. & ſer. 91. de S. Agneſe, & 92 & 93. de Ss. Gerv. & Pro. Au. l. 22. Ci. Dei cap. 8.

Sed cui fidem non faciant & honoris, qui Sanctis debetur, & patrocinii, quod noſtri cauſa ſuſcipiunt, mirabiles effectæ res ad eorum ſepulchra, & oculis, & manibus, membriſque omnibus captis in priſtinum ſtatum reſtitutis, mortuis ad vitam revocatis, ex corporibus hominum ejectis dæmoniis? Quæ non audiſſe, ut multi, non legiſſe, ut plurimi graviſſimi viri, ſed vidiſſe, teſtes locupletiſſimi ſancti Ambroſius, & Auguſtinus litteris tradiderunt. Quid plura? ſi *a* veſtes, *b* ſudaria, ſi *c* umbra Sanctorum, priuſquam e vita migrarent, depulit morbos, vireſque reſtituit; quis tandem negare audeat, Deum per ſacros cineres, oſſa, cæteraſque Sanctorum reliquias eadem mirabiliter efficere? Declaravit id cadaver illud, quod forte illatum in ſepulchrum *d* Eliſæi, ejus tacto corpore, ſubito revixit.

a 4. *Reg.* 2. 14. b *Act.* 19. 12 c *Act.* 5. 15. d 4. *Re.* 13 21.

Sculptilia nō ſunt abſolute prohibita, ſed tantum ſculptilia Deorū alienorum. Dam. l. 4. c. 17. Imagines fuerunt in Lege natura. Gen. 18. 31. & 25. fuerunt in Lege ſcripta. Ex. 25. Nu. 21. in Lege Evangelica ab Apoſtolorum temporibus, ut imago Chriſti fuſilis.

16. *Verba ſequentia non alterum, ſed unum cum præcedentibus Præceptum conſtituunt.*

Quod vero ſequitur, *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cœlo, & quæ in terra deorſum, neque eorum, quæ ſunt in aquis, ſub terra; non adorabis ea, neque coles;* quidam hoc alterum Præceptum exiſtimantes, duo poſtrema ipſa unius Præcepti vi contineri voluerunt. At S. Auguſtinus, illa extrema dividens, hæc ipſa verba ad primum Præceptum pertinere voluit, quam ſententiam, quia in Eccleſia celebris eſt: libenter ſequimur. Etſi in promptu ratio eſt illa veriſſima, conſentaneum fuiſſe, præmium, & pœnam cujuſque cum primo Præcepto conjungi.

17. *Adverſus hoc Præceptum non pugnat receptus in Eccleſia Imaginum uſus.*

Nec vero quis exiſtimet, omnino pingendi, fingendi, aut ſculpendi artem hoc Præcepto prohiberi. Nam in Scripturis juſſu Dei ſimulacra, & Imagines effectas legimus, *e* Cherubim, *f* ac Serpentis ænei. Supereſt igitur, ut

e *Exod* 25. 18. *f* 2. *Reg.* 6. 23. 24. 2. *Paral.* 3. 7. *Num.* 21, 8. 9.

ut Imagines ob eam rem vetitas interpretemur, ne quid, ſimulacris quaſi Diis colendis, de vero Dei cultu detraheretur.

18. *Quibus præſertim modis per Imagines divinum Numen violari poſſit.*

Duplici autem potiſſimum ratione, quod ad hoc Præceptum attinet, Dei majeſtatem vehementer lædi perſpicuum eſt: altera, ſi Idola, & Imagines, tanquam Deus, colantur, aut credatur ineſſe in his aliqua divinitas, vel virtus, propter quam ſint colendæ, vel quod ab eis aliquid ſit petendum, vel quod fiducia ſit in *a* Imaginibus figenda; veluti olim fiebat a gentibus, quæ in Idolis ſpem ſuam collocabant, quod paſſim ſacræ Litteræ reprehendunt: altera, ſi quis conetur divinitatis formam aliquo artificio effingere, quaſi corporeis oculis conſpici, vel coloribus, aut figuris exprimi poſſit. *Quis enim Deum*, ut inquit Damaſcenus, *qui ſub aſpectum non cadit, qui corporis expers eſt, qui nullis terminis circumſcribi, nec ulla figura deſcribi queat, poſſit exprimere?* quæ res in altera Nicæna Synodo uberius explicatur. Præclare igitur Apoſtolus, *b* eos mutaſſe Dei incorruptibilis gloriam in ſimilitudinem corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, ac ſerpentium, dixit. Hæc enim omnia tanquam Deum venerabantur, cum illi harum rerum Imagines ponerent. Quocirca Iſraelitæ, qui ante vituli ſimulacrum clamabant, *c Hi ſunt Dii tui, Iſrael, qui te eduxerunt de terra Ægypti*, Idololatræ ſunt appellati, quia *d mutaverunt gloriam ſuam in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum.*

Duplici ratione imaginibus violari poteſt divina Majeſtas.

a *Iſa.* 10. 10. 11. & 40. 15. 29. *Sap.* 13. 16. 17. 18. *Pſ.* 112. 8. *Deu.* 4. 16. 17 *Iſa.* 40. 18. *Act.* 27. 25. *Dam. l.* 4. *de orth. fide, c.* 17.

b *Rom.* 1. 23.

c *Exod.* 32. 4

d *Pſ.* 105. 20

19. *Quis ſit poſterioris iſtius partis Præcepti ſenſus.*

Cum igitur Dominus Deos alienos coli prohibuiſſet, ut penitus Idololatriam tolleret, Imaginem Divinitatis ex ære duci, aut quavis alia materia fieri prohibuit. Quod Iſaias declarans, inquit, *e Cui ſimilem feciſtis Deum, aut quam Imaginem ponetis ei?* Atque in hoc Præcepto hanc ſententiam contineri, præter ſanctorum Patrum ſcripta, qui eam, quemadmodum in ſeptima Synodo expoſitum eſt, ſic interpretantur, illa etiam Deuteronomii verba ſatis declarant, ubi Moyſes populum ab

e *Iſa.* 40. 18. *Act.* 17. 20. *Syn.* 7. *Act.* 2. & 3 *vide item Conc Trid, ſeſſ.* 24. *non procul a principio.*

idololatria avertere cum vellet, ajebat, *a Non vidiſtis* a *Deut.4.15.* *aliquam ſimilitudinem in die, qua locutus eſt nobis Dominus in Horeb de medio ignis.* Quod ſapientiſſimus Legislator ideo dixit, ne quo errore ducti Divinitatis imaginem fingerent, Deoque debitum honorem rei creatæ tribuerent.

20. *Hoc præceptum, qui Trinitatis perſonas effingunt, non violant.*

Nemo tamen propterea, quæ nunc ſunt dicta, contra religionem, Deique Legem quicquam committi putet, cum ſanctiſſimæ Trinitatis aliqua Perſona quibuſdam ſignis exprimitur, *b* quæ tam in veteri, quam in *c* novo Teſtamento apparuerunt. Nemo enim tam rudis eſt, ut illa Imagine Divinitatem credat exprimi: ſed illis declarari doceat Paſtor proprietates aliquas, aut actiones, quæ Deo tribuuntur; veluti, cum ex *d* Daniele pingitur antiquus dierum in throno ſedere, ante quem libri aperti ſunt, Dei æternitas, & infinita ſapientia ſignificatur, qua omnes hominum & cogitationes, & actiones, ut de iis judicium ferat, intuetur.

b *Gen.18. 2. Exod.33. 23.* c *Matt.3.16. & 17. 5.* d *Dan. 7, 9.*

21. *Angeli qua ratione pingantur.*

Angelis etiam tum humana ſpecies, tum alæ affinguntur; ut intelligant fideles, quam propenſi ſint in humanum genus, & tanquam parati ad miniſteria Domini exequenda. *e Omnes* enim *adminiſtratorii ſpiritus ſunt propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.*

e *Heb. 1. 14. Dion lib. de Cœl. Hierar c. ult. Concil. Nicanum II.*

22. *De columba, in qua Spiritus ſanctus dipingitur.*

Columbæ vero ſpecies, & *f* linguæ tanquam ignis in Evangelio, & Actis Apoſtolorum, quas Spiritus ſancti proprietates ſignificent, multo notius eſt, quam ut oporteat pluribus verbis explicari.

f *Act. 5. Matt.3. 16. Marc.4. 10. Luca. 3. 21. Joan.1.32. Act.2. 2.*

23. *Chriſti, & Sanctorum Imagines pingi, & honorari debent.*

At vero cum Chriſtus Dominus, ejuſque ſanctiſſima, & puriſſima Mater, cæterique omnes Sancti humana præditi natura humanam ſpeciem geſſerint, eorum Imagines pingi, atque honorari non modo hoc præcepto interdictum non fuit, ſed etiam ſanctum, & grati animi certiſſimum argumentum ſemper habitum eſt. Quod & Apoſtolicorum temporum monumenta, & Oecumenicæ

Imaginum uſus eſt Apoſtolica traditionis. Concil. Nicanum ſecundum Act. 7.

Synodi, & tot ſanctiſſimorum, doctiſſimorumque Patrum inter ſe conſentientium ſcripta confirmant.

24. *Quis ſit legitimus in Eccleſia Imaginum uſus.*

Non ſolum autem licere in Eccleſia Imagines habere, & illis honorem, & cultum adhibere, oſtendet Parochus, cum honos, qui illis exhibetur, referatur ad prototypa, verum etiam maximo fidelium bono ad hanc uſque diem factum declarabit, ut ex Damaſceni libro, quem de Imaginibus edidit, & ſeptima Synodo, quæ eſt ſecunda Nicæna, intelligitur. Verum, quia ſanctiſſimum quodque inſtitutum hoſtis humani generis ſuis fraudibus,& fallaciis depravare contendit, ſi quid forte populo hac in re peccatum fuerit, Parochus Tridentini Concilii decretum ſecutus, quoad ejus fieri poterit, ſtudebit corrigere;ac decretum quidem ipſum,cum res tulerit, populo interpretabitur; tum rudes, qui Imaginum ipſarum inſtitutum ignorant, docebit,Imagines factas ad utriuſque Teſtamenti cognoſcendam hiſtoriam, atque ejus memoriam identidem renovandam,qua divinarum rerum memoria excitati, ad colendum, atque amandum ipſum Deum vehementius inflammemur. Sanctorum quoque imagines in Templis poſitas demonſtrabit, ut & colantur, & exemplo moniti ad eorum vitam ac mores nos ipſos conformemus.

Baſil. libr. de Spiritu Sancto. c. 18. Dam. l. 4. de orth. fid. c. 17. Concil. Nicænum II. paſſim.

Trid. Syn. ſeſ. 25. ſub principium, ca. de invocatione Sanctorum. Quis ſit legitimus imaginum uſus.

Ego ſum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me, & faciens miſericordiam in millia iis, qui diligunt me, & cuſtodiunt Præcepta mea.

Exod. 20. 5.

25. *Non pertinet hæc appendix duntaxat ad primum Præceptum.*

Duo ſunt in extrema parte hujus Præcepti diligenter explicanda. Primum eſt, quod, etſi ob ſummum ſcelus prævaricationis primi Præcepti, atque hominum ad id committendum propenſionem, apte hoc loco pœna proponitur, communis tamen eſt omnium appendix Præce-

Lex omnis aut pœna, aut præmio res humana moderatur. Diſt. 3. cap. Omnis autem.

ptorum. Omnis enim Lex ad Præcepta ſervanda homines pœna, & præmio inducit. Hinc illæ tam frequentes in ſacris Litteris, & crebræ Dei promiſſiones. Ut enim innumerabilia pene veteris Teſtamenti teſtimonia

a Matt. 19.17 prætermittamus, in Evangelio ſcriptum eſt, *a Si vis ad vitam ingredi, ſerva Mandata;* & alibi, *b Qui facit*

b Matt. 7.21 *voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe intrabit in regnum cœlorum;* tum illud, *c Omnis arbor, quæ non facit*

c Matt. 3.10 *fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur;* & *d*

d Matt. 5.22 *Omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio;* atque alibi, *e Si non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter di-*

e Matt. 6.15 *mittet vobis peccata veſtra.*

26. *An eodem modo pœna prævaricatoribus hic intentata, carnalibus, & perfectis inculcanda ſit.*

Alterum eſt, quod longe alia ratione perfecti, alia carnales homines hanc appendicem edocendi ſunt.

f Rom. 8.14. Perfecti quid in pœna hic propoſita contemplentur. S. Aug. l. 10. Confeſſ. c. 29.

Perfectis enim, *f* qui Spiritu Dei aguntur, eique prompto, & alacri animo parent, inſtar eſt cujuſdam lætiſſimi nuncii, & magnum argumentum propenſæ in eos divinæ voluntatis. Agnoſcunt enim ſui amantiſſimi Dei curam, qui nunc præmiis, nunc pœnis ad ſui cultum, & venerationem homines prope compellat; agnoſcunt immenſam ejus in ſe benevolentiam, qui ſibi imperare, ſuaque opera ad divini nominis gloriam uti velit: neque ſolum agnoſcunt, ſed magna in ſpe ſunt, illum, cum, quod vult, jubeat, etiam daturum vires, quibus Legi ipſius parere poſſint. At carnalibus, qui nondum *g* ſpiritu ſervitutis liberati ſunt, magiſque metu pœnarum, quam amore virtutis abſtinent a peccatis, ejus appendicis ſenſus gravis, & acerbus eſt. Quamobrem ſunt piis exhortationibus ſublevandi, & quo Lex ſpectat, quaſi manu ducendi. Parochus autem, quoties alicujus explicandi Præcepti occaſio inciderit, eadem hæc ſibi habeat propoſita.

g Rom. 8.14. Pœna primo Præcepto ſubjecta poſt ſingula Præcepta eſt refricanda.

27. *Quid verba illa, Ego ſum Deus fortis, meditandum proponant.*

Duobus aculeis excitat Deus homines ad Legis obſervationem.

Carnalibus perinde tamen, ac ſpiritualibus, duo in primis quaſi aculei ſunt admovendi, qui ad Legem obſervandam hac ipſa in appendice poſiti homines maxime incitent. Nam quod Deus fortis dicitur, ideo dili-

gen-

gentius eſt explicandum, quod caro ſæpe, quæ terroribus Divinæ comminationis minus commovetur, varias ſibi ipſa rationes fingit, quibus iram Dei effugere, ac propoſitam pœnam vitare poſſit: cui autem certo perſuaſum eſt, Deum fortem eſſe, illud magni Davidis uſurpat, *a Quo ibo a ſpiritu tuo, & quo a facie tua fugiam?* Eadem quoque divinis interdum diffiſa promiſſis, tantas hoſtium vires eſſe credit, ut ad ſuſtinendum minime parem ſe eſſe exiſtimet: at firma, & ſtabilis fides, *b* nihil titubans, cum divina vi, ac virtute nitatur, homines contra recreat, ac confirmat. Inquit enim, *c Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo?*

Primo, cum auditur quod Legislator ſit Deus fortis, carnalis præſumptio frangitur.
a Pſal. 138. 7.
Carnalis timor retunditur.
b Jacob. 1. 6.
c Pſal. 26. 1.

28. *Quid ſibi velit, quod Deus ſe etiam dicat zelotem.*

Alter vero aculeus, zelus ipſe divinus eſt. Nonnunquam enim homines putant, *d* Deum humana non curare, ne illud quidem, Legem ipſius ſervemus, an negligamus; ex quo ſequitur magna vitæ confuſio: cum autem Deum zelotem credimus, ejus rei meditatio facile nos in officio continet.

Secundum ad Legis obſervationem incitamentum eſt zelus divinus.
d Job. 22. 13. 14. Pſal. 72. 12.

9. *Cujuſmodi zelus Deo ſit attribuendus.*

Zelus vero, qui Deo tribuitur, nullam animi ſignificat perturbationem, ſed divinum illum amorem, & charitatem, qua Deus nullam a ſe animam patitur impune fornicari; *e* quotquot autem ab eo fornicantur, perdit. Eſt itaque zelus Dei tranquilliſſima ejus, ſinceriſſimaque juſtitia, qua anima falſis opinionibus, praviſque cupiditatibus corrupta repudiatur, & a Dei conjugio tanquam adultera removetur. At vero zelum hunc Dei ſuaviſſimum, ac dulciſſimum experimur, cum ſumma ejus, atque incredibilis in nos voluntas zelo ipſo demonſtratur. Nec enim aut amor ardentior inter homines, aut major, arctiorque conjunctio, quam eorum, qui conjugio copulati ſunt, reperitur. Igitur, quam nos valde diligat, oſtendit Deus, cum crebro ſe vel ſponſo, vel marito comparans, Zelotem vocat. Quamobrem doceat Parochus, hoc loco ſic divini cultus, atque honoris cupidos homines eſſe debere, ut zelantes potius, quam amantes, jure dici poſſint, illius exemplo, qui de ſe ipſe, *f Zelo*, inquit, *zelatus ſum pro Domino Deo exercituum*; imo vero Chriſtum ipſum-

Zelus quid ſit. Vide D. Th. in 1. 2. q. 28. art. 4.
e Pſ. 72. 26.
Dion. in lib. de divin. nomin. cap. 3. Ambroſ. in Pſal. 118.
Quanto Zelo divini honoris ſtudioſi homines eſſe debeant.
f 3. Reg. 19. 14.

Jurare quid valeat apud Scripturas, Aug. ſer. 28. de verb. Ap. D.Th. 2.2. q. 89. art. 1. Pondera illud Cant. 2. & 3. Adjuro vos filiæ Ieruſalem per capreas, &c. Cum per rem creatam juratur, Deus, qui vim rebus addidit, non excluditur. Alex. de Ales 3. p. q. 63. mem. 2.

Verum cum in hac Præcepti parte præcipua illa ſit ratio docendi fideles, quomodo jusjurandum pie, ſanćteque adhibere debeant, primum dicendum eſt, *jurare* nihil aliud eſſe, niſi Deum teſtari, quacunque id verborum forma, & conceptione fiat. Nam & *Teſtis eſt mihi Deus*, & *per Deum*, idem ſunt. Eſt etiam illud jusjurandum, cum ad faciendam fidem per res creatas juramus, ut, *Per ſacra Dei Evangelia*, *Per Crucem*, *Per Sanćtorum reliquias*, *& nomen*, & cætera id genus. Neque enim hæc ipſa per ſe jurijurando authoritatem, aut robur aliquod afferunt, ſed Deus ipſe hoc præſtat, cujus divinæ majeſtatis ſplendor illis in rebus eluceſcit. Ex quo ſequitur, ut per Evangelium jurantes, per Deum ipſum jurent, cujus veritas Evangelio continetur, & declaratur: ſimiliter & per Sanćtos, *a* qui templa Dei ſunt, quique Evangelicæ veritati crediderunt, eamque omni obſervantia coluerunt, & per gentes & nationes latiſſime diſſeminarunt.

a 1.Cor.3.16.

9. *De ea jurisjurandi forma, quæ per execrationem fit.*

D.Th. 2.2.q. 89. art. 1. ad 2. argum.

b 2.Cor.1.23.

Eadem eſt ratio illius jurisjurandi, quod per execrationem profertur: quale eſt illud S. Pauli, *b Ego teſtem Deum invoco in animam meam*. Etenim hoc paćto aliquis Dei judicio tanquam mendacii ultori ſubjicitur. Neque propterea negamus, nonnullas ex his formulis ita accipi poſſe, quaſi jurisjurandi vim non habeant: ſed tamen utile eſt, quæ de jurejurando dićta ſunt, in his etiam ſervare; atque ad eandem prorſus normam & regulam dirigere.

10. *Quotuplex ſit juramentum.*

Duo autem ſunt jurandi genera: Primum quidem, quod aſſertorium appellatur, nimirum cum aliquid de re præſenti, aut præterita religioſe affirmamus, ut Apoſtolus in Epiſtola ad Galatas, *c Ecce coram Deo, quia non mentior*.

c Gal. 1. 20.

Duo ſunt juramentorum genera. D.Th. ib. & Doct. in tit. de jureſjurando.

Alterum vero promiſſorium dicitur, ad quod etiam comminationes referuntur, futurum tempus ſpećtans, cum aliquid ita fore pro certo pollicemur, & confirmamus: cujuſmodi eſt illud Davidis, qui Berſabeæ conjugi jurans per Dominum Deum ſuum, promiſit, Salomo-

nem

Patris non ſolum ſua, quæ addidit, ſed etiam patris peccata perſolvat; cum vitiis patris, quibus iratum Dominum non ignorat, ſuam etiam malitiam adjungere non formidat: & juſtum eſt, ut qui ſub diſtricto judice vias parentis iniqui non timet imitari, cogatur in vita præſenti etiam culpas parentis iniqui perſolvere. Commemorabit deinde Parochus, quantum *a* Dei juſtitiam ſuperet ejuſdem bonitas, ac miſericordia: iraſcitur tertiæ, quartæque generationi Deus, miſericordiam vero in millia impertit.

Dei miſericordia longe ejuſdem juſtitiam ſuperat.
a Jacob 2. 13

33. *Quomodo divinarum Legum prævaricatores Deum odiſſe cenſeantur.*

In eo autem, quod dictum eſt, *Eorum, qui oderunt me*, peccati magnitudo oſtenditur. Quid enim flagitioſius, ac deteſtabilius, quam ſummam ipſam bonitatem, ſummam veritatem odiſſe? Hoc vero ad omnes peccatores idcirco pertinet, quod, quemadmodum *b* *Qui habet Mandata Dei, & ſervat ea, Deum diligit*, ita qui Legem Domini contemnit, & Mandata ejus non ſervat, Deum odiſſe merito dicendus eſt.

Odium Dei omnium eſt peccatorum maximum.
D. Th. in 1. 2. q. 73. ar. 4 & in 2. 2. q. 34. ar. 1.
b Joan. 14. 21

34. *Quid ſit illud, Faciens miſericordiam iis, qui diligunt me.*

Quod vero extremum eſt, *Et iis, qui diligunt me*, ſervandæ Legis modum, ac rationem docet. Neceſſe eſt enim, eos, qui Legem Dei ſervant, eadem charitate, atque amore, quo in Deum ſunt, ad ejus obedientiam adduci: quæ deinceps in ſingulis Præceptis commemorabuntur.

Amore, & charitate lex perficienda.
Videatur Syn. Trid. de Juſtific. ſeſ. 6. cap. 18.

Jurare quid valeat apud Scripturas, Aug. ſer. 28. de verb. Ap. D. Th. 2. 2. q. 89. art. 1. Pondera illud Cant. 2. & 3. Adjuro vos filiæ Ieruſalem per capreas, &c. Cum per rem creatam juratur, Deus, qui vim rebus addidit, non excluditur. Alex. de Alns 3. p. q. 63. mem. 2.

a 1. Cor. 3. 16.

Verum cum in hac Præcepti parte præcipua illa ſit ratio docendi fideles, quomodo jusjurandum pie, ſanctéque adhibere debeant, primum dicendum eſt, *jurare* nihil aliud eſſe, niſi Deum teſtari, quacunque id verborum forma, & conceptione fiat. Nam & *Teſtis eſt mihi Deus*, & *per Deum*, idem ſunt. Eſt etiam illud jusjurandum, cum ad faciendam fidem per res creatas juramus, ut, *Per ſacra Dei Evangelia*, *Per Crucem*, *Per Sanctorum reliquias*, *& nomen*, & cætera id genus. Neque enim hæc ipſa per ſe jurijurando authoritatem, aut robur aliquod afferunt, ſed Deus ipſe hoc præſtat, cujus divinæ majeſtatis ſplendor illis in rebus eluceſcit. Ex quo ſequitur, ut per Evangelium jurantes, per Deum ipſum jurent, cujus veritas Evangelio continetur, & declaratur: ſimiliter & per Sanctos, a qui templa Dei ſunt, quique Evangelicæ veritati crediderunt, eamque omni obſervantia coluerunt, & per gentes & nationes latiſſime diſſeminarunt.

9. *De ea jurisjurandi forma, qua per execrationem fit.*

D. Th. 2. 2. q. 89. art. 1. ad 2. argum.

b 2. Cor. 1. 23.

Eadem eſt ratio illius jurisjurandi, quod per execrationem profertur: quale eſt illud S. Pauli, b *Ego teſtem Deum invoco in animam meam.* Etenim hoc pacto aliquis Dei judicio tanquam mendacii ultori ſubjicitur. Neque propterea negamus, nonnullas ex his formulis ita accipi poſſe, quaſi jurisjurandi vim non habeant: ſed tamen utile eſt, quæ de jurejurando dicta ſunt, in his etiam ſervare; atque ad eandem prorſus normam & regulam dirigere.

10. *Quotuplex ſit juramentum.*

Duo autem ſunt jurandi genera: Primum quidem, quod aſſertorium appellatur, nimirum cum aliquid de re præſenti, aut præterita religioſe affirmamus, ut Apoſtolus in Epiſtola ad Galatas, c *Ecce coram Deo, quia non mentior.*

c Gal. 1. 20.

Duo ſunt juramentorum genera. D. Th. ib. & Doct. in tit. de jurejurando.

Alterum vero promiſſorium dicitur, ad quod etiam comminationes referuntur, futurum tempus ſpectans, cum aliquid ita fore pro certo pollicemur, & confirmamus: cujuſmodi eſt illud Davidis, qui Berſabeæ conjugi jurans per Dominum Deum ſuum, promiſit, Salomonem

nem ejus filium regni hæredem fore, atque in ipſius locum ſucceſſurum.

11. *Quot ſint ad legitimum juramentum requiſita.*

Verumenimvero licet ad jusjurandum ſatis ſit, Deum teſtem adhibere; tamen, ut rectum, ſanctumque ſit, multo plura requiruntur, quæ ſunt diligenter explicanda. Ea vero breviter, teſte Divo Hieronymo, Jeremias enumerat, cum inquit, *Jurabis, vivit Dominus, in veritate, in judicio, & in juſtitia*: quibus ſane verbis illa breviter, ſummatimque complexus eſt, quibus omnis jurisjurandi perfectio continetur, veritatem, inquam, judicium, & juſtitiam.

Jerem. 4. 2. D. Hieron. in eundem locum, ut habetur 22. q. 2. c. 4: animadvertendum, & in 3. Iſ. 39. vide item cap. etſi Chriſtus, de jurejurando, & D. Th. in 2. 2. q. 89. ar. 3. Aug. ſer. 28. de verb. Ap.

12. *Quomodo juramentum præſtetur in veritate.*

Primum itaque in jurejurando locum veritas habet, nimirum ut quod aſſeritur, & ipſum verum ſit, & qui jurat, id ita eſſe arbitretur, non quidem temere, aut levi conjectura adductus, ſed certiſſimis argumentis. Alterum vero jurisjurandi genus, quo aliquid promittimus, eodem plane modo veritatem requirit. Nam qui aliquid pollicetur, ita animatus eſſe debet, ut, cum tempus advenerit, id re ipſa præſtet, & promiſſum exolvat. Neque enim vir probus id unquam ſe facturum recipiet, quod ſanctiſſimis Dei præceptis, & voluntati adverſari putet; ſed quicquid promittere, & jurare licuerit, id ſemel promiſſum nunquam mutabit; niſi fortaſſe, commutata rerum conditione, tale eſſe inceperit, ut jam, ſi fidem ſervare, & promiſſis ſtare vellet, Dei odium, & offenſionem ſubiret. Veritatem autem in jurejurando neceſſariam eſſe, David quoque indicat illis verbis, a *Qui jurat proximo ſuo, & non decipit.*

Vide 2. 2. qu. 3. ubi multa habet Sanctorum dicta de jurejurando non ſervando male præſtito.

a *Pſal. 14. 4.*

13. *Quis dicatur jurare in judicio, quamque ob cauſam pueris juramentum non ſit deferendum.*

Sequitur ſecundo loco judicium. Neque enim jusjurandum temere, & inconſiderate, ſed conſulto, & cogitato adhiberi debet. Itaque juraturus primum quidem conſideret, utrum neceſſitate cogatur, nec ne: remque totam accurate expendat, an ejuſmodi ſit, ut jurejurando indigere videatur. Tempus præterea ſpectet, locum attendat, aliaque permulta, quæ rebus adjuncta ſunt, circumſpiciat; non odio, non amore, aut animi pertur-

ba-

His enim verbis jusjurandum univerſe, & generatim damnari non eſt dicendum, cum jam ſupra viderimus, Dominum ipſum, Apoſtoloſque frequenter juraſſe: ſed perverſum Judæorum judicium Dominus redarguere voluit, quo ſibi in animum induxerant, nihil in jurejurando cavendum eſſe præter mendacium: itaque de rebus leviſſimis & nullius momenti & ipſi jurabant frequentiſſime, & ab aliis jusjurandum exigebant. Hunc morem Salvator reprehendit, atque improbat; docetque, omnino a jurejurando abſtinendum eſſe, niſi cogat neceſſitas.

Falſa Judæorum de jurejurando opinio.

Quomodo juramentum permittat Chriſtus.

19. *Quomodo Chriſtus dixerit, illud, quod ad ſimplicem veritatis aſſertionem accedit, eſſe a malo.*

Nam propter humanam imbecillitatem jusjurandum inſtitutum eſt, & revera a malo provenit, quandoquidem aut jurantis inconſtantiam indicat, aut illius, cujus cauſa juramus, contumaciam, qui, ut credat, aliter adduci non poteſt. Sed tamen jurandi neceſſitas excuſationem habet. Et quidem, dum inquit Salvator, a *Sit ſermo veſter, eſt, eſt, non, non*, hac loquendi formula ſatis declarat, ſe jurandi conſuetudinem in colloquiis familiarium, & levium rerum prohibere. Quamobrem illud præcipue a Domino admonemur, ne faciles nimium & propenſi ad jurandum ſimus, idque ſedulo docendum erit, & fidelium auribus inculcandum. Infinita enim fere mala ex jurandi nimia conſuetudine emanare, & ſacrarum Litterarum auctoritate, & ſanctiſſimorum Patrum teſtimoniis comprobatur. In Eccleſiaſtico ſcriptum eſt, b *Jurationi non aſſueſcat os tuum, multi enim caſus in illa*; item, c *Vir multum jurans implebitur iniquitate, & non diſcedet a domo illius plaga*. Plura hac de re legi poſſunt apud ſanctos Baſilium, & Auguſtinum in libris contra mendacium. Et hactenus de juſſis; nunc de vetitis dicatur.

Quomodo juramentum ſit a malo.

Aug. ita interpretatur l. 1. ſer. Dom. c. 30. & habetur 22. q. 1. c. ita ergo.

a *Matt. 5. 37.*

Quanta mala jurandi conſuetudo ſecum trahat.

b *Eccl 23. 8. & 27. 15.*

c *Eccl. 23. 12 S. Baſil. in illud Pſal. 54.*

20. *Cur juramentum falſum, & temerarium ſit tam grande peccatum.*

Vetamur divinum Nomen in vanum aſſumere. Apparet enim, eum gravi peccato ſe obſtringere, qui non conſilio, ſed temeritate ad jurandum fertur. Graviſſimum autem delictum hoc eſſe, illa etiam verba decla-

Qui jurat proximo ſuo. Vide cap primum eſt, 22, qu. 2 ex li de mend, cap. 1.

declarant, *Non aſſumes Nomen Domini Dei tui in vanum*, quaſi rationem afferrent, cur hoc facinus ſceleſtum adeo, ac nefarium ſit: nimirum propterea, quod ejus maieſtas minuitur, quem nos Deum, ac Dominum noſtrum eſſe profitemur. Hoc igitur Præcepto prohibetur, ne homines falſum jurent; nam qui a tanto ſcelere non refugit, ut Deum falſo teſtetur, hic inſignem Deo injuriam facit; quippe qui aut illi inſcitiæ notam inurit, dum ipſum alicujus rei veritatem latere arbitratur, aut certe improbitatis, & pravi affectus, qui mendacium teſtimonio velit confirmare.

Peccant graviter adverſus hoc Præceptum illi, qui falſo jurant. Vide D. Th in 2. 2. q. 98. a. 1.

21. *Quomodo pejerent illi, qui jurant eſſe verum, quod verum eſt.*

Jurat autem falſo non is ſolum, qui, quod falſum ſcit, verum eſſe jurando affirmat, ſed ille etiam, qui jurejurando id aſſerit, quod, cum verum ſit, tamen ipſe falſum putat. Nam cum mendacium ea re mendacium ſit, quod contra mentem, & animi ſententiam profertur, perſpicuum eſt, hunc plane mentiri, & perjurum eſſe.

Au. de verb. Apoſt. ſer. 28. & hab. 22. q. 2. ca. homines. Quid ſit mendacium, Aug l. cont. mend. cap. 4. & D. Thom. in 2. 2. q. 110 art. 2.

22. *Jurans falſum, quod verum eſſe putat, quomodo peccet.*

Simili quoque ratione pejerat, qui id jurat, quod verum exiſtimat, & tamen revera falſum eſt, niſi, quantum potuit, curam, & diligentiam adhibuerit, ut totam rem compertam, atque exploratam haberet. Quamvis enim ipſius oratio menti conſentiat, tamen hujus Præcepti reus eſt.

23. *Qui non ſervat, quod juravit, aut vovit ſe facturum, qualiter peccet.*

D. Tho. in 2. 2. q. 87. ar. 7.

Ejuſdem vero peccati reus conſendus eſt, qui ſe aliquid jurejurando facturum promittit, cum tamen aut promiſſum implere in animo non habuerit, aut, ſi habuit, quod promiſit, re ipſa non præſtet: Quod ad eos pertinet, * qui cum ſe voti ſponſione Deo obligarunt, non præſtant.

** Vota ſancte ſervanda, traditur Lev. 27. per tot. & Num. 6. per tot. & Deut. 23. 21. 22. & ſeq. jud. 11 3. Pſ. 75 12. Ec. 5. 3. & multis in aliis Scripturæ locis.*

24. *Peccatum mortiferum jurans, vel contra conſilium Evangelicum, ut peccet.*

Præterea in hoc præceptum peccatur, ſi deſit juſtitia, quæ ex tribus jurisjurandi comitibus una eſt. Itaque ſi

Jusjurandum de re mala prohibitum. 22. q. 4. c. in malis, & cap. qui Sacramento, & c. non ſemper, & ca. neceſſe eſt.

quis juret ſe peccatum aliquod mortiferum commiſſurum, exempli cauſa, cædem hominis, hujus Præcepti reus eſt, licet ille ſerio, atque ex animo dicat, atque jusjurandum veritatem habeat, quam primo loco requiri declaravimus. His adjungi debent illa jurandi genera, quæ a contemptu quodam proficiſcuntur, cum quis jurat, ſe non obtemperaturum conſiliis Evangelicis: cujuſmodi ſunt, quæ ad cœlibatum, & paupertatem hortantur. Quamvis enim nemo ea neceſſario ſequi debeat, ſi quis tamen juret, nolle ſe illis parere conſiliis, in eo jurejurando divina conſilia contemnit, & violat.

Peccat qui jurat ſe non obtemperaturum conſiliis Evangelicis. D. Th. in 2. 2. qu. 87. art. 7. ad. 2.

25. *Levibus conjecturis adductus jurans peccat.*

Præterea hanc Legem is violat, & judicio peccat, qui, quod verum eſt, jurat, idque ita ſe habere exiſtimat, levibus quibuſdam conjecturis adductus, & longe petitis. Nam etſi ejuſmodi jusjurandum veritas comitatur, ſubeſt tamen aliquo modo falſum. Nam qui ſic negligenter jurat, in magno pejerandi periculo verſatur.

Quarto hic peccant leviter verum jurantes.

26. *Qui per falſos Deos jurat, graviter peccat.*

Falſo præterea jurat, qui *a* per falſos Deos jurat. Quid enim eſt a veritate alienius, quam mendaces, & fictitios Deos, tanquam verum Deum, teſtari?

a Exod. 23. 13. D. Aug. epiſt. 154. & innuit. D. T. in 2. 2. q. 13. art. 1.

27. *Dei verbum inhonorans vel male interpretando, vel ad vana convertendo, peccat.*

Verum, quoniam Scriptura, cum perjurium interdixit, inquit, *b Nec polluas Nomen Dei tui*, neglectio prohibetur, quæ fugienda eſt in reliquis, quibus ex Præcepti hujus auctoritate honor debetur: quale eſt verbum Dei, cujus majeſtatem non ſolum pii, ſed impii etiam interdum reverentur, *c* ut in Judicum hiſtoria de Eglon Moabitarum rege memoriæ traditum eſt. Dei autem verbum ſumma injuria afficit, quicumque ſacram Scripturam a recto, & germana ejus ſententia ad impiorum dogmata, & hæreſes flectit: cujus ſceleris admonet nos Princeps Apoſtolorum his verbis, *d Sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & inſtabiles depravant, ſicut & ceteras Scripturas ad ſuam ipſorum perditionem.* Præterea fœdis, & inhoneſtis maculis ſacra Scriptura contaminatur, cum ejus verba, & ſententias, quæ omni veneratione colenda ſunt, ad profana quæque nefarii

b Lev. 17. 21.
c Jud. 3. 20.
Sacras Scripturas ad hæreſim inflectentes, & quomodocunque deviantes peccant.
d 2. Pet. 3. 16. & 1. Con. 2. 29 & 4. c. 2. vii de item c. hæreſis, 24. q. 3. & Can. Syn. Trid. c. 19. & c. exiit de ver. ſign. in 6.

ho-

homines torquent, ad ſcurrilia ſcilicet, fabuloſa, vana, aſſentationes, detractiones, ſortes, libellos famoſos, & ſi quæ alia ſunt id genus: in quod peccatum ſacra Tridentina Synodus animadverti jubet. *Trid. Syn. ſeſſ. 6. in fine.*

28. *Qui Deum in ſuis calamitatibus non invocant, ut peccent.*

Deinde, ut ii Deum honorant, qui ejus opem, atque auxilium in ſuis calamitatibus implorant; ita debitum Deo honorem ii negant, qui illius ſubſidium non invocant: quos redarguit David, cum inquit, *a Deum non invocaverunt; illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.* *a Pſal. 13. 5. & 52. 6.*

29. *Graviſſima omnium horum peccatorum eſt in Deum, ejuſque Sanctos blaſphemia.*

At verò longe magis deteſtabili ſcelere ſe ipſos adſtringunt, qui ſacroſanctum Dei Nomen, ab omnibus creaturis benedicendum, & ſummis laudibus extollendum, aut etiam Sanctorum nomen cum Deo regnantium impuro, & contaminato ore blaſphemare, atque execrari audent. Quod quidem peccatum uſque adeo atrox, atque immane eſt, ut interdum ſacræ *b* Litteræ, ſi de blaſphemia ſermo incidat, benedictionis nomine utantur. *Levit. 24. 15. 16. Num. 16. 30. Iſa. 1. 4. & 37. 4.* *b 3 Reg. 21. 13. Job. 2. 11. 1. 9.*

30. *Cur huic Præcepto ſuę quadam minę ſint ſubjecta.*

Quoniam vero pœnæ, & ſupplicii terror peccandi licentiam vehementer coercere ſolet, idcirco Parochus, ut hominum animos magis permoveat, atque ad hoc præceptum ſervandum facilius impellat, alteram illius partem, & quaſi appendicem diligenter explicabit, *c Neque enim habebit inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit Nomen Domini Dei ſui fruſtra.* Ac primum quidem doceat, ſumma ratione factum eſſe, ut huic Præcepto minæ adjungerentur: quo quidem & peccati gravitas, & in nos Dei benignitas agnoſcitur, *d* qui cum hominum perditione non delectetur, ne ipſius iram, & offenſionem ſubeamus, hiſce ſalutaribus minis nos deterret, nimirum, ut illum potius benevolum, quam iratum experiamur. Urgeat hunc locum Paſtor, inſtetque ſummo ſtudio, ut populus ſceleris gravitatem agnoſcat, & *D. Th. in 1. 2. q. 100. ar. 2. ad 3.* *c Exod. 20. 7. Tob. 3. 22. Sap. 1. 13.* *d Tob. 3. 22. Sap. 1. 13.*

illud deteſtetur vehementius, & in eo evitando majorem diligentiam, & cautionem adhibeat.

Hominum proclivitas ad hoc Peccatum.

Oſtendat præterea, quanta ſit hominum proclivitas ad hoc peccatum committendum, ut non ſolum ſatis fuerit Legem ferre, niſi etiam minæ adderentur. Incredibile enim eſt, quantum ejus cognitio utilitatis habeat. Nam ut nihil æque noceat, atque incauta quædam animi ſecuritas, ita propriæ imbecillitatis cognitio plurimum prodeſt. Tum illud etiam declaret, nullum a Deo certum ſupplicium conſtitutum fuiſſe, ſed tantum univerſe minari, quicunque ſe hoc ſcelere aſtrinxerit, non impune laturum. Quapropter diverſa ſupplicia, quibus quotidie affligimur, hujus peccati nos admonere debent. Hinc enim facile licet conjicere, homines ea re in maximas calamitates incidere, quod huic Præcepto non obtemperent: quibus ſibi propoſitis cautiores eos in poſterum fore veriſimile eſt. Fideles itaque ſancto timore perterriti, omni ſtudio peccatum hoc fugiant. Nam ſi *a* omnis verbi otioſi in extremo Judicio reddenda ratio eſt, quid de graviſſimis ſceleribus dicendum, quæ magnam divini Nominis deſpicientiam præ ſe ferunt?

a Matt. 12. 36.

DE

DE TERTIO
PRÆCEPTO.
CAPUT IV.

Memento, ut diem Sabbati ſanctifices.

Sex diebus operaberis, & facies omnia o- *Gen. 2. 2.*
ra tua. Septimo autem die Sabbatum Do- *Deut. 5. 14.*
ini Dei tui eſt. Non facies omne opus in
, tu, & filius tuus, & filia tua, ſervus
us, & ancilla tua, jumentum tuum, & ad-
na, qui eſt intra portas tuas. Sex enim die-
s fecit Dominus cœlum, terram, mare, &
nnia, quæ in eis ſunt, & requievit in die
ptimo: idcirco benedixit Dominus diei Sab-
ti, & ſanctificavit eum.

1. *Quid tertio hoc Præcepto fidelibus imperetur.*

HOc Legis Præcepto externus ille cultus, qui Deo a nobis debetur, recte, atque ordine preſcribitur. Eſt enim hic veluti quidam prioris Præcepti fructus; quoniam, quem intimis ſenſibus pie colimus, fide, & ſpe adducti, quam in eo poſitam habemus, non poſſu-s eum non externo cultu venerari, eidemque gra- agere. Et quoniam hæc ab iis, qui humanarum um occupationibus detinentur, non facile præſta poſſunt, certum tempus ſtatutum eſt, quo ea nmode effici queant.

Trid. Synod. ſub fin. ult. ſeſſionis decr. de ciborum delectu, & feſtis diebus. V. item D. Th. in 1. 2. q. 122. a. 4. de conſ. diſt. 3. c. pronunciandum, &c. irreligioſa, & c promovit, & de feriis, c. 1. & 2. & 3.

2. Cur præcipue danda opera ſit Parocho, ut, quod hic præſcribitur, perpetuo fidelium memoriæ retineatur.

Itaque cum hoc Præceptum hujuſmodi ſit, ut fructum, & admirabilem utilitatem afferat; maximi intereſt, Parochi ſummam in eo explicando diligentiam adhibere. Ad ejus autem inflammandum ſtudium magnam vim habet primum illud Præcepti verbum *Memento*. Nam quemadmodum fideles tale Præceptum meminiſſe debent, ſic Paſtoris eſt, in eorum memoriam illud & monendo, & docendo ſæpe redigere. Quantum vero fidelium referat hoc Præceptum colere, ex eo perſpicitur, quod eo diligenter colendo ad reliqua Legis juſſa ſervanda facilius adducentur. Cum enim inter cætera, quæ diebus feſtis præſtare debent, neceſſe habeant, verbi Dei audiendi cauſa ad Eccleſiam convenire; cum edocti fuerint *a* divinas juſtificationes, illud etiam conſequentur, ut ex toto corde cuſtodiant Legem Domini. Quamobrem ſæpiſſime Sabbati celebritas, cultuſque præcipitur in ſacris Litteris, ut in *b* Exodo, *c* Levitico, *d* Deuteronomio, apud *e* Iſaiam, *f* Jeremiam item, & *g* Ezechielem Prophetas videre licet: quibus omnibus in locis hoc de Sabbati cultu traditum eſt Præceptum.

3. Quomodo Principes ad Eccleſiæ Præſidibus opitulandum hortandi ſint.

Monendi vero, & hortandi ſunt Principes, & Magiſtratus, ut in iis maxime, quæ ad hunc cultum Dei retinendum, atque augendum pertinent, Eccleſiæ Præſides ſua auctoritate juvent, jubeantque, populum Sacerdotum præceptis obtemperare. Quod autem ad hujus Præcepti explanationem attinet, danda eſt opera, ut fideles doceantur, quibus rebus hoc Præceptum cum cæteris conveniat, quibuſve differat ab iis. Hoc enim pacto cauſam illi, rationemque cognoſcent, quare non Sabbatum, ſed diem Dominicum colamus, ſanctumque habeamus.

4. Qua ratione hoc Præceptum a cæteris Decalogi Legibus diſcrepet.

Certa igitur illa differentia videtur, quod reliqua Decalogi Præcepta naturalia ſunt, & perpetua, neque ulla ratione immutari poſſunt. Quo factum eſt, ut, quam-

vis

Feſtis diebus conciones ſacræ ſunt audiendæ.
Conc. Cart. 4. c. 2. & Tri. Seſ. 24. c. 4 de ref. & poteſt colligi ex Act. 13. 27. 42. 44. & 15. 21. & 18. 4.
a Pſ. 118. 35. 84.
b Exo. 16. 30. 30. & 3. 11. 14. 15. & 35. 2.
c Lev. 16. 29. & 19. 3. 30. & 20. 2.
d Deut. 5. 12. 13. 4.
e Iſ. 56. 2. 4. 5. & 58. 13.
f Jer. 17. 21. 22. 24. 37.
g Ezech. 20. 13. 16. 29. & 22. 8. 20. & 23. 38. & 44. 24.
Exod. 16. 20. 31. *Trid. Syn. ſeſſ. ult. dec. de ref. ca.* 4. *ubi item* 20. *nos ad fidem, Cum ad veru, & c. fin. & multa alia d.* 96. *Inde etiam factum eſt, ut pii Principes legibus fidem tutati ſint, ut patet cod. de ſum. Trin. & fid. Cath. & cod. de Heret.*

vis Lex Moyſis abrogata ſit, omnia tamen Præcepta, quæ duabus Tabulis continentur, populus Christianus ſervet. Quod ideo fit, non quia Moyſes ita juſſerit, ſed quia naturæ ita conveniunt: cujus vi ad illa ſervanda homines impelluntur. Hoc autem de Sabbati cultu Præceptum, ſi ſtatutum tempus ſpectatur, non fixum, & conſtans eſt, ſed mutabile; neque ad mores, ſed ad cæremonias pertinet; neque naturale eſt, quoniam non a natura ad id docti, aut inſtituti ſumus, ut illo die potius, quam alio externum Deo cultum tribuamus, ſed ex eo tempore, quo populus Iſraeliticus a Pharaonis ſervitute eſt liberatus, diem Sabbati coluit.

Decalogi omnia Præcepta ſunt naturalia, excepto Præcepto de Sabbati obſervatione. D. Aug. ep. 119 ad Januar. c. 11. D. Th. in 2. 2. q. 122. ar. 4.

Etiam ante Legem Moyſi datam Præceptum colendi Sabbatum fuit.

5. Tempore mortis Christi Legis cæremoniis ſublatis, etiam Sabbatum, qua parte fuit cæremoniale, ſublatum eſt.

Tempus autem, quo Sabbati cultus tollendus erat, illud idem eſt, quo cæteri Hebraici cultus, cæremoniæque antiquandæ erant, morte ſcilicet Christi. Nam, cum illæ cæremoniæ ſint quaſi adumbratæ imagines lucis, & veritatis, illud utique neceſſe erat, ut *a* lucis, ac *b* veritatis, quæ Jeſus Christus eſt, adventu removerentur. Qua de re ſanctus Paulus ad Galatas ita ſcripſit, cum Moſaici ritus cultores reprehenderet, *c Dies obſervatis, & menſes & tempora, & annos; timeo vos, ne forte ſine cauſa laboraverim in vobis*: in quam etiam ſententiam ſcripſit ad *d* Coloſſenſes. Et hæc de differentia.

Rom. 3. 20. 21. 27. 28. & 4. 5 6. 7. 8. ad Gal. & Heb. fere per totũ. Act. 15. 28. 29. D. Th. 1. 2. q. 103. ar. 2. & 4.
a Jo. 1. 5. & 3. 12.
b Jo. 17. & 14. 6.
c Gal. 4. 10 15.
d Col. 2. 16. 17. D. Th. in 2. 2. q. 122. ar. 4.

6. Quo pacto tertium hoc Præceptum cum reliquis novem conſentiat.

Convenit autem hoc Præceptum cum reliquis, non ritu, & cæremoniis, ſed quia aliquid habet, quod ad mores, naturæque jus attineat. Nam Dei cultus, ac religio, quæ hoc Præcepto exprimitur, a naturæ jure exiſtit; cum illud natura comparatum ſit, ut aliquot horas in iis, quæ ad Dei cultum pertinent, verſemur: cujus rei argumento eſt, quod apud omnes nationes ſtatas quaſdam ferias, eaſque publicas fuiſſe cernimus, quæ ſacris rebus, ac divinis obeundis erant conſecratæ. Eſt enim naturale homini, ut is certum quoddam tempus neceſſariis rerum functionibus det, veluti corporis quieti, ſomno, & aliis hujuſmodi rebus: & quemadmodum corpori, ita eadem naturæ ratione factum eſt, ut

[illegible] cap. 20. 16. & 2. Cor. 10. Can. Apoſt. Can. 7. ctis cum Chriſto regnantibus dicantur: in quorum victoria Dei bonitas, & potentia laudatur, ipſis debiti honores tribuuntur, atque ad eorum imitationem Fidelis populus incitatur.

20. *Quomodo ex hoc Præcepto ad otium fugiendum Fideles incitentur.*

Et quoniam ad hoc Præceptum ſervandum magnam vim ea ipſius pars habet, quæ illis verbis expreſſa eſt, *Sex diebus operaberis, ſeptimus autem dies Sabbatum Domini Dei tui eſt*; Parochus debet illam partem diligenter explicare. Etenim ex his verbis colligi poteſt, Fideles hortandos eſſe, ne otioſi, & deſides vitam traducant, ſed potius Apoſtolicæ vocis memores, *a* negotium ſuum quiſque agat, *b* & operetur manibus ſuis, ſicut ab eo præceptum fuerat. Præterea hoc Præcepto illud Dominus jubet, ut ſex ipſis diebus opera noſtra efficiamus, ne aliquid eorum, quæ aliis hebdomadæ diebus fieri, agive oporteat, in diem feſtum rejiciatur, atque ita animus a rerum divinarum cura, ſtudioque avocetur.

a 1. Theſſ. 4. 11. b Ephe. 4. 28. 2. Theſſ. 3. 10.

21. *Quid maxime diebus feſtis agere ſit prohibitum.*

Tertia deinde Præcepti pars explicanda eſt, quæ quodammodo deſcribit, qua ratione Sabbati diem colere debeamus; præcipue autem explicat, quid illo die facere prohibeamur. Quare inquit Dominus, *Non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus, & filia tua, ſervus tuus, & ancilla tua, jumentum tuum, & advena, qui eſt intra portas tuas.* Quibus verbis ad id primum inſtituimur, ut, quæcunque divinum cultum impedire poſſunt, omnino vitemus. Facile enim perſpici poteſt, omne ſervilis operis genus prohiberi, non quidem ea re, quod ſua natura aut turpe, aut malum ſit, ſed quoniam mentem noſtram a divino cultu, qui finis Præcepti eſt, abſtrahit. Quo magis peccata Fidelibus vitanda ſunt, quæ non ſolum animum a divinarum rerum ſtudio avocant, ſed nos a Dei amore prorſus ſejungunt.

Aug. tract. 3. in Joan. & in Pſ. 32. D. Tho. 2. 2. q. 122. ar. 4. vide ſupra ſect. 4.

22. *Externæ actiones, quæ ad Dei cultum referuntur, Sabbato non interdicuntur.*

Neque tamen eæ actiones, nec ea opera vetantur, quæ ad divinum cultum attinent, etiamſi ſervilia ſint, ut altare inſtruere, templa alicujus feſti diei cauſa ornare,

D. Tho. loco ſupra citato.

re, & reliqua hujus generis. Ideoque a Domino dictum eſt, *a* Sacerdotes in templo Sabbatum violare, & ſine crimine eſſe.

a Mat. 12. 5. Levit. 24. 8. Num. 18. 9. Joan. 7. 22. 23.

23. *Quædam etiam ſervilia opera ob neceſſitatem diebus feſtis conceduntur.*

Multa licent diebus feſtis, vide ca. licet de feriis & cap. Conqueſtus eod. in fine.

Sed neque earum rerum opera hac lege prohiberi exiſtimandum eſt, quarum jactura facienda ſit, ſi die feſto prætermittantur, quemadmodum ſacris etiam Canonibus permiſſum eſt. Multa alia Dominus in Evangelio feſtis diebus fieri poſſe declaravit, quæ facile Parochus apud ſanctos *b* Matthæum, & *c* Joannem obſervabit.

b *Matt. 12. 3. 4. 5. Marci 3. 4. Lucæ 6. 3. 4.* c *Joan. 5. 8*

24. *Cur jumenta quieſcere Dominus voluerit.*

Sed ut nulla res prætermitteretur, cujus actione hic Sabbati cultus impediretur, facta eſt jumenti mentio; quo animalium genere impediuntur homines, quominus Sabbatum diem colant. Si enim die Sabbati alicujus operis actioni jumenti uſus deſtinatur, neceſſaria eſt etiam ad id hominis opera, qui jumentum agat. Itaq; ſolum per ſe opus facere non poteſt, ſed hominem, qui illud molitur, adjuvat. Eo autem die nemini opus facere licet: ergo neque jumentis, quorum ad id opera homines utuntur. Itaque hujus Præcepti Lex eo etiam ſpectat, ut, ſi jumentorum laboribus Dominus parcere vult, eo certe magis ipſi cavere debeant, ne inhumani ſint in eos, quorum opera, atque induſtria utuntur.

Servi, & ancilla die feſto non ſunt a cultu Dei avocandi.

25. *Quibus præcipue operibus Chriſtiani diebus feſtis ſe exercere debeant.*

Miſſa die feſto integre audienda. Conc. Agat. c. 42. & de conſ. diſ. 1. c. Miſſa, item Conc. Aurel. can. 28. ibid. c. Cum ad celebrandas.

Neque vero Parochus illud prætermittere debet, ut diligenter doceat, quibus in operibus, atque actionibus Chriſtiani homines diebus feſtis exercere ſe debeant. Illæ vero ejuſmodi ſunt, ut ad Dei templum accedamus, eoque loco pia, ſinceraque animi attentione ſacroſancto Miſſæ Sacrificio interſimus, divina Eccleſiæ Sacramenta, quæ ad ſalutem noſtram inſtituta ſunt, ad animæ vulnerum curationem crebro adhibeamus.

Nihil vero eſt, quod opportunius, aut melius Chriſtianis hominibus fieri poſſit, quam ſi peccata ſua Sacerdotibus ſæpe confiteantur. Ad quam rem perficiendam poterit Parochus Populũ adhortari, ſũpta hujus probandæ rei ratione, & copia ex iis, quæ de Pœnitentiæ Sa-

Pœnitentiæ & Euchariſtiæ Sacramentum diebus feſtis frequentandũ.

Aug. de Eccleſ. dogm. c. 53. & habetur de conſ. diſt. 2. c. Quotidie.

cramento ſuo loco tradita, & præcepta ſunt. Neque ſolum ad hoc Sacramentum populum excitabit, ſed ſedulo etiam, atque etiam ad illud adhortabitur, ut ſacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum crebro percipiant.

Concio frequentanda. Juſtin. Apol. 2 ex Act. 30. Indignum eſt Chriſti verba contemnere. Aug. li. 50. Homil. 26 & habetur in qu. 2. c. interroga. Pietatis opera diebus potiſſimum feſtis exercenda.

Attente præterea, diligenterque ſacra Concio fidelibus audienda eſt. Nihil enim minus ferendum eſt, neque tam profecto indignum, quam Chriſti verba contemnere, aut negligenter audire. Exercitatio item, & ſtudium Fidelium in precibus, divinîſque laudibus frequens eſſe debet, præcipuaque eorundem cura, ut, quæ ad Chriſtianæ vitæ inſtitutionem pertinent, ea diligenter addiſcant, ſeduloque ſe exerceant in iis officiis, quæ pietatem continent, pauperibus, & egenis eleemoſynam tribuendo, ægros homines viſitando, mœrentes, quique dolore afflicti jacent, pie conſolando. Nam, ut eſt apud S. Jacobum, a *Religio munda, & immaculata apud Deum, & Patrem hæc eſt, viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum.* Ex his, quæ dicta ſunt, facile erit colligere, quæ contra hujus Præcepti regulam committuntur.

26. *Cur neceſſe fuerit certos quoſdam dies divino cultui deputare.*

a Jacob. 1. 27. Legant ad hoc argumentum de conſ. diſt. 2. & titulum de feriis in Decreto. Ignat. in Ep. ad Philippen. Leo ſerm. 3. de Quadra. Aug. ſer. de Tempore.

Parochi vero officium in eo item eſſe debet, ut certos quoſdam locos in promptu habeat, unde rationes, atque argumenta ſumat, quibus populo illud maxime perſuadeatur, ut hujus Præcepti legem ſummo ſtudio, accurataque diligentia ſervet. Ad hoc plurimum valet, ut populus ſcilicet intelligat, ac plane perſpiciat, quam juſtum, ac rationi conſentaneum ſit, nos certos quoſdam dies habere, quos totos divino cultui tribuamus, Dominumque noſtrum, a quo ſumma, & innumerabilia beneficia accepimus, agnoſcamus, colamus, ac veneremur. Si enim juſſiſſet, nos quotidie religionis cultum ſibi tribuere, nonne pro ſuis erga nos beneficiis, quæ maxima, & infinita ſunt, omnis opera danda eſſet, ut prompto, alacrique animo ejus dicto obedientes eſſemus? Nunc vero paucis ad ejus cultum inſtitutis diebus, non eſt, cur nos negligentes, atque difficiles in ejus officii functione ſimus, quod ſine graviſſima culpa prætermittere non poſſumus.

27. *Quæ utilitas ad eos redeat, qui ſedulo huic Præcepto obtemperaverint.*

Demonſtret deinde Parochus, quanta hujus Præcepti virtus ſit, cum ii, qui illud recte ſervaverint, in conſpectu Dei eſſe, cum eoque colloqui videantur. Nam & precibus faciendis Dei majeſtatem contemplamur, & cum eo colloquimur, & Concionatoribus audiendis Dei vocem accipimus, quæ ad aures noſtras eorum opera pervenit, qui de rebus divinis pie, ſanteque concionantur: tum in altaris Sacrificio præſentem Chriſtum Dominum adoramus. Et his quidem bonis illi maxime fruuntur, qui hoc Præceptum ſervant diligenter. *Exod. 27. 17. & Deut. 26. 16.*

28. *Quid contra de illis ſentiendum ſit, qui hanc Legem omnino neglexerint.*

Qui vero hanc Legem omnino negligunt, ii, cum Deo, *a* & Eccleſiæ non obediant, neque ejus Præceptum audiant, & Dei, & ſanctarum Legum hoſtes ſunt. Quod animadverti poteſt ex eo, quod Præceptum hoc ejuſmodi eſt, ut nullo labore ſervari queat. Cum enim Deus non labores nobis imponat, quos vel difficillimos ejus cauſa ſuſcipere deberemus, ſed quietos illis diebus feſtis a terrenis curis liberos eſſe jubeat, magnæ temeritatis indicium eſt, hujus Præcepti Legem recuſare. Exemplo nobis eſſe debent ſupplicia, quę de illis Deus ſumpſit, qui illud violarunt, ut ex libro Numerorum licet intelligere. Ne igitur in hanc Dei offenſionem incidamus, operæ pretium erit, ſæpe illud verbum *Memento* cogitatione repetere, magnaſque illas utilitates, & commoda ſibi ante oculos proponere, quæ ex feſtorum dierum cultu percipi ſupra declaratum eſt, & multa alia ad id genus pertinentia, quæ bonus, & diligens Paſtor, ut occaſionis ratio poſtulabit, copioſe, lateque perſequi poterit.

a Matt. 18. 17. Luca 10. 16. Joan. 20. 21. Heb. 13. 17.

Num. 15. 32. & ſeq.

DE QUARTO PRÆCEPTO.

CAPUT V.

Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

1. *Quæ ſit hujus Præcepti dignitas, & quomodo cum ſuperioribus conveniat.*

Cum in ſuperioribus Præceptis ſumma ſit vis, & dignitas, merito quę nunc perſequimur, quia maxime neceſſaria ſunt, proximum locum obtinent. Nam illa *a* finem, qui Deus eſt, continuo ſpectant, hęc nos ad proximi charitatē erudiunt: etſi longius progreſſa, ad Deum, ideſt, illud extremum, *b* cujus gratia proximum ipſum diligimus, perducunt. Quamobrem *c* Chriſtus Dominus Præcepta illa duo de diligendo Deo, & Proximo ſimilia inter ſe eſſe dixit. Hic autem locus, dici vix poteſt, quantas habeat utilitates, cum & ſuos fructus ferat, uberes quidem illos & præſtantes; & ſit tanquam ſignum, ex quo primi Præcepti obedientia, & cultus elucet. *d Qui non diligit*, inquit Divus Joannes, *fratrem ſuum, quem videt, Deum, quem non videt, quomodo poteſt diligere?* Ad eundem modum, ſi parentes, quos ſecundum Deum diligere debemus, non veneramur, & colimus, cum nobis in conſpectu fere ſemper ſint; Deo, *e* ſummo parenti & optimo, qui nullum ſub aſpectum cadit, quem honorem, quem cultum tribuemus? Ex quo perſpicuum eſt, utraque Præcepta inter ſe congruere.

In Præceptis primę Tabulæ magna dignitas, ſed in ſecunda Tabula Præceptis eſt magna neceſſitas. Vide D. Aug. in Pſ. 32. conc. 2.

a 2. *Tim.* 1. 5.

b *D. Aug. l.* 3. *de doctr. Chr. c.* 10. *& l.* 50. *Hom. H.* 38. 39.

c *Matt.* 12. 39. *Mat.* 12. 13.

d 1 *Jo.* 4. 20.

Signum dilectionis Dei ex dilectione parentum elucet.

e *Malac.* 1. 6.

2. *Quam late pateat hujus Præcepti vis, & quantum parentes ex hoc Præcepto adjuventur.*

Parentis nomen cum late

Hujus autem Præcepti uſus latiſſime patet. Nam

præ-

præter eos, qui nos genuerunt, multi præterea ſunt, quos in parentum loco colere debemus, a vel poteſtatis, vel b dignitatis, vel c utilitatis, vel præſtantis alicujus muneris, & officii nomine. Parentum præterea, majorumque omnium laborem levat; cum enim id in primis curent, ut quos habent in ſua poteſtate, ii recte, & divinæ legi convenienter vivant, erit hæc cura perfacilis, ſi omnes intelligant, Deo authore, & monitore, ſummum honorem parentibus tribui oportere. Quod ut præſtare poſſimus, neceſſe eſt noſſe quandam differentiam, quæ eſt inter Præcepta primæ, & ſecundæ Tabulæ.

pateat; ſic iſtud præceptum ad plures extendatur.

a 4. *Reg.* 5. 13.
b 1. *Cor.* 4. 15.
c *Eccl.* 4. 10.

3. *Præceptorum Legis in duas Tabulas quorſum facta ſit diſtinctio.*

Primæ, & ſecundæ Tabulæ differentia latius exponitur.

Ergo hæc primum a Parocho ſunt explicanda, idque in primis moneat, d Divina Decalogi præcepta fuiſſe in duabus Tabulis inciſa: in quarum altera, quemadmodum a ſanctis e Patribus accepimus, tria illa continebantur, quæ jam ſunt expoſita: reliqua vero in alteram Tabulam erant incluſa. Atque hæc nobis perappoſita fuit deſcriptio, ut Præceptorum rationem ordo ipſe diſtingueret. Nam quicquid in ſacris Litteris Divina Lege jubetur, aut vetatur, id duorum generum oritur ex altero: aut enim erga Deum, aut erga homines charitas in omni officio ſpectatur. Et quidem charitatem in Deum ſuperiora tria Præcepta docent: quod vero ad hominum conjunctionem, & ſocietatem pertinet, id reliquis ſeptem Præceptis continetur. Quocirca non ſine cauſa ejuſmodi facta eſt diſtinctio, ut alia ad priorem, alia ad alteram Tabulam Præcepta referantur.

d *Exod.* 24. 12. & 31. 18. *Deut.* 4. 13. & 5. 22. & 9. 9. 10.
e *Clem. Alex. l.* 6. *ſtrom. Mag. in* 3. *d.* 37. *Alex. de Ales* 3. *p. q.* 29. *mem.* 2. *art.* 3.

4. *Quomodo charitas erga Deum tribus primis Præceptis, & charitas erga proximum cæteris contineatur; & quæ ſit inter utraque differentia.*

Nam ſuperioribus tribus Præceptis, de quibus dictum eſt, quaſi ſubjecta materies, quam tractent, eſt Deus, ideſt, ſummum bonum; cæteris vero proximi bonum; illis ſummus, his proximus amor eſt propoſitus; illa finem, hæc autem ea, quæ ad finem referuntur, ſpectant.

V. Aug. in Pſal. 32. *cap.* 1. *& D. Th. in* 2. 2. *q.* 122. *art.* 1. *&* 2.

Præterea charitas Dei ex ipſo pendet; Deus enim per

Deus ipſe per ſe amandus. Bernar. in lib. de dilig. Deo.

Quomodo omnes homines propter Deum diligendi. Aug. l. 3. de doctrina Chr c. 129 & l. 4. Conf. c. 9. 10. 11. 12.

le, non alterius rei cauſa, ſumme diligendus eſt. Charitas autem proximi a charitate Dei ortum habet, atque ad eam, tanquam ad certam regulam, dirigenda eſt. Nam ſi parentes charos habemus, ſi dominis paremus, ſi dignitate antecedentes reveramur, idea re maxime faciendum eſt, quod eorum procreator eſt Deus, eoſque aliis præeſſe voluit, quorum opera cæteros homines regit, ac tuetur: qui cum nobis author ſit, ut ejuſmodi perſonas revereamur, idcirco id præſtare debemus, quia a Deo hoc ipſo honore dignantur. Ex quo fit, ut honor, quem Parentibus habemus, Deo potius, quam hominibus, haberi videatur. Sic enim apud S. Matthæum eſt, cum de obſervantia in ſuperiores agitur: *a Qui recipit vos, me recipit:* & Apoſtolus in Epiſtola ad Epheſios, ſervos inſtituens: *b Servi, inquit, obedite dominis carnalibus tum timore, & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri, ſicut Chriſto, non ad oculum ſervientes, quaſi hominibus placentes, ſed ut ſervi Chriſti.*

a Matt. 10. 40

b Eph. 6. 5. Idem habetur 1. Pet. 2. 18.

Augeri charitas in infinitum poteſt. D. Aug. ſuper Pſal. 62. & D. Tho. in 2. 2. q. 24 ar. 7. & 8. & cõfirmatur ex Apoſt. Ph. 3.

5. *Quomodo charitas Dei nullo fine, charitas vero proximi ſuis finibus circumſcribatur.*

Accedit, quod Deo nullus honor, nulla pietas, nullus cultus ſatis digne tribuitur, in quem amor augeri infinite poteſt: propterea que noſtra erga illum charitas in dies fiat ardentior neceſſe eſt, quem ex ejus juſſu, *c* ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus amare debemus. At charitas, qua proximum complectimur, ſuis finibus circumſcribitur. *d* Jubet enim Dominus proximos diligere, ſicut nos ipſos. Quod ſi quis eos fines egreſſus fuerit, ita ut parem Deo, & Proximis amorem tribuat, is maximum ſcelus admittit. *e Si quis venit ad me, inquit Dominus, & non odit patrem ſuum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* In quam ſententiam etiam dictum eſt, *f Sine, ut mortui ſepeliant mortuos ſuos*, cum quidam primum humare patrem vellet, poſtea Chriſtum ſequi. Cujus rei dilucidior illa apud S. Matthæum explicatio eſt: *g Qui amat patrem aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus.*

c Deut. 6. 5. Mat. 22. 37. Marc. 12. 30. Luca 1. 27.

d Lev. 19. 18. Mat. 22. 30.

Deus, & proximus nequaquam pari amore diligendi. Vid. D. Th. in 2. 2. q. 26 a. 2.

e Luc. 14. 26.

f Mat. 8. 22. Luc. 9. 60.

g Mat. 10 37

6. *Quomodo parentes ſint amandi, quaque ex cauſa illis ſubinde non obtemperandum ſit.*

subito, incontinenter,

Nec

Nec tamen ulla dubitatio eſt, quin parentes vehementer amandi, obſervandique ſint; ſed ad pietatem in primis neceſſarium eſt, Deo, *a* qui parens eſt, & eff. ctor omnium, præcipuum honorem, & cultum tribui; ideoque mortales parentes amari, ut ad cœleſtem, ſempiternumque Patrem tota amoris vis referatur. Quod ſi interdum parentum juſſa Dei præceptis repugnent, non dubium eſt, quin liberi parentum cupiditati Dei voluntatem anteferre debeant, divinæ illius ſententiæ memores: *b Obedire oportet Deo magis, quam hominibus.*

Secundum Deum parentes diligendi, & colendi ſunt. V. D. Th. in 2. 2. q. 101. ar. 4.
a Deut. 32. 6. Iſa. 63. 16 & 64. 8. Hier. 3. 19. Mach. 2. 10
Parentibus filii quando tenentur non obedire.
b Act. 4. 19.

7. Quid in hujus Præcepti ſententia proprie Honorandi vox denotet.

Quibus rebus expoſitis, Parochus verba Præcepti interpretabitur, atque illud primum *Honorare* quid ſit. Eſt enim de aliquo honorifice ſentire, & quæ illius ſunt, maximi putare omnia. Huic autem honori hæc omnia conjuncta ſunt, amor, obſervantia, obedientia, & cultus. Scite autem in Lege poſita eſt *Honoris* vox, non amoris, aut metus, etiamſi valde amandi, ac metuendi parentes ſint. Etenim qui amat, non ſemper obſervat, & veneratur; qui metuit, non ſemper diligit: quem vero aliquis ex animo honorat, item amat, & veretur. Hæc cum Parochus explicaverit, tum aget de patribus, quique ſint ii, qui vocentur hoc nomine.

Honorare quid ſit, V. D. Th. in 1. 2. q. 122. a. 5. & 2. 2. quæſt. 63. art. 3. Ariſt. in 8. Eth. c. 6.
Cur hic Honorandi verbum poſitum ſit, D. Tho. in 1. 2. q. 122. a. 5. ad 3.

8. Quinam Patris nomine hic intelligantur.

Nam, etſi de iis præcipue patribus Lex loquitur, ex quibus generati ſumus, tamen ad alios quoque pertinet hoc nomen, quos etiam complecti Lex videtur, quemadmodum ex pluribus divinæ Scripturæ locis facile colligimus. Præter illos igitur, qui nos procrearunt, patrum genera item alia ſunt in ſacris Litteris, (quod antea attigimus) quibus ſingulis ſuus honor debetur. Ac primum Eccleſiæ Præſides, & Paſtores, & Sacerdotes patres dicuntur, quemadmodum ex Apoſtolo conſtat, qui ad Corinthios ſcribens: *c Non*, inquit, *ut confundam vos, hæc ſcribo, ſed ut filios meos chariſſimos moneo: nam ſi decem millia pædagogorum habeatis in Chriſto, ſed non multos patres; nam in Chriſto Jeſu per Evangelium ego vos genui.* & in Eccleſiaſtico ſcriptum eſt: *d Laudemus viros glorioſos, & parentes noſtros in generatione ſua.*

Primo dicuntur patres ſecundum carnem. Secundo Eccleſiæ Præſides, & Sacerdotes.
c 1. Cor. 4. 14. 1. Jud. 17. 10. & 18. 19. 4. Reg. 2. 12. 13. & 6. 21. 13. 14. Iſa. 22. 21. Pſal. 44. 17.
d Eccl. 44. 1.

Tertio Magiſtratus. *a 4. Reg. 5. 13. 1. Reg. 24. 12.*

Deinde iis, quibus aut Imperium, aut Magiſtratus, aut poteſtas commiſſa eſt, qui Rempublicam gubernant, Patres appellantur. *a* Sic Naaman a famulis Pater vocabatur.

Quarto tutores, pædagogi, & magiſtri. *2. Mach. 2. 65.*

Præterea patres eos dicimus, quorum procurationi, fidei, probitati, ſapientiæque alii commendantur: cujuſmodi ſunt tutores, & curatores, pædagogi, & magiſtri. Quare Eliam, & Eliſæum filii Prophetarum patrem vocabant.

Quinto grandævi. *Lev. 19. 32. Sap. 2. 10. & 4. 6.*

Poſtremo patres dicimus ſenes, & ætate confectos, quos etiam vereri debemus. Atque hoc in Parochi præceptis maximum ſit, ut doceat, patres, cujuſcunque ſint generis, præſertim vero eos, ex quibus nati ſumus, a nobis honorandos, de quibus divina Lex præcipue loquitur.

9. *Cur parentibus ſecundum carnem Chriſtianorum filii præcipuum honorem impendere debeant.*

Patres ſecundum carnem ſunt Dei ſimulacra, quod noſtri ſint alterum principium. D.Th in 2.2. q. 101. a. 2. *Matribus quanta filii debeant. Vi. Tob. 3. 4. & Eccl. 7. 29. & 2. 30. Mal. 7. 27.*

Sunt enim immortalis Dei quaſi quædam ſimulacra, in iiſque ortus noſtri imaginem intuemur, ab iis nobis vita data eſt, iis Deus uſus eſt, uti nobis animum, mentemque impertiret, ab iis ad Sacramenta deducti, ad religionem, ad humanum cultum, civilemque inſtituti, ad morum integritatem, & ſanctitatem eruditi ſumus. Doceat vero Parochus, merito nomen matris in hoc Præcepto expreſſum, ut ejus beneficia, & merita erga nos conſideremus, quanta cura, quantaque ſolicitudine nos in utero geſſerit, quanto cum labore, & dolore pepererit, ac educarit.

10. *Quibus rationibus honore afficiantur carnales parentes.*

Primus modus quo parentes debent honorari. *b Gen. 40. 37. c Gen. 46. 29. & 47. 7. d 3. Reg. 2. 19.*

Porro ita obſervandi parentes ſunt, ut, quem eis tribuimus, honor ex amore, atque intimo animi ſenſu depromptus videatur: quibus hoc officium debetur maxime, cum erga nos ſint ita affecti, ut nullum laborem, nullam contentionem, nulla pericula noſtri cauſa refugiant, nihilque illis accidere poſſit jucundius, quam ut filiis charos ſe eſſe ſentiant, quos maxime diligunt. Joſeph, *b* cum in Ægypto honore, & amplitudine Regi eſſet proximus, *c* patrem, qui in Ægyptum venerat, honorifice excepit: & *d* Salomon matri advenienti aſſurrexit, eamque veneratus, in regio ſolio ad dexteram collocavit.

Alia præterea ſunt honoris officia, quæ in parentes conferri debent. Nam eos etiam tum honoramus, cum a Deo ſuppliciter petimus, ut eiſdem bene, & feliciter omnia eveniant, ut in maxima gratia, & honore ſint apud homines, ut ipſi Deo, ac Sanctis, qui in cœlis ſunt, commendatiſſimi ſint. *Pro eis Deus orandus.*

Item parentes honoramus, cum noſtras rationes ad eorum arbitrium, voluntatemque conferimus. Cujus rei ſuaſor Salomon, *a Audi*, inquit, *fili mi, diſciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ, ut addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo*; cujuſmodi etiam ſunt Divi Pauli cohortationes: *b Filii, obedite parentibus veſtris in Domino, hoc enim juſtum eſt*; item *c Filii, obedite parentibus per omnia, hoc enim placitum eſt Domino*; & ſanctiſſimorum hominum exemplis confirmatur. Etenim *d* Iſaac, cum a patre ad ſacrificium vinciretur, modeſte, ac ſine recuſatione paruit: & *e* Rechabitæ, ne a patris conſilio unquam diſcreparent, vino ſe in perpetuum abſtinuerunt. *Eorum voluntati totis ſtandum eſt.* a *Prov. 1. 8. V. item Eccl. 3. fere per to.* b *Epheſ. 6. 1.* c *Col. 3. 20.* d *Gen. 22. 9.* e *Jer. 35. 6. 7. 8.* *Parentes ſtudioſe imitandi.*

Item parentes honoramus, cum eorum recte facta, moreſque imitamur: iis enim plurimum tribuere videmur, quorum eſſe volumus quam ſimillimi. Item parentes honoramus, quorum conſilia non modo exquirimus, verum etiam ſequimur.

11. *Quomodo parentibus in neceſſitate conſtitutis ſit ſubveniendum, & maxime in mortis periculo.* *Quomodo ſubveniendum parentibus. V. apud Baſ. in ho. de honore parentum, & in Hexam. Ho. 9. Item Amb. l. 5. Hex. c. 16. Conc. Gang. c. 16. & cau. Eſt probanda, & c. Cater., & c. Paſce d. 86. V. item D. Th. in 2. 2. q. 101. ar. 2. & 4.*

Item, quibus ſubvenimus, ea impertientes, quæ victus, cultuſque deſiderat. Quod Chriſti teſtimonio comprobatur, qui *f* Phariſæorum impietatem redarguens, *Quare & vos*, inquit, *tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Nam Deus dixit, Honora patrem, & matrem; &, qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur: vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri, vel matri, Munus quodcunque eſt ex me, tibi proderit, & non honorificabit patrem ſuum, aut matrem ſuam: et irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.* f *Matt. 15. 4. 5. Hier. in l. 2. comment. in Matth.*

Et honoris quidem officia parentibus tribuere ſemper debemus, ſed tum maxime cum periculoſe ægrotant. Danda enim opera eſt, ne quid prætermittant, quod vel ad peccatorum confeſſionem attinet, vel ad reliqua *D. Aug. l. 2. q. Evang.*

Sacramenta, quæ a Chriſtianis hominibus percipi debent, cum mors appropinquat; idque nobis curæ ſit, ut pii, religioſique homines eos crebro inviſant, qui vel imbecillos confirment, & conſilio juvent, vel optime animatos ad ſpem immortalitatis erigant; ut, cum mentem a rebus humanis excitarint, totam conjiciant in Deum. Sic fiet, ut Fidei, Spei, & Charitatis beatiſſimo comitatu, ac religionis præſidio muniti, mortem non modo non pertimeſcendam, cum neceſſaria ſit, ſed cum aditum ad æternitatem expediat, etiam appetendam cenſeant.

12. *Quomodo mortuis parentibus honorem exhibeamus.*

Poſtremo vel mortuis parentibus honor tribuitur, ſi iis funus facimus, ſi exequias cohoneſtamus, ſi honorem ſepulturæ impertimus, ſi juſta, & ſacrificia anniverſaria curamus, ſi quæ ab iis legata ſunt, diligenter perſolvimus

13. *Quo pacto Epiſcopi, & Sacerdotes ſint honorandi.*

Honorandi autem ſunt non modo ii, ex quibus nati ſumus, verum etiam alii, qui Patres appellantur, ut Epiſcopi, & Sacerdotes, ut Reges, ut Principes, ut Magiſtratus, ut Tutores, ut Curatores, ut Magiſtri, ut Prædagogi, ut Senes, & cæteri hujuſmodi. Digni enim ſunt, qui ex charitate, ex obedientia, ex ope noſtra fructus percipiant, ſed alius alio magis. De Epiſcopis, & aliis Paſtoribus ita ſcriptum eſt: a *Qui bene præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo, & doctrina.* Jam vero, quanti erga Apoſtolum amoris documenta Galatæ dederunt? quibus is præclarum illud benevolentiæ teſtimonium tribuit: b *Teſtimonium enim perhibeo vobis, quia, ſi fieri poſſet, oculos veſtros eruiſſetis, & dediſſetis mihi.*

14 *Quomodo Sacerdotibus neceſſaria ad victum ſuppeditari debeant.*

Quin etiam Sacerdotibus ea ſuppeditanda ſunt, quæ ad vitæ uſus neceſſarios requiruntur. Quare Apoſtolus: c *Quis*, inquit, *militat ſuis ſtipendiis unquam?* & in Eccleſiaſtico ſcriptum eſt: d *Honorifica Sacerdotes, & purga te cum brachiis: da illis partem, ſicut mandatum eſt tibi, primitiarum, & purgationis.* Illis etiam obtemperandum eſſe docet Apoſtolus: e *Obedite*, inquit, *Præpoſitis ve-*

Vide Gen. c. 25. & 35. & 50. per tot.

Patres honore, & officio ſunt Epiſcopi, Paſtores, & Sacerdotes

a 1. *Tim.* 5. 17. *V. Amb. in comm. in eum locum.*

b *Gal.* 4. 15.

Sacerdotibus ſuppeditanda ſunt ad victum neceſſaria.

c 1. *Cor.* 9. 7.

d *Ec.* 7. 33. 34. *Matt.* 10. 10. & 22. 13. *Luc.* 10. 7. 1. *Tim.* 5. 18. *Lev* 27. 3. 32 *Num.* 18. 21. *Deut.* 12. 6. & 14. 23. *Conc. Aurel.* I. c. 17. *Later. mag* c. 53 *Trid. Syn ſeſ.* 25. c. 13.

e *Heb.* 13. 17.

ſtris, & ſubjacete eis: ipſi enim pervigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri. Quin potius a Christo Domino præceptum eſt, ut vel improbis Paſtoribus obtemperemus, cum dicat: a *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi; omnia ergo, quæcunque dixerint vobis, ſervate, & facite: ſecundum vero opera eorum nolite facere; dicunt enim, & non faciunt.* a Matt. 23. 2. 3.

15. *Magiſtratibus politicis honorem deferendum oſtenditur.*

Idem de Regibus, de Principibus, de Magiſtratibus, & reliquis, quorum poteſtati ſubjicimur, dicendum eſt. Iis vero, quod honoris, cultus, obſervantiæ genus tribuendum ſit, Apoſtolus ad b Romanos late explicat; c pro quibus etiam orandum eſſe monet: & D. Petrus: d *Subjecti*, inquit, *eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſive Regi, quaſi præcellenti, ſive Ducibus, tanquam ab eo miſſis.* Nam ſi quem eis cultum tribuimus, is ad Deum refertur. habet enim venerationem hominum excellens dignitatis gradus, quia Divinæ poteſtatis eſt inſtar: in quo etiam Dei Providentiam veneramur, qui publici muneris procurationem iis attribuit, e eiſque utitur tanquam poteſtatis ſuæ miniſtris. *Magiſtratus Politici.* b Rom. 13. 1. 2. 3. Sap. 6. 2. 3. 4. Tit. 3. 1. c 1. Tit. 2. 2. d 1. Pet. 2. 13. e V. Iſa. 10. 5. 6. & 45. 1. 2. Jer. 27. 6. 7. Ezec. 29. 18. 19.

16. *Cur Magiſtratibus politicis etiam improbis ſit obtemperandum, & quando non ſit.*

Nec enim hominum improbitatem, aut nequitiam, ſi tales ſunt Magiſtratus, ſed Divinam auctoritatem, quæ in illis eſt, reveremur: ut, quod permirum fortaſſe videtur, quamvis in nos ſint inimico, infenſoque animo, quamvis implacabiles, tamen non ſatis digna cauſa ſit, cur eos non perofficioſe obſervemus. Nam & f Davidis magna in Saulem officia extiterunt, cum ei tamen eſſet offenſior: quod innuit illis verbis: g *Cum iis, qui oderunt pacem, eram pacificus.* f 1. Reg. 17. 18. 19. g Pſal. 119. 7.

At vero, ſi quid improbe, ſi quid inique imperent; cum id non ex poteſtate, ſed ex injuſtitia, atque animi perverſitate agant, omnino non ſunt audiendi. Ubi hæc Parochus ſingillatim expoſuerit, deinceps conſideret, quodnam præmium, quamque conſentaneum iis propoſitum ſit, qui divino huic Præcepto obediunt.

17. *Quod præmium obedientiæ in parentes divinitus ſit propoſitum.*

Cur filii parentibus morigeri diu vivant. D. Th. in 2.2. q. 122. a. 5. ad 4.

Nam in eo fructus eſt maximus, ut diu vivant; propterea quod digni ſunt, qui beneficio quam diutiſſime perfruantur, cujus memoriam perpetuo conſervant. Cum igitur qui parentes colunt, iis gratiam referant, a quibus lucis, & vitæ uſuram habent, jure & merito vitam ad ſummam ſenectutem perducunt. Tum adjungenda eſt divinæ promiſſionis illuſtris explanatio: neque enim ſolum ſempiternæ, ac beatæ, ſed hujus etiam, quam in terris agimus, vitæ uſus promittitur. Cujus ſententiæ interpres eſt Divus Paulus, cum inquit: *a Pietas ad omnia utilis eſt, habens promiſſionem vitæ, quæ nunc eſt, et futuræ.*

Utriuſque vitæ felix uſus promittitur.

a 1. Tim. 4. 8.

18. *Diuturnæ vitæ promiſſio quanti hic facienda ſit.*

Nec vero hæc merces aut exigua eſt, aut contemnenda, etiam ſi ſanctiſſimis viris, ut *b* Job, ut *c* Davidi, ut *d* Paulo, mors fuerit optabilis, & ærumnoſis, ac miſeris hominibus vitæ propagatio ſit injucunda. Nam illorum verborum adjunctio, *Quam Dominus Deus tuus dabit tibi*, non modo temporis diuturnitatem ad vivendum, ſed otium, quietem, incolumitatem ad bene vivendum pollicetur. Nam in Deuteronomio non ſolum inquit, *e Ut longo vivas tempore*, ſed illud etiam addit, *Ut bene ſit tibi:* quod deinde ab *f* Apoſtolo repetitum eſt.

b Job. 3. 3. & 10. 1.
c Pſal. 119. 5.
d Phil. 1. 23.
e Deut. 5. 16.
f Eph. 6. 3.

19. *Quomodo qui Parentes honorant, etiamſi cito moriuntur, hujus Præcepti præmium capiant.*

Præmium hic promiſſum non tam in diuturnitate, quam in incolumitate vitæ eſt repoſitum.

Hæc autem bona iis ſuppetere dicimus, quorum pietati Deus gratiam referat. Aliter enim divini promiſſi fides, & conſtantia non erit, cum interdum qui majorem pietatem parentibus præſtiterunt, iis vita brevior ſit. Quibus id quidem contingit, vel quod iis optime conſulitur, qui prius e vita excedunt, quam a virtutis, & officii religione diſcedant; *g* rapiuntur enim, ne malitia mutet intellectum eorum, aut ne fictio decipiat animam illorum: vel quia dum pernicies, & rerum omnium perturbatio impendet, e corporibus evocantur, ut communium temporum acerbitatem evadant. *h A facie enim malitiæ*, inquit Propheta, *collectus eſt juſtus.* Quod fit, ne eorum aut virtus, aut ſalus periclitetur, cum a mortalibus flagitiorum pœnas repetit Deus: vel ne triſtiſſimis temporibus ex propinquorum, amicorum-

g Sap. 4. 11.
h Iſa. 57. 1.

Cum boni viri immatura morte tolluntur, ſuperſtitibus ſupervenire ſolent plagæ.

que

que calamitatibus acerbiſſimos luctus ſentiant. Quare metuendum eſt majorem in modum, cum bonis viris immatura mors accidit.

20. *Quibus pœnis ii afficiantur, qui hujus Præcepti prævaricatores exiſtunt.*

Ac quemadmodum iis, qui grati in parentes ſunt, officii merces, & fructus eſt a Deo propoſitus, ſic ingrati, & impii filii graviſſimis pœnis reſervantur. Scriptum eſt enim: *a Qui maledixerit patri ſuo, vel matri, morte moriatur*: &, *b Qui affligit patrem, et fugat matrem, ignominioſus eſt, et infelix*: &, *c Qui maledicit patri ſuo, vel matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris*: &, *d Oculum, qui ſubſannat patrem, et qui deſpicit partum matris ſuæ, effodiant eum corvi de torrentibus, et comedant eum filii aquilæ.* Qui parentibus injuriam intulerunt, *e* multos fuiſſe legimus, in quibus ulciſcendis Dei iracundia exarſit. Non enim Davidem inultum reliquit, ſed ſceleri debitas pœnas dedit *f* Abſalon, quem ob ejus ſcelus tribus transfixum haſtis punivit.

Ingrati filii graviter puniendi.
a Exod. 21. 16. Levit. 20. 9. Matth. 15. 4.
b Prov. 19. 26.
c Prov. 20. 20.
d Prov. 30. 17.
Quali pœna protervi filii digni ſint, vide in Deut. 21. 18. 19.
e Gen. 9. 22. & 26. 34. & 35. 22. & 49. 4.
f 2. Reg. 18. 14. 15. 16.

De iis vero, qui Sacerdotibus non obtemperant, ſcriptum eſt: *g Qui ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, ex decreto judicis morietur homo ille.*

g Deut. 17. 12.

21. *Quibus potiſſimum rationibus parentes ſe dignos honore illo divinitus præſcripto reddere poſſint.*

Et quemadmodum divina Lege ſancitum eſt, ut parentibus filii honorem habeant, ut pareant, ut obſequantur: ſic parentum propria officia ſunt, atque munera, ut ſanctiſſimis diſciplinis, ac moribus filios imbuant, iiſque optima dent vivendi præcepta; ut ad religionem inſtructi, & parati, Deum ſancte, inviolateque venerentur: *h* quod a parentibus Suſannæ factum eſſe legimus.

Quodſis Parentum in filios officium, colligi poteſt ex Gen. 20. 19. Exod. 12. 26. & 13. 18. Job. 1. 5. Prov. 19. 17. Eccl. 7. 26. Prov. 3. 24. Eccl. 30. fere per totum.
h Dan. 13. 3.

Itaque Sacerdos parentes commoneat, ut ſe liberis magiſtros præbeant virtutis, æquitatis, continentiæ, modeſtiæ, & ſanctitatis; triaque præſertim declinent, in quibus offendere ſæpe conſueverunt. Primum, ne quid acerbius in liberos aut loquantur, aut ſtatuant: quod Apoſtolus in epiſtola ad Coloſſenſes ita præcipit: *i Patres nolite ad indignationem provocare filios veſtros, ut non puſillo animo fiant.* Nam periculum eſt, ne fracto, abjectoque

Tria parentibus in educatione liberorum vitanda.
Primum.
i Col. 3. 21. Ephes. 6.

que animo ſint, dum omnia timeant. Quare illud præcipiat, ut nimiam ſeveritatem effugiant, maluntque liberos corrigere, quam ulciſci.

22. *Quomodo parentes erga liberos remiſſi eſſe non debeant, nec, ut nimis amplum patrimonium relinquant, nimis laborare.*

Secundum.

Heli exemplum nimia parentum indulgentia.

a 1. Reg. 2. 22. & ſeq. ſic & David. 2. Reg. 13. 20 3. Reg. 1. 6. Item mater filiorum Zebedæi. Matth. 20. Vide Ambr. li. 5. de fide ad Gratianum. c. 3.

Deinde, ſi qua culpa commiſſa eſt, cum neceſſaria ſit caſtigatio, & objurgatio, ne quid liberis per indulgentiam diſſolute remittant. Sæpe enim filii parentum nimia lenitate, & facilitate depravantur. Quamobrem a diſſoluta indulgentia deterreat exemplo Heli ſummi Sacerdotis, qui, quod in liberos indulgentior fuerat, *a* maximo ſupplicio eſt affectus.

Poſtremo ne, quod fœdiſſimum eſt, in filiorum educatione, ac doctrina, præpoſtera conſilia ineant. Etenim permulti in hac una cogitatione curaque verſantur, ut opes, ut pecunias, ut lautum, amplumque patrimonium liberis relinquant; quos non ad religionem, non ad pietatem, non ad bonarum artium diſciplinam, ſed ad avaritiam, & ad rem familiarem augendam cohortantur; nec de filiorum exiſtimatione, aut ſalute ſunt ſoliciti, dummodo pecunioſi ſint, & prædivites: quo quid dici, aut cogitari turpius poteſt? Ita fit, ut ad illos non tam rerum copias, quam ſua ſcelera, & flagitia tranſferant, quibus tandem non ad cœlum ſe duces præbent, ſed ad inferorum ſupplicia ſempiterna. Sacerdos igitur optimis præceptis parentes inſtituat, eoſque ad *b* Tobiæ exemplum, ac ſimilem virtutem excitet; ut, cum filios ad Dei cultum, & ſanctimoniam probe erudierint, ab iis etiam amoris, & obſervantiæ, & obſequii uberrimos fructus capiant.

Tertium.

Huc referri poſſunt, quæ habentur, Eccl. 2. 28. 29. & 5. 12. 14. & 6. 2. 3.

b Tob. 4. per tot.

DE

DE QUINTO PRÆCEPTO.

CAPUT VI.

Non Occides.

1. *Quis ſit ejus doctrina, quæ hoc Præcepto includitur, fructus, & utilitas.*

MAgna illa, quæ pacificis hominibus propoſita eſt, felicitas, *a Quoniam filii Dei vocabuntur*, Paſtores maxime commovere debet, ut hujus Præcepti diſciplinam fidelibus diligenter, accurateque tradant. Nam ad conciliandas hominum voluntates nulla melior ratio iniri poteſt, quam ſi ejuſmodi Præcepti Lex recte explicata, ab omnibus ita, ut oportet, ſancte ſervetur: quoniam tum ſperare licet, ut ſumma animi conſenſione conjuncti homines concordiam, & pacem maxime colant.

a Matt. 5. 9.
Homines quantum ex hoc Præcepto commodi capiant.

Sed quam neceſſe ſit Præceptum hoc explicari, ex eo perſpicitur, quod *b* immenſa illa univerſæ terræ inundatione facta, hoc unum in primis eſt, quod Deus hominibus interdixit: *c Sanguinem*, inquit, *requiram animarum veſtrarum de manu cunctarum beſtiarum, & de manu hominis*. In Evangelio etiam, quo primum veteres Leges a Domino explicatæ ſunt, in iis hæc prima eſt, de qua apud ſanctum Matthæum ita ſcriptum eſt: *d Dictum eſt enim, Non occides*; & reliqua, quæ hac de re eo ipſo loco deinceps commemorantur.

Deus etiam ante legem homicidium interdixit.
b *De qua Gen. 6. & 7. per totum.*
c *Gen. 9. 5.*
d *Matt. 5. 21.*

Fideles præterea attente, libenterque præceptum hoc audire debent. Si enim ejus vis ſpectatur, ad vitam cujuſque tuendam valet, quoniam iis verbis, *Non occides*, homicidium omnino interdictum eſt. Itaque ſinguli homines tanta cum voluptate animi illud accipere debent, perinde ac ſi, ira Dei propoſita, aliiſque graviſſimis pœnis.

Deus vitæ noſtræ Præcepto conſuluit.

nis, nominatim prohibitum ſit, ne quis eorum lædatur. Ergo ut Præceptum hoc auditu jucundum eſt, ita ejus peccati cautio, quod Præcepto prohibetur, jucunditatem habere debet.

2. *Quid hoc Præcepto cum vetetur, tum jubeatur.*

a *Mat.* 5. 22. 23. *Exod.* 21. 12. 13. 14. *Lev.* 24. 17. b *Coloſſ.* 3. 8. 12. *Ephe.* 4. 26.

Cum autem hujus Legis vim *a* Dominus explicaret, in eo duo contineri oſtendit: alterum, ne occidamus, quod a nobis fieri vetitum eſt: alterum, *b* quod facere jubemur, ut concordi amicitia, charitateque inimicos complectamur, pacem habeamus cum omnibus, cuncta denique incommoda patienter feramus.

Beſtiarum cædes non eſt prohibita. D. Th. in 2. 2. q. 64. art. 1.

3. *Licet beſtiis veſci, & animalia occidere.*

c *Gen.* 9. 2. *Exod.* 12. *per tot. & paſſim.* *Aug. li. 1. de civ. Dei c. 20. vide eundem de moribus. Manich. l. 2. c. 13. 14. 15.*

In eo autem, quod cædes prohibetur, illud primum docendum eſt, quæ cædes ſint ejuſmodi, quæ hac Præcepti Lege non vetentur. Nam *c* beſtias occidi non eſt prohibitum; quoniam ſi illis veſci, a Domino hominibus eſt conceſſum, fas item eſt illas occidi. Qua de re ita S. Auguſtinus, *Cum audimus*, inquit, *Non occides, non accipimus hoc dictum eſſe de fructetis, quia nullus eis ſenſus, nec de irrationabilibus animalibus, quia nulla nobis ratione ſociantur.*

4. *Licet homines in judicio vel morti adjudicare, vel interimere.*

Aug. epiſt. 154. ad Pub. & habetur. 23. q. 5. c. De occidend. & in ep. 54. ad Mace. & habetur eadem c. Non eſt iniquitatis, & multa alia ibid. Vide item D. Tho. in 2. 2. q. 64. ar. 2. d *Pſ.* 100. 8.

Alterum permiſſum cædis genus eſt, quod ad eos Magiſtratus pertinet, quibus data eſt necis poteſtas, qua ex Legum præſcripto, judicioque in facinoroſos homines animadvertunt, & innocentes defendunt. Quo in munere cum juſte verſantur, non modo ii cædis non ſunt rei, ſed huic divinæ Legi, qua cædes vetatur, maxime obediunt. Cum enim Legi huic finis is propoſitus ſit, ut hominum vitæ, ſalutique conſulatur, Magiſtratuum item, qui legitimi ſunt ſcelerum vindices, animadverſiones eodem ſpectant, ut, audacia, & injuria ſuppliciis repreſſa, tuta ſit hominum vita. Quare David, *d In matutino*, inquit, *interficiebam omnes peccatores terræ, ut diſperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.*

5. *Quomodo etiam qui in bello juſto occidunt, rei cædis non ſint.*

Bello juſto licere homines occidere.

Qua ratione ne illi quidem peccant, qui juſto bello,

non

non cupiditate, aut crudelitate impulſi, ſed ſolo publicæ utilitatis ſtudio, vitam hoſtibus adimunt. Sunt præterea ejuſmodi cædes, quæ nominatim Dei juſſu fiunt. *a* Levi filii non peccaverunt, qui uno die tot millia hominum occiderunt; qua cæde facta, ſic ad eos locutus eſt Moyſes: *b Conſecraſtis manus veſtras hodie Domino.*

colligitur ex Gen. 14. 15. Exo. 17. 9. 10 1. Reg. 14. 15 & 17. 51. Luc. 3. 14.
a *Ex. 32. 29*
b *Ibid.*

6. *Hujus Præcepti reus non eſt, qui hominem fortuito caſu interimit.*

Neque vero hujus Præcepti reus eſt, qui non ſponte, nec meditato, ſed ſortuito hominem occidit. Qua de re in Deuteronomii libro ita eſt: *c Qui percuſſerit proximum ſuum neſciens, & qui heri, & nudius tertius nullum contra eum odium habuiſſe comprobatur, ſed abiiſſe ſimpliciter cum eo in ſylvam ad ligna cadenda, & in ſuccisione lignorum ſecuris fugerit manum, ferrumque lapſum de manubrio amicum ejus percuſſerit, & occiderit*, &c. hæ cædes ejuſmodi ſunt, quæ, quia non voluntate, neque de induſtria inferuntur, propterea non omnino in peccatis numerantur. Quod S. Auguſtini ſententia comprobatur. *Abſit enim*, inquit, *ut quæ propter bonum, ac licitum facimus, ſi quid per hæc præter voluntatem noſtram cuiquam mali acciderit, nobis imputetur.*

c *Deut. 19. 5. Fortuita cædes culpam non habet, ſi in rei honeſtæ & licitæ occupatione ea contingat. Vide diſt. 5. c. Si quis.*

Aug. ep. 154. ad Publicol.

7. *Quomodo homicidii reus ſit, qui caſu cædem fecit.*

In quo tamen duabus de cauſis peccari poteſt, altera, ſi quis in re injuſta occupatus hominem occiderit (exempli cauſa, ſi quis gravidam mulierem pugno, vel calce percuteret, ex quo abortus ſequeretur, fuiſſet quidem illud præter percuſſoris voluntatem, non tamen præter culpam, cum illi non liceret ullo modo gravidam mulierem percutere) *d* altera, ſi non omnibus circumſpectis, negligenter, & incaute aliquem occiderit.

Videatur Trid. Syn ſeſ. 14. Decr. de Reform. c. 7.

d *Sicut fuit peccatum Lamech.*

8. *Licet etiam ſalutis ſuæ tuendæ cauſa alterum occidere.*

Qua etiam ratione, ſi quis ſalutis ſuæ defendendæ cauſa, omni adhibita cautione, alterum interemerit, hac lege non teneri ſatis apparet. Atque hæ quidem, quas modo commemoravimus, cędes ſunt, quæ hoc legis Præcepto non continentur: quibus exceptis, reliquæ omnes

pro-

prohibentur, ſive homicidam quis ſpectet, ſive qui occiditur, ſive modos, quibus cædes fit.

9. Nemini licet privata auctoritate cædem facere.

Nam, quod ad eos pertinet, qui cædem faciunt, nemo plane excipitur, non divites, non potentes homines, non domini, non parentes; ſed delectu omni, & diſcrimine remoto, occidere vetitum eſt omnibus.

10. Nemo prorſus eſt, qui hac Lege tutus eſſe non poſſit.

Si vero ii ſpectantur, qui interficiuntur, ad omnes hæc lex pertinet: nec quiſquam eſt tam humilis, & abjectæ conditionis homo, quin legis hujus vi defendatur. Neque vero ſeipſum interficere cuipiam fas eſt; cum vitæ ſuæ nemo ita poteſtatem habeat, ut ſuo arbitratu mortem ſibi conſciſcere liceat: ideoque hujus legis verbis non ita præſcriptum eſt, *Ne alium occidas*, ſed ſimpliciter, *Ne occidas*.

11. Quot modis hoc Preceptum violari contingat.

Sin autem multiplicem cædis faciendæ modum attendimus, nemo eſt, qui excipiatur. Non ſolum enim ſuis cuiquam manibus, aut ferro, aut lapide, aut baculo, aut laqueo, aut veneno vitam homini eripere non licet; ſed conſilio, ope, auxilio, aut alia quacunque ratione id fieri prorſus vetitum eſt. In quo ſumma tarditas, ſtuporque Judæorum fuit, qui crederent ſe hoc Preceptum ſervare, ſi manus tantum a cæde abſtinerent. Sed homini Chriſtiano, qui, interprete Chriſto, didicit hanc legem ſpiritualem eſſe, nempe quæ non manus ſolum puras, ſed animum etiam caſtum, ſincerumque nos habere jubet, illud non ſatis omnino eſt, quod illi ſatis cumulate ſe præſtare arbitrabantur. Nam ne iraſci quidem cuiquam licere in Evangelio traditum eſt, cum dicat Dominus: *Ego autem dico vobis: Omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio: qui autem dixerit fratri ſuo, racha, reus erit concilio: qui autem dixerit, fatue, reus erit gehenna ignis.*

Judæorum quam ſtupidum fuerit de homicidio judicium.

Matth. 5. 22.

12. Quomodo quis iraſcendo peccare, vel non peccare poſſit.

Ex quibus verbis perſpicuum eſt, eum culpa non carere, qui fratri ſuccenſeat, quamvis iram animo incluſam contineat; qui vero ejus iræ ſignificationem aliquam

Interpretatio verborum Chriſti ex Aug. l. 1. de ſer. Dom. in mon. Juſta ira.

quam dederit, graviter peccare; ac multo gravius, qui non vereatur fratrem dure accipere, & ei convicium facere. Et quidem hoc verum eſt, ſi nulla ſubſit iraſcendi cauſa: nam iræ cauſa, quæ a *a* Deo, *b* Legibuſque conceditur, ea eſt, cum in eos animadvertimus, qui noſtro imperio, poteſtatique parent, ſi in eis ſit culpa. Chriſtiani enim hominis ira non a carnis ſenſibus, ſed a Spiritu ſancto proficiſci debet; *c* cum nos templa Sancti ſpiritus, *d* in quibus Jeſus Chriſtus habitet, eſſe conveniat.

a *Pſal.* 4. *Epheſ.* 4. 26.
b *Videtur alludere ad id, quod ait len. ff. ad Leg. Jul. de adv.*
c 1. *Cor.* 6. 19.
d *Eph.* 3. 17.

13. *Quomodo homines perfecte hanc Legem obſervent, & quam multi in eam peccent.*

Multa præterea ſunt a Domino tradita, quæ ad perfectam hujus Legis rationem pertinent, qualia illa ſunt: *e Non reſiſtere malo, ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: & ei, qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium: & quicunque te angariaverit mille paſſus, vade cum illo & alia duo.* Ex his, quæ jam commemorata ſunt, animadvertere licet, quam proclives ſint homines ad ea peccata, quæ hoc Præcepto vetita ſunt; quamque multi reperiantur, qui ſi minus manu, animo ſaltem cædis ſcelus committunt.

e *Matth.* 5. 39. *Luc.* 6. *ubi non habet, in dexteram, ſed in maxillam. D. Aug. ep.* 4. *ad Marc.*

14. *Quantum in ſacris Litteris homicidium Deus deteſtetur.*

Quam grave peccatum ſit homicidium

Et quoniam huic tam periculoſo morbo remedia in ſacris Litteris adhibita ſunt, Parochi eſt officium ea diligenter fidelibus tradere; Præcipuum autem illud eſt, ut intelligant, quam nefarium ſit peccatum hominis cædes; idque vel *f* plurimis, maximiſque ſanctarum Litterarum teſtimoniis perſpici poteſt. Uſque enim adeo homicidium deteſtatur Deus in ſanctis Litteris, *g* ut a beſtiis cædis hominum pœnam ſe repetiturum dicat, *h* ac belluam, quæ hominem læſerit, occidi jubeat. Neque aliam ob cauſam a ſanguine hominem abhorrere voluit, niſi ut omni ratione a nefaria hominis cæde & animum, & manus abſtineret.

f *Gen.* 4. 10. *Exod.* 21. 12. *Lev.* 24. 12.
g *Gen.* 9.
h *Exod.* 21. 28.

15. *Quantum ſit ſcelus hominis cædes, ratione demonſtratur.*

D. Th. in 2. 2. q. 64. ar. 5.

Sunt enim homicidæ humani generis, atque adeo naturæ

turæ hoſtes acerbiſſimi, qui, quantum in eis eſt, univerſum Dei opus evertunt, cum hominem tollant, cujus cauſa is omnia, *a* quæcunque procreata ſunt, ſe feciſſe

a Gen. 1. 26. V. D. Th. in 1. p. q. 96. ar. 1. & 2. teſtatur. Imo vero in Geneſi *b* cum prohibitum ſit hominem occidi, quia illum Deus ad imaginem ſuam, & ſimilitudinem creavit, inſignem Deo injuriam is facit,

b Gen. 9. 6. quaſique violentas illi manus inferre videtur, qui ejus imaginem e medio tollit. Hoc divina animi cogitatione meditatus David graviſſime de ſanguinariis hominibus

c Pſ. 13. 3. Prov. 1. 16. Iſa. 59. 7. Rom. 3. 15. conqueſtus eſt illis verbis: *c Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem*; neque ſimpliciter dixit, *Occidunt*, ſed, *Effundunt ſanguinem*; quæ verba ad deteſtabilis illius ſceleris amplificationem, immanemque illorum crudelitatem oſtendendam protulit: utque declararet in primis, quam præcipites illi diabolico quodam im-

Pſal. 13. 3. pulſu ad id facinus ferantur, dixit: *Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem*.

16. *Quid in hoc Præcepto Deus faciendum imperet.*

Pax, & dilectio mutua ſervanda. d Rom. 12. 18. Heb. 12. 14. e Matt. 5. 24 Amb. lib. 1. Off. c. 48. Jam vero, quæ in hoc Præcepto ſervanda eſſe Chriſtus Dominus jubet, eo ſpectant, ut *d* pacem cum omnibus habeamus. Inquit enim, eum hunc locum interpretaretur: *e Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adverſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum*; & quæ ſequuntur. Quæ ita a Parocho explicabuntur, ut doceat, ſine ulla exceptione omnes charitate complectendos eſſe: ad quam in hujus Præcepti explicatione fideles, quam maxime poterit, incitabit, quod in eo proximi diligendi virtus maxime elucet. Cum enim odium hoc Præcepto aperte vetetur; quo-

f 1. Jo. 3. 15. niam *f Qui fratrem ſuum odit, homicida eſt*; certe illud conſequitur, ut amoris, & charitatis Præceptum detur.

17. *Quæ officia ſint charitatis, quæ hoc Præcepto continentur.*

Cumque hac Lege de charitate, & amore præceptum ſit, tum omnium etiam illorum officiorum, atque actionum, quæ charitatem ipſam conſequi ſolent, Præ-

g 1. Cor. 13. 5 cepta traduntur. *g Charitas patiens eſt*, inquit Divus

Pau-

Paulus; patientia igitur nobis præcipitur, *a* in qua nos animas noſtras poſſeſſuros Salvator docet. Beneficentia deinde charitatis comes eſt, & ſocia; quoniam *b Charitas benigna eſt*. Benignitatis autem, atque beneficentiæ virtus late patet, ejuſque officium in iis rebus maxime verſatur, ut pauperibus ſuppeditemus res neceſſarias, cibum eſurientibus, ſitientibus potum demus, nudos veſtiamus, & quo quiſque opis noſtræ magis indiget, eo in illum plus liberalitatis conferamus.

Quomodo charitas hæc omnia ſit, vide D. Th. in 2. 2. q. 23. a. 4. ad 2.
a Luc. 21. 19.
Beneficentia, & ejus officium V. D. Th. in 2. 2. q. 3. a. 1.
b 1. Cor. 13. 5.
D. Th. in 2. 2. q. 25. a. 8 & 9
c Matt. 5. 44.
d Rom. 12. 20.
Prov. 25. 21.
1. Cor. 13. 4.

18. *Quomodo omnium charitatis officiorum perfectiſſimum ſit inimicorum dilectio.*

Hæc beneficentiæ, & bonitatis officia, quæ per ſe ſunt illuſtria, eo fient illuſtriora, ſi inimicis præſtentur. Ait enim Salvator: *c Diligite inimicos veſtros, benefacite iis, qui oderunt vos;* quod etiam Apoſtolus monet illis verbis, *d Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da illi; hoc enim faciens, carbones ignis congeres ſuper caput ejus: noli vinci a malo, ſed vince in bono malum*. Deinde, ſi charitatis legem ſpectemus, quæ benigna eſt, omnia, quæcunque ad manſuetudinem, lenitatem, aliaſque id generis virtutes pertinent, officia colere, ea lege præſcribi intelligemus.

19. *Qua præcipue re charitas proximi, quæ hic imperatur, eluceſcat.*

At vero longe omnium præſtantiſſimum officium, quod charitatis pleniſſimum eſt, in quo nos maxime exercere convenit, illud eſt, ut injurias, quas accepimus, æquo animo remittamus, atque condonemus. Quod ut plane efficiamus, ſæpe nos divinæ Litteræ, ut antea dictum eſt, monent, atque hortantur; cum non beatos ſolum eos dicant, qui ita prorſus faciunt, ſed erratorum etiam veniam iiſdem a Deo datam affirment: qui vero hoc ipſum facere negligunt, aut omnino recuſant, illam non conſequuntur. Sed quoniam ulciſcendi libido hominum mentibus fere inſita eſt, Parochus maximam in eo diligentiam ponat neceſſe eſt, ut injuriarum obliviſci, eaſque remittere Chriſtianum hominem oportere, non doceat ſolum, ſed penitus etiam fidelibus perſuadeat. Cumque hac ipſa de re apud ſacros Scriptores multa fiat mentio, eos conſulat, ad refellendam eorum per-

Condonandas eſſe injurias, hæc loca Scripturæ demonſtrant.
Deut. 32. 35.
1. Re. 25. 32. 33. 26. & 24. 5. 7. 8. 2. Re. 19. 20.
Pſal. 7. 5.
Eccl. 28. per tot.
Iſa. 58. 6.
Matt. 6. 14. 15. Marc. 11. 25. 26.
Luc. 6. 28.
Act. 7. 60.

D. Th. in Apolog. c. 31 & 37. D. Aug. tra. 81 in Joa. & lib. 50. Hom. 6. & ſer. 61. de Temp.

pertinaciam, qui in ulciſcendi cupiditate animo obſtinato ſunt, atque obfirmato: argumenta in promptu habeat, quæ illi Patres graviſſima, atque ad eam rem maxime accommodata pie adhibuerunt.

20. *Quibus præſertim rationibus odium reprimendum ſit, inducendique ſint fideles ad injuriarum oblivionem.*

Prima ratio reprimendi odii. Non potest habere concordiam cum Christo, qui diſcors voluerit eſſe cum Christiano.

Verum hæc potiſſimum tria explicanda ſunt. Primum eſt, ut qui ſe injuriam accepiſſe putat, ei maxime perſuadeatur, illum detrimenti, aut injuriæ præcipuam cauſam non fuiſſe, quem ipſe ulciſci cupit. Sic admirabilis ille Job fecit, qui a Sabæis hominibus, a Chaldæis, & a dæmone graviter læſus, nulla tamen habita eorum ratione, ut vir rectus, & homo admodum pius recte, pieque iis verbis uſus eſt: *a Dominus dedit, Dominus abſtulit.* Itaque patientiſſimi illius viri oratione, & exemplo, Christiani homines ſibi perſuadeant, quod veriſſimum eſt, omnia, quæcunque in hac vita patimur, a Domino, qui juſtitiæ omnis, miſericordiæque parens eſt, & auctor, proficiſci.

a Job. 1. 21. 2. 10.

21. *Homines nos perſequentes Dei miniſtri, ac ſatellites ſunt, quamvis id ex mala voluntate faciant.*

Pœnas omnes, & afflictiones divinitus hominibus immitti ad certam aliquam utilitatem, omnibus debet eſſe perſuaſiſſimum. Amos 3. 6.

Neque vero ille nos, cujus eſt immenſa benignitas, ut inimicos punit, ſed *b* uti filios corrigit, ac caſtigat. Nec profecto, ſi recte animadvertimus, in hiſce rebus homines aliud omnino ſunt, niſi miniſtri, & quaſi ſatellites Dei; & quamquam homo poteſt male aliquem odiſſe, peſſimeque illi cupere, tamen ei, niſi permiſſu Dei, nocere nullo modo poteſt. Hac ratione *c* adductus Joſeph fratrum impia conſilia; ſic *d* David injurias ſibi a Semei illatas æquo animo tulit. Ad hanc item rem illud argumenti genus valde pertinet, quod ſanctus Chryſoſtomus graviter, atque erudite pertractavit, neminem ſcilicet niſi a ſeipſo lædi. Nam qui ſe injurioſe tractatos eſſe opinantur, ſi rem recta ſecum via reputent, comperient, nullam profecto ſe ab aliis injuriam, aut damnum accepiſſe. Etſi enim, quibus ipſi læduntur, ea extrinſecus eveniunt, tamen ſe maxime ipſi offendunt, cum animum odio, cupiditate, invidia nefarie contaminant.

b Prov. 3. 11. Hebr. 12. 6. Apo. 3. 19. c Gen. 45. 5. 6. 7. d 2. Reg. 16. 10. 11. 12. Chriſoſt. to. 5 in hom. quod nemo læditur niſi a ſeipſo.

22. Qua

22. *Quæ ad eos commoda proveniant, qui injurias libenter condonant.*

Alterum eſt, quod duo præcipua commoda complectitur, quæ ad eos pertinent, qui pio erga Deum ſtudio adducti, injurias libenter remittunt. Quorum primum illud eſt, *a* quod aliena debita remittentibus promiſit Deus fore, ut ipſi etiam peccatorum veniam impetrent: ex quo promiſſo, quam gratum illi ſit hoc pietatis officium, facile apparet. Alterum commodum eſt, quod nobilitatem quandam, & perfectionem aſſequimur; quoniam condonandis injuriis quodammodo Dei ſimiles efficimur, *b* qui *Solem ſuum orîri facit ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper juſtos, & injuſtos.*

Secunda ratio inducens ad injuriarum oblivionem.

a Matth. 6. 14. & 18.33.

b Matth. 5. 45. Luca 6. 27.

23. *Quæ, & quot incommoda ex odio inimicorum proveniant.*

Poſtremo explicanda ſunt incommoda illa, in quæ nos tum incidimus, cum injurias, quæ nobis illatæ ſunt, condonare nolumus. Itaque Parochus illis, qui ſibi in animum inducere non poſſunt, ut inimicis ignoſcant, ob oculos ponat, odium non ſolum grave peccatum eſſe, ſed etiam diuturnitate peccandi gravius inhærere. Cum enim is, in cujus animo hic affectus inſederit, inimici ſui ſanguinem ſitiat, illius ulciſcendi ſpe plenus, dies, noctesque in perenni quadam mala mentis agitatione ita verſatur, ut nunquam a cædis, aut nefariæ alicujus rei cogitatione ceſſare videatur. Quo fit, ut is vel nunquam, vel maximo negotio ad id impellatur, ut aut prorſus ignoſcat, aut aliqua ſaltem ex parte injurias remittat. Quare merito vulneri comparatur, cui telum infixum hæret.

Tertia ratio.

Odii perverſitas V. D. Tho. in 2.2. q. 34. art. 3. & 4.

24. *Multa peccata ex odio naſci demonſtratur.*

Multa præterea incommoda, & peccata ſunt, quæ hoc uno odii peccato, tanquam vinculo quodam, conjuncta tenentur: ideoque D. Joannes in hanc ſententiam ita dixit: *c Qui fratrem ſuum odit, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit, quo eat; quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus*: itaque ſæpius labatur neceſſe eſt. Etenim quo pacto fieri poteſt, ut dicta aliquis, aut facta illius probet, quem oderit? Hinc temeraria, & iniqua judicia exiſtunt, iræ, invidiæ, obtrectatio-

c 1. Jo. 2. 11.

nes, & alia ejuſmodi, quibus illi quoque implicari ſolent, qui aut cognatione, aut amicitia juncti ſunt. Itaque ſæpe fit, ut ex uno peccato multa exiſtant. Neque injuria dicitur *a* hoc peccatum eſſe diaboli: quandoquidem *b* ipſe ab initio homicida fuit. Quamobrem Dei Filius Dominus noſter Jeſus Chriſtus, cum ſibi mortem afferre Phariſæi cuperent, *c* illos a patre diabolo genitos eſſe dixit.

a 1. Jo. 3. 10. 11.
b Jo. 8. 44.
Diabolus homicidii, & odii verus parens.
c Jo. 8. 44.
Chriſti exemplum valet ad reprimendum odium.

25. *Remedia adverſus peccatum odii.*

Sed præter hæc, quæ dicta ſunt, unde ſceleris hujus deteſtandi rationes peti poſſunt, alia quoque remedia, & ea profecto maxime opportuna ſanctarum Litterarum monumentis tradita ſunt. Ac primum omnium remedium, & maximum eſt Salvatoris noſtri exemplum, quod ad imitandum nobis proponere debemus. Is enim, cum *d* ne minima quidem peccati ſuſpicio in eum cadere poſſet, virgis cæſus, ſpinis coronatus, & cruci denique affixus, eam habuit orationem pleniſſimam pietatis: *e Pater, dimitte illis; non enim ſciunt, quid faciunt*: cujus aſperſionem ſanguinis teſtatur *f* Apoſtolus melius loquentem, quam Abel.

d Iſa. 53. 9. Jo. 8. 46. 1. Pet. 2. 2. 1. Jo. 3. 5.
e Luc. 23. 4.
f Heb. 12. 24.
Noviſſimorum memoria valet ad odium reprimendum.
g Eccl. 7. 40.

Alterum autem remedium ab Eccleſiaſtico propoſitum eſt, ut mortem, atque illum judicii diem recordemur. *g Memorare*, inquit ille, *noviſſima tua, & in æternum non peccabis*. Quæ ſententia eodem ſpectat, ac ſi dicat: Illud ſæpe etiam atque etiam cogita, brevi fore, ut mortem obeas. Proinde, quia tali tempore tibi optatiſſimum erit, & maxime neceſſarium ſummam Dei miſericordiam impetrare, eam tibi ob oculos jam nunc, perpetuoque proponas neceſſe eſt: ita enim fiet, ut immanis illa ulciſcendi cupiditas tibi exhauriatur, cum ad miſericordiam Dei implorandam nullum aptius, majuſve remedium invenias, quam oblivionem injuriarum, & amorem in eos, qui te, aut tuos re, aut oratione violarint.

DE

DE SEXTO PRÆCEPTO.

CAPUT VII.

Non mœchaberis.

1. *Quo pertineat iſtud Præceptum, quaque ratione a Parochis tractandum ſit.*

QUoniam viri, & uxoris vinculum arctiſſimum eſt, & nihil utrique jucundius accidere poteſt, quam intelligere, ſe mutuo quodam, & ſingulari amore diligi, contra nihil moleſtius, quam ſentire, a ſe debitum, & legitimum amorem alio transferri; recte quidem, atque ordine illam, quæ hominis vitam a cæde tuetur, Legem, hæc, quæ de mœchia, ſive adulterio eſt, conſequitur; ut ſanctam illam, & honorabilem Matrimonii conjunctionem, unde magna charitatis vis exiſtere ſolet, nemo ullo adulterii ſcelere violare, aut dirimere audeat. Sed tamen in hac ipſa re explicanda cautus admodum ſit Parochus & prudens, & tectis verbis rem commemoret, quæ moderationem potius deſiderat, quam orationis copiam. Verendum eſt enim, ne, dum is late, atque copioſe nimis explicare ſtudet, quibus modis homines ab hujus Legis præſcripto diſcedant, in illarum rerum ſermonem forte incidat, unde excitandæ potius libidinis materia, quam reſtinguendæ illius ratio emanare ſolet.

Quare poſt Præceptum de homicidio, illud ponatur, quod ad adulterium ſpectat.

De adulterio recte, & moderate eſt loquendum.

2. *Quæ in hoc Præcepto juſſa comprehendantur.*

Sed quoniam hoc Præcepto multa continentur, quæ prætermittenda non ſunt, ea ſuo loco explicabuntur a Parochis. Ejus igitur duplex vis eſt: altera, qua diſertis verbis adulterium vetatur; altera, quæ eam ſententiam incluſam habet, ut animi, corporiſque caſtitatem colamus.

3. *Quid ſub nomine mœchiæ, ſeu adulterii hic prohibeatur.*

Quid ſit adulterium. Grat. 36. q. 1. c. 2. §. Cum vero.

Ut autem ab eo, quod prohibitum eſt, docendi initium ſumatur, Adulterium eſt legitimi tori injuria, ſive alienus, ſive proprius ille ſit. Etenim ſi maritus cum muliere ſolutâ rem habet, ſuum ipſe torum violat: ſi vero ſolutus vir alienam uxorem cognoſcat, adulterii labe torus alienus inquinatur. Hoc vero adulterii interdicto omnia prohiberi, Divus Ambroſius, & Auguſtinus auctores ſunt, quæcunque inhoneſta ſunt, & impudica. In hanc ſententiam hæc verba accipienda eſſe, ex ſacris Litteris tum novi, tum veteris Teſtamenti licet colligere; nam præter adulterium alia libidinis genera apud Moyſem puniuntur.

Hoc Præcepto omnem impuram libidinem prohiberi. D. Amb. l. 1. off. c. 50. in fin. D. Aug. qu. 71. ſuper Exod. D. Tho. in 2. 2. q. 154. a. 1.

4. *Variæ libidinum ſpecies, quæ in Scripturis numerantur.*

a Gen. 38. 24. b Deut. 23. 26. c Tob. 4. 13. d Eccl. 42. 25 e Mat. 15. 19.

Eſt Judæ in *a* Geneſi judicium in nurum ſuam: eſt præclara illa in *b* Deuteronomio Moyſis lex, ne de filiabus Iſraël ulla eſſet meretrix: extat præterea Tobiæ ad filium ejuſmodi adhortatio, *c Attende tibi fili mi ab omni fornicatione*: Eccleſiaſticus item, *d Erubeſcite*, inquit, *a reſpectu mulieris fornicariæ*: in Evangelio etiam Chriſtus Dominus inquit, *e* de corde exire adulteria, & fornicationes, quæ coinquinant hominem. Apoſtolus vero Paulus hoc vitium ſæpe multis graviſſimiſque verbis deteſtatur: *f Hæc eſt*, ait, *voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, ut abſtineatis vos a fornicatione*; & *g Fugite fornicationem*; & *h Ne commiſceamini fornicariis*: & *i Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis*; & *k Neque fornicarii, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores Regnum Dei poſſidebunt.*

f 1. Theſſ. 4. 9. g 1. Cor. 5. 18 h 1. Cor. 5. 9. i Epheſ. 5. 3. k 1. Cor. 6. 9.

5. *Cur præcipue in hoc Præcepto adulterii ſit facta mentio.*

Cur Legiſlator omnem impuram libidinem prohibiturus, peculiariter adulterii meminerit.

Præcipue vero ob eam rem adulterium diſerte vetitum eſt, quia præter turpitudinem, quæ illi cum aliis intemperantiæ generibus communis eſt, injuſtitiæ quoque peccatum non ſolum in proximum, ſed etiam in civilem ſocietatem adjunctum habet. Eſt illud item certum, qui ſe a libidinum cæterarum intemperantia

non

non abſtinet, eum ad hanc, quæ adulterii eſt, inconti- nentiam facile labi. Quare hoc adulterii interdicto fa- cile intelligimus, omne impuritatis, & impudicitiæ ge- nus, quo polluitur corpus, prohiberi. Imo vero omnem intimam animi libidinem hoc præcepto vetitam eſſe, tum ipſius Legis vis ſignificat, quam ſpiritualem eſſe conſtat, tum Chriſtus Dominus docuit illis verbis: *a Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, Non mæchaberis: ego autem dico vobis, quod omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mæchatus eſt eam in corde ſuo.* Hæc ſunt, quæ Fidelibus publice tradenda duximus, ſi tamen ea addantur, quæ a ſacra Tridentina Synodo in adulteros, & eos, qui ſcorta, & pellices alunt, de- creta ſunt, prætermiſſis multis aliis, ac variis impu- dicitiæ, & libidinis generibus, de quibus privatim unuſquiſque a Parocho admonendus erit, ut temporis, & perſonarum ratio poſtulabit. Sequitur nunc, ut ea explicentur, quæ jubendi vim habent.

Voluntas pro facto hic habetur.

a Matth. 5. 28. 29.

Trid. Sy. ſeſſ. 24. c. 8. de Reform.

6. *Quid præter ea, quæ prohibentur, hic neceſſario obſer- vandum præſcribatur.*

Docendi igitur ſunt Fideles, ac vehementer hortandi, ut pudicitiam, & continentiam omni ſtudio colant, *b* mundentque ſe ab omni inquinamento carnis, & ſpiri tus, perficientes ſanctificationem in timore Dei. In pri mis autem admonendi ſunt, quamvis caſtitatis virtus in eorum hominum genere magis eluceat, qui pulcherri mum illud ac plane divinum virginitatis propoſitum ſancte, & religioſe colunt, tamen iis etiam convenire, qui vel cælibem vitam agunt, vel matrimonio juncti, a vetita libidine ſe puros, & integros ſervant.

Caſtitas unicuique pro diverſitate ſtatus neceſſario ſervanda.

b 1 Cor. 7. 1.

Caſtitas in triplici hominum genere invenitur, V. Trid. Sy. ſeſſ. 24. de Matr. c. 9. & ſeſſ. 25. de Regular. c. 1.

7. *Quæ ſint potiſſimum cogitanda volenti libidines ſuas edo- mare.*

Quoniam vero multa a ſanctis Patribus tradita ſunt, quibus docemur domitas habere libidines, & coercere voluptates, ea Parochus ſtudeat populo accurate expo- nere; atque in hac tractatione diligentiſſime verſetur. Hæc autem ejuſmodi ſunt, partim quæ in cogitatione conſiſtunt, partim quæ in actione. Quod in cogitatio- ne remedium poſitum eſt, id in eo maxime verſatur ut intelligamus, quanta ſit hujus peccati turpitudo, & per-

Caſtitatis ratio in eo conſiſtit, ut quis a vetita libidine ſe purum, & integrum ſervet.

Quibus cogitationibus ...

Adverſus libidines ſit quærendum, quamquam perniciosa ſit libido. pernicies, qua cognita facilior fiet ejus deteſtandi ratio. Pernicioſum vero ſcelus eſſe, intelligi ex eo poteſt, quoniam propter hoc *a* peccatum a Dei regno pelluntur, atque exterminantur homines: quod malorum omnium ultimum eſt.

Prima ratio. a 1. Cor. 6. 9. Apoc. 22. 15. Gal. 5. 19. 20. Secunda. b 1. Cor. 6. 18.

Et hæc quidem calamitas omnium ſcelerum communis eſt. Illud autem hujus peccati proprium, quod qui fornicantur, in ſua ipſi corpora peccare dicuntur, ex ſententia Apoſtoli ita ſcribentis, *b Fugite fornicationem: omne enim peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat.* Quod ob eam cauſam dictum eſt, quoniam illud injurioſe tractat, cum ejus violat ſanctitatem. Qua de re ad Theſſalonicenſes ita Divus Paulus, *c Hac eſt*, inquit, *voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, ut abſtineatis vos a fornicatione, ut ſciat unuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore, non in paſſione deſiderii, ſicut & gentes, quæ ignorant Deum.*

c 1. Theſ. 4. 3. 6.

Tertia ratio. d 1. Cor. 6. 15.

Deinde, id quod ſceleſtius eſt, ſi homo Chriſtianus meretrici ſe turpiter dedat, membra, quæ Chriſti ſunt, ea meretricis facit. Ita enim Divus Paulus ait: *d Neſcitis, quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti? tollens ergo membra Chriſti, faciam membra meretricis? abſit. An neſcitis, quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur?*

Quarta ratio. e 1. Cor. 6. 17.

Eſt præterea homo Chriſtianus, ut idem teſtatur, *e* Templum Spiritus ſancti: quod violare, nihil aliud eſt, niſi ab eo Spiritum Sanctum ejicere.

8. *Quibus rationibus adulterii enormitatem intelligere liceat.*

f 1. Cor. 7. 4. Quod ſuum non eſt, alteri tradit adult.

In adulterii autem ſcelere magna ineſt iniquitas. Si enim, ut vult Apoſtolus, *f* qui Matrimonio juncti ſunt, ita eorum alter alterius poteſtati mancipatus eſt, ut neuter ſui corporis poteſtatem juſque habeat, ſed mutuo quodam ſint inter ſe quaſi ſervitutis vinculo ita devincti, ut vir ad uxoris voluntatem, contraque uxor ad viri nutum, voluntatemque ſe accommodare debeat; certe ſi alteruter corpus ſuum, quod eſt alieni juris, ab eo, cui illud adſtrictum eſt, disjungit, is admodum iniquus eſt, & nefarius. Et quoniam infamiæ metus &

Turpitudinis notam inurit adulterium.

ad ea, quæ juſſa ſunt, vehementer incitat homines, & a vetitis magnopere deterret; docebit Parochus, adulterium hominibus inſignem turpitudinis notam inurere. Nam ſacris Litteris ita proditum eſt: *a Qui adulter eſt, propter cordis inopiam, perdet animam ſuam: turpitudinem, & ignominiam congregat ſibi, & opprobrium illius non delebitur*. Verum hujus ſceleris magnitudo ex ſupplicii ſeveritate facile perſpici poteſt. Adulteri enim, *b* Lege a Domino in veteri Teſtamento præſcripta, obruebantur lapidibus.

a Prov. 6. 32. 33. Jo. 8. 5. *Adulteri lapidibus obruendi.* Trid Syn ſeſ. 24. decr. de refor. matr. cap. 8. b Lev. 20. 10.

9. *Cujuſmodi pœna impuras libidines fere conſequi ſoleant.*

Quin etiam ob unius libidinem non ſolum qui ſcelus admiſit, ſed univerſa interdum civitas, *c* ut de Sichimitis legimus, deleta eſt. Multa divinæ animadverſionis exempla in ſacris Litteris prodita ſunt, quæ ad deterrendos a nefaria libidine homines Parochus colligere poterit, *d* ut Sodomæ, & reliquarum finitimarum urbium interitus; *e* Iſraelitarum, qui fornicati ſunt cum filiabus Moab in deſerto, ſupplicium; *f* Beniamitarum deletio. Qui vero mortem effugiunt, intolerabiles tamen dolores, ac pœnarum cruciatus, quibus ſæpe plectuntur, non effugiunt. Nam mente cæci, quæ pœna graviſſima eſt, ita fiunt, ut neque Dei, neque famæ, neque dignitatis, neque filiorum denique, vitæque ſuæ rationem habeant: hocque pacto adeo nequam, & inutiles fiunt, ut nihil grave committi eis debeat, & ad nullum fere officii munus idonei ſint. Hujus rei exempla a Davide, & Salomone petere nobis licet: *g* quorum alter, poſtquam adulteratus eſt, repente ſui diſſimillimus, ex mitiſſimo crudelis extitit, ut Uriam optime de ſe meritum morti obtulerit, *h* alter, cum ſe totum in mulierum libidinem profudiſſet, ita a vera Dei religione ſeſe avertit, ut alienos Deos ſequeretur. *i* Aufert igitur, ut Oſeas dixit, hoc peccatum cor hominis, ſæpeque excæcat. Nunc ad ea remedia veniamus, quæ in actione conſiſtunt.

Ob libidinem integra civitas deletur. c Gen. 34. 25. 26. 27. *Pentapoleos regia abſorbetur.* d Gen. 19. 24. e Num. 25. 4. f Jud. 20. per totum. *Iſraelitæ in deſerto trucidantur. Beniamitæ prope delentur. Homines mente obcæcantur, & ad omnia inepti efficiuntur.* g 2. Reg. 11. & 12. per tot. h 3 Reg. 11. per tot. i Oſe. 4. 11.

10. *Quibus modis homines ad libidinem incitentur, quos illi evitare præcipue debent.*

Quorum primum illud eſt, ut otium maxime fugiamus:

De remediis libidinum in

actione conſiſtentibus. Otia fugienda. a Ezech. 16. 49. Crapula vitanda. b Jer. 5. 7. Vide Hier. de cuſtodia virg. ep. 22. 34. c Luc. 21. 34. Rom. 13. 13. d Eph. 5. 18.

mus: in quo Sodomitæ homines, *a* ut eſt apud Ezechielem, cum hebeſcerent, in ſpurciſſimum illud nefariæ libidinis ſcelus præcipites lapſi ſunt.

Deinde crapula magnopere eſt vitanda. *b Saturavi eos*, inquit Propheta, *& mœchati ſunt*: quoniam venter expletus, & ſaturatus libidinem parit. Hoc ipſum illis verbis Dominus ſignificavit: *c Attendite vobis, ne forte graventur corda veſtra in crapula, & ebrietate*: hoc item Apoſtolus, *d Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria*.

Obtutus. e Mat. 5. 30. & 18. 9. Mar. 9. 47. f Job. 31. 8. Thren. 3. 5. Eccl. 9. 5. g 2. Reg. 11. h Gen. 34. 2. i Dan. 13. 8.

Sed maxime animus ad libidinem oculis inflammari ſolet, quo pertinet illa Chriſti Domini ſententia: *e Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te*. Multæ præterea ſunt Prophetarum de eadem re voces, ut eſt apud Job: *f Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine*. Sunt multa denique, ac pene innumerabilia exempla malorum, quæ ex oculorum aſpectu ortum habuerunt. Sic *g* David, *h* ſic Rex Sichem peccavit, *i* hocque item pacto ſenes illi Suſannæ calumniatores deliquerunt.

11. *Mulierum exquiſitus ornatus, ſermoneſque obſcœni, & alia luxuriæ incitamenta fugienda.*

Ornatus elegans, & exquiſitus. Iſa. 3. k Eccl. 9. 8. l 1. Pet. 3. 3. m 2. Tim. 2. 9

Elegantior item ornatus, quo oculorum ſenſus valde excitatur, occaſionem libidini non parvam ſæpe præbet, ideoque Eccleſiaſticus monet: *k Averte faciem tuam a muliere compta*. Cum igitur mulieres in nimio ornatus ſtudio verſentur, non alienum erit, ſi Parochus aliquam in eo diligentiam adhibeat, ut eas interdum moneat, objurgetque verbis. Quæ hoc de genere graviſſima Apoſtolus Petrus ita protulit: *l Mulierum non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus*: D. Paulus item, *m Non intortis*, inquit, *crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa*. Multæ enim auro, & margaritis adornatæ, ornamenta mentis, & corporis perdiderunt.

Obſcœnus ſermo. n 1. Cor. 15. 33.

Hoc autem libidinis incitamentum, quod e veſtium exquiſito ornatu exiſtere ſolet, alterum ſequitur, quod eſt turpis, obſcœnique ſermonis. Nam verborum obſcœnitate, quaſi face quadam ſubjecta, adoleſcentum animi incenduntur. *n Corrumpunt enim bonos mores colloquia mala*, inquit Apoſtolus.

Hocque

Hocque ipſum cum maxime efficiant delicatiores, & molliores cantus, ac ſaltationes, ab iis quoque diligenter cavendum eſt. *Saltationes & cantus molles.*

Quo in genere numerantur item libri obſcœne, & amatorie ſcripti: qui ita vitandi ſunt, ut imagines, quæ aliquam turpitudinis ſpeciem præſeferunt, cum ad turpes rerum illecebras, inflammandoſque adoleſcentum animos vis in illis ſit maxima. Sed Parochus in primis curet, ut quæ de iis a ſacroſancto Tridentino Concilio pie, religioſeque conſtituta ſunt, ea ſanctiſſime ſerventur. Hæc vero omnia, quæ commemorata jam ſunt, ſi magno adhibito ſtudio, curaque vitentur, omnis fere libidinis materia tollitur. *Libri obſcœni. Imagines fœdæ.* *Trid. Syno. ſeſſ. 25. in decret. de ſanctis Imaginibus.*

12. *Confeſſionis, & Euchariſtiæ, & piarum rerum uſus ad caſtitatem conſequendam eſt neceſſarius.*

Sed ad illius vim opprimendam maxime valet frequens Confeſſionis, & Euchariſtiæ uſus: tum aſſiduæ, ac piæ quædam ad Deum preces, cum eleemoſynis, atque jejunio conjunctæ. Eſt enim caſtitas donum Dei, quod recte petentibus non denegat, nec patitur nos tentari ſupra id, quod poſſumus. *Caſtitas recte petentibus non negatur. Matt. 19. 11. Gregor. Naz. orat. 31. c. 8. in fine. 1. Cor. 10. 13.*

13. *Corpus caſtitatem ſectanti domandum.*

Corpus autem non jejuniis modo, & iis præſertim, quæ ſancta Eccleſia inſtituit, ſed vigiliis etiam, piis peregrinationibus, atque aliis afflictationum generibus exercendum eſt, ſenſuumque appetitiones reprimendæ. In his enim, atque aliis hujuſmodi rebus maxime cernitur temperantiæ virtus. In quam ſententiam ad Corinthios D. Paulus ait: a *Omnis, qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet; & illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam*: & paulo poſt, *caſtigo*, inquit, *corpus meum, & in ſervitutem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim, ipſe reprobus efficiar*: & alio loco: b *Carnis curam ne feceritis in deſideriis.*

a 1. Cor. 9. 25. Ibid. 27. b Rom. 12. 14

DE

DE SEPTIMO PRÆCEPTO.

CAPUT VIII.

Non Furtum facies.

1. Quanta ſit hujus Præcepti commendatio, & cum duobus præcedentibus connexio.

Rom. 2. 21. Utilitas hujus doctrinæ.

VEterem hunc Eccleſiæ morem fuiſſe, ut hujus Præcepti vis & ratio inculcaretur auditoribus, indicat illa apud Apoſtolum objurgatio eorum, qui cæteros ab iis vitiis maxime deterrerent, quibus ipſi cumulati reperiebantur. a *Qui enim*, inquit, *alium doces, te ipſum non doces? qui prædicas non furandum, furaris?* Quo doctrinæ bono non ſolum frequens illorum temporum peccatum corrigebat, ſed etiam turbas, ac lites ſedabat, aliaſque malorum cauſas, quæ Furto commoveri ſoleat. In iis & delictis, & delictorum incommodis, atque calamitatibus cum noſtra etiam hæc ætas miſere verſetur, ad exemplum ſanctorum Patrum, & Chriſtianæ diſciplinæ Magiſtrorum Parochi hunc urgebunt locum, & aſſidue, ac diligenter hujus Præcepti vim, ac ſententiam explicabunt. Ac primum officium, & diligentiam ſuam conferent ad declarandum infinitum Dei amorem erga genus humanum, qui non modo illis duobus interdictis, *Non occides*, *Non mœchaberis*, quaſi præſidiis & vitam corpuſque noſtrum, & famam exiſtimationemque noſtram tueatur; ſed etiam hoc Præcepto, *Non furtum facies*, tanquam cuſtodia quadam externa, res ac facultates muniat, ac defendat.

D. Tho. in 1. 2. q. 100 ar. 5 & in 2. 2. qu. 2. art. 6.

2. Quæ ſit huic Præcepto ſubjecta ſententia.

Quam enim hæc verba ſubjectam habent notionem, niſi eam, quam ſupra diximus, cum de aliis Præceptis

lo-

loqueremur? vetare videlicet Deum, bona hæc noſtra, quæ in ejus tutela ſint, a quoquam auferri, aut violari. Quod divinæ Legis beneficium quo majus eſt, eo nos in ipſius beneficii auctorem Deum gratiores eſſe oportet. Et quoniam & habendæ, & referendæ gratiæ nobis optima ratio propoſita eſt, ut non tantum Præcepta libenter auribus accipiamus, ſed etiam re ipſa probemus, ad hoc colendum Præcepti officium Fideles excitandi, & inflammandi ſunt. Eſt autem hoc Præceptum, quemadmodum ſuperiora, diviſum in duas partes: quarum altera, quæ furtum vetat, aperte eſt enunciata; alterius ſententia, & vis, qua jubemur benigni, & liberales eſſe in proximos, in priore occulta eſt, & involuta. De priore igitur prius dicetur, *Non furtum facies.*

Hoc præceptum, ut alia, in duas partes dividitur.

3. *Quid* Furti *vocabulo hic Legislator ſignificatum velit.*

D. Aug. qu. 71. in Exod. & 32. q. 4. c. Meretrices.

In quo illud animadvertendum eſt, *Furti* nomine non id modo intelligi, cum occulte ab invito domino aliquid aufertur, ſed etiam, cum aliquid alienum contra voluntatem ſcientis domini poſſidetur. Niſi forte exiſtimandum eſt, eum, qui Furtum prohibeat, Rapinas factas per vim, & injuriam non improbare, cum extet illud Apoſtoli, *a Rapaces regnum Dei non poſſidebunt:* quorum omnem rationem, & conſuetudinem fugiendam eſſe, idem ſcribit *b* Apoſtolus.

a 1. *Cor.* 6. 10.
b 1. *Cor.* 5. 10.

Rapina Furto eſt deterior vide D. Tho in 2. 2. q. 66. art. 4. & 9.

4. *Cum omnem injuſtam rei alienæ uſurpationem Deus hic prohibere velit, cur potius Furti, quam Rapinæ meminerit.*

Quamquam vero majus peccatum Rapinæ ſunt, quam Furtum, quæ præter rem, quam alicui adimunt, præterea vim afferunt, & majorem imponunt ignominiam; mirandum tamen non eſt, quod leviori hoc *Furti* nomine notatum ſit divinæ Legis Præceptum, non Rapinæ. Id enim ſumma ratione factum eſt, quia Furtum latius patet, & ad plura pertinet, quam Rapinæ, quas tantummodo illi facere poſſunt, qui potentia, & viribus præſtant. Quamquam nemo non videt, excluſis ejuſdem generis levioribus peccatis, graviora etiam facinora prohiberi.

Furtum latius patet, quam Rapina. v. de ff. 1. & inſtit. de furtis l. de obligationibus, quæ ex delict. naſc.

Qui leviora prohibet, procul dubio graviora non admittit.

5. *Enumerantur Furti latius ſumpti ſpecies.*

Variis autem nominibus notatur injuſta poſſeſſio, &

uſus

uſus rerum alienarum ex varietate eorum, quæ & invitis, & inſciis dominis auferuntur. Nam ſi privatum quid privato adimitur, *Furtum* dicitur: ſi ſurripitur publico, *Peculatus* appellatur: *Plagium* vocant, ſi homo liber, vel ſervus alienus in ſervitutem abducitur: ſi vero ſacra res eripitur, nominatur *Sacrilegium*; quod facinus maxime nefarium, ac ſceleſtum adeo in mores inductum eſt, ut bona, quæ neceſſario & ſacrorum cultui, & Eccleſiæ miniſtris, & pauperum uſui pie, ac ſapienter fuerant attributa, in privatas cupiditates, pernicioſaſque libidines convertantur.

6. *Non illi duntaxat hoc Præceptum tranſgrediuntur, qui re ipſa aliena poſſident, ſed etiam animo.*

Furandi voluntas etiam prohibetur. Lex, quæ Chriſtianis eſt propoſita, etiam cogitationum rationem habet. a Mat. 15. 19.

Sed præter ipſum Furtum, ideſt, externam actionem, furandi etiam animus, & voluntas Dei lege prohibetur. Eſt enim ſpiritualis Lex, quæ animum, fontem cogitationum, & conſiliorum, inſpicit. a *De corde enim*, inquit Dominus apud ſanctum Matthæum, *exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia.*

6. *Unde potiſſimum Furti gravitatem metiri poſſimus.*

Bonorum diſtributio jure gentium introducta eſt, diſt. 1. c. Jus gentium.

Sed quam grave ſcelus furtum ſit, ipſa naturæ vis, & ratio ſatis oſtendit. Eſt enim juſtitiæ contrarium, quæ ſuum cuique tribuit. Nam bonorum diſtributiones, & aſſignationes jam inde ab initio jure gentium conſtitutas, divinis etiam, & humanis legibus confirmatas, ratas eſſe oportet, ut unuſquiſque, niſi humanam ſocietatem tollere velimus, ea teneat, quæ ei jure obtigerunt. Nam, ut Apoſtolus ait, b *neque fures, neque avari, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt.* Etſi hujus ſceleris importunitatem, & immanitatem permulta declarant, quæ Furtum conſequuntur. Fiunt enim judicia temere, & inconſulto multa de multis; erumpunt odia; ſuſcipiuntur inimicitiæ; exiſtunt interdum acerbiſſimæ innocentium hominum damnationes.

b 1. Cor. 6. 10.

Mala, quæ Furtum conſequuntur.

8. *Quomodo ſint ablata neceſſario reſtituenda.*

S. Au. ep. 54. ad Maced. & habetur 14. q. 6. c. 1. &

Quid dicemus de ea neceſſitate, quę divinitus impoſita eſt omnibus, ſatisfaciendi ei, cui aliquid ademptum ſit? *Non enim*, inquit Auguſtinus, *remittitur peccatum*, niſi

niſi reſtituatur ablatum. Quæ reſtitutio, cum quis aſſueverit ex alienis locupletari, quantam habeat difficultatem, præter id, quod unuſquiſque & ex aliorum conſuetudine, & de ſuo ſenſu judicare poteſt, ex teſtimonio Abacuch Prophetæ licet intelligere. Inquit enim: *a Va ei, qui multiplicat non ſua, uſquequo & aggravat contra ſe denſum lutum?* Lutum appellat denſum, rerum alienarum poſſeſſionem, unde emergere, & expedire ſe homines difficile poſſint. Furtorum autem tam multa ſunt genera, ut ea dinumerare ſit difficillimum. Quare de his duobus, Furto, & Rapinis, dixiſſe ſatis erit: ad quæ, tanquam ad caput, reliqua, quæ dicemus, referuntur. Ad ea igitur deteſtanda, & ad Fidelem Populum a ſceleſto facinore deterrendum, conferent omnem curam ac diligentiam Parochi. Verum hujus generis partes perſequamur.

in 6. de uſuris cap. Cum & eo & de reg. jur ca. Peccatum.
a Abac. 2. 6.

9. *Quæ ſint præcipua Furtorum genera, quique Furibus ſint annumerandi.*

Sunt igitur Fures etiam, qui Furto ſublatas res emunt, vel aliquo modo inventas, occupatas, aut ademptas retinent. Ait enim S. Auguſtinus: *Si inveniſti, & non reddidiſti, rapuiſti*. Quod ſi rerum dominus nulla ratione inveniri poteſt, illa ſunt bona in uſus pauperum conferenda; quæ ut reſtituat qui adduci non poteſt, ea re facile probat, ſe undique ablaturum omnia, ſi poſſit.

Res Furto ſublatas emere non licet. Nec inventas retinere.
D. Aug. l. 50 Hom. 9. & de verbis Apo. ſer. 19. Inventa merito pauperibus danda. cap. Cum tu, de uſuris.

Eodem ſe alligant ſcelere, qui in emendis, vendendiſque rebus fraudem adhibent, & vanitatem orationis: horum fraudes vindicabit Dominus. Graviores, & iniquiores in hoc Furtorum genere ſunt ii, qui fallaces, & corruptas merces vendunt pro veris, & integris; quive pondere, menſura, numero, & regula decipiunt emptores. Eſt enim in Deuteronomio, *b Non habebis in ſacculo diverſa pondera*; & in Levitico, *c Nolite facere iniquum aliquid in judicio, in regula, in pondere, in menſura; ſtatera juſta, & æqua ſint pondera; juſtus modius, æquuſque ſextarius*; eſt & alio loco, *d Abominatio eſt apud Dominum pondus, & pondus, ſtatera doloſa non eſt bona.*

Mercatores, qui fraude, & dolo utuntur, ſunt Fures.
b Deu. 25. 13.
c Lev. 19. 35.
d Prov. 20. 13. Prov. 11. 21. & 10. 10.

Furtum etiam apertum eſt operariorum, & artifi-
cum,

Operarii, qui non operantur, quantum debent, ſunt fures, ut & ſervi infidi.

cum, qui totam, & integram mercedem ab iis exigunt, quibus ipſi juſtam, ac debitam operam non dederunt. Nec vero diſtinguuntur a Furibus ſervi dominorum, rerumque cuſtodes infidi; quin etiam eo ſunt deteſtabiliores, quam reliqui Fures, qui clavibus excluduntur, quod furaci ſervo nihil domi obſignatum, aut occluſum eſſe poteſt.

Fures etiam ſunt ficti mendici. Et qui muneri ſuo non ſatisfaciunt.

Furtum præterea facere videntur, qui fictis, ſimulatiſque verbis, quive fallaci mendicitate pecuniam extorquent: quorum eo gravius eſt peccatum, quod furtum mendacio cumulant. Illi quoque in Furum numero reponendi ſunt, qui cum ad privatum aliquod, publicumve officium conducti ſunt, nullam, vel parvam operam navantes, munus negligunt, mercede tantum, ac pretio fruuntur. Reliquam Furtorum multitudinem a ſolerti avaritia, quæ omnes pecuniæ vias novit, excogitatam, perſequi longum eſt, &, ut diximus, difficillimum.

10. *Quæ ſint rapinarum genera, quique raptores dicendi.*

Itaque de Rapinis, quod eſt alterum horum ſcelerum caput, dicendum videtur, ſi prius monuerit Parochus Christianum Populum, ut meminerit illius Apoſtoli ſententiæ, *a Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum diaboli*; nec ullo loco ſibi patiatur excidere præceptum hoc, *b Quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis*; & illud cogitet perpetuo, *c Quod ab alio oderis fieri tibi, vide, ne tu aliquando alteri facias*.

a 1. Tim. 6. 9.
b Matt. 7. 12.
c Tob. 4. 16. Luc. 6. 31.

De rapinarum, & raptorum generibus.

Rapinæ igitur patent latius; nam qui debitam operariis mercedem non perſolvunt, ſunt Rapaces. Quos ſanctus Jacobus ad pœnitentiam invitat his verbis, *d Agite nunc divites, plorate ululantes in miſeriis veſtris, quæ advenient vobis*; cujus pœnitentiæ cauſam ſubjungit, *e Ecce enim merces operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt a vobis, clamat; & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit*. Quod genus rapinarum in *f* Levitico, in *g* Deuteronomio, apud *h* Malachiam, & apud *i* Tobiam vehementer improbatur. In hoc crimine Rapacitatis includuntur,

d Jacob. 5. 1.
e Ibid. 4.
f Lev. 19. 13.
g Deut. 24. 14.
h Malac. 3. 5.
i Tob. 4. 15.

qui, quæ Eccleſiæ Præſidibus, & Magiſtratibus debentur, vectigalia, tributa, decimas, & reliqua hujus generis non diſſolvunt, vel intervertunt, & ad ſe transferunt.

11. Fœnerari eſt rapinam committere, & quam grave ſcelus illud ſit.

Quid uſura.

Huc etiam referuntur Fœneratores, in Rapinis acerrimi, & acerbiſſimi, qui miſeram plebem compilant, ac trucidant uſuris. Eſt autem uſura, quicquid præter ſortem, & caput illud, quod datum eſt, accipitur, ſive pecunia ſit, ſive aliquid aliud, quod emi, aut æſtimari poſſit pecunia. Sic enim apud Ezechielem ſcriptum eſt: *a Ad uſuram non commodaverit, & † ſuperabundantiam non acceperit:* & Dominus apud Lucam: *b Mutuum date, nihil inde ſperantes.* Graviſſimum ſemper fuit hoc facinus, etiam apud Gentes, & maxime odioſum. Hinc illud *Quid fœnerari? quid hominem*, inquit, *occidere?* Nam qui fœnerantur, bis idem vendunt, aut id vendunt, quod non eſt.

Vide c. Plerique & c. Uſura 14. q. 3. & tot. qu. & ſequent.

a Ezech. 18. 8. Exod. 22. 25. Levit. 25. Deut. 23. 19. Pſal. 14. 5. Prov. 22. 16. Hier. 15. 10.

† *al. leg. amplius.*

b Luca 6. 34.

12. Judices venales, & creditorum fraudatores Rapinas committunt.

Item Rapinas faciunt nummarii Judices, qui venalia habent judicia, & pretio, muneribuſque deliniti, optimas tenuiorum, & egentium cauſas evertunt. Fraudatores creditorum, & inficiatores, quique ſumpto temporis ſpatio ad ſolvendum, ſua, vel aliena fide merces emunt, neque fidem liberant, damnabuntur eodem Rapinarum crimine. Quorum etiam delictum gravius eſt, quod mercatores, illorum deſtitutionis, & fraudationis occaſione, magno detrimento civitatis carius vendunt omnia: in quos illa *c* Davidis ſententia videtur convenire, *Mutuabitur peccator, & non ſolvet.*

Catonis Cenſorii ſententia, quam refert M. T. in 2. Offi. extremo.

Vide item D. Ambroſ. l. de Tob. c. 14.

c Pſal. 36. 21.

13. Locupletes, qui ablatis pignoribus pauperes comprimunt, inter raptores numerantur.

Quid de locupletibus dicemus iis, qui ab illis, qui ſolvendo non ſunt quod commodarunt, exigunt acerbius, & pignora etiam ea auferunt contra Dei interdictum, quæ ad eorum corpus tuendum ſunt neceſſaria? Inquit enim Deus, *d Si pignus a proximo tuo acceperis veſtimentum, ante Solis occaſum reddas ei; ipſum enim*

d Exod. 22. 26. Deut. 24. 6.

De pignoribus multa habes in Dec. tit. de pignoribus, & aliis Canonibus.

eſt ſolum, quo operitur, indumentum carnis ejus, nec habet aliud, in quo dormiat: ſi clamaverit ad me, exaudiam eum, quia miſericors ſum. Horum exactionis acerbitatem, jure rapacitatem, atque adeo Rapinas, appellabimus.

Ambr. l. 3. Offic. c. 6.

14. *Frumenta neceſſitatis tempore comprimentes ſunt Raptores.*

Ex numero eorum, qui Raptores dicuntur a ſanctis Patribus, ſunt, qui in frugum inopia comprimunt frumentum, faciuntque, ut ſua culpa carior, ac durior ſit annona: quod etiam valet in rebus omnibus ad victum, & ad vitam neceſſariis. Ad quos illa Salomonis pertinet execratio: *a Qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis.* Quos ſuorum ſcelerum admonitos Parochi liberius accuſabunt, ac propoſitas illis peccatis pœnas explicabunt uberius. Hæc de vetitis: nunc ad juſſa veniamus, in quibus ſatisfactio, vel reſtitutio primum locum habet. *Peccatum enim non remittitur, niſi reſtituatur ablatum.*

a Prov. 11. 26

15. *Quoſnam ad reſtitutionem obligari judicandum ſit.*

Quæ jubeat hoc Præceptum de reſtitutione, & qui ad illam teneantur.

Sed quoniam non is ſolum, qui furtum fecit, ei, cui furatus eſt, id debet reſtituere; ſed omnes præterea, qui Furti participes fuerunt, hac lege reſtitutionis tenentur, aperiendum eſt, qui ſint illi, qui hanc ſatisfaciendi, vel reſtituendi neceſſitatem effugere non poſſint.

Aug. ep 54. ad Mac. De reſtitutione vide D. Tho. in 2. 2. q. 62. per tot.

Imperantes.

Sunt autem plura hominum genera. ac primum eſt eorum, qui furari imperant; qui non modo ſunt ipſi furtorum ſocii, & auctores, ſed etiam in illo Furum genere deterrimi.

Suadentes.

Alterum genus, par voluntate primis, poteſtate diſpar, in eodem tamen Furum gradu ponendum, eorum eſt, qui cum jubere non poſſint, ſuaſores ſunt, atque impulſores furtorum.

Conſentientes.

Tertium genus eſt eorum, qui cum Furibus conſentiunt.

Participantes.

Quartum genus eſt eorum, qui participes Furtorum, inde ipſi etiam lucrum faciunt: ſi lucrum dicendum eſt, quod, niſi reſipuerint, eos addicit æternis cruciatibus: de quibus ſic loquitur David: *Si videbas furem, currebas*

Pſal. 49. 18. *cum eo.* [illegible]

Quintum genus eſt Furum, qui cum furta poſſint prohibere, tantum abeſt, ut illis occurrant, & obſiſtant, ut eorum licentiam permittant, atque concedant. *Non obſtantes.*

Sextum genus eſt eorum, qui, cum & furtum factum, & ubi factum ſit certo ſciant, non indicant rem, ſed eam ſe ſcire diſſimulant.

Poſtremum genus eſt, quod omnes complectitur furtorum adjutores, cuſtodes, patronos, quique illis receptaculum præbent, ac domicilium: qui omnes & ſatisfacere debent iis, quibus aliquid detractum eſt, & ad illud neceſſarium officium vehementer cohortandi ſunt. *Non manifeſtantes. Recipientes & alii.*

Ne hujus quidem ſceleris omnino ſunt expertes approbatores furtorum, & laudatores. Nec vero etiam ab eadem culpa ſunt alieni filiifamilias, & uxores, qui pecunias a patribus, & viris ſurripiunt. *Laudantes, & probantes.*

16. *Quid de eleemoſynis, quæ involute hic etiam præſcribuntur, ſentiendum.*

Jam vero huic Præcepto & illa ſubjecta ſententia eſt, ut pauperum, & inopum miſereamur, eorumque difficultates, & anguſtias noſtris facultatibus, & officiis ſublevemus. Quod argumentum quia ſæpiſſime, & copioſiſſime tractandum eſt, petent ea Parochi ex virorum ſanctiſſimorum *a* Cypriani, *b* Joannis Chryſoſtomi, *c* Gregorii Nazianzeni, & aliorum libris, qui de eleemoſyna præclare ſcripſerunt, quibus huic muneri ſatisfaciant. Sunt enim inflammandi fideles ad ſtudium, & alacritatem opitulandi iis, quibus aliena miſericordia vivendum eſt. Sunt vero etiam docendi, quantam habeat neceſſitatem eleemoſyna, ut videlicet re, & opera noſtra in egentes ſimus liberales, veriſſimo illo argumento, *d* quod ſummo illo Judicii die deteſtaturus ſit eos Deus, & ſempiternis ignibus addicturus, qui eleemoſynæ officia prætermiſerint, ac neglexerint; illos autem collaudatos in cœleſtem patriam introducturus, qui benigne fecerint indigentibus. Eſt utraque Chriſti Domini ore pronunciata ſententia: *e Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum*: &, *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum.*

De operibus Miſericordiæ per eleemoſynas in pauperes.

a Cypr. in lib. de opere, & eleem.

b Chryſ. hom. 32. ad Pop. Antiochen.

c Greg. Naz. in orat. 16. de pauperum amore.

d Matt. 25. 41. 34. 2.

e Ibid. 34.

17. *Quibus modis populi ad eleemoſynam excitandi.*

Utentur præterea Sacerdotes accommodatis illis ad

a Luc. 6. 38. perſuadendum locis, *a Date, & dabitur vobis;* proferent Dei promiſſum, quo nihil uberius, nihil magnificentius ne cogitari quidem poteſt: *b Nemo eſt, qui reliquerit domum,* &c. *qui non accipiat centies tantum nunc in tempore hoc, & in futuro ſæculo vitam æternam;* adjicient illud, quod a Chriſto Domino dictum eſt, *c Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut, cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Hujus vero neceſſarii muneris partes exponent, ut qui largiri non poſſunt indigentibus, quo vitam ſuſtentent, ſaltem commodent pauperi juxta Chriſti Domini preſcriptum, *d Mutuum date, nihil inde ſperantes.* Atque hujus rei felicitatem beatus David expreſſit: *e Jucundus homo, qui miſeretur, & commodat.*

b Matt. 10. 29. c Luc. 16. 9.

Varia ſunt rationes eleemoſynæ exercendæ.

d Luc. 6. 34. e Pſal. 111. 5

18. *Ad largiendas eleemoſynas, otiique vitandi cauſa, laborandum eſt.*

Pium eſt laborare, ut habeas, unde tribuas neceſſitatem patienti.

f 1. Theſ. 4. 11 g Ephe. 4. 28.

Eſt autem Chriſtianæ pietatis, niſi ſit aliunde facultas bene merendi de iis, quibus ad victum aliena miſericordia opus eſt, vitandi etiam otii cauſa, labore, opera, ac manibus ea quærere, quibus inopum indigentiam levare poſſint. Ad id omnes ſuo exemplo hortatur in Epiſtola ad Theſſalonicenſes Apoſtolus illis verbis: *f Ipſi enim ſcitis, quemadmodum oporteat imitari nos:* item ad eoſdem: *g Operam detis, ut quieti ſitis, & ut veſtrum negotium agatis, & operemini manibus veſtris, ſicut præcepimus vobis:* & ad Epheſios: *Qui furabatur, jam non furetur; magis autem laboret, operando manibus ſuis, quod bonum eſt, ut habeat, unde tribuat neceſſitatem patienti.*

19. *Parce vivendum eſt ad aliorum ſublevandam inopiam.*

Nimio ſumptu aliis non oportet eſſe graves.

h 2. Theſſa. 9. Act. 21. 34 1. Cor. 4. 13. i 2. Theſ. 3. 8

Eſt etiam frugalitati conſulendum, parcendumque bonis alienis, ne cæteris graves, aut moleſti ſimus. Quæ temperantia ſane quam elucet in omnibus Apoſtolis, ſed maxime eminet in Divo Paulo, cujus illud eſt ad Theſſalonicenſes: *h Memores eſtis, fratres, laboris noſtri, & defatigationis; nocte, ac die operantes, ne quem veſtrum gravaremus, prædicavimus in vobis Evangelium Dei:* atque idem alio in loco Apoſtolus: *i In labore, & in fatigatione, nocte, & die operantes, ne quem veſtrum gravaremus.*

20. *Quibus rationibus Populus Chriſtianus in deteſtationem furtorum, & ſtudium benignitatis adducendus ſit.*

Sed ut ab univerſo hoc genere nefariorum facinorum abhorreat Fidelis populus, Parochis a Prophetis petere, & a reliquis divinis Libris ſumere par erit deteſtationem Furtorum, & Rapinarum, & horribiles minas a Deo propoſitas iis, qui illa ſcelera committunt. Clamat Amos Propheta: *a Audite hoc, qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ, dicentes: quando tranſibit † menſis, & venundabimus merces, & Sabbathum, & aperiemus frumentum, ut imminuamus menſuram, & augeamus ſiclum, & ſupponamus ſtateras doloſas?* Sunt in eadem ſententia multa apud *b* Jeremiam, in *c* Proverbiis, & apud *d* Eccleſiaſticum.

a Amos 8. 4.
† Alias legitur menſis.
b Hier. 5. 21. & 22. Iſa. 3. 12.
c Prov. 21. 6. & 22. 16.
d Eccleſ. 10. 9. 10. 31. & 35. 17. 18.

Nec vero dubitandum eſt, quin hæc malorum ſemina, quibus malis opprimitur hæc ætas, magna ex parte in his incluſa ſint cauſis. Verum, ut aſſueſcant Chriſtiani homines proſequi omni liberalitatis, ac benignitatis officio egentes, & mendicos, quod ad alteram hujus Præcepti partem pertinet, proferent Parochi maxima præmia, quæ beneficis, & largis, & in hac, & in futura vita daturum ſe Deus pollicetur.

21. *Quid de illis ſentiendum ſit, qui vano prætextu ſua furta, & ſacrilegia excuſant.*

Primum genus eſt Nobilium quorundam ſua furta inani excuſatione ſui ſplendoris tegentium.

Sed quia non deſunt, qui etiam ſe in furtis excuſent, admonendi ſunt, fore, ut nullam eorum peccati excuſationem accipiat Deus, imo vero futurum, ut illa purgatione non modo non levetur peccatum, ſed mirum in modum augeatur. Ecce Nobilium hominum non ferendæ deliciæ, qui culpam extenuare ſibi videntur, ſi ſe affirmarint, non cupiditate, aut avaritia ad detrahendum alteri ſua deſcendere, ſed tuendæ cauſa amplitudinis familiæ, & majorum ſuorum, quorum exiſtimatio, & dignitas rueret, niſi rerum alienarum acceſſione fulciretur. Quibus pernicioſus error eripiendus eſt, ſimulque demonſtrandum, unam eſſe rationem conſervandi, & amplificandi copias, & opes, majorumque gloriam, ſi Dei voluntati paruerint, ſi ejus Præcepta ſervarint: quibus contemptis, fundatæ, & optime conſtitutæ opes ever-

Trid. Syn. ſeſſ. 22. Dec. de Ref. c. 11.
Mandatorum divinorum obſervatione opes conſervantur, & augentur, neglectu habita etiam evertuntur.

evertuntur, Reges ex regio ſolio, & ſummo gradu honoris præcipites exturbantur; in quorum locum infimi interdum homines, & qui ſummo illis in odio fuerunt, divinitus vocantur. Incredibile eſt, quantopere his ſuccenſeat Deus: cujus rei teſtis eſt Iſaias, apud quem ſunt
a Iſa. 1. 23. illa Dei verba: *a Principes tui infideles, ſocii furum, omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones. Propter hoc ait Dominus Deus exercituum fortis Iſrael: Heu conſolabor ſuper hoſtibus meis, & vindicabor de inimicis meis, & convertam manum meam ad te, & excoquam ad purum ſcoriam tuam.*

22. *Quomodo iis reſpondendum, qui commoditate ſe ad aliena rapienda adigi affirmant.*

Non deſunt, qui non jam illam afferant cauſam ſplendoris & gloriæ, ſed victus & vitæ commodiorem facultatem, & elegantiam. Qui refellendi ſunt, docendique, quam impia ſit eorum & actio, & oratio, qui ullam commoditatem anteferant Dei voluntati, & gloriæ, quam, negligendo ejus Præcepta, offendimus mirandum in modum. Etſi quæ poteſt eſſe in furto commoditas, quod ſumma incommoda conſequantur? *b Super furem enim*, in-
b Eccl. 5. 17. quit Eccleſiaſticus, *eſt confuſio, & pœnitentia.* Sed fac eſſe, ut cum illis non agatur incommode; dedecorat fur Divinum Nomen; repugnat ejus ſanctiſſimæ voluntati; ſalutaria ipſius Præcepta contemnit: quo ex fonte omnis error, omnis improbitas, omnis fluit impietas.

23. *Quid dicendum ſit iis, qui locupletibus ſpoliandis, vel conſuetudine ſua furta obtegunt.*

Quid quod audire licet interdum Fures, qui nihil ſe eo peccare contendant, quod detrahant aliquid locupletibus, & copioſis hominibus, qui ea detractione nihil damni faciant, ne ſentiant quidem? Miſera ſane, & peſtifera defenſio. Putat alius ſatisfactionem ſuam accipi debere, quod eam furandi conſuetudinem cepit, ut non facile poſſit ab illa mente, & actione deſiſtere. Qui niſi
c Eph. 4. 28. audierit Apoſtolum dicentem, *c Qui furabatur, jam non furetur*; velit, nolit, etiam conſuetudinem capiet æternorum ſuppliciorum.

24. *Quid rurſus illis dicendum ſit, qui vel occaſione, vel ulciſcendi libidine ad furandum induci cauſantur.*

Nonnulli ſunt, qui excuſant ſe, occaſione data, alteri aliquid ademiſſe; eſt enim illud tritum ſermone proverbium: *Fures, qui non ſint, fieri occaſione.* Qui hac ratione ſunt de nefaria ſententia deducendi, reſiſtendum eſſe pravis cupiditatibus. Nam ſi continuo eſt re perficiendum id, quod libido perſuaſerit; quis modus, quis finis ſcelerum, ac flagitiorum? Turpiſſima igitur eſt illa defenſio, vel ſummæ potius intemperantiæ, & injuſtitiæ confeſſio. Nam qui dicit, ſe non ideo peccare, quia nullam habet peccandi occaſionem, idem propemodum fatetur, ſe ſemper oblata occaſione peccaturum. Sunt, qui furari ſe dicant ulciſcendi cauſa, quod ab aliis eadem injuria ſint affecti. Quibus ita reſpondendum eſt, primum nemini licere injurias perſequi, deinde non poſſe quemquam rei ſuæ judicem eſſe, tum multo minus concedi, ut pœnas ab aliis repetat eorum, quæ alii in eum peccaverunt.

25. ***Quid illis dicendum, qui, ut ære alieno liberentur, furantur.***

Poſtremo Furtum quidam illa ratione ſatis defenſum, rectumque arbitrantur, quod, cum ſint ære alieno oppreſſi, aliter eo liberari non poſſint, niſi illud furto diſſolvant. Quibuſcum ita agendum eſt: nullum eſſe gravius æs alienum, & quo magis prematur humanum genus, quam debitum illud, cujus in divina precatione quotidie meminimus: a *Dimitte nobis debita noſtra.* a Matt. 6. 12

Quare illud inſaniſſimi hominis eſſe, plus velle Deo debere, ideſt plus peccare, ut, quod debet hominibus, diſſolvat: multoque præſtare conjici in carcerem, quam mandari ſuppliciis inferorum ſempiternis: longe etiam eſſe gravius Dei, quam hominum judicio condemnari: porro autem ſupplices ipſos ad Dei opem, ac pietatem confugere debere, a quo, quid opus ſit, poſſint impetrare. Sunt alia excuſationum genera, quibus Parochi prudentes, ac ſui officii diligentiſſimi, facile poterunt occurrere, ut aliquando habeant b Populum b Tit. 2. 14.
ſectatorem bonorum operum.

DE OCTAVO PRÆCEPTO.

CAPUT IX.

Non loqueris contra Proximum tuum falſum teſtimonium.

1. *Quam utilitatem hoc Præceptum comprehendat.*

QUantam non modo utilitatem, ſed etiam neceſſitatem habeat aſſidua hujus Præcepti explicatio, & officii admonitio, nos Divi Jacobi monet auctoritas illis verbis: *a Si quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir*: & idem: *b Lingua modicum quidem membrum eſt, & magna exaltat: ecce quantus ignis quam magnam ſilvam incendit*: & quæ ſequuntur in eandem ſententiam. Quibus duo monemur, primum latiſſime patere hoc linguæ vitium: quod etiam illa Prophetæ ſententia confirmatur: *c Omnis homo mendax*, ut propemodum unum hoc ſit peccatum, quod ad omnes homines pertinere videatur. Alterum eſt, inde proficiſci mala innumerabilia, cum ſæpe maledici hominis culpa facultates, fama, vita, animæ ſalus amittatur, vel ejus qui læditur, quod contumelias patienter ferre non poſſit, ſed eas impotenti animo perſequatur, vel ejus qui lædit, quod pravo pudore, & falſa cujuſdam exiſtimationis opinione deterritus adduci non poſſit, ut illi, qui offenſus ſit, ſatisfaciat. Quare hoc loco monendi Fideles erunt, ut, quantas poſſunt maximas, Deo gratias agant de hoc ſalutari Præcepto non dicendi falſi Teſtimonii, quo non ſolum ipſi aliis injuriam facere vetamur, ſed etiam hac obedientia ab aliorum injuria prohibemur.

a. *Jac.* 3. 2.
b *Ibid.* 5.

Lingua vitium quam late pateat, & pernicioſum ſit.

c *Pſal.* 115. 11. *Rom.* 3. 4. *Vide item Prov.* 18. 21. *Eccl.* 19. 16. & 20. 8. 41. 22. & 28. 17.

2. *Quæ ſit huic Præcepto ſubjecta ſententia.*

Verum in hoc Præcepto eadem ratione, & via pro-

gre-

grediendum eſt, qua in cæteris progreſſi ſumus, ut videlicet animadvertantur in eo duæ Leges, altera prohibens, ne falſum dicatur Teſtimonium, jubens altera, ut ſimulatione, fallaciiſque ſublatis, dicta, & facta noſtra ſimplici veritate metiamur. Cujus officii Apoſtolus Epheſios illis verbis admonuit, *a Veritatem facientes in charitate, in illo creſcamus per omnia.*

Duæ leges uno hoc Præcepto, ut in aliis, comprehenduntur.

a Epheſ. 4. 15. Zach. 8. 16.

3. *Quid maxime hoc Præcepto caveatur.*

Sed prior hujus Præcepti pars habet hanc rationem, ut, quamvis nomine falſi Teſtimonii ſignificetur, quidquid in bonam, vel in malam partem de altero conſtanter dicatur, ſive in Judicio, ſive extra Judicium, tamen præcipue prohibeatur illud teſtimonium, quod in judicio falſo dicitur a jurato. Jurat enim per Deum teſtis, quod ita teſtificantis, & Divinum Nomen interponentis oratio plurimum fidei habet, & ponderis. Itaque quia periculoſum eſt hoc Teſtimonium, idcirco præcipue prohibetur. Juratos enim teſtes, niſi legitimis exceptionibus excludantur, aut eorum aperta ſit improbitas, & perverſitas, ne Judex quidem ipſe poteſt rejicere; præſertim cum extet juſſum divinæ Legis, *b* ut in ore duorum, vel trium ſtet omne verbum. Sed, ut Præceptum plane Fideles intelligant, docendi erunt, quid ſignificet hoc *Proximi* vocabulum, in quem falſum Teſtimonium dicere minime licet.

Vide D. Th. in 1. 2. q. 100. art. 5. & 2. 2. q. 1. 2. a. 6. Teſtis juriſjurandi religione interpoſita teſtatur, c. de teſtib. leg. juriſjurandi, & c. Quoties, de teſtibus, & atteſtation. Jurati teſtes non poſſunt in judicio reprobari.

b Deut. 19. 15. Matt. 18. 16. Joan. 8. 17. 2. Cor. 13. 2. Heb. 10. 28.

4. *Quis Proximi nomine hic deſignetur.*

Eſt autem *Proximus*, ut ex Chriſti Domini doctrina colligitur, *c* quicunque eget opera noſtra, ſive ille propinquus ſit, ſive alienus, ſive civis, ſive advena, ſive amicus, ſive inimicus. Nefas enim eſt exiſtimare, contra hoſtes licere falſum aliquid dicere pro teſtimonio, *d* quos juſſu Dei, ac Domini noſtri diligere oporteat. Quin etiam, quia ſibi quiſque quadam ratione Proximus eſt, nemini fas eſt falſum in ſe teſtimonium dicere: quod qui committant, ſibi ipſi notam inurentes ignominiæ, ac turpitudinis, & ſeipſos, & Eccleſiam lædunt, cujus ſunt membra: quo modo etiam qui ſibi mortem conſciſcunt, nocent civitati. Ita enim eſt apud ſanctum Auguſtinum: *Non recte intelligentibus poterat videri, non eſſe prohibitum, ut adverſus ſeipſum quiſq; falſus*

c Luca 10. 36. *Vide D. Aug. epi. 52. ad Maced. & l. 1. de doct. Chriſt. c. 30.*

d Mat. 5. 44. *S. Aug. li. 8. de civ. Dei, c. 20. & habetur 23. q. 5. c. Si non licet. 2.*

ſus teſtis aſſiſteret, eo quod in Præcepto additum fuit, Contra Proximum tuum. Sed non ideo, ſi adverſus ſeipſum quiſquam falſum Teſtimonium dixerit, ab hoc crimine ſe putet alienum, quandoquidem regulam diligendi Proximi a ſemetipſo dilector accepit.

6. In utilitatem proximi falſum teſtari, aut mentiri non licet.

Vide D. Tho. in 2.2. q. 7. a. 2. & 100. art. 2. & 3.

Verum, quia prohibemur Proximum lædere falſo Teſtimonio, nemo propterea contrarium permitti nobis arbitretur, ut pejerando liceat conciliare ei, qui nobiſcum natura, ac religione conjunctus ſit, aliquid utilitatis, & commodi. Nemini enim mendacio, & vanitate, multo minus perjurio ſtudendum eſt. Quare ſanctus Auguſtinus de Mendacio ad Creſcentium docet ex Apoſtoli ſententia, Mendacium in falſis teſtimoniis numerandum eſſe, etiam ſi in cujuſquam falſa laude dicatur. Nam locum illum tractans, *a Invenimur autem & falſi teſtes Dei, ſi Teſtimonium diximus adverſus Deum, quod ſuſcitaverit Chriſtum, quem non ſuſcitavit, ſi mortui non reſurgunt, Falſum*, inquit, *teſtimonium vocat Apoſtolus, ſi quis de Chriſto, & quod ad ejus laudem videtur pertinere, mentiatur.*

S. Aug. lib. de mendacio, c. 13. & 12, a 1. Cor. 15. 15.

Judex falſis teſtibus adductis contra jus judicare compellitur, cap. Paſtor. de offic. & poteſt. jud. dele. D. Th. 2. 2. q. 67. ar. 2. Oppoſitum habetur. Exod. 23. Matth. 27. Marc. 15. Pilatus ſciebat, quod per invidiã &c. Vide Nicolaum de Lyracum omni. bus Scotiſtis.

6. Quot mala falſum Teſtimonium in gratiam alterius prolatum conſequantur.

Sæpiſſime vero etiam contingit, ut, qui alteri favet, obſit alteri. Certe errandi cauſa affertur Judici, qui interdum falſis teſtibus adductus, contra jus ſecundum injuriam ſtatuit, & judicare cogitur. Nonnunquam etiam fit, ut qui ob falſum alicujus Teſtimonium cauſam judicio vicerit, idque impune tulerit, exultans iniqua victoria aſſueſcat corrumpere, & adhibere falſos teſtes, quorum opera ſperat, ſe poſſe ad id, quodcunque concupierit, pervenire. Eſt vero id & ipſi teſti graviſſimum, quod & ab eo, quem jurejurando ſublevarit, & adjuverit, falſus, & perjurus agnoſcitur, & ipſe, quod ei e ſententia ſuccedit ſcelus, quotidie majorem exercitationem, & conſuetudinem capit impietatis, & audaciæ.

7. Peccata eorum omnium, qui judicia tractant, & in univerſum omne mendacium hoc Præcepto prohibetur.

Ut

. Ut igitur teſtium vanitas, mendacia, & perjuria prohibentur, ſic & accuſatorum, & reorum, & patronorum, & cognitorum, & procuratorum, & advocatorum, & omnium denique, qui Judicia conſtituunt. Poſtremo vetat Deus omne Teſtimonium non modo in Judicio, ſed etiam extra Judicium, quod alteri incommodum, aut detrimentum poſſit afferre. Eſt enim in Levitico, quo loco hæc Præcepta iterantur, his verbis: *a Non facietis furtum, non mentiemini, nec decipiet unuſquiſque proximum ſuum*; ut nemini dubium eſſe poſſit, quin a Deo omne mendacium hoc Præcepto ejectum condemnetur: quod apertiſſime teſtatur David in hunc modum, *b Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.*

Advocator. & Procuratorum iniqua actio prohibetur.

a *Lev. 19. 11.*

Omne mendacium hoc Præcepto vetatur.

b *Pſal. 5. 7.*

8. *Hoc Præceptum ad detractionis vitium etiam extenditur.*

Prohibetur autem hoc Præcepto non modo falſum Teſtimonium, ſed deteſtabilis etiam libido, & conſuetudo detrahendi alteri: qua ex peſte, incredibile eſt, quam multa, & quam gravia & incommoda, & mala naſcantur. Hoc vitium maledice, & contumelioſe dicendi occulte in alterum paſſim improbant Divinæ Litteræ. *c Cum hoo*, inquit David, *non edebam*; & Sanctus Jacobus, *d Nolite detrahere alterutrum, fratres mei.* Nec vero Præcepta ſolum ſacræ Litteræ, ſed etiam exempla ſuppeditant, quibus ſceleris magnitudo declaratur. Nam & *e* Aman, confictis criminibus, adeo incendit in Judæos Aſſuerum, ut is omnes ejus gentis homines imperarit occidi. Referta eſt hujuſmodi exemplis ſacra Hiſtoria, quorum commemoratione Sacerdotes operam dabunt, ut Fideles a rei improbitate deterreant.

Detractionis vitiū quam deteſtabile, vide D. Tho. in 2. 2. q. 73. art. 1. & 2.

c *Pſ. 100. 5.*
d *Jacob. 4. 11. item Exo. 22. Prov. 4. 24. Sap. 1. 11.*
e *Eſther. 13. per tot.*

9. *Quinam in obtrectatorum numerum ſint referendi.*

Ut autem peccati hujus vis, quo de altero detrahitur, omnino perſpiciatur, ſciendum eſt, non tantum adhibenda calumnia offendi hominum exiſtimationem, ſed & augendis, amplificandiſque criminibus. Et ſi quid occultius ab aliquo commiſſum ſit, quod ubi reſcitum fuerit, grave, aut turpe ſit ad famam, eam rem qui, ubi, quando, quibus neceſſe non ſit,

Detractores ſunt, qui peccata aliorum vel augent, vel publicant:

pro-

DE OCTAVO PRÆCEPTO.

CAPUT IX.

Non loqueris contra Proximum tuum falſum teſtimonium.

1. Quam utilitatem hoc Præceptum comprehendat.

QUantam non modo utilitatem, ſed etiam neceſſitatem habeat aſſidua hujus & Præcepti explicatio, & officii admonitio, nos Divi Jacobi monet auctoritas illis verbis: *a Si quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir*: & idem: *b Lingua modicum quidem membrum eſt, & magna exaltat: ecce quantus ignis quam magnam ſilvam incendit*: & quæ ſequuntur in eandem ſententiam. Quibus duo monemur, primum latiſſime patere hoc linguæ vitium: quod etiam illa Prophetæ ſententia confirmatur: *c Omnis homo mendax*, ut propemodum unum hoc ſit peccatum, quod ad omnes homines pertinere videatur. Alterum eſt, inde proficiſci mala innumerabilia, cum ſæpe maledici hominis culpa facultates, fama, vita, animæ ſalus amittatur, vel ejus qui læditur, quod contumelias patienter ferre non poſſit, ſed eas impotenti animo perſequatur, vel ejus qui lædit, quod pravo pudore, & falſa cujuſdam exiſtimationis opinione deterritus adduci non poſſit, ut illi, qui offenſus ſit, ſatisfaciat. Quare hoc loco monendi Fideles erunt, ut, quantas poſſunt maximas, Deo gratias agant de hoc ſalutari Præcepto non dicendi falſi Teſtimonii, quo non ſolum ipſi aliis injuriam facere vetamur, ſed etiam hac obedientia ab aliorum injuria prohibemur.

a. Jac. 3. 2.
b Ibid. 5.

Lingua vitium quam late pateat, & perniciosum ſit.

c *Pſal.* 115. 11. *Rom.* 3. 4. *Vide item Prov.* 18. 21. *Eccl,* 19. 16. & 20. 8. 41. 22. & 28. 27.

2. Quæ ſit huic Præcepto ſubjecta ſententia.

Verum in hoc Præcepto eadem ratione, & via pro-

gre-

grediendum eſt, qua in cæteris progreſſi ſumus, ut videlicet animadvertantur in eo duæ Leges, altera prohibens, ne falſum dicatur Teſtimonium, jubens altera, ut ſimulatione, fallaciiſque ſublatis, dicta, & facta noſtra ſimplici veritate metiamur. Cujus officii Apoſtolus Epheſios illis verbis admonuit, *a Veritatem facientes in charitate, in illo creſcamus per omnia.*

Duæ leges uno hoc Præcepto, ut in aliis, comprehenduntur.

a Epheſ. 4. 15. Zach. 8. 16.

3. *Quid maxime hoc Præcepto caveatur.*

Sed prior hujus Præcepti pars habet hanc rationem, ut, quamvis nomine falſi Teſtimonii ſignificetur, quidquid in bonam, vel in malam partem de altero conſtanter dicatur, ſive in Judicio, ſive extra Judicium, tamen præcipue prohibeatur illud teſtimonium, quod in judicio falſo dicitur a jurato. Jurat enim per Deum teſtis, quod ita teſtificantis, & Divinum Nomen interponentis oratio plurimum fidei habet, & ponderis. Itaque quia periculoſum eſt hoc Teſtimonium, idcirco præcipue prohibetur. Juratos enim teſtes, niſi legitimis exceptionibus excludantur, aut eorum aperta ſit improbitas, & perverſitas, ne Judex quidem ipſe poteſt rejicere; præſertim cum extet juſſum divinæ Legis, *b* ut in ore duorum, vel trium ſtet omne verbum. Sed, ut Præceptum plane Fideles intelligant, docendi erunt, quid ſignificet hoc *Proximi* vocabulum, in quem falſum Teſtimonium dicere minime licet.

Vide D. Th. in 1. 2. q. 100. art. 5. & 2. 2. q. 1. 2. a. 6.

Teſtis jurisjurandi religione interpoſita teſtatur, c. de teſtib. leg. jurisjurandi, & c. Quoties, de teſtibus, & atteſtation.

Jurati teſtes non poſſunt in judicio reprobari.

b Deut. 19. 15. Matt. 18. 16. Joan. 8. 17. 2. Cor. 13. 2. Heb. 10. 28.

4. *Quis Proximi nomine hic deſignetur.*

Eſt autem *Proximus*, ut ex Chriſti Domini doctrina colligitur, *c* quicunque eget opera noſtra, ſive ille propinquus ſit, ſive alienus, ſive civis, ſive advena, ſive amicus, ſive inimicus. Nefas enim eſt exiſtimare, contra hoſtes licere falſum aliquid dicere pro teſtimonio, *d* quos juſſu Dei, ac Domini noſtri diligere oporteat. Quin etiam, quia ſibi quiſque quadam ratione Proximus eſt, nemini fas eſt falſum in ſe teſtimonium dicere: quod qui committant, ſibi ipſi notam inurentes ignominiæ, ac turpitudinis, & ſeipſos, & Eccleſiam lædunt, cujus ſunt membra: quo modo etiam qui ſibi mortem conſciſcunt, nocent civitati. Ita enim eſt apud ſanctum Auguſtinum: *Non recte intelligentibus poterat videri, non eſſe prohibitum, ut adverſus ſeipſum quiſque falſus*

c Luca 10. 36. Vide D. Aug. epi. 52. ad Ma ced. & l. 1. de doct. Chriſt. c. 30.

d Mat. 5. 44. S. Aug. li. 8. de civ. Dei, c. 20. & habetur 23. q. 5. c. Si non licet. 2.

promulgatis, ita obtrectator, & maledicus judicatur.

Hæretici obtrectatorum genus peſſimum.

Verum totius obtrectationis nulla eſt capitalior, quam eorum, qui Catholicæ doctrinæ ejuſque Prædicatoribus obtrectant. In ſimili culpa ſunt, qui malarum Doctrinarum, & errorum Magiſtros extollunt laudibus.

10. *Qui audiunt detrahentes, vel inter amicos diſſidia ſerunt, ſunt Detractores.*

Nec vero ab horum hominum numero, & culpa ſejunguntur, qui detrahentibus, & maledicentibus hominibus patefaciunt aures, non reprehendunt obtrectatores; ſed illis libenter aſſentiuntur. Detrahere enim, vel detrahentem audire, (ſcribunt ſancti Hieronymus, & Bernardus) utrum damnabilius ſit, non facile conſtat; non enim eſſent, qui detraherent, ſi non adeſſent, qui detrahentes audirent.

S. Hier. in epiſt. ad Nep. circa finem. S. Bern. l. 2. de conſider. ad Eug. in fine.

Hac peſte noſtri temporis Hæretici complentur.

In eodem genere ſunt, qui ſuis artificiis diſtrahunt homines, & inter ſe committunt, magnopereque ſerendis diſcordiis delectantur, ut ſummas conjunctiones, ac ſocietates fictis ſermonibus dirimentes, amiciſſimos viros ad immortales inimicitias, & ad arma compellant. Hanc peſtem ſic deteſtatur Dominus: *a Non eris criminator, neque ſuſurro in populo.* Tales erant multi ex conſiliariis Saulis, *b* qui ejus voluntatem a Davide alienare, & in illum Regem concitare conabantur.

a Lev. 19. 16.

b 1. Reg. 22. 6. 7. 4. & c. 24. 10.

11. *Aſſentatio hac Lege etiam interdicta eſt.*

Aſſentatores quam ſint reprehendendi, ac fugiendi.

Peccant denique in hanc partem blandi homines, & aſſentatores, qui blanditiis, & ſimulatis laudibus influunt in aures, & in animos eorum, quorum gratiam, pecuniam, & honores aucupantur, dicentes, ut eſt apud Prophetam, *c Malum bonum, & bonum malum.* Quos ut arceamus, & pellamus a conſuetudine noſtra, monuit nos David oratione illa: *d Corripiet me juſtus in miſericordia, & increpabit me; oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* Quanquam enim iſti proximo minime maledicunt, tamen ei maxime nocent, quod vel laudandis ejus peccatis afferunt ipſi cauſam perſeverandi in vitiis, quandiu vixerit. Et quidem hoc in genere illa eſt aſſentatio deterior, quæ ad proximi calamitatem, & perniciem adhibetur. Sic Saul, cum Da-

c Iſa. 5. 20.

d Pſal. 140. 5.

Genus Aſſentationis perniciosiſſimum.

Davidem furori, & ferro Philiſtæorum objicere cuperet, ut occideretur, ei blandiebatur illis verbis: *a Ecce filia meam major Mereb: ipſam dabo tibi in uxorem: tantummodo eſto vir fortis, & præliare bella Domini*: ſic Judæi inſidioſa oratione ſunt affati Chriſtum Dominum: *b Magiſter, ſcimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces.* a 1. R 17. b Mat. 16. Mar 14. Luc 21.

13. *Amici quomodo amico periculoſe ægrotanti pernicioſe aſſententur.*

Longe autem pernicioſior eſt oratio amicorum, affinium, & cognatorum, qua ad eos interdum utuntur aſſentatorie, qui mortifero morbo affecti jam ſint extremo ſpiritu, dum affirmant nullum eſſe tum ei a morte periculum, dum lætum, & hilarem eſſe jubent, eumque a peccatorum confeſſione, tanquam a triſtiſſima cogitatione deterrent, dum denique ejus animum avertunt ab omni cura, & meditatione extremorum periculorum, in quibus maxime verſatur. Quare fugiendum eſt omne mendaciorum genus, ſed illud in primis, quo gravi damno quiſquam affici poſſit. Pleniſſimum vero impietatis eſt mendacium, cum quis in Religionem, vel de Religione mentitur. *Mentiri de Religionibus pernicioſiſſimum. D. Th. in 2. 2. q. 100. a. 4*

13. *Impingunt etiam in hoc Præceptum libellorum famoſorum auctores, joco vel officii cauſa mentientes, & hypocritæ.*

Sed illis etiam maledictis, & probris graviter offenditur Deus, quæ committuntur libellis, quos *Famoſos* vocant, & aliis hujus generis contumeliis. *Libelli famoſi prohibiti Vide Bullam Pii V. quæ incipit. Romani, & Greg. XIII. quæ incipit. Ea eſt rerũ.*

Præterea joco, vel officii cauſa fallere mendacio, etſi nemo in illo damnum, vel lucrum fecerit, tamen omnino indignum eſt. Ita enim nos Apoſtolus admonet: *c Deponentes mendacium loquimini veritatem.* Nam in eo eſt ad frequens, graviuſque mendacium magna proclivitas; & ex jocoſis mendaciis capiunt homines mentiendi conſuetudinem, unde veniunt in opinionem, non eſſe veraces: quamobrem, ut fidem faciat eorum oratio, neceſſe habent jurare perpetuo. *Mendacium jocoſum, & officioſum prohibetur. Vide D. Tho. in 2. 2 q. 110. art. 3. & 4.* c Eph. 4. 25.

Poſtremo priore parte hujus Præcepti ſimulatio repudiatur, nec modo quæ ſimulate dicuntur, ſed quæ ita fiunt, cum ſcelere conjuncta ſunt. Tam enim verbi, *De ſimulatione, ſeu hypocriſi, vide D. Tho. in 2. 2. q. 111. per totam. Aug. ...*

quam

in veritate non ſtetit, mendax eſt, & mendacii parens.

V. Aug. tra. 42. in Joan. Adjunget ad ejiciendum tantum flagitium ea mala, quæ mendacium conſequuntur: & quoniam ea innumerabilia ſunt, fontes, & capita incommodorum, & calamitatum demonſtrabit. Ac primum, in quantam cadat Dei offenſionem, quantumve ejus odium incurrat homo vanus, & mendax, Salomonis auctoritate declarabit eo loco: *a Sex ſunt, quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima ejus, oculos ſublimes, linguam mendacem, manus effundentem innoxium ſanguinem, cor machinans cogitationes peſſimas, veloces pedes ad currendum in malum, proferentem mendacia, Teſtem fallacem*, & quæ ſequuntur. Quis igitur ei præſtet incolumitatem, qui in inſigni odio ſit apud Deum, quo minus graviſſimis afficiatur ſuppliciis?

Deus odit Mendacium. a Prov. 6. 16. 17.

20. *Quæ incommoda mendacia humanæ ſocietati inferant.*

Deinde, quid impurius, aut fœdius, ut inquit Sanctus Jacobus, *b* quam in eadem lingua, qua benedicimus Deum, & Patrem, maledicere homines, qui ad imaginem, & ſimilitudinem Dei facti ſunt, ita ut fons de eodem foramine emanet dulcem, & amaram aquam? Quæ enim lingua prius laudem, & gloriam Deo tribuebat, poſtea, quantum in ea eſt, eum ignominia afficit, ac dedecore, mentiendo.

b Jacob. 3. 9. Chryſ. Hom. 14. epiſt. ad Epheſ.

Quare fit, ut a cœleſtis beatitudinis poſſeſſione mendaces excludantur. Cum enim in hunc modum quæreret a Deo David, *c Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo?* reſpondit Spiritus ſanctus, *Qui loquitur veritatem in corde ſuo, qui non egit dolum in lingua ſua.*

Mendaces cœleſti beatitudine excluduntur. c Pſal. 14. 1. 2.

Maximum vero etiam illud in mendacio incommodum eſt, quod fere inſanabilis eſt is animi morbus. Cum enim peccatum, quod inferendo falſo crimine, aut Proximi famæ, & exiſtimationi obtrectando commiſſum ſit, non remittatur, niſi calumniator ei, quem criminatus fuerit, ſatisfaciat injuriarum, id autem difficile fiat ab hominibus, primo, ut antea monuimus, pudore, & inani quadam dignitatis opinione deterritis: qui in eo peccato ſit, hunc addictum eſſe æternis infero-

Mendacium morbus inſanabilis. Reſtituenda eſt fama, quæ per detractionem diminuta eſt. Greg. lib. 5. epi. 30.

ſum pœnis, dubitare non poſſumus. Neque enim quiſquam ſperet, ſe calumniarum, vel obtrectationis veniam conſequi poſſe, niſi prius ei ſatisfaciat, de cujus dignitate, & fama, aut publice in Judicio, aut etiam in privatis, & familiaribus congreſſibus, aliquid detraxerit.

Mendacia rebus humanis magnum detrimentum afferunt.

Præterea latiſſime patet hoc detrimentum, & in cæteros diffunditur; quia vanitate, ac mendacio fides, ac veritas tolluntur, arctiſſima vincula ſocietatis humanæ; quibus ſublatis, ſequitur ſumma vitæ confuſio, ut homines a dæmonibus nihil differre videantur.

Loquacitas fugienda.

Docebit porro, vitandam eſſe loquacitatem, Parochus: cujus vitatione & reliqua peccata fugiuntur, & eſt magna cautio mendacii: a quo vitio loquaces ſibi haud facile temperare poſſunt.

21. *Vana mendaciorum excuſationes diluuntur.*

Ob nullam mentiendum eſt commoditatem.

Poſtremo iis illum errorem eripiet Parochus, qui ſe in vanitate orationis excuſant, & mendacium prudentium exemplo defendunt, quorum eſſe ajunt mentiri in tempore. Dicet, id quod veriſſimum eſt, a prudentiam carnis mortem eſſe: hortabitur auditores, ut in difficultatibus, & anguſtiis Deo confidant, neque ad artificium mentiendi confugiant. Nam illo qui utuntur perfugio, facile declarant, ſe ſua magis niti prudentia, quam in Dei providentia ſpem ponere.

a Rom. 8. 6.

Qui cauſam ſui mendacii conferunt in eos, a quibus ſunt mendacio decepti, hi docendi ſunt, non licere hominibus ſeipſos ulciſci, b neque malum malo compenſandum eſſe, c ſed potius vincendum in bono malum: quod ſi etiam fas eſſet hanc referre gratiam, nemini tamen utile, ſe ſuo ulciſci detrimento; eſt autem id graviſſimum detrimentum, quod mendacio dicendo facimus.

b Rom. 12. 17. & 1. Pet. 3. 9.
c Rom. 12. 21.

Contra eos, qui humanam fragilitatem opponunt, vel conſuetudinem. Qui conſuetudine peccant, gravius delinquunt, quam cæteri. Vid. Aug. l. 1. de ſerm. Domini in monte c. 22.

Hiis, qui afferunt humanæ naturæ imbecillitatem, & fragilitatem, tradendum erit hoc officii præceptum, ut divinum auxilium implorent, nec infirmitati humanitatis obtemperent. Qui conſuetudinem opponunt, admonendi ſunt, ſi mentiri conſueverunt, ut dent operam, ut contrariam conſuetudinem capiant vere loquendi; præſertim cum qui uſu, & conſuetudine peccant, gravius delinquant, quam cæteri.

22. *Propter aliorum mendacium non eſt mentiendum.*

Et quoniam non deſunt, qui ſe tegant excuſatione cæterorum hominum, quos paſſim mentiri, & pejerare contendunt: hac ratione illi ab ea opinione deducendi ſunt, non eſſe imitandos malos, ſed reprehendendos, & corrigendos: cum autem ipſi mentimur, minus auctoritatis in reprehenſione, & correctione alterius noſtram habere orationem. Alios ſe ita difendentes, quod, vera dicendo, ſæpe incommodo ſint affecti, ſic refellent Sacerdotes, eam eſſe accuſationem, non defenſionem, cum ſit officium Chriſtiani hominis, quamvis potius facere jacturam, quam mentiri.

23. *Mendacium neque jocoſum, neque utile admittendum.*

Vide D. Th. 2a. 2æ q. 100. ar. 2. & 3. Reſtant duo genera eorum, qui ſe in mendacio excuſent: alteri, qui dicant, ſe joci cauſa mentiri; alteri, ſe idem facere utilitatis gratia, quippe qui nec bene emerent, nec venderent, niſi mendacium adhiberent. Utroſque a ſuo errore Parochi avertere ſtudebunt; ac ſuperiores quidem illos a vitio abducent, & docendo, quantum eo in genere peccandi conſuetudinem augeat uſus mentiendi, & illud inculcando, *a* omnis otioſi verbi reddendam eſſe rationem; proximos autem hos acerbius etiam objurgabunt, quorum in excuſatione gravior inſit illorum ipſorum accuſatio, qui præ ſe ferant, ſe minime illis Dei verbis fidem, & auctoritatem tribuere, *b Quærite primum Regnum Dei, & juſtitiam ejus; & hæc omnia adjicientur vobis.*

a Matt. 12. 36.
b Matt. 6. 33.

DE NONO, ET DECIMO PRÆCEPTO.

CAPUT X.

Non concupiſces domum proximi tui, nec deſiderabis uxorem ejus, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, nec omnia, quæ illius ſunt.

1. *Quo pacto nonum hoc, & decimum Praeceptum octo reliqua comprehendere videantur.*

IN his duobus Præceptis, quæ poſtremo loco tradita ſunt, illud in primis ſciendum eſt, rationem fere conſtitui, qua cætera Præcepta ſerventur. Nam quod his verbis præſcriptum eſt, eo ſpectat, ut, ſi quis ſtudet ſuperiora Legis juſſa ſervare, hoc maxime faciat, *Ne concupiſcat:* quoniam qui non concupiſcet, ſuis contentus, aliena non appetet, aliorum commodis gaudebit, Deo immortali gloriam tribuet, gratias eidem maximas aget, Sabbatum colet, id eſt, quiete perpetua fruetur, majoreſque venerabitur, neminem denique neque re, neque verbis, neque ullo alio modo lædet. Nam a ſtirps, ac ſemen omnium malorum eſt prava concupiſcentia; qua qui incenſi ſunt, præcipites feruntur in omne flagitiorum, & ſcelerum genus. His animadverſis & Parochus in iis, quæ ſequuntur, tradendis diligentior, & ad audiendum Fideles erunt attentiores.

Quomodo ex concupiſcentia oriatur transgreſſio omniū Mandatorum, indicat Paulus Rom. 7. 7. 8. 9. Non licet videre, quod non licet concupiſcere, non concupiſcere, quod non licet habere, Greg. lib. 21. Mor. cap. 5. a 1. Tim. 6. 10. Jacob. 4. 1. 2. Semen omniū ſcelerum eſt prava concupiſcentia.

2. *Quo pacto duo illa Praecepta inter ſe differant.*

Sed quanquam hæc duo Præcepta conjunxerimus, propterea quod, cum non diſſimile ſit eorum argumentum, eandem docendi viam habent; Parochus tamen & cohortando, & monendo poterit communiter, vel ſepa-

Nono praecepto cupiditas inordinata lucri prohibetur.

ſeparatim, ut commodius ipſi videbitur, ea tractare. Sin autem Decalogi interpretandi munus ſuſceperit, demonſtrabit, quæ ſit horum duorum Præceptorum diſſimilitudo, quidve una concupiſcentia ab altera *a* differat: quam differentiam libro quæſtionum in Exodum Divus Auguſtinus declarat. Nam ex iis altera ſolum ſpectat, quid utile ſit, quid fructuoſum, alteri propoſitæ ſunt libidines, & voluptates. Si quis igitur fundum, aut domum concupiſcit, is lucrum potius, & quod utile eſt, conſectatur, quam voluptatem; ſi vero alienam uxorem appetit, non utilitatis, ſed voluptatis cupiditate ardet.

Decimo autem cupiditas impuræ voluptatis vetatur.

Aug. q. 77. in Exo. Vide item D. Tho. in 2.2. q. 122. art. 6. ad 3. & 4.

3. *Num ſexto, & ſeptimo Præcepto ſatis fuerit explicatum, quod his duobus poſtremis comprehenditur.*

Nonum, & decimum Præceptum illuſtrant ſextum, & ſeptimum.

Verum horum Præceptorum duplex fuit neceſſitas. Altera, ut ſexti, ſeptimique Præcepti ſententia explicaretur. Nam etſi quodam naturæ lumine intellectum eſt, alienæ uxoris potiundæ cupiditatem prohiberi vetito adulterio (nam ſi concupiſcere liceret, fas item eſſet potiri) tamen plerique ex Judæis peccato obcæcati in eam opinionem adduci non poterant, ut crederent, id a Deo prohibitum eſſe; imo vero lata, & cognita hac Dei Lege, multi, qui ſe Legis eſſe interpretes profitebantur, in eo errore verſati ſunt: id quod animadvertere licet ex illo Domini ſermone apud S. Matthæum, *a Audiſtis, quia dictum eſt antiquis. Non mœchaberis, ego autem dico vobis*, & quæ ſequuntur. Altera eſt horum Præceptorum neceſſitas, quod aliqua diſtincte, explicateque vetantur, quæ ſexto & ſeptimo explicate non prohibebantur. Nam, exempli cauſa, ſeptimum Præceptum prohibuit, ne quis injuſte concupiſcat aliena, aut eripere conetur; hoc autem vetat, ne ullo modo quis concupiſcat, etſi jure, Legeque aſſequi id poſſit, ex cujus adeptione Proximo damnum importari videat.

Legis Moyſi quidam interpretes ſexti Præcepti ſententiam perverterunt.

a Matt. 5. 27.

Nono, & decimo Præcepto quædam explicite vetantur, quæ ſexto, & ſeptimo aperte non vetabantur.

Vide aliam rationem apud D. Th. in 1.2. q. 100. ar. 5. ad 5. & 6.

4. *Quale, quantumque ſit Dei beneficium, quod nobis Legis hujus mandato eſt collatum.*

Sed illud in primis, antequam ad Præcepti explicationem veniamus, docendi ſunt Fideles, nos hac lege non ſolum ad id inſtitui, ut cupiditates noſtras cohibeamus, ſed etiam Dei erga nos pietatem, quæ immenſa eſt, co-

Quomodo concupiſcentia ſit infinita, declarat D. Th. in 1.2. q. 30. art. 4.

gno-

gnoſcamus. Nam cum ſuperioribus Legis Præceptis nos quibuſdam quaſi præſidiis muniviſſet, ne quis nos ipſos, aut noſtra violaret; hoc adjuncto Præcepto, illud maxime providere voluit, ne appetitionibus noſtris nos ipſi læderemus: quod facile futurum fuit, ſi omnia cupere, atque optare, liberum nobis, atque integrum eſſet. Hac igitur non concupiſcendi Lege præſcripta, illud a Deo proviſum eſt, ut cupiditatum aculei, quibus ad pernicioſa quæque incitari ſolemus, hujus Legis vi quodammodo excuſſi, nos minus urgeant, majuſque propterea temporis ſpatium nos, moleſta illa cupiditatum ſolicitudine liberati, ad ea præſtanda pietatis, & religionis officia habeamus, quæ ipſi Deo multa, maximaque debemus.

5. *Quod diſcrimen hæc duo Præcepta inter Leges divinas, & humanas eſſe inſinuent.*

Neque id ſolum hæc Lex nos docet, verum etiam illud oſtendit, Legem Dei ejuſmodi eſſe, quæ non externis ſolum munerum functionibus, ſed etiam intimo animi ſenſu ſervanda ſit. Hocque inter divinas, & humanas Leges intereſt, quod hæ rebus tantum externis contentæ ſunt, illæ vero, *a* quoniam animum Deus intuetur, ipſius animi puram, ſinceramque caſtitatem, atque integritatem requirunt. Eſt igitur Divina Lex quaſi ſpeculum quoddam, in quo naturæ noſtræ vitia intuemur. Quamobrem dicit Apoſtolus: *b Concupiſcentiam neſciebam, niſi Lex diceret: Non concupiſces.* Cum enim concupiſcentia, ideſt, peccati fomes, qui ex peccato originem habuit, perpetuo nobis infixus inhæreat, ex hoc agnoſcimus in peccato nos naſci: quapropter ſupplices ad eum confugimus, qui ſolus poteſt peccati ſordes eluere.

Lex Dei eſt ſpiritualis. Leges humanæ internos animi motus non reprimunt.

a *Reg. 16. 17. Pſal. 7. 10. Jerem. 11. & 17. 10. 12.*

Lex divina ſpeculum eſt, tum honeſtarum, tum vitioſarum actionum.

b *Rom. 7. 7.*

6. *Quæ concupiſcentia hic non prohibeatur, quidve ſit Concupiſcentia.*

Habent autem hæc ſingula Præcepta illud cum cæteris commune, ut partim aliquid vetent, partim jubeant. Quod ad prohibendi vim attinet, ne quis forte arbitretur, Concupiſcentiam illam, quæ vitio caret, aliquo modo vitium eſſe, *c* ut concupiſcere ſpiritum adverſus carnem, vel *d* expetere juſtificationes Dei in omni tem-

c *Gal. 5. 17.*
d *Pſal. 118. 20.*

pore, id quod David ſummopere cupiebat, Parochus doceat, quæ Concupiſcentia illa ſit, quam hujus Legis præſcripto fugere oporteat. Quare ſciendum eſt, *Concupiſcentiam eſſe commotionem quandam, ac vim animi, qua impulſi homines, quas non habent, res jucundas appetunt.*
1. Et quemadmodum reliqui animi noſtri motus non perpetuo mali ſunt, ita hæc concupiſcendi vis non ſemper in
1. vitio eſt ponenda. Neque enim propterea malum eſt, ſi cibum, aut ſi potum appetimus, aut, cum frigemus, ſi caleſcere, aut contra, cum calemus, ſi frigeſcere cupimus. Et quidem recta hæc concupiſcendi vis, Deo auctore, a natura nobis inſita eſt: ſed primorum Parentum noſtrorum peccato factum eſt, ut illa naturæ fines tranſiliens uſque adeo depravata ſit, ut ad ea concupiſcenda ſæpe excitetur, quæ ſpiritui, ac rationi repugnant.

7. Quas præcipue utilitates concupiſcentia rectæ rationi conformis homini præſtet.

Quin etiam hæc vis, ſi moderata eſt, ſuiſque finibus continetur, ſæpe etiam non mediocres utilitates præbet. Nam illud primum efficit, ut aſſiduis precibus Deum oremus, ſupplicesque ab eo petamus, quæ maxime cupimus. Oratio enim cupiditatis noſtræ interpres eſt. Quod ſi recta hæc concupiſcendi vis abeſſet, non tam multæ preces eſſent in Eccleſia Dei.

Efficit præterea, ut chariora ſint nobis Dei munera. Quo enim vehementiore alicujus rei cupiditate flagramus, eo charior illa nobis res eſt, atque jucundior, cum eam adepti ſumus.

Tum vero delectatio ipſa, quam ex re cupita ſentimus, facit, ut majore pietate gratias Deo agamus. Itaque, ſi concupiſcere aliquando licet, fateamur neceſſe eſt, non omnem concupiſcendi vim prohibitam eſſe.

8. Quomodo Apoſtolus Concupiſcentiam peccatum vocet.

20. Et quanquam Divus Paulus *a* Concupiſcentiam peccatum eſſe dixit, id in eam tamen ſententiam accipien-
16. dum eſt, in quam *b* Moyſes locutus eſt, cujus ille teſtimonium affert, id quod ipſius Apoſtoli oratio declarat. Nam illam carnis Concupiſcentiam vocat in Epiſtola ad

Gala-

Galatas: *a Spiritu*, inquit, *ambulate, & deſideria carnis non perficietis.* — *peccato originali.* a Gal. 5. 16.

9. *Qua Concupiſcentia hic omnino non prohibeatur, nec peccati rationem habeat.*

Naturalis igitur illa Cupiditatis vis, & moderata, quæ fines ſuos non egreditur, non vetatur; multoque minus ſpiritualis illa rectæ mentis Cupiditas, qua ad eorum appetitionem incitamur, quæ carni repugnant. Ad hanc enim ipſam ſacræ Litteræ nos adhortantur: *b Concupiſcite ſermones meos*; & *c Tranſite ad me omnes, qui concupiſcitis me.* — b Sap. 6. 12. c Eccl. 24. 26

10. *Qua ſit Concupiſcentia hic interdicta.*

Itaque hoc interdicto non ipſa concupiſcendi vis, qua tum ad bonum, tum ad malum uti licet, ſed uſus pravæ cupiditatis, quæ carnis Concupiſcentia, & peccati fomes vocatur, ac, ſi animi aſſenſionem adjunctam habeat, ſemper in vitiis numeranda eſt, omnino prohibetur. Ergo ea tantum concupiſcendi libido vetita eſt, quam *carnis Concupiſcentiam* vocat *d* Apoſtolus; illi ſcilicet concupiſcendi motus, qui nullum rationis modum habent, neque finibus a Deo conſtitutis continentur. — d Gal. 5. 16. 19. 1. Petr. 2. 11. 1. Joan. 2. 16.

11. *Quibus ex cauſis agnoſcatur, Concupiſcentiam eſſe peccatum.*

Hæc Cupiditas damnata eſt, vel quia malum appetit, veluti adulteria, ebrietates, homicidia, & alia ejuſmodi nefaria ſcelera, de quibus ita Apoſtolus, *e Non ſimus*, inquit, *concupiſcentes malorum, quemadmodum & illi concupierunt*; vel quia, etſi res natura ſua malæ non ſunt, cauſa tamen aliunde extat, quare illas concupiſcere nefas ſit. Quo in genere ſunt ea, quæ ne poſſideamus, Deus, aut Eccleſia prohibet. Non enim ea appetere nobis licet, quæ poſſidere omnino nefas ſit, qualia olim in veteri Lege fuerunt aurum, & argentum, ex quibus Idola conflata erant, quæ *f* Dominus in Deuteronomio vetuit, ne quis concupiſceret. Ob eam præterea cauſam hæc Cupiditas vitioſa prohibetur, quoniam, quæ appetuntur, aliena ſunt, ut domus, ſervus, ancilla, ager, uxor, bos, aſinus, & alia multa; quæ cum aliena ſint, ea con- — *Concupiſcentia eſt mala, primo ob ea qua appetuntur.* e 1. Cor. 10. 6. *Secundo, quia eſt rerum prohibitarum.* f Deut. 7. 26. 2. Mach. 12. 41. *Tertio, quia eſt rerum alienarum*

concupiſcere vetat Divina Lex; eorumque ejuſmodi Cupiditas nefaria eſt, & in peccatis graviſſimis numeratur, cum illis concupiſcendis animi præbetur aſſenſus.

12. *Concupiſcentia peccatum ubi maxime conſiſtat.*

Quomodo conſenſus in peccatum ſit peccatum mortale, vide D. Th. in 1. 2. q. 74. ar. 7. 8. Et D. Aug. l. 12. de Trin. 1. c. 12. a Jacob. 1. 14. & 15.

Nam cum peccatum natura exiſtit, cum poſt Cupiditatum malarum impulſum animus rebus pravis delectatur, atq; his vel aſſentitur, vel non repugnat. Id quod D. Jacobus, cum peccati originem, & progreſſionem oſtendit, illis verbis docet: a *Unuſquiſque tentatur a Concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus: deinde Concupiſcentia, cum conceperit, parit peccatum; peccatum vero, cum conſummatum fuerit, generat mortem.*

13. *Quæ ſit duorum extremorum Præceptorum ſententia.*

Greg. Ho. 16. in Evang. & 14. Moral. cap. 27.

b Eccl. 5. 9.

c Iſa. 5. 8.

Noni, & decimi Præcepti ſingula verba declarantur.

Cum igitur Lege ita caveatur, *Non Concupiſces*, hæc verba ad eum ſenſum referuntur, ut noſtras Cupiditates a rebus alienis cohibeamus. Alienarum enim rerum Cupiditatis ſitis immenſa eſt, atque infinita, neque unquam ſatiatur, ut ſcriptum eſt: b *Avarus non implebitur pecunia.* de quo ita eſt apud Iſaiam: c *Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis.* Sed ex ſingularum vocum explicatione facilius intelligetur hujus peccati fœditas, & magnitudo.

14. *Quid* Domus *vocabulo in hujus Præcepti formula intelligendum ſit.*

d Exod. 1. 21.

Quod uni Danieli præcipitur, hic idem unicuique noſtrum dicitur.

Sta in gradu tuo. Dan. 10.

Quare Parochus docebit, *Domus* vocabulo non locum modo, quem incolimus, ſed univerſam hæreditatem ſignificari, ut ex Divinorum Scriptorum uſu, conſuetudineque cognoſcitur. In Exodo ſcriptum eſt, d Obſtetricibus a Domino domus eſſe ædificatas; ſententia eo ſpectat, ut illarum facultates ab eo auctas eſſe, atque amplificatas interpretemur. Ex hac igitur interpretatione animadvertimus, hac Præcepti Lege vetitum nobis eſſe, ne divitias avide expetamus, neque alienis opibus, potentiæ, nobilitati invideamus, ſed ſtatu noſtro, qualiſcunque ille ſit, ſive humilis, ſive excellſus, contenti ſimus. Alienæ deinde gloriæ appetitionem vetitam eſſe intelligere debemus; nam hoc item ad Domum pertinet.

15. *Quid* Bovis, *&* Aſini *vocibus contineantur.*

Quod

Quod vero ſequitur, *non Bovem, non Aſinum*, id oſtendit, non ſolum quæ magna ſunt, ut domus, nobilitas, & gloria, ea, cum aliena ſint, nobis concupiſcere non licere, ſed etiam parva, qualiacunque illa ſint, ſive animata, ſive inanimata.

16. *De quibus Servis in hoc Præcepto ſit ſermo.*

Sequitur deinceps, *non Servum, non Ancillam*, quod intelligendum eſt tam de captivis, quam de reliquo genere Servorum: quos, ut cætera alterius bona, concupiſcere non debemus. Liberos vero homines, qui voluntate ſerviunt, vel mercede conducti, vel amore obſervantiaque impulſi, nullo modo, neque verbis, neque ſpe, neque pollicitationibus, neque præmiis quis corrumpere, aut ſolicitare debet, ut eos deſerant, quibus ſe ipſi ſponte addixerunt: imo vero, ſi ante id tempus, quo ſe in illorum famulatu fore promiſerant, ab illis receſſerint, hujus Præcepti auctoritate admonendi ſunt, ut ad eos ipſos omnino revertantur. *Servi alieni per Cupiditatem non ſolicitandi.*

17. *Cur etiam in hoc Præcepto mentio Proximi fiat.*

Quod autem in Præcepto mentio ſit Proximi, id eo pertinet, ut hominum vitium demonſtretur, qui vicinos agros, aut proximas domos, aut aliam rem ejuſmodi, quæ ſecum continens ſit, appetere ſolent. Vicinitas enim, quæ in parte amicitiæ ponitur, ab amore ad odium, cupiditatis vitio, traducitur.

18. *Non prævaricantur iſtam Legem, qui res venales Proximi juſto pretio emere cupiunt.*

Hoc vero Præceptum ii minime violant, qui res, quas Proximi venales habent, emere de illis cupiunt, aut juſto pretio emunt. Ii enim non modo Proximum non lædunt, ſed valde adjuvant, cum ei pecunia majori commodo, uſuique futura ſit, quam res illæ, quas ipſe venditat. *Explicatur decimum Præceptum de non concupiſcenda uxore proximi.*

19. *Quomodo decimum Præceptum de non concupiſcenda uxore Proximi intelligendum ſit.*

Hanc de re aliena non concupiſcenda Legem altera ſequitur, quæ prohibet, ne alienam concupiſcamus uxorem. Qua Lege concupiſcendi libido non ea quidem tantum prohibita cenſetur, qua adulter alterius uxorem appetit, ſed etiam qua affectus aliquis alterius uxorem *Libellus repudii tempore Moyſis permiſſus.*

in

in matrimonium ducere concupiſcit. Eo enim tempore, *a* cum repudii permittebatur libellus, illud facile evenire poterat, ut quæ ab uno repudiata eſſet, eam alter uxorem acciperet. At hoc Dominus vetuit, ne aut mariti ad uxores relinquendas ſolicitarentur, aut uxores maritis difficiles ſe, ac moroſas ita præberent, ut eam ob cauſam quaſi quædam neceſſitas viris imponeretur illas repudiandi. Nunc vero gravius eſt peccatum, cum mulierem, etiamſi a viro repudiata ſit, alteri in matrimonium ducere non liceat, niſi marito mortuo. Itaque qui alterius uxorem concupiſcet, facile ex una in aliam incidet cupiditatem: aut enim illius virum mori, aut adulterium admittere cupiet.

a Deut. 24. 1. 2.

Uxorem etiam repudiatam ab alio ducere non licet.

Matth. 5. & 19. 7. Marc. 10. 17. 12. Luc. 16. 18. Rom. 7. 3. 2. Cor. 7. 10. 11. Conc. Milev. c. 17. Conc. Trid. ſeſſ. 24. can. 7. de doctrina Matrim.

Atque hoc idem de iis mulieribus dicitur, quæ alteri deſponſatæ ſunt. Neque enim has item concupiſcere licet, cum ii, qui hæc pacta reſcindere ſtudent, violent ſanctiſſimum fidei fœdus.

Et quemadmodum quæ alteri nupta eſt, eam concupiſcere omnino nefas eſt, ſic quæ ad Dei cultum, religionemque conſecrata eſt, nullo pacto licet illam uxorem appetere.

20. *In hanc Legem non peccat, qui mulierem, quam putat maritum amiſiſſe, ſolicitat ad Matrimonium.*

Si vero quis mulierem, quæ nupta eſt, cum eam innuptam eſſe opinetur, uxorem ſibi dari concupiſcit, neque, ſi in matrimonium alii collocatam intelligeret, eam nuptam ſibi dari cuperet; (id quod *b* Pharaoni, & *c* Abimelech contigiſſe legimus, qui Saram in matrimonium habere concupierunt, cum eam minime nuptam, Abrahæque ſororem, non uxorem arbitrarentur) ille certe, qui eo animo eſt, ejuſmodi Præcepti Legem violare non videtur.

Feminam alteri deſponſatam concupiſcere non licet.

b Gen. 12. 15.
c Gen. 20. 2. 3.

21. *Quæ præter ea, quæ prohibentur hoc Præcepto, facienda imperentur.*

Sed, ut Parochus remedia patefaciat, quæ ad tollendum hoc Cupiditatis vitium accommodata ſunt, explicare alteram Præcepti rationem debet, quæ in eo conſiſtit, ut, *d* ſi divitiæ affluant, cor non apponamus, *e* eaſque pietatis, & divinarum rerum ſtudio abjicere parati ſimus, & in ſublevandis pauperum miſeriis libenter pecuniam

Remedia adverſus noxiam Concupiſcentiam.

d Pſal. 61. 11.
e Matth. 19. 21.

cuniam erogemus; ſi deſint facultates, egeſtatem æquo animo, & hilari feramus. Et quidem ſi rebus noſtris dandis liberalitate utemur, rerum alienarum cupiditates reſtringuemus. De Paupertatis autem laudibus, divitiarumque deſpicientia *a* in ſacris Litteris, & apud Sanctos Patres facile erit Parocho multa colligere, & fideli populo tradere. Hac item Lege præcipitur, ut ardenti ſtudio, ſummaque cupiditate optemus id potiſſimum effici, non quod nos concupiſcimus, ſed quod Deus vult, quemadmodum Domini oratione exponitur. Voluntas autem Dei in eo maxime eſt, ut ſingulari nos quodam modo ſancti efficiamur, animumque noſtrum ſincerum, atque ab omni labe purum, integrumque conſervemus, & exerceamus nos in iis mentis, ac ſpiritus officiis, quæ corporis repugnant ſenſibus, horumque edomitis appetitionibus, ratione, ac ſpiritu duce, rectum vitæ curſum teneamus, quive præterea ſenſus materiam cupiditatibus noſtris libidinique præbent, eorum vim maxime reprimamus.

a Matt. 5. 3. Marc. 4. 18. Luc. 6. 16. 19. 20. 21. 28. & 18. 22. 23. 24. Actor. 4. 34. 35. & 5. 1. 2. 3. Vide de laudibus Paupertatis voluntariæ Hieron. epi. 1. ad Heliod. Gre. Hom. 18. in Ezech. Ambr. lib 5. Com. in Luc. c. 6. Et lib. 3. epi. 10. Gre. Naz. or. 16. de Pauperum amore. Leo Magnus in ſerm. omniũ Sanct. Matth 6. 10. Rom. 12. 2. 1. Theſſ. 4. 3.

22. *Quæ ſint potiſſimum Chriſtianis meditanda, ut vim concupiſcentiæ refrenent.*

Sed ad hunc cupiditatum ardorem reſtinguendum plurimum etiam hoc prodeſt, ſi, quæ incommoda ex illis accidunt, ea nobis ob oculos proponamus. Primum vero illud incommodum eſt, quod, quoniam ejuſmodi cupiditatibus paremus, in anima noſtra regnat ſumma peccati vis, ac poteſtas. Quamobrem monuit Apoſtolus, *b Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, ut obediatis concupiſcentiis ejus*. Nam quemadmodum, ſi cupiditatibus reſiſtimus, peccati vires concidunt, ita, ſi iis ſuccumbimus, *c* Dominum a regno ſuo expellimus, & in ejus locum peccatum introducimus.

Primum eſt peccati in anima noſtra regnum.
b *Rom. 6. 12.*
c *1. Cor. 5. 15. 16.*

Alterum præterea incommodum eſt, quod ab hac concupiſcendi vi, veluti fonte quodam, omnia peccata manant; ut *d* Divus Jacobus docet. Divus item Joannes, *e Omne*, inquit, *quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.*

Secundum eſt, quod omnia mala a cupiditate manant.
d *Jac. 1. 14 15*
e *1. Jon. 2. 16.*

Tertium incommodum in eo eſt, quoniam rectum animi judicium his cupiditatibus obſcuratur. Homi-

Tertium eſt, quod per eam

nes

Judicium obſcuratur.

nes enim iis cupiditatum tenebris obcæcati, honeſta, & præclara putant omnia, quæcunque ipſi concupiſcunt.

Quartum eſt, quod verbum Dei per eam opprimitur.

a Mar. 4. 18.

Opprimitur præterea concupiſcendi vi verbum Dei, quod in animis noſtris a magno illo Agricola Deo inſitum eſt. Sic enim apud Divum Marcum ſcriptum eſt: a *Alii ſunt, qui in ſpinis ſeminantur: hi ſunt, qui verbum audiunt; & ærumnæ ſæculi, & deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiſcentiæ introeuntes ſuffocant verbum, & ſine fructu efficitur.*

23. *Qui cupiditatum laqueis maxime implicentur.*

Luſibus deditis, & mercatores alienis rebus inhiant.

Jam vero qui præ cæteris hoc cupiditatis vitio laborant, quoſque propterea Parochus ad colendum hoc præceptum diligentius cohortari debet, illi ſunt, qui luſionibus non honeſtis delectantur, aut qui ludis immoderate abutuntur: mercatoreſque item, qui rerum penuriam, annonæque caritatem expetunt, atque id ægre ferunt, ut alii præter ipſos ſint, qui vendant, aut emant, quo carius vendere, aut vilius emere ipſi poſſint: qua in re item peccant, qui alios egere cupiunt, ut aut vendendo, aut emendo ipſi lucrentur.

Milites, Medici, & Cauſidici in hoc peccant.

Peccant etiam *Milites*, qui bellum expetunt, ut furari ipſis liceat: *Medici* item, qui morbos deſiderant: *Juriſconſulti*, qui cauſarum, litiumque vim, ac copiam concupiſcunt: tum *Artifices*, qui quæſtus avidi, omnium, quæ ad victum, cultumque pertinent, penuriam exoptant, ut inde plurimum lucri faciant. In hoc præterea genere graviter ii peccant, qui alienæ laudis, gloriæque avidi, atque appetentes ſunt, non ſine aliqua famæ alterius obtrectatione: idque præſertim, ſi, qui illam appetunt, ignavi, nulliuſque pretii homines ſunt. Fama enim, & gloria virtutis, atque induſtriæ, non ignaviæ, aut inertiæ præmium eſt.

CA-

CATECHISMI ROMANI

PARS QUARTA.

De Oratione, ejuſque in primis neceſſitate.

CAPUT I.

1. Quomodo Deus ſit orandus.

IN officio, & munere Paſtorali cum primis neceſſaria eſt ad ſalutem Fidelis populi præceptio Chriſtianæ Precationis; cujus vim, ac rationem neceſſe eſt multos ignorare, niſi pia, & fideli Paſtoris diligentia tradita ſit. Quamobrem præcipua Parochi cura verſari debet in eo, ut pii auditores intelligant, quid a Deo, & quomodo orandum ſit. Omnes autem neceſſariæ Precationis numeros continet divina illa formula, quam Chriſtus Dominus Apoſtolis, & per illos, eorumque ſucceſſores omnibus deinceps, qui Chriſtianam Religionem ſuſciperent, notam eſſe voluit; cujus verba, & ſententias ſic animo, ac memoria comprehendere oportet, ut in promptu habeamus. Ut autem in hac orandi ratione ſuppeditet Parochis facultas inſtituendi fideles auditores, quæ magis opportuna viſa ſunt, ea hic propoſuimus, ſumpta ab iis Scriptoribus, quorum eo in genere doctrina, & copia maxime laudatur. Nam reliqua, ſi opus fuerit, Paſtores ex iiſdem fontibus haurire poterunt.

Dominica oratio inter omnes precandi formulas eſt perfectiſſima.

De Oratione ſcripſerunt Amb. l. 5 & 6. de Sacr. Cyprianus luculenter; Dam. l. 2. Paral. c. 15 Et de orth. fide l. 3. cap. 24. Petrus Chryſ. ſer. 67. & conſequenter; Alex. de Ales 4. p q. 88.

2. Uſus orandi ad ſalutem neceſſarius eſt.

Primum igitur docendum eſt, quam ſit Oratio neceſſaria: cujus Præceptum non ſolum conſilii cauſa traditum eſt, ſed etiam neceſſarii juſſi vim habet: quod a Chriſto Domino declaratum eſt illis verbis: *Oportet ſemper orare.* Hanc orandi neceſſitatem ipſa etiam, illo

Luc. 18. 1.

Orare ex Præcepto Domini tenemur.

Do-

Pacem ſecundum Deum parit Oratio. patrocinium in tentationibus, & ex diabolo victoriam. Omnino ineſt in Precatione ſingularis gaudii cumulus. Quamobrem ſic loquebatur Dominus: *a Petite, & accipietis, ut gaudium veſtrum ſit plenum.*

a Joan. 16. 24.

3. Semper pias preces exaudit Divina Majeſtas.

Nec vero quin huic petitioni præſto ſit, & occurrat Dei benignitas, ullus relictus eſt dubitandi locus. Quod multa comprobant Divinæ Scripturæ teſtimonia, quæ quia ſunt in promptu, illa ſolummodo apud Iſaiam exempli cauſa attingemus. *b Tunc enim*, inquit, *invocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet: Ecce adſum:* & rurſus: *c Eritque, antequam clament, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus, ego audiam.* Exempla autem eorum, qui Deum exoraverunt, quia propemodum ſunt & infinita, & poſita ante oculos, omittimus.

b Iſa. 58. 9.
c Iſa. 65. 24. Item Pſa. 90. & 144. 18. Prov. 15. 29. Ecc. 3. & 28. 9.

4. Qui fiat, ut quæ petimus, interdum non impetremus.

At interdum fit, ut quæ petimus a Deo, non impetremus. Ita eſt; ſed tum maxime proſpicit utilitati noſtræ Deus, vel quod alia nobis majora, & ampliora bona nobis impertitur, vel quod nec neceſſarium nobis eſt, nec utile, quod petimus, imo vero fortaſſe ſupervacaneum id futurum ſit, ſi dederit, atque peſtiferum. *Quædam enim*, inquit Sanctus Auguſtinus, *negat propitius Deus, quæ concedit iratus.* Nonnunquam etiam fit, ut adeo remiſſe, ac negligenter oremus, ut ne ipſi quidem, quod dicimus, attendamus. Cum autem ſit Oratio mentis aſcenſus ad Deum, ſi in orando animus, qui ad Deum referri debet, peregrinatur, nulloque ſtudio, nulla adhibita pietate, temere Precationis verba funduntur; quomodo inanem hujus Orationis ſonitum, Chriſtianam Precationem eſſe dicemus? Quare minime mirum eſt, ſi Deus noſtræ non obſequitur voluntati, cum vel ipſi nolle id nos, quod petimus, pene probemus noſtræ negligentia & ignoratione Precationis, vel poſtulemus ea, quæ nobis ſunt obfutura.

S. Aug. ſer. 33. de verb. Domin & tr. 73. in Joan.
Quid ſit Oratio.
Dam. l. 3. de fid. orth. c. 24. Aug. l. 2. de ſer. Dom. in mon. c. 7. & ſer. 230. de Temp.

Sedulo orantibus Deus fere majora præſtat, quã petant.

5. Digne poſtulantes plus impetrant, quam poſtulent.

Contra vero ſcienter, & diligenter petentibus multo plus tribuitur, quam a Deo poſtulaverint. Quod & *d* Apoſtolus teſtatur in Epiſtola ad Epheſios, & *e* illa Prodigi Filii ſimilitudine declaratur, qui præclare ſecum actum

d Epheſ. 13.
e Luc. 15.

eſſe

oportet, ne quid erumpat, vel influat in animas extrinſecus, quo Precationis integritas violari poſſit. Tum enim cœleſtis Pater, *a* qui omnium mentes, & occultas cogitationes maxime perſpicit, orantis poſtulationi concedit. a *Iſa.* 19.

6. *Si diutius, quod poſtulamus, differtur, non tamen ab hoc pietatis exercitio ceſſandum eſt.*

Requirit præterea Oratio aſſiduitatem: quæ quantam vim habeat, *b* Judicis illius exemplo Dei Filius oſtendit, qui cum nec timeret Deum, nec hominem revereretur, victus aſſiduitate, ac diligentia viduæ, ejus poſtulationi conceſſit. Itaque aſſiduæ Deo Preces faciendæ ſunt, nec imitandi illi, qui ſemel aut iterum orantes, niſi quod petunt impetrarint, in Oratione defatigantur. Nulla enim officii hujus laſſitudo eſſe debet: *c* quod nos Chriſti Domini, & *d* Apoſtoli docet auctoritas. Quod ſi interdum in eo voluntas defecerit, Precibus a Deo petamus perſeverandi vim. b *Luc.* 18. 2. 3. *Eccl.* 18. 1. c *Luc.* 18. 1. d 1. *Theſ.* 5. 7. 17.

7. *Chriſtus, ſi quid a cœleſti Patre poſtulare velimus, illud in ſuo Nomine poſtulandum juſſit.*

Vult etiam Dei Filius, Orationem noſtram ad Patrem ſuo Nomine pervenire: quæ ejus merito, & gratia Deprecatoris id pondus aſſequitur, ut a cœleſti Patre audiatur. Eſt enim ejus illa vox apud S. Joannem: *e Amen, amen dico vobis, ſi quid petieritis Patrem in Nomine meo, dabit vobis. Uſque modo non petiſtis quicquam in nomine meo. Petite, & accipietis, ut gaudium veſtrum ſit plenum.* & iterum: *f Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.* e *Joan.* 16. 23. 24. f *Joan.* 14. 13.

8. *Fervor Sanctorum in Oratione imitandus, & petitioni gratiarum actio adjungenda.*

Imitemur ardens Sanctorum hominum ſtudium, quod in orando adhibebant. Gratiarum autem actionem cum Precatione jungamus, Apoſtolorum exemplo, qui hanc conſuetudinem perpetuo ſervaverunt, quemadmodum apud *g* Apoſtolum licet videre. g 1. *Cor.* 14. 17. *Ephe.* 5. 19. 20. *Coloſ.* 3. 17. 1. *Tim.* 1. 2.

9. *Ut fervens, & efficax ſit Oratio, jejunium eſt adhibendum, & eleemoſyna.*

Jejunium vero, & eleemoſynam ad orationem adhibeamus. Jejunium *h* certe maxime eſt cum Oratione ſociatum. Nam qui cibo, & potu ſunt onuſti, horum mens h *Tob.* 12. 8. *D. Aug. in Pſ.* 42. *Leo ſerm.*

Bonum ſecundum Deum parit Oratio. patrocinium in tentationibus, & ex diabolo victoriam. Omnino ineſt in Precatione ſingularis gaudii cumulus. Quamobrem ſic loquebatur Dominus: *a Petite, & accipietis, ut gaudium veſtrum ſit plenum.*

a Joan. 16. 24.

3. Semper pias preces exaudit Divina Majeſtas.

Nec vero quin huic petitioni præſto ſit, & occurrat Dei benignitas, ullus relictus eſt dubitandi locus. Quod multa comprobant Divinæ Scripturæ teſtimonia, quæ quia ſunt in promptu, illa ſolummodo apud Iſaiam exempli cauſa attingemus. *b Tunc enim*, inquit, *invocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet: Ecce adſum:* & rurſus: *c Eritque, antequam clament, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus, ego audiam.* Exempla autem eorum, qui Deum exoraverunt, quia propemodum ſunt & infinita, & poſita ante oculos, omittimus.

b Iſa. 58. 9. c Iſa. 65. 24. Item Pſa. 90. & 144. 18. Prov. 15. 29. Ecc. 3. & 28. 9.

4. Qui fiat, ut quæ petimus, interdum non impetremus.

At interdum fit, ut quæ petimus a Deo, non impetremus. Ita eſt; ſed tum maxime proſpicit utilitati noſtræ Deus, vel quod alia nobis majora, & ampliora bona nobis impertitur, vel quod nec neceſſarium nobis eſt, nec utile, quod petimus, imo vero fortaſſe ſupervacaneum id futurum ſit, ſi dederit, atque peſtiferum. *Quædam enim*, inquit Sanctus Auguſtinus, *negat propitius Deus, quæ concedit iratus.* Nonnunquam etiam fit, ut adeo remiſſe, ac negligenter oremus, ut ne ipſi quidem, quod dicimus, attendamus. Cum autem ſit Oratio mentis aſcenſus ad Deum, ſi in orando animus, qui ad Deum referri debet, peregrinatur, nulloque ſtudio, nulla adhibita pietate, temere Precationis verba funduntur; quomodo inanem hujus Orationis ſonitum, Chriſtianam Precationem eſſe dicemus? Quare minime mirum eſt, ſi Deus noſtræ non obſequitur voluntati, cum vel ipſi nolle id nos, quod petimus, pene probemus noſtræ negligentia & ignoratione Precationis, vel poſtulemus ea, quæ nobis ſunt obfutura.

S. Aug. ſer. 33. de verb. Domin & tr. 73. in Joan. Quid ſit Oratio. Dam. l. 3. de fid. orth. c. 24. Aug. l. 2. de ſer. Dom. in mon. c. 7. & ſer. 230. de Temp.

Sedulo orantibus Deus fere majora praſtat, quā petant.

5. Digne poſtulantes plus impetrant, quam poſtulent.

Contra vero ſcienter, & diligenter petentibus multo plus tribuitur, quam a Deo poſtulaverint. Quod & *d* Apoſtolus teſtatur in Epiſtola ad Epheſios, & *e* illa Prodigi Filii ſimilitudine declaratur, qui præclare ſecum actum eſſe

d Epheſ. 13. e Luc. 15.

oportet, ne quid erumpat, vel influat in animas extrinſecus, quo Precationis integritas violari poſſit. Tum enim cœleſtis Pater, *a* qui omnium mentes, & occultas cogitationes maxime perſpicit, orantis poſtulationi concedit. a *Iſa.* 19.

6. ***Si diutius, quod poſtulamus, differtur, non tamen ab hoc pietatis exercitio ceſſandum eſt.***

Requirit præterea Oratio aſſiduitatem: quæ quantam vim habeat, *b* Judicis illius exemplo Dei Filius oſtendit, qui cum nec timeret Deum, nec hominem revereretur, victus aſſiduitate, ac diligentia viduæ, ejus poſtulationi conceſſit. Itaque aſſiduæ Deo Preces faciendæ ſunt, nec imitandi illi, qui ſemel aut iterum orantes, niſi quod petunt impetrarint, in Oratione defatigantur. Nulla enim officii hujus laſſitudo eſſe debet: *c* quod nos Chriſti Domini, & *d* Apoſtoli docet auctoritas. Quod ſi interdum in eo voluntas defecerit, Precibus a Deo petamus perſeverandi vim. b *Luc.* 18. 2. 3. *Eccl.* 18. 15. c *Luc.* 18. 1. d 1. *Theſ.* 5. 7. 17.

7. ***Chriſtus, ſi quid a cœleſti Patre poſtulare velimus, illud in ſuo Nomine poſtulandum juſſit.***

Vult etiam Dei Filius, Orationem noſtram ad Patrem ſuo Nomine pervenire: quæ ejus merito, & gratia Deprecatoris id pondus aſſequitur, ut a cœleſti Patre audiatur. Eſt enim ejus illa vox apud S. Joannem: *e Amen, amen dico vobis, ſi quid petieritis Patrem in Nomine meo, dabit vobis. Uſque modo non petiſtis quicquam in nomine meo. Petite, & accipietis, ut gaudium veſtrum ſit plenum.* & iterum: *f Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.* e *Joan.* 16. 23. 24. f *Joan.* 14. 13.

8. ***Fervor Sanctorum in Oratione imitandus, & petitioni gratiarum actio adjungenda.***

Imitemur ardens Sanctorum hominum ſtudium, quod in orando adhibebant. Gratiarum autem actionem cum Precatione jungamus, Apoſtolorum exemplo, qui hanc conſuetudinem perpetuo ſervaverunt, quemadmodum apud *g* Apoſtolum licet videre. g 1. *Cor.* 14. 17. *Ephe.* 5. 19. 20. *Coloſ.* 3. 17. 1. *Tim.* 1. 2.

9. ***Ut fervens, & efficax ſit Oratio, jejunium eſt adhibendum, & eleemoſyna.***

Jejunium vero, & eleemoſynam ad orationem adhibeamus. Jejunium *h* certe maxime eſt cum Oratione ſociatum. Nam qui cibo, & potu ſunt onuſti, horum mens h *Tob.* 12. 8. *D. Aug. in Pſ.* 42. *Leo ſerm.*

Pacem ſecundum Deum parit Oratio.

a Joan. 16. 24.

patrocinium in tentationibus, & ex diabolo victoriam. Omnino ineſt in Precatione ſingularis gaudii cumulus. Quamobrem ſic loquebatur Dominus: *a Petite, & accipietis, ut gaudium veſtrum ſit plenum.*

3. Semper pias preces exaudit Divina Majeſtas.

Nec vero quin huic petitioni præſto ſit, & occurrat Dei benignitas, ullus relictus eſt dubitandi locus. Quod multa comprobant Divinæ Scripturæ teſtimonia, quæ quia ſunt in promptu, illa ſolummodo apud Iſaiam exempli cauſa attingemus. *b Tunc enim*, inquit, *invocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet: Ecce adſum*: & rurſus: *c Eritque, antequam clament, ego exaudiam; adhuc illis loquentibus, ego audiam.* Exempla autem eorum, qui Deum exoraverunt, quia propemodum ſunt & infinita, & poſita ante oculos, omittimus.

b Iſa. 58. 9.

c Iſa. 65. 24. Item Pſa. 90. & 144. 18. Prov. 15. 29. Ecc. 3. & 28. 9.

4 Qui fiat, ut quæ petimus, interdum non impetremus.

At interdum fit, ut quæ petimus a Deo, non impetremus. Ita eſt; ſed tum maxime proſpicit utilitati noſtræ Deus, vel quod alia nobis majora, & ampliora bona nobis impertitur, vel quod nec neceſſarium nobis eſt, nec utile, quod petimus, imo vero fortaſſe ſupervacaneum id futurum ſit, ſi dederit, atque peſtiferum. *Quædam enim*, inquit Sanctus Auguſtinus, *negat propitius Deus, quæ concedit iratus.* Nonnunquam etiam fit, ut adeo remiſſe, ac negligenter oremus, ut ne ipſi quidem, quod dicimus, attendamus. Cum autem ſit Oratio mentis aſcenſus ad Deum, ſi in orando animus, qui ad Deum referri debet, peregrinatur, nulloque ſtudio, nulla adhibita pietate, temere Precationis verba funduntur; quomodo inanem hujus Orationis ſonitum, Chriſtianam Precationem eſſe dicemus? Quare minime mirum eſt, ſi Deus noſtræ non obſequitur voluntati, cum vel ipſi nolle id nos, quod petimus, pene probemus noſtræ negligentia & ignoratione Precationis, vel poſtulemus ea, quæ nobis ſunt obfutura.

S. Aug. ſer. 33. de verb. Domin. & tr. 73. in Joan.

Quid ſit Oratio.

Dam. l. 3. de fid. orth. c. 24. Aug. l. 2. de ſer. Dom. in mon. c. 7. & ſer. 230. de Temp.

5. Digne poſtulantes plus impetrant, quam poſtulent.

Contra vero ſcienter, & diligenter petentibus multo plus tribuitur, quam a Deo poſtulaverint. Quod & *d* Apoſtolus teſtatur in Epiſtola ad Epheſios, & *e* illa Prodigi Filii ſimilitudine declaratur, qui præclare ſecum actum eſſe

Sedulo orantibus Deus fere majora præſtat, quam petant.

d Epheſ. 13.

e Luc. 15.

oportet, ne quid erumpat, vel influat in animas extrinſecus, quo Precationis integritas violari poſſit. Tum enim cœleſtis Pater, *a* qui omnium mentes, & occultas cogitationes maxime perſpicit, orantis poſtulationi concedit. a *Iſa. 19.*

6. *Si diutius, quod poſtulamus, differtur, non tamen ab hoc pietatis exercitio ceſſandum eſt.*

Requirit præterea Oratio aſſiduitatem: quæ quantam vim habeat, *b* Judicis illius exemplo Dei Filius oſtendit, qui cum nec timeret Deum, nec hominem revereretur, victus aſſiduitate, ac diligentia viduæ, ejus poſtulationi conceſſit. Itaque aſſiduæ Deo Preces faciendæ ſunt, nec imitandi illi, qui ſemel aut iterum orantes, niſi quod petunt impetrarint, in Oratione defatigantur. Nulla enim officii hujus laſſitudo eſſe debet: *c* quod nos Chriſti Domini, & *d* Apoſtoli docet auctoritas. Quod ſi interdum in eo voluntas defecerit, Precibus a Deo petamus perſeverandi vim. b *Luc. 18. 2. 3. Eccl. 18. 15.* c *Luc. 18. 1.* d *1. Theſ. 5. 7. 17.*

7. *Chriſtus, ſi quid a cœleſti Patre poſtulare velimus, illud in ſuo Nomine poſtulandum juſſit.*

Vult etiam Dei Filius, Orationem noſtram ad Patrem ſuo Nomine pervenire: quæ ejus merito, & gratia Deprecatoris id pondus aſſequitur, ut a cœleſti Patre audiatur. Eſt enim ejus illa vox apud S. Joannem: *e Amen, amen dico vobis, ſi quid petieritis Patrem in Nomine meo, dabit vobis. Uſque modo non petiſtis quicquam in nomine meo. Petite, & accipietis, ut gaudium veſtrum ſit plenum.* & iterum: *f Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.* e *Joan. 16. 23. 24.* f *Joan. 14. 13.*

8. *Fervor Sanctorum in Oratione imitandus, & petitioni gratiarum actio adjungenda.*

Imitemur ardens Sanctorum hominum ſtudium, quod in orando adhibebant. Gratiarum autem actionem cum Precatione jungamus, Apoſtolorum exemplo, qui hanc conſuetudinem perpetuo ſervaverunt, quemadmodum apud *g* Apoſtolum licet videre. g *1. Cor. 14. 17. Ephe. 5. 19. 20. Coloſ. 3. 17. 1. Tim. 1. 2.*

9. *Ut fervens, & efficax ſit Oratio, jejunium eſt adhibendum, & eleemoſyna.*

Jejunium vero, & eleemoſynam ad orationem adhibeamus. Jejunium *h* certe maxime eſt cum Oratione ſociatum. Nam qui cibo, & potu ſunt onuſti, horum mens h *Tob. 12. 8. D. Aug. in Pſ. 42. Leo ſerm.*

de Jej. ſept. Menſ. Petr. Chryſ. in ſerm. 43. Bern. in ſent. ſer. 25.

oppreſſa eſt ſic, ut neque Deum intueri, neque, quid ſibi velit Oratio, cogitare poſſint. Sequitur eleemoſyna, quæ magnam & ipſa cum Oratione ſocietatem habet. Quis enim, cui facultas ſit benigne faciendi ei, qui aliena miſericordia vivat, nec opituletur proximo, & fratri ſuo, ſe charitate præditum dicere audeat? aut quo oreis, qui expers ſit charitatis, Dei auxilium implorabit, niſi, cum peccati veniam precatur, ſimul & a Deo ſuppliciter poſtulat charitatem? Quare divinitus factum eſt, ut ſaluti hominum triplici hoc remedio ſubveniretur. Cum enim peccando vel offendamus Deum, vel proximos violemus, vel nos ipſos lædamus; ſacris Precibus placatum reddimus Deum, eleemoſyna redimimus hominum offenſiones, jejunio proprias vitę ſordes eluimus. Et quanquam ſingula proſint ad omnium ſcelerum genera, tamen proprie ſingulis iis peccatis, quæ diximus, appoſita & accommodata ſunt.

Oratione, jejunio, & eleemoſyna placanda eſt ira divina. Vide D. Tho. 2.2. q. 1o... art. 3. ad 4 & 5

DE ORATIONIS DOMINICÆ

PROOEMIO.

CAPUT IX.

Pater noſter, qui es in cœlis.

1. Cur in hujus Precationis initio Chriſtus Patris nomen potius, quam Domini, aut judicis nos uſurpare voluerit.

CUm hæc formula Chriſtianæ Precationis, a Jeſu Chriſto tradita, eam habeat vim, ut antequam ad Preces, poſtulationeſq; veniamus, certis verbis loco proœmii nobis utendum ſit, quibus pie ad Deum accedentes, fidentius etiam id facere poſſimus, Parochi officium eſt, illa diſtincte, dilucideq; declarare, ut alacrior pius Populus ad preces adeat, ſeque cum Patre Deo acturum intelligat. Proœmium autem, ſi ſpectes verba, breviſſimum eſt; ſi

Orationem Dominicam explicarunt Cyp ſerm. 6. de Orat. Domin. Amb l. 4. de Sacr. c. 4. D. Aug. epiſt. 121.

res

res æſtimes, graviſſimum, myſteriorumque pleniſſimum. Ac prima quidem vox, qua Dei juſſu, & inſtitutione utimur in hac precatione, eſt *Pater*. Nam etſi Salvator noſter divinam hanc Orationem prætexere potuit aliquo verbo, quod plus majeſtatis haberet, exempli cauſa, Creatoris, aut Domini; tamen hæc omiſit, quæ timorem ſimul nobis afferre poſſent, illud autem adhibuit, quod orantibus, & aliquid a Deo petentibus amorem, fiduciamque conciliat. Quid enim jucundius eſt Patris nomine, quod indulgentiam ſonat, & charitatem?

Proœmium Orationis Dominicæ quã ſit ſæcundũ. Cur in Dominica Oratione primum verbum ſit Pater, vide Leo. ſer. 6. & de Nativit. Domini poſt ſupra citat.

2. *Quæ ſit prima ratio, ob quam homines Deum merito Patrem hic appellant.*

Quibus autem rationibus Patris nomen Deo conveniat, ſuppeditabit facultas docendi Fidelem Populum ex locis Creationis, Gubernationis, ac Redemptionis. Nam cum Deus creaverit hominem ad imaginem ſuam, nec illam cæteris animantibus impertiverit, ex hoc ſingulari munere, quo hominem ornavit, jure omnium hominum, nec Fidelium modo, ſed etiam Infidelium, Pater *a* in Divinis Scripturis appellatur.

Per creationẽ Deus omniũ eſt Pater.

a Deut. 32. 6. Iſa. 63. 16. Malac. 1. & in novo Teſtamento paſſim.

3. *Quæ ſit altera ratio, ob quam Deus Pater hominum dicatur.*

A Gubernatione vero ſumere poterit argumentum, quod, proſpiciendo, & conſulendo utilitati hominum, præcipuo quodam curæ, & providentiæ modo nobis præſtat patriam charitatem. Sed ut in hujus explicatione argumenti paternam Dei de hominibus curam melius agnoſcat, de cuſtodia Angelorum, in quorum tutela ſunt homines, aliquid dicendum videtur.

Per gubernationem Patrem etiã agit Deus. Matt. 6. 7. 23.

4. *Dei Providentia illud negotium Angelis datum eſt, ut cuſtodiant humanum genus.*

Eſt enim Dei Providentia datum hoc negotium Angelis, ut cuſtodiant humanum genus, ſingulisque hominibus præſto ſint, ne gravius aliquod detrimentum accipiant. Nam ut parentes, ſi infeſta, & periculoſa via filiis iter faciendum ſit, cuſtodes adhibent, & periculorum adjutores; ſic cœleſtis Parens in hoc itinere, quo ad cœleſtem Patriam contendimus, ſingulis nobis præpoſuit Angelos, quorum ope, ac diligentia tecti, furtim paratos ab hoſtibus laqueos vitaremus, & factos in nos horribiles impetus repelleremus, iiſque ducibus rectum iter teneremus,

Singulis hominibus datum eſſe Angelum cuſtodem, Scriptura aperte demonſtrat. Gen. 48. 16. Tob. 5. 21. Pſal. 90. 11. Matt. 18. 10. Act. 12. 15. Hebr. 1. 14.

ne objectus aliquis error a fallaci Adverſario, non deceret poſſet deducere, quæ ducit in cœlum.

5. Quibus argumentis clare intelligamus magnitudinem utilitatis, quæ ad homines ex cuſtodia Angelorum redeat.

Quam vero habeat utilitatem hæc de hominibus Dei cura, ac providentia ſingularis, cujus munus, & adminiſtratio mandata eſt Angelis, quorum inter Deum, & homines media eſt, & interjecta natura, patet exemplis, quorum copiam ſuppeditant Divinæ Litteræ, quæ teſtantur ſæpe Dei benignitate factum eſſe, *a* ut, inſpectantibus hominibus, Angeli mirabiles res efficerent, quibus moneremur, innumerabilia ejus generis, quæ ſub oculos non caderent, a cuſtodibus noſtræ ſalutis Angelis effici utiliter, ac ſalubriter. *b* Raphael Angelus Tobiæ comes, & dux itineris divinitus adjunctus illum duxit, & reduxit incolumem: *c* cui & adjumento fuit, ne ab immani piſce devoraretur, & quanta eſſet in ejus piſcis *d* jecore, felle, & corde vis, demonſtravit: ille *e* dæmonium expulit, ejuſque impedita, & colligata poteſtate, ne Tobiæ noceret, effecit: ille *f* verum, & legitimum matrimonii jus, & uſum adoleſcentem edocuit: ille *g* Tobiæ patri oculis capto lumina reſtituit.

a Gen. 16. 19. 21. 17. 22. 11. & 24. & ſic ſæpiſſime.
b Tob. 5. & per totum librum.
c Tob. 6. 2. 3.
d Ibid. 8.
e Tob. 8. 3.
f Tob. 6. 3.
g Tob. 6. 17. 18. Tob. 11. 7. 8. 15.

6. De Angelo, per quem Divus Petrus e carcere liberatus eſt.

Angelus item ille Principis *h* Apoſtolorum liberator uberem præbebit materiam ad erudiendum pium gregem de admirabili fructu curæ, cuſtodiæque Angelorum, cum demonſtrabunt Parochi Angelum carceris tenebras illuſtrantem, & Petrum tacto ejus latere e ſomno excitantem, ſolventem catenas, dirumpentem vincula, monentem ut ſurgeret, ſeque ſumptis caligis, & reliquo veſtitu ſequeretur: cum docebunt, ab eodem Angelo Petrum per cuſtodias libere eductum e carcere, & aperta denique janua, in tuto collocatum.

h Act. 12. 7. 8. 9.
Act. 5. 17. 23. & 24.

Hujus generis exemplorum, quemadmodum diximus, referta eſt Sanctarum Litterarum hiſtoria, quibus intelligimus, quanta ſit vis beneficiorum, quæ confert in homines Deus, Angelis interpretibus, & internunciis, nec ſolum certa aliqua, & privata de re miſſis, ſed a primo ortu noſtræ curæ præpoſitis, & in ſingulorum hominum ſalutis præſidio collocatis. Hanc doctrinæ diligentiam illa

Deus quantumvis offenſus nunquam hominum obliviſcitur, quantaque ſit illius in nos miſericordia, ac providentia, vide.

illa utilitas conſequetur, ut audientium mentes erigantur, & ad agnoſcendam, ac venerandam Dei paternam de ſe curam, ac providentiam excitentur.

Gen. 6. 7. 8. 12. 28. 31. 32. 39. & 45. 5. 6. 7.

7. *Qua præterea ratione agnoſcant homines Fideles paternam Dei de hominibus curam.*

Commendabit autem hoc loco Parochus, & in primis prædicabit divitias Benignitatis Dei erga genus humanum; quem cum a primo *a* Parente noſtri generis, & peccati uſque ad hanc diem offenderimus flagitiis ac ſceleribus innumerabilibus, retinet tamen in nos charitatem, neque præcipuam illam de nobis curam deponit. Quem ſi quis exiſtimat hominum oblivisci, amens eſt, & in Deum jacit indigniſſimam contumeliam. Iraſcitur Iſraeli Deus propter ejus gentis blaſphemiam, quæ ſe arbitrabatur cœleſti ope deſertam eſſe. Eſt enim in Exodo: *Tentaverunt Dominum, dicentes, Eſt ne* b *Deus in nobis, an non?* & apud Ezechielem ſuccenſet eidem populo Deus, quod dixerat: *Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus Deus terram.* Ergo Fideles his auctoritatibus a nefaria illa opinione deterrendi ſunt, fieri poſſe, ut Deum capiat hominum oblivio. In quam ſententiam audire licet conquerentem de Deo apud Iſaiam Iſraeliticum populum, contraque Deum ſtultam ejus querimoniam benigna ſimilitudine refellentem. Eſt enim ibi: *d Dixit Sion; Dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus eſt mei.* Cui Deus, *Nunquid oblivisci poteſt mulier infantem ſuum, ut non miſereatur filio uteri ſui? & ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliviſcar tui. Ecce in manibus meis deſcripſi te.*

Exo. 6. & ſic ſæpe. Num. 16. 8. 9. 10. Deut. 4. 5. & ſic ſæpe. a Gen. 3. 6. Conferantur hæc cum 19. ſect. a. 1. Symboli, & cum ſect. 7. cap. 1. Decal. b Exo. 17. 7. c Ezech. 8. 12. Vide item Pſ. 93. & Pſ. 13. & 52. integros. Job. 22. Eccl. 5. 5. d Iſa. 49. 14. 15. 16.

8. *Exemplo primi Parentis Dei in nos benignitas demonſtratur.*

Quibus locis quanquam id liquido confirmatur, tamen ut Fideli Populo penitus perſuadeatur, nullum poſſe tempus accidere, quo deponat Deus hominum memoriam, quo eis non tribuat patriæ charitatis officia; Parochi clariſſimo primorum hominum exemplo comprobabunt. Quos, poſt neglectum, violatumque Dei juſſum, cum acerbius accuſatos, & horribili illa ſententia condemnatos audis: *e Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ: ſpinas, &*

Primorum parentum luculento exemplo declaratur, Deum nullo unquam tempore hominibus deeſſe. Exemplum juſtæ in peccatores indignationis.

e Gen. 3. 17. 18.

a Pſal. 88. 31. 33. ab exitio ſempiterno. Nam *a* viſitat quidem in virga iniquitates noſtras, & in verberibus peccata noſtra; miſericordiam autem ſuam non aufert a nobis. Quare monendi ſunt Fideles, ut in ejuſmodi caſtigatione patriam Dei charitatem agnoſcant, & illud apud patientiſſimum Job & in memoria, & in ore habeant: *b Ipſe vulnerat, & medetur; percutit, & manus ejus ſanabunt*: ut illud uſurpent, quod ſub perſona populi Iſraelitici ſcripſit Jeremias: *c Caſtigaſti me, & eruditus ſum, quaſi juvenculus indomitus: converte me, & convertar, quia tu Dominus Deus meus*: ut Tobiæ exemplum ſibi proponant, qui cum in illa plaga cæcitatis paternam Dei manum cædentem ſenſiſſet, clamavit: *d Benedico te Domine Deus Iſrael, quia tu caſtigaſti me, & ſalvaſti me.*

b Job. 5. 18.

c Jer. 31. 18.

d Tob. 11. 17. 5. 6. 7. 8. 11. 2. Reg. 2. 6. Tob. 13. 2. Sap. 13. 16.

13. *Deum nunquam noſtri oblitum eſſe, Fidelibus inculcandum.*

Deus clare omnium afflictiones intuetur.

In quo maxime cavendum eſt Fidelibus, ne, etiam ſi quovis incommodo affecti, quavis calamitate afflicti ſint, Deum id ignorare exiſtiment; ait enim ipſe: *e Capillus de capite veſtro non peribit.* Imo vero ſe ipſi illo Divini Oraculi ſolatio conſolentur, quo in Apocalypſi dictum eſt: *f Ego, quos amo, arguo, & caſtigo*: conquieſcant in Apoſtoli cohortatione ad Hebræos: *g Fili mi, noli negligere diſciplinam Domini, neque fatigeris, dum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, caſtigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Quod ſi extra diſciplinam eſtis, adulterini eſtis, & non filii. Patres quidem carnis noſtræ eruditores habuimus, & reverebamur eos: non multo magis obtemperabimus Patri ſpirituum, & vivemus?*

e Luc. 21. 18.

f Apoc 3. 19. Prov 3. 11.

g Heb. 12. 5. 6. 7. 8.

Noſter.

Chriſtiani proprie Deum ſuum Patrē appellant noſtrum; primum, ut donum adoptionis, quæ beneficio Chriſti Fidelibus contigit, ab omnibus agnoſcatur.

14. *Cur Deum pluralitatis vocabulo noſtrum Patrem hic appellare jubeamur.*

Cum Patrem invocamus ſinguli, & Noſtrum appellamus, docemur, ex dono, ac jure Divinæ adoptionis conſequi neceſſario, ut fratres ſint Fideles omnes, & inter ſe fraterne amare debeant. *h Omnes enim*, inquit, *vos fratres eſtis; unus eſt enim Pater veſter, qui in cœlis eſt.* Quare etiam in epiſtolis Fideles omnes *i* Apoſtoli

h Mat. 23. 8 9.

i Rom. 1. 17. 10. & 12. 1.

fra-

fratres appellant. Ex quo item conficitur illa conſecutio neceſſaria, ut eadem adoptione Dei non ſolum inter ſe Fideles univerſi fraterna neceſſitudine conjungantur, ſed, quia homo eſt unigenitus Dei Filius, fratres etiam ejus & nominentur, & ſint. Nam in epiſtola ad Hebræos, cum de Filio Dei loqueretur, ſcripſit Apoſtolus: *a Non confunditur fratres eos vocare, dicens*: b *Nunciabo nomen tuum fratribus meis*; quod tanto ante David de Chriſto Domino prædixerat. Ipſe vero etiam Chriſtus ſic apud Evangeliſtam loquitur ad mulieres: *c Ite, nunciate fratribus meis, ut eant in Galilæam: ibi me videbunt.* Quod tum ab eo dictum eſſe conſtat, cum jam excitatus a mortuis immortalitatem conſecutus eſſet; ne quis exiſtimet, fraternam hanc cognationem ejus reſurrectione, & in cœlum aſcenſu diſſolutam eſſe. Tantum enim abeſt, ut hanc conjunctionem, & charitatem Chriſti reſurrectio diremerit, *d* ut ex illa majeſtatis, & gloriæ ſede, tum, cum de omnibus omnis memoriæ hominibus judicabit, *e* Fidelium minimos ab eo fratrum nomine appellandos acceperimus.

Chriſtum Chriſtiani propter humanitatem fratrem habent.

a *Heb.* 2. 11.
b *Pſal.* 21. 23
c *Mat.* 18. 10 *Sic Joan.* 20.

Fraterna cum Chriſto cognatio ejus reſurrectione non eſt diſſoluta.

d *Mat.* 25. 31

e *Ibid.* 42.

15. *Qua ratione inter Chriſti fratres Fideles cenſeantur.*

Qui autem fieri poteſt, ut Chriſti fratres non ſimus, cujus *f* cohæredes dicimur? Eſt enim *g* primogenitus ipſe, *h* conſtitutus hæres univerſorum; nos vero ſecundo loco geniti, cohæredes ejus pro modo cœleſtium donorum, pro ratione charitatis, qua præbuerimus nos miniſtros, & *i* coadjutores Spiritus Sancti, quo auctore ad virtutem, ſalutareſque actiones impellimur, & incendimur, ut ejus freti gratia in certamen ſalutis fortiter deſcendamus, quo ſapienter, conſtanterque confecto, k decurſoque hujus vitæ ſpatio, juſtum coronæ præmium capimus a cœleſti Parente, omnibus, qui eundem curſum tenuerint, conſtitutum. *l Non enim*, ut ait Apoſtolus, *injuſtus eſt Deus, ut obliviſcatur operis noſtri, & dilectionis.*

Quomodo Chriſtiani ſint Chriſti cohæredes.

f *Rom.* 8. 17.
g *Col.* 1. 18.
h *Heb.* 1. 2.
i 1. *Cor.* 3. 9. *Græc habent* συνεργοί, *id eſt, cooperatores.*

k 1. *Cor.* 9. 16.

l *Heb.* 6. 10.

16. *Quomodo alii pro aliis orare, & omnes invicem fratres æſtimare debeamus.*

Quam vero hanc ex animo vocem *Noſter* proferre debeamus, S. Chryſoſtomi ſententia declaratur: qui Deum inquit libenter Chriſtianum audire, non ſolum

pro ſe, ſed pro altero deprecantem; quod pro ſe orare naturæ eſt, pro altero gratiæ; pro ſe neceſſitas cogit, pro altero fraterna charitas hortatur. Quibus illa ſubjunxit: *Jucundior eſt Deo illa Oratio, quam fraterna charitas commendat, quam ea, quam neceſſitas rei pronunciat.* In hac tanta materia ſalutaris Orationis monere, & hortari debet Parochus omnes cujuſcunque ætatis, generis, ordinis, ut communis hujus fraternæ neceſſitudinis memores comiter, & fraterne ſe gerant, neque aliis alii ſe præferant inſolentius. Nam etſi in Eccleſia Dei diverſi ſunt officiorum gradus, tamen illa varietas graduum, & munerum fraternæ conjunctionis neceſſitudinem minime tollit: *a* quemadmodum in hominis corpore varius uſus, & functio diverſa membrorum nihil agit, quamobrem hæc, vel illa corporis pars membri munus, & nomen amittat.

a Rom 12. 4. 1. Cor. 12. 12. Epheſ. 4. 7.

17. *Quibus de cauſis Chriſtiani ſint tanta neceſſitudinis conjunctione copulati.*

Propone tibi eum, qui regia ſit poteſtate. An is igitur, ſi Fidelis eſt, frater non eſt omnium, qui Chriſtianæ Fidei communione continentur? Maxime. quid ita? quia non eſt Deus alius is, ex quo divites, & reges nati ſunt, ab eo, a quo pauperes, qui in Regum poteſtate ſunt, extiterunt, ſed unus Deus, & parens, & Dominus omnium. Itaque una eſt ſpiritualis ortus omnium nobilitas, una dignitas, unus ſplendor generis, cum omnes *b* ex eodem Spiritu, & eodem Fidei Sacramento nati ſimus filii Dei, & ejuſdem hæreditatis cohæredes. Nec vero alium Chriſtum Deum habent copioſi, & potentes homines, alium tenuiores, & infimi: non aliis Sacramentis ſunt initiati, nec aliam hæreditatem Regni Cœleſtis expectant. Fratres ſumus omnes, &, ut inquit Apoſtolus ad Epheſios, *c membra ſumus corporis Chriſti, de carne ejus, & de oſſibus ejus.* Quod item in Epiſtola ad Galatas ſignificat Apoſtolus: *d Omnes filii Dei eſtis per fidem in Chriſto Jeſu: quicunque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis: non eſt Judæus, neque Græcus, non eſt ſervus, neque liber, non maſculus, neque fœmina. Omnes enim vos unum eſtis in Chriſto Jeſu.* Hæc autem accurate verſanda res eſt Paſtoribus animarum, & ſcienter illis in hac ſententia commorandum.

Deus unus & idem eſt divitum, & inopum conditor. Sap. 6. & 7. 8. Malac. 2. 10.

Nobilitas ſpiritualis omnium Chriſtianorũ una eſt.

b Joan. 3. 5. Rom. 6. 3. Col. 2. 38.

c Eph. 5. 10.

d Gal. 3. 26. Vide item Jo. 17. 21. Act. 4. 32. 1. 1. Cor. 10. 17. Col. 3. 11.

dum. Eſt enim accommodatus locus non minus ad confirmandos, & excitandos inopes, & abjectos homines, quam ad coercendam, comprimendamque arrogantiam locupletum, atque potentium. Cui hominum incommodo uti mederetur, urgebat Apoſtolus fraternam hanc charitatem, & inculcabat Fidelium auribus. *Locis ſupra citatis, & alibi paſſim.*

38. ***Quid Chriſtianus, ubi exordium Precationis illud, Pater noſter, pronunciabit, meditari debeat.***

Cum igitur has Deo preces facturus es, Chriſtiane, memineris, te tanquam filium ad Patrem Deum accedere. Itaque, cum precationem ordiris, & illud; *Pater noſter*, pronuncias, cogita, quem in locum te ſumma Dei benignitas extulerit, qui non ut ſervum ad dominum adire, invitum, ac timidum, ſed ut ad patrem filium, voluntarium, ſecurumque confugere juſſerit. Qua in memoria, & cogitatione quo viciſſim ſtudio, & pietate tibi orandum ſit, conſidera. Danda enim tibi eſt opera, te ut talem præbeas, qualem eſſe decet Dei filium, ideſt, ut oratio, & actiones tuæ indignæ non ſint *a* Divino genere, *a Act. 17. 28. 29.* quo te dignari voluit beneficentiſſimus Deus. Ad hanc officii rationem cohortatur nos Apoſtolus, cum ait, *b Ephe. 5. 5.* *b Eſtote ergo imitatores Dei, ſicut filii chariſſimi*: ut vere de nobis dici poſſit, quod ipſe Apoſtolus ſcripſit ad Theſſalonicenſes: *c Omnes vos filii lucis eſtis, & filii diei.* *c 1. Theſſ. 5. 5.*

Qui es in cœlis.

39. ***Cum Deus ſit ubique præſens, quomodo domicilium ſuum peculiariter in cælo habere dicatur.***

Deus eſt totus ubique, & totus in ſingulis mundi partib.

Conſtat inter omnes, qui recte de Deo ſentiunt, ubique locorum, & gentium eſſe Deum. Quod non ita intelligendum eſt, quaſi ipſe diſtributus in partes, una parte locum unum, alia alium occupet, ac tueatur; nam Deus ſpiritus eſt, omnis expers diviſionis. Quis enim audeat Deum, tanquam in veſtigio poſitum, loci alicujus finibus circumſcribere, cum ipſe de ſe dicat: *d Nunquid non cælum, & terram ego impleo?* Quod rurſum ſic accipiendum eſt, Deum cœlum, ac terram, quæque cœlo, ac terra comprehenſa ſunt, vi ſua, ac virtute complecti, non autem ipſum ullo loco contineri. Adeſt enim

Ambr. l. 1. de Spiritu Sanct. cap. 9. Dam. li. 1. c. 16. Scot. 1. de 2. q. 5. & 4. diſt. 10. qu. 2. *d Jer. 23. 24.* *Deus eſt in rebus omnibus. Act. 17. 28. Greg. in Ezec.*

pro ſe, ſed pro altero deprecantem; quod pro ſe orare naturæ eſt, pro altero gratiæ; pro ſe neceſſitas cogit, pro altero fraterna charitas hortatur. Quibus illa ſubjunxit: *Jucundior eſt Deo illa Oratio, quam fraterna charitas commendat, quam ea, quam neceſſitas rei pronunciat.* In hac tanta materia ſalutaris Orationis monere, & hortari debet Parochus omnes cujuſcunque ætatis, generis, ordinis, ut communis hujus fraternæ neceſſitudinis memores comiter, & fraterne ſe gerant, neque aliis alii ſe præferant inſolentius. Nam etſi in Eccleſia Dei diverſi ſunt officiorum gradus, tamen illa varietas graduum, & munerum fraternæ conjunctionis neceſſitudinem minime tollit: *a* quemadmodum in hominis corpore varius uſus, & functio diverſa membrorum nihil agit, quamobrem hæc, vel illa corporis pars membri munus, & nomen amittat.

a Rom 12. 4. 1. Cor. 12. 12. Epheſ. 4. 7.

17. *Quibus de cauſis Chriſtiani ſint tanta neceſſitudinis conjunctione copulati.*

Propone tibi eum, qui regia ſit poteſtate. An is igitur, ſi Fidelis eſt, frater non eſt omnium, qui Chriſtianæ Fidei communione continentur? Maxime. quid ita? quia non eſt Deus alius is, ex quo divites, & reges nati ſunt, ab eo, a quo pauperes, qui in Regum poteſtate ſunt, extiterunt, ſed unus Deus, & parens, & Dominus omnium. Itaque una eſt ſpiritualis ortus omnium nobilitas, una dignitas, unus ſplendor generis, cum omnes *b* ex eodem Spiritu, & eodem Fidei Sacramento nati ſimus filii Dei, & ejuſdem hæreditatis cohæredes. Nec vero alium Chriſtum Deum habent copioſi, & potentes homines, alium tenuiores, & infimi: non aliis Sacramentis ſunt initiati, nec aliam hæreditatem Regni Cœleſtis expectant. Fratres ſumus omnes, &, ut inquit Apoſtolus ad Epheſios, *c membra ſumus corporis Chriſti, de carne ejus, & de oſſibus ejus.* Quod item in Epiſtola ad Galatas ſignificat Apoſtolus: *d Omnes filii Dei eſtis per fidem in Chriſto Jeſu: quicunque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis: non eſt Judæus, neque Græcus, non eſt ſervus, neque liber, non maſculus, neque fœmina. Omnes enim vos unum eſtis in Chriſto Jeſu.* Hæc autem accurate verſanda res eſt Paſtoribus animarum, & ſcienter illis in hac ſententia commorandum.

Deus unus & idem eſt divitum, & inopum conditor. Sap. 6. & 7. 8. Malac. 2. 10.

Nobilitas ſpiritualis omnium Chriſtianorũ una eſt.

b *Joan. 3. 5. Rom. 6. 3. Col. 2. 38.*
c *Eph. 5. 30.*
d *Gal. 3. 26. Vide item Jo. 17. 21. Act. 4. 32. 1. 1. Cor. 10. 17. Col. 3. 11.*

dum. Eſt enim accommodatus locus non minus ad confirmandos, & excitandos inopes, & abjectos homines, quam ad coercendam, comprimendamque arrogantiam locupletum, atque potentium. Cui hominum incommodo uti mederetur, urgebat Apoſtolus fraternam hanc charitatem, & inculcabat Fidelium auribus. *Locis ſupra citatis, & alibi paſſim.*

38. *Quid Chriſtianus, ubi exordium Precationis illud,* Pater noſter, *pronunciabit, meditari debeat.*

Cum igitur has Deo preces facturus es, Chriſtiane, memineris, te tanquam filium ad Patrem Deum accedere. Itaque, cum precationem ordiris, & illud; *Pater noſter*, pronuncias, cogita, quem in locum te ſumma Dei benignitas extulerit, qui non ut ſervum ad dominum adire, invitum, ac timidum, ſed ut ad patrem filium, voluntarium, ſecurumque confugere juſſerit. Qua in memoria, & cogitatione quo viciſſim ſtudio, & pietate tibi orandum ſit, conſidera. Danda enim tibi eſt opera, te ut talem præbeas, qualem eſſe decet Dei filium, ideſt, ut oratio, & actiones tuæ indignæ non ſint *a* Divino genere, quo te dignari voluit beneficentiſſimus Deus. Ad hanc officii rationem cohortatur nos Apoſtolus, cum ait, *b Eſtote ergo imitatores Dei, ſicut filii chariſſimi*: ut vere de nobis dici poſſit, quod ipſe Apoſtolus ſcripſit ad Theſſalonicenſes: *c Omnes vos filii lucis eſtis, & filii diei.*

a *Act.* 17. 28. 29.
b *Ephe.* 5. 5.
c 1. *Theſſ.* 5. 5.

Qui es in cœlis.

39. *Cum Deus ſit ubique præſens, quomodo domicilium ſuum peculiariter in cælo habere dicatur.*

Deus eſt totus ubique, & totus in ſingulis mundi partib.

Conſtat inter omnes, qui recte de Deo ſentiunt, ubique locorum, & gentium eſſe Deum. Quod non ita intelligendum eſt, quaſi ipſe diſtributus in partes, una parte locum unum, alia alium occupet, ac tueatur; nam Deus ſpiritus eſt, omnis expers diviſionis. Quis enim audeat Deum, tanquam in veſtigio poſitum, loci alicujus finibus circumſcribere, cum ipſe de ſe dicat: *d Nunquid non cælum, & terram ego impleo?* Quod rurſum ſic accipiendum eſt, Deum cœlum, ac terram, quæque cœlo, ac terra comprehenſa ſunt, vi ſua, ac virtute complecti, non autem ipſum ullo loco contineri. Adeſt enim

Ambr. l. 1. *de Spiritu Sanct. cap.* 9. *Dam. li.* 1. *c.* 16. *Scot.* 1. *de* 2. *q.* 5. *&* 4. *diſt.* 10. *qu.* 2.
d *Jer.* 23. 24.
Deus eſt in rebus omnibus. Act. 17. 28. *Greg. in Ezec.*

Quarto petitur, ut gratiæ ſua lumine cerda tenebricoſa perfundat.
a Jacob. 1. 17.
Omnia bona tum animi, tum externa Deo referri debent accepta.
In Oratione Dominica V. poſt Paſcha.

mnium mentibus, quo videre poſſint, *a Omne datum optimum, & omne donum perfectum, deſcendens a Patre luminum*, ad nos divinitus eſſe delatum: quo temperantiam, juſtitiam, vitam, ſalutem, omnia denique animi, corporis, externa, vitalia, ac ſalutaria bona illi accepta referant, a quo, quemadmodum prædicat Eccleſia, bona cuncta procedunt. Nam ſi quid luce ſua Sol, ſi quid reliqua ſidera motu, & curſu proſunt hominum generi, ſi circumfuſo hoc alimur ſpiritu, ſi terra frugum, & fructuum ubertate vitam ſuſtinet omnium, ſi opera magiſtratuum quiete, ac tranquillitate fruimur, & hæc, & hujus generis bona innumerabilia nobis ſuppeditat immenſa Dei benignitas. Quin etiam, quas Philoſophi ſecundas Cauſas appellant, interpretari debemus mirabiliter effectas quaſdam, & ad uſum noſtrum accommodatas Dei manus, quibus nobis ſua bona diſtribuit, ac longe lateque diffundit.

8. *Quomodo maxime per agnitionem, & venerationem Eccleſiæ Catholicæ Dei Nomen ſanctificetur.*

Quinto optatur, ut Catholica Eccleſia ab omnibus agnoſcatur.
b Zach. 13. 1. Ezech. 36. 25
Eccleſiæ prærogativa.
Ad ſolam Eccleſiam pertinet Divini Nominis imploratio.
c Act. 4. 12.

Quod autem maxime rem continet in hac Petitione, illud eſt, ut omnes agnoſcant, ac venerentur Sanctiſſimam Jeſu Chriſti Sponſam, & Parentem noſtram Eccleſiam: in qua una eſt *b* fons ille ampliſſimus, atque perpetuus ad eluendas, & expiandas omnes peccatorum ſordes, unde hauriuntur univerſa ſalutis, & ſanctificationis Sacramenta, quibus quaſi Cœleſtibus quibuſdam fiſtulis in nos a Deo ille ſanctitatis ros, & liquor effunditur: ad quam ſolam, & ad eos, quos ſuo ſinu, & gremio complexa eſt, pertinet Divini illius imploratio Nominis, *c quod unum ſub cœlo datum eſt hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri.*

9. *Qua ratione Nomen Dei a Chriſtianis hodie polluatur.*

d Rom. 2. 29.

Verum Parochi maxime hunc locum urgere debebunt, boni eſſe filii non ſolum Patrem Deum orare verbis, ſed re etiam, & actione conari, ut eluceat in ipſo ſanctificatio Divini Nominis. Utinam non eſſent, qui, cum oratione hanc Dei Nominis ſanctificationem aſſidue poſtulent, factis, quantum in ipſis eſt, illud violant, atque contaminant, quorum culpa interdum ipſi etiam Deo maledicitur. In quos dictum eſt ab Apoſtolo: *d Nomen*

eſſe exiſtimaturus fuit, ſi in loco mercenarii famuli habuiſſet eum pater. Etſi recte cogitantibus, non ſolum poſtulantibus nobis cumulat gratiam ſuam Deus non modo munerum copia, ſed etiam celeritate tribuendi. Quod oſtendunt Divinæ Litteræ, cum illa utuntur loquendi formula: *a Deſiderium pauperum exaudivit Dominus*. Intimis enim, & tacitis egentium ſtudiis, ne expectata quidem eorum voce, Deus occurrit.

Deus cogitationes non expectata voce ſæpe exaudit.

a Pſal. 9. 37. idem fere habes Pſ. 20. & Prov. 10.

6. Quis ſit tertius Orationis fructus.

Accedit eo etiam ille fructus, quod orando animi virtutes & exercemus, & augemus, maxime vero Fidem. Ut enim rite illi non orant, qui Fidem Deo non habent, (*b Quomodo enim*, inquit, *invocabunt, in quem non crediderunt*?) ſic Fideles, quo ſtudioſius orant, eo majorem, ac certiorem Fidem habent Divinæ curæ, & providentiæ, quæ potiſſimum id requirit a nobis, ut ad ſe de iis, quæ nobis opus ſunt, referentes, omnia poſtulemus.

Tertius Orationis fructus. Ex Fide debet procedere Oratio.

b Rom. 10. vide item Matt. 4. 21. Marc. 11. 22. Jac. 5. 6.

7. Cur Deus, cum ſciat, quibus indigeamus, Oratione noſtra velit ſolicitari.

Poſſet vero Deus non petentibus, ne cogitantibus quidem, abunde nobis omnia dilargiri, quomodo & animantibus rationis expertibus cuncta ſuppeditat ad uſus vitæ neceſſarios. Sed beneficentiſſimus Parens vult a filiis invocari: vult nos quotidie rite petendo petere fidentius: vult, impetratis iis, quæ poſtulamus, in dies magis teſtificari, ac prædicare ſuam in nos ipſos benignitatem.

8. Quomodo noſtra in Deum charitas per Orationem exerceatur.

Amplificatur etiam charitas. Nam illum auctorem agnoſcentes omnium bonorum, utilitatumque noſtrarum, quanta eum poſſumus maxima, charitate amplectimur, & ut amantes colloquio & congreſſu magis ad amorem incenduntur, ſic pii homines, quo ſæpius Deo facientes preces, & ejus implorantes benignitatem, quaſi cum ipſo colloquuntur, eo majore in ſingulas preces affecti lætitia, ad eum amandum, & colendum incitantur ardentius.

9. Precationis aſſiduitate tum digni Divina Gratia evadimus, tum humilitatem, & arma contra diabolum comparamus.

Ee Præ-

Præterea nos hac uti vult exercitatione Precationis, ut flagrantes petendi ſtudio, quod optamus, tantum ea aſſiduitate, & cupiditate proficiamus, ut digni ſimus, in quos illa conferantur beneficia, quæ antea jejunus, & anguſtus noſter animus capere non poterat. Vult præterea, nos, id quod eſt, intelligere, ac præ nobis ferre, ſi cœleſtis Gratiæ auxilio deſeramur, noſtra opera nihil conſequi poſſe, propterea que toto animo ad orandum incumbere. Valent autem maxime hæc utique Orationis arma contra naturæ noſtræ hoſtes acerrimos. Inquit enim S. Hilarius: *Adverſus diabolum, armaque ejus Orationum noſtrarum ſonitu certandum eſt.*

Aug. epiſt. 121. c. 8.

Hilar. in Pſ. 63.

10. *Quæ ſit quarta utilitas ex Oratione in homines profluens.*

Quartus Orationis fructus.

Præclarum præterea illum Orationis fructum conſequimur, quod, cum proclives ſimus ad malum, & ad libidinis varios appetitus vitio infirmitatis ingenitæ, patitur Deus ſe noſtris cogitationibus concipi, ut, dum illum oramus, & mereri ejus contendimus munera, accipiamus innocentiæ voluntatem, & ab omni labe, delictorum omnium amputatione, purgemur.

11. *Quis ſit poſtremus Orationis fructus.*

Quintus Orationis fructus. Hier. in c. 7. Jer. ſuper illud, Non obſiſtas mihi. a Exod. 32. 10.

Poſtremo, ex S. Hieronymi ſententia, iræ Divinæ reſiſtit oratio. Itaque ſic ad Moyſen locutus eſt Deus: a *Dimitte me*, cum quidem pœnas eum ab illo populo petere volentem, Precibus impediret. Nihil enim eſt, quod æque Deum leniat iratum, aut etiam paratum ad plagas ſceleratis inferendas æque retardet, ac revocet a furore, ac Preces piorum hominum.

De Partibus, & Gradibus Orationis.

CAPUT III.

1. *Quibus partibus conſtet Chriſtiana Oratio.*

Quid ſit Obſecratio, &c. Amb. l. 6. de Sacr. c. 5.

Expoſita neceſſitate, & utilitate Chriſtianæ Precationis, ſcire præterea oportet fidelem populum, quot, & quibus partibus ea conſtet Oratio. Id enim ad

huius

hujus officii perfectionem pertinere teſtatur Apoſtolus, qui in Epiſtola ad Timotheum, cohortans ad pie ſanćteque orandum, Orationis partes diligenter enumerat. *a Obſecro*, inquit, *primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus.* Quod vero ſubtilis quædam eſt harum differentia partium, ſi ejus explicationem auditoribus Parochi conducere exiſtimabunt, conſulent inter cæteros Sanctum Hilarium, & Auguſtinum. a 1.*Tim.*2.1. *Hilar. in Pſ. 140. ſuper illud, Dirigatur oratio mea.*

2. De poſtulatione, & gratiarum actione.

Sed, quoniam duæ ſunt præcipuæ partes Orationis, poſtulatio, & gratiarum actio, a quibus, tanquam a capite, manant reliquæ, minime eas prætermittendas duximus. Nam ad Deum accedimus, ut cultum ei, ac venerationem adhibentes, vel ab eo aliquid impetremus, vel ipſi de beneficiis, quibus aſſidue ab ejus benignitate ornamur, & augemur, gratias agamus. Utramque hanc maxime neceſſariam partem Orationis Deus ipſe pronunciavit ore Davidis, illis verbis: *b Invoca me in die tribulationis; eruam te, & honorificabis me.* Quantum autem egeamus Divinæ Bonitatis, ac Liberalitatis, quis ignorat, modo ſummam hominum egeſtatem, & miſeriam intueatur? *De duabus his præcipuis Orationis formis v. Baſil. l. conſtit. Monaſt. c.2.* b *Pſa.*49.15.

3. Dei in omnes homines Benignitas & Liberalitas prædicatur.

Quam vero ſit propenſa Dei voluntas in genus humanum, quam effuſa in nos benignitas, omnes intelligunt, qui ſenſu oculorum, & mente præditi ſint. Nam quocunque oculos conjicimus, quocunque nos cogitatione convertimus, nobis admirabilis lux Divinæ Beneficentiæ, ac Benignitatis oboritur. Quid enim *c* habent homines, quod a Dei largitate profectum non ſit? & ſi omnia ſunt ejus dona, ac munera Bonitatis, quid eſt, quod non omnes pro viribus beneficentiſſimum Deum laudibus celebrent, & gratiarum actione proſequantur? Sed utriuſque officii, & petendi aliquid a Deo, & ei gratias agendi, multi ſunt gradus; quorum alius alio eſt altior, atque perfectior. Ut igitur Fidelis Populus non ſolum oret, ſed etiam optime fungatur illo munere Orationis, proponent ei Paſtores ſummam, perfectam- *Quam liberalis ſit in genus humanum Deus.* c 1.*Cor.*4.7. *Alius orandi modus alio eſt perfectior.*

que orandi rationem, & ad eam, quam diligentiſſime poterunt, hortabuntur.

4. *Quinam ſit optimus orandi modus, ſummuſque Precationis gradus.*

Quidnam orantes ad præcipuam contemplationis artem evehat, vide Bern. ſerm. 4. de Quadrag. & in ſerm. de quatuor modis orandi, & Baſ. ubi ſupra.

Sed quinam eſt optimus orandi modus, & ſummus Precationis gradus? nempe is, quo pii, & juſti homines utuntur, qui freti veræ Fidei ſtabili fundamento, quibuſdam optimæ mentis, Orationiſque gradibus in illum locum perveniunt, ex quo infinitam Dei Potentiam, immenſamque Benignitatem, ac Sapientiam contemplari poſſunt: ubi etiam in ſpem certiſſimam veniunt, ſe & quicquid petierint in præſentia, & illam inexplicabilium bonorum vim conſecuturos eſſe, quæ pollicitus eſt Deus largiturum ſe iis, qui divinum auxilium pie, & ex animo implorarint. His, quaſi duabus alis, elata in cœlum anima, ardenti ſtudio pervenit ad Deum, quem omni gratiarum, & laudum honore proſequitur, quod ſummis ab eo beneficiis affecta ſit: tum vero ſingulari adhibita pietate, ac veneratione, quaſi unicus filius chariſſimo Parenti, quid ſibi ſit opus, non dubitanter exponit. Quem precandi modum *Effundendi* voce exprimunt Divinæ Litteræ; inquit enim Propheta, *a Effundo in conſpectu ejus orationem meam, & tribulationem meam ante ipſum pronuncio.* Quæ vox eam vim habet, ut nihil reticeat, nihil occultet, ſed effundat omnia is, qui ad orandum venit, fidenter confugiens in ſinum amantiſſimi Parentis Dei. Ad id enim nos Doctrina cœleſtis illis verbis hortatur, *b Effundite coram illo corda veſtra;* &, *c Jacta ſuper Dominum curam tuam.* Hunc autem Precationis gradum ſignificat S. Auguſtinus, cum inquit in eo libro, qui inſcriptus eſt Enchiridion: *Quod fides credit, ſpes, & charitas orat.*

a *Pſal.* 141. 3. 1. *Reg.* 1. 15. *Pſal.* 100. 1.

b *Pſal.* 61. 9.

c *Pſal.* 54. 23.

S. Aug. Enchi. c. 7.

Secundus Orationis gradus.

5. *Qua ſit altera orandi ratio.*

Alius eſt eorum gradus, qui mortiferis peccatis oppreſſi, fide tamen ea, *d* quæ mortua dicitur, nituntur ſe ſe erigere, & ad Deum aſcendere, ſed propter intermortuas vires, ſummamque fidei imbecillitatem, ſe altius a terra tollere non poſſunt: veruntamen ſua peccata recognoſcentes, & eorum conſcientia, ac dolore cruciati, humiliter, ac demiſſe, ex illo maxime longinquo lo-

d *Jaco.* 2.

Peccatores quomodo exaudiantur, vide D. Aug. tra. 44. in

eo pœnitentes, ſcelerum a Deo veniam, & pacem implorant. Horum Oratio ſuum obtinet locum apud Deum; nam eorum Preces audiuntur, imo vero hujuſmodi homines liberaliſſime miſericors Deus invitat. *a Venite, inquit, ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Ex horum hominum numero fuit ille *b* Publicanus, qui cum oculos ad cœlum tollere non auderet, exiit tamen, inquit Evangeliſta, de Templo magis juſtificatus, quam Phariſæus. *Joan. & D. Tho. in 2. 2. q. 83. art. 16.* a *Mat. 11. 28* b *Luc. 18. 9. 10.*

6. Quo in gradu tertium genus deprecatorum conſiſtat.

Eſt præterea eorum gradus, qui nondum Fidei lucem acceperunt, veruntamen divina benignitate exiguum illorum naturæ lumen accendente, vehementer excitantur ad ſtudium, cupiditatemque veritatis, quam ut doceantur, ſummis Precibus petunt; qui ſi manent in voluntate, a Dei clementia eorum ſtudium non repudiatur, quod exemplo *c* Cornelii Centurionis comprobatum videmus: nemini enim id ex animo petenti clauſæ ſunt fores Divinæ Benignitatis. *Tertius gradus.* c *Actor. 10. 2. 3. Quomodo Deus petenti ex animo gratiam conferat. Vide D. Tho. 1. 2. q. 112. art. 3.*

7. Quinam inter Deprecatores extremo in gradu hæreant.

Poſtremus eſt gradus eorum, quos non modo facinorum, & flagitiorum non pœnitentes, ſed etiam ſceleribus ſcelera cumulantes tamen non pudet ſæpe a Deo petere peccatorum veniam, in quibus volunt perſeverare: qui tali ſtatu ne ab hominibus quidem audere deberent, ut ſibi ignoſcerent, poſtulare. Horum oratio a Deo non auditur. Sic enim de Antiocho ſcriptum eſt: *Orabat autem hic ſceleſtus Dominum, a quo non eſſet miſericordiam conſecuturus.* Quare vehementer hortandi ſunt, qui in gravi illa miſeria verſantur, ut, abjecta peccandi voluntate, vere, & ex animo ſe convertant ad Deum. *Quartus gradus.* *1. Mach. 9. 13*

De iis, quæ petenda ſunt.

CAPUT IV.

1. Quænam a Deo petere liceat.

Quid juſtũ, & honeſtum eſt, peti debet. Vide inter alios D. Th. 2. 2. q. 83 ar. 5.

a Matt. 20. 22. Marc. 10. 38. Jac. 3. 3. b Joa. 15. 14. & 16. 23.

SEd, quoniam in ſingulis Petitionibus quid poſtulandum, quid non, ſuo loco dicetur, ſatis hic erit Fideles univerſe illud admonere, ut quæ juſta, quæque honeſta ſint, a Deo petant homines; ne, ſi contra, quam deceat, aliquid poſtularint, illo reſponſo repellantur: *a Neſcitis, quid petatis.* Quicquid autem recte optari poteſt, petere licet: quod illa Domini uberrima promiſſa teſtantur, *b Quodcunque volueritis, petetis, & fiet vobis;* omnia enim ſe conceſſurum pollicetur.

2. Quæ res primo, & per ſe a Deo petendæ ſint.

Summa, & præcipua Oratio noſtra pro ſummi boni conſecutione eſſe debet.

Deinde pro iis, quę nos eò deducunt.

Quare primum optatum, ac deſiderium noſtrum ad eam regulam dirigemus, ut ad Deum, qui ſummum eſt bonum, ſummum ſtudium, deſideriumque referatur. Deinde cupiemus ea, quæ cum Deo maxime nos conjungant; quæ vero nos inde ſejungant, aut cauſam aliquam afferant disjunctionis, ab omni ſtudio, & cupiditate noſtra removenda ſunt. Hinc licet colligere, ſecundum illud ſummum, & perfectum bonum, quomodo reliqua, quæ dicuntur bona, & optanda ſint, & a Parente Deo poſtulanda.

3. Corporis, & externa bona quatenus a Deo petenda ſint.

Nam hæc corporis, quæ vocant, & externa bona, ut ſanitas, robur, pulchritudo, divitiæ, honores, & gloria, quia facultatem, ac materiam ſæpe dant peccato, (quare fit, ut non omnino pie, aut ſalutariter petantur) erit illorum petitio his præſcribenda finibus, ut hæc vitæ commoda poſtulentur neceſſitatis cauſa: quæ precandi ratio refertur ad Deum. Licet enim nobis precibus ea petere, quæ & Jacob, & Salomon poſtularunt. Ille enim in hunc modum: *c Si dederit mihi panem ad veſcendum, & veſtimentum ad induendum, erit mihi Dominus in Deum:* Salomon his verbis; *d Tribue tantum victui meo neceſſaria.*

c Gen. 28. 20.

d Prov. 30. 8.

4. Di-

4. Divitiis, & aliis bonis corporis quomodo utendum ſit, quando ea Dei benignitate poſſidemus.

Cum vero nobis Dei benignitate ſuppeditetur ad victum, & ad cultum, par eſt, nos illius Apoſtoli cohortationis recordari: *a Qui emunt, tanquam non poſſidentes, & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur: præterit enim figura hujus mundi*: item, *b Divitiæ ſi affluant, nolite cor apponere*: quarum fructum tantummodo, & uſum noſtrum eſſe, ſed ita, ut cum cæteris communicemus, *c* ab ipſo doctore Deo didicimus. Si valemus, ſi re liquis externis, & corporis bonis abundamus, eo illa nobis tributa eſſe meminerimus, ut & facilius Deo inſervire poſſimus, & Proximo omnia ejus generis commodare.

Ad divitias cor non apponendum.

a 1. *Cor.* 7. 30.

b *Pſal.* 61. 11.

c *Lev.* 25. 35. 36. & *Deut.* 15. 7. 8. *Prov.* 19. 17. & 21. & 28. 27. *Matt.* 1. 18. 19. *Luc.* 14. 16. 20 3 4.

5. Ingenii, & doctrinæ bona quomodo petenda ſint.

Ingenii autem bona, & ornamenta, cujus generis ſunt artes, atque doctrinæ, petere etiam licet, ſed ea tantum conditione, ſi nobis ad Dei gloriam, & ad ſalutem profutura ſunt. Quod autem omnino, & ſine adjunctione, aut conditione optandum, quærendum, poſtulandum eſt, quemadmodum ante diximus, id Dei gloria eſt, & deinceps omnia, quæ ſummo illi bono conjungere nos queant, ut Fides, Timor Dei, Amor, de quibus plenius dicemus in explicatione Petitionum.

Pro quibus orandum ſit.

CAPUT V.

1. Nullum genus hominum in hoc mundo eſt, pro quibus non liceat Deum precari.

His autem cognitis, quæ petenda ſunt, docendus eſt Fidelis Populus, pro quibus orare debeat. Continet autem Oratio Petitionem, & Gratiarum actionem: quare prius de Petitione dicamus. Orandum igitur eſt pro omnibus ſine ulla exceptione vel inimicitiarum, vel religionis, vel gentis. Nam ſive hoſtis ſit, ſive alienus, ſive infidelis, Proximus eſt: quem quia Dei juſſu amare debemus, ſequitur, ut preces quoque,

Jacob. 5. 16. 1. *Tim.* 2. 1. *Vide D. Tho. in* 2. 2. *q* 83. *art.* 7.

quod amoris officium eſt, pro eo facere oporteat. Nam eo pertinet illa Apoſtoli cohortatio: a *Obſecro fieri Orationes pro omnibus hominibus*. Quæ in Oratione primum petenda ſunt, quæ ſalutem animæ complectuntur, deinde quæ corporis.

a 1. Tim. 2. 1.

2. *Pro quibus præcipuè orandum ſit.*

Debemus autem hoc Precationis officium primum Paſtoribus animarum tribuere, quod ab Apoſtolo ejus exemplo monemur. Scribit enim is ad b Coloſſenſes, ut orent pro ſe, ut ſibi Deus aperiat oſtium ſermonis: quod item facit ad c Theſſalonicenſes. Eſt præterea in Actis Apoſtolorum, d *Oratio fiebat ab Eccleſia ſine intermiſſione pro Petro*. Cujus etiam officii a D. Baſilio in libro *de moribus* admonemur; pro iis enim orandum eſſe inquit, qui præſunt verbo veritatis.

Primo pro Paſtoribus animarum orandum eſt.
b Coloſſ. 4. 3.
c 2. Theſſ. 4. 25.
d Act. 12. 5.
Baſ. lib. mor. Reg. 56. c. 5.

Secundo loco pro Principibus nos precari oportet, ex ejuſdem e Apoſtoli ſententia. Quanto enim publico bono Principibus piis, & juſtis utamur, nemo ignorat. Itaque rogandus eſt Deus, ut tales ſint, quales eſſe oportet, qui reliquis hominibus præſint.

Secundo pro Principibus.
e 1. Tim. 2.

Extant f exempla ſanctorum hominum, quibus monemur, ut pro bonis etiam, piiſque deprecemur. Egent enim & illi precibus aliorum: quod divinitus factum eſt, ne ſuperbia efferantur, dum intelligunt, ſe inferiorum ſuffragiis indigere.

Tertio pro bonis, & piis viris orandum.
f 4. Reg. 19. & 22. 13. 14.

3. *Pro inimicis noſtris, & hoſtibus Eccleſiæ idem præſtandum eſſe monſtratur.*

Juſſit præterea Dominus g precari pro perſequentibus, & calumniantibus nos.

g Mat. 5. 44. Luc. 23. 34. Act. 7. 6. 1. Cor. 4. 12.

Illud etiam Sancti Auguſtini teſtimonio celebratum eſt, hanc eſſe conſuetudinem acceptam ab Apoſtolis, pro iis, qui ab Eccleſia ſunt alieni, Preces, & vota faciendi, ut infidelibus donetur Fides, ut idolorum cultores ab impietatis errore liberentur, ut Judæi, diſcuſſa animorum caligine, lucem veritatis accipiant, ut Hæretici redeuntes ad ſanitatem Catholicæ doctrinæ præceptis erudiantur, ut Schiſmatici, a qua deſciverunt ſanctiſſimæ parentis Eccleſiæ communione, eum ea iterum veræ charitatis nodo juncti copulentur. Quantam autem vim habeant Preces pro hujuſmodi hominibus factæ

Quarto pro hoſtibus noſtris. Quinto pro Eccleſiæ hoſtibus.
D. Aug. epi. 107. ad Vitalem.
Vide interim precum antiquitatem, quæ in die Paraſceves fieri in Eccleſia ſolent,

ex

ex animo, conſtat jam multis exemplis omnis hominum generis, quos quotidie *a* ereptos a poteſtate tenebrarum transfert Deus in Regnum filii dilectionis ſuæ, & *b* ex vaſis iræ facit vaſa miſericordiæ: in quo plurimum valere piorum obſecrationem, nemo, qui recte ſentiat, dubitare poteſt.

a *Col.* 1. 13. b *Rom.* 9. 23. 25.

4. *Quomodo etiam ad mortuos extendi poſſit hoc beneficium.*

Preces autem, quæ pro mortuis fiunt, ut ab igne Purgatorii liberentur, ex Apoſtolorum doctrina fluxerunt: qua de re ſatis dictum eſt, cum de Sacrificio Miſſæ loqueremur.

Sexto pro Mortuis. *S. Dio. Areo. lib. de Eccl. Hier. c. 7.*

5. *Non prodeſt illis aliena Oratio, qui peccant ad mortem.*

In iis autem, qui *c* peccare dicuntur ad mortem, vix quicquam precibus, votiſque proficitur. Veruntamen eſt Chriſtianæ charitatis & precari pro illis, & lacrymis contendere, an iis poſſint reddere placatum Deum.

c 1. *Joan.* 5. 16.

6. *Quomodo execrationes, quæ in Scripturis leguntur, ſint accipiendæ.*

Execrationes vero ſanctorum hominum, quibus in impios utuntur, ex Patrum ſententia, conſtat eſſe vel prædictiones eorum, quæ illis eventura ſunt, vel adhibitas contra peccatum, ut, ſalvis hominibus, peccati vis intereat.

Pſal. 6. 78. & 108. *per totũ. Iſa.* 2. & *alibi ſæpe. Jer.* 10. *D. Aug. de ſer. Dom. in mont. l.* 1. *ſub fin.*

7. *Quis ſit uſus Gratiarum actionis.*

In altera autem parte Orationis maximas Deo gratias agimus pro divinis ejus, immortalibuſque beneficiis, quibus & ſemper affecit, & quotidie afficit humanum genus. Maxime autem fungimur hoc munere Gratiarum actionis, Sanctorum omnium cauſa, quo in officio ſingulares Deo laudes tribuimus & eorum victoriæ, & triumphi, quem de omnibus & intimis, et externis hoſtibus ejus benignitate reportarunt.

Gratiarũ actioni maxime locus in honoribus Sanctorum; unde D. Auguſt. Sacrificia pro defunctis valde bonis Gratiarum actiones vocat in Enchir. ad Lauren. c. 100.

8. *Inter eas gratulationes, quæ Sanctorum cauſa Deo exhibentur, quænam in Eccleſia primas partes obtineat.*

Huc pertinet prima illa pars Angelicæ Salutationis, cum ea ad precandum utimur: *Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus.* Nam Deum ſummis et habendis laudibus, et gratiis agendis celebramus, quod ſanctiſſimam Virginem omni cœleſtium donorum munere cumulavit: ipſique Virgini ſingula-

D. Aug. ſer. 18. *de ſanctis Ambr. lib.* 2. *com. in Luc. Bern. Hom.* 2. *ſuper Miſſus eſt & ſerm.* 2 *de Aſſumpt.*

Maria, & aſſidue frequenter. Cur Eccleſia ſalutationi Angelicæ preces adjungat, quam ab omni antiquitate invocatam eſſe conſtat ex Irenæo lib. 5. adver. hæreſes c. 19. Ath. in Evang. de S. Deipara. Greg. Naz. orat. 18. in laudem S. Cypriani. Joan. Dam. Orat. 1. de Nativ. Virg. & Orat. 2. de Aſſump. ejuſdem.

gularem illam gratulamur felicitatem. Jure autem ſancta Dei Eccleſia huic gratiarum actioni Preces etiam, & implorationem ſanctiſſimæ Dei Matris adjunxit; qua pie, atque ſuppliciter ad eam confugeremus, ut nobis peccatoribus ſua interceſſione conciliaret Deum, bonaque tum ad hanc, tum ad æternam vitam neceſſaria impetraret. Ergo nos exules filii Evæ, qui hanc lacrymarum vallem incolimus, aſſidue miſericordiæ Matrem, & Fidelis Populi advocatam invocare debemus, ut oret pro nobis peccatoribus, ab eaque hac Prece opem, & auxilium implorare, cujus & præſtantiſſima merita apud Deum eſſe, & ſummam voluntatem juvandi humanum genus, nemo, niſi impie & nefarie, dubitare poteſt.

Quis orandus ſit.

CAPUT VI.

1. *Ad quem dirigenda ſit præcipue Oratio.*

a Pſal. 49. 15. Tres Perſonæ invocari debent.

DEum autem orandum eſſe, & ejus nomen invocandum, ipſa loquitur naturæ vis inſita in hominum mentibus, non ſolum tradunt Divinæ Litteræ, in quibus licet audire imperantem Deum, *a Invoca me in die tribulationis*. Sed Dei nomine tres Perſonas intelligi oportet.

2. *Sint ne etiam Sancti cum Chriſto regnantes invocandi.*

Secundo loco confugimus ad auxilia Sanctorum, qui in cœlo ſunt: quibus etiam preces eſſe faciendas, ita certum eſt in Eccleſia Dei, ut piis nulla de eo dubitatio poſſit accidere. Quæ res quia ſeparatim ſuo loco eſt explicata, eo & Parochos, & cæteros tranſmittimus. Sed ut tollatur omnis error imperitorum, operæ pretium erit docere Fidelem Populum, quid interſit inter hanc invocandi rationem.

3. *Aliter Deum, & aliter Sanctos imploramus.*

Non enim eodem modo Deum, & Sanctos ejus imploramus. Nam precamur Deum, ut ipſe vel bona det, vel liberet a malis: a Sanctis autem, quia gratioſi ſunt

apud

apud Deum, petimus, ut noſtri patrocinium ſuſcipiant, ut nobis a Deo impetrent ea, quorum indigemus. Hinc duas adhibemus precandi formulas, modo differentes: Ad Deum enim proprie dicimus, *Miſerere nobis*, *Audi nos*: ad Sanctos, *Orate pro nobis*.

3. *Quomodo a Sanctis petere poſſimus, ut noſtri miſereantur.*

Quamquam licet etiam alia quadam ratione petere a Sanctis ipſis, ut noſtri miſereantur; ſunt enim maxime miſericordes. Itaque poſſumus precari eos, ut conditionis noſtræ miſeria permoti, ſua nos apud Deum gratia, ac deprecatione juvent. Quo loco illud maxime cavendum eſt omnibus, ne, quod Dei proprium eſt, cuiquam præterea tribuant: imo vero, cum ad imaginem Sancti alicujus quis Dominicam Orationem pronunciat, ita tum ſentiat, ſe ab illo petere, ut ſecum oret, ſibique poſtulet ea, quæ Dominicæ Orationis formula continentur, & ſui denique ſit interpres, & deprecator ad Deum. Nam eos hoc fungi officio, a docuit S. Joannes Apoſtolus in Apocalypſi.

Sic Job 15. 23. & 31. teſte ipſo Aug. Angeli, ut miſereantur hominum, rogantur.

Quo affectu Oratio Dominica ad imaginem Sancti alicujus ſit recitanda.

a *Apoc. 8. 3. 4.*

De præparatione adhibenda.

CAPUT VII.

1. *Quibus maxime virtutibus animus ad Orationem ſit præparandus.*

Eſt in Divinis Litteris: b *Ante Orationem præpara animam tuam, & noli eſſe quaſi homo, qui tentat Deum*. Tentat enim Deum is, qui cum bene orat, male agit; &, cum loquatur cum Deo, a precibus animus ejus aberrat. Quare cum tanti interſit, quo quiſque animo Deo preces faciat, tradent Parochi vias precationum piis auditoribus. Primus igitur gradus ad Orationem erit vere humilis, ac demiſſus animus, ſcelerum quoque recognitio; quibus ſceleribus intelligat qui ad Deum accedit, ſe non modo dignum non eſſe, qui quicquam impetret a Deo, ſed qui ne in ejus quidem conſpectum veniat oraturus. Hujus præparationis ſæ-

b *Eccl. 18. 23.*

Tentare Deũ quid ſit, vide D. Th. in 2. 2. q. 97. ar. 7.

Primum requiritur, ut ſit humilis Oratio.

gularem illam gratulamur felicitatem. Jure autem ſancta Dei Eccleſia huic gratiarum actioni Preces etiam, & implorationem ſanctiſſimæ Dei Matris adjunxit; qui pie, atque ſuppliciter ad eam confugeremus, ut nobis peccatoribus ſua interceſſione conciliaret Deum, bonaque tum ad hanc, tum ad æternam vitam neceſſaria impetraret. Ergo nos exules filii Evæ, qui hanc lacrymarum vallem incolimus, aſſidue miſericordiæ Matrem, & Fidelis Populi advocatam invocare debemus, ut oret pro nobis peccatoribus, ab eaque hac Prece opem, & auxilium implorare, cujus & præſtantiſſima merita apud Deum eſſe, & ſummam voluntatem juvandi humanum genus, nemo, niſi impie & nefarie, dubitare poteſt.

Mariæ, & Filii frequenter. Cur Eccleſia ſalutationi Angelicæ preces adjungat, quam ab omni antiquitate invocatam eſſe conſtat ex Irenæo lib. 5. adver. hæreſes c. 19. Ath. in Evang. de S. Deipara. Greg. Naz. orat. 18. in laudem S. Cypriani. Joan. Dam. Orat. 1. de Nativ. Virg. & Orat. 2. de Aſſump. ejuſdem.

Quis orandus ſit.

CAPUT VI.

1. *Ad quem dirigenda ſit præcipue Oratio.*

DEum autem orandum eſſe, & ejus nomen invocandum, ipſa loquitur naturæ vis inſita in hominum mentibus, non ſolum tradunt Divinæ Litteræ, in quibus licet audire imperantem Deum, *a Invoca me in die tribulationis*. Sed Dei nomine tres Perſonas intelligi oportet.

a Pſal. 49. 15. Tres Perſonæ invocari debent.

2. *Sint ne etiam Sancti cum Chriſto regnantes invocandi.*

Secundo loco confugimus ad auxilia Sanctorum, qui in cœlo ſunt: quibus etiam preces eſſe faciendas, ita certum eſt in Eccleſia Dei, ut piis nulla de eo dubitatio poſſit accidere. Quæ res quia ſeparatim ſuo loco eſt explicata, eo & Parochos, & cæteros tranſmittimus. Sed ut tollatur omnis error imperitorum, operæ pretium erit docere Fidelem Populum, quid interſit inter hanc invocandi rationem.

3. *Aliter Deum, & aliter Sanctos imploramus.*

Non enim eodem modo Deum, & Sanctos ejus imploramus. Nam precamur Deum, ut ipſe vel bona det, vel liberet a malis: a Sanctis autem, quia gratioſi ſunt

apud

apud Deum, petimus, ut noſtri patrocinium ſuſcipiant, nobis a Deo impetrent ea, quorum indigemus. Hinc as adhibemus precandi formulas, modo differentes. Ad Deum enim proprie dicimus, *Miſerere nobis, Audi nos*: ad Sanctos, *Orate pro nobis.*

Quomodo a Sanctis petere poſſimus, ut noſtri miſereantur.

Quamquam licet etiam alia quadam ratione petere a Sanctis ipſis, ut noſtri miſereantur; ſunt enim maxime miſericordes. Itaque poſſumus precari eos, ut conditionis noſtræ miſeria permoti, ſua nos apud Deum gratia, ac deprecatione juvent. Quo loco illud maxime cavendum eſt omnibus, ne, quod Dei proprium eſt, cuiquam præterea tribuant: imo vero, cum ad imaginem Sancti alicujus quis Dominicam Orationem pronunciat, ita tum ſentiat, ſe ab illo petere, ut ſecum oret, ſibique poſtulet ea, quæ Dominicæ Orationis formula continentur, & ſui denique ſit interpres, & deprecator ad Deum. Nam eos hoc fungi officio, a docuit S. Joannes Apoſtolus in Apocalypſi.

Sic Job 15; 23. & 31. Teſte ipſo Aug. Angeli, ut miſereantur hominum, rogantur.

Quo affectu Oratio Dominica ad imaginem Sancti alicujus ſit recitanda.

a *Apoc.* 8. 3. 4.

De præparatione adhibenda.

CAPUT VII.

I. Quibus maxime virtutibus animus ad Orationem ſit præparandus.

EST in Divinis Litteris: b *Ante Orationem præpara animam tuam, & noli eſſe quaſi homo, qui tentat Deum.* Tentat enim Deum is, qui cum bene orat, male agit; &, cum loquatur cum Deo, a precibus animus ejus aberrat. Quare cum tanti interſit, quo quiſque animo Deo preces faciat, tradent Parochi vias precationum piis auditoribus. Primus igitur gradus ad Orationem erit vere humilis, ac demiſſus animus, ſcelerum quoque recognitio; quibus ſceleribus intelligat qui ad Deum accedit, ſe non modo dignum non eſſe, qui quicquam impetret a Deo, ſed qui ne in ejus quidem conſpectum veniat oraturus. Hujus præparationis ſæpiſſi-

b *Eccl.* 18. 23.

Tentare Deũ quid ſit, vide D. Th. in 2. 2. q. 97. ar. 7.

Primum requiritur, ut ſit humilis Oratio.

a Pſal. 101. 18. b Eccl. 35. 21. c Jud. 9. 16. Pſ. 17. & 33. Iſa. 57. & 66. 2. d Luc. 18. 13. e Luc. 7. 37. vide aliud de Achab. 3. Reg. 21. 27. 28.

piſſime faciunt mentionem Divinæ Litteræ, quæ illud loquuntur: *a Reſpexit in orationem humilium, & non ſprevit preces eorum*: item, *b Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit*. Sed occurrent Paſtoribus eruditis *c* loca innumerabiles, qui in eam ſententiam conveniant. Quamobrem plurium non neceſſaria commemoratione ſuperſedemus; tantum vero, quæ alias attigimus, ne in hac quidem parte, quia ſunt appoſita ad hanc rationem, illa exempla prætermittemus. *d* Publicanus eſt ille notiſſimus, qui longe conſiſtens, oculos humo tollere non audebat: *e* eſt etiam Mulier illa peccatrix, quæ dolore permota, lacrymis pedes Chriſti Domini perfudit. Uterque, quantum afferat Orationi pondus humilitas Chriſtiana, declaravit.

Secundo Orationem præeat dolor cõmiſſorum peccatorum.

Sequitur angor quidam in recordatione delictorum, vel ſaltem aliquis doloris ſenſus ob eam cauſam, quod dolere non poſſimus; quorum utrumque, vel certe alterum, niſi a pœnitente adhibeatur, venia impetrari non poteſt.

2. *Quæ potiſſimum ſcelera volenti cum fructu orare ſint cavenda.*

Tertio abſtinendum cædibus, & violentia. f Iſa. 1. 15. *vide plura apud eundem Proph. c. 59. 2. 3.*

Sed quia ſunt quædam ſcelera, quæ maxime obſtant, quominus in precatione Deus poſtulationi noſtræ concedat, ut cædes, & illata vis, manus abſtinendæ ſunt ab hac crudelitate, & violentia. De quo facinore ſic Iſaiæ ore loquitur Deus: *f Cum extenderitis manus veſtras, avertam oculos meos a vobis: & cum multiplicaveritis Orationem, non exaudiam: manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt.*

Quarto ira fugienda. g 2. *Tim.* 2. 8.

Fugienda eſt ira, ac diſſidium, quæ magnopere etiam impediunt, ne preces audiantur. De quibus eſt illud Apoſtoli: *g Volo viros orare in omni loco, levantes puras manus ſine ira, & diſceptatione.*

Quinto injuriarum adſit oblivio. h *Mar.* 11. 25 i *Mat.* 6. 15. *Eccl.* 28. 7.

Videndum eſt præterea, ne nos implacabiles cuiquam præbeamus in injuria; nam ſic affecti Deum precibus adducere non poterimus, ut nobis ignoſcat. *h Cum enim ſtabitis*, inquit ipſe, *ad orandum, dimittite, ſi quid habetis*: &, *i Si non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter cœleſtis dimittet vobis peccata veſtra.*

Sexto miſe-

Cavendum quoque eſt, ne duri ſimus, & inhumani

egen-

Quæ ratio in orando requiratur.

CAPUT VIII.

1. De optima orandi ratione docendum eſſe Populum, & quid ſit orare in ſpiritu, & veritate.

MAxime autem refert, quomodo ſacris precibus utamur; nam etſi Precatio bonum eſt ſalutare, tamen, niſi recte adhibeatur, minime prodeſt. Quod *a* enim petimus, ſæpe non aſſequimur, ut Sanctus inquit Jacobus, ob eam cauſam, quia male petimus. Ergo docebunt Parochi Fidelem Populum, quæ ſit optima ratio bene petendi, & privatim, ac publice orandi: quæ Præcepta Chriſtianæ Orationis tradita ſunt ex Chriſti Domini diſciplina.

Eſt igitur orandum in ſpiritu, & veritate. *b* Nam cœleſtis Pater tales quærit, qui adorent eum in ſpiritu, & veritate. Orat autem eo modo, qui intimum, ac flagrans animi ſtudium adhibet. A qua ſpirituali precandi ratione vocalem non excludimus: veruntamen principatum jure tribuendum ducimus illi, quæ a vehementi animo proficiſcitur, Obſecrationi; quam Deus, cui *c* patent occultæ hominum cogitationes, audit, etiamſi ore non proferatur. Audivit *d* Annæ ejus, quæ mater fuit Samuelis, intimas preces: de qua illud legimus, *e* flentem oraſſe, & tantum labia moventem. Oravit hoc modo David: inquit enim: *f Tibi dixit cor meum, exquiſivit te facies mea*. Hujuſmodi exempla in Divinis Libris paſſim legentibus occurrent.

2. Quis ſit uſus Orationis vocalis præcipuus.

Habet autem vocalis oratio propriam utilitatem, & neceſſitatem: nam incendit animi ſtudium, & religionem orantis inflammat. Quod ad Probam Sanctus Auguſtinus ſcripſit hoc modo: *Nonnunquam verbis, & aliis ſignis ad augendum deſiderium ſanctum nos ipſos acrius excitamus*. Cogimur interdum vehementi animi cupiditate, & pie-

a *Jacob* 4. 3.
b *Joan*. 4. 23. *De adoratione in ſpiritu, & veritate decem, & ſeptem libros ſcripſit D. Cyril. Alexandrinus qui nuper latinitate donati in lucem prodierunt. Duplex orandi ratio, mentalis, & vocalis, quarum mentalis eſt potior.*
c *Deut*. 31. 21.
d *Reg*. 2. 16. 7. *Job* 22. 12. 13.
e 1. *Reg*. 1. 16. 17.
e *Ibid*. 13.
f *Pſal*. 1. 6. 8.
S. Aug. ep. 121. c. 9.
Quomodo ex redundantia cordis os lo-

quatur, vide Pſal. 15. 9. pietate, verbis efferre ſententiam. Nam exultante ani
a Joel. 14. 3. lætitia, par etiam eſt linguam exultare: & *a* decen
b Act. 4. 10. vere cumulatum illud Sacrificium facere & animæ,
17. 22. & 16. corporis: quem Apoſtolorum orandi morem fuiſſe, c
c 1. Cor. 14. Actis, & ex *c* Apoſtolo multis locis cognoſcimus.
Ephe. 5. 15. Col. 3. 16.

3. Vocis officium perinde in privata Oratione, ac in pub neceſſarium non eſt.

Sed quoniam duplex precandi ratio eſt, privata, publica; privatæ Orationis pronunciatione utimur, intimum ſtudium, ac pietatem adjuvet; in publica, c ad incitandam Fidelis populi religionem inſtituta certis, ſtatiſque temporibus linguæ officio ſuperſed nullo modo poteſt.

4. Soli Chriſtiani in ſpiritu orant, & longas Oratio non debent refugere.

Hanc vero ſpiritu orandi conſuetudinem, propri Chriſtianorum hominum, Infideles minime colunt: quibus ita licet Chriſtum Dominum loquentem aud

d Matt. 6. 7. *d Orantes nolite multum loqui, ſicut Ethnici faciunt; tant enim, quod in multiloquio ſuo exaudiantur. Noliti gò aſſimilari eis; ſcit enim Pater veſter, quid opus ſit vol antequam petatis eum.*

Cum autem prohibeat loquacitatem, longas tar Preces, quæ a vehementi, ac diuturno animi ſtudio p ficiſcantur, tantum abeſt ut rejiciat, ut etiam ſuo ex

e Luc. 6. 12. plo nos ad eam rationem cohortetur, qui *e* non m
f Matt. 26. 41, 42. noctes in Precatione conſumpſit, ſed *f* ter eundem monem repetiit. Tantum igitur ſtatuendum eſt, in verborum ſono minime exorari Deum.

5. Orationes hypocritarum rejicit Dominus.

Nec vero ex animo orant hypocritæ: a quorum conſuetudine deterret Chriſtus Dominus in hanc ſ

g Matt. 6. 5. tentiam: *g Cum oratis, non eritis, ſicut hypocritæ, qui am in Synagogis, & in angulis platearum ſtantes orare, ut deantur ab hominibus: amen dico vobis, receperunt mer*

h Sicut Heliſæus fecit. 4. Reg. 4. 23. *dem ſuam. Tu autem, cum oraveris, intra in cubicul tuum, &* h *clauſo oſtio, ora Patrem tuum in abſcondi & Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.* C

Quid ſit intra cubiculum orare. biculum, quod hoc loco dicitur, ad cor hominis refe poteſt, quod non ſatis eſt ingredi, ſed præterea occl

opor-

Dei per vos blaſphematur inter gentes; & apud Ezechielem legimus: *a Ingreſſi ſunt ad gentes, ad quas introierunt, & polluerunt nomen ſanctum meum: cum diceretur de eis, populus Domini iſte eſt, & de terra ejus egreſſi ſunt.* Qualis enim eſt vita, & ut ſunt eorum mores, qui religionem profitentur, ſic de Religione ipſa, deque ejus auctore Religionis multitudo imperita judicare ſolet. Quare qui vivunt ex Chriſtiana Religione, quam ſuſceperunt, & ad ejus regulam orationem, & actiones dirigunt ſuas, magnam facultatem præbent aliis laudandi Nomen cœleſtis Parentis, & omni honore, & gloria celebrandi. Nobis enim ipſe has partes impoſuit Dominus, ut illuſtribus virtutis actionibus excitemus homines ad laudem, & prædicationem Divini Nominis. Ad quos loquitur in hunc modum apud Evangeliſtam. *b Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt*; & Princeps Apoſtolorum: *c Converſationem veſtram inter gentes habentes bonam, ut ex bonis operibus vos conſiderantes, glorificent Deum.*

a Ezech. 36. 23
Iſa. 52. 5.
Tit. 1. 10.
Quomodo ex Fidelium ſanctitate populi ad laudandum Deum excitentur, vide Deut. 4. 5. 6. 7.
Virtutibus ſunt excitandi homines ad Dei Nominis ſanctificationē.
b Mat. 5. 17.
Marc. 4. 21.
Luc. 7. 16.
c 1. Pet. 2. 12. & 3. 16. 17.

De Secunda Petitione.

CAPUT XI.

Adveniat Regnum tuum.

1. Regni Dei prædicatio in Scripturis quam ſæpè commendata.

Regnum Cœleſte, quod altera hac Petitione poſtulamus, ejuſmodi eſt, ut eo referatur, ac terminetur omnis Evangelii prædicatio. Nam & inde exorſus eſt ad pœnitentiam hortari S. Joannes Baptiſta, dum, *d Pœnitentiam*, inquit, *agite: appropinquavit enim Regnum cœlorum.* Nec aliunde fecit initium ſuæ prædicationis *e* Salvator humani generis; & in illo ſalutari ſermone, *f* quo beatitudinis vias Diſcipulis in monte monſtravit, tanquam propoſito orationis argumento principium duxit a Regno Cœlorum; nam, *g Beati*, inquit, *pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt* Regnum cœlo-

Conjunctum eſt hujus Petitionis argumentum cum ultimo Symboli articulo.
d Mat. 3. 2.
Marc. 1. 4.
Luc. 3. 3.
e Mat. 4. 17.
Marc. 1. 15.
f Mat. 5. & 6. per totum.
g Mat. 5. 3.
Luc. 6. 20.

cœlorum. Quin etiam eum retinere cupientibus, attulit
a Luc. 4. 43. illam cauſam neceſſariæ profectionis: *a Et aliis civitatibus oportet me evangelizare Regnum Dei, quia ideo miſſus*
b Matt. 10. 1 *ſum*. Hoc idem *b* poſtea Regnum prædicare juſſit Apoſtolos: & illi, qui ſe ire ad ſepeliendum patrem ſuum velle dixerat, reſpondit: *c Tu vade, annuncia Regnum Dei.*
c Luc. 9. 60. Cum vero reſurrexit a mortuis, per illos quadraginta
d Act. 1. 3. dies, quibus apparuit Apoſtolis, *d* loquebatur de Regno Dei. Quare Parochi hunc ſecundæ poſtulationis locum diligentiſſime tractabunt, ut fideles auditores, quanta ſit in hac Petitione vis, ac neceſſitas, intelligant.

2. *Quid hac ſecunda Petitio comprehendat.*

Primum autem ipſis ad rem ſcienter, ſubtiliterque explicandam magnam facultatem dabit ea cogitatio, quod, etſi hæc Petitio conjuncta ſit cum reliquis omnibus, eam tamen ſeparatim etiam adhiberi juſſerit a cæteris, ut quod
e Mat. 6. 33. petimus, ſummo ſtudio quæramus. Inquit enim; *e Quærite primum Regnum Dei, & juſtitiam ejus, & hac omnia adjicientur vobis*. Et quidem tanta vis, & copia Cœleſtium munerum hac Poſtulatione continetur, ut omnia complectatur, quæ ad corpoream, & ſpiritualem vitam tuendam ſint neceſſaria. Quem autem Regio nomine dignum dicemus, cui ea curæ non ſint, quæ Regni ſalutem contineant? Quod ſi ſunt homines de regni ſui incolumitate ſolliciti; quanta Regem Regum omnium cura, & providentia tueri credendum eſt & vitam, & ſalutem hominum? Hac igitur Regni Dei Petitione comprehenſa ſunt omnia, quibuſcunque in hac peregrinatione, vel exilio potius indigemus: quæ conceſſurum ſe Deus benigne pollicetur; nam ſtatim illa ſubjunxit: *f Et hac omnia adjicientur vobis*. Quibus omnino declaravit, ſe eum eſſe Regem, qui generi hominum copioſe omnia, largeque ſuppeditat: in cujus infinitæ benignitatis cogitatione infixus David cecinit: *g Dominus regit me, & nihil mihi deerit.*

Quomodo omnia, quæ ad ſpiritualem, & corporale vitam pertinent, Deus ſuo regno provideat ſub parabola vineæ. Iſ. 5. 1. 2. 3. Hierem. 2. 3. Matt. 21. 33. f Mat. 6. 33. *Deus rex eſt ditiſſimus, valẽs omnia neceſſaria nobis praſtare.* g Pſal. 22. 1.

3. *Quid his faciendum ſit, qui hujus Petitionis fructum conſequi cupiunt.*

Quomodo petendum Dei Regnum. Verum minime ſatis eſt, vehementer petere Dei Regnum, niſi ad petitionem noſtram adhibeamus omnia, tanquam inſtrumenta, quibus illud quæritur, & invenitur.

tur. Nam & quinque fatuæ virgines ſtudioſe illæ quidem petierunt ad hunc modum: *a Domine, Domine, aperi nobis*: verumtamen, quod illius poſtulationis præſidia non haberent, excluſæ ſunt. Nec injuria; eſt enim illa Dei ore pronunciata ſententia: *b Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cælorum.*

a *Mat* 25.11
b *Mat* 7.21

4. *Quibus rationibus Regni Dei deſiderium hominibus ſit excitandum.*

Quam calamitoſa ſit præſentis vitæ conditio.

Quamobrem haurient animarum curatores Sacerdotes ex uberrimis Divinarum Litterarum fontibus ea, quæ Fidelibus deſiderium, ſtudiumque commoveant Regni cœlorum; quæ calamitoſam ſtatus noſtri conditionem illis ob oculos ponant; quæ ſic eos afficiant, ut reſpicientes, & colligentes ſe, in memoriam redeant ſummæ beatitudinis, & inexplicabilium bonorum, quibus redundat æterna Parentis Dei domus. *c* Exules enim ſumus, & plane ejus loci incolæ, *d* in quo habitant dæmones; quorum odium in nos nulla ratione mitigari poteſt; nam ſunt infeſtiſſimi, & implacabiles in genus humanum. Quid domeſtica, *e* inteſtinaque prælia, quæ inter ſe corpus, & anima, caro, & ſpiritus aſſidue gerunt? quibus perpetuo timendum eſt, ne concidamus: timendum autem? imo ſtatim conciderem̃us, niſi propugnaculo Divinæ dexteræ defenderemur. Quam vim miſeriarum cum ſentiret Apoſtolus, *f Infelix*, inquit, *ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?*

c *Omnes Patres ſe exules, hoſpites, & peregrinos eſſe confeſſi ſunt.*
d *Heb.* 11.13.
Dæmones ſe in tertis agere indicat Paulus Ephe. 6. 12.
e *Prælia carnis, & ſpiritus.*
Matt 26.41.
Rom. 7. 18.
Gal. 5. 17.
f *Rom.* 7 24.

5. *Quanta ſit hominis miſeria, per aliarum rerum cum homine collationem demonſtratur.*

Omnes res creatæ inſitã ſibi a Deo vim retinent.

Hæc infelicitas noſtri generis, quamquam per ſe cognoſcitur, tamen ex contentione reliquarum naturarum, & creatarum rerum facilius intelligi poteſt. In illis, ſive rationis, ſive etiam ſenſus expertibus, raro fieri videmus, ut aliqua natura a propriis actionibus, a ſenſu, vel motu inſito declinet ſic, ut a propoſito, & conſtituto fine deflectat. Hoc apparet in beſtiis agreſtibus, natantibus, volucribus, ut res declaratione non egeat. Quod ſi cælum ſuſpexeris, nonne veriſſimum id eſſe intelligis, quod a Davide dictum eſt: *g In æternum, Domine, verbum tuum permanet in cælo?* Nempe illud continenti motu, & perpetua converſione fertur, ut ne minimum quidem a

Pſ. 148. 6. 7.
Omnia ad nutum Deo ſerviunt præter hominem.
Pſal. 118 89.
Gen. 3. 19.
Reg. 14. 14.
Paral. 29. 15.
Pſal. 38. 6.
g *Pſal.* 118. 89.

guatur, vide Pſal. 15. 9. a *Joel. 14. 3.* b *Act. 4. 10. 17. 12. & 16.* c *1. Cor. 14. Ephe. 5. 15. Col. 3. 16.*

pietate, verbis efferre ſententiam. Nam exultante animo lætitia, par etiam eſt linguam exultare: & *a* decet nos vere cumulatum illud Sacrificium facere & animæ, & corporis: quem Apoſtolorum orandi morem fuiſſe, ex *b* Actis, & ex *c* Apoſtolo multis locis cognoſcimus.

3. *Vocis officium perinde in privata Oratione, ac in publica neceſſarium non eſt.*

Sed quoniam duplex precandi ratio eſt, privata, & publica; privatæ Orationis pronunciatione utimur, ut intimum ſtudium, ac pietatem adjuvet; in publica, quæ ad incitandam Fidelis populi religionem inſtituta eſt, certis, ſtatiſque temporibus linguæ officio ſuperſederi nullo modo poteſt.

4. *Soli Chriſtiani in ſpiritu orant, & longas Orationes non debent refugere.*

Hanc vero ſpiritu orandi conſuetudinem, propriam Chriſtianorum hominum, Infideles minime colunt: de quibus ita licet Chriſtum Dominum loquentem audire:

d *Matt. 6. 7.*

d Orantes nolite multum loqui, ſicut Ethnici faciunt; putant enim, quod in multiloquio ſuo exaudiantur. Nolite ergo aſſimilari eis; ſcit enim Pater veſter, quid opus ſit vobis, antequam petatis eum.

e *Luc. 6. 12.* f *Matt. 26. 41. 42.*

Cum autem prohibeat loquacitatem, longas tamen Preces, quæ a vehementi, ac diuturno animi ſtudio proficiſcantur, tantum abeſt ut rejiciat, ut etiam ſuo exemplo nos ad eam rationem cohortetur, qui *e* non modo noctes in Precatione conſumpſit, ſed *f* ter eundem ſermonem repetiit. Tantum igitur ſtatuendum eſt, inani verborum ſono minime exorari Deum.

5. *Orationes hypocritarum rejicit Dominus.*

g *Matt. 6. 5.* h *Sicut Heliſæus fecit. 4. Reg. 4. 33.* *Quid ſit intra cubiculum orare.*

Nec vero ex animo orant hypocritæ: a quorum nos conſuetudine deterret Chriſtus Dominus in hanc ſententiam: *g Cum oratis, non eritis, ſicut hypocritæ, qui amant in Synagogis, & in angulis platearum ſtantes orare, ut videantur ab hominibus: amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam. Tu autem, cum oraveris, intra in cubiculum tuum, &* h *clauſo oſtio, ora Patrem tuum in abſcondito: & Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Cubiculum, quod hoc loco dicitur, ad cor hominis referri poteſt, quod non ſatis eſt ingredi, ſed præterea occludi opor-

Dei per vos blaſphematur inter gentes; & apud Ezechielem legimus: *a Ingreſſi ſunt ad gentes, ad quas introjerunt, & polluerunt nomen ſanctum meum: cum diceretur de eis, populus Domini iſte eſt, & de terra ejus egreſſi ſunt.* Qualis enim eſt vita, & ut ſunt eorum mores, qui religionem profitentur, ſic de Religione ipſa, deque ejus auctore Religionis multitudo imperita judicare ſolet. Quare qui vivunt ex Chriſtiana Religione, quam ſuſceperunt, & ad ejus regulam orationem, & actiones dirigunt ſuas, magnam facultatem præbent aliis laudandi Nomen cœleſtis Parentis, & omni honore, & gloria celebrandi. Nobis enim ipſe has partes impoſuit Dominus, ut illuſtribus virtutis actionibus excitemus homines ad laudem, & prædicationem Divini Nominis. Ad quos loquitur in hunc modum apud Evangeliſtam. *b Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt;* & Princeps Apoſtolorum: *c Converſationem veſtram inter gentes habentes bonam, ut ex bonis operibus vos conſiderantes, glorificent Deum.*

a Ezech. 36. 13. Iſa. 52. 5. Tit. 1. 10.

Quomodo ex Fidelium ſanctitate populi ad laudandum Deum excitentur, vide Deut. 4. 5. 6. 7.

Virtutibus ſunt excitandi homines ad Dei Nominis ſanctificationē.

b *Mat. 5. 17. Marc. 4. 21. Luc. 7. 16.*

c *1. Pet. 2. 12. & 3. 16. 17.*

De Secunda Petitione.

CAPUT XI.

Adveniat Regnum tuum.

1. *Regni Dei prædicatio in Scripturis quam ſæpè commendata.*

Conjunctum eſt hujus Petitionis argumentum cum ultimo Symboli articulo.

Regnum Cœleſte, quod altera hac Petitione poſtulamus, ejuſmodi eſt, ut eo referatur, ac terminetur omnis Evangelii prædicatio. Nam & inde exorſus eſt ad pœnitentiam hortari S. Joannes Baptiſta, dum, *d Pœnitentiam*, inquit, *agite: appropinquavit enim Regnum cœlorum.* Nec aliunde fecit initium ſuæ prædicationis *e* Salvator humani generis; & in illo ſalutari ſermone, *f* quo beatitudinis vias Diſcipulis in monte monſtravit, tanquam propoſito orationis argumento principium duxit a Regno Cœlorum; nam, *g Beati*, inquit, *pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt Regnum* cœlo-

d *Mat. 3. 2. Marc. 1. 4. Luc. 3. 3.*

e *Mat. 4. 17. Marc. 1. 15.*

f *Mat. 5. & 6. per totum.*

g *Mat. 5. 3. Luc. 6. 20.*

cœlorum. Quin etiam eum retinere cupientibus, attulit illam cauſam neceſſariæ profectionis: *a Et aliis civitatibus oportet me evangelizare Regnum Dei, quia ideo miſſus ſum*. Hoc idem *b* poſtea Regnum prædicare juſſit Apoſtolos: & illi, qui ſe ire ad ſepeliendum patrem ſuum velle dixerat, reſpondit: *c Tu vade, annuncia Regnum Dei*. Cum vero reſurrexit a mortuis, per illos quadraginta dies, quibus apparuit Apoſtolis, *d* loquebatur de Regno Dei. Quare Parochi hunc ſecundæ poſtulationis locum diligentiſſime tractabunt, ut fideles auditores, quanta ſit in hac Petitione vis, ac neceſſitas, intelligant.

a *Luc.4.43.* b *Matt.10.1* c *Luc.9.60.* d *Act.1.3.*

2. *Quid hac ſecunda Petitio comprehendat.*

Primum autem ipſis ad rem ſcienter, ſubtiliterque explicandam magnam facultatem dabit ea cogitatio, quod, etſi hæc Petitio conjuncta ſit cum reliquis omnibus, eam tamen ſeparatim etiam adhiberi juſſerit a cæteris, ut quod petimus, ſummo ſtudio quæramus. Inquit enim; *e Quærite primum Regnum Dei, & juſtitiam ejus, & hac omnia adjicientur vobis*. Et quidem tanta vis, & copia Cœleſtium munerum hac Poſtulatione continetur, ut omnia complectatur, quæ ad corpoream, & ſpiritualem vitam tuendam ſint neceſſaria. Quem autem Regio nomine dignum dicemus, cui ea curæ non ſint, quæ Regni ſalutem contineant? Quod ſi ſunt homines de regni ſui incolumitate ſolliciti; quanta Regem Regum omnium cura, & providentia tueri credendum eſt & vitam, & ſalutem hominum? Hac igitur Regni Dei Petitione comprehenſa ſunt omnia, quibuſcunque in hac peregrinatione, vel exilio potius indigemus: quæ conceſſurum ſe Deus benigne pollicetur; nam ſtatim illa ſubjunxit: *f Et hac omnia adjicientur vobis*. Quibus omnino declaravit, ſe eum eſſe Regem, qui generi hominum copioſe omnia, largeque ſuppeditat: in cujus infinitæ benignitatis cogitatione infixus David cecinit: *g Dominus regit me, & nihil mihi deerit*.

e *Mat.6.33.* *Quomodo omnia, quę ad ſpiritualem, & corporale vitam pertinent, Deus ſuo regno provideat ſub parabola vinea.* *Iſ.5.1.2.3. Hierem.2.3. Matt.21.33.* f *Mat.6.33.* *Deus rex eſt ditiſſimus, valēs omnia neceſſaria nobis praſtare.* g *Pſal.22.1.*

3. *Quid his faciendum ſit, qui hujus Petitionis fructum conſequi cupiunt.*

Verum minime ſatis eſt, vehementer petere Dei Regnum, niſi ad petitionem noſtram adhibeamus omnia, tanquam inſtrumenta, quibus illud quæritur, & invenitur.

Quomodo petendum Dei Regnum.

tur. Nam & quinque fatuæ virgines ſtudioſe illæ quidem petierunt ad hunc modum: *a Domine, Domine, aperi nobis*: veruntamen, quod illius poſtulationis præſidia non haberent, excluſæ ſunt. Nec injuria; eſt enim illa Dei ore pronunciata ſententia: *b Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cœlorum.*

a *Mat* 25.11
b *Mat* 7.21.

4. *Quibus rationibus Regni Dei deſiderium hominibus ſit excitandum.*

Quamobrem haurient animarum curatores Sacerdotes ex uberrimis Divinarum Litterarum fontibus ea, quæ Fidelibus deſiderium, ſtudiumque commoveant Regni cœlorum; quæ calamitoſam ſtatus noſtri conditionem illis ob oculos ponant; quæ ſic eos afficiant, ut reſpicientes, & colligentes ſe, in memoriam redeant ſummæ beatitudinis, & inexplicabilium bonorum, quibus redundat æterna Parentis Dei domus. *c* Exules enim ſumus, & plane ejus loci incolæ, *d* in quo habitant dæmones; quorum odium in nos nulla ratione mitigari poteſt; nam ſunt infeſtiſſimi, & implacabiles in genus humanum. Quid domeſtica, *e* inteſtinaque prælia, quæ inter ſe corpus, & anima, caro, & ſpiritus aſſidue gerunt? quibus perpetuo timendum eſt, ne concidamus: timendum autem? imo ſtatim concideremus, niſi propugnaculo Divinæ dexteræ defenderemur. Quam vim miſerarum cum ſentiret Apoſtolus, *f Infelix*, inquit, *ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?*

Quam calamitoſa ſit præſentis vitæ conditio.
c *Omnes Patres ſe exules, hoſpites, & peregrinos eſſe confeſſi ſunt.*
d *Heb.* 11.13.
Dæmones ſe in tertis agere indicat Paulus Eph. 6. 12.
e *Prælia carnis, & ſpiritus.*
Matt 26.41.
Rom. 7. 18.
Gal. 5. 17.
f *Rom.* 7 24.

5. *Quanta ſit hominis miſeria, per aliarum rerum cum homine collationem demonſtratur.*

Hæc infelicitas noſtri generis, quamquam per ſe cognoſcitur, tamen ex contentione reliquarum naturarum, & creatarum rerum facilius intelligi poteſt. In illis, ſive rationis, ſive etiam ſenſus expertibus, raro fieri videmus, ut aliqua natura a propriis actionibus, a ſenſu, vel motu inſito declinet ſic, ut a propoſito, & conſtituto fine deflectat. Hoc apparet in beſtiis agreſtibus, natantibus, volucribus, ut res declaratione non egeat. Quod ſi cælum ſuſpexeris, nonne veriſſimum id eſſe intelligis, quod a Davide dictum eſt: *g In æternum, Domine, verbum tuum permanet in cœlo?* Nempe illud continenti motu, & perpetua converſione fertur, ut ne minimum quidem a præ-

Omnes res creatæ inſitam ſibi a Deo vim retinent.
Pſ. 143. 6. 7.
Omnia ad nutum Deo ſerviunt præter hominem.
Pſal. 118 89.
Gen. 3. 19.
Reg. 14. 14.
Paral. 29. 19.
Pſal. 38. 6.
g Pſ. 118. 89.

Sap. c. 11. 31. Eccl. c. 14. 18. Iſ. c. 40. 6. & alibi.

præfinita divinitus lege diſcedat. Si Terram, & reliquarum univerſitatem conſideres; facile videas, aut nulla, aut exigua ex parte deficere. At miſerrimum hominum genus ſæpiſſime labitur; raro, quæ recte ſunt cogitata, perſequitur; plerunque ſuſceptas bonas actiones abjicit, atque contemnit; quæ modo placuerat optima ſententia, ſubito diſplicet, & illa rejecta, ad turpia conſilia, ſibique perniciosa dilabitur.

6. Quæ ſit omnium miſeriarum cauſa potiſſima.

a Prov. 1. 24. Iſ. 65. & 66. 4. Hier. 2. & 35. 15.

Quænam igitur eſt hujus inconſtantiæ, miſeriæque cauſa? contemptio plane divini afflatus. *a* Claudimus enim aures Dei monitis; oculos tollere nolumus ad ea, quæ nobis lumina divinitus præferuntur; nec Cœleſtem Patrem ſalutariter præcipientem audimus. Quare hoc incumbendum erit Parochis, ut & miſerias oculis ſubjiciant Fidelis populi, & commemorent cauſas miſeriarum, & remediorum vim oſtendant: Quorum omnium illis facultas non deerit, comparata ex ſanctiſſimis viris, Joanne Chryſoſtomo, & Auguſtino; maxime vero ex iis, quæ in Sy[illegible] expoſitione poſuimus. Nam, illis cognitis, quis erit e facinoroſorum hominum numero, qui adjumento Dei gratiæ præeuntis, Evangelico illo *b* Prodigi filii exemplo conetur exurgere, & erigere ſe, atque in Cœleſtis Regis, Patriſque conſpectum venire?

Chryſ. Hom. 62. ad populum Antioc. D. Aug. l. 10 Confeſ. c. 28. b Luc. 15. 18. & 9.

7. Quidnam Dei Regnum in ſacris Litteris deſignet.

Dei Regnum primo generalem in res univerſas poteſtatem, & providentiæ curam ſignificat.

His explicatis, quæ ſit Fidelium fructuoſa petitio, aperient, quid ſit, quod his verbis a Deo poſtulemus: præſertim cum vocabulum Regni Dei multa ſignificet: quorum declaratio & ad reliquam Scripturæ intelligentiam non erit inutilis, & eſt ad hujus loci cognitionem neceſſaria.

Communis igitur quædam Regni Dei ſignificatio, quæ frequens eſt in Divinis Litteris, eſt non ſolum ejus poteſtatis, quam habet in omnem hominem, rerumque univerſitatem, ſed etiam Providentiæ, qua cuncta regit, & moderatur. *c In manu enim ejus*, inquit Propheta, *ſunt omnes fines terræ.* Quibus finibus etiam intelliguntur, quæ occulta ſunt, & abdita in intimis terræ, ac rerum omnium partibus. In hanc ſententiam Mardochæus loquebatur illis verbis: *d Domine, Domine Rex omnipotens,*

c Pſ. 94. 4. d Eſth. c. 13. 9.

in

In ditione enim tua cuncta ſunt poſita, & non eſt qui poſſit tuæ reſiſtere voluntati: Deus univerſorum tu es; nec eſt qui reſiſtat Majeſtati tuæ.

8. Chriſti Regnum in pios quale.

Item Dei Regno declaratur præcipua illa, ac ſingularis Providentiæ ratio, qua Deus pios, & ſanctos homines tuetur, & curat. De qua propria, & eximia quadam Dei cura dictum eſt illud a Davide: *a Dominus regit me, & nihil mihi deerit*; tum ab Iſaia: *b Domine Rex noſter ipſe ſalvabit nos.* In qua Dei Regia poteſtate etſi præcipua ratione ſunt in hac vita ii, quos diximus, pii, ac ſancti homines; tamen *c* monuit Pilatum ipſe Chriſtus Dominus Regnum ſuum non eſſe ex hoc mundo, hoc eſt, minime ex hoc mundo, qui & conditus eſt, & interiturus, ortum habere. Nam eo, quem diximus, modo dominantur Imperatores, Reges, Reſpublicæ, Duces, omneſque ii, qui vel expetiti, ac delecti ab hominibus præſunt civitatibus atque provinciis, vel per vim, & injuriam Dominatum occupaverunt: Chriſtus autem Dominus *d* conſtitutus eſt Rex a Deo, ut ait Propheta, cujus Regnum, ex Apoſtoli ſententia, juſtitia eſt: inquit enim: *e Regnum Dei eſt juſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto.*

Secundò peculiarem illam beneficentiam, qua pios gubernat, denotat.
a *Pſ. 22. 1.*
b *Iſa. 33. 22.*
Quomodo Regnum Chriſti non ſit ex hoc mundo.
c *Pſ. 2. 6.*
d *Rom. 14. 17.*
e *Gal. 2. 20.*

9. Qua ratione Chriſtus in ſuis regnet Fidelibus.

Regnat autem in nobis Chriſtus Dominus per virtutes intimas, fidem, ſpem, charitatem, quibus virtutibus Regni quodammodo partes efficimur, & Deo peculiari quadam ratione ſubjecti, ad ejus cultum, ac venerationem conſecramur: ut, quemadmodum dixit Apoſtolus, *f Vivo autem, jam non ego; vivit vero in me Chriſtus*; ita nobis dicere liceat, *Regno ego, jam non ego, regnat vero in me Chriſtus*. Id autem regnum juſtitia dicitur, quia Chriſti Domini juſtitia conſtitutum eſt. Ac de hoc Regno ſic loquitur apud ſanctum Lucam Dominus: *g Regnum Dei intra vos eſt.* Nam etſi Jeſus Chriſtus per Fidem regnat in omnibus, qui gremio, ac ſinu ſanctiſſimæ matris Eccleſiæ continentur; præcipuo tamen modo regit eos, qui præſtanti fide, ſpe, & charitate præditi, ſe tanquam pura quædam, & viva membra Deo præbuerunt. Et in his regnum gratiæ eſſe dicitur.

Quomodo Regnum Dei ſit Juſtitia.
f *Luc. 17. 21.*
g *In quibus præcipue regnet Chriſtus*

10. De Regno gloriæ Chriſti Domini noſtri.

[illegible] quæ de Sapientia Job. 28. 15. ſcripſit. Salom. Prov. 8. 10. Sap. 7 8 9 10 a *Phil. 3. 8.* b *Matth. 13. 45.*

tes, opes, potentia ſordeſcent: nihil enim eſt, quod illi ſummo pretio comparari, imo vero, quod in conſpectu ejus ſtare poſſit. Quare, quibus id noſſe contigerit, exclamabunt illi, ut Apoſtolus: a *Omnia detrimentum feci, & arbitror ut ſtercora, ut Chriſtum lucrifaciam.* Hæc eſt illa inſignis Evangelii b margarita, in quam qui pecuniam ex omni bonorum venditione redactam erogarit, is beatitudine fruetur ſempiterna.

16. *Quam ſit deſiderabile regnum Chriſti hic per gratiam, & in futuro per gloriam.*

c Rom. 8. 35. d Iſ. 64. 4. e 1. Cor. 2. 9.

O nos felices, ſi tantum luminis nobis præferret Jeſus Chriſtus, ut illam videre poſſemus Divinæ Gratiæ margaritam, qua ipſe regnat in ſuis! Nam & noſtra omnia, & nos ipſos venundaremus, ut emptam illam tueremur; tum enim denique nobis non dubitanter dicere liberet: c *Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti?* Præſtantem vero Regni Gloriæ excellentiam ſi, quæ ſit, ſcire volumus, eandem de illa & d Prophetæ, & e Apoſtoli vocem, atque ſententiam audiamus: *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum.*

17. *De humilitate, quam in hac Petitione, & aliis præ nobis ferre debemus.*

f Gen. 3. 23. Humiliter Regnum Dei petendum. g Luc. 18. 13. h Rom. 8. 15.

Proficiet autem ad impetrandum maxime, quod petimus, ſi, qui ſimus, ipſi nobiſcum reputemus, ideſt, Adam progenies, f jure e Paradiſo ejecti, & exules, quorum indignitas, ac perverſitas ſummum Dei odium, ac ſempiternas pœnas poſtularet. Quare demiſſo tum, & abjecto animo ſimus oportet. Noſtra etiam erit plena Chriſtianæ humilitatis oratio: & omnino nobis ipſi diffidentes, g illius more Publicani confugiemus in Dei miſericordiam; totumque ejus benignitati tribuentes, ipſi gratias agemus immortales, qui nobis ſuum ſpiritum ſit elargitus, h quo freti clamare audeamus, *Abba Pater.*

18. *Quanto ſtudio nobis incumbendum ſit, ut tandem cœlorum Regno potiamur.*

Quid ſequi, vel fugere debeamus, ut ſimus beati, ſæpe cogitandum. i Hoc docet parabola Evangelica de vinea. Matth. 20. 1.

Suſcipiemus etiam illam curam, & cogitationem, quid agendum, quid contra vitandum ſit, ut ad cœleſte Regnum pervenire poſſimus. Non enim a Deo i ad otium, & inertiam vocati ſumus: quinimo inquit,

a Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud, & , *b Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*. Itaque non eſt ſatis petere Regnum Dei, niſi ſuum ipſi etiam ſtudium. & operam adhibeant homines. Nam *c* adjutores ſint oportet, & adminiſtri Dei gratiæ eo tenendo curſu, quo pervenitur in cœlum. Nunquam nos deſerit Deus, *d* qui nobiſcum ſe futurum perpetuo pollicitus eſt: unum ut nobis videndum ſit, ne Deum, & nos ipſos deſeramus. Ac Dei quidem ſunt in hoc Eccleſiæ Regno omnia, quibus & vitam tuetur hominum, & ſalutem perficit ſempiternam, & quæ ſub aſpectum non cadunt, Angelorum copiæ, & pleniſſimum virtutis cœleſtis viſibile hoc munus Sacramentorum. In his tantum nobis præſidii eſt divinitus conſtitutum, ut non modo ab acerrimorum hoſtium regno tuti eſſe, ſed ipſum etiam tyrannum, ejuſque nefarios ſatellites proſternere, & conculcare poſſimus.

a Mat. 11. 12.
b Mat. 19. 17.
Diligentia adhibenda.
c 1. Cor. 9. 3.
Quomodo ſimus divina gratia adjutores.
d Mat. 28. 20.
Quantis præſidiis homines inſtruxerit Deus ad Cæleſtis Regni conſecutionem.

19. *Concluſio hujus Petitionis, & brevis illius alia expoſitio.*

Quare vehementer ad extremum petemus a Dei Spiritu, nos ut omnia jubeat e ſua voluntate facere, Satanæ ut tollat imperium, nullam ut in nobis ſummo illo die poteſtatem habeat: ut vincat, & triumphet Chriſtus: ut vigeant ejus Leges toto orbe terrarum: ut decreta ſerventur: nullus ut proditor, & deſertor ejus ſit, ſed tales ſe præbeant omnes, ut in Regis Dei conſpectum non dubitanter veniant, & *e* conſtitutam illis ex omni æternitate poſſeſſionem adeant Regni Cœlorum, ubi beati cum Chriſto ſempiterno ævo fruantur.

e Mat. 25. 34.

De Tertia Petitione.

CAPUT XII.

Fiat voluntas tua.

1. *Quare poſtulato Dei Regno, ſtatim ſubjiciatur, ut ejuſdem Voluntas fiat.*

CUm a Chriſto Domino dictum ſit: *f Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cœlorum;*

f Mat. 7. 21.

cupiditatibus dediti, ſi a Divino præſidio deſerantur. Sic enim nos objurgat Sapientia: *a Uſquequo parvuli diligitis infantiam; & ſtulti ea, quæ ſibi ſunt noxia, cupient?* Et in hunc modum hortatur Apoſtolus: *b Nolite pueri effici ſenſibus.* Etſi in majori inanitate, & errore verſamur, quam illa puerilis ætas, cui tantum abeſt humana prudentia, ad quam tamen per ſe tempore poſſit pervenire: cum ad divinam prudentiam, quæ ad ſalutem neceſſaria eſt, nos, niſi Deo auctore, & adjutore, adſpirare non poſſimus. Niſi enim præſto nobis ſit Dei auxilium, rejectis, quæ vere ſunt bona; ad interitum ruimus voluntarium.

a Prov. 1. 22.
b 1. Cor. 14. 20. *Prudentiam ſaluti neceſſariam, niſi Deo adjutore, conſequi non poſſumus.*

8. *Quodnam hac Petitione tantorum malorum petatur remedium.*

At ſi quis, diſcuſſa divinitus animi caligine, has videat hominum miſerias, & ſublato ſtupore, ſentiat *c* legem membrorum, ac ſenſus cupiditates ſpiritui repugnantes recognoſcat, omnemque deſpiciat naturæ noſtræ propenſionem ad malum; qui poterit non ardenti ſtudio opportunum tanto huic malo, quo naturæ vitio premimur, remedium quærere, ſalutaremque illam regulam expetere, ad quam Chriſtiani hominis vita dirigenda, & conformanda ſit? Hoc igitur illud eſt, quod imploramus, cum ita precamur Deum: *Fiat Voluntas tua.* Cum enim, *d* abiecta obedientia, & Dei voluntate neglecta, in has miſerias inciderimus; unum illud tantorum malorum remedium nobis divinitus propoſitum eſt, ut ex Dei voluntate, quam peccando contempſimus, aliquando vivamus, omneſque cogitationes, & actiones noſtras ea regula metiamur. Quod ut aſſequi poſſimus, ſuppliciter illud a Deo petimus: *Fiat Voluntas tua.*

c Rom. 7. 23. *Omnium actionum, & cogitationum humanarum bonitas ex conſenſu, quem habent cum Divina voluntate, eſt metienda. Suam autem voluntatem Deus manifeſtavit hominibus per Decalogum.*
d Rom. 5. 9. *Juſtificati propter pronitatem ad malum vita hac durante ſemper periclitantur.* Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 12. & 3. Vide Eccl. 8. 26. Hier. 16. 2.

9. *Etiam a juſtificatis, qui jam Deo parent, uſurpanda hac Precatio eſt.*

Id vero illis etiam vehementer petendum eſt, in quorum animis jam regnat Deus, quique jam ſunt radiis Divini luminis illuſtrati, cujus gratiæ beneficio Dei obtemperent voluntati. Quibus, licet ita comparatis, propriæ tamen cupiditates adverſantur, propter proclivitatem ad malum, inſitam in hominum ſenſibus: ut, etiam ſi tales ſimus, magnum tamen hoc loco nobis periculum

Sit

ſit a nobis ipſis, ne a abſtracti, & illecti a concupiſcentiis, quæ militant in membris noſtris, iterum de ſalutis via deflectamus. De quo nos periculo Chriſtus Dominus admonuit illis verbis: b *Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem; ſpiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma.*

a *Jacob. 4. 1.*
b *Mat. 26. 41.*

10. *In juſtificatis adhuc viget concupiſcentia, quam quidem nemo penitus poteſt extinguere.*

Non enim eſt in hominis poteſtate, ne in ejus quidem, qui per Dei Gratiam eſt juſtificatus, ita domitos habere carnis affectus, ut nunquam illi poſtea excitentur: quippe cum eorum, qui juſtificati ſunt, mentem ſanet Dei Gratia, non etiam carnem, de qua illud ſcripſit Apoſtolus: c *Scio enim, quia non habitat in me, hoc eſt, in carne mea, bonum.* Nam ut ſemel primus homo juſtitiam originalem, quo tanquam freno quodam cupiditates regebantur, amiſit, minime eas poſtea ratio ita continere potuit in officio, ut ea non appeterent, quæ etiam rationi repugnant. Itaque in ea hominis parte d peccatum, ideſt, peccati fomitem habitare, ſcribit Apoſtolus, ut intelligamus, eum non ad tempus, quaſi hoſpitem, diverſari apud nos, ſed quandiu vivimus, tanquam incolam noſtri corporis, in domicilio membrorum hærere perpetuo. Ergo domeſticis, & inteſtinis hoſtibus aſſidue oppugnati, facile intelligimus, confugiendum eſſe ad Dei auxilium, petendumque, ut fiat in nobis Voluntas ejus. Jam vero faciendum eſt, ut ſciant Fideles, quæ ſit Petitionis hujus vis.

Juſtitia originalis fuit tanquam frenum, quo carnis cupiditates egebantur, eaque ſemel amiſſa, nunquam ita regi potuerunt, quin identidem noxia appeterent.

c *Rom. 7. 18.*

Fomes peccati, ſeu concupiſcentia perpetuo in membris noſtris latitat: unde etiam perpetuo adverſus illam quærenda ſunt auxilia.

d *Rom. 7. 20.*

11. *Quomodo voluntas Dei in hac Petitione accipiatur.*

Quo loco multis omiſſis, quæ a Doctoribus Scholaſticis de Dei Voluntate utiliter, & copioſe diſputantur, Voluntatem hic accipi dicimus pro ea, quam *Signi* appellare ſolent, hoc eſt, pro eo, quod Deus a nobis fieri, aut caveri juſſerit, aut monuerit. Quare *Voluntatis* nomine hoc loco comprehenſa ſunt univerſa, quæ nobis ad cœleſtem Beatitudinem comparandam proponuntur, ſive illa ad Fidem, ſive ad Mores pertineant, omnia denique, quæcunque Chriſtus Dominus per ſe, vel per Eccleſiam ſuam facere aut imperarit, aut prohibuerit. De qua voluntate ita ſcribit Apoſtolus: e Nolite

Vide Magiſtrum in 1. diſt. 45. lit. G. H. & J. & Th. in 1. p. q. 19. & ipſum, & alios in 1. diſt. 45.

e *Eph. 5. 17.*

fieri

a 2. Cor. 11. 14. detur, quod ſuaſore, & impulſore dæmone, *a* ſimul to lucis Angelo, tanquam bonum interdum poſtulam Rectiſſimum illud Principis *b* Apoſtolorum ſtudium debatur, pietatiſque pleniſſimum, cum Dominum conſilio proficiſcendi ad mortem avocare conabatu & tamen eum, qui humanis ſenſibus, non divina tione ducebatur, Dominus acriter objurgavit. Q amantius in Dominum videtur eo poſtulari potuiſ quod ſancti viri *c* Jacobus, & Joannes, illis irati maritanis, qui Magiſtrum hoſpitio accipere noluiſſe ab eo petierunt, uti juberet ignem e cœlo deſcender qui duros illos, & inhumanos abſumeret? At a Chri Domino reprehenſi ſunt illis verbis: *Neſcitis, cujus ſ ritus eſtis: d Filius enim hominis non venit animas per re, ſed ſalvare.*

b Mat. 16. 22.

c Luc. 9. 54.

d Luc. 9. 56. Jo. 3. 17.

17. Cum quæ cupimus, ad naturæ conſervationem ſ ſtant, ea maxime, ut fiant, ſi Deus velit, po dum eſt.

Neque vero ſolum, cum quod cupimus, malum aut mali ſpeciem habet, Deum precari debemus, ut ſ voluntas ejus, ſed etiam, cum revera malum non eſ veluti cum voluntas ſequitur primam illam naturæ clinationem, ut appetat ea, quæ naturam conſervan & rejiciat ea, quæ contraria videntur. Quocirca, c in eum locum ventum eſt, ut aliquid petere velim hujus generis, tum vero dicamus ex animo: FIA VOLUNTAS TUA; imitemur illum ipſum, a q ſalutem, & ſalutis diſciplinam accepimus; *e* qui cu naturaliter inſito cruciatu, & acerbiſſimæ mortis tim re commoveretur, tamen in illo horrore ſummi dolo ſuam ad Dei Patris retulit voluntatem. *f Non mea,* quit, *voluntas, ſed tua fiat.*

e Mat. 26. 35. 31. 38. Marc. 14. 33. Qualis autem in Chriſto fuerit triſtitia, & timor, Vid. D. Th. 3. p. q. 15.

f Luc. 22. 42.

18. Cum citra Dei auxilium peccatum vitare non p ſimus, id etiam hac Petitione poſtulamus.

Sed mirabiliter depravatum eſt hominum genus, qu cum vim ſuæ etiam attulerint cupiditati, eamque di næ voluntati ſubjecerint, tamen ſine Dei auxilio, q a malo protegimur, & in bonum dirigimur, peccata tare non poſſunt. Ergo confugiendum eſt ad hanc Pr cationem, & petendum a Deo, ut in nobis ipſe inſtitu

per-

perficiat, ut exultantes cupiditatis motus comprimat, ut appetitus rationi obedientes efficiat, ut nos deniq; totos ad ſuam conformet voluntatem. Precamur etiam, ut *a* Dei voluntatis cognitionem totus orbis terrarum accipiat; quo *b* divinum myſterium abſconditum a ſæculis, & generationibus, notum, ac pervulgatum ſit apud omnes.

a *Tim.* 2. 4
b *Col.* 1. 26.

Sicut in Cœlo, & in Terra.

19. *Quid ſibi iſta clauſula velit.*

Formam præterea, & præſcriptionem illius obedientiæ poſtulamus, ut videlicet ad eam regulam dirigatur, quam in Cœlo & ſervant beati Angeli, & colit reliquus cœleſtium animarum chorus; ut quemadmodum illi ſponte, & ſumma cum voluptate obediunt Divino Numini; ſic nos Dei voluntati, quomodo ipſe maxime vult, libentiſſime pareamus.

20. *Deo non pretii alicujus cauſa, ſed amore ipſius parendum eſt.*

Et vero in opera, & ſtudio, quod Deo navamus, ſummum a nobis amorem Deus, & eximiam charitatem requirit; ut, etiam ſi ſpe cœleſtium præmiorum totos nos ei dicaverimus, tamen ideo illa ſperemus, quod, ut in eam ſpem ingrederemur, placuit Divinæ Majeſtati. Quare tota nitatur illo in Deum amore noſtra ſpes, qui mercedem amori noſtro propoſuit æternam beatitudinem. Sunt enim, qui amanter alicui ſerviant, ſed tamen pretii cauſa, quo amorem referunt. Sunt præterea, qui tantummodo charitate, & pietate commoti, in eo, cui dant operam, nihil ſpectant, niſi illius bonitatem, atque virtutem, cujus cogitatione, & admiratione ſe beatos arbitrantur, quod ei ſuum officium præſtare poſſint.

V. D. Bern. in l. de dilig. Deo.
Voluntas Dei in cœlo fit e amore, & charitate.

21. *Alia item ejus clauſula expoſitiones.*

Et hanc habet ſententiam illa appoſitio, SICUT IN COELO, ET IN TERRA. Maxime enim nobis eniſendum eſt, ut Deo ſimus obedientes, quemadmodum beatas Mentes eſſe diximus; quarum laudes in illo ſummæ obedientiæ munere obeundo eo Pſalmo perſequitur David, *c* *Benedicite Domino omnes virtutes ejus, miniſtri ejus, qui facitis voluntatem ejus.* Quod ſi quis ex

c *Pſ.* 102.

2. *Cur humana vita bona a Deo licite optentur, & po-* *tantur.*

Quæ quidem ideo optanda, ac petenda ſunt, vel quod ita Divinus ordo poſtulat, vel quod illis adjumentis ad Divinorum bonorum adeptionem indigemus, ut iis ad miniculis propoſitum finem conſequamur, qui Regno, & Gloria Cœleſtis Patris, atque iis Præceptis colendis, ſer vandiſque continetur, quæ Dei Voluntatis eſſe, non ignoramus. Quare omnem vim, & rationem hujus Pe titionis ad Deum, ejuſque Gloriam referre debemus.

3. *Quo fine, & modo temporalia bona ſint poſtulanda.*

Temporalia bona juxta Dei præſcriptum ſunt poſtulanda. V. D. Th. in 2.2.q.83.a.6 *a Rom. 8. 26.*

Præſtabunt igitur ſuum officium Parochi Fidelibu auditoribus, ut intelligant, in iis petendis, quæ ad uſum ac fructum pertinent rerum terrenarum, eſſe intenden dum animum, ac ſtudium noſtrum ad Dei præſcriptio nem, nec inde ulla ex parte declinandum. Nam in eo quod ſcribit Apoſtolus: a *Quid oremus, ſicut oportet neſcimus*, maxime peccatur his poſtulationibus terre narum, & caducarum rerum. Ergo petenda ſunt bon hæc, ut oportet, ne perperam aliquid poſtulantes, reſ ponſum illud a Deo feramus, b *Neſcitis, quid petatis* Erit autem certa judicandi nota, quæ prava ſit, quæve recta petitio, conſilium, & propoſitum poſtulantis Nam ſi quis terrena petit eo animo, ut illa omnino bon exiſtimet, & in illis, tanquam in optato fine, conquie ſcens, nihil præterea requirat, ſine dubio non orat, ſicu oportet. *Non enim*, inquit S. Auguſtinus, *petimus tem poralia hæc, tanquam bona noſtra, ſed tanquam neceſſaria noſtra*. Apoſtolus etiam in Epiſtola ad Corinthios do cet, omnia, quæ ſpectant ad uſus vitæ neceſſarios, a Dei gloriam referri oportere. c *Sive enim manducatis* inquit, *ſive bibitis, ſive aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite.*

b Matt. 20. 22.

In petitione rerum temporalium qualitas orationis ex propoſito poſtulantis eſt metienda. S. Aug. lib. 2. de ſer. Do. in mon. c. 16.

c 1. Cor. 10. 31. Coloſſ. 3. 17.

4. *Quot, quantiſque commoditatibus in ſtatu innocenti homo ſit potitus.*

Sed, ut videant Fideles, quantam habeat hæc Petitio neceſſitatem, commemorabunt Parochi, quanta ad vi ctum, & ad vitam colendam indigentia ſit externarum rerum. Quod magis intelligent, ſi comparatio fiet eo rum, quæ primo illi Parenti noſtri generis, & reliquis

dem-

primum quicquid in victu, cæteriſque rebus ad corpus vitamque tuendam adhibemus; deinde quicquid nobis ad ſpiritus, & animæ vitam, ac ſalutem Dei munere tributum eſt. Petimus autem hoc loco hujus, quam in terris agimus, vitæ ſubſidia, Sanctorum *a* Patrum ita ſententium auctoritate.

Eccl. 15 *Orinam lutarem Luc. 14.* *a Cypr. l Orat. D Baſ. in l bre. inter*

9. *Temporalia a Deo beneficia peti poſſe demonſtratur.*

Quamobrem minime ſunt audiendi, qui dicunt, non licere Chriſtianis hominibus a Deo petere terrena hujus vitæ bona. Nam huic adverſantur errori, præter conſentientem Patrum ſententiam, exempla permulta tum veteris, tum novi Teſtamenti. Jacob enim vovens ſic orabat: *b Si fuerit Dominus mecum, & cuſtodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad veſcendum, & veſtimentum ad induendum, reverſuſque proſpere fuero ad domum patris mei; erit mihi Dominus in Deum, & lapis iſte, quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei, cunctorumque, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.* Salomon etiam certum petebat hujus vitæ ſubſidium, cum illud precabatur: *c Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo neceſſaria.* Quid quod Salvator humani generis illa jubet petere, quæ nemo negare audeat ad corporis uſum pertinere? *d Orate*, inquit, *ut non fiat fuga veſtra in hyeme, vel Sabbato.* Quid dicemus de S. Jacobo; cujus illa ſunt verba: *e Triſtatur aliquis veſtrum? oret: æquo animo eſt? pſallat.* Quid de Apoſtolo? qui ſic cum Romanis agebat: *f Obſecro vos, fratres, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & per charitatem Sancti Spiritus, ut adjuvetis me in orationibus pro me ad Deum, ut liberer ab infidelibus, qui ſunt in Judæa.* Quare, cum & divinitus conceſſum ſit Fidelibus, ut petant ſubſidia rerum humanarum, & perfecta hæc a Chriſto Domino tradita ſit orandi formula; ne illud quidem dubium relinquitur, unam ex ſeptem hanc eſſe Petitionem.

Quod t. na petei ceat. *b Gen 28* *c Prov. 3* *d Mat. 2* *e Jac. 5.* *f Rom. 1*

10. *Panis nomine quid hic ad corporis neceſſitatem pertinens intelligatur.*

Petimus præterea *Panem quotidianum*, id eſt, victui neceſſaria; ut panis nomine, quod ſatis ſit & veſtium ad tegendum, & cibi ad veſcendum, ſive panis is ſit, ſive

Petit ſententi ſuſtra

6. *Homines, ut ſuccurant ſuis neceſſitatibus, laborare tenentur; qui tamen, niſi Deus faveat, fruſtra laborant.*

Curandum eſt, ut laboribus noſtris Deus benedicat. Ergo Paſtores in hujus loci tractationem incumbent, ut ſciat Fidelis Populus, ſua culpa homines in has anguſtias, & miſerias incidere: & ut intelligat, deſudandum quidem, & elaborandum eſſe in parandis iis, quæ ad vivendum ſunt neceſſaria; veruntamen, niſi laboribus noſtris benedixerit Deus, fallacem ſpem, & inanem fore omnem contentionem. Nam *a neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus*: &, *b Niſi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui ædificant eam.*

a 1. Cor. 3. 7.
b Pſ. 126. 1.

7. *Deus rogandus, ut ea, quibus indigemus, ſuppeditet, quod prolixe facit.*

Docebunt igitur Parochi, eſſe res pene innumerabiles, quæ ſi nobis deſint, vel vitam amittimus, vel agimus inſuavem. Hac enim cognita rerum neceſſitate naturæque imbecillitate, Chriſtianus Populus Cœleſtem Patrem adire cogetur, & ab eo terrena, & cœleſtia bona ſuppliciter petere; imitabitur *c* Prodigum illum Filium qui cum in regione longinqua cœpiſſet egere, nec eſſet cum eſuriret, qui ei ſiliquas daret, aliquando ad ſe rediens, intellexit, malorum, quibus premebatur, nuſquam niſi a Patre eſſe expetendum remedium. *Deus filios ſuos fidenter neceſſaria petentes exaudit. V. Matt. 7. 9. 10. 11.* Quo loco accedet etiam fidentius ad orandum Fidelis Populus ſi in cogitatione Divinæ Benignitatis recordabitur, paternas aures perpetuo patere filiorum vocibus. Nam dum hortatur nos, ut Panem petamus, eo ſe recte petentibus abunde largiturum pollicetur. Docendo enim quomodo petamus, hortatur, hortando impellit, impellendo ſpondet, ſpondendo nos in ſpem certiſſimæ impetrationis inducit.

c Luc. 15. 16. 17.

8. *Quid Panis nomine intelligatur, quæque hujus Petitionis ſit ſententia.*

Excitatis igitur, & inflammatis animis Fidelis Populi, ſequitur, ut, quid hac Petitione poſtuletur, declarandum ſit; primum, quid ſit ille Panis, quem petimus Sciendum igitur eſt, in Divinis Litteris hoc *d* Panis nomine multa quidem ſignificari, ſed illa duo præcipue

d Gen. 18. 14. 31. 37. 43. & alibi ſæ.

primum quicquid in victu, cæteriſque rebus ad corpus. vitamque tuendam adhibemus; deinde quicquid nobis ad ſpiritus, & animæ vitam, ac ſalutem Dei munere tributum eſt. Petimus autem hoc loco hujus, quam in terris agimus, vitæ ſubſidia, Sanctorum *a* Patrum ita ſententium auctoritate.

Eccl. 15. Iterinam ſalutarem. Luc. 14. 17.

a Cypr. lib. de Orat. Dom. Baſ. in reg. bre. inter. 252.

9. *Temporalia a Deo beneficia peti poſſe demonſtratur.*

Quamobrem minime ſunt audiendi, qui dicunt, non licere Chriſtianis hominibus a Deo petere terrena hujus vitæ bona. Nam huic adverſantur errori, præter conſentientem Patrum ſententiam, exempla permulta tum veteris, tum novi Teſtamenti. Jacob enim vovens ſic orabat: *b Si fuerit Dominus mecum, & cuſtodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad veſcendum, & veſtimentum ad induendum, reverſuſque proſpere fuero ad domum patris mei; erit mihi Dominus in Deum, & lapis iſte, quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei, cunctorumque, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.* Salomon etiam certum petebat hujus vitæ ſubſidium, cum illud precabatur: *c Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo neceſſaria.* Quid quod Salvator humani generis illa jubet petere, quæ nemo negare audeat ad corporis uſum pertinere? *d Orate*, inquit, *ut non fiat fuga veſtra in hyeme, vel Sabbato.* Quid dicemus de S. Jacobo; cujus illa ſunt verba: *e Triſtatur aliquis veſtrum? oret: æquo animo eſt? pſallat.* Quid de Apoſtolo? qui ſic cum Romanis agebat: *f Obſecro vos, fratres, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & per charitatem Sancti Spiritus, ut adjuvetis me in orationibus pro me ad Deum, ut liberer ab infidelibus, qui ſunt in Judæa.* Quare, cum & divinitus conceſſum ſit Fidelibus, ut petant ſubſidia rerum humanarum, & perfecta hæc a Chriſto Domino tradita ſit orandi formula; ne illud quidem dubium relinquitur, unam ex ſeptem hanc eſſe Petitionem.

Quod terrena petere liceat.

b Gen. 28. 20.

c Prov. 30. 8.

d Mat. 24. 20.

e Jac. 5. 13.

f Rom. 15. 30.

10. *Panis nomine quid hic ad corporis neceſſitatem pertinens intelligatur.*

Petimus præterea *Panem quotidianum*, id eſt, victui neceſſaria; ut panis nomine, quod ſatis ſit & veſtium ad tegendum, & cibi ad veſcendum, ſive panis is ſit, ſive

Petitionis ſententia illuſtratur.

Panis nomen interdum victum, & amictum ſignificat.

caro, ſive piſcis, ſive quodcunque aliud, intelligat. Videmus enim uſum eſſe hoc loquendi modo Heliſe cum regem moneret, *a* ut præberet panem militibus ſyriis, quibus magna ciborum copia data eſt. Illud e de Chriſto Domino ſcriptum ſcimus: *b Ingreſſus eſt i mum cujuſdam Principis Phariſæorum Sabbato manu re panem*: qua voce, quæ ad cibum, quæque ad po pertinent, ſignificari videmus. Ad hujus Petitionis ſolutam ſignificationem præterea animadvertendum hoc panis vocabulo non abundantem, & exquiſ ciborum, ac veſtium copiam, ſed neceſſariam, ac plicem intelligi debere, quemadmodum Apoſtolus pſit: *c Habentes alimenta, & quibus tegamur, his con ti ſimus*: & Salomon, ut diximus: *d Tribue tantum ctui meo neceſſaria*.

a 4. Reg. 6. 2. 23.
b Luc. 14. 1.
Panis ſubinde cibum, & potum ſignificat.
Panis nomen non delicias, ſed neceſſaria vitæ includit.
c 1. Tim. 6. 8.
d Prov. 30. 8.

11. *Cur non ſimpliciter panem, ſed panem noſtrum petamus.*

Quem primo Panem noſtrum hic dicamus.

Hujus quoque frugalitatis, & parſimoniæ illa ve quæ proxime ſequitur, admonemur. Cum enim noſt dicimus, Panem illum ad neceſſitatem noſtram, no luxuriam petimus. Non enim noſtrum dicimus, c eum nobis opera noſtra, ſine Deo, parare poſſimus; enim apud Davidem, *e Omnia a te expectant, ut des eſcam in tempore: dante te illis, colligent: aperiente manum tuam, omnia implebuntur bonitate*; & alio lo *f Oculi omnium in te ſperant, Domine, & tu das eſc illorum in tempore opportuno*: ſed quia neceſſarius eſt, a parente omnium Deo, *g* qui omnes ſua providentia animantes, nobis attributus.

e Pſal 103. 27. 28. 29.
f Pſ. 144. 15.
g Pſ. 146. 10.

12. *Labore noſtro parandus eſt nobis panis, quem eſſe v mus, ſi noſtrum Panem poſtulamus.*

Secundo panis noſter dicitur juſto labore paratus.

Ob eam quoque cauſam panis noſter appellatur, qu jure eſt a nobis acquirendus, non injuria, fraude, furto parandus. Quæ enim nobis malis artibus conci mus, non noſtra ſunt, ſed aliena; ſæpiuſque illorum lamitoſa eſt vel adeptio, vel poſſeſſio, vel certe jactu Contra vero honeſtis, ac laborioſis piorum homin lucris ex Prophetæ ſententia tranquillitas ineſt, & r gna felicitas. *h Labores enim*, inquit, *manuum tuar quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit.* Jam v

h Pſ. 127. 2.

iis, qui juſto labore victum quærunt, fructum ſuæ benignitatis eo loco pollicetur Deus: *Emittet Dominus benedictionem ſuper cellaria tua, & ſuper omnia opera manuum tuarum, benedicetque tibi.* *Deut. 28. 8.*

Neque ſolum petimus a Deo nobis, ut illo uti liceat, quod noſtro ſudore, ac virtute peperimus ejus adjumento benignitatis (id enim vere dicitur noſtrum) ſed etiam bonam mentem poſtulamus, ut recte partis recte item, ac prudenter uti poſſimus. *Poſtulatur etiam hic, ut noſtro pane recte utamur.*

13. *Quare & hac particula*, Quotidianum, *adjiciatur.* *Prima ratio, ob quam panem quotidianum poſtulare jubeamur.*

Quotidianum. Huic etiam voci ſubjecta eſt ea notio frugalitatis, ac parſimoniæ, quam proxime diximus. Non enim multiplicem, aut delicatum cibum poſtulamus, ſed eum, qui naturæ neceſſitati ſatisfaciat: ut eos pudeat hoc loco, qui faſtidio communis cibi, & potionis, conquiſitiſſima eſcarum, ac vinorum genera perſequuntur. Nec minus hac voce, *Quotidianum*, improbantur ii, quibus horrendas illas minas proponit Iſaias: *a Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis uſque ad terminum loci: nunquid habitabitis vos ſoli in medio terræ?* Etenim eſt inexplebilis horum hominum cupiditas, de quibus illud ſcriptum eſt a Salomone: *b Avarus non implebitur pecunia*; ad quos dictum etiam illud pertinet Apoſtoli: *c Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli.* *Deliciæ, & habendi cupiditas reprehenſa.* a *Iſa. 5. 8.* b *Eccl. 5. 9.* c *1. Tim. 6. 9.*

Quotidianum præterea Panem appellamus, quod veſcimur eo ad reficiendum vitalem humorem, qui quotidie conſumitur vi naturalis caloris. Eſt denique illa hujus ratio nominis, quod aſſidue petendus eſt, ut in hac conſuetudine amandi, & colendi Deum retineamur, nobiſque omnino perſuadeamus, id quod eſt, vitam, ac ſalutem noſtram ex Deo pendere.

14. *Quid hæc duo verba*, Da nobis, *ſibi velint.*

Da nobis. Quantam hæ duæ voces materiam præbeant ad cohortandos Fideles, ut infinitam Dei potentiam pie, ſancteque colant, ac venerentur, in *d* cujus manu ſunt omnia, & ut nefariam illam Satanæ ſententiam deteſtentur, *e Mihi tradita ſunt omnia, & cui volo, do illa*, nemo non videt. Nam unius nutu Dei diſtributa cuncta & conſervantur, & augentur. d *Pſ. 23. 49. & 91. 4. Eſth. 13. 9.* e *Luc. 4. 6.* *Dei nutu cuncta diſtribuuntur, & conſervantur.*

De Dei incomprehenſibili majeſtate V. Job. 6. & 12. Hier. 10.

caro, niſi ſumma ſcævitas, incomprehenſibilem illam Dei majeſtatem, & inexplicabilem præſtantiam incredibilem in modum audeamus offendere; præſertim a quo procreati, liberati, innumerabilibus, maximiſque beneficiis aucti ſumus.

7. *Quomodo per peccatum graviſſimæ diaboli ſervituti nos tradamus.*

a Hier. 3. per totum, & 5. per totum. b Diabolo ſeſe per peccatum homines addicunt. c Jo. 12. 31. & 14. 30. d Eph 6. 12. e Job. 41. 25. f Iſa. 26. 13.

Ut quid? Ut *a* abalienati a Patre Deo, qui ſummum bonum eſt, turpiſſima peccati mercede, *b* diabolo nos addicamus in miſerrimam ſervitutem. Neque enim dici poteſt, quam crudeliter ille dominetur in eorum animis qui, repulſo ſuavi jugo Dei, ruptoque charitatis amabiliſſimo nodo, quo parenti Deo ſpiritus noſter adſtringitur, ad hoſtem acerrimum deſciverunt, qui eo nomine *c Princeps*, & *d Rector mundi*, & *Princeps tenebrarum*, & *e Rex ſuper univerſos filios ſuperbiæ* dicitur in Divinis Litteris. In eos autem, qui dæmonis tyrannide opprimuntur, vere convenit illa vox Iſaiæ: *f Domine Deus noſter, poſſederunt nos domini abſque te.*

8. *Quanta mala peccatum in animam invehat.*

g Anima eſt ſponſa Chriſti. Hier. 2. 2. Oſea 2. 19. 2. Cor. 11. 2. Cor. 3. h Eſt templum Domini, i. Spiritus ſancti. 1. Cor. 6. 19. i 1. Cor. 3. 17. k Pſ. 37. 4. l Prov. 26. 6. Iſa. 33. 23. Hier. 31. 8. Luc. 14. 13. m Iſ. 42. & 33. 8. n Pſ. 37. 5. Iſa. 56. 10. o Iſ. 42. 43. 56. & 59. 10.

Hæc ſi nos minus movent rupta fœdera charitatis, moveant certe calamitates, & ærumnæ, in quas per peccatum incidimus. Violatur enim ſanctitas animæ, quam *g* Chriſto deſponſatam eſſe ſcimus: profanum fit illud idem *h* Templum Domini, quod qui contaminant, in eos dicit Apoſtolus: *i Si quis autem templum Dei violaverit, diſperdet illum Deus.* Innumerabilia ſunt mala, quæ peccatum invexit in hominem: quam pene infinitam peſtem David his verbis expreſſit, *k Non eſt ſanitas in carne mea a facie iræ tuæ: non eſt pax oſſibus meis a facie peccatorum meorum.* Nimirum norat hanc plagæ vim, cum nullam ſui partem peſtifero peccato intactam fateretur. Pervaſerat enim in oſſa peccati virus, ideſt, rationem, & voluntatem, quæ maxime ſolidæ ſunt animi partes, infecerat. Hanc late patentem peſtem indicant ſacræ Litteræ, cum peccatores *l* claudos, *m* ſurdos, *n* mutos, *o* cæcos, & omnibus membris captos appellant. Sed præter dolorem, quem ex peccatorum quaſi ſcelere ſentiebat, magis etiam angebatur David ex ira Dei, quam in ſe propter peccatum commotam

in-

dum eſſe. Hæc de pane, qui ore perceptus corpus alit, atque ſuſtentat, qui communis fidelium & infidelium, piorum & impiorum, admirabili Dei bonitate, a *Qui Solem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper juſtos, & injuſtos*, omnibus impertitur.

Oratio Dominica quotidie dicenda.

a *Mat.* 5. 45. *Luc.* 6. 27.

18. *Quidnam ſpirituali pane, qui amplitudine hujus petitionis etiam includitur, hic intelligendum ſit.*

Reliquus eſt ſpiritualis panis, quem etiam hoc loco petimus: quo ſignificantur omnia, quæcunque in hac vita ad ſpiritus, & animæ ſalutem, & incolumitatem requiruntur. Ut enim multiplex eſt cibus, quo corpus alitur, & ſuſtentatur: ſic non eſt unius generis eſca, quæ ſpiritus, & animæ vitam continet. Nam & verbum Dei cibus eſt animæ. Sapientia enim inquit, b *Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miſcui vobis.* Hujus autem verbi facultatem cum adimit Deus hominibus, quod efficere ſolet, cum gravius noſtris ſceleribus offenditur, fame dicitur premere genus humanum. Sic enim eſt apud Amos: c *Mittam famem in terram, non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed audiendi verbum Domini.* Ut autem illud eſt certum propinquæ mortis ſignum, cum non poſſunt homines vel cibum ſumere, vel ſumptum retinere: ſic magnum eſt deſperatæ ſalutis argumentum, cum vel non quærunt verbum Dei, vel, ſi adſit, non ſuſtinent, & eam impietatis vocem in Deum effundunt: d *Recede a nobis: ſcientiam viarum tuarum nolumus.* In hoc furore animi, & mentis cæcitate verſantur illi, qui, neglectis iis, qui legitime eis præſunt, Catholicis & Epiſcopis, & Sacerdotibus, a Sancta Romana Eccleſia deſciſcentes, corruptoribus verbi Dei hæreticis ſe in diſciplinam tradiderunt.

Cibus animæ, ut & corporis, eſt multiplex.

Verbum Dei panis.

b *Prov.* 9. 5.

Quomodo Deus fame verbi ſui homines premat.

c *Amos* 8. 11

Deſperata reipublicæ ſalus, in qua verbum Dei rejicitur.

d *Job.* 21. 14.

19. *De vero pane ſuperſubſtantiali, qui eſt Chriſtus Dominus.*

Jam vero panis eſt Chriſtus Dominus, animæ cibus. Inquit enim ipſe de ſe: e *Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi.* Incredibile eſt, quanta voluptate, ac lætitia perfundat piorum animas hic panis, tum, cum maxime terrenis moleſtiis, & incommodis conflictantur. Exemplo nobis eſt ſanctus ille chorus Apoſtolorum, de quibus extat: f *Illi quidem ibant gaudentes a conſpectu concilii, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Jeſu contume-*

e *Jo.* 6. 41.

f *Act.* 5. 41.

liam

liam pati. Referti ſunt hujuſmodi exemplis libri de vita ſanctorum hominum; & de intimis his bonorum gaudiis ita loquitur Deus: *a Vincenti dabo manna abſconditum.*

a Apoc. 2. 17

20. *Chriſtus in Euchariſtia ſacramento vere continetur, atque ideo proprie* panis noſter *dicitur.*

Sacramentū corporis Chriſti panis eſt animæ.

Sic hanc Petitionem interpretatur Tert. l. de Orat. Cypr. idem, & Aug. & alii.

b Jo. 6. 56.

c Mat. 26. 26. 1. Cor. 11. 24. Mar. 14. 22. Luc. 22. 19.

Præcipue autem *panis noſter* eſt ipſe Chriſtus Dominus, qui in Sacramento Euchariſtiæ ſubſtantialiter continetur. Hoc inexplicabile pignus charitatis dedit nobis rediturus ad Patrem, de quo dixit: *b Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo. c Accipite, & manducate, Hoc eſt corpus meum.* Ea petent Parochi, quæ ad Fidelis Populi utilitatem pertinebunt, ex eo loco, quo ſeparatim hujus Sacramenti vis, ac ratio continetur. Et vero dicitur hic Panis noſter, quia Fidelium modo hominum eſt, ideſt, eorum, qui charitatem cum fide conjungentes, Pœnitentiæ Sacramento ſordes eluunt peccatorum; qui non dimittentes memoriam, ſe Dei filios eſſe, Divinum Sacramentum ſumunt, & colunt, quanta maxima poſſunt, ſanctitate, ac veneratione.

21. *Cur Euchariſtia* quotidianus noſter Panis *dicatur.*

Frequenter communicandum.

S. Ambr. in l. 5. de Sacr. c. 4.

Quotidianus vero quamobrem dicatur, in promptu duplex ratio eſt; altera, quod in ſacris Chriſtianæ Eccleſiæ myſteriis quotidie & offertur Deo, & datur pie, ſancteque poſtulantibus; altera, quod quotidie ſumendus eſt, vel certe ita vivendum, ut quotidie, quoad ejus fieri poſſit, digne ſumere queamus. Audiant, qui contra ſentiunt, niſi longo intervallo, ſalutaribus his epulis animæ veſci non oportere, quid ſanctus dicat Ambroſius: *Si quotidianus eſt panis, cur poſt annum illum ſumis? Accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit: ſic vive, ut quotidie merearis accipere.*

22. *Quomodo affecti eſſe debeamus, ſi petitum Panem mox non impetremus.*

Sed in hac Petitione ad illud præcipue cohortandi ſunt Fideles, ut, cum recte & conſilium, & induſtriam ſuam poſuerint in comparandis rebus vitæ neceſſariis, rei exitum Deo permittant, ſuumque deſiderium ad ejus referant voluntatem. *d Qui non dabit in æternum fluctua-*

d Pſ. 54. 23.

fluctuationem justo. Nam vel concedet Deus, quæ petuntur, & ita ſuum optatum conſequentur; vel non concedet, & id erit certiſſimum argumentum, nec ſalutare illud eſſe, nec utile, quod piis a Deo negatur, cui magis curæ eſt de eorum ſalute, quam illis ipſis. Quem locum inſtruere poterunt explicandis iis rationibus Parochi, quæ a S. Auguſtino in Epiſtola ad Probam præclare colliguntur. *S. Aug. in epiſt. 121. ad Probam c. 14*

23. *Cujus rei meditandæ occaſio ſe hic exhibeat.*

Extremum illud erit in hujus tractatione Petitionis, ut meminerint divites facultates ſuas, & copias Deo acceptas referre, cogitentque, ſe idcirco illis bonis eſſe cumulatos, ut illa diſtribuant indigentibus. In quam ſententiam conveniunt, quæ in *a* prima Epiſtola ad Timotheum ab Apoſtolo diſſeruntur, unde magnam vim Parochis petere licebit Divinorum Præceptorum ad hunc locum utiliter, & ſalutariter illuſtrandum. *a 1. Tim. 6. 17. 18. 19.*

De Quinta Petitione.

CAPUT XIV.

Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

1. *Ex Paſſione Chriſti omnium peccatorum noſtrorum remiſſio emanavit.*

Cum ita multa ſint, quæ infinitam Dei potentiam cum pari ſapientia, ac bonitate conjunctam ſignificent, ut quocunque oculos, cogitationemque converteris, certiſſima ſigna immenſæ poteſtatis, ac benignitatis occurrant; nihil profecto eſt, quod ſummum ejus amorem, & admirabilem in nos charitatem magis declaret, quam inexplicabile myſterium Jeſu Chriſti Paſſionis: unde perennis ille fons ad eluendas peccatorum ſordes erupit, quo perfundi, & expiari, Deo duce, ac largitore, exoptamus, cum illud ab eo petimus: *Dimitte nobis debita noſtra*.

Nihil magis charitatem Dei erga hominem declarat, quam Dei paſſio. V. Jo. c. 3. 15. Rom. 5. 5. 8. 7 Hebr. 9. 9. 15. 1. Jo. 4. 9. Apoc. 1. 5.

2. Quid

De Dei incomprehenſibili majeſtate V. Job. 6. & 12. Hier. 19.

caro, niſi ſumma fœditas, incomprehenſibilem illa[m] majeſtatem, & inexplicabilem præſtantiam incredi[bili] in modum audeamus offendere; præſertim a quo creati, liberati, innumerabilibus, maximiſque b[enefi]ciis aucti ſumus.

7. *Quomodo per peccatum graviſſimæ diaboli ſervitu[ti] tradamus.*

a Hier. 3. per totum, & 5. per totum. b Diabolo ſeſe per peccatum homines addicunt. c Jo. 12. 31. & 14. 30. d Eph 6. 12. e Job. 41. 25. f Iſa. 26. 13.

Ut quid? Ut *a* abalienati a Patre Deo, qui ſum[mum] bonum eſt, turpiſſima peccati mercede, *b* diabol[o] addicamus in miſerrimam ſervitutem. Neque enim potest, quam crudeliter ille dominetur in eorum [animas] qui, repulſo ſuavi jugo Dei, ruptoque charitatis [indiſſolu]biliſſimo nodo, quo parenti Deo ſpiritus noſter a[ſtrin]gitur, ad hoſtem acerrimum deſciverunt, qui eo[dem] ne *c Princeps*, & *d Rector mundi*, & *Princeps tenebra[rum]* & *e Rex ſuper univerſos filios ſuperbiæ* dicitur in [Divinis] Litteris. In eos autem, qui dæmonis tyrannide [pre]muntur, vere convenit illa vox Iſaiæ: *f Domine* [*Deus*] *noſter, poſſederunt nos domini abſque te.*

8. *Quanta mala peccatum in animam invehat.*

g Anima eſt ſponſa Chriſti. Hier. 2. 2. Oſea 2. 19. 2. Cor. 11. 1. [1.] Cor. 3. h Eſt templum Domini, i. Spiritus ſancti. 1. Cor. 6. 19. i 1. Cor. 3. 7. k Pſ. 37. 4. l Prov. 26. 6. Iſa. 33. 23. Hier. 31. 8. Luc. 14. 13. m Iſ. 42. & 33. 8. n Pſ. 37. 5. Iſa. 56. 10. o Iſ. 42. 43. 56. & 59. 10.

Hæc ſi nos minus movent rupta fœdera char[itatis], moveant certe calamitates, & ærumnæ, in quas p[er pec]catum incidimus. Violatur enim ſanctitas a[nimæ], quam *g* Chriſto deſponſatam eſſe ſcimus: profan[atur] illud idem *h* Templum Domini, quod qui co[ntami]nant, in eos dicit Apoſtolus: *i Si quis autem te[mplum] Dei violaverit, diſperdet illum Deus.* Innumerabi[lia ſunt] mala, quæ peccatum invexit in hominem: qua[m] infinitam peſtem David his verbis expreſſit, *k* [*Non eſt*] *ſanitas in carne mea a facie iræ tuæ: non eſt pa[x oſſibus] meis a facie peccatorum meorum.* Nimirum nora[t ille] plagæ vim, cum nullam ſui partem peſtifero pecc[ato in]tactam fateretur. Pervaſerat enim in oſſa peccat[i venenum], ideſt, rationem, & voluntatem, quæ maxime [ſolidæ] ſunt animi partes, infecerat. Hanc late patentem [peſtem] indicant ſacræ Litteræ, cum peccatores *l* claudos, [ſur]dos, *n* mutos, *o* cæcos, & omnibus membris [captos] appellant. Sed præter dolorem, quem ex pecc[ati] quaſi ſcelere ſentiebat, magis etiam angebatur ex ira Dei, quam in ſe propter peccatum com[motam]

intelligebat. Bellum enim eſt ſceleratis cum Deo, quorum ſceleribus incredibiliter offenditur; inquit enim Apoſtolus; *a Ira, & indignatio, tribulatio, & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum*. Nam, etſi tranſierit actio peccati, tamen peccatum macula, & reatu permanet, cui ſemper imminens ira Dei illud perſequitur, tanquam umbra corpus.

Bellum eſt ſceleratis cum Deo. *a Rom. 2. 8. & 9. Iſa. 59.* *Peccato commiſſo, remanet macula, & reatus.*

9. *Quomodo perſpecta peccatorum calamitate, ad pœnitentiam converti debeamus.*

Cum igitur David his vulneraretur aculeis, ad petendam peccatorum veniam excitabatur: cujus & exemplum doloris, & doctrinæ rationem, ex quinquageſimo ejus Pſalmo depromptam, proponent Parochi fidelibus auditoribus, ut Prophetæ imitatione & ad doloris ſenſum, ideſt, ad veram pœnitentiam, & ad veniæ ſpem erudiri poſſint. Quantam habeat utilitatem hæc docendi ratio, ut ex peccatis dolere diſcamus, illa Dei apud Hieremiam declarat oratio, qui cum Iſraelem ad pœnitentiam hortaretur, admonebat eum, ut malorum ſenſum perciperet, quæ peccatum conſequuntur. *b Vide enim*, inquit, *quia malum, & amarum eſt, reliquiſſe te Dominum Deum tuum, & non eſſe timorem ejus apud te, dicit Dominus Deus exercituum*. Qui carent neceſſario hoc recognitionis, ac doloris ſenſu, ii apud Prophetas Iſaiam, Ezechielem, & Zachariam, *c* cor durum, *d* lapideum, & *e* adamantinum habere dicuntur. Sunt enim inſtar lapidis nullo dolore molliti, nullum vitæ, ideſt, ſalutaris recognitionis ſenſum habentes.

Exemplo Davidis excitamur ad pœnitentiam. *Utilitas vera pœnitentia, & contritionis.* *b Hier. 2. 19.* *c Iſa. 46. 12.* *Ezech. 3. 7.* *d Ezec. 36. 26.* *e Zach. 7. 12.*

10. *Quibus meditationibus poſt peccati agnitionem, & deteſtationem ſpes impetrandæ veniæ concipienda ſit.*

Sed, ne peccatorum gravitate deterritus ſe populus veniam impetrare poſſe deſperet, ipſum ad ſpem vocare Parochi debebunt his rationibus; quod & Eccleſiæ Chriſtus Dominus *f* poteſtatem dedit remittendi peccata, quemadmodum ſacroſancti Symboli articulo declaratur, & hac petitione docuit, quanta eſſet Dei Bonitas, ac Liberalitas in genus humanum: niſi enim promptus eſſet, ac paratus Deus ad condonandum peccata pœnitentibus, nunquam nobis hanc precandi formulam præſcripſiſſet, *Dimitte nobis debita noſtra*. Quamobrem illud fixum in ani-

Quomodo ſpes ſit peccatoribus excitanda. *f Matth. 16. & 18. 19. & Joan. 20. 23.* *Promptus eſt Deus ad ignoſcendū; ſi nobis ipſi non deſimus.* *V. Hier. 3. ...*

Dei clementiam imploramus. In quo non utimu
ſatione cujuſquam, nec cauſam in quenquam tr
a *Gen.* 3. 12. 13. mus, ut primi homines *a* Adam, & Eva fecerur
nos judicamus, illam, ſi ſapimus, Prophetæ p
b *Pſal.* 140. 4 nem adhibentes: *b Non declines cor meum in verb*
tia, ad excuſandas excuſationes in peccatis.

16. *Cur in numero multitudinis*, dimitte nobis
poſtulemus.

Alii pro aliis orare debemus. Nec vero dicimus *Dimitte mihi*, ſed *nobis*: q
terna neceſſitudo, & charitas, quæ inter omnes
intercedit, a nobis ſingulis poſtulat, ut de comm
ximorum ſalute ſoliciti, cum pro nobis preces f
pro illis etiam deprecemur. Hunc orandi morem
ſto Domino traditum, deinceps ab Eccleſia D
c *Rom.* 1. 9. ptum, perpetuoque ſervatum, *c* ipſi & maxime
2. *Cor.* 11. 28. runt Apoſtoli, &, ut cæteri adhiberent, auctores
2. *Pet.* 1. 15. Hujus autem flagrantis ſtudii, & cupiditatis in
cando pro ſalute proximorum habemus in utroq
mento ſanctorum Moyſis, & Pauli præclarum
d *Exo.* 32. 32. plum: quorum alter ſic Deum precabatur, *d Au*
e *Rom.* 9. 3. *te eis hanc noxam, aut, ſi non facies, dele me de li*
Joan. 10. *quem ſcripſiſti*, alter in hunc modum, *e Optabam*
Bonus paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis. *anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis.*

17. *Quomodo hæc verba*, Sicut & nos dimittimus
ribus noſtris, *ſint intelligenda.*

Duplex acceptio particula, ſicut. Illud, *Sicut*, dupliciter intelligi poteſt: nam
litudinis vim habet, cum videlicet a Deo petim
Prima. quemadmodum nos injurias, & contumelias rem
Greg. l. 17. *Moral. c.* 6. iis, a quibus læſi ſumus, ſic ipſe nobis peccata co
& eſt præterea conditionis nota: in quam ſen
Secunda. Chriſtus Dominus eam formulam interpretatur
f *Matth.* 6. 14. 15. *enim dimiſeritis hominibus*, inquit, *peccata eorum*
Mar. 11. 25. 26. *tet & vobis Pater veſter Cœleſtis delicta veſtra;*
non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimi
Eccl. 28. 3. *bis peccata veſtra.* Verum habet uterque ſen
dem ignoſcendi neceſſitatem: ut, ſi volum
Deum veniam concedere delictorum, parca
ipſis neceſſe ſit, a quibus injuriam accepimus.
g *Matt.* 10. Deus oblivionem injuriarum, mutuumque ſtud
24. 25. amorem requirit a nobis, ut eorum, g qui in

non ſunt reconciliati, dona, ac ſacrificia rejiciat, & aſpernetur.

18. ***Remiſſio omnium injuriarum probatur eſſe & naturæ præceptis, & Chriſti mandatis conſentanea.***

Eſt etiam naturæ lege ſancitum, *a* ut tales nos aliis præbeamus, quales eos in nos eſſe cupimus; vere ut impudentiſſimus ille ſit, qui poſtulet a Deo, ut ſui ſceleris pœnam prætermittat, cum ipſe in proximum animum retineat armatum. Quare parati, & prompti ad ignoſcendum eſſe debent ii, quibus impoſitæ ſunt injuriæ, cum & urgeantur hac precandi formula, & apud S. Lucam id jubeat Deus: *b Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum; &, ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi; &, ſi ſepties in die peccaverit in te, & ſepties in die converſus fuerit ad te, dicens, Pœnitet me, dimitte illi*; & in Evangelio S. Matthæi ſic: *c Diligite inimicos veſtros*; & *d* Apoſtolus, & ante eum *e* Salomon ſcripſerit: *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum; ſi ſitierit, potum da illi*; & ſic apud S. Marcum Evangeliſtam: *f Cum ſtabitis ad orandum, dimittite, ſi quid habetis adverſus aliquem, ut & Pater veſter, qui in cœlis eſt, dimittat vobis peccata veſtra.*

a *Matt.* 7. 12. *Luc.* 6. 31. *Tob.* 4. 16.
b *Luc.* 17. 3. 4.
c *Matt.* 5. 44.
d *Rom.* 12. 20.
e *Prov.* 25. 21.
f *Mar.* 11. 25.

19. ***Quibus rationibus flectendi ſint hominum animi ad lenitatem, quam hic Deus exigit.***

Sed, quoniam depravatæ naturæ vitio nihil ægrius fit ab homine, quam ut inferenti condonet injurias, omnem conferant Parochi animi, & ingenii vim ad commutandos, & flectendos animos fidelium ad hanc lenitatem, & miſericordiam, Chriſtiano homini neceſſariam. Commorentur in traditione *g* divinorum oraculorum, in quibus audire licet imperantem Deum, inimicis ignoſcendum. Prædicent, id quod veriſſimum eſt, magno eſſe argumento hominibus, eos eſſe Dei filios, ſi facile remittant injurias, & inimicos diligant ex animo. Elucet enim in eo, quod inimicos diligimus, ſimilitudo quædam cum parente Deo, *h* qui ſibi inimiciſſimum, & infeſtiſſimum genus hominum, Filii ſui morte ab æterno exitio redemptum, reconciliavit. Sit autem hujus cohortationis, & præcepti clauſula illud imperium Chriſti Domini, quod recuſare non poſſumus ſine ſummo de-

g *Præter ſuperiora hæc illis indicanda duximus. Exod.* 23. 4. 5. *Lev.* 19. 18. *Deut.* 32. 35. 1. *Reg.* 24. 5. & 26. 10. 11. *Job.* 31. 29. *Pſal.* 7. & 9. *Prov.* 20. 22. *Exod.* 25. 12.
h *Rom.* 5. 8. 9. 10.

a Mat. 5. 44. decore, & pernicie: *a Orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos, ut ſitis filii Patris veſtri, qui in Cœlis eſt.*

20. *Quomodo cum iis agendum ſit, qui ex animo omnem injuriarum memoriam delere nequeunt.*

Quanta oblivio injuriarum requiratur a Chriſtianis. V. D. Th. in 2. 2. q. 25. a. 9.

Verum hoc loco non vulgaris Paſtorum prudentia requiritur, ne quis, cognita hujus difficultate, ac neceſſitate Præcepti, ſalutem deſperet. Sunt enim, qui, cum ſe debere intelligant conterere injurias oblivione voluntaria, & eos diligere, qui læſerunt, id cupiunt, & pro viribus faciunt, ſed univerſam memoriam injuriarum ſibi exhauriri non poſſe ſentiunt. Nam reſident in animo quædam reliquiæ ſimultatis: quamobrem magis agitantur conſcientiæ fluctibus, verentes, ne parum ſimpliciter, & candide poſitis inimicitiis, Dei juſſo non obediant.

b Mat. 26. 41. Rom. 8. 18. 19. Gal. 5. 14.

Hic igitur Paſtores *b* contraria ſtudia carnis, & ſpiritus explicabunt, quod illius ſenſus ſit ad vindicationem proclivis, hujus ratio propenſa ad ignoſcendum; hinc inter ipſos perpetuam turbam, ac rixam exiſtere: quare ſaluti minime diffidendum eſſe demonſtrabunt, reclamantibus, & adverſantibus rationi corruptæ naturæ appetitionibus, modo ſpiritus perſtet in officio, & voluntate remittendi injurias, proximumque diligendi.

21. *Qui appetitum vindictæ adhuc retinent, poſſunt, & debent Orationem Dominicam abſque culpa recitare.*

Orant Chriſtiani nomine totius Eccleſiæ. D. Th. in 2. 2. q. 83. art. 16.

Quod autem aliqui fortaſſe fuerint, qui, cum nondum animum inducere poſſint, ut obliti injuriis, ament inimicos, propterea deterriti ea, quam diximus, conditione hujus petitionis, Dominica precatione non utantur; duas has rationes afferent Parochi, quibus exitioſum hunc errorem illis eripiant. Nam quivis unus e fidelium numero preces has facit totius Eccleſiæ nomine, in qua pios aliquot eſſe neceſſe eſt, qui debitoribus ea, quæ hic commemorantur, debita remiſerunt.

Cum petitur aliquid a Deo, petitur etiam facultas perficiendi illud, quod homini alioqui eſſe videtur impoſſibile.

Accedit eo, quod id a Deo petentes, una etiam petimus, quicquid ad illud impetrandum in eam petitionem a nobis neceſſario conferendum eſt. Petimus enim & veniam peccatorum, & donum veræ pœnitentiæ; petimus facultatem intimi doloris; poſtulamus, ut a peccatis abhorrere, & illa Sacerdoti vere, ac pie confiteri poſſimus. Itaque, cum neceſſe etiam nobis ſit parcere iis, qui

da-

damnum, aut malum aliquod dederint, cum, ut nobis Deus ignoſcat, precamur, ſimul oramus, ut largiatur facultatem reconciliandi nos illis, quos od:mus. Quare deterrendi ſunt ab ea opinione, qui inani illo, & pravo timore commoventur, ne ſibi Deum reddant offenſiorem hac precatione, contraque etiam cohortandi ad frequentem orationis uſum, quo a parente Deo poſtulent, ut ſibi det eam mentem, ut iis, qui læſerint, ignoſcant, & inimicos diligant.

22. *Quid illi ſit faciendum, qui Orationem de remiſſione peccatorum ſibi cupit eſſe fructuoſam.*

Sed, ut precatio omnino fructuoſa ſit, primum hæc in ea eſt cura, meditatioque adhibenda, nos Deo ſupplices eſſe, & ab eo veniam petere, quæ non datur niſi pœnitenti: itaque nos ea charitate, & pietate præditos eſſe oportere, quæ pœnitentibus conveniat: convenire autem maxime iis, ſubjecta quaſi oculis propria flagitia, atque facinora lacrymis expiare. Cum hac cogitatione conjungenda eſt cautio in poſterum earum rerum, in quibus fuit aliqua occaſio peccandi, quæque nobis anſam dare poſſint ad offendendum parentem Deum. In his curis verſabatur David, cum diceret: a *Et peccatum meum contra me eſt ſemper*; & alio loco: b *Lavabo per ſingulas noctes lectum meum: lacrymis meis ſtratum meum rigabo.* Proponat ſibi præterea unuſquiſque ardentiſſimum orandi ſtudium eorum, qui à Deo precibus impetraverunt veniam delictorum, ut c Publicani illius, qui longe conſiſtens præ pudore, ac dolore, & oculis humi defixis tantum pulſabat pectus, eam habens orationem: *Deus propitius eſto mihi peccatori*, cum d illius Peccatricis mulieris, quæ Chriſto Domino, retro ſtans, rigatos a ſe ejus pedes, & capillis etiam abſterſos oſculabatur; e Petri denique Principis Apoſtolorum, *qui egreſſus foras flevit amare.*

Occaſiones peccatorum evitanda.

a *Pſal.* 50. 5

b *Pſal.* 6. 7.

Exempla eorum proponenda, qui precibus veniam impetrarunt.

c *Luc.* 18. 13

d *Luc.* 7. 38.

e *Mat.* 26. 75

23. *Quæ ſint præcipua ad ſananda animæ vulnera remedia.*

Deinde cogitandum eſt, quo infirmiores ſunt homines, & ad morbos animi, quæ ſunt peccata, propenſiores eo pluribus, & frequentioribus medicamentis indigere. Sunt autem ægrotæ animæ remedia, Pœnitentia, & Euchariſtia. Hæc igitur ſæpiſſime adhibeat Fidelis Populus.

Remedia præcipua ægrotantis animæ ſunt Pœnitentia, & Euchariſtia.

Eleemoſynæ vires.
a V. Deut. 15. 5. 7. 8. Tob. 4. 7. Pſal. 40. 2. Prov. 14. 19. Eccl. 3. 33. Luc. 11. 12. & alibi ſæpe.
b Tob. 12. 8.
c Dan. 4. 24.

Deinde Eleemoſyna, quemadmodum tradunt *a* Divinæ Literæ, medicina eſt accommodata ſanandis animæ vulneribus. Quare qui pie hac prece uti cupiunt, pro viribus benigne faciant egentibus. Quantam enim vim habeat ad delendas ſcelerum maculas, teſtis eſt in Tobia Angelus Domini ſanctus Raphael, cujus eſt illa vox: *b Eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt, quæ purgat peccata, & facit invenire miſericordiam, & vitam æternam*; teſtis eſt Daniel, qui Nabucodonoſor Regem ſic admonebat: *c Peccata tua Eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum.*

Optima eleemoſyna etiã injuriarum oblivio.

Optima autem largitio, & impertiendæ miſericordiæ ratio eſt oblivio injuriarum, & bona voluntas erga eos, qui rem, vel exiſtimationem, vel corpus tuum, tuorumve violaverint. Quicunque igitur cupit in ſe eſſe maxime miſericordem Deum, is ipſi Deo ſuas donet inimicitias, remittatque omnem offenſionem, & pro hoſtibus libentiſſime deprecetur, omnem captans occaſionem de illis ipſis bene promerendi. Sed, quoniam hoc argumentum explicatum eſt, cum homicidii locum tractavimus, eo rejicimus Parochos. Qui tamen hanc Petitionem hoc fine concludant, nihil injuſtius eſſe, aut fingi poſſe, quam eum, qui, cum hominibus durus ſit, ut nemini ſe det ad lenitatem, idem poſtulet, ut in ſe ſit mitis, & benignus Deus.

De Sexta Petitione.

CAPUT XV.

Et ne nos inducas in tentationem.

1. *Quantum periculum ſit, ne poſt peccatorum remiſſionem perceptam iterum in peccatum relabamur.*

Bern. Serm. 4 de Aſſumpt.
Quomodo Dæmon eis

NOn dubium eſt, quin filii Dei poſt impetratam delictorum veniam, cum incenſi ſtudio adhibendi Deo cultum, & venerationem, Cœleſte Regnum exoptant, & omnia divino Numini tribuentes pietatis officia, toti pendent a Paterna ejus voluntate, ac providentia, tum eo magis humani generis hoſtis omnes adverſus

verſus illos artes excogitet, omnes machinas paret, quibus oppugnentur, ſic, ut verendum ſit, ne, labefacta, & mutata ſententia, rurſum in vitia delabantur, longeque deteriores evadant, quam antea fuerint; de quibus illud Principis Apoſtolorum jure dici poſſit: *a Melius erat illis non cognoſcere viam juſtitiæ, quam poſt agnitionem retrorſum converti ab eo, quod illis traditum eſt, ſancto mandato.*

maxime infeſtis pugnet, qui ab eo defecerunt. Vide Luc. 11. 24. 25. 26.
a 2. Petr. 2. 21.

2. *Quomodo Chriſtus nos hac oratione adverſus vaferrimi hoſtis inſidias munire voluerit.*

Quare nobis a Chriſto Domino datum eſt hujus petitionis præceptum, ut quotidie nos Deo commendemus, ejuſque patriam curam, & præſidium imploremus, minime dubitantes fore, ut, ſi deſeramur divino patrocinio, vaferrimi hoſtis laqueis irretiti teneamur. Neque vero ſolum in hac orandi regula juſſit a Deo petere, ne patiatur nos induci in tentationem; ſed in illa etiam oratione, quam ad ſacros habuit Apoſtolos ſub ipſum mortis tempus, cum quidem *b* ipſos mundos eſſe dixiſſet, eos hujus officii his verbis admonuit: *c Orate, ut non intretis in tentationem.* Quæ iterum a Chriſto Domino adhibita admonitio magnum diligentiæ onus imponit Parochis excitandi fidelem Populum ad frequentem hujus uſum precationis, ut, cum tanta hominibus ab hoſte diabolo in ſingulas horas pericula hujus generis intendantur, a Deo, qui ſolus illa propulſare poteſt, petant illud aſſidue: *Ne nos inducas in tentationem.*

Fortis eſt, quem adverſa non frangunt, fortior, quem proſpera non abjiciunt, fortiſſimus, qui hac rerum viciſſitudine non commovetur.
b Jo. 13. 10.
c Mat. 26. 41. Marc. 14. 38. Luc. 22. 40.
Docuit, ut vigilemus, ne incidamus in peccatum, &c. Amb. l. 5. ep. 33. in medio.

3. *Quibus præcipue rationibus homines hujus petitionis neceſſitatem intelligere poſſint.*

Intelliget autem fidelis populus, quantopere egeat divini hujus adjumenti, ſi ſuæ imbecillitatis, inſcitiæque meminerit, ſi recordabitur illam Chriſti Domini ſententiam, *d Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma*, ſi ei venerit in mentem, quam graves ſint, & exitiales hominum caſus, impellente dæmone, niſi ſuſtineantur dexteræ cœleſtis auxilio. Quod illuſtrius eſſe poſſit humanæ infirmitatis exemplum, quam ſacer ille Chorus Apoſtolorum, *e* qui magno antea animo cum eſſent, primo quoque objecto terrore, relicto Salvatore, diffugerunt? Etſi illuſtrius etiam eſt illud Principis Apoſtolorum, qui

d Mat. 26. 41. Marc. 14. 38.
e Matt. 26. 70. 71.

Humanæ imbecillitatis exemplum in Apoſtolis.
a Mat. 26. 35. 70. 71. Marc. 14. 29. 68. 69.
A minori ad majus.

qui in tanta profeſſione ſingularis & fortitudinis, & amoris in Chriſtum Dominum, cum paulo ante, ſibi bene fidens, ita dixiſſet: *a Si oportuerit me mori tecum, non te negabo:* ſtatim unius voce muliercula perterritus, ſe Dominum non noſſe jurejurando affirmavit. Nimirum illi in ſumma ſpiritus alacritate non reſpondebant vires. Quod ſi viri ſanctiſſimi humanæ naturæ fragilitate, cui confidebant, graviter peccaverunt; quid non timendum eſt cæteris, qui ab eorum ſanctitate abſunt longiſſime?

4. *Quot, quantiſque tentationum periculis hominum vita ſit expoſita.*

Pericula, inter quæ fideles verſantur, ſæpius ad memoriam ſunt revocanda.
b Job. 7. 1. juxta 70. Mat. 1. 3. 5. 9. Joan. 2. 16. c Mat. 10. 16. d ad Eph. 6. 12.

Quare proponat fideli populo Parochus prælia, & pericula, in quibus aſſidue verſamur, *b* dum anima eſt in hoc mortali corpore, quos undique Caro, Mundus, & Satanas oppugnaret. Quid ira, quid cupiditas in nobis poſſit, quotuſquiſque eſt, qui magno ſuo malo non experiri cogatur? Quis non his laceſſitur ſtimulis? quis hos non ſentit aculeos? quis ſubjectis non uritur ardentibus facibus? Et quidem tam varii ſunt ictus, tam diverſæ petitiones, ut difficillimum ſit gravem aliquam plagam non accipere. Ac præter hos inimicos, *c* qui habitant, & vivunt nobiſcum, ſunt præterea hoſtes illi acerrimi, de quibus ſcriptum eſt: *d Non eſt nobis colluctatio adverſus carnem, & ſanguinem, ſed adverſus Principes, & Poteſtates, adverſus mundi Rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus.*

Dæmonum poteſtas reliquis rebus antecellit.
Job. 41. vide Greg. lib. 34. mor. c. 17.
Rectores mundi tenebrarum cur dicantur Dæmones. D. Aug. in Pſ. 5.
Carnalis, & ſpiritualis nequitia quæ ſit.

5. *Quam graves ſint dæmonum in nos inſultus, ex ſententia D. Pauli exponitur.*

Accedunt enim ad intimas pugnas externi impetus, & impreſſiones dæmonum, qui & aperte nos petunt, & per cuniculos influunt in animas noſtras, vix ut ab illis cavere poſſimus. Illos & *Principes* Apoſtolus appellat propter naturæ excellentiam; (nam natura hominibus, & cæteris, quæ ſub ſenſum cadunt, creatis rebus antecellunt) & *Poteſtates* vocat, quod non ſolum naturæ vi, ſed poteſtate etiam ſuperant; & *Rectores* nominat *mundi tenebrarum*; non enim clarum, & illuſtrem mundum regunt, id eſt, bonos, & pios, ſed obſcurum, & caliginoſum, nempe eos, qui flagitioſæ, & facinoroſæ vitæ ſordibus, ac tenebris obcæcati, duce tenebrarum diabolo delectantur.

tur. Nuncupat etiam dæmones *ſpiritualia nequitiæ*; eſt enim Carnis, & Spiritus nequitia. Carnalis quæ dicitur nequitia, incendit appetitum ad libidines, & voluptates, quæ percipiuntur ſenſibus. Spiritualia nequitiæ ſunt mala ſtudia, & pravæ cupiditates, quæ ad ſuperiorem pertinent animæ partem; quæ tanto pejores ſunt, quam reliquæ, quanto mens ipſa, & ratio altior eſt, atque præſtantior. Quæ Satanæ nequitia quia maxime ſpectat illuc, ut cœleſti nos hæreditate privet, propterea dixit *a* Apoſtolus, *in cæleſtibus*. Ex quo licet intelligere, magnas eſſe hoſtium vires, invictum animum, immane in nos, & infinitum odium, bellum etiam perpetuum eos gerere nobiſcum, ut nulla pax eſſe cum illis, nullæ induciæ fieri poſſint.

a *Epheſ.* 6. 13. *Ly. in accipitur cauſative, hoc eſt propter cœleſtia ſua, facta noſtra.*

6. *Quanta ſit diaboli ad tentandum audacia, & perverſitas.*

Quanta dæmonum ſit audacia, & invidia.

Quantum vero audeant; declarat Satanæ apud Prophetam vox, *b in cœlum conſcendam*. *c* Aggreſſus eſt primos homines in Paradiſo, *d* adortus eſt Prophetas, appetivit Apoſtolos, ut, quemadmodum apud Evangeliſtam loquitur Dominus, *e cribraret eos, ſicut triticum*. *f* Ne ipſum quidem Chriſti Domini os erubuit; itaque ejus inexplebilem cupiditatem, & immenſam diligentiam S. Petrus expreſſit, cum dixit: *g Adverſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens, circuit, quærens, quem devoret*. Quamquam non unus modo tentat homines Satan, ſed gregatim interdum dæmones in ſingulos impetum faciunt: quod ille confeſſus eſt dæmon, *h* qui rogatus a Chriſto Domino, quod ſibi nomen eſſet, reſpondit: *Legio mihi nomen eſt*, nempe Dæmonum multitudo, quæ miſerum illum divexarat: & de alio ſcriptum eſt: *i Aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum, nequiores ſe, & intrantes habitant ibi, & fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus.*

b *Iſa.* 14. 13.
c *Gen.* 3. 1.
d *Job.* 1. 1. *Paral.* 21. 1
e *Luc.* 22. 31.
f *Matt.* 4. 3.
g 1. *Pet.* 5. 8.
Dæmones non ſinguli, ſed plures infeſtant interdum homines
h *Mat.* 8. 28. 29. *Marc.* 5. 9. *Luc.* 8. 30.
i *Mat.* 12. 45. *Luc.* 11. 26.

7. *Cur perverſi minus, pii autem magis a dæmonibus infeſtentur.*

Dæmones improbis infeſti non ſunt
Judith. 11. *Ego nunquam nocui viro, &c. Et Luc.* 11. *In pace.*

Multi ſunt, qui, quod impulſus, atque impetus dæmonum in ſe minime ſentiunt, totam rem falſam eſſe arbitrantur: quos ipſos a dæmonibus non impugnari mirum non eſt, quibus ſe ſponte tradiderunt: non eſt in illis

pietas,

pietas, non charitas, non virtus ulla Chriſtiano homine digna: quare fit, ut toti ſint in poteſtate diaboli, nec ullis tentationibus opus eſt ad eos evertendos, in quorum jam animis, ipſis libentibus, commoratur. At vero qui ſe Deo dicaverunt, in terris cœleſtem vitam agentes, ii maxime omnium Satanæ incurſibus petuntur, hos acerbiſſime odit, his in ſingula temporis momenta ſtruit inſidias. Plena eſt hiſtoria divinarum Literarum Sanctorum hominum, quos præſenti etiam animo ſtantes vel vi, vel fraude pervertit. a Adam, b David, c Salomon, d aliique, quos enumerare difficile ſit, experti ſunt dæmonum violentos impetus, & callidam aſtutiam, cui reſiſti non poſſit conſilio, aut hominum viribus. Quis igitur ſe ſuo præſidio ſatis tutum exiſtimet? Itaque pie, caſteque petendum a Deo eſt, e ne nos tentari ſinat ſupra id, quod poſſumus, ſed faciat etiam cum tentatione proventum, ut poſſimus ſuſtinere.

8. *Dæmones, quantum, aut quandiu volunt, homines tentare non poſſunt.*

Verum hic fideles confirmandi ſunt, ſi qui animi imbecillitate, aut rei ignoratione Dæmonum vim perhorreſcunt, ut ipſi tentationum fluctibus agitati, in hunc precationis portum confugiant. Non enim Satan in tanta eſt potentia, & pertinacia, in capitali odio noſtri generis, nec quantum, nec quandiu vult, tentare nos, aut vexare poteſt; ſed omnis ejus poteſtas Dei nutu, & permiſſu gubernatur. Notiſſimum eſt exemplum Job, de quo niſi diabolo dixiſſet Deus, f *Ecce univerſa, quæ habet, in manu tua ſunt*, nihil ejus Satanas attigiſſet: contra vero, niſi addidiſſet Dominus, g *Tantum in eum ne extendas manum tuam*, uno diaboli ictu cum filiis ipſe, facultatibuſque concidiſſet. Ita autem alligata eſt dæmonum vis, ut ne h in porcos quidem illos, de quibus ſcribunt Evangeliſtæ, non permittente Deo, invadere potuiſſent.

9. *Quid tentandi vox nobis deſignet, quaque ratione a Deo tentemur.*

Sed ad intelligendam hujus petitionis vim dicendum eſt, quid hic *tentatio* ſignificet, quid item induci in tentationem. *Eſt autem tentare, periculum facere de eo, qui tentatur, ut ab ipſo, quod cupimus, elicientes, verum ex-*

pri

[Margin:] Sunt omnia, quæ poſſidet. Joa. 15. Si de mundo fuiſſetis, mundus, quod ſuũ erat, diligeret: & hoc eſt, quia vir bonus eſt Cœli, malus eſt telluris alumnus, quos igitur Cœlum diligit, odit humus.

Ab exemplo Sanctorum.

a Gen. 3. 2.
b 2. Reg. 11. 2. 3.
c 3. Reg. 11.
d Sampſon. Jud. 16. 4. Saul. 1. Reg. 15. Ezech. 4. Reg. 20. 13.
e 1. Cor. 10. 13. 2. Pet. 2. 9.

Dæmonũ in nos potentia limitata eſt, Ap. 2. & 20. Vide Caſſian. coll. 8. ca. 18. Aug. in Pſa. 61.

f Job. 1. 12.
g Ibid. 16.
h Matt. 8. Mar. 5. 11. Luc. 8. 32.

Tentare quid ſit D. Th. in 1 p. q. 114. a. 2. & 2. 2. q. 97. a. 1.

primamus. Qui tentandi modus in Deum minime cadit; quid enim eſt, quod neſciat Deus? *a Omnia enim*, inquit, *nuda*, *& aperta ſunt oculis ejus*. a *Heb. 4. 13. Pſal. 33. 16. Eccl. 15. 20.*

Eſt alterum tentandi genus, cum longius progrediendo aliud quæri ſolet, vel in bonam, vel in malam partem: in bonam, cum ea re tentatur alicujus virtus, ut illa perſpecta, & cognita, is commodis, & honoribus augeatur, ejuſque exemplum cæteris imitandum proponatur, ac denique omnes ob idipſum ad Dei laudes excitentur: quæ tentandi ratio ſola convenit in Deum. Hujus exemplum tentationis eſt illud in Deuteronomio: *Tentat vos Dominus Deus veſter, ut palam fiat, utrum diligatis eum, an non*. Quo modo etiam tentare ſuos dicitur Deus, cum inopia, morbo, & aliis calamitatum generibus premit: quod probandæ eorum patientiæ cauſa facit, & ut aliis documentum ſint Chriſtiani officii. In hanc partem *b* legimus Abraham eſſe tentatum, ut filium immolaret; quo facto, fuit is obedientiæ, & patientiæ exemplum ſingulare ad memoriam hominum ſempiternam. In eandem ſententiam dictum eſt de Tobia: *c Quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit, ut tentatio probaret te*.

Quomodo Deus hominem tentet, vide item Aug. ep. 146. & in quaeſt. 58. & 74.

Deut. 13. 3. Vide Aug. in Pſal. 5. & 6.

b *Gen. 22. 1. Vide Aug. l. 16 de civit. Dei, c. 32.*

c *Tob. 12. 13.*

10. *Quomodo dæmon homines tentet.*

In malam partem tentantur homines, cum ad peccatum, aut exitium impelluntur: quod proprium diaboli officium eſt. Is enim eo animo tentat homines, ut decipiat, agatque præcipites: quamobrem *d Tentator* in divinis Literis appellatur. In iis vero tentationibus modo intimos nobis admovens ſtimulos animæ affectiones, & commotiones adhibet adminiſtras, modo nos exagitans extrinſecus, externis rebus utitur, vel proſperis ad efferendos, vel ad frangendos adverſis, nonnunquam habet emiſſarios, & excurſores, perditos homines, in primiſque hæreticos, qui *e* ſedentes in cathedra peſtilentiæ, malarum doctrinarum mortifera ſemina diſpergunt, ut illos, qui nullum delectum, aut diſcrimen habent virtutis, & vitiorum, homines per ſe proclives ad malum, nutantes, ac præcipitantes impellant.

Tentatio deceptionis cauſa diaboli eſt propria. Aug. ep. 146 & alibi freq.

d *Matth. 4. 3.*

e *Pſal. 1.*

11. *Quibus modis dicatur quis in tentationem induci.*

Dicimur autem induci in tentationem, cum tentationibus ſuccumbimus. Inducimur vero in tentationem

Quid ſit induci in tentationem.

a *Ibid.* 36. ritia ad hunc modum: a *Inclina cor meum in teſtimonia tua, & non in avaritiam.* In rebus vero inanibus hujus vitæ, & illecebris cupiditatum, hac prece utebatur: b *Averte oculos meos, ne videant vanitatem.* Ergo poſtulamus, ne morem geramus cupiditatibus, neve c defatigemur in tentationibus ſuſtinendis, ne d declinemus de via Domini, ut tam in rebus incommodis, quam in proſperis, æquitatem animi, conſtantiamque ſervemus, & nullam noſtri partem Deus ſua tutela vacuam relinquat. e Petimus denique, ut Satanam conterat ſub pedibus noſtris.

b *Ibid.* 37. c *Heb.* 12. 3. d *Deut.* 31. 29. e *Rom.* 16. 20.

16. *Quomodo in tentatione victoria reportari, & quo auctore illa obtineri poſſit.*

Victoriam ex tentatione poſſumus referre per fiduciam in Deum.

Reliquum eſt, ut fidelem populum ad ea Parochus cohortetur, quæ in hac precatione maxime cogitare, & meditari oporteat; in qua erit illa optima oratio, ſi, quanta ſit hominum infirmitas, intelligentes, viribus noſtris diffidamus, &, omni ſpe noſtræ incolumitatis in Dei benignitate collocata, eo freti patrocinio, vel in maximis periculis magnum animum habuerimus, præſertim cogitantes, quam multos hac ſpe, atque hoc animo præditos ex hiantibus Satanæ faucibus liberarit Deus. An non f Joſeph undique circumdatum ardentibus inſanæ mulieris facibus, e ſummo ereptum periculo, g ad gloriam extulit? an non h Suſannam, a Satanæ miniſtris obſeſſam, tum, cum nihil propius eſſet, quam ut nefariis ſententiis interficeretur, ſervavit incolumem? neque mirum: i *Erat enim*, inquit, *cor ejus fiduciam habens in Domino.* Inſignis eſt laus, & gloria Job, qui de Mundo, de Carne, de Satana triumphavit. Plurima ſunt ejus generis exempla, quibus Parochus diligenter pium populum ad eam ſpem, fiduciamque cohortari debebit.

f *Gen.* 39. 7. 8 9. *Pſal.* 104. 18. g *Gen.* 41. 38. 39. h *Dan.* 13. 61. 62. i *Ibid.*

17. *Noſtri certaminis anteſignanus Chriſtus eſt, ſocii Sancti omnes, quos qui non ſequuntur, vecordes ſunt.*

Cogitent etiam Fideles, quem in hoſtium tentationibus ducem habeant, nempe Chriſtum Dominum, qui k victoriam ex illo certamine retulit. Vicit ipſe diabolum. Eſt l is ille fortior, qui ſuperveniens fortem ſuperavit armatum, quem & armis nudavit, & ſpoliis. De ejus victoria, quam de Mundo reportavit, eſt apud

k *Mat.* 4. 4. *Col.* 2. 15. l *Luc.* 11. 22.

Sanctum Joannem: *a Conſidite, ego vici mundum*. Et in Apocalypſi dicitur *b ipſe Leo viciſſe*; &, *c exiſſe vincens, ut vinceret*: qua in victoria ſuis etiam cultoribus facultatem vincendi dedit. Eſt Apoſtoli ad Hebræos Epiſtola plena victoriis Sanctorum hominum, *qui d per fidem vicerunt regna, obturaverunt ora Leonum*; & quæ ſequuntur. Ex his vero, quæ ſic acta legimus, eas victorias cogitatione complectamur, quas quotidie reportant ex intimis, & externis dæmonum præliis homines Fide, Spe, & Charitate præſtantes; quæ tam multæ ſunt, tamque inſignes, ut, ſi ſub aſpectum caderent oculorum, nihil frequentius accidere judicaremus, nihil glorioſius: de quorum hoſtium clade his verbis ſcripſit S. Joannes: *e Scribo vobis, juvenes, quoniam fortes eſtis, & verbum Dei manet in vobis, & viciſtis malignum*.

18. *Quomodo diabolus a nobis ſuperari poſſit.*

Vincitur autem Satanas, non otio, ſomno, vino, comeſſatione, libidine, ſed oratione, labore, vigilia, abſtinentia, continentia, caſtitate. *f Vigilate, & orate*, inquit, ut jam diximus, *ut non intretis in tentationem*. Qui iis armis ad illam pugnam utuntur, in fugam convertunt adverſarios; qui enim reſiſtunt diabolo, iis fugiet ab eis. In his tamen Sanctorum hominum victoriis, quas diximus, nemo ſibi placeat, nemo ſe efferat inſolentius, ut ſe ſuis viribus hoſtiles dæmonum tentationes, impetuſque ſuſtinere poſſe confidat: non eſt hoc naturæ noſtræ, non humanæ imbecillitatis, ſed ſolius divinæ poteſtatis.

19. *Quomodo omnes nobis ad vincendum vires a Deo dentur.*

Hæ vires, quibus proſternimus Satanæ ſatellites, dantur a Deo, *g* qui ponit, ut arcum æreum, brachia noſtra, *h* cujus beneficio *arcus fortium ſuperatus eſt, & infirmi accincti ſunt robore*, qui *i* dat nobis protectionem ſalutis, *k* cujus nos dextera ſuſcipit, *l* qui docet manus noſtras ad prælium, & digitos noſtros ad bellum: ut uni Deo pro victoria ſint agendæ, & habendæ gratiæ, quo uno & auctore, & adjutore vincere poſſumus: quod fecit Apoſtolus; inquit enim: *m Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.*

a Joan. 16. 33.
b Apoc. 5. 5.
c Apoc. 6. 2.
d Heb. 11. per totum.
Quomodo Chriſtus nobis, proſtrato diabolo, vincendi facultatem dederit, & exemplum præbuerit. V. D. Aug. l. 4. de Trin. c. 12. Greg. hom. 16. in Evang. D. Tho. in 3. p. qu. 41. a. 1.
e 1. Jo. 2. 14.
Labore, virtutibus, & vigilantia dæmones ſuperantur.
f Mat. 26. 41. Luca 22. 40.
Jacob 4. 7.
Mat. 14. 38.
Et ſi propriam infirmitatem in certamine agnoſcemus.
Citra Dei auxilium nihil poſſumus.
g Pſal. 17. 35.
h 1. Reg. 2. 4.
i Pſal. 17. 36.
k Pſal. 62. 9.
l Pſ. 143. 1.
m 1. Cor. 15. 57.

Kk Evan-

Eundem auctorem victoriæ prædicat illa cœleſtis vox in Apocalypſi: *a Facta eſt ſalus, & virtus, & regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti ejus; quia projectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, & ipſi vicerunt eum propter ſanguinem Agni*. Teſtatur idem liber Chriſti Domini partam ex mundo, carneque victoriam eo loco: *b Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos*. Hæc de cauſa, & de modo vincendi.

a Apoc. 12. 10. 11.

b Apoc. 17. 14.

20. *Quæ ſint in ſpirituali illo certamine victorum præmia.*

His expoſitis, proponent fideli populo Parochi a Deo paratas coronas, & conſtitutam victoribus ſempiternam præmiorum amplitudinem: quorum ex eadem Apocalypſi divina proferent teſtimonia: *c Qui vicerit, non lædetur a morte ſecunda*. Et alio loco: *d Qui vicerit, ſic veſtietur veſtimentis albis, & non delebo nomen ejus de libro vitæ, & confitebor nomen ejus coram Patre meo, & coram Angelis ejus*: & paulo poſt Deus ipſe, ac Dominus noſter ita loquitur ad Joannem: *e Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius*. Tum inquit: *f Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo, ſicut & ego vici, & ſedi cum Patre meo in throno ejus*. Denique, cum Sanctorum gloriam, & perpetuam illam bonorum vim, quibus in Cœlo fruuntur, expoſuiſſet, adjunxit: *g Qui vicerit, poſſidebit hæc; & ero illi Deus, & ipſe erit mihi filius*.

c Apoc. 2. 11.

d Apoc. 3. 5.

e Apoc. 3. 12.

f Apoc. 3. 21.

g Apoc. 21. 7.

De Septima Petitione.

CAPUT XVI.

Sed libera nos a malo.

1. *Nihil continetur ſuperioribus petitionibus, quod iſta non includatur.*

Poſtrema petitio vim ſuperiorum ſua amplitudine concludit.

POſtrema hæc petitio eſt inſtar omnium, qua Dei Filius Divinam hanc Orationem concluſit; cujus etiam vim, & pondus oſtendens, ea uſus eſt orandi clauſula, cum e vita migraturus Deum Patrem pro hominum ſalute deprecaretur: *h Rogo enim*, inquit, *ut*

h Jo. 17. 16.

ſervet eos a malo. Ergo hac precationis formula, quam & præcepto tradidit, & exemplo confirmavit, quaſi quadam epitome, ſummatim complexus eſt vim, & rationem cæterarum petitionum. Cum enim id, quod ea prece continetur, impetraverimus, nihil, auctore Sancto Cypriano, remanet, quod ultra adhuc debeat poſtulari, cum ſemel protectionem Dei adverſus malum petamus: qua impetrata, contra omnia, quæ Diabolus, & Mundus operantur, ſecuri ſtamus, & tuti. Quare, cum tanti ſit hæc petitio, quanti diximus, debebit Parochus in ea fidelibus explicanda ſummam adhibere diligentiam. Differt autem hæc, & proxima petitio, quod illa vitationem culpæ, hac pœnæ liberationem poſtulamus. *Cyp. ſer 6 de Orat. Dom.*

2. *Quid nos urgeat, ut hanc precationem coram Domino effundamus.*

Quare non jam monendus eſt fidelis populus, quantopere & laboret ex incommodis & calamitatibus, & cœleſtis egeat adjumenti. Nam quot, & quantis miſeriis propoſita ſit hominum vita, præterquamquod ſacri, & profani ſcriptores hoc argumentum ſunt copioſiſſime perſecuti, nemo fere eſt, qui non intelligat & ſuo, & alieno periculo. Perſuaſum enim eſt omnibus, quod exemplum patientiæ Job memoriæ prodidit: *a Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miſeriis; qui quaſi flos egreditur, & conteritur, & b fugit velut umbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet*. Nec vero ullum præterire diem, qui propria aliqua moleſtia, aut incommodo notari non poſſit, teſtis eſt illa Chriſti Domini vox: *c Sufficit diei malitia ſua*. Etſi conditionem humanæ vitæ declarat ipſius Domini monitum illud, *d* quo crucem quotidie ſumi, ſeque docuit ſequi oportere. Ut igitur quiſque ſentit, quam laborioſa ſit, & pericuIoſa hæc vivendi ratio, ita facile perſuadebitur fideli populo, malorum liberationem a Deo implorandam eſſe; præſertim cum nulla re magis ad orandum adducantur homines, quam cupiditate, & ſpe liberationis eorum incommodorum, quibus premuntur, aut quæ impendent. Eſt enim hæc inſita ratio in animis hominum, ut in malis ſtatim ad Dei auxilium confugiant. Qua de re eſt illud ſcriptum; *e Imple facies eorum ignominia, & quæ-*

a *Job.* 14. 12.
b *Job.* 8. 9. *Pſal.* 143. 4.
c *Matt.* 6. 34.
d *Luc.* 9. 23.
In calamitatibus propenſiores ſunt homines ad Deum invocandum.
e *Pſal.* 82. 17.

a Pſ. 49. 15. vent nomen tuum Domine; &c, a *Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, poſtea acceleraverunt.*

3. *Quanam ratione periculorum, & calamitatum depulſio a Deo poſtulanda ſit.*

Quod non recte precentur, qui, primis & mediis Dominicæ Orationis gradibus omiſſis, calamitatum depulſionem poſtulat.

Sed ſi illud fere ſua ſponte faciunt homines, ut in periculis, & calamitatibus invocent Deum, certe, quomodo id recte facere poſſint, ab iis, quorum fidei, & prudentiæ commiſſa eſt eorum ſalus, maxime docendi ſunt. Non enim deſunt, qui contra Chriſti Domini juſſum præpoſtero utantur ordine precationis. Nam *b* qui juſſit nos ad ſe confugere in die tribulationis, idem orationis ordinem nobis præſcripſit; voluit enim, ut prius quam precaremur ut nos liberaret a malo, peteremus, uti nomen Dei ſanctificaretur, & adveniret Regnum ejus, & reliqua poſtularemus, quibus quaſi gradibus quibuſdam in hunc locum pervenitur. Sed quidam, ſi caput, ſi latus, ſi pes condoluit, ſi rei familiaris jacturam faciunt, ſi minæ, ſi pericula ab inimicis intenduntur, in fame, in bello, in peſtilentia, omiſſis mediis Dominicæ precationis gradibus, tantum petunt, ut ex illis eripiantur malis: at huic conſuetudini repugnat Chriſti Domini juſſum: *c Quærite primum Regnum Dei.* Itaq; qui recte preces faciunt, cum deprecantur calamitates, incommoda, malorum depulſionem, id referunt ad Dei gloriam. Sic David illi precationi, *d Domine ne in furore tuo arguas me,* ſubjecit rationem, qua ſe Dei gloriæ cupidiſſimum oſtendit: inquit enim: *e Quoniam non eſt in morte, qui memor ſit tui; in inferno autem quis confitebitur tibi?* Et idem, cum oraret Deum, *f* ſibi ut miſericordiam impertiret, ſubjecit illud: *g Docebo iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur.* Ad hanc orandi ſalutarem rationem, & ad exemplum Prophetæ incitandi ſunt fideles auditores; & ſimul docendum, quantum interſit inter Infidelium, & Chriſtianorum hominum preces.

b Pſ. 49. 15.
Mat. 16. 33.
d Pſal. 6. 2.
e Ibid. 6.
f Pſ. 50. 2.
g Ibid. 15.

4. *Infideles ſe liberari a malo, ac Chriſtiani non perinde petunt.*

Quod in morbis, & rebus adverſis præcipua ſpes in externis remediis non

Petunt vehementer illi quidem a Deo, ut poſſint ex morbis, vulneribuſque convaleſcere, ſibi ut ex urgentibus, vel imminentibus malis evadere liceat; ſed tamen illius præcipuam ſpem liberationis ponunt in remediis na-

natura, vel hominum induſtria comparatis: quin etiam ſibi datum a quovis medicamentum, etiam ſi cantionibus, ſi veneficiis, ſi dæmonum opera confectum ſit, ſine ulla religione adhibent, modo aliqua valetudinis ſpes oſtendatur. Longe alia ratio eſt Chriſtianorum; qui in morbis, & omnibus adverſis rebus habent ſummum perfugium, & præſidium ſalutis Deum; unum illum omnis auctorem boni, & liberatorem ſuum agnoſcunt, ac venerantur; remediis vero quæ ineſt ad ſanandum vis, inſitam a Deo eſſe pro certo habent, tantumque illa ægrotis prodeſſe exiſtimant, quantum ipſe voluerit Deus. Eſt enim a Deo data hominum generi medicina, qua morbos ſanaret. Hinc eſt illa Eccleſiaſtici vox: *a Altiſſimus creavit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam*. Itaque qui Jeſu Chriſto nomen dederunt, non in illis remediis ſummam ſpem reponunt recuperandæ valetudinis, ſed ipſi medicinæ auctori Deo maxime confidunt.

ſit ponenda exemplo tibi ſit Aſa Rex Juda, qui ob id 2. Paralip. 16. 12. reprehenditur.

a *Eccl. 38. 4.*

5. *Quomodo in morbis ſoli Deo fidendum ſit, qui plurimos a præſentiſſimis periculis liberavit.*

Quare etiam in *b* divinis Literis reprehenduntur ii, qui medicinæ fiducia, nullum Dei auxilium requirunt: imo vero qui vitam agunt ex divinis legibus, abſtinent omnibus remediis, *c* quæcunque ad curationem a Deo non adhibita eſſe conſtet. Quod ſi etiam eorum uſu medicamentorum illis explorata ſit ſpes ſanitatis, tamen ab iis, ut cantionibus, & dæmonum artificiis, abhorrent. Ad id autem fideles cohortari oportet, ut Deo confidant. Ea enim re juſſit nos beneficentiſſimus Parens liberationem malorum poſtulare, ut in eo ipſo, quod juſſit, ſpem etiam impetrationis haberemus. Multa ſunt in ſacris Literis hujus rei exempla, ut qui minus rationibus adducuntur ad bene ſperandum, exemplorum multitudine confidere cogantur. *d* Abraham, *e* Jacob, *f* Loth, *g* Joſeph, *h* David ſunt in oculis locupletiſſimi teſtes divinæ benignitatis. Sacræ novi Teſtamenti Literæ tam multos enumerant, qui ex maximis diſcriminibus erepti ſunt piæ pondere precationis, ut res exemplorum commemoratione non egeat. Una igitur illa Prophetæ ſententia contenti erimus, quæ vel infirmiſſi-

b *Aſa, ſicut dictum eſt, 2. Paral. 16 12. ſine Deo nullam opem afferre medicamina, indicat. Jer. 9. & 46. 11.*

c *Non eſt utendum remediis a Deo non conſtitutis ad ſanitatem recuperandam. Lev. 20. 6. 1. Reg. 28. 7. 8. 4. Reg. 1. 2. 3*

d *Gen. 12. 12. 15. & 17. 2.*

e *Gen. 28. 14. 33. & 35. 5.*

f *Gen. 14. 12. & 16. 17. 18.*

g *Gen. 36. 23 & 41. 14.*

h *1. Reg. 21. 12. 13.*

Reg. 21. 3. & 14. … 33. 18. miſſimum quemque confirmare poteſt: *a Clamaverunt enim*, inquit, *juſti, & Dominus exaudivit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.*

6. Quid mali nomine hic intelligatur, & quæ hujus petitionis ſit ſententia.

Sequitur hujus vis, & ratio petitionis, ut fideles intelligant, non omnino petere nos hoc loco, ut a malis omnibus liberemur. Sunt enim quædam, quæ communiter mala putantur, quæ tamen ſunt illis fructuoſa, qui patiuntur, *b* ut ille ſtimulus, qui Apoſtolo erat adhibitus, ut, Dei gratia adjuvante, virtus in infirmitate perficeretur. Hæc, ſi cognita ſit eorum vis, ſumma voluptate pios afficiunt; tantum abeſt, ut a Deo petant, ut auferantur. Quare tantum ea mala deprecamur, quæ nullam animæ utilitatem afferre poſſunt; reliqua minime, modo aliquis inde ſalutaris fructus exſtat.

b 2. Cor. 12. 9.

7. Quot, & quanta ſint malorum genera, a quibus liberari cupimus.

Omnino igitur huic voci ea ſubjecta vis eſt, ut a peccato liberati, a tentationis etiam periculo, ab intimis, externiſque malis eripiamur; ut tuti ſimus ab aqua, ab igne, a fulgure; ne grando noceat frugibus; ne annonæ caritate, ſeditionibus, bello laboremus: petimus a Deo, ut morbos, peſtem, vaſtitatem arceat; vincula, carcerem, exilium, proditiones, inſidias, cæteraque omnia prohibeat incommoda, quibus maxime terreri, ac premi ſolet hominum vita; omnes denique flagitiorum & facinorum cauſas avertat: neque hæc ſolum, quæ omnium conſenſione mala ſunt, deprecamur; ſed illa etiam, quæ pene omnes bona confitentur, divitias, honores, valetudinem, robur, hanc ipſam vitam: petimus, inquam, ne ad malum, & ad animæ noſtræ exitium hæc convertantur. Oramus etiam Deum, ne morte opprimamur repentina; ne in nos iram Dei concitemus; ne, quæ impios manent, ſupplicia ſubeamus; ne igne Purgatorii torqueamur, a quo ut alii liberentur, pie, & ſancte precamur. Hanc petitionem, & in Miſſa, & in Litaniis ſic interpretatur Eccleſia, nos videlicet ea præterita, præſentia, futura mala deprecari.

…lo, a quibus liberari …imus, …& quæ… ſint. …l. 118. …s. 8. …l. 26.

Deum

8. *Deus & impendentia mala arcet, & a præſentibus quandoque mirabiliter eripit.*

Non uno autem modo Dei nos benignitas eripit a malis; nam impendentes prohibet calamitates, quomodo legimus magnum illum Jacob eſſe liberatum ab inimicis, quos in illum concitarat Sichimitarum cædes. Extat enim illud: *a Terror Dei invaſit omnes per circuitum civitates, & non ſunt auſi perſequi recedentes.* Et quidem Beati omnes, qui cum Chriſto Domino in cœlis regnant, *b* omnibus malis Dei ope liberati ſunt; nos autem, qui in hac peregrinatione verſamur, ab omnibus incommodis ſolutos eſſe minime vult, ſed eripit a quibuſdam: etſi ſunt inſtar liberationis malorum omnium ea ſolatia, quæ dat Deus interdum iis, qui rebus premuntur adverſis. His ſe conſolabatur Propheta, cum illa dicebat: *c Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificaverunt animam meam.* Præterea a malis homines liberat Deus, cum illos in ſummum diſcrimen adductos integros ſervat, & incolumes: quod & *d* pueris illis in ardentem fornacem conjectis, & *e* Danieli contigiſſe legimus, quem Leones nihil læſerunt, quemadmodum neque pueros flamma violavit.

a *Gen. 35. 5.*
b *Iſa. 25. 8. Apoc. 7. & 22. 2.*
c *Pſal. 93. 19.*
d *Dan. 3. 22.*
e *Dan. 6. 22. & 14. 39.*
Diabolus eſt malitia inventor, & auctor.

9. *Diabolus hic* malus *dicitur, quod mali culpæ auctor, & mali pœnæ exactor ſit.*

Malus vero etiam ex ſententia Sanctorum *f* Baſilii Magni, *g* Chryſoſtomi, *h* Auguſtini, præcipue dicitur dæmon, quod hominum culpæ, id eſt ſceleris, & peccati auctor fuit: quo etiam miniſtro utitur Deus in repetendis pœnis a ſceleratis, & facinoroſis. *i Dat enim Deus omne malum hominibus, quod illi peccati cauſa patiuntur.* In quam ſententiam loquuntur Divinæ Litteræ illis verbis: *k Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit;* item: *l Ego Dominus, & non eſt alter, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum.*

f *Baſil. in hom. quod Deus non ſit auctor malorum.*
g *Chryſ. h. 20. in Matt.*
h *D. Aug. de Eccl. dogm. c. 57.*
i *Dam. lib. 4. de orth. fide c. 20.*
k *Amos. 3. 6.*
l *Iſa. 45. 7. Vide etiam Deut. 32. 23. & 3. Reg. 9. 2. & 29. & Hier. 11. & 32. 42.*

Malus quoque dicitur dæmon ob eam cauſam, quod, etſi eum nihil læſerimus, tamen perpetuum bellum nobis infert, & capitali nos inſectatur odio. Quod ſi nobis & fide armatis, & innocentia tectis nocere non poteſt

Deus eſt auctor mali pœnæ, non culpæ.

Dæmon nobis nocere non poteſt, niſi permittente Deo. D. Au. in Pſal. 96.

tamen nullum finem facit tentandi nos externis malis; &, quacunque poteſt ratione, divexandi. Quamobrem Deum precamur, ut nos a malo liberare velit.

10. *Cur ſingulari, non autem multitudinis voce* a malo *liberari petamus.*

Dicimus autem *a malo*, non *a malis*, ob id, quod mala, quæ in nos a proximis proficiſcuntur, illi aſſignamus tanquam auctori, & impulſori: quo minus etiam proximis iraſci debemus; quin odium, & iracundiam in ipſum Satanam convertere oportet, a quo homines ad injuriam inferendam impelluntur. Itaque, ſi te aliqua re læſerit Proximus, cum preces facis Parenti Deo, pete, ut non modo te liberet a malo, id eſt ab iis, quas tibi proximus imponit, injuriis; ſed illum ipſum eripiat proximum ex diaboli manu, cujus impulſu homines in fraudem inducuntur.

Omnia mala, quæ nobis inferunt proximi, a dæmone proficiſcuntur. Vide D. Aug. ſer 85. de temp.

11. *Quomodo in malis affecti eſſe debeamus, etiamſi continuo non liberemur.*

Illud denique ſciendum eſt, ſi in precibus, & votis non liberamur a malis, debere nos, quæ premant, ferre patienter, intelligentes placere divino Numini, ut toleranter ea patiamur. Quare minime nos indignari, aut dolere par eſt, quod preces noſtras non audiat Deus; ſed omnia ad ejus nutum, ac voluntatem referre oportet, exiſtimantes, id utile, id eſſe ſalutare, quod Deo placet, ut ita ſit, non autem id, quod ſecus nobis videatur.

Cum a malis non liberamur, ea nobis patienter ferenda ſunt.

12. *Quot, & quanta commoda ex tribulationibus ad nos proveniant.*

Docendi etiam ſunt pii Auditores, dum in hoc vitæ curriculo verſantur, eos ad omne incommodorum, & calamitatum genus non ſolum æquo, ſed etiam gaudenti animo ferendum paratos eſſe debere. a *Omnes enim*, inquit, *qui pie volunt vivere in Chriſto Jeſu, perſecutionem patientur*. Item: b *Per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei*. Rurſum: c *Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam?* Non enim æquum eſt, d ſervum eſſe majorem Domino ſuo; ſicut turpe eſt, e ſententia S. Bernardi, membra eſſe delicata ſub ſpinoſo capite. Præclarum illud eſt exemplum Uriæ propoſitum ad imitandum, qui adhortante Davide,

D. Aug. ſer. 85. de temp. Dam. l. 2 de orth fide c. 4.
a 2. Tim. 3. 12
b Act. 14. 21.
c Luc. 24. 25
d Mat. 10. 24 Luca 6. 40. Joan. 12. 16. & 15. 20.
Bern ſerm. 5 de omnibus Sanctis.

de,

de, domi ut ſe contineret, inquit: *a Arca Dei, & Iſrael, & Juda habitant in papilionibus: & ego ingrediar domum meam?* His inſtructi rationibus, ac meditationibus ſi ad orandum veniemus, illud aſſequemur, ut, ſi minus undique cincti, maliſque circumdati, *b* quemadmodum tres illi pueri intacti ab igne, ſic nos inviolati ſervemur, certe, ut *c* Machabæi, caſus adverſos conſtanter, ac fortiter feramus. In contumeliis, & cruciatibus ſacros imitabimur Apoſtolos, *d* qui cæſi verberibus vehementer lætabantur, quod digni habiti eſſent, qui pro Chriſto JESU contumelias paterentur: ſic nos ita comparati canemus illa ſumma cum animi voluptate: *e Principes perſecuti ſunt me gratis, & a verbis tuis formidavit cor meum: lætabor ego ſuper eloquia tua, ſicut qui invenit ſpolia multa.*

a 2. *Reg.* 11. 11.
b *Dan.* 3. 49.
c 1. *Mach.* 2.
d *Act.* 5. 41.
e *Pſal.* 118. 161.

De extrema Orationis Dominicæ Particula, quæ eſt, *Amen.*

CAPUT XVII.

1. *Quis uſus, & fructus ſit hujus particulæ.*

HAnc vocem, ſicuti eſt, ſignaculum Orationis Dominicæ appellat Sanctus Hieronymus *in Commentariis* in Matthæum. Quare, ut admonuimus antea Fideles de præparatione, quæ adhibenda ſit prius, quam aggrediantur ad divinam precationem: ſic nunc faciendum duximus, ut clauſulæ, ac finis ipſius precationis cauſam, rationemque cognoſcant. Non enim *f* pluris eſt, divinas preces diligenter ordiri, quam religioſe abſolvere. Sciat igitur fidelis populus, multos eſſe, & eos uberes fructus, quos ex Orationis Dominicæ fine percipimus; ſed omnium uberrimus, ac lætiſſimus fructus eſt eorum impetratio, quæ poſtulavimus: de quo ſupra ſatis dictum eſt. Non ſolum autem conſequimur poſtrema hac parte precationis, ut noſtræ preces audiantur, ſed quædam etiam majora, ac præclariora, quam ut verbis explicari poſſint.

S. Hier. ſuper 6. Matt.

Curandum eſt, ut preces & recte inchoentur, & recte abſolvantur.

f Immo melior eſt Orationis finis, quam principium. Eccl. 7. 9.

2. Quan-

2. Quanta bona ex oratione ad homines promanent.

Orationis virtus & utilitas, Cyp. circa fin ſerm. de Orat. Do. & Chryſ. or. 1. de orando Deo.

Nam, cum orando homines cum Deo colloquantur, ut Sanctus Cyprianus ait, *fit quodam inexplicabili modo oranti Divina Majeſtas propior, quam cęteris*: quem prætere a ſingularibus ornat muneribus, ut qui pie Deum orant, quodammodo cum iis, qui ad ignem accedunt, comparari poſſint; qui, ſi algent, caleſcunt, ſi calent, æſtuant: ſic illi aſſiſtentes ad Deum, pro modo pietatis, ac fidei ardentiores evadunt. Inflammatur enim eorum animus ad Dei gloriam, mens illuſtratur admirabilem in modum, omnino cumulantur divinis muneribus; eſt enim illud proditum ſanctis Litteris: *a Prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis*. Exemplo eſt omnibus magnus ille Moyſes, *b* qui a Dei congreſſu, & colloquio digrediens, divino quodam fulgore collucebat, ſic ut *c* Iſraelitæ ejus oculos, & os intueri non poſſent. Omnino qui vehementi illo ſtudio preces faciunt, Dei benignitate, ac majeſtate admirabiliter perfruuntur. *d Mane aſtabo*, inquit Propheta, *& videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es*. Hæc quo magis noſcunt homines, eo Deum vehementiori cultu, ac pietate venerantur: eo etiam ſentiunt jucundius, *e* quam ſuavis ſit Dominus, & quam vere beati ſint omnes qui ſperant in eo: tum vero clariſſima illa luce circumfuſi, quanta ſit eorum humilitas, quanta ſit Dei majeſtas, conſiderant. Eſt enim illa ſancti Auguſtini regula, *Noverim te, noverim me*. Itaque fit, ut ſuis viribus diffidentes, totos ſe committant Dei benignitati, minime dubitantes, quin eos ipſos paterna illa ſua, & admirabili charitate complexus, abundanter iis omnia ſuppeditet, quæ ſint ad vitam & ſalutem neceſſaria: hinc ſe ad agendas Deo gratias convertant quantas animo maximas capere poſſunt, quantas oratione complecti: quod magnum Davidem feciſſe legimus, qui, cum ita precationem inſtituiſſet, *f Salvum me fac ex omnibus perſequentibus me*, ſic eam abſolvit, *g Confitebor Domino ſecundum juſtitiam ejus, & pſallam nomini Domini altiſſimi*.

a Pſal. 20. 4.
b Exo. 34. 35.
c Cor. 3. 13.
d Pſal. 5. 5.
e Pſal. 33. 9.
D. Aug. l. 2. Soliloq. c. 1. Pſal. 138. Mirabilis, &c.
f Pſal. 7. 1.
g Ibid. 18.

3. Qua ratione fiat, ut Sanctorum preces a timore inchoatæ, lætitia concludantur.

Sunt ejuſmodi ſanctorum preces innumerabiles, quarum exordium eſt timoris plenum, clauſula ſpei bonæ, lætitiæque referta: ſed mirabile eſt, quam eo in genere eniteant Davidis ipſius precationes. Nam, cum metu perturbatus ſic orare eſſet exorſus, *a Multi inſurgunt ad verſum me, multi dicunt animæ meæ: Non eſt ſalus ipſi in Deo ejus*, confirmatus aliquando, gaudioque perfuſus ſubjunxit paulo poſt: *b Non timebo millia populi circumdantis me*. Alio etiam *c* Pſalmo ſuam cum deploraſſet miſeriam, ad extremum Deo confiſus, incredibiliter lætatur ſpe ſempiternæ beatitudinis, *d In pace, in idipſum*, inquit, *dormiam, & requieſcam*. Qui illa? *e Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me*: quanto cum tremore, & pallore Prophetam dixiſſe credendum eſt! Contra, quæ deinceps ſequuntur, quam fidenti, ac lætanti animo! *f Diſcedite a me*, inquit, *omnes, qui operamini iniquitatem, quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei*. Cum vero Saulis iram, furoremque pertimeſceret, quam humiliter, ac demiſſe Dei opem implorabat, *g Deus, in nomine tuo ſalvum me fac, & in virtute tua judica me*! Et tamen hilare, ac fidenter in eodem Pſalmo ſubjecit: *h Ecce enim Deus adjuvat me, & Dominus ſuſceptor eſt animæ meæ*. Quare qui ſe confert ad ſacras preces fide, ſpeque munitus, parentem adeat Deum, ut ſe id conſequi poſſe, quod ei opus ſit, nullo modo diffidat.

Fiducia, & ſpei virtute efficitur, ut Sanctorum preces a timore inchoata lætitia concludantur.

a *Pſal.* 3. 3.
b *Ibid.* 7.
c *Pſal.* 4.
d *Pſal.* 4. 9.
e *Pſal.* 6. 2.
f *Ibid.* 9.
g *Pſal.* 53. 3.
h *Ibid.*

4. *Quo ſenſu illa vocula*, Amen, *in fine hic uſurpetur, & in Miſſa Sacerdoti pronuncianda reſervetur.*

Sunt autem in extremo hoc divinæ precationis verbo, *Amen*, multa quaſi ſemina quædam earum rationum, cogitationumque, quas diximus. Et quidem adeo frequens fuit hæc Hebræa vox in ore Salvatoris, ut Spiritui ſancto placuerit, ut in Eccleſia Dei retineretur: cui voci illa quodammodo ſubjecta ſententia eſt: *Scito, tuas auditas eſſe preces*: habet enim vim reſpondentis, & illum, qui precibus, quod velit, impetrarit, cum bona gratia dimittentis Dei. Hanc ſententiam perpetua Eccleſiæ Dei conſuetudo comprobavit, quæ in Sacrificio Miſſæ, cum pronunciatur oratio Dominica, non rei ſacræ Miniſtris, quorum partes ſunt illa dicere, *Sed*

Quanta ſit virtus, & dignitas vocis Amen.

Amen in ore Chriſti Salvatoris fuit frequentiſſima.

Cur in Miſſa peculiariter, pronuncietur particula Amen.

Liber-

tas, ego pariter damno, rejicio, & anathematizo. Han veram Catholicam Fidem, extra quam nemo ſalvus eſ poteſt, quam in præſenti ſponte profiteor, & veracit teneo, eandem integram, & inviolatam, uſque ad ex tremum vitæ ſpiritum, conſtantiſſime (Deo adjuvante retinere, & confiteri, atque a meis ſubditis, vel illi quorum cura ad me in munere meo ſpectabit, teneri, d ceri, & prædicari, quantum in me erit, curaturum Ego idem N. ſpondeo, voveo, ac juro: Sic me Deus a juvet, & hæc ſancta Dei Evangelia. Volumus autem quod præſentes Litteræ in Cancellaria noſtra Apoſtolic de more legantur: &, ut omnibus facilius pateant, ejus Quinterno deſcribantur, ac etiam imprimantur Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtr voluntatis, & mandati infringere, vel ei auſu temerar contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, i dignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis D minicæ MDLXIV. Id. Nov. Pontificatus noſtri anno

Fed. Card. Cæſius.

Cæſ. Glorierius;

Lectæ, & publicatæ fuerunt ſupraſcriptę Litteræ Rom in Cancell. Apoſtol. Anno Incarnat. Dominicæ MDLXI Die vero Sabbati 9. Menſis Decemb. Pontificatus Sanctiſ in Chriſto Patris, & D. N. D. Pii Papæ IV. Anno

A. Lomellinus Cuſtos.

DEC 3 - 1971

DEC 3 - 1971